วารสารศรีวนาลัยวิจัย

(สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)

JOURNAL OF SRIVANALAI VIJAI

HUMANITIES & SOCIAL SCIENCES

ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568
VOL. 15 NO. 2 JULY - DECEMBER 2025
ISSN 2229 - 2268

วารสารศรีวนาลัยวิจัย

Journal of Srivanalai Vijai

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : Humanities and Social Sciences

ISSN: 2229 - 2268 ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม – ธันวาคม 2568

เจ้าของ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และบทความวิชาการของคณาจารย์ นักศึกษาและผู้ทรงภูมิปัญญาระดับท้องถิ่นและสากล ในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการและประสบการณ์การวิจัยที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์สังคมไทย และสังคมโลก
3. เพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดผลงานทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติได้จริง อันก่อเกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ธรรมรักษ์	ละอองนวล	อธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
	ดร.ไวกูณฐ์	ครองยุทธ	รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
บรรณาธิการ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมุกต์	สมชอบ	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์	พูลกูลศักดิ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ศาสตราจารย์ ดร.วิชัย	ศรีคำ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ศาสตราจารย์ ดร.ภัคพงศ์	ปวงสุข	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
รองศาสตราจารย์ ดร.มาลี	ไชยเสนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.นัทธพงศ์	นันทสำเริง	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม	ศรีสะอาด	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญฑวรรณ	วิงวอน	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
รองศาสตราจารย์ ดร.วินัย	ปัญจขจรศักดิ์	สถาบันวิทยาการประกอบการแห่งอโยธยา
รองศาสตราจารย์ ดร.มัทนชัย	สุทธิพันธุ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.กรีฑา	พรหมเทพ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.เรวดี	อึ้งโพธิ์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยวงค์	ภูปัญญา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์	รักภักดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

กำหนดการพิมพ์ ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน) ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม)
สำนักงาน สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เลขที่ 2 ถนนราชธานี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000 โทรศัพท์ 045-352-000 ต่อ 5142 โทรสาร 045-352-049
ลิขสิทธิ์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ข้อความและบทความในวารสารนี้ เป็นความคิดเห็นของผู้นิพนธ์โดยเฉพาะ
กองบรรณาธิการไม่มีส่วนรับผิดชอบในเนื้อหาและข้อคิดเห็นนั้นๆ แต่อย่างใด

บทบรรณาธิการ

วารสารศรีวนาลัยวิจัย จัดทำขึ้นเพื่อเป็นเวทีในการเผยแพร่ผลงานวิจัยและบทความวิชาการจากคณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ และบุคลากรทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ระหว่างผู้สร้างสรรค์งานวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการวิชาการ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งวารสารมีกำหนดจัดพิมพ์เผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 (เดือนมกราคม – มิถุนายน) และฉบับที่ 2 (เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม) ของทุกปี

ในฉบับที่ 2 ประจำปี 2568 นี้ วารสารศรีวนาลัยวิจัย ยังคงมุ่งมั่นรักษามาตรฐานการเผยแพร่ผลงานวิชาการให้เป็นไปตามเกณฑ์คุณภาพที่ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กำหนดไว้ พร้อมทั้งนโยบายที่มุ่งเน้นการเผยแพร่องค์ความรู้ที่มีคุณค่าในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยในครั้งนี้กองบรรณาธิการได้ดำเนินการรวบรวม คัดสรรและกลั่นกรองบทความคุณภาพสูงจากนักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญทั่วประเทศ เพื่อเผยแพร่ในวารสารศรีวนาลัยวิจัย ฉบับปีที่ 15 ฉบับที่ 2 ซึ่งประกอบไปด้วยบทความวิจัย และบทความวิชาการ รวมทั้งสิ้น จำนวน 20 บทความ

กองบรรณาธิการขอแสดงความขอบคุณอย่างสูงยิ่งต่อผู้เขียนทุกท่านที่มอบความไว้วางใจส่งบทความมาร่วมเผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ และขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ร่วมให้ข้อเสนอแนะและคำแนะนำอันทรงคุณค่าในกระบวนการตรวจประเมินบทความ (Peer Review) เพื่อให้บทความมีความถูกต้อง สมบูรณ์ และมีคุณภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ กองบรรณาธิการขอกราบขอบพระคุณผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีที่ให้การสนับสนุนอย่างดียิ่ง เพื่อให้การจัดทำวารสารศรีวนาลัยวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อย

เราหวังเป็นอย่างยิ่งว่าองค์ความรู้จากบทความต่างๆ ที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารศรีวนาลัยวิจัยฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อแวดวงวิชาการ นักศึกษา นักวิจัย ตลอดจนผู้ที่สนใจศึกษาต่อยอดในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ

สำหรับท่านที่สนใจส่งบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารศรีวนาลัยวิจัย สามารถศึกษารายละเอียดและขั้นตอนการส่งบทความได้ที่เว็บไซต์ https://so13.tcithaijo.org/index.php/SVNL/issue/view/142

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการสนับสนุนและการมีส่วนร่วมจากคณาจารย์ นักวิจัย และผู้สนใจจากทั่วประเทศ เพื่อร่วมสร้างสรรค์และพัฒนาวารสารศรีวนาลัยวิจัยให้เป็นแหล่งรวบรวมผลงานวิชาการที่ทรงคุณค่าสืบไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมุกต์ สมชอบ

บรรณาธิการ

สารบัญ

บทความวิจัยสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ **หน้า**

อิทธิพลของธุรกิจความงาม: แนวโน้มและโอกาส 1
อนงค์นาถ ทนันชัย, นงลักษณ์ โพธิ์ไพจิตร, อภิญญา ทหราวานิช, สิริวดี ชูเชิด

การออกแบบ Line Chatbot เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการติดตามสัมภาระที่สูญหายในท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี 17
รัตติกาล สังบัวแก้ว, ยุวดี จิตต์โกศล

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง (Yuri) ในกลุ่ม Generation Z 35
ประภาพร บางเขน, พัฒน์นรี สิงหพันธ์, พัณณ์ชิตา หมั่นเจริญชัย, สุชานันท์ ศรีปัญญา, ทัชชกร สัมมะสุต

การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มเครือข่ายนิลุบล สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุบลราชธานี 51
ปาณริศา มลาศรี, ระพิน ชูชื่น, ศันสนีย์ บุญเฉลียว

ประสิทธิภาพของชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน สำหรับนักศึกษาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี 65
ภูมิ์ธนพนธ์ เสงี่ยมศักดิ์, บพิตร เค้าหัน

บทบาทวีรสตรีในนาฏกรรม 89
ขวัญฟ้า ภู่แพ่งสุทธิ์, สวภา เวชสุรักษ์

แรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี 105
อนันต์ สุนทราเมธากุล, อดุลยเดช ตันแก้ว, ชวิศา เจียรกุล

ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมด้านสมรรถนะหลักความต้องการในการพัฒนาและแนวทางในการพัฒนาของบุคลากรการบิน ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ 123
กนกวรรณ จั่นจีน, เนตร์ศิริ เรืองอริยภักดิ์, วีรวัฒน์ พุ่มพยอม

คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 137
เบญจวรรณ ธานี, อโณทัย หาระสาร, ประนอม คำผา

แนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร 157
กฤษฎา วันนาพ่อ, ศุภกร ศรเพชร, สุมาลี ศรีพุทธรินทร์

อิทธิพลส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า เพื่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ 173
สายสวาท โคตรสมบัติ, อธิต ทิวะศะศฺธร์, วราพร โภชน์เกาะ

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

การเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 187

รฐา จันทวารา, กิตติ์กวินเดชน์ วงศ์หมั่น

ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟของผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานี 199

อุไรพร ศรีคำคง, นรีนุช ยุวดีนิเวศ, จตุรงค ศรีวงษวรรณะ

การพัฒนาศักยภาพการตลาดผลิตภัณฑ์รังไหมใบหม่อนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหม บ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 217

นวลปราง ขันเงิน, ปิยกนิฏฐ์ โชติวนิช, อนันต์ สุนทราเมธากุล, ขนิษฐา ศิลาโชติ, วรรณณา ปิยะรัตน์มานนท์, อดุลยเดช ตันแก้ว

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี 233

ซ้อนกลิ่น ทันสา, ก้องเกียรติ สหายรักษ์, หทัยรัตน์ ไชยสัตย์

การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างจิตอาสาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนบ้านนาเลิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 255

ชมพูนุท อุ่นศรี

การศึกษาอัตลักษณ์การแปรทำนองระนาดทุ้มในเพลงเรื่องชุดทำขวัญฉบับรวมเครื่อง 267

ธัญยาภรณ์ พวกดี

การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องโครงสร้างของพืชโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 285

กฤษฎา สีจันดี, ณัฐพงศ์ วงษ์ชุ่ม, ศิวพร หอมหวล, ประวีรณ์ สุพรรณอ่วม, ปริญญา มูลสิน, พักพล มุ่งลือ, ศศิธร ธงชัย, จาตุรงค์ จงจีน, ประพันธ์ ไตรยสุทธิ์

การพัฒนาโมเดลแก้จนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำกรณีศึกษา ตำบลดงครั่งน้อย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด 305

ปรมัตถ์ โพดาพล, พูนสุข จันทศิลป์, พิมพ์ชนก ไพรีพินาศ, วรพจน์ พรหมจักร, อาทิตย์ บุดดาดวง

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เรื่อง ทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ 321

ธัญลักษณ์ พรมจรรย์, ระพิน ชูชื่น, จิรวัฒน์ ตั้งวันเจริญ

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

อิทธิพลของธุรกิจความงาม: แนวโน้มและโอกาส

Influence of The Beauty Business: Trends and Opportunities

อนงค์นาถ ทนันชัย[1], นงลักษณ์ โพธิ์ไพจิตร[2*], อภิญญา ทหราวานิช[3], สิริวดี ชูเชิด[4]

Anongnart Thananchai[1], Nongluck Popichit[2*], Apinya Taharawanich[3], Sirivadee Choocherd[4]

[1,2*,3,4]หลักสูตรการจัดการบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

[1,2*,3,4]Management Program, Faculty of Management Sciences,

Suan Dusit University, Bangkok 10300

[*]Corresponding author; E-mail: npopichit@gmail.com

Received 24 April 2025 Revised 8 July 2025

Accepted 21 July 2025 Available Online 26 December 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับธุรกิจความงามที่มีบทบาทสำคัญในปัจจุบัน โดยมีอิทธิพลต่อทั้งผู้บริโภคและอุตสาหกรรมอื่นๆ ผ่านการกระจายรายได้และการกระตุ้นเศรษฐกิจ มีความสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยการดึงดูดการลงทุนจากทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเฉพาะประเทศไทยที่เป็นจุดหมายปลายทางยอดนิยมสำหรับการบริการศัลยกรรมและเสริมความงาม นอกจากนี้ธุรกิจความงามยังสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในการส่งเสริมการยอมรับความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นในด้านเพศ อายุ และรูปลักษณ์ รวมถึงเสริมสร้างความมั่นใจและส่งเสริมสุขภาพทั้งภายในและภายนอกให้กับผู้บริโภค การศึกษาและวิเคราะห์งานวิจัยชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มสำคัญในการพัฒนางานบริการในธุรกิจความงามที่ควรมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและการบริการของบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญ การสร้างประสบการณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ให้กับลูกค้าการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการและการนำเสนอผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ๆ ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ธุรกิจความงามที่สามารถปรับตัวตามแนวโน้มเหล่านี้จะสามารถเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและเติบโตอย่างยั่งยืนในอนาคต

คำสำคัญ: ธุรกิจความงาม, การบริการ, การพัฒนาบริการ

ABSTRACT

This article aims to study the beauty business which plays a crucial role in today's world, influ-encing both consumers and other industries by generating income and stimulating economic growth. It is a key driver of economic development, attracting domestic and international investment and pro-moting tourism, especially in Thailand, which is a popular destination for cosmetic and aesthetic services. Additionally, the beauty business fosters social change by promoting diversity in terms of gender, age, and appearance, enhancing consumer confidence, and supporting both

physical and mental well-being. This study highlights key trends for the development of beauty services, such as improving workforce skills, creating personalized customer experiences, leveraging technology for ser-vice efficiency, and offering environmentally friendly products and services. Businesses that adapt to these trends will strengthen their competitiveness and ensure sustainable growth in the future.

Keywords: Beauty Business, Service, Service Development

บทนำ

ธุรกิจความงาม (Beauty Business) เป็นธุรกิจที่มีอัตราการเจริญเติบโต แม้ปัจจุบันจะอยู่ในช่วงภาวะเศรษฐกิจที่ค่อนข้างฝืดเคือง แต่กลับเป็นธุรกิจที่ได้รับความสนใจทั้งยังคงขยายตัวอย่างต่อเนื่อง เพราะปัจจุบันทั้งเพศชาย เพศหญิงและทุกช่วงวัย ต่างให้ความใส่ใจเกี่ยวกับสุขภาพ ความงาม ผิวพรรณ รวมทั้งการดูแลตัวเองมากขึ้น มีความต้องการอยากให้ตนเองดูดี ดังนั้น ธุรกิจด้านความงาม คลินิกดูแลรักษาผิวพรรณ เครื่องสำอางแบรนด์ชั้นนำต่างๆ จึงเกิดขึ้นมากมาย เพื่อเพิ่มการรองรับกับความต้องการที่สูงขึ้นทุกปี (คมสัน สมคง และคณะ, 2565) เช่น การผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคสำหรับเครื่องสำอางและการดูแลร่างกาย การบริการด้านความงาม คลินิกความงาม คลินิกศัลยกรรมความงาม สปา ธุรกิจความงามจึงเป็นหนึ่งธุรกิจที่มาแรงและมีโอกาสเติบโตได้ในอนาคต โดย (Statista Market Insights, 2024) คาดการณ์ว่าตลาดความงามจะเติบโตในอัตราร้อยละ 3.33 ต่อปี (CAGR 2024-2028) โดยตลาดความงามและผลิตภัณฑ์ดูแลร่างกายทั่วโลกคาดว่าจะสร้างรายได้ 646.20 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2024 ซึ่งมีเทคโนโลยีและนวัตกรรม เป็นแรงผลักดันให้อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับความงามเติบโตอย่างไม่หยุดนิ่ง สำหรับตลาดความงามของไทยในปัจจุบันมีมูลค่าตลาดรวมประมาณ 258,275 ล้านบาท เติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 11 เมื่อเทียบกับปี 2566 สินค้าส่วนใหญ่มาจากลุ่มสกินแคร์ร้อยละ 41.78 กลุ่มดูแลเส้นผมร้อยละ 15.20 กลุ่มดูแลสุขภาพช่องปากร้อยละ 11.41 และกลุ่มอื่น ๆ โดยกลุ่มที่มีสัดส่วนน้อยลงคือกลุ่มน้ำหอม ที่มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 3.75 โดยเฉพาะผู้ประกอบการเครื่องสำอางไทยกำลังบุกตลาดญี่ปุ่นและตลาดในประเทศอาเซียน ใช้กลยุทธ์การแข่งขันด้านราคา (Pricing Strategy) และคุณสมบัติพิเศษเพื่อแข่งขันกับแบรนด์เครื่องสำอางของเกาหลีใต้และจีน เนื่องจากประเทศไทยเป็นเมืองร้อนและมีความชื้น เครื่องสำอางไทยจึงมีการพัฒนาคุณสมบัติทำให้ติดทนนาน ซึ่งเป็นจุดเด่นอีกอย่างหนึ่งของเครื่องสำอางไทย

ปัจจุบันผู้บริโภคทั่วโลกให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการดูแลสุขภาพและความงาม ตลาดความงามจึงเป็นตลาดที่น่าจับตามอง เนื่องจากสามารถเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการผลิตเครื่องสำอางที่ประเทศไทยเป็นหนึ่งในตลาดธุรกิจผลิตภัณฑ์ดูแลผิวและเครื่องสำอางที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมความงามที่สำคัญ โดยประเทศไทยเป็นฐานการผลิตเครื่องสำอางให้กับหลายแบรนด์ต่างชาติ และมีแบรนด์เครื่องสำอางไทยที่เจาะตลาดประเทศเพื่อนบ้านได้ (วิมล ปั้นคง, 2565) มีผู้ประกอบการที่มีศักยภาพในการผลิตอยู่จำนวนมาก จึงเป็นโอกาสของประเทศไทยในการนำเสนอผลิตภัณฑ์ความงามที่มีคุณภาพสูงสู่ตลาดผู้บริโภคระดับโลก อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจและการลงทุนในอุตสาหกรรมความงามของประเทศให้เติบโตและยั่งยืน โดยเฉพาะธุรกิจเครื่องสำอางและธุรกิจบริการเสริมความงามที่มีมูลค่าเพิ่มสูงและสามารถเติบโตควบคู่กันได้อย่างดี ซึ่งธุรกิจเสริมความงามในประเทศไทยได้รับความนิยมจากผู้ใช้บริการทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในปี 2563 สมาคมศัลยแพทย์

ตกแต่งเสริมสวยนานาชาติจัดอันดับให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีชื่อเสียงด้านศัลยกรรมเป็นอันดับที่ 14 ของโลก มีผู้รับบริการเป็นชาวต่างชาติเป็นอันดับที่ 4 ของโลก เนื่องจากชื่อเสียงด้านศัลยกรรมความงามที่ดีและมีราคาค่าใช้จ่ายที่ถูกกว่าประเทศอื่นที่เป็นคู่แข่ง จึงมีศักยภาพรองรับกลุ่มผู้ใช้บริการจากต่างประเทศ โดยสัดส่วนลูกค้าบริการเสริมความงามจากอดีตที่เพศหญิงร้อยละ 90 เพศชายร้อยละ 10 ปัจจุบันมีสัดส่วนเพศหญิงร้อยละ 75 และเพศชายร้อยละ 25 ซึ่งตลาดธุรกิจความงามสำหรับเพศชายในปัจจุบันมีความน่าสนใจมากขึ้น โดยภาคการผลิตของอุตสาหกรรมเครื่องสำอางไทยนับว่ามีความสำคัญอย่างมากจากการเป็นฐานการผลิตเครื่องสำอางของภูมิภาค โดยไทยมีการส่งออกเป็นอันดับที่ 2 ของอาเซียน รองจากสิงคโปร์ นอกจากเป็นฐานการผลิตเพื่อส่งออกแล้ว ตลาดภายในประเทศก็มีความสำคัญ เห็นได้จากสัดส่วนการจำหน่ายภายในประเทศมากกว่าร้อยละ 60 ของปริมาณการจำหน่ายเครื่องสำอางไทยทั้งหมด (กระทรวงพาณิชย์, 2567) เนื่องมาจากการยอมรับทางสังคม รวมถึงการยอมรับในเรื่องความหลากหลายทางเพศ และกลุ่มผู้บริโภคที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างผู้สูงอายุที่ต้องการผลิตภัณฑ์ดูแลผิวที่ช่วยชะลอวัย ต่อต้านริ้วรอย ศัลยกรรมตกแต่งเสริมความงามลดอายุ เป็นเทรนด์ความงามที่โดดเด่นโดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ชะลอวัยที่ตอบโจทย์ประชากรสูงวัยในประเทศไทยซึ่งกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (ITA Bangkok, 2024) จึงผลักดันให้แนวโน้มธุรกิจความงามยิ่งมีแนวโน้มเติบโตมากยิ่งขึ้น

พฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปตามไลฟ์สไตล์ ทำให้เกิดเทรนด์ความงามที่แตกต่างและเป็นเอกลักษณ์ในทุกเพศ ทุกวัย ต่างหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับความงามกันมากขึ้น เนื่องจากช่วยให้รูปลักษณ์ที่ดูดีขึ้น เสริมจุดเด่น ลดจุดบกพร่อง เพิ่มความมั่นใจในบุคลิกภาพ และช่วยเสริมโหงวเฮ้งให้ดีขึ้นอีกด้วย ส่งผลให้ธุรกิจความงามเติบโตแบบก้าวกระโดด ผนวกกับทิศทางอุตสาหกรรมความงามไทยที่กำลังพัฒนาเพื่อรองรับกระแสการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Medical Tourism) และมุ่งสู่ความเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub) โดยสถานการณ์ความงามในอนาคตจะเปลี่ยนแปลงและมีทิศทางไปในทางการดูแลสุขภาพที่ควบคู่ไปกับความสวยงาม คือ ความสวยงามอย่างแท้จริง (สิริกัญญา คำนารีย์, 2563) ธุรกิจความงามจึงต้องให้ความสำคัญกับความต้องการของผู้บริโภคและเทรนด์อยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ผลกระทบต่าง ๆ จากโรคภัย ภาวะโลกร้อน และมลพิษต่างๆ ทำให้เกิดวิวัฒนาการของพฤติกรรมผู้บริโภคที่มุ่งเน้นไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ก่อให้เกิดเทรนด์ความสวยงามแบบธรรมชาติในแบบของตนเอง ผู้ประกอบการธุรกิจความงามต้องเข้าใจเทรนด์ความงามแบบปัจเจกคือ สวยในแบบของตนเอง สวยสมบูรณ์แบบที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล (เอกก์ ภทรธนกุล, 2566) สำหรับเทรนด์ความงามที่น่าสนใจในปี 2567 ที่น่าสนใจ คือ ความงามที่เรียบง่าย หรูหราไม่จำเป็นต้องราคาแพงเสมอไป แต่ตอบโจทย์ความต้องการและผู้บริโภครู้สึกถึงความคุ้มค่า คำนึงถึงการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมตามเทรนด์ของโลกมากขึ้น สินค้าและบริการด้านความงามจึงต้องรักษ์โลก ไม่ทำร้ายต่อสัตว์ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และยอมรับความหลากหลาย ไม่แบ่งแยกเพศและอายุ เพราะทุกคนมีความงามตามรูปลักษณ์ ตามความต้องการและตามใจที่ตนเองปรารถนา (วรุตม์ สุทธินันท์, 2567) จากข้อมูลข้างต้นธุรกิจความงามจึงมีความสำคัญในบริบททางเศรษฐกิจและบริบททางสังคม ดังนี้

บริบททางเศรษฐกิจ คือ เป็นหนึ่งในภาคธุรกิจที่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องในระดับโลกและระดับประเทศ มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ 1) สร้างงานและรายได้ ในหลายกลุ่มตั้งแต่ผู้ประกอบการ เจ้าของธุรกิจ พนักงานขาย ไปจนถึงผู้เชี่ยวชาญด้านความงามและศัลยแพทย์ การเติบโตของตลาดนี้ช่วยเพิ่มโอกาสในการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมความงาม เช่น คลินิกความงาม ร้านสปา โรงงานผลิตเครื่องสำอาง ส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้และช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นและระดับชาติ โดยตลาดเครื่องสำอางและความงามในสหรัฐอเมริกา มีมูลค่า 94.36 พันล้านดอลลาร์ในปี 2023 ส่งผลดีต่อการจ้างงานมากถึง 4.6 ล้านตำแหน่ง ทั้งในภาคการผลิต ค้าปลีก และโลจิสติกส์ (Jain, 2024) 2) กระตุ้นการลงทุน เพราะการขยายตัวของธุรกิจความงามทำให้เกิดการลงทุนอย่างต่อเนื่องจากทั้ง

ภายในประเทศและต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนในการวิจัยและพัฒนา (R&D) การสร้างนวัตกรรมเพื่อปรับปรุงผลิตภัณฑ์และบริการ AI มีศักยภาพสร้างมูลค่ากว่า 9-10 พันล้านดอลลาร์ในอุตสาหกรรมความงาม นักลงทุนยักษ์ใหญ่ เช่น Ulta Beauty, L'Oréal, Amorepacific และ Samsung ได้ลงทุนในเทคโนโลยี AI เพื่อต่อยอดนวัตกรรมในผลิตภัณฑ์และบริการ (Vogue Busi-ness, 2025) ธุรกิจด้านความงามยังดึงดูดการลงทุนจากนักธุรกิจทั่วโลกที่สนใจลงทุนในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางและบริการที่เกี่ยวข้องกับความงามและสุขภาพ 3) การเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ (Medical Tourism) ไทยเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางยอดนิยมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ จากปี 2566 ขนาดตลาดการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ของไทยสูงถึง 2.9 พันล้านดอลลาร์ และจะขยายตัวในอัตราการเติบร้อยละ 42.9 ภายในปี 2030 อัตราการเติบโตนี้สูงกว่าอัตราการเติบโตเฉลี่ยของตลาดการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ทั่วโลก (Japan Live Support G. K., 2023) โดยตลาดการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ของไทย (รวมทุกประเภทการรักษา) จะถึงพันล้านดอลลาร์ภายในปี 2030 (Grand View Research, 2024) ส่งผลให้ธุรกิจความงามมีความเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ

บริบททางสังคม คือ 1) เสริมสร้างความมั่นใจในตนเองและภาพลักษณ์ให้กับบุคคล ปัจจุบันผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการดูแลรูปลักษณ์ภายนอกมากขึ้น ธุรกิจความงามจึงเข้ามาช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในตนเอง เช่น การใช้เครื่องสำอาง การทำศัลยกรรม การดูแลผิวพรรณ เป็นต้น ซึ่งมีผลต่อภาพลักษณ์และการยอมรับทางสังคม 2) การยอมรับความหลากหลายในปัจจุบันมีการส่งเสริมความหลากหลายทางเพศ อายุ และรูปลักษณ์ผู้บริโภคไม่จำกัดเพียงเพศหญิงเท่านั้น เพศชายและกลุ่ม LGBTQ+ ก็เข้ามามีส่วนร่วมในตลาดนี้มากขึ้น จากการสำรวจทัศนคติผู้บริโภคต่อความหลากหลาย พบว่าร้อยละของแบรนด์ความงามที่มีโมเดล LGBTQ+ เพิ่มขึ้นร้อยละ 25 ระหว่างปี 2020-2023 และผู้บริโภคร้อยละ 59 เชื่อว่าความหลากหลายที่มากขึ้นในอุตสาหกรรมความงามนำไปสู่ผลลัพธ์ด้านสุขภาพจิตที่ดีขึ้น (Linder, 2025) 3) กระแสความงามและสุขภาพ แนวโน้มการให้ความสำคัญกับสุขภาพที่ดีควบคู่ไปกับความงามมีการเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ธุรกิจความงามจำนวนมากให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่โดยรวมของผู้บริโภค สะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับความงามที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ความยั่งยืน และการดูแลตนเอง (SPINS Marketing, 2024) ในการเสริมรูปลักษณ์ภายนอก แต่ยังรวมถึงการดูแลสุขภาพภายใน เช่น การดูแลผิวแบบองค์รวม การใช้ผลิตภัณฑ์ธรรมชาติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงบริการที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตใจ สิ่งเหล่านี้ตอบสนองต่อพฤติกรรมผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญกับการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนและมีสุขภาพดี 4) อิทธิพลจากสื่อสังคมออนไลน์และการตลาดดิจิทัล มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนตลาดความงาม อีกทั้งสามารถกำหนดความชอบของผู้บริโภค การสร้างการรับรู้ต่อแบรนด์ และการผลักดันการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอาง (Guruharan & Soniya, 2024) ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และบริการความงามได้ง่ายขึ้นผ่านช่องทางออนไลน์ ทำให้ธุรกิจความงามสามารถสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างตรงจุดและเกิดการบอกต่อ (Word of Mouth) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดลูกค้า

สรุปได้ว่าธุรกิจความงามในปัจจุบันไม่ได้จำกัดเพียงการดูแลรูปลักษณ์ภายนอกเท่านั้น แต่ได้พัฒนาและขยายแนวคิดไปสู่การส่งเสริมสุขภาพโดยรวม เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคยุคใหม่ที่มองหาความงามเฉพาะบุคคล ความคุ้มค่า ความปลอดภัย และความใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม แนวโน้มเหล่านี้ส่งผลให้ธุรกิจความงามต้องปรับตัวด้วยกลยุทธ์ที่ครอบคลุมทั้งด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์และบริการ ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำการตลาดอย่างสร้างสรรค์ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อสร้างประสบการณ์เชิงบวก เสริมสร้างความมั่นใจ และสร้างคุณค่าให้กับผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันธุรกิจความงามยังมีบทบาทสำคัญทั้งในมิติทางเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากเป็นธุรกิจที่มีศักยภาพในการเติบโตสูง สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สร้างงาน และสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ อีกทั้งยังมีส่วนในการส่งเสริมการยอมรับความหลากหลายทางสังคม การดูแลสุขภาพ และการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้บริโภคให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

ปัจจัยความสำเร็จของธุรกิจความงาม

ธุรกิจความงามในประเทศไทยเป็นอุตสาหกรรมที่เติบโตอย่างรวดเร็วและมีมูลค่าสูง โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ดูแลผิวพรรณ เครื่องสำอาง และบริการเสริมความงามต่างๆ เช่น สปา การทำเลเซอร์ และคลินิกเสริมความงาม ตลาดความงามในประเทศไทยมีมูลค่าหลายหมื่นล้านบาท และมีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่องจากความต้องการที่เพิ่มขึ้นทั้งในกลุ่มคนไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติ ปัจจัยที่ส่งเสริมการเติบโตมาจากทัศนคติของผู้คนในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับความสวยความงามเพิ่มขึ้น โดยต้องการที่จะมีรูปร่างหน้าตา ผิวพรรณหรือบุคลิกภาพที่ดูดีเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับตัวเองมากขึ้น (วิรินทร์ญา เลิศพัฒนกิตติ์, ปิยะวดี จินดาโชติ และศมานันทน์ รัตนศิริวิไล, 2567) ความต้องการในการดูแลสุขภาพ การเข้าถึงข้อมูล และผลิตภัณฑ์ความงามที่สามารถใช้งานได้ง่ายขึ้น ประเภทของผลิตภัณฑ์และบริการ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ดูแลผิวพรรณ เช่น ครีมบำรุง ผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดผิว และผลิตภัณฑ์ป้องกันแดด เครื่องสำอาง เช่น ลิปสติก ผลิตภัณฑ์แต่งหน้า และบริการเสริมความงาม ได้แก่ สปา นวดเพื่อสุขภาพ คลินิกเสริมความงาม โดยมีแนวโน้มและโอกาสทางธุรกิจที่มาจากการใช้เทคโนโลยีในผลิตภัณฑ์และบริการความงาม เช่น การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อปรับปรุงผลิตภัณฑ์และบริการให้เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะบุคคล การเติบโตของตลาดผลิตภัณฑ์ออร์แกนิคและผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ เนื่องจากผู้บริโภคมีความสนใจในความปลอดภัยและความยั่งยืน ในขณะเดียวกันผู้ประกอบ การต้องเผชิญกับความท้าทายจากการแข่งขันที่สูงทั้งจากแบรนด์ต่างประเทศและในประเทศ รวมทั้งนโยบายการควบคุมและมาตรฐานความปลอดภัยที่เข้มงวดจากหน่วยงานภาครัฐ

ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวทั่วโลก ในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศ ทำให้เกิดรายได้จากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่มูลค่าจำนวนมหาศาล นอกเหนือจากแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม แหล่งช้อปปิ้งแล้ว ประเทศไทยถือว่ามีความโดดเด่นและมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพซึ่งเป็นที่นิยมในปัจจุบัน ภาวะความตึงเครียดทั้งทางร่างกายและเศรษฐกิจส่งผลให้เกิดกระแสความสนใจสุขภาพ (วิเชียร โสมวิภาต, 2564) ธุรกิจสปาของประเทศไทยเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวแขนงหนึ่งที่มีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับระดับสากลทั้งในด้านคุณภาพการบริการและผลลัพธ์ที่ดีต่อสุขภาพ และยังมีความสำคัญไม่แพ้สินค้าทางการท่องเที่ยวและธุรกิจบริการประเภทอื่น ๆ (สิทธิพร แจ่มเที่ยงตรง, 2563) ทำให้เป็นช่องทางการดำเนินธุรกิจที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Critical Success Factors หรือ CSFs) เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่น่าพอใจ สร้างประสิทธิภาพในการแข่งขันที่ส่งผลต่อความสำเร็จสำหรับบุคคล หน่วยงานหรือองค์กร (อนงค์นาถ ทนันชัย, 2561) ปัจจัยความสำเร็จเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับธุรกิจที่จะเจริญก้าวหน้า ปัจจัยความสำเร็จเป็นเหตุการณ์ในสถานการณ์เงื่อนไขหรือกิจกรรมที่ต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษเนื่องจากมีความสำคัญต่อธุรกิจ เช่น ปัจจัยความสำเร็จด้านบุคลากร ซึ่งมีเงื่อนไขหรือตัวแปรที่เกี่ยวข้องคือการบำรุงรักษาหรือการจัดการทรัพยากรบุคคล เนื่องจากมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร ความสำเร็จเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ประกอบการทุกกิจการต้องการ เพราะหากประสบความสำเร็จจะได้รับการยอมรับเป็นวงกว้าง ได้รับชื่อเสียงและได้รับการกล่าวถึงไปอีกนาน ธุรกิจจะมั่งคงได้ต้องมาจากรากฐานที่มั่นคงที่ผู้ประกอบการเป็นผู้สร้างขึ้น (ชุลีพร มาสเนตร, 2555) ความสำเร็จของกิจการเป็นการบรรลุเป้าหมายอันเกิดจากการประกอบธุรกิจ โดยอยู่ในลักษณะของผลกำไร กิจการมีการพัฒนาสินค้าและบริการ สามารถทำการตลาด บริการและจำหน่ายสินค้าได้ ลูกค้ามีความพึงพอใจ และได้รับการยอมรับ ดังนั้น ผู้ประกอบการธุรกิจที่ต้องการประสบความสำเร็จควรมีแนวคิดหลัก ได้แก่ กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนภายใต้ความสามารถและทรัพยากรที่มีอยู่ ค้นหากลยุทธ์ที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย และสามารถใช้กลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นได้อย่างแท้จริง ซึ่งมีความสำคัญต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในอนาคต

หนึ่งในปัจจัยที่สร้างความล้มเหลวให้แก่ธุรกิจ คือ ความขาดแคลนบุคลากรทั้งระดับบริหารและปฏิบัติการ (วิเชียร โสมวิภาต, 2564) บุคลากรในระดับบริหาร ได้แก่ ผู้จัดการซึ่งต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการและทักษะทางด้านธุรกิจความงามนั้น ๆ และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม รวมถึงแพทย์ทางเลือก ส่วนบุคลากรระดับปฏิบัติการ ได้แก่ พนักงานบริการหรือพนักงานที่มีใบรับรองคุณวุฒิและมีความสามารถในการให้บริการหรือทำหัตถการบางประเภทได้ ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหาอัตราส่วนประชากรวัยแรงงานลดลง ทำให้ปัญหาขาดแคลนแรงงานเป็นปัญหาสำคัญที่ควรทางการแก้ไข ดังนั้น การผสมผสานทั้งศาสตร์แห่งสุขภาพและการให้บริการชั้นดี ย่อมส่งผลให้การบริหารงานในธุรกิจความงามประสบความสำเร็จ โดยสามารถทำได้ ดังนี้

1. เริ่มต้นด้วยแผนธุรกิจที่ชัดเจน ต้องการจินตนาการของผู้บริหารธุรกิจ
2. ค้นหาความสำเร็จตามเส้นทางของตัวเอง เพราะเส้นทางของคุณย่อมไม่เหมือนของใคร
3. ให้ความสำคัญกับความรู้สึกของลูกค้า
4. สร้างความประทับใจให้ลูกค้าได้ด้วยความรู้สึกดี ๆ จากการบริการ และความรู้สึกอบอุ่น มีความสุขจากการได้มาใช้บริการ
5. สรรหาและคัดเลือกพนักงานที่มีแนวโน้มจะทำงานได้ดีที่สุด ค้นหาผู้สมัครที่เหมาะสม แล้วฝึกฝน สร้างแรงบันดาลใจให้พนักงานทำงานอย่างดีที่สุด

ปัจจัยที่สามารถทำนายความสำเร็จของธุรกิจความงามประเภทสปาในประเทศไทย โดยเป็นปัจจัยที่ทำให้ธุรกิจมีความเข้มแข็งและมีความได้เปรียบทางการตลาด สามารถสร้างความภักดีจากความพึงพอใจของลูกค้า และธุรกิจมีกำไรเพิ่มขึ้น เป็นส่วนที่สามารถดึงให้ลูกค้าทุกระดับมาใช้บริการและบ่งชี้ถึงความสำเร็จของธุรกิจ (ภัครภัสสร์ ลิ้มประนะ และคณะ, 2566) ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจสปาในประเทศไทย ประกอบด้วย 1) คุณภาพการบริการ (Par-asuraman, Zeithaml & Berry, 1988) 2) กลยุทธ์ทางการตลาด (7P's) (Silva, Costa & Moreira, 2018; Pandey, Ritthichairoek & Puntien, 2020) และ 3) การบริหารจัดการธุรกิจสปา (Lee, 2019; Whitley, 2019; Timberlake, 2020) เมื่อธุรกิจความงามมีการแข่งขันสูงจำเป็นต้องมีกลยุทธ์ที่ชัดเจนในการเข้าถึงและตอบสนองความต้องการของกลุ่มลูกค้า โดยแบ่งลูกค้าออกเป็น 3 กลุ่มหลัก (Guillet & Kucukusta, 2018; Lee, 2019) คือ 1) กลุ่มลูกค้าทั่วไป (Mass) มุ่งเน้นที่ความคุ้มค่าเป็นสำคัญ มองหาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพในราคาที่ย่อมเยา 2) กลุ่มลูกค้าทั่วไปที่มีกำลังซื้อมากกว่า (Premium Mass) เน้นคุณภาพของสินค้าเป็นสำคัญ และพร้อมจ่ายในราคาที่สูงขึ้นเมื่อมั่นใจในประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ 3) กลุ่มลูกค้าระดับพรีเมียม (Premium) มุ่งเน้นความพึงพอใจสูงสุดในการบริการ ไม่สนใจเรื่องราคา คาดหวังการให้บริการที่มีคุณภาพเยี่ยมและประสบการณ์ที่เป็นเอกลักษณ์

กำไรและโอกาสทางธุรกิจความงามมาจากการบริหารจัดการต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนเจาะกลุ่มตลาดอย่างตรงเป้าหมาย รวมถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบผลิตภัณฑ์และบริการให้ทันสมัยและตอบโจทย์ผู้บริโภคยุคใหม่ การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้จึงมีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์และการบริการ เช่น การสร้างชุมชนออนไลน์ที่รวบรวมผู้ที่สนใจในความงาม นอกจากนี้ผู้บริโภคในยุคดิจิทัลยังให้ความสำคัญกับ 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ คุณภาพของผลิตภัณฑ์ การเปิดกว้างในการทดลองนวัตกรรมใหม่ และความสามารถในการตรวจสอบผลิตภัณฑ์ (Lou & Yuan, 2019) การทำการตลาดผ่านโซเชียลมีเดีย โดยเฉพาะการใช้ผู้ทรงอิทธิพลทางการตลาด (Influencer) และการรีวิวผลิตภัณฑ์มีบทบาทสำคัญในกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภค การสร้างภาพลักษณ์แบรนด์ที่ชัดเจนและเน้นการบอกต่อ (Word of Mouth) จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธุรกิจสามารถเติบโตและประสบความสำเร็จในระยะยาว แม้ในช่วงเศรษฐกิจถดถอยแต่ความต้องการในผลิตภัณฑ์และบริการความงามยังคงอยู่ เพราะผู้บริโภคยังให้ความสำคัญ

กับการดูแลตนเองและพร้อมที่จะใช้จ่ายในเรื่องนี้แม้กำลังซื้อจะลดลงก็ตาม สิ่งเหล่านี้เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้ธุรกิจความงามสามารถขยายตัวและเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง

ขณะเดียวกันปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของธุรกิจความงาม คือ ส่วนประสมทางการตลาด การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ นวัตกรรม และศักยภาพการแข่งขันโดยรวม โดยมีกลยุทธ์การตลาดที่ จะเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่คำนึงถึงความพึงพอใจของลูกค้า ความภักดีของลูกค้า และภาพลักษณ์ตราสินค้า 2) กลยุทธ์นวัตกรรม ได้แก่ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมองค์กร และนวัตกรรมกระบวนการ 3) กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดบริการ ในเรื่องผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด และบุคลากร (วาสนา แสงทอง และรัชดา ภักดียิ่ง, 2564) การสร้างความสำเร็จที่ท้าทายอย่างหนึ่งคือกลยุทธ์การพัฒนาบุคลากรในการให้บริการ คือ ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการรักษา พนักงานที่มีความสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเต็มใจในการให้บริการ (Saks, 2019) ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพกำลังคนจึงเป็นเหตุผลสำคัญอย่างหนึ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และศักยภาพทางการแข่งขันในธุรกิจความงาม จากปัจจัยความสำเร็จในการประกอบธุรกิจความงามข้างต้น ธุรกิจความงามควรให้ความสำคัญกับการให้บริการ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมผู้ประกอบการธุรกิจความงามให้ประสบความสำเร็จและมีศักยภาพการแข่งขันในตลาดโลก และนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) ต่อไป จากที่กล่าวมาข้างต้นจะพบว่ามีหลายปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของธุรกิจความงาม สำหรับบทความนี้ผู้เขียนจะขอยกปัจจัยด้านการบริการมาอภิปราย

บริการ: แนวทางสำคัญในธุรกิจความงาม

การบริการ (Service) หมายถึง กิจกรรม ผลประโยชน์ หรือความพึงพอใจที่นำเสนอเพื่อการขาย ซึ่งเป็นสิ่งจับต้องไม่ได้และไม่ส่งผลให้เกิดความเป็นเจ้าของสิ่งใดก็ตาม (Kotler & Armstrong, 2018) การบริการเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างลูกค้าหรือผู้ใช้บริการกับพนักงานหรือสิ่งอื่นที่จัดหาโดยผู้ให้บริการ โดยมีจุดประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาของลูกค้า (Is-lami et al., 2024) ผู้ให้บริการอาจจัดให้มีสถานที่สำหรับให้บริการหรือจัดในรูปแบบของบริการจัดส่งบริการไปยังสถานที่ที่ลูกค้าต้องการได้ แต่ลูกค้าไม่สามารถเก็บรักษาบริการนั้นไว้ได้ หากลูกค้ารู้สึกว่าตนได้รับบริการที่ดีที่สุดจากผู้ให้บริการก็จะเกิดความพึงพอใจ ในทางตรงกันข้ามหากลูกค้าไม่ได้รับบริการที่มีคุณภาพดีที่สุดก็จะเกิดความไม่พอใจต่อผู้ให้บริการรายนั้น ลักษณะของการบริการ (Nature of service) การบริการแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะ (Kotler & Armstrong, 2018) ดังนี้

1. ไม่สามารถจับต้องได้ (Intangibility) การบริการไม่สามารถมองเห็น รับรู้รสชาติ รู้สึกสัมผัส ได้ยิน หรือได้กลิ่นก่อนที่จะรับบริการ เช่น ผู้ที่เข้ารับการศัลยกรรมความงามไม่สามารถเห็นผลลัพธ์ก่อนตัดสินใจใช้บริการได้

2. ไม่สามารถแบ่งแยกได้ (Inseparability) การบริการไม่สามารถแยกออกจากผู้ให้บริการได้ ไม่ว่าผู้ให้บริการจะเป็นบุคคลหรือเครื่องมืออุปกรณ์ก็ตาม หากพนักงานทำการให้บริการ พนักงานก็จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของการบริการนั้น นอกจากนี้ลูกค้าไม่ได้เป็นเพียงผู้ใช้บริการเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการส่งมอบบริการด้วย

3. ไม่แน่นอน (Variability) คุณภาพของการบริการขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นผู้ให้บริการ ตลอดจนเวลาให้บริการ สถานที่ให้บริการ และวิธีการให้บริการเป็นอย่างไร เช่น โรงแรม Marriott มีชื่อเสียงด้านการให้บริการที่ดี แต่คุณภาพการให้บริการของพนักงานอาจแตกต่างกันไปตามสภาพร่างกายและจิตใจในขณะที่ให้บริการลูกค้าแต่ละราย

4. ไม่สามารถเก็บไว้ได้ (Perishability) การให้บริการไม่สามารถจัดเก็บไว้เพื่อขายหรือใช้ในภายหลังได้เหมือนกับสินค้า โดยเฉพาะเมื่อความต้องการมีความผันผวนไม่แน่นอนมักจะทำให้ธุรกิจผู้ให้บริการประสบปัญหา เช่น ความต้องการเดินทางของประชาชนในชั่วโมงเร่งด่วน บริษัทผู้ให้บริการขนส่งสาธารณะจำเป็นต้องจัดเตรียมจำนวนบุคลากรและยานพาหนะที่ใช้มากขึ้นกว่าช่วงเวลาให้บริการปกติ ร้านอาหารมีการจ้างพนักงานพาร์ทไทม์เพื่อให้บริการในช่วงเวลาเย็นมากกว่าช่วงเวลาเช้า ซึ่งปัญหานี้จะไม่เกิดขึ้นหากความต้องการของผู้ใช้บริการอยู่ในระดับคงที่เท่ากันตลอดทั้งวัน

ธุรกิจความงามถือเป็นหนึ่งในธุรกิจด้านการให้บริการที่มีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง ภายใต้สภาวะสังคมในปัจจุบันที่เทคโนโลยีมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการสื่อสารผ่านออนไลน์ทำให้เกิดการแข่งขันของธุรกิจความงามแต่ละแห่งเป็นอย่างมาก ในขณะที่ด้านผู้บริโภคก็มีความคาดหวังและความต้องการที่สูงขึ้นในการรับบริการ ธุรกิจความงามจึงต้องให้ความสำคัญต่อคุณภาพการให้บริการ โดยจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ พร้อมให้บริการด้วยความเต็มใจ การให้บริการที่สร้างความประทับใจที่ดีเป็นสิ่งสำคัญสำหรับทุกธุรกิจเพื่อให้ผู้ใช้บริการเกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจต่อบริการของตน (ธรรมรัตน์ ธุระทอง และคณะ, 2565) เมื่อลูกค้าได้รับความพึงพอใจเกินกว่าที่คาดหวังก็จะทำให้เกิดความภักดี ไม่เปลี่ยนไปใช้บริการของคู่แข่งขันนั่นเอง

การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานประกอบการต่างๆ นิยมใช้แนวคิดด้านปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) เป็นตัวแปรในการศึกษา ซึ่งพบว่าปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการของผู้บริโภค ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดจึงเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่ธุรกิจหลายแห่งใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย โดยปัจจัยพื้นฐานเดิมมี 4 ปัจจัย (4Ps) ประกอบด้วย 1) ผลิตภัณฑ์ (Product) 2) ราคา (Price) 3) ช่องทางจัดจำหน่าย (Place) 4) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) (McCarthy, 1964) แต่เพื่อให้ครอบคลุมธุรกิจด้านการให้บริการด้วยจึงได้เสนออีก 3 ปัจจัยขึ้นมา ได้แก่ 5) บุคลากร (People) 6) กระบวนการให้บริการ (Process) และ 7) ลักษณะทางกายภาพ (Physical evidence) (Booms & Bitner, 1981) รวมเป็น 7 องค์ประกอบหรือ 7Ps อย่างไรก็ตาม ในบทความนี้มุ่งเน้นศึกษาการให้บริการในธุรกิจความงามเฉพาะ 2 องค์ประกอบ คือ ด้านบุคลากรและด้านกระบวนการให้บริการเท่านั้น

1. ด้านบุคลากร (People) ในธุรกิจให้บริการ หมายถึง พนักงานที่ให้บริการลูกค้า ทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างลูกค้าและแบรนด์หรือธุรกิจนั้น ดังนั้น ทัศนคติและพฤติกรรมของพนักงานเหล่านี้จะส่งผลต่อความต้องการซื้อของลูกค้าเป็นอย่างมาก รวมถึงอารมณ์ของลูกค้าก็จะส่งผลโดยอ้อมต่อประสิทธิภาพในการใช้จ่ายของพวกเขาในระดับที่แตกต่างกันด้วย

2. ด้านกระบวนการให้บริการ (Process) หมายถึง กระบวนการที่ลูกค้าต้องผ่านเพื่อให้ได้รับบริการ เช่น การรอคิวหรือการจองบริการต่าง ๆ ลูกค้าจะให้ความสำคัญกับต้นทุนด้านเวลาของพวกเขาที่เกิดจากกระบวนการให้บริการที่ธุรกิจส่งมอบให้กับลูกค้า นอกจากนี้ อำนาจการตัดสินใจของพนักงานเกี่ยวกับการให้บริการบางอย่างก็เป็นส่วนสำคัญเช่นกัน เช่น พนักงานสามารถตัดสินใจได้ว่าจะให้บริการแก่ลูกค้ารายใดก่อน จะมอบตัวอย่างผลิตภัณฑ์ความงามประเภทใดให้กับลูกค้า เป็นต้น

งานวิจัยในประเทศไทยหลายเรื่องที่ศึกษาเกี่ยวกับการให้บริการของธุรกิจความงาม และพบว่าปัจจัยด้านบุคลากรและกระบวนการให้บริการ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการคลินิกเสริมความงามของลูกค้า โดยผลการศึกษาของ จุฑาลักษณ์ กุประดิษฐ์ และเฉลิมพร เย็นเยือก (2563) พบว่า ไม่เพียงแต่การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ดีมีคุณภาพเท่านั้น แต่ปัจจัยด้านบุคลากรก็มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้บริโภคด้วย เพราะบุคลากรที่มีใจรักในงานบริการ มีความสามารถในการสื่อสาร ให้ความสนใจกับความต้องการของลูกค้า และมีความชำนาญในการให้บริการ เป็นสิ่งสำคัญในการถ่ายทอดความรู้สึกต่าง ๆ ไปยังผู้ใช้บริการได้ ซึ่งทำให้เกิดความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจต่อสถานบริการ ตลอดจนมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจมาใช้บริการครั้งต่อไป รวมถึงการบอกต่อเรื่องคุณภาพการให้บริการที่พนักงานปฏิบัติกับตนเองให้กับบุคคลอื่นได้รับทราบ สำหรับกระบวนการให้บริการนั้นก็ต้องมีความตรงต่อเวลา มีความรวดเร็ว และมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ สอดคล้องกับการศึกษาของ รุ่งนภา กิตติลาภ และคณะ (2563) ที่พบว่า กระบวนการให้บริการเป็นปัจจัยอันดับแรกที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริ การคลินิกเสริมความงาม

ของผู้ใช้บริการ โดยองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุด ได้แก่ ความรวดเร็วและการใช้เวลาที่เหมาะสมต่อครั้งในการให้บริการลูกค้าแต่ละคน รองลงมาคือ การให้บริการที่มีคุณภาพสม่ำเสมอ

กฤตช์ติพัชร ศรีสุคนธรัตน์ (2564) ได้มุ่งศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศชายแต่ก็ได้ผลลักษณะเดียวกัน ว่า ปัจจัยด้านพนักงานมีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการเสริมความงามมากถึงร้อยละ 95 และผู้รับบริการยังมองว่ากระบวนการให้บริการของแพทย์มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการของพวกเขามากที่สุด โดยแพทย์ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ สามารถวิเคราะห์ปัญหาของผู้รับบริการได้อย่างตรงจุด และให้คำปรึกษาได้เป็นอย่างดี ส่วนพนักงานเคาน์เตอร์ ผู้รับบริการเพศชายไม่ได้มีความคาดหวังในการให้บริการมากนักแต่ก็ยังต้องการได้รับการบริการที่ดีจากพนักงานกลุ่มนี้อยู่ ในเรื่องการจัดการคิว ความสุภาพ ไม่มุ่งกับการขายมากจนเกินไป มีจิตบริการ มีบุคลิกภาพที่ดีและมีความมั่นใจ นอกจากนี้ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านบุคลากรและด้านกระบวนการยังส่งผลต่อความถี่ในการใช้บริการคลินิกเสริมความงาม โดยผู้ใช้บริการคลินิกเสริมความงามจะให้ความสำคัญกับพนักงานที่เต็มใจและยินดีให้ข้อมูล รวมถึงกระบวนการรักษาที่เห็นผลไว ซึ่งจะส่งผลต่อโอกาสหรือจำนวนครั้งที่จะใช้บริการคลินิกเสริมความงาม (ศศิธร ภูศรี และพัฒน์ พัฒนรังสรรค์, 2566) เช่นเดียวกับที่ พนิดา พิริยะวรกุล และคณะ (2566) พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านกระบวนการมีผลต่อความพึงพอใจในการรับบริการ โดยผู้ใช้บริการคลินิกเสริมความงามให้ความสำคัญในเรื่องระบบการให้บริการที่มีความรวดเร็วและถูกต้อง มีการแจ้งรายละเอียดให้ทราบอย่างครบถ้วนก่อนเข้ารับการรักษา และมีการแจ้งผู้รับบริการล่วงหน้าเมื่อใกล้ถึงเวลานัดหมาย

การที่คลินิกเสริมความงามสามารถให้บริการที่บรรลุความคาดหวังของลูกค้าที่ตั้งไว้ได้ รวมถึงสร้างให้เกิดความประทับใจในการใช้บริการทุกขั้นตอนที่สัมผัสนั้นเป็นการสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับลูกค้า ซึ่งมีความสัมพันธ์ด้านบวกต่อระดับความภักดีของลูกค้าที่เพิ่มมากขึ้นในธุรกิจคลินิกเสริมความงาม (ประภาวดี จงชูวณิชย์, 2566) นอกจากนี้การรับรู้คุณภาพการบริการด้านประสบการณ์ของผู้บริโภคก็ยังส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าคลินิกเสริมความงามด้วยเช่นเดียวกัน เนื่องจากลูกค้าเกิดความเชื่อมั่นและความพึงพอใจของการให้บริการจึงทำให้กลับมาใช้บริการซ้ำ และมีการแนะนำบุคคลอื่น เช่น เพื่อนหรือญาติให้มาใช้บริการที่คลินิกแห่งนั้นด้วย เพราะการให้บริการที่คำนึงถึงความปลอดภัยของลูกค้า การให้คำแนะนำพร้อมทั้งการดูแลจากแพทย์และพนักงานในคลินิกเสริมความงามจนทำให้เกิดความพึงพอใจ (กัลยา จันทร์สาย และภัครดา เกิดประทุม, 2565) ไม่เพียงเท่านี้ยังมีผลการศึกษาของ เฉลิมธิดา จันทร์ดี (2564) ที่แสดงให้เห็นว่า การรับรู้คุณค่าตราสินค้าและคุณภาพการให้บริการมีผลต่อคุณภาพความสัมพันธ์และความภักดีต่อตราสินค้าในธุรกิจคลินิกความงาม ด้านคุณภาพการให้บริการ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การใส่ใจเข้าอกเข้าใจ ความไว้วางใจได้ ความมั่นใจในการใช้บริการ สิ่งที่สัมผัสได้ และการตอบสนองลูกค้า โดยคุณภาพการให้บริการ (Service Quality) เป็นความสามารถของผู้ให้บริการในการตอบสนองด้านบริการให้กับลูกค้าได้ตรงกับความคาดหวัง คุณภาพการให้บริการจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญในการวัดความแตกต่างของธุรกิจให้เหนือกว่าคู่แข่งขัน (สุทัด วันนิจ และกนกพร ชัยประสิทธิ์, 2565) ตามแนวคิดของพาราซูรามาน (Parasuraman et al., 1988) ที่ได้พัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพการให้บริการ เรียกว่า SERVQUAL และได้รับความนิยมนำไปใช้อย่างแพร่หลายจนถึงปัจจุบัน

ในอุตสาหกรรมบริการด้านความงาม การรักษาคุณภาพการให้บริการให้อยู่ในระดับสูงจึงเป็นเรื่องที่เจ้าของธุรกิจต้องให้ความสำคัญ รวมถึงการจัดการกับความล้มเหลวของการให้บริการที่อาจเกิดขึ้นด้วย (Choi et al., 2023) ทั้งนี้ ปัจจัยด้านบุคลากรยังคงเป็นปัจจัยที่ส่งผลสูงสุดต่อพฤติกรรม ความชอบ และความพึงพอใจในประสบการณ์ของลูกค้าในธุรกิจบริการด้านความงาม (Kim & Park, 2022) ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพการให้บริการของบุคลากรในธุรกิจความงามอยู่เสมอ จะช่วยให้ธุรกิจสามารถตอบสนองความพึงพอใจ ความต้องการ และความชอบของลูกค้าที่หลากหลายและแตกต่างกันได้อย่างทัดเทียมกับคู่แข่งขัน ส่งผลให้โอกาสที่ลูกค้าจะมีความภักดีในการใช้บริการของธุรกิจอยู่ในระดับสูงตามไปด้วย

สรุป

ธุรกิจความงามในปัจจุบันมีการแข่งขันสูง กลยุทธ์การตลาดเพื่อการพัฒนาบริการในธุรกิจความงามจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความแตกต่างและดึงดูดลูกค้าให้กลับมาใช้บริการซ้ำ โดยเฉพาะในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ธุรกิจความงามให้ความสำคัญกับการปรับปรุงคุณภาพการบริการอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของลูกค้าที่ต้องการประสบการณ์ที่เป็นเอกลักษณ์และตรงใจมากขึ้น การปรับปรุงคุณภาพของบุคลากร การสร้างประสบการณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ การนำเทคโนโลยีมาใช้ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง ธุรกิจความงามที่สามารถปรับตัวและพัฒนางานบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถสร้างความแตกต่างและเป็นที่ยอมรับของลูกค้าได้ในระยะยาว เช่น คลินิกเสริมความงามควรมุ่งเน้นการพัฒนาการบริการในมิติด้านความรวดเร็วเพื่อสร้างความจงรักภักดีของผู้ใช้บริการ การพัฒนาความรู้และทักษะของพนักงานเพื่อให้แนะนำขั้นตอนการให้บริการได้อย่างชัดเจนถูกต้อง ให้ความช่วยเหลือให้บริการด้วยความเต็มใจ มีระบบและกระบวนการให้บริการที่รวดเร็วและทันสมัย เพื่อให้ผู้รับบริการเกิดความรู้สึกประทับใจ จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกที่ตอบสนองความต้องการผู้เข้ารับบริการได้อย่างเพียงพอ มีมาตรฐานในการให้บริการ มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีความปลอดภัย และมีอากาศถ่ายเทสะดวก พนักงานมีการแต่งกายสุภาพเรียบร้อย เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือในการให้บริการของคลินิกเสริมความงาม (กัลยา จันทร์สาย และภัครดา เกิดประทุม, 2565)

แนวโน้มกลยุทธ์การตลาดเพื่อการพัฒนาบริการในธุรกิจความงาม

จากการศึกษาและวิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า กลยุทธ์การตลาดเพื่อการพัฒนาบริการในธุรกิจความงามในช่วง 5 ปีที่ผ่านมามุ่งเน้นไปที่ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. การพัฒนาบุคลากรในด้านทักษะและการบริการ ธุรกิจความงามให้ความสำคัญกับการอบรมพนักงานให้มีความรู้ความสามารถด้านผลิตภัณฑ์ เทคนิคการให้บริการ และทักษะการสื่อสารกับลูกค้ามากขึ้น (Smith & Doe, 2020) นอกจากนี้ ยังมีการเน้นย้ำถึงการพัฒนาทักษะ Soft Skills เช่น ความเป็นมิตร ความอดทน จิตบริการ และความสามารถในการแก้ไขปัญหา เพื่อสร้างความประทับใจให้กับลูกค้า (Lee, 2019)

2. การสร้างประสบการณ์ลูกค้า ธุรกิจความงามมุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ที่เป็นเอกลักษณ์และน่าจดจำให้กับลูกค้า เช่น การออกแบบบรรยากาศภายในร้านที่ผ่อนคลาย การจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบครัน และการปรับแต่งบริการให้ตรงกับความต้องการของลูกค้าแต่ละราย (Kim, 2019)

3. การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริการ เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนากลยุทธ์การตลาดการบริการในธุรกิจความงาม เช่น การใช้แอปพลิเคชันในการจองคิว การให้คำปรึกษาออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการวิเคราะห์ปัญหาผิวและแนะนำผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมให้กับลูกค้า การวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้าเพื่อปรับปรุงการบริการและตอบสนองความต้องการเฉพาะบุคคลได้อย่างแม่นยำ และการนำเสนอโปรโมชั่นผ่านช่องทางออนไลน์ (Chen & Wang, 2021)

4. การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการ ธุรกิจความงามให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น ผลิตภัณฑ์ที่เป็นธรรมชาติและออร์แกนิค บริการที่เน้นการดูแลสุขภาพผิวแบบองค์รวม (Nguyen, 2017)

5. การใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ผู้บริโภคในปัจจุบันมีความสนใจในผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติและ ออร์แกนิคมากขึ้น ธุรกิจความงามจึงพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ปลอดสารเคมีที่เป็นอันตรายและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการใช้บรรจุภัณฑ์ที่รีไซเคิลได้ และลดการใช้พลาสติกเพื่อสนับสนุนแนวคิดความยั่งยืน

ธุรกิจความงามมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในตลาดที่มีการแข่งขันสูง ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความสำเร็จของธุรกิจความงามในปัจจุบัน คือ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาการบริการ การสร้างประสบการณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ให้กับลูกค้า และการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาทักษะและคุณภาพของบุคลากร รวมถึงการบูรณาการสุขภาพและความงามเข้าด้วยกัน การดำเนินธุรกิจโดยให้ความสำคัญกับความยั่งยืนและความใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมกลายเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากขึ้น ธุรกิจความงามที่นำแนวคิดด้านความยั่งยืนมาประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพจะสามารถสร้างความแตกต่างและความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคได้ในระยะยาว นอกจากนี้ การสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดียและการใช้ผู้ทรงอิทธิพลทางการตลาดจะช่วยส่งเสริมให้แบรนด์เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ตรงจุด และสร้างกระแสตอบรับเชิงบวกในตลาด สรุปได้ว่า ธุรกิจความงามที่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับแนวโน้มความยั่งยืน และการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมผู้บริโภคจะมีโอกาสประสบความสำเร็จและเติบโตอย่างยั่งยืนในอนาคต

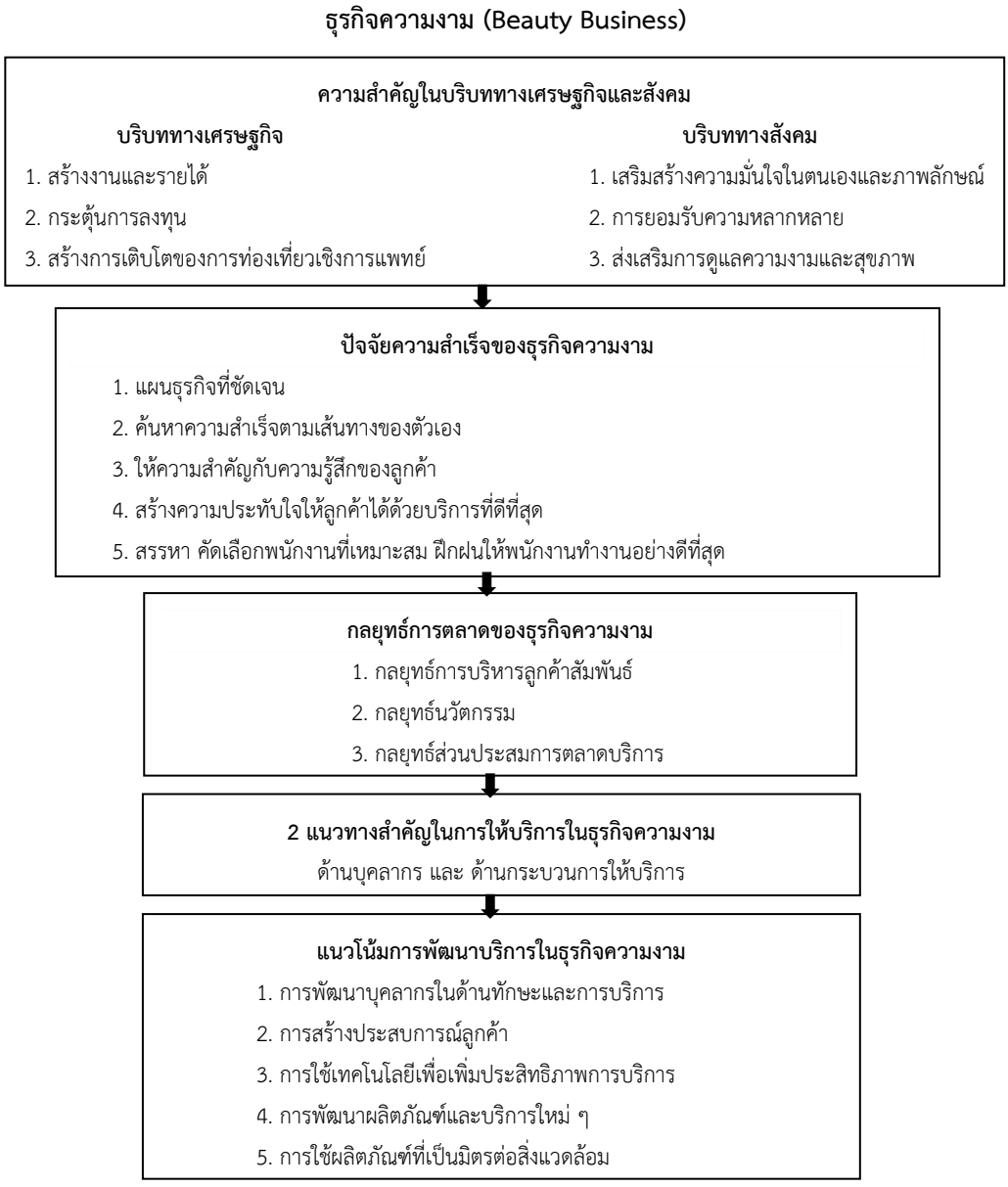

ภาพที่ 1 กลยุทธ์การตลาดเพื่อการพัฒนาบริการในธุรกิจความงาม

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงพาณิชย์. (2567). รายงานการศึกษายกระดับเครื่องสำอางไทยให้ตรงใจตลาดใหม่. สืบค้นจาก https://uploads.tpso.go.th/2.%รายงานการศึกษา_ยกระดับเครื่องสำอางไทย%20ให้.pdf

กฤตช์ติพัชร ศรีสุคนธรัตน์. (2564). *ปัจจัยในการเลือกใช้บริการคลินิกเสริมความงามและคลินิกศัลยกรรมความงามของกลุ่มลูกค้าเพศชายในจังหวัดกรุงเทพมหานคร.* (สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต). วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ.

กัลยา จันทร์สาย และภัครดา เกิดประทุม. (2565). การพัฒนารูปแบบความได้เปรียบในการแข่งขันของธุรกิจคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6*(9), 329-342.

คมสัน สมคง และคณะ. (2565). รูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจในอุตสาหกรรมเครื่องสำอางเพื่อนำไปสู่การสร้างตราสินค้า. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษย์วิทยาเชิงพุทธ, 7*(2), 203-222.

จุฑาลักษณ์ กุประดิษฐ์ และเฉลิมพร เย็นเยือก. (2563). พฤติกรรมและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารรัชต์ภาคย์, 14*(34), 111-124.

เฉลิมธิดา จันทร์ดี. (2564). *การรับรู้คุณค่าตราสินค้าและคุณภาพการให้บริการที่มีผลต่อคุณภาพความสัมพันธ์และความจงรักภักดีต่อตราสินค้าในธุรกิจคลินิกความงามด้านผิวพรรณ.* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต. ปทุมธานี.

ชุลีพร มาสเนตร. (2555). *ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจอาหารทะเลแปรรูปพื้นบ้านของผู้ประกอบการในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส.* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจ). มหาวิทยาลัยทักษิณ. นราธิวาส.

ธรรมรัตน์ ธุระทอง, ดวงเดือน จันทร์เจริญ, กฤษดา ตั้งชัยศักดิ์ และชมสุภัค ครุฑกะ. (2565). การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะที่จำเป็นของพนักงานขายธุรกิจด้านความงาม. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 12*(3), 745-758.

ประภาวดี จงชูวณิชย์. (2566). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าในธุรกิจคลินิกเสริมความงาม.* การค้นคว้าอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการตลาด), คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พนิดา พิริยะวรกุล, บุษกร วัฒนบุตร และวิโรชน์ หมื่นเทพ. (2566). ปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อความพึงพอใจในการรับบริการของคลินิกเสริมความงาม ดีวาคลินิกพัทยา. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์, 6*(6), 266-277.

ภัครภัสสร์ ลิ้มประนะ, นันทพร ชเลจร และ เบ็ญจวรรณ ลี้เจริญ. (2566). ปัจจัยแห่งความสำเร็จของธุรกิจสปาไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต, 18*(1), 70-88.

รุ่งนภา กิตติลาภ, อุมาวรรณ วาทกิจ และร่มสน นิลพงษ์. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการคลินิกเสริมความงามในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. *Journal of Buddhist Education and Research, 6*(1), 60-74.

วรุตม์ สุทธินันท์. (2567). เอสล่า แนะ 10 เทรนด์บิวตี้ปี 67 เรียบง่าย หรูหรา คุ้มค่า รักษ์โลก มาแรง. สืบค้นจาก https://www.bangkokbiznews.com/business/business/1124007

วาสนา แสงทอง และรัชดา ภักดียิ่ง. (2564). กลยุทธ์การตลาดเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 9*(2),675-688.

วิเชียร โสมวิภาต, สิทธิพล พุคยาภรณ์, วรพจน์ นิติธรรม และวิทิดา นาคสุข. (2021). บทบาทของนักบริหารในการจัดการธุรกิจสปาเพื่อความสำเร็จ. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, 9*(1), 113-128.

วิมล ปั้นคง. (2565). เจาะโอกาสทางธุรกิจเครื่องสำอางและเสริมความงามสู่เพื่อนบ้าน. สืบค้นจาก https://www.itd.or.th/itd-data-center/cosmetic-and-beautify-market/

วิรินทร์ญา เลิศพัฒนกิตติ์, ปิยะวดี จินดาโชติ และศมานันทน์ รัตนศิริวิไล. (2567). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของระบบบริหารจัดการคลินิก เสริมความงามในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา, 14*(3), 914-929.

ศศิธร ภูศรี และพัฒน์ พัฒนรังสรรค์. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความถี่ในการใช้บริการคลินิกเสริมความงาม. *วารสารมจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 12*(4), 1-12.

สิทธิพร แจ่มเที่ยงตรง. (2563). ปัจจัยด้านการคัดสรรสมาชิกที่ส่งผลต่อการพัฒนาพันธมิตรธุรกิจสปาในจังหวัดภูเก็ต. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 14*(1), 25-37.

สิริกัญญา คำนารีย์. (2563). *การคาดการณ์อนาคตของอุตสาหกรรมความงามในประเทศไทย.* (สารนิพนธ์ ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต). วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ.

สุทัด วันนิจ และกนกพร ชัยประสิทธิ์. (2565). คุณภาพการบริการ และประสิทธิภาพในการส่งมอบงานที่ส่งผลต่อการใช้บริการอย่างต่อเนื่องของลูกค้างานซ่อมบำรุง. *วารสารวิชาการสังคมศาสตร์เครือข่ายวิจัยประชาชื่น, 4*(2), 1-16.

อนงค์นาถ ทนันชัย, อัศวิน แสงพิกุล และมนตรี วีรยางกูร. (2018). การดำเนินงานของโรงแรมอิสระ 3 ดาวที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 8*(1), 61-76.

เอกก์ ภทรธนกุล. (2566). ส่องเทรนด์ความงามที่มาแรงในปี 2566 กัลเดอร์ มาเผยนิยามความงามคอนเซ็ปต์ใหม่ THIS IS MY LOOK เติมเต็มทุกตัวตน เสริมความมั่นใจให้ทุกลุค. สืบค้นจาก https://www.ryt9.com/s/prg9

Booms, B. H., & Bitner, M. J. (1981). Marketing strategies and organization structures for service firms. In: Marketing of Services, American Marketing Association, Chicago, 47-51.

Chen, Y., & Wang, Y. (2021). The role of technology in the beauty industry: A literature review. *International Journal of Information Management, 57,* 102-194.

Choi, H. K., Kim, S. S., & Kim, B. S. (2023). Perceived justice and customer loyalty in the situation of beauty service failure. *Sage Open, 13*(4), 1-14.

Grand View Research. (2024). Thailand medical tourism market to reach $16.0 Billion by 2030. Retrieved from https://www.grandviewresearch.com/press-release/thailand-medical-tourism-market-analysis

Guillet, B. D., & Kucukusta, D. (2018). Spa consumers in China: A segmentation study based on wellness lifestyle and motivation. *Journal of Hospitality Marketing & Management, 27*(2), 151–174.

Guruharan, N., & Soniya, S. (2024). A study on the impact of social media in cosmetic industry. *International Journal of Creative Research Thoughts, 12*(4), 570–576.

Islami, V., Rizan, M., Wibowo, S. F., & Sebayang, K. D. A. (2024). Study of service quality, trust and brand image on customer satisfaction and customer loyalty of beauty clinic consumers: Literature review. *Journal of Law, Social Science and Humanities, 1*(2), 105-111.

ITA Bangkok. (2024). Beauty and personal care industry in Thailand 2024. Retrieved from https://www.ice.it/en/sites/default/files/inline-files/beauty-and-personal-care-industry-2024-.pdf

Jain, A. (2024). How the beauty industry shapes the US economy. Retrieved from https://www.forbes.com/councils/forbesfinancecouncil/2024/11/12/how-the-beauty-industry-shapes-the-us-economy/

Japan Live Support G. K. (2023). A success story and future prospects of medical tourism in Asian region: Thailand. Retrieved from https://j- lifesupport.co.jp/en/a_success_story_and_future _prospects_of_medical-tourism_in_asian_region_thailand_ja/

Kim, H. B., & Park, E. J. (2022). The effects of service marketing mix factors (7P) on experience satisfaction and consumer preference behavior in beauty service. *Journal of the Korean Society of Cosmetol-ogy, 28*(4), 761-771.

Kim, S. (2019). Customization strategies in the beauty industry: A consumer perspective. *Journal of Retailing and Consumer Services, 46,* 15-22.

Kotler, P., & Armstrong, G. (2018). Principles of marketing (15th ed.). London: Pearson.

Lee, D. H. (2019). The impact of exhibition service quality on general attendees' satisfaction through distinct mediating roles of perceived value. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics, 32*(3), 793-816.

Lee, S. H. (2019). Strategic management in Spa business. *International Journal of Hospitality and Tourism, 8*(1), 34–49.

Linder, J. (2025). Diversity, equity, and inclusion in the beauty industry statistics. Retrieved from https://gitnux.org/diversity-equity-and-inclusion-in-the-beauty-industry-statistics/

Lou, C., & Yuan, S. (2019). Influencer marketing: How message value and credibility affect consumer trust of branded content on social media. *Journal of Interactive Advertising, 19*(1), 58–73.

McCarthy, E. J. (1964). Basic marketing. Homewood, IL.: Irwin.

Nguyen, T. (2017). Natural and organic beauty products: Consumer perceptions and purchasing behavior. *Journal of Consumer Marketing, 34*(2), 110-122.

Pandey, B., Ritthichairoek, A., & Puntien, S. (2020). Examination of marketing mix factors in Chinese tourists' demand for spa service in middle-sized Bangkok Hotel. *In International Academic Conference Global Goal, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2020, 1*(11), 103-111.

Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring customer perceptions of service quality. *Journal of Retailing, 64,* 12-40.

Saks, A. M. (2019). Antecedents and consequences of employee engagement revisited. *Journal of Organizational Effectiveness: People and Performance, 6*(1), 19-38.

Silva, M. A., Costa, R. A., & Moreira, A. C. (2018). The influence of travel agents and tour operators' perspec-tives on a tourism destination: The case of Portuguese intermediaries on Brazil's image. *Journal of Hospitality and Tourism Management, 34,* 93-104.

Smith, J., & Doe, J. (2020). The impact of employee training on customer satisfaction in the spa industry. *Journal of Hospitality Management, 45*(1), 123-145.

SPINS Marketing. (2024). *Exploring today's natural beauty trends and consumer values.* Retrieved from https://www.spins.com/resources/blog/exploring-todays-natural-beauty-trends-and-consumer-values/

Statista Market Insights. (2024). *Beauty & personal care-worldwide.* Retrieved from https://www. statista.com/outlook/cmo/beauty-personal-care/worldwide

Timberlake, J. (2020). *Spa and wellness trends for 2020.* Retrieved from https://eminenceorganics.com/ca/blog/2020/01/20/spa-and-wellness-trends-2020

Vogue Business. (2025). *What if robots ran the beauty industry?.* Retrieved from https://www.voguebusiness.com/story/beauty/what-if-robots-ran-the-beauty-industry

Whitley, A. (2019). *Signature stone crop body treatment for spa professionals.* Retrieved from https://eminenceorganics.com/ca/blog/2019/06/17/signature-stone-crop-body-treatment-spa-professionals

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

การออกแบบ Line Chatbot เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการติดตามสัมภาระที่สูญหาย ในท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี

Design of a Line Chatbot to Enhance Lost Luggage Tracking Efficiency At Ubon Ratchathani International Airport

รัตติกาล สังบัวแก้ว[1], ยุวดี จิตต์โกศล[2*]
Rattikarn Sungbuakeaw[1], Yuvadee Jitgosol[2*]
[1]สาขานวัตกรรมการจัดการการท่องเที่ยว การบริการและวัฒนธรรมไทยร่วมสมัย
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
[2*]คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
[1]Tourism Hospitality and Contemporary Thai Culture Innovation Management Program,
Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University
[2*]Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University
[*]Corresponding author; E-mail: yuvadee.j@ubu.ac.th

Received 30 June 2025 Revised 22 September 2025
Accepted 6 December 2025 Available Online 26 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางในการออกแบบ Line Chatbot สำหรับติดตามสัมภาระที่สูญหายในท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี และ 2) เพื่อประเมินประสิทธิภาพของการใช้ Line Chatbot ในการติดตามสัมภาระสูญที่หายในท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี ดังกล่าว งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 6 ราย ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่กลุ่มพิธีการบินและอำนวยความสะดวก โดยใช้แบบสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เชิงพรรณนาเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า การติดตามสัมภาระที่สูญหายมีความซับซ้อน เนื่องจากจุดบริการอยู่ห่างกันและต้องผ่านหลายขั้นตอน การออกแบบ Line Chatbot จึงมุ่งเน้นการลดขั้นตอนการติดต่อและเพิ่มความรวดเร็วในการสื่อสาร โดยใช้ระบบตอบกลับอัตโนมัติด้วย AI ด้านประสิทธิภาพ พบว่า Line Chatbot สามารถให้ข้อมูลและตอบคำถามของผู้โดยสารได้อย่างรวดเร็ว แม้ในสภาวะที่สัญญาณอินเทอร์เน็ตช้า สามารถรองรับการใช้งานพร้อมกันหลายรายลดภาระงานของเจ้าหน้าที่ และช่วยสร้างความมั่นใจแก่ผู้โดยสารในด้านความปลอดภัยของข้อมูล นอกจากนี้ยังตอบสนองได้ตามเวลาจริง และสามารถปรับใช้กับการบริการผู้โดยสารต่างชาติในอนาคตเมื่อพัฒนาให้รองรับหลายภาษา

คำสำคัญ: ไลน์แชทบอท, การติดตามสัมภาระที่สูญหาย, ท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ABSTRACT

This study aimed 1) to explore guidelines for designing a Line Chatbot for tracking lost luggage at Ubon Ratchathani International Airport, and 2) to evaluate the effectiveness of using a Line Chatbot in tracking lost luggage at the mentioned airport. The research employed a qualitative approach, using structured in-depth interviews with six key informants who were personnel from the flight operations and facilitation department. Method of interview and descriptive analysis were the main tools for data collection and analysis. The findings revealed that the process of tracking lost luggage is complex, as service points are far apart and involve multiple procedures. Therefore, the design of the Line Chatbot emphasized reducing communication steps and increasing the speed of interaction through AI-based automated responses. Regarding effectiveness, the Line Chatbot was found to provide information and respond to passengers' inquiries promptly, even under slow internet conditions. It could support multiple users simultaneously, reduce the workload of airport staff, and enhance passengers' confidence in data security. Moreover, the chatbot was able to respond in real time and has the potential to be adapted for international passengers in the future when developed to support multiple languages.

Keywords: Line Chatbot, Tracking Lost Luggage, Ubon Ratchathani International Airport

บทนำ

การขนส่งทางอากาศ (Air Transport) จัดเป็นโครงสร้างพื้นฐานประเภทหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญทั้งด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ มีข้อได้เปรียบด้านความรวดเร็ว ช่วยลดเวลาเดินทางและสามารถเข้าถึงพื้นที่ทุรกันดารซึ่งการขนส่งแบบอื่นทำได้ยาก ทั้งยังเป็นรูปแบบการเดินทางที่ปลอดภัยที่สุดถึงจุดหมายปลายทางได้ตามเวลาที่กำหนด จึงได้รับความนิยมมากขึ้นในทุกภูมิภาคทั่วโลก สะท้อนจากการพัฒนาสนามบินพาณิชย์ที่ทันสมัยต่อเนื่อง การสร้างเครื่องบินขนาดใหญ่และสมรรถภาพสูงเพื่อบรรทุกผู้โดยสารและบรรจุสินค้าได้มากขึ้น การพัฒนาเครื่องมือขนส่งที่ทันสมัย ตลอดจนการขยายและปรับปรุงคลังสินค้าบริเวณท่าอากาศยานเพื่ออำนวยความสะดวกและเพิ่มประสิทธิภาพการขนส่งของธุรกิจ อย่างไรก็ตาม ข้อเสียเปรียบของการขนส่งทางอากาศ อาทิ ค่าใช้จ่ายต่อหน่วยสูงกว่าเมื่อเทียบกับการขนส่งประเภทอื่น ทั้งยังต้องการการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานจำนวนมากเพื่อรองรับรูปแบบการขนส่งทั้งระบบ (Piyanuch Sathapongpakdee, 2024)

การพัฒนาการขนส่งทางอากาศของประเทศไทยทั้งระบบที่ผ่านมา ยังขาดความชัดเจนของทิศทางและการบูรณาการร่วมกันทั้งในส่วนของการพัฒนาท่าอากาศยาน ธุรกิจสายการบิน การบริหารจราจรทางอากาศ กลไกกำกับดูแลและการผลิตบุคลากรที่ยังไม่สามารถรองรับความต้องการได้เพียงพอ ในขณะที่ประเทศอื่นที่มีศักยภาพต่างกำหนดกลยุทธ์เร่งพัฒนาขีดความสามามารถการขนส่งทางอากาศของตนให้มีความได้เปรียบในทุกด้าน เพื่อแย่งชิงความเป็นศูนย์กลางการบิน ทำให้ประเทศไทยต้องสูญเสียส่วนแบ่งตลาดไปซึ่งเท่ากับเป็นการสูญเสียโอกาสทางเศรษฐกิจของประเทศด้วย นอกจากนี้ ปริมาณการขนส่งผู้โดยสารและสินค้าทางอากาศของไทยที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

อย่างต่อเนื่อง ได้ส่งผลให้ท่าอากาศยานที่มีอยู่ในปัจจุบัน ไม่สามารถให้บริการได้อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการกำกับดูแลและกฎระเบียบต่างๆ ด้านการขนส่งทางอากาศ ยังไม่สามารถเอื้อต่อการพัฒนาและดำเนินการธุรกิจกิจการบินได้เท่าที่ควร ประเด็นเหล่านี้ ล้วนเป็นปัญหาด้านการขนส่งทางอากาศที่เกิดขึ้นและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการขนส่งทางอากาศของประเทศในช่วงที่ผ่านมา (สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร, 2561)

ท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี (Ubon Ratchathani International Airport) (IATA: UBP, ICAO: VTUU) เป็นท่าอากาศยานในสังกัดกรมท่าอากาศยาน กระทรวงคมนาคม มีพื้นที่ตั้งอยู่ในเขตทหารกองทัพอากาศ (กองบิน 21 อุบลราชธานี) ในปี พ.ศ. 2561 กรมท่าอากาศยานมีโครงการปรับปรุงภายในอาคารที่พักผู้โดยสาร ซึ่งแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2562 ด้วยโฉมใหม่ที่ถูกตกแต่งด้วยลวดลายผ้าไหมกาบบัวอันเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี และการตกแต่งที่ทำให้ตัวอาคารมีความโปร่งโล่ง ดูสบายตาและทันสมัย อีกทั้งยังมีร้านขายของฝากที่ขึ้นชื่อมากมาย อย่าง หมูยอ แหนมเนือง หรือกวยจั๊บสำเร็จรูป และร้านกาแฟสำหรับผู้โดยสารและผู้มาใช้บริการ สำหรับนั่งรอรับบริการให้เลือกอีกมากมายปี 2563 ท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานีสามารถรองรับเที่ยวบินได้สูงสุด 40 เที่ยวบินต่อวัน จำนวนผู้โดยสารมากกว่า 1 ล้านคนต่อปี และในปัจจุบันมีสายการบินให้บริการ 5 สายการบิน ได้แก่ สายการบินไทยสมายล์ สายการบินนกแอร์ สายการบิน ไทยแอร์เอเชีย สายการบินไทยไลอ้อนแอร์ และสายการบินไทยเวียตเจ็ทแอร์ โดยมีเส้นทางการบินถึง 4 จุดหมายปลายทาง คือ ท่าอากาศยานนานาชาติดอนเมือง ท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ และท่าอากาศยานนานาชาติภูเก็ต (กรมท่าอากาศยาน, 2565)

เนื่องด้วยท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานีเป็นสนามบินที่รองรับการให้บริการผู้โดยสารทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยฝ่ายที่ให้บริการหลักๆ คือ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ซึ่งทำหน้าที่ให้บริการงานด้านประชาสัมพันธ์ ช่วยเหลือและให้บริการแก่ผู้โดยสารในการตอบข้อซักถามที่สงสัย การให้คำแนะนำสำหรับผู้ที่มาติดต่อสอบถามข้อมูลต่างๆ ภายในท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี มีให้การช่วยเหลือประสานงานเบื้องต้นแก่ผู้โดยสารที่มีปัญหา เช่น พลาดเที่ยวบิน ปัญหาข้อผิดพลาดระหว่างผู้โดยสารและตัวแทนสายการบิน ให้คำแนะนำในการสอบถามข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับเที่ยวบิน ช่วยติดตามสัมภาระสูญหายหรือ สัมภาระที่ผู้โดยสารหลงลืมภายในท่าอากาศยาน และปัญหาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยในปี 2566 ที่ผ่านมาปัญหาที่พบอย่างหนึ่งคือมีจำนวนผู้โดยสาร ที่ลืมสัมภาระไว้ที่ท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานีเพิ่มมากขึ้น และอาจจะส่งผลกระทบต่อการให้บริการในอนาคต เนื่องด้วยผู้โดยสารมากขึ้นอาจมีพนักงานรองรับไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้บริการ จึงต้องมีมาตรการหรือแนวทางในการแก้ปัญหาให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบัน (ท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี, 2566)

Chatbot เป็นโปรแกรมหนึ่งที่ปัจจุบันถูกพัฒนาขึ้นเป็นอย่างมากโดยองค์กรหรือธุรกิจต่างๆ ทั้งพัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้ภายในองค์กรหรือธุรกิจและพัฒนาเพื่อใช้ในเชิงพาณิชย์ เพื่อช่วยตอบกลับการสนทนาผ่านข้อความที่เป็นตัวอักษรหรือข้อความเสียงแบบอัตโนมัติ โดยใช้งานผ่าน Line/Facebook/Instagram และบนเว็บไซต์ ซึ่ง Chatbot สามารถสร้างประโยชน์ในทางธุรกิจได้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะธุรกิจที่มุ่งเน้นในด้านการให้บริการ การช่วยตอบคำถามแบบอัตโนมัติ นำเสนอ ข่าวสาร โฆษณา โปรโมชัน ช่วยให้คำแนะนำ ดูแลลูกค้า รวมไปถึงปิดการขายได้อีกด้วย Chatbot จึงเปรียบเสมือนตัวแทนขององค์กรหรือธุรกิจที่จะใช้เป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์หรือติดต่อกับลูกค้าและเป็นผู้ช่วยพนักงานในการดูแลลูกค้า (Big Data Agency, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญญกร ดีพร้อม, ดณุพล ค่ายหนองสวง และวิระพงศ์ จันทร์สนาม (2563) ได้ศึกษาการพัฒนาระบบตอบคำถามอัตโนมัติ: กรณีศึกษา บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) โดยผลการวิจัย พบว่า ระบบตอบคำถามอัตโนมัติ: กรณีศึกษา บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) ที่พัฒนาขึ้น มีองค์ประกอบ คือ ตัวแทนของระบบตอบคำถามที่พัฒนาจาก Line Messaging API และ Api.ai Dialog flow โดยที่มีการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Languages Unit) สำหรับการตอบคำถามที่เป็น ประเภทข้อความ (Text, Keywords) ระบบดังกล่าวใช้ประโยชน์ได้จริงผลการประเมิน

คุณภาพของระบบ โดยรวมทุกด้าน อยู่ในระดับดีมาก ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการใช้งานระบบมีผลประเมินโดยรวมทุกด้าน อยู่ในระดับพึงพอใจมาก อีกทั้งยังพบว่ามีการใช้แอปพลิเคชั่น LINE Chatbot เพื่อการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว และตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อีกด้วย (จิรภัทร์ แก้วสว่าง และคณะ, 2565)

จากปัญหาดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาแอปพลิเคชัน Line Chatbot มาช่วยในการตอบคำถามแทนพนักงาน ซึ่ง Line Chatbot คือ โปรแกรมอย่างหนึ่งที่ถูกสร้างมาเพื่ออำนวยความสะดวกในการช่วยตอบ คือ จะช่วยตอบข้อความ ตอบคำถาม ให้ข้อมูล ให้ความช่วยเหลือและอื่น ๆ อีกมากมายซึ่งขึ้นอยู่กับการตั้งค่าของผู้พัฒนาว่าต้องการให้ทำสิ่งใดได้บ้าง Line Chatbot เพื่อให้การทำงานสะดวกสบายมากขึ้น Line Chatbot จะช่วยลดภาระงานของเจ้าหน้าที่ ทำให้สามารถให้บริการผู้โดยสารได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว ลดความซับซ้อนในการติดตามสัมภาระสูญหาย ทั้งนี้ยังเพิ่มประสิทธิภาพในการบริการด้วยการตอบสนองที่รวดเร็วและทันทีโดยไม่ต้องผ่านหลายขั้นตอน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางในการออกแบบ Line Chatbot ในการติดตามสัมภาระที่สูญหาย ในท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการใช้ Line Chatbot ในติดตามสัมภาระที่สูญหาย ในท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี

การทบทวนวรรณกรรม

การออกแบบ Line Chatbot เพื่อช่วยในการติดตามสัมภาระที่สูญหายในท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี คณะผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎี แนวคิด และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับ Chatbot

Castanon-martinez and Berkholz (2016) กล่าวว่า Chatbot คือ โปรแกรมประยุกต์ (Software Application) ที่สามารถทำงานได้อย่างอัตโนมัติ Chatbot เป็นคำที่ถูกเรียกในอุตสาหกรรมเทคโนโลยีเป็นบริการที่ทำงานโดยถูกตั้งเงื่อนไขในการทำงาน เอาไว้ล่วงหน้าและในบางกรณีได้ถูกพัฒนาด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ที่ผู้ใช้งานมีปฏิสัมพันธ์ผ่านการสนทนา

Krungsri Plearn Plearn (2024) กล่าวว่า Chatbot คือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ชนิดหนึ่งถูกพัฒนาขึ้นมาให้มีบทบาทในการตอบกลับการสนทนาด้วยตัวอักษรแบบอัตโนมัติผ่าน Messaging Application เสมือนการโต้ตอบของคนจริงๆ หรืออาจเรียกง่ายๆ ว่าโปรแกรมตอบกลับอัตโนมัติ ซึ่งเวลานี้กลายเป็นสุดยอดผู้ช่วยอัจฉริยะที่ทุกบริษัทต้องการนำมาใช้กับธุรกิจออนไลน์ ในการสื่อสารกับกลุ่มลูกค้าแบบเรียลไทม์

Pcmag (2016) กล่าวว่า Chatbot คือ ซอฟต์แวร์ ที่มีปฏิสัมพันธ์ผ่านตัวอักษรหรือคำพูดกับผู้ใช้งานผ่านภาษาธรรมชาติโดย Chatbot ถูกออกแบบให้มีการเรียนรู้และลอกเลียนพฤติกรรมมนุษย์ เพื่อให้มีความเหมือนมนุษย์มากที่สุด สามารถจำกัดการใช้งานโดยเฉพาะหรือสามารถพัฒนาได้โดยการใช้งานซึ่งคำว่า Chatbot และผู้ช่วยเสมือนถูกใช้ในความหมายเดียวกันแต่ Chatbot สามารถนำหน้าผู้ช่วยเสมือน โดยนำเสนอข้อมูลหรือตอบคำถามซึ่งโปรแกรมจะถูกฝังลงในเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชัน ในขณะที่ผู้ช่วยเสมือนเป็นเพียงแอปพลิเคชันที่แยกออกมาเท่านั้น

สมพงษ์ อัศวริยธิปัติ (2564) กล่าวว่า แชทบอท (Chatbot) นับเป็นระบบตอบรับอัตโนมัติหนึ่งที่สายการบินได้นำเข้ามาใช้เพื่อให้บริการกับผู้โดยสารและลูกค้า กลุ่มเป้าหมายของสายการบิน โดยระบบแชทบอทของธุรกิจสายการบิน มีไว้ให้บริการแก่ผู้โดยสาร และผู้ใช้บริการผ่านช่องทางต่างๆ ซึ่งในแต่ละช่องทางที่ผู้โดยสารดำเนินการติดต่อสื่อสารกับสายการบิน ได้แก่ Official Line เว็บไซต์ของสายการบิน Application ของสายการบิน หรือการตอบคำถามของแชทบอทผ่านเฟสบุ๊ค ล้วนทำให้ผู้โดยสารเกิดความพึงพอใจความประทับใจหรือมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไปหลังจากที่ใช้บริการ อย่างไรก็ตามเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนเกี่ยวกับระบบตอบรับอัตโนมัติในธุรกิจสายการบิน ผู้ศึกษาจึงได้นำเสนอข้อมูลพื้นฐานที่เป็นแนวคิดเกี่ยวกับระบบอัตโนมัติ

ประเภทของ Chatbot จากบทความของ Onemoby (2022) ได้แบ่งประเภทของแชทบอท (Chatbot) ออกเป็น 6 ประเภทดังนี้

1. แชทบอทแบบปุ่มกดเมนู (Menu/button-based chatbots)

แชทบอทที่รู้เลยว่าเป็นแชทบอท เป็นประเภทแชทบอทเบื้องต้นที่พบเจอได้ทั่วไปกับแชทบอทกดเมนูหรือกดปุ่ม (Menu/button-based chatbots) เพราะว่าง่าย และไม่ซับซ้อนเกินไป โดยการทำงานของแชทบอทประเภทนี้จะถูกตั้งค่าเอาไว้แล้ว และก็ส่งปุ่มให้คนกดตามความต้องการเน้นเป็นคำถามพบบ่อยๆ เจอประจำ โดยแชทบอทนี้จะเข้ามาช่วยให้ แอดมินไม่ต้องตอบเยอะเกิน เช่น แชทบอทสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ให้มาส่งที่บ้านแต่ใดๆ การทำแชทบอทประเภทนี้อาจจะไม่เหมาะกับกลุ่มธุรกิจที่ลูกค้าต้องการคำตอบแบบเฉพาะเจาะจงเท่าไหร่นัก เพราะมันคล้ายกับการโทรหาคอลเซนเตอร์ (Call Center) กดเบอร์แบบทั่วไป

2. แชทบอทแบบ Linguistic Based (Rule-Based Chatbots)

สำหรับแชทบอท แบบ Linguistic Based (Rule-Based Chatbots) ประเภทนี้จะซับซ้อนขึ้นมาหน่อย ซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่ม AI Chatbot ใช้ระบบ Rule-Based Chatbots หรือเขียนไปตามกฎเลย ตามโค้ดเน้นการคาดเดาคำถามลูกค้า และก็สร้าง Flow ขึ้นมาตอบทำให้ลื่นไหลกว่าหน่อยนึง โดยแชทบอทแบบนี้จะจำลองภาษาศาสตร์ โดยคนทำแชทบอทประเภทนี้จะต้องมีข้อมูลที่มากพอเอาไว้สร้างบทสนทนาให้ราบรื่นไม่สะดุด และต้องรู้ว่าแชทบอทมีไว้ช่วยเหลือเรื่องอะไร

3. แชทบอทตามคีย์เวิร์ด (Keyword recognition-based chatbots)

แชทประเภทนี้จะยืดหยุ่นมากขึ้น เนื่องจากมีทั้งปุ่มให้กด และสามารถพิมพ์แชทเข้ามาได้ด้วย โดยแชทบอทจะมีความพิเศษขึ้นคือจะตอบสนองตามคำหรือคีย์เวิร์ด (Keywords) ที่ตั้งไว้ เน้นการใช้ภาษาธรรมชาติ (NLP chatbots) จึงทำให้แชทประเภทนี้เหมาะกับการใช้ตอบคำถามทั่วไป โดยแชทจะตอบสนองตามคำที่เจอ แต่ถ้าเจอคำถามแบบซับซ้อนก็อาจจะทำให้แชทบอทสับสน และทำให้ลูกค้าหงุดหงิดได้เช่นกัน ดังนั้น การเลือกทำแชทบอทประเภทนี้จะต้องวางแผนให้ดีทำให้ครอบคลุม โดยเฉพาะการทำ User Experience (UX) ก่อนลงมือทำ

4. แมชชีนเลิร์นนิ่งแชทบอท (Machine Learning chatbots)

แชทบอทประเภทนี้จะเพิ่มฉลาดและสมาร์ทขึ้นอีก แชทบอทแมชชีนเลิร์นนิง (Machine Learning chatbots) หรือบ้างก็เรียก AI Chatbot จัดว่าเป็นแชทบอทที่ฉลาดมาก และเรียนรู้ได้เองไม่ต้องสอนเยอะ เพราะระบบจะเก็บข้อมูลจดจำข้อมูลดูแลลูกค้าให้เราผ่านแชททันที เรียนรู้จากประสบการณ์ที่เคยเจอรู้ว่าลูกค้าชอบสั่งอะไรชอบคำสั่งซื้อไหนเป็นพิเศษ เข้าใจบริบท เข้าในสถานการณ์ ฯลฯ ใส่ใจราวกับเป็นคนจริงๆ เพื่อมอบประสบการณ์ที่ดีให้กับลูกค้าช่วยให้ลูกค้าประจำไม่ต้องตอบเยอะไม่ต้องตอบคำถามเดิม

5. ไฮบริดแชทบอท (The hybrid model)

สำหรับไฮบริดแชทบอท (The hybrid model) หรือแชทบอทแบบผสมผสานทุกอย่างเข้าด้วยกัน และแชทบอทจะเข้าใจรายละเอียดทันทีแม้ว่าลูกค้าพิมพ์มาผิดแต่ก็ตอบได้ชิลๆ เพราะว่ามีการวางระบบ Dialogue Flow ให้เข้าใจมากขึ้นกว่าทุกประเภทตรงประเด็นกว่า

6. วอยซ์บอท (Voice bots)

เพื่อให้แชทบอทมีการตอบโต้ดีมากขึ้น เหมือนคนมากขึ้น วอยซ์บอท (Voice bots) ก็จัดเป็นอีกประเภทที่ต้องทำความรู้จัก เพราะเป็นการตอบแชทแบบใช้เสียง นึกไม่ออกก็อยากให้คิดถึง Siri ของ Apple ที่เป็นผู้ช่วย รวมทั้ง Alexa ของ Amazon ที่เข้ามาสร้างสีสันให้การโต้ตอบเสมือนจริงมากๆ สั่งงานด้วยเสียงได้ สำหรับธุรกิจผู้นำวอยซ์บอทในไทยที่เห็นกันก็คือ Botnoi (บอทน้อย) ที่เป็นผู้นำเรื่อง วอยซ์บอท หรือการใช้เสียงข้อความ (Voiceover) จาก AI พัฒนาโดยคนไทยตอนนี้จะเน้นให้ลองใช้เสียงเอาไปสร้างสรรค์ผลงานคอนเทนต์เป็นหลัก ซึ่งจะมีหลากหลายเสียงให้เลือกสรร

กลไกการทำงานของ Chatbot ประกอบด้วย (Expert System, 2019)

1. ความเข้าใจเจตนาการใช้งานของผู้ใช้และสามารถดึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคำถามที่ผู้ใช้ต้องการคำตอบ
2. การให้คำตอบแก่ผู้ใช้ด้วยถ้อยคำตอบที่ถูกต้องเหมาะสม คำตอบมีที่มาจาก

2.1 ข้อความที่กำหนดไว้ให้ตอบ

2.2 ข้อความที่ดึงมาจากฐานความรู้ต่างๆ

2.3 บริบทของข้อความที่เป็นศัพท์สัมพันธ์กับบริบทอื่นๆ ที่กำหนดไว้แล้ว

2.4 ข้อมูลที่เก็บไว้ในระบบฐานข้อมูลขององค์กร

2.5 คำถามที่ไม่มีในระบบฐานความรู้ แต่ผู้ใช้สอบถามเข้ามาในระบบทำให้ Chatbot ได้เรียนรู้คำถามดังกล่าวพร้อมค้นหาคำตอบและบันทึกคำถาม-คำตอบไว้ในระบบเพื่อพร้อมดึงมาใช้ในอนาคต

จากการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องคณะผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการนำเสนอแนวทางในการออกแบบผ่านแอปพลิเคชัน Line Chatbot ในการติดตามสัมภาระที่สูญหาย ในท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี เข้ามาช่วยในการตอบคำถามเกี่ยวกับการติดตามสัมภาระที่สูญหายในท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี โดยการหาคำถามจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในการติดตามสัมภาระที่สูญหาย เก็บข้อมูลเพื่อเป็นคำตอบไว้ในฐานข้อมูลของ Line Chatbot ประเด็นข้อคำถามและการตอบเพื่อสร้างการสนทนาของ Line Chatbot มาประยุกต์ใช้กับหน่วยงาน เนื่องจากพบว่าในปัจจุบันการทำงานและประสานงานของเจ้าหน้าที่ภายในกลุ่ม มีความล่าช้าและซับซ้อน การติดต่อประสานงานผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์จึงมีความสำคัญอย่างมากในการช่วยให้การทำงานดำเนินต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพของ Chatbot

ซีลกิ และ จุงโฮ (Lee, S. K., & Yu, J. H. 2012) กล่าวว่า ระบบสารสนเทศที่ดีนั้นช่วยก่อให้เกิดคุณประโยชน์ให้กับองค์การเป็นอย่างมาก ซึ่งในการบริหารจัดการเกี่ยวกับระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสามารถวัดได้จากตัวแบบการวัดความสำเร็จของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้เกิดความสำเร็จในประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการนำระบบสารสนเทศมาใช้ในองค์กร โดยการวัดความสำเร็จจะต้องประกอบไปด้วยหลักสำคัญอยู่ 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่ 1) คุณภาพของระบบสารสนเทศ 2) ความพึงพอใจและความตั้งใจใช้ระบบการจัดการข้อมูลสารสนเทศ 3) ผลสำเร็จของระบบการจัดการข้อมูลสารสนเทศ

Christian (1993) ได้กล่าวไว้ในเนื้อหางานการวิจัยด้านคุณภาพหรือประสิทธิภาพการบริการ (Service Quality) มีองค์ประกอบสำคัญที่จะวัดประสิทธิภาพของการบริการที่เกี่ยวข้องโดยตรง 2 อย่าง คือ 1) Technical Quality คุณภาพ และ/หรือ ประสิทธิภาพทางด้านเทคนิค ในการให้บริการ และ 2) Functional Quality ซึ่งว่าด้วยกระบวนการจัดการที่ส่งต่อการบริการให้กับลูกค้าการเข้าใจวัตถุประสงค์และความคาดหวังของลูกค้า (Customer Expectation) รวมถึงวิธีการส่งมอบบริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า (Customer Influencing) เป็นปัจจัยสำคัญในการตอบสนองความต้องการอย่างแท้จริงการทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงความต้องการของลูกค้าและการส่งมอบบริการที่ตรงกับความคาดหวัง ถือเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้การส่งมอบคุณภาพการบริการ (Service Quality) จะต้องพิจารณาทั้งในแง่ของการตอบสนองความต้องการและการสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ธัญญกร ดีพร้อม และคณะ (2563) ได้ศึกษาการพัฒนาระบบตอบคำถามอัตโนมัติ ในกรณีศึกษาของบริษัทท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) ผลการศึกษาพบว่า 1) ระบบตอบคำถามอัตโนมัติ: กรณีศึกษาบริษัทท่าอากาศยานไทยจำกัด (มหาชน) ที่พัฒนาขึ้น มีองค์ประกอบ คือ ตัวแทนของระบบตอบคำถามที่พัฒนาจาก Line Messaging API และ Api.ai Dialog flow โดยที่มีการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Languages Unit) สำหรับการตอบคำถามที่เป็นประเภทข้อความ (Text, Keywords) พบว่า ระบบดังกล่าวใช้ประโยชน์ได้จริง 2) ผลการประเมินคุณภาพของระบบโดยรวมทุกด้าน อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.64, S.D. = 0.05) และ 3) ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการใช้งานระบบมีผลประเมินโดยรวมทุกด้าน อยู่ในระดับพึงพอใจมาก ($\bar{X}$ = 3.96, S.D. = 0.86)

สุมนา บุษบก และคณะ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแอปพลิเคชั่น Chatbot สำหรับงานบริการนักศึกษากรณีศึกษากองพัฒนานักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโยยีราชมงคลสุวรรณภูมิผลการศึกษาพบว่า แอปพลิเคชัน Chatbot สำหรับงานบริการนักศึกษากรณีศึกษากองพัฒนานักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิที่พัฒนาขึ้นอยู่ในเกณฑ์ระดับประสิทธิภาพมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.20 และความพึงพอใจของผู้ใช้แอปพลิเคชัน Chatbot สำหรับงานบริการนักศึกษากรณีศึกษากองพัฒนานักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.46 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.03 แสดงว่า แอปพลิเคชัน Chatbot ที่พัฒนาขึ้นสามารถลดระยะเวลา การตอบคำถามของเจ้าหน้าที่งานพัฒนานักศึกษาและนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุรชาติ บัวชุม และภัทรมน กล้าอาษา (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแอปพลิเคชันในรูปแบบแชทบอทบริการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวโดยเชื่อมโยงข้อมูลกับผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดชัยนาท ผลการศึกษาพบว่าสถาปัตยกรรมระบบต้นแบบแอปพลิเคชันแชทบอทบริการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว ใช้โปรแกรมสื่อสารแชทไลน์ (LINE) เป็นส่วนประสานงานผู้ใช้ผ่านกูเกิลแพลตฟอร์มที่เรียกว่า Dialog flow และมีการเขียนโปรแกรมไว้ที่ Application Code สำหรับการสื่อสารกับ LINE Messenger API ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคได้ประเมินสถาปัตยกรรมระบบต้นแบบแชทบอทบริการมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.57) และผลการประเมินต้นแบบแอปพลิเคชันในรูปแบบแชทบอทบริการโดยผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า ต้นแบบแอปพลิเคชันระบบแชทบอทบริการที่พัฒนามีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.35, S.D. = 0.53)

โชติมนต์ นุรารักษ์, และคณะ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง ระบบตอบคำถามอัตโนมัติการบริการงานทะเบียนด้วยไลน์แชทบอทผลการศึกษาพบว่า การประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการในการใช้งานระบบตอบคำถามอัตโนมัติการบริการงานทะเบียนด้วยไลน์แชทบอทอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.80 แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาระบบตอบคำถามอัตโนมัติการบริการงานทะเบียนด้วยไลน์แชทบอทใช้งานง่ายและได้รับประโยชน์จากการใช้งานระบบ

มรกต การดี และคณะ (2563) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาระบบโต้ตอบการสนทนาผ่านตัวอักษรอัตโนมัติด้วยแช-ทบอท (Chatbot) สำหรับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ผลการศึกษาพบว่า ระบบ โต้ตอบการสนทนาผ่านตัวอักษรอัตโนมัติด้วยแชทบอท (Chatbot) สำหรับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สามารถโต้ตอบการสนทนาได้อย่างถูกต้องตามคำถามและคำตอบที่บันทึกไว้ในระบบ ในกรณีที่ผู้ใช้บริการพิมพ์ตัวอักษรแตกต่างไปจากที่ระบบได้บันทึกระบบจะแจ้งข้อมูลเพื่อติดต่อเจ้าหน้าที่ต่อไป

อภิชัย ตระหง่านศรี (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบสมทนาอัตโนมัติเพื่อแสดงผลข้อมูลการเรียนผ่านไลน์แชทบอท ผลการศึกษาพบว่า 1) ระบบสนทนาอัตโนมัติเพื่อแสดงผลข้อมูลการเรียนผ่านไลน์แชทบอทมีการพัฒนา และดำเนินการอย่างมีคุณภาพตามหลักการและกระบวนการการพัฒนาระบบสนทนาอัตโนมัติ 2) ผลการประเมินประสิทธิภาพของระบบโดยผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมาก (= 4.39, SD = 0.61) และ 3) ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อระบบอยู่ในระดับมาก (= 4.50, SD = 0.56)

กล่าวโดยสรุปจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่มีจุดร่วมในการใช้ LINE Chatbot หรือ LINE Messaging API ร่วมกับ Dialogflow เป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาระบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ ลดภาระงานเจ้าหน้าที่ และสร้างความพึงพอใจแก่ผู้ใช้ ซึ่งผลการประเมินจากทุกงานวิจัยพบตรงกันว่าระบบมีคุณภาพอยู่ในระดับสูงและผู้ใช้มีความพึงพอใจมากอย่างไรก็ตามบริบทของการศึกษาแตกต่างกันออกไป ได้แก่ งานบริการของบริษัทท่าอากาศยานไทย งานบริการนักศึกษา งานบริการงานทะเบียน การให้ข้อมูลการเรียน รวมถึงการแนะนำการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ชุมชน อีกทั้งวิธีการประเมินก็แตกต่างกัน บางงานใช้การประเมินเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามและสถิติ (ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) ขณะที่บางงานใช้การทดลองใช้งานจริงหรือให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีประเมินโดยลักษณะของระบบที่พัฒนาก็มีความหลากหลายตั้งแต่ระบบตอบคำถามอัตโนมัติ แอปพลิเคชัน Chatbot จนถึงการเชื่อมโยงข้อมูลกับฐานข้อมูลเฉพาะด้านสะท้อนให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้ Chatbot มีศักยภาพสูงในการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ในหลายมิติและหลายบริบทการบริการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเชิงคุณภาพโดยเลือกเจ้าหน้าที่กลุ่มพิธีการบินและอำนวยความสะดวกของท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี จำนวน 6 ราย เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักนี้เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลหลักมีหน้าที่โดยตรงในการดูแลผู้โดยสารประสานงานด้านการบริการและจัดการปัญหาสัมภาระที่สูญหายทำให้เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงสามารถสะท้อนปัญหาขั้นตอนและแนวทางแก้ไขได้อย่างถูกต้องและครบถ้วนการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักนี้จึงช่วยให้งานวิจัยได้ข้อมูลเชิงลึกที่มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์การวิจัยอย่างแท้จริงเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (In-depth Interview) โดยกำหนดประเด็นคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยวิธีการนี้ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่สะท้อนความคิดเห็นและมุมมองของผู้ให้ข้อมูลอีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลอธิบายรายละเอียด

ที่ซับซ้อนและเหตุผลเชิงลึกวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจึงช่วยเสริมความน่าเชื่อถือ (Credibility) ของข้อมูลโดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ถูกนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา เพื่อสังเคราะห์เป็นแนวทางการออกแบบและประเมินประสิทธิภาพของ Line Chatbot สำหรับการติดตามสัมภาระที่สูญหายในท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาปัญหาในการติดตามสัมภาระที่สูญหายในท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี พบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67 เพศชาย จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 อายุ 31 - 40 ปี 3 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมา อายุ 21 - 30 ปี 2 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 และ อายุ 41 - 50 ปี 1 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 ระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี 3 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 ปริญญาตรี 2 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 และต่ำกว่าปริญญาตรี 1 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 สถานภาพ โสด จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67 และ สมรส จำนวน 2 คน คิดเป็น ร้อยละ 33.33 รายได้ต่อเดือน 10,001 - 20,000 บาท จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67 และ รายได้ 20,001 - 30,000 บาท จำนวน 2 คน คิดเป็น ร้อยละ 33.33 ภูมิลำเนาอยู่จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 5 คน คิดเป็น ร้อยละ 83.33 และ อุบลราชธานี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67

ข้อมูลความรู้ ความเข้าใจในการติดตามสัมภาระที่สูญหาย ในท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบ Line Chatbot ติดตามสัมภาระที่สูญหาย มีข้อมูลดังนี้

1. การตรวจสอบการยืนยันตัวตนเจ้าของผู้ครอบครองทรัพย์สินจากการสัมภาษณ์พบว่า วิธีการตรวจสอบแบบของผู้ใช้บริการต้องแจ้งรายละเอียดของทรัพย์สินที่สูญหายประเภทของทรัพย์สิน โดยต้องระบุรายละเอียดของทรัพย์สินที่สูญหายหากระบุวันเวลาสถานที่ ที่คาดว่าสูญหายจะช่วยให้ติดตามได้ง่ายขึ้น

2. การได้รับแจ้งว่าผู้ที่เดินทางลืมกระเป๋าสัมภาระไว้ที่ท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี ซึ่งจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้โดยสารต้องติดต่อประสานงานเพื่อแจ้งกระเป๋าสัมภาระหายกับ CONTACT CENTER หรือที่จุดประชาสัมพันธ์ เพื่อติดต่อไปยังห้อง CCTV ขอดูกล้องวงจรปิดว่าผู้โดยสารลืมกระเป๋าไว้จริงหรือหรือตั้งใจวางไว้จากนั้นจะมีการประสานงานไปยังเจ้าหน้าที่เพื่อตรวจสอบกระเป๋าสัมภาระ เมื่อทราบข้อมูลที่แน่ชัดจะดำเนินการติดต่อไปยังสถานีตำรวจเพื่อให้มาตรวจสอบกระเป๋าว่าข้างในมีวัตถุอันตรายหรือไม่ เนื่องจากเจ้าหน้าที่สนามบินไม่สามารถเปิดกระเป๋าได้ โดยกระเป๋าจะถูกนำเก็บไว้ที่สถานีตำรวจ

3. การรับแจ้งสัมภาระที่สูญหายเป็นอาหารจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ครอบครองทรัพย์สินส่วนใหญ่จะแสดงตัวติดต่อได้ทันทีแล้วทางท่าอากาศยานจะดำเนินติดตามสัมภาระให้ภายใน 24 ชั่วโมง ถ้าหากเกินกำหนดจะตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ที่เก็บได้

4. การรับแจ้งสัมภาระที่สูญหายเป็นทรัพย์สินที่มีค่า ซึ่งจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ครอบครองแสดงตัวได้ภายในกี่วันหากการรับแจ้งสัมภาระที่สูญหายเป็นทรัพย์สินมีค่าผู้ครอบครองสามารถติดต่อรับได้ ภายใน 1 ปี ถ้าหากเกินกำหนดจะตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ที่เก็บได้

5. ปัญหาที่พบเกี่ยวกับสัมภาระสูญหายของผู้โดยสารจากการสัมภาษณ์ พบว่า ส่วนใหญ่จะลืมกระเป๋าแล้วมาติดต่อไม่ถูกที่หรือบางคนก็จำจุดที่ลืมกระเป๋าของตนเองไม่ได้การติดตามจึงเป็นเรื่องที่ลำบากขึ้น

ผลจากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า การติดต่อเรื่องสัมภาระสูญหายมีขั้นตอนที่ซับซ้อนและจุดบริการแต่ละที่อยู่ห่างกันทำให้การติดตามสัมภาระที่สูญหายยืดระยะเวลาออกไปอีกรวมไปถึงปัญหาการจำจุดที่ลืมสัมภาระไม่ได้ทำให้ติดตามสัมภาระได้ยาก ดังนั้นจากออกแบบ Line Chatbot ติดตามสัมภาระที่สูญหายจึงต้องตอบสนองต่อผู้ใช้บริการ

คือ ลดระยะเวลาในการติดต่อพนักงานที่หลายขั้นตอนต้องมี AI ตอบกลับอัตโนมัติเพื่อความรวดเร็ว ซึ่งผลการศึกษาแนวทางการออกแบบ Line Chatbot ในการติดตามสัมภาระที่สูญหาย ในท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี เพื่อใช้ในการทดลองติดต่อสื่อสารและการตอบโต้ผ่าน Line Chatbot ที่เกี่ยวกับการติดตามสัมภาระที่สูญหายจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักแสดงผลดังนี้

การออกแบบ Chatbot ผ่าน Line OA

1. รูปแบบ QR Code เพิ่มเพื่อน

การใช้บริการ Chatbot : Lost&foundUBP ผู้ใช้บริการต้องดำเนินการเพิ่มเพื่อนกับบัญชีทางการ Line Chatbot ของท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี ที่ใช้ชื่อว่า Lost&foundUBP โดยการสแกน QR Code ผ่านแอพพลิเคชัน Line OA หลังจากนั้นก็สามารถติดต่อสอบถามข้อมูลได้เลย โดยมีหลักการเดียวกันกับการสนทนาโต้ตอบผ่าน

ภาพที่ 1 แสดง QR Code ในการเพิ่มเพื่อนและหน้าเพิ่มเพื่อน Lost&foundUBP
https://manager.line.biz/account/@XXXXXXXX

2. หน้าหลัก Chatbot: Lost&foundUBP

รูปแบบการตอบกลับอัตโนมัติได้ถูกระบุข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการติดตามสัมภาระ โดยผู้ใช้บริการสามารถเลือกที่แทบเมนูเพื่อส่งข้อความหาพนักงานที่ดูแลระบบได้ทันที

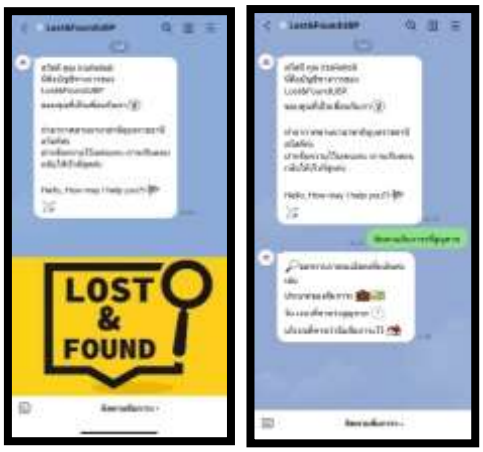

ภาพที่ 2 แสดงหน้าหลัก Chatbot: Lost&foundUBP และการตอบกลับ

3. รูปแทบเมนูที่ที่แสดงอยู่หน้าจอ Chatbot: Lost&foundUBP

เมนู Lost&found คือเมนูที่ใส่ Key word นี้ไว้สำหรับผู้ใช้บริการที่ต้องการจะติดต่อกับผู้ดูแลระบบได้

ภาพที่ 3 แสดงแทบเมนู Lost&found https://manager.line.biz/account/@XXXXXXXX

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาประสิทธิภาพในการทดลองใช้ Line Chatbot ติดตามสัมภาระที่สูญหายในท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กล่าวว่าการใช้โปรแกรม Line Chatbot ในการตอบคำถามนั้นมีข้อดีเพราะช่วยลดการต้องตอบคำถามซ้ำในแต่ละวันผู้โดยสารสามารถสอบถามข้อมูลผ่าน Line Chatbot ได้โดยตรงซึ่งยังช่วยลดขั้นตอนการทำงานของเจ้าหน้าที่อีกด้วย

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 และ 5 กล่าวว่าการใช้งาน Line Chatbot ควรให้ความสำคัญกับความปลอดภัยในการให้บริการ โดยเฉพาะในด้านการปกป้องข้อมูลส่วนตัวของผู้โดยสารและข้อมูลสัมภาระเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้ใช้บริการว่าข้อมูลของพวกเขาจะถูกจัดการอย่างปลอดภัยและเป็นความลับ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความไว้วางใจในการใช้บริการของ Chatbot และส่งเสริมประสบการณ์ที่ดีในการใช้บริการของท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กล่าวว่าต้องการให้มีการพัฒนา Line Chatbot เพื่อรองรับการตอบคำถามในภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ จีน ญี่ปุ่น และเกาหลี เพื่อให้บริการผู้โดยสารต่างชาติได้ดียิ่งขึ้นและเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการที่ดียิ่งขึ้น

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 และ 6 กล่าวว่าโปรแกรม Line Chatbot สามารถตอบสนองผู้ใช้บริการได้ตลอดเวลาทำให้ผู้ใช้ได้รับบริการอย่างต่อเนื่องโดยไม่ต้องพึ่งพาเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้การตอบสนองอย่างรวดเร็วและการให้ข้อมูลทันทีช่วยเพิ่มความพึงพอใจให้กับลูกค้า และ Chatbot ยังสามารถตอบสนองผู้ใช้บริการหลายคนพร้อมกันได้จึงช่วยลดภาระงานของเจ้าหน้าที่ในช่วงที่มีผู้ใช้งานจำนวนมากอีกด้วย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าการติดตามสัมภาระที่สูญหายในท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานีมีขั้นตอนที่ซับซ้อนและใช้เวลานานเนื่องจากจุดบริการอยู่ห่างกันและต้องผ่านหลายหน่วยงานการพัฒนา Line Chatbot เข้ามาช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยระบบสามารถตอบสนองแบบเรียลไทม์แม้ในสภาวะที่สัญญาณอินเทอร์เน็ตช้ารองรับการใช้งานพร้อมกันหลายรายลดภาระงานของเจ้าหน้าที่ และช่วยให้ผู้โดยสารได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง รวดเร็วและสะดวกมากขึ้นผลกระทบสำคัญคือการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการทั้งในด้านเวลาความแม่นยำและการเข้าถึงข้อมูลนอกจากนี้ยังช่วยยกระดับภาพลักษณ์ของสนามบินในฐานะผู้ให้บริการที่ทันสมัยและใส่ใจผู้โดยสารอีกทั้งยังเป็นแนวทางสำคัญในการนำเทคโนโลยี AI มาประยุกต์ใช้กับการบริการสาธารณะ ซึ่งสามารถต่อยอดไปสู่การพัฒนาการรองรับผู้โดยสารนานาชาติการบริหารจัดการด้านความปลอดภัยและการพัฒนาระบบบริการในด้านอื่นๆ ของท่าอากาศยานได้ในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

ข้อมูลความรู้ความเข้าใจในการติดตามสัมภาระที่สูญหายในท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานีเพื่อใช้ประกอบการออกแบบ Line Chatbot ในติดตามสัมภาระที่สูญหาย เริ่มตั้งแต่การตรวจสอบการยืนยันตัวตนเจ้าของผู้ครอบครองทรัพย์สินผู้ใช้บริการต้องแจ้งรายละเอียดของทรัพย์สินที่สูญหายประเภทของทรัพย์สิน โดยต้องระบุรายละเอียดของทรัพย์สินที่สูญหายหากระบุวัน เวลา สถานที่ ที่คาดว่าสูญหายจะช่วยให้ติดตามได้ง่ายขึ้นโดยการติดต่อเพื่อแจ้งกระเป๋าสัมภาระหายหรือที่จุดประชาสัมพันธ์ (Contact Center) เพื่อติดต่อไปยังห้อง CCTV ขอดูกล้องวงจรปิดว่าผู้โดยสารลืมกระเป๋าไว้จริงหรือไม่หรือตั้งใจวางไว้จากนั้นจะมีการประสานงานไปยังฝ่ายพนักงานดูแลกระเป๋าเดินทางเพื่อตรวจสอบกระเป๋าสัมภาระเมื่อทราบข้อมูลที่แน่ชัดจะดำเนินการติดต่อไปยังสถานีตำรวจเพื่อให้มาตรวจสอบกระเป๋าว่าข้างในมีวัตถุอันตรายหรือไม่ เนื่องจากเจ้าหน้าที่สนามบินไม่สามารถเปิดกระเป๋าได้โดยกระเป๋าจะถูกนำเก็บไว้ที่สถานีตำรวจแต่ในกรณีที่เป็นอาหารจะต้องติดต่อทันทีจากนั้นทางท่าอากาศยานจะดำเนินการติดตามสัมภาระให้ภายใน 24 ชั่วโมง ถ้าหากเกินกำหนดจะตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ที่เก็บได้หากการรับแจ้งสัมภาระที่สูญหายเป็นทรัพย์สินมีค่าผู้ครอบครองสามารถติดต่อรับได้ ภายใน 1 ปี ถ้าหากเกินกำหนดจะตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ที่เก็บได้

ผลจากการสัมภาษณ์ สรุปได้ว่าการติดต่อเรื่องสัมภาระสูญหายมีขั้นตอนที่ซับซ้อนและจุดบริการแต่ละที่อยู่ห่างกันทำให้การติดตามสัมภาระที่สูญหายยืดระยะเวลาออกไปอีกรวมไปถึงปัญหาการจำจุดที่ลืมสัมภาระไม่ได้ทำให้ติดตามสัมภาระได้ยากดังนั้นจากออกแบบ Line Chatbot ในติดตามสัมภาระที่สูญหายจึงต้องตอบสนองต่อผู้ใช้บริการคือ ลดระยะเวลาในการติดต่อพนักงานที่หลายขั้นตอนต้องมี AI ตอบกลับอัตโนมัติเพื่อความรวดเร็ว

ผลการศึกษาประสิทธิภาพของการใช้ Line Chatbot ในการติดตามสัมภาระที่สูญหายในท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี พบว่า Line Chatbot สามารถตอบโต้กับผู้ใช้งานได้ทันทีในลักษณะการตอบสนองตามเวลาจริง (เรียลไทม์) แม้ในสภาวะที่สัญญาณอินเทอร์เน็ตมีความเร็วต่ำ แต่ Line Chatbot ก็สามารถโต้ตอบกับผู้ใช้ได้ทันทีโดยสามารถตอบคำถามเกี่ยวกับปัญหาสัมภาระสูญหายได้อย่างครบถ้วนนอกจากนี้หากผู้ใช้ตั้งคำถามที่ไม่เกี่ยวข้อง

กับสัมภาระสูญหาย Line Chatbot ก็ยังสามารถให้ข้อมูลที่ผู้ใช้งานต้องการได้เช่นกันจากผลการศึกษาพบว่า Line Chatbot มีการตอบสนองที่รวดเร็วและใช้งานง่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธัญญกรดีพร้อมและคณะ (2563) ที่ศึกษาการพัฒนาระบบตอบคำถามอัตโนมัติในกรณีศึกษาของบริษัทท่าอากาศยานไทยจำกัด (มหาชน) พบว่าการใช้งาน Line Messaging API ในระบบตอบคำถามอัตโนมัติแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการตอบกลับที่มีประสิทธิภาพการใช้ Line Chatbot ในการติดตามสัมภาระที่สูญหายจึงช่วยแก้ไขปัญหาและเพิ่มความพึงพอใจให้กับผู้ใช้บริการนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุมนาบุษบกและคณะ (2563) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาแอปพลิเคชั่น Chatbot สำหรับงานบริการนักศึกษากรณีศึกษากองพัฒนานักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ โดย Chatbot ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์ระดับมากจากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยีเนื่องจากสามารถนำไปใช้งานได้จริงและลดภาระงานแก่พนักงานหรือผู้รับผิดชอบนักศึกษาสามารถใช้แอปพลิเคชั่นในการถาม-ตอบข้อสงสัยที่เกี่ยวกับข้อมูลฝ่ายพัฒนานักศึกษาได้อย่างรวดเร็วและตลอดเวลาสอดคล้องกับการออกแบบ Line Chatbot ที่พัฒนาขึ้นสามารถช่วยในการติดตามสัมภาระที่สูญหายในท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานีมีคุณสมบัติในการตอบคำถามที่รวดเร็วตรงประเด็นและชัดเจนรวมทั้งสามารถรวบรวมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการติดตามสัมภาระที่สูญหายได้อย่างครอบคลุม นอกจากนี้ยังมีความสะดวกในการใช้งานเนื่องจากระบบของ Chatbot ใช้การคลิกปุ่มแทนการพิมพ์หรือป้อนข้อความ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของสุรชาติบัวชุมและภัทรมนกล้าอาษา (2563) เกี่ยวกับการพัฒนาแอปพลิเคชันในรูปแบบ Chatbot เพื่อแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวและเชื่อมโยงข้อมูลกับผลิตภัณฑ์ชุมชนในจังหวัดชัยนาทโดย Chatbot ที่พัฒนาขึ้นจะมีลักษณะปุ่มที่ผู้ใช้งานสามารถแตะเพื่อเลือกได้ง่ายช่วยให้การตอบสนองต่อผู้ใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้การพัฒนา Chatbot ยังควรให้ความสำคัญกับการออกแบบบทสนทนาให้ง่ายต่อการเรียนรู้และใช้งาน โดยใช้ประโยคสั้นๆ และคำพูดที่สุภาพ รวมถึงการเชื่อมโยงไปยังข้อมูลที่มีประโยชน์และตรงตามความต้องการของผู้ใช้งาน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า Chatbot ไม่เพียงแต่ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้งานและสนับสนุนการทำงานของเจ้าหน้าที่ แต่ยังสามารถเก็บข้อมูลหลังบ้านจากผู้โดยสารที่ลืมสัมภาระเพื่อใช้ในการศึกษาหรือปรับปรุงบริการ อย่างไรก็ตามการทำงานของ Chatbot ควรยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมและการสนับสนุนจากมนุษย์เนื่องจาก Chatbot เป็นเครื่องมือที่ช่วยแบ่งเบาภาระงานของมนุษย์แต่ไม่สามารถทดแทนการทำงานของเจ้าหน้าที่ในทุกด้านได้

1. โปรแกรม Line Chatbot ที่สามารถตอบโต้กับผู้ใช้ได้ทันทีในลักษณะตอบสนองตามเวลาจริง (เรียลไทม์) มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรรฆพล จิตรักมั่น และคณะ (2565) ซึ่งเน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนาระบบที่สามารถโต้ตอบกับผู้ใช้ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพงานวิจัยดังกล่าวพบว่าการใช้งานแพลตฟอร์มที่รองรับการประมวลผลแบบเรียลไทม์ช่วยให้แชทบอทสามารถให้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันแก่ผู้ใช้ ซึ่งเพิ่มประสบการณ์การใช้งานที่สะดวกสบายและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้ทันทีงานวิจัยของอรรฆพล จิตรักมั่น และคณะ ยังระบุว่าความสามารถในการตอบสนองแบบเรียลไทม์มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของการให้บริการผ่านระบบแชทบอทและช่วยให้ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้ทันที

2. สัญญาณอินเทอร์เน็ตมีความเร็วต่ำ แต่โปรแกรม Line Chatbot ก็ยังสามารถโต้ตอบกับผู้ใช้ได้ทันที สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติศักดิ์ สีสด และคณะ (2565) ซึ่งเน้นการออกแบบแชทบอทที่สามารถตอบสนองได้อย่างมีประสิทธิภาพแม้ในสภาพแวดล้อมที่อินเทอร์เน็ตช้าหรือไม่เสถียรในงานวิจัยนี้ ระบบแชทบอทถูกพัฒนาขึ้นโดยให้ใช้ทรัพยากรอินเทอร์เน็ตน้อยที่สุดแต่ยังคงสามารถตอบสนองต่อคำถามของผู้ใช้ได้รวดเร็วและมีความแม่นยำซึ่งตรงกับ

การออกแบบแชทบอทในกรณีศึกษาที่มุ่งเน้นการตอบสนองแบบทันทีและมีประสิทธิภาพในสภาวะที่สัญญาณอินเทอร์เน็ตมีความเร็วต่ำ คุณสมบัตินี้ช่วยให้ผู้ใช้ได้รับประสบการณ์การใช้งานที่ดีและต่อเนื่องแม้ในสภาวะที่ไม่เอื้ออำนวย

3. โปรแกรม Line Chatbot ที่สามารถตอบคำถามเกี่ยวกับปัญหาสัมภาระสูญหายได้ทุกคำถามนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ โชติมนต์ นุรารักษ์ และคณะ (2564) ซึ่งศึกษาระบบตอบคำถามอัตโนมัติในการบริการงานทะเบียนด้วย Line Chatbot งานวิจัยนี้เน้นไปที่การพัฒนาระบบที่สามารถตอบสนองต่อคำถามของผู้ใช้ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาสัมภาระสูญหาย งานวิจัยดังกล่าวพบว่า ระบบที่พัฒนาขึ้นสามารถให้บริการที่สะดวกสบายและช่วยแก้ปัญหาให้กับผู้ใช้ได้เป็นอย่างดี โดยผู้รับบริการสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย ซึ่งทำให้ผู้ใช้รู้สึกพึงพอใจในการใช้บริการที่ได้รับจากระบบแชทบอทนี้ ในภาพรวม งานวิจัยนี้ยืนยันถึงความสามารถของ Line Chatbot ในการตอบคำถามต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการจัดการกับปัญหาสัมภาระสูญหาย ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสบการณ์ที่ดีให้กับผู้ใช้งานเพื่อการติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. ในกรณีที่ผู้ใช้ตั้งคำถามที่ไม่เกี่ยวกับการติดตามสัมภาระสูญหาย Line Chatbot ก็ยังสามารถตอบสนองสิ่งที่ผู้ใช้ต้องการได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมรกต การดี และคณะ (2563) ที่ได้พัฒนาระบบแชทบอทอัตโนมัติสำหรับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย โดยระบบดังกล่าวมีความสามารถในการตอบสนองต่อคำถามที่ไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาหลักได้อย่างมีประสิทธิภาพงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าแชทบอทได้รับการออกแบบให้มีความยืดหยุ่นและสามารถวิเคราะห์ความต้องการของผู้ใช้ได้แม้คำถามจะไม่ตรงกับวัตถุประสงค์หลัก ส่งผลให้ผู้ใช้ได้รับคำตอบที่เหมาะสมและรู้สึกได้รับการตอบสนองในทุกกรณีนอกจากนี้คุณสมบัตินี้ยังช่วยเพิ่มความพึงพอใจในการใช้งานและสร้างประสบการณ์ที่ดีในการใช้แชทบอท

5. โปรแกรม Line Chatbot ที่มีระยะเวลาในการตอบสนองที่รวดเร็วทันใจนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชัย ตระหง่านศรี (2565) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับระบบตอบคำถามอัตโนมัติในงานบริการที่ใช้ Line Chatbot งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของระยะเวลาในการตอบสนองที่รวดเร็วในการเพิ่มความพึงพอใจของผู้ใช้งานวิจัยดังกล่าวยังพบว่า การตอบสนองที่รวดเร็วมีผลโดยตรงต่อความพึงพอใจของผู้ใช้ โดยผู้ใช้ที่ได้รับข้อมูลอย่างรวดเร็วจะมีแนวโน้มที่จะรู้สึกพอใจและกลับมาใช้บริการอีกครั้ง ซึ่งการพัฒนาระบบที่สามารถตอบสนองได้ทันทีนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้ใช้รู้สึกถึงความสะดวกสบายและความมีประสิทธิภาพของระบบแชทบอท การมีระยะเวลาในการตอบสนองที่รวดเร็วช่วยให้ผู้ใช้สามารถแก้ไขปัญหาได้ทันเวลา และทำให้ประสบการณ์การใช้งานดีขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่งานวิจัยนี้ยืนยันและสนับสนุนในแง่ของการปรับปรุงบริการด้วยเทคโนโลยีแชทบอทในรูปแบบต่างๆ

6. โปรแกรม Line Chatbot ที่มีฟังก์ชันในลักษณะปุ่มหรือสัญลักษณ์ต่างๆ ซึ่งง่ายต่อการใช้งานนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของนันท์นภัส ปรการจง (2560) เรื่อง แนวทางการปรับใช้แชทบอทสำหรับงานบริการลูกค้า (Customer service chatbots) สำหรับธุรกิจ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการออกแบบฟังก์ชันการใช้งานที่เป็นมิตรกับผู้ใช้ งานวิจัยนี้ระบุว่าการมีปุ่มหรือสัญลักษณ์ที่ชัดเจนช่วยให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงฟังก์ชันต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วและง่ายดายส่งผลให้การโต้ตอบระหว่างผู้ใช้กับแชทบอทเป็นไปอย่างราบรื่น โดยเฉพาะในบริบทของการบริการลูกค้า การใช้ฟังก์ชันที่ชัดเจนไม่เพียงช่วยลดระยะเวลาในการค้นหาข้อมูลแต่ยังทำให้ผู้ใช้รู้สึกถึงความสะดวกสบายและประสิทธิภาพในการใช้งานการออกแบบฟังก์ชันที่ใช้ง่ายและสื่อสารได้ชัดเจนยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มความพึง

พอใจของผู้ใช้และทำให้ผู้ใช้มีแนวโน้มที่จะกลับมาใช้บริการอีกครั้ง ซึ่งการออกแบบที่เหมาะสมสามารถช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าได้ในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. เนื่องจากธุรกิจสายการบินเป็นธุรกิจบริการที่ต้องพบเจอลูกค้าหรือผู้ใช้บริการเป็นจำนวนมาก จึงควรมีวิธีในการรองรับผู้โดยสารที่เดินทางให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการพัฒนาคุณภาพการทำงานของระบบ Chatbot ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นเริ่มจากให้พนักงานมีความรู้ความเข้าใจในการใช้ระบบ Chatbot ตอบโต้แทนตัวพนักงานเอง เพื่อลดระยะเวลาและอำนวยความสะดวกแก่ผู้โดยสารมากขึ้น

2. จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ในท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี จึงพบว่า สิ่งที่สำคัญในการออกแบบ Line Chatbot ติดตามสัมภาระที่สูญหาย คือ การคำนึงถึงระยะเวลาระหว่างการดำเนินการติดตาม จึงต้องออกแบบ Line Chatbot ติดตามสัมภาระที่สูญหายให้สามารถทำงานได้รวดเร็ว ทันใจ และสามารถใช้งานได้ง่ายกับกลุ่มเป้าหมายในการใช้บริการ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ ไปพัฒนาต่อยอดการใช้ Line Chatbot ติดตามสัมภาระที่สูญหาย เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้โดยสารทุกท่านที่ประสบปัญหา

2. ควรนำผลการวิจัยไปวางแผนต่อยอดการใช้ Line Chatbot ติดตามสัมภาระที่สูญหายในเรื่องของตัวแอพพลิเคชั่นนอกเหนือจากการติดตามสัมภาระแต่ยังสามารถสอบถามข้อมูลด้านอื่นๆ ได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษากลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายในการวิจัยครั้งต่อไป เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่คลอบคลุมผู้ใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี

2. ควรมีการศึกษาความพึงพอใจของผู้โดยสารที่ใช้บริการ Line Chatbot ติดตามสัมภาระที่สูญหาย เพื่อนำผลการวิจัยไปปรับใช้ในการพัฒนา Line Chatbot ติดตามสัมภาระที่สูญหายต่อไป

3. ควรมีการเปรียบเทียบวิธีการติดตามสัมภาระที่สูญหายของสนามบินอื่นๆ เพื่อศึกษาวิธีการแก้ปัญหาการติดตามสัมภาระของแต่ละสนามบิน

เอกสารอ้างอิง

กรมท่าอากาศยาน. (2565). *รายงานประจำปีเงินทุนหมุนเวียนกรมท่าอากาศยาน ประจำปี 2565.* สืบค้นเมื่อ 14 กรกฎาคม 2567, จาก https://www.airports.go.th/category/view/31.

กิตติศักดิ์ สีสด และคณะ. (2565). *การพัฒนารูปแบบ LINE Chatbot การให้บริการข้อมูลด้านการบริการทรัพยากรบุคคลของสำนักป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น.* สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2567, จาก https://shorturl.at/vTLbf

จิรภัทร์ แก้วสว่าง และคณะ. (2565). การใช้แอปพลิเคชั่น LINE Chatbot เพื่อการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา. *ในการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 19.* (น.1644). นครปฐม : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกแพงแสน.

โชติมนต์ นุรารักษ์ และคณะ. (2564). ระบบตอบคำถามอัตโนมัติการบริการงานทะเบียนด้วยไลน์แชทบอท. *ในการประชุมวิชาการระดับชาติด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ครั้งที่ 5,* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ.

ท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี. (2566). *เอกสารสรุปปัญหาผู้โดยสารลืมสัมภาระ ณ ท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี ปี 2566.* เอกสารภายในที่ไม่ได้เผยแพร่.

ธัญญกร ดีพร้อม และคณะ (2563). การพัฒนาระบบตอบคำถามอัตโนมัติ : กรณีศึกษาบริษัททท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน). *วารสารวิชาการการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ, 6*(2), 7-19.

นันท์นภัส ประการจง. (2560). *แนวทางการปรับใช้แชทบอทสำหรับงานบริการลูกค้า (Customer service chatbots) สำหรับธุรกิจ. การค้นคว้าอิสระระดับวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต,* มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ปทุมธานี.

มรกต การดี และคณะ. (2563). *การพัฒนาระบบโต้ตอบการสนทนาผ่านตัวอักษรอัตโนมัติด้วยแชทบอท (Chatbot) สำหรับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.* สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2567, จาก https://riss.rmutsv.ac.th/upload/doc/202109/rBQFNlCgFzVNj7HuhwVR/rBQFNlCgFzVNj7HuhwVR.pdf

สมพงษ์ อัศวริยธิปัติ. (2564). *การตลาดสายการบิน.* ชลบุรี : บางแสนการพิมพ์.

สุมนา บุษบก และคณะ. (2563). การพัฒนาแอปพลิเคชั่น Chatbot สำหรับงานบริการนักศึกษากรณีศึกษากองพัฒนานักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโยยีราชมงคลสุวรรณภูมิ. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 19*(2), 85-4.

สุรชาติ บัวชุม และภัทรมน กล้าอาษา. (2563). การพัฒนาแอปพลิเคชันในรูปแบบแชทบอทบริการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวโดยเชื่อมโยงข้อมูลกับผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดชัยนาท. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, 17*(1), 51-62.

สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร. (2561). *รายงานประจำปี 2561.* สนข.ขับเคลื่อนแผนงานคมนาคมเพื่อความสุขของประชาชน.

อภิชัย ตระหง่านศรี. (2565). การพัฒนาระบบสมทนาอัตโนมัติเพื่อแสดงผลข้อมูลการเรียนผ่านไลน์แชทบอท. *วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร, 6*(2), 127-138.

อรรฆพล จิตรักมั่น และคณะ. (2565). ระบบรายงานผลการแข่งขันฟุตบอลแบบเรียลไทม์ผ่านแอปพลิเคชั่นไลน์. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 3*(3), 1-13.

Big Data Agency. (2560). *3 Questions Marketers Must Answer Before Creating a Chatbot Retrieved July 14, 2024,* from https://medium.com/@admin_80533/

Castanon-martinez, R., and Berkholz, D. (2016). Bots are hot: what the bots revolution means for IT. *Database and Network Journal, 46.*

Christian, G. (1993). A Service Quality Model and Its Marketing Implications. *European Journal of Marketing,* 36-44.

Expert System. (2019). *Chatbot: What is chatbot? Why are chatbots important?*. Retrieved June 09, 2024 from https://www.expertsystem.com/chatbot/.

Krungsri Plearn Plearn. (2024). *Elevate your business with the 'Chatbot,' the ultimate smart assistant of the 4.0 era.* Retrieved July 14, 2024, from https://www.krungsri.com/th/plearn-plearn/chatbot-for-business

Onemoby (Producer). (2022). 6 Types of Chatbots: *Technologies Every Business Needs Right Now.* Retrieved September 5, 2024, from https://software.1moby.com/line-customize-blog/6-ประเภทแชทบอท-เทคโนโลยี-2/#

Pcmag. (2016). *chatbot Definition from PC Magazine Encyclopedia.* Retrieved July 14, 2024, from https://www.pcmag.com/encyclopedia/term/chatbot

Piyanuch Sathapongpakdee. (2024). *Business/Industry Outlook for 2024-2026: Air Transport Services.* Retrieved July 27, 2024, from https://www.krungsri.com/th/research/industry/industry-outlook/logistics/air-transport/io/air-transport-2024-2026

Lee, S. K., and Yu, J. H. (2012). Success model of project management information system in construction. *Automation in construction, 25,* 82-93.

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง (Yuri) ในกลุ่ม Generation Z

Factors Influencing The Popularity of The Girl's Love (Yuri) Entertainment Industry Among Generation Z

ประภาพร บางเขน[1], พัฒน์นรี สิงหพันธ์[2], พัณณ์ชิตา หมั่นเจริญชัย[3],
สุชานันท์ ศรีปัญญา[4], ทัชชกร สัมมะสุต[5*]
Prapaporn Bangkhen[1], Padneree Singhaphan[2], Phanchita Muncharoenchai[3],
Suchanan Sripanya[4], Touchakorn Sammasut[5*]
[1,2,3,4,5*]คณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
[1,2,3,4,5*]Faculty of Management Sciences, Kasetsart University Sriracha Campus
[*]Corresponding author Email: fahppp2545@gmail.com

Received 29 June 2025 Revised 22 September 2025
Accepted 6 December 2025 Available Online 26 December 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง (Yuri) ในกลุ่ม Generation Z ใช้การสำรวจโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามออนไลน์ของประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z ที่รับรู้การมีอยู่ของอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง (Yuri) จำนวน 400 ชุด ด้วยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจงและแบบตามความสะดวก แล้วจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผ่านสถิติเชิงพรรณนา โดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมานในการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน การวิเคราะห์ข้อตกลงเบื้องต้น และการวิเคราะห์สถิติการถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุด คือ ปัจจัยด้านทัศนคติ (β=0.306, P<0.001) ดังนั้นการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสนับสนุนความหลากหลายทางเพศ การเพิ่มพื้นที่สื่อบันเทิงที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างหญิงรักหญิง และส่งเสริมสังคมให้เปิดกว้าง จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมบันเทิงและการสร้างความเข้าใจในสังคมมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: หญิงรักหญิง, ความนิยม, การยอมรับ, ทัศนคติ, อุตสาหกรรมบันเทิง

ABSTRACT

This study aims to present content regarding the factors influencing the popularity of the Girl's Love (Yuri) entertainment industry among Generation Z. The research employed a survey method, collecting data through 400 online questionnaires from Generation Z consumers who are aware of the existence of the Girl's Love (Yuri) entertainment industry. The sampling was conducted using purposive and convenience sampling techniques. The collected data were analyzed through descriptive statistics, including percentage, mean, and standard deviation, as well as inferential statistics, namely Pearson's correlation coefficient, Assumption Test and multiple regression analysis. The results revealed that the most influential factor was attitude (β=0.306, P<0.001). Therefore, developing communication strate-gies to promote sexual diversity, expanding media spaces that reflect female–female relationships, and fostering a more inclusive society will be beneficial for the growth of the entertainment industry and for enhancing social understanding.

Keywords: Lesbian, Popularity, Acceptance, Attitude, Entertainment Industry

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศในเชิงบวกมากขึ้น ซึ่งสะท้อนถึงพัฒนาการทางสังคมและการยอมรับความแตกต่างที่เพิ่มขึ้น (รพินท์ภัทร์ ยอดหล่อชัย, 2562) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อหลายอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมบันเทิงที่เรื่องราวความรักระหว่างเพศเดียวกันหรือเนื้อหาแบบ "หญิงรักหญิง" คำว่า "ยูริ" (Yuri) หมายถึง แนวเนื้อหาและผลงานบันเทิงที่มุ่งเน้นความสัมพันธ์เชิงโรแมนติกระหว่างตัวละครที่เป็นผู้หญิงด้วยกัน ซึ่งเป็นหมวดหมู่หนึ่งของสื่อบันเทิงที่สะท้อนเรื่องราวความรักของหญิงกับหญิงในบริบทวัฒนธรรมสมัยนิยมของประเทศญี่ปุ่น และปัจจุบันแพร่หลายในสื่อบันเทิงหลากหลายรูปแบบ ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา เนื่องจากสังคมเปิดกว้างมากขึ้นและการเข้าถึงสื่อดิจิทัลทำได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่อย่าง Generation Z อย่างไรก็ตามแม้ว่ากระแสความนิยมของสื่อบันเทิงกลุ่มนี้จะเพิ่มขึ้น แต่ยังคงมีอุปสรรคด้านการยอมรับจากบางกลุ่มในสังคม เช่น การเหมารวมทางเพศ การแสดงอคติต่อคนรักร่วมเพศและการขาดการนำเสนอเนื้อหาที่มีมิติหลากหลายลึกซึ้งเกี่ยวกับ หญิงรักหญิง (Yuri) (เสริมศิริ นิลดำ และคณะ, 2567; จินต์จุฑา พันธุ์ทองคำ, 2566)

จากข้อมูลของ Media Alert และกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พบว่าคอนเทนต์เกี่ยวกับหญิงรักหญิง (Yuri) ในปี 2567 ติดอันดับ 1 ใน 10 ประเด็นออนไลน์ที่ได้รับความสนใจสูงสุด (กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์, 2567) โดยมีตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จอย่างโดดเด่น เช่น ซีรีส์เรื่อง ทฤษฎีสีชมพู (Gap: The Pink Theory) ที่มียอดวิวกว่า 756.6 ล้านครั้งบน YouTube และภาพยนตร์เรื่อง URANUS2324 ที่ขยายการฉายไปกว่า 50 ประเทศทั่วโลก (วรกร ฤทัยวาณิชกุล, 2567; จอย แก้วอัศดร, 2567) นอกจากนี้ อนิเมะและมังงะแนวยูริยังได้รับความนิยมสูง เช่น มังงะเรื่อง Bloom Into You ที่มียอดขายกว่า 2 ล้านเล่ม และอนิเมะบน Netflix มียอดเข้าชมมากกว่า 10 ล้านครั้งใน 20 ประเทศ (Nicki Bauman, 2020; เดือนเพ็ญ จุ้ยประชา, 2564) กระแสความนิยมเหล่านี้สะท้อนถึง

การเติบโตของอุตสาหกรรมบันเทิงหญิงรักหญิง (Yuri) ในประเทศไทยและการเปิดรับเรื่องราวความรักระหว่างผู้หญิงในมุมมองที่หลากหลายและน่าสนใจมากขึ้น

กลุ่ม Generation Z ซึ่งเกิดและเติบโตมาในยุคดิจิทัล มีบทบาทสำคัญต่อการเติบโตของอุตสาหกรรมบันเทิงหญิงรักหญิง (Yuri) เป็นกลุ่มที่มีทัศนคติเปิดกว้างต่อความหลากหลายทางเพศและให้ความสำคัญกับสิทธิความเท่าเทียมมากกว่าคนรุ่นก่อน (ศุภกฤต ปิติพัฒน์, 2565; สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้, 2567) ผลการสำรวจพบว่ากลุ่ม Generation Z มีพฤติกรรมบริโภคสื่อที่หลากหลาย ทั้งซีรีส์ ภาพยนตร์ และอนิเมะ (ณิชกุล เสนาวงษ์, 2564) ส่งผลให้อุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยประมาณ 15% ต่อปี และคาดการณ์ว่าตลาดนี้จะมีมูลค่ามากกว่า 5 พันล้านบาทในปี 2570 (ธิตินันท์ แว่นแก้ว, 2567)

อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยด้านอุตสาหกรรมบันเทิงไทยที่เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศยังมีข้อจำกัด เนื่องจากงานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นศึกษาเฉพาะสื่อหรือเนื้อหาแบบชายรักชาย (Yaoi) มากกว่าแบบหญิงรักหญิง (Yuri) (เบญจรงค์ ถิระผลิกะ และคณะ, 2565) ทำให้ยังขาดงานวิจัยที่ครอบคลุมปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความนิยมของอุตสาหกรรมบันเทิงหญิงรักหญิง (Yuri) ในกลุ่ม Generation Z ที่มีศักยภาพจะเป็นผู้บริโภคหลักในอนาคต งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ช่องทางประชาสัมพันธ์, ความรู้สึกของแฟนคลับ, ทัศนคติ, การยอมรับความหลากหลายทางเพศ, การใช้บุคคลมีชื่อเสียงในการตลาด, ช่องทางประชาสัมพันธ์, และองค์ประกอบของบทละคร เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้ไปพัฒนาการผลิตสื่อบันเทิงให้ตอบสนองความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย และส่งเสริมให้สังคมมีความเข้าใจและยอมรับความหลากหลายทางเพศมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อธุรกิจและการสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในสังคมในอนาคต

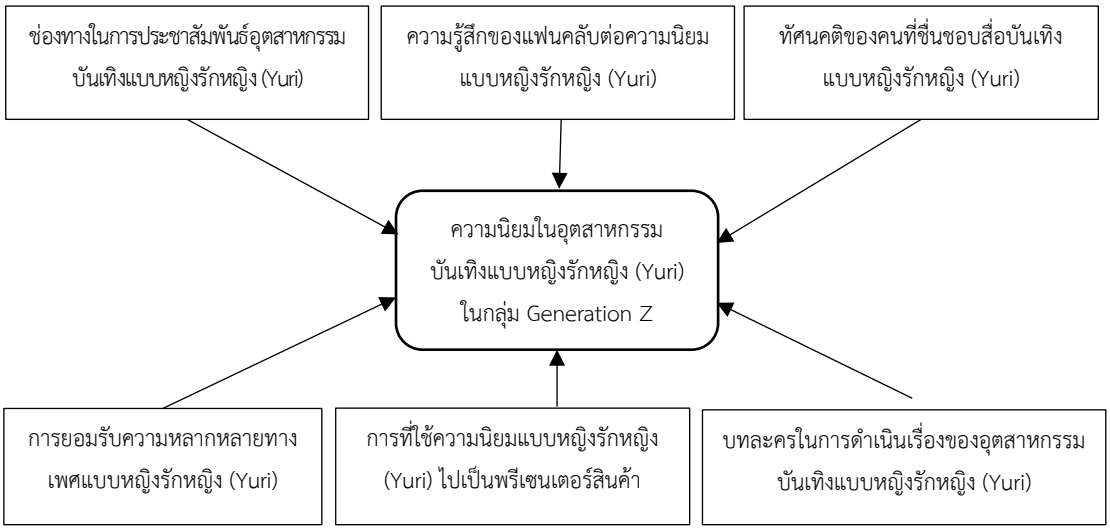

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านช่องทางประชาสัมพันธ์กับความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง (Yuri) ในกลุ่ม Generation Z
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านความรู้สึกแฟนคลับกับความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง (Yuri) ในกลุ่ม Generation Z
3. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านทัศนคติกับความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง (Yuri) ในกลุ่ม Generation Z
4. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการยอมรับความหลากหลายทางเพศกับความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง (Yuri) ในกลุ่ม Generation Z
5. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการใช้บุคคลมีชื่อเสียงในการตลาดกับความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง (Yuri) ในกลุ่ม Generation Z
6. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านองค์ประกอบบทละครกับความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง (Yuri) ในกลุ่ม Generation Z

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอุตสาหกรรมบันเทิง

อุตสาหกรรมบันเทิงเป็นธุรกิจที่มีโครงสร้างซับซ้อนและพึ่งพาหลายด้าน เช่น การเงิน การตลาด การผลิต และบุคลากร ซึ่งต้องการความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในแต่ละด้านเพื่อให้เติบโตและประสบความสำเร็จ (Vogel, 2001) อุตสาหกรรมบันเทิงไทยเริ่มต้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามในปี พ.ศ. 2498 ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของวงการบันเทิงไทย การทำรายการโทรทัศน์ได้รับการสนับสนุนให้มีทั้งสาระและความบันเทิง โดยหลักการสร้างเนื้อหาคือ ให้ข่าวสาร ให้ความรู้ และให้ความบันเทิง (สินิทธ์ สิทธิรักษ์, 2535) นอกจากนี้ อุตสาหกรรมบันเทิงมีการเติบโตสูงในช่วงหลายปีที่ผ่านมาและมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจใหม่ให้ไทย (วัชรินทร์ ชินวรวัฒนา, 2565)

ดังนั้น อุตสาหกรรมบันเทิงไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่มีความหลากหลาย โดยนำเสนอเนื้อหาที่สะท้อนถึงความหลากหลายทางเพศ และแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของอุตสาหกรรมบันเทิงเพื่อรองรับกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไป

สมมติฐานที่ 1 (H1) ปัจจัยด้านช่องทางประชาสัมพันธ์ มีอิทธิพลต่อความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ

Katz, Blumler, and Gurevitch (1974) กล่าวว่า สภาวะทางจิตใจและสังคมที่แตกต่างกันของบุคคลทำให้เกิดความต้องการที่หลากหลาย ซึ่งส่งผลให้บุคคลคาดหวังว่าสื่อแต่ละประเภทจะตอบสนองความพึงพอใจได้แตกต่างกันการเปิดรับสื่อจึงมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละคน และนำไปสู่ผลลัพธ์ที่แตกต่างกันบางครั้งอาจมีผลที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อนการเลือกใช้สื่อจึงเชื่อมโยงกับความต้องการพื้นฐานทางสังคมและจิตวิทยาของบุคคล ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลทั้งในด้านที่คาดหวังและผลที่ไม่ได้ตั้งใจ ต่อมา ศิรัส ปั้นเก่า (2559) กล่าวว่า การแสวงหาความพึงพอใจจากสื่อเกิดจากความ

เชื่อและคาดหวังของแต่ละบุคคล เมื่อสื่อทำให้ได้รับประสบการณ์ที่พึงพอใจ จะส่งผลให้เกิด การเปิดรับเลือกใช้สื่อมากขึ้น และปรับทัศนคติในแง่บวกต่อความหลากหลายทางเพศ

ดังนั้น การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจเป็นการที่ผู้รับสารเลือกเปิดรับสื่อประเภทต่างๆ ที่มีอยู่เพื่อให้ตอบสนองต่อความคาดหวังหรือต้องการได้รับประโยชน์ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจ (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2556)

สมมติฐานที่ 2 (H2) ปัจจัยด้านความรู้สึกแฟนคลับ มีอิทธิพลต่อความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ

ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากสภาวะความพร้อมของจิตใจหรือความรู้สึกนึกคิดของแต่ละบุคคลที่มีปฏิกิริยาในลักษณะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรม (สุชาติ โสมประยูร, 2520) ซึ่งผ่านการคิดวิเคราะห์จากด้านความรู้และความเข้าใจ (Cognitive) เป็นผลมาจากการฝึกอบรม การเรียนรู้จากสังคมหรือสภาพแวดล้อม อีกทั้งประสบการณ์ต่างๆ และด้านความรู้สึก (Affective) เป็นการกระทำที่ตอบสนองเชิงบวกและเชิงลบไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง รวมไปถึงด้านพฤติกรรม (Behavioral) เป็นการกระทำที่แสดงถึงทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น สิ่งของ บุคคล หรือสถานที่ หากมีสิ่งเร้าที่สอดคล้องกันจะเกิดการตอบสนองในรูปแบบการยอมรับหรือการปฏิเสธ (ธีระพร อุวรรณโณ, 2528) โดยหากมีการเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบใด ก็จะส่งผลให้องค์ประกอบอื่นเกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน (Salminen et al., 2000)

ดังนั้น จึงพบว่าในอดีตทัศนคติของสังคมไทยถูกมองว่าเพศหญิงควรคู่กับเพศชาย ทั้งนี้ ทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปจึงนำไปสู่การเปิดกว้างมากขึ้น ซึ่งส่งผลเชิงบวกต่ออุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง และได้รับแรงสนับสนุนจากการขยายตัวของฐานแฟนคลับที่เพิ่มมากขึ้นในสังคม

สมมติฐานที่ 3 (H3) ปัจจัยด้านทัศนคติ มีอิทธิพลต่อความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการยอมรับ

การยอมรับความหลากหลายทางเพศเป็นการที่บุคคลในสังคมยอมรับและเข้าใจในความแตกต่างของรสนิยมทางเพศของผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นกลุ่มรักต่างเพศ รักเพศเดียวกัน โดยไม่มีอคติหรือการเลือกปฏิบัติสังคมเริ่มมีการยอมรับความหลากหลายทางเพศหรือผู้ที่ชอบในเพศเดียวกัน แต่ยังมีกลุ่มที่ต่อต้านโดยถูกมองว่าเป็นเรื่องผิดปกติมักกีดกันไม่ให้มีหน้าที่การงานใหญ่โตหรือความก้าวหน้าทางสังคม ทั้งนี้ การยอมรับความหลากหลายทางเพศจะเกิดขึ้นได้ต้องผ่านกระบวนการทางสังคมที่บุคคลเรียนรู้และซึมซับค่านิยม บรรทัดฐาน และวัฒนธรรมของสังคมผ่านสถาบันต่างๆ เช่น สถานศึกษาและสื่อมวลชน (เจริญวิทย์ ฐิติวรารักษ์, 2544; อำนวย ยัสโสธา, 2541)

ดังนั้น การเติบโตของอุตสาหกรรมบันเทิงประเภทนี้ ผ่านสื่อบันเทิงรูปแบบต่างๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เปิดกว้างและยอมรับความสัมพันธ์แบบหญิงรักหญิงมากขึ้น

สมมติฐานที่ 4 (H4) ปัจจัยด้านการยอมรับความหลากหลายทางเพศ มีอิทธิพลต่อความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความนิยม

“ความนิยมตามการรับรู้” ไม่ใช่เพียงการ “ถูกชอบ” แต่เป็นสถานะทางสังคมที่เกิดจากการรับรู้ร่วมกันของเครือข่ายผู้คน จนทำให้ในสังคมจำนวนมากมีความปรารถนาไปในทิศทางเดียวกัน (Pankhurst & Hopmeyer, 1998) ทั้งยังสัมพันธ์กับการประเมินคุณค่าและการยอมรับของสังคมที่มอบสถานะให้สิ่งนั้นๆ ว่า “ดี” และ “มีคุณค่า” (Rush, 1992) แต่หากเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและบริบททางวัฒนธรรม (พิมพา หิรัญกิตติ, 2547) สอดคล้องกับหลักฐานเชิงวัฒนธรรมร่วมสมัยในบริบทไทยที่ศึกษาจากบทเพลงไทยสากลซึ่งเป็นสื่ออุตสาหกรรมบันเทิงความรักของสังคมไทยจึงมีความหลากหลายมากขึ้น และเปิดรับการเล่าเรื่องความสัมพันธ์ในมิติที่กว้างกว่าเดิมอันสะท้อนค่านิยมและรสนิยมที่มีผลต่อ “สิ่งที่ได้รับความนิยม” ในสื่อกระแสหลัก (นันทนา ต๊ะสุ, 2565) เมื่อเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมดิจิทัลที่เอื้อต่อการมองเห็นและการบอกต่ออย่างรวดเร็ว “ความนิยมตามการรับรู้” จึงยิ่งทวีแรง

ขับเคลื่อนให้คอนเทนต์ที่สอดคล้องกับค่านิยมร่วมสมัยแพร่หลายอย่างกว้างขวาง (Pankhurst & Hopmeyer, 1998; นันทนา ต๊ะสุ, 2565)

ดังนั้น การที่อุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิงได้รับความสนใจมากขึ้นในปัจจุบัน ที่ขับเคลื่อนโดยค่านิยมสังคมไทยที่เปิดกว้างขึ้นและแรงขยายตัวของแพลตฟอร์มออนไลน์ที่มากขึ้น ซึ่งดึงดูดผู้ชมวงกว้างและเอื้อต่อการเติบโตต่อเนื่องของตลาด (พิมพา หิรัญกิตติ, 2547; นันทนา ต๊ะสุ, 2565)

สมมติฐานที่ 5 (H5) ปัจจัยด้านการใช้บุคคลมีชื่อเสียงในการตลาด มีอิทธิพลต่อความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหญิงรักหญิง

หญิงรักหญิง หมายถึง ความชื่นชอบ ความพึงพอใจ หรือความสัมพันธ์เชิงชู้สาวระหว่างบุคคลเพศหญิงด้วยกัน อาจแสดงออกได้ตั้งแต่ความผูกพันทางอารมณ์ไปจนถึงความปรารถนาทางกายหรือทางจิตใจ และเกิดได้ตามธรรมชาติในมนุษย์ (รัจรี นพเกตุ, 2542) มุมมองทางจิตวิทยาอธิบายว่าปรากฏการณ์รักเพศเดียวกันสัมพันธ์กับปัจจัยภายในตัวบุคคล ประสบการณ์การเลี้ยงดู และสภาพแวดล้อมทางสังคมที่หล่อหลอมทัศนคติและอัตลักษณ์ (รักใจ จินตวีโรจน์, 2541) ในทางสื่อ คำว่า “ยูริ” (Yuri) ทมาจากวัฒนธรรมประเทศญี่ปุ่น ใช้เรียกเนื้อหาที่เล่าเรื่องความสัมพันธ์หญิงรักหญิง ซึ่งได้รับการพูดถึงในพื้นที่สาธารณะของไทยมากขึ้นในปัจจุบัน หลักฐานเชิงประจักษ์ล่าสุดในประเทศไทยพบว่า ระดับความเข้าใจและการยอมรับต่อความหลากหลายทางเพศของบุคคลเพศกำเนิดตามอัตลักษณ์ (cisgender) ส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อ ความตั้งใจใช้บริการธุรกิจบันเทิงที่เกี่ยวข้องกับ LGBTQ+ (กุลปริยา พิพัฒธนาธร และคณะ, 2568) ข้อค้นพบนี้ชี้ว่าการ “ยอมรับในระดับโครงสร้างสังคม” และ “ความเข้าใจเชิงเหตุผล” เป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญของพฤติกรรมการบริโภคสื่อและบริการที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางเพศ

ดังนั้น ในบริบทของงานวิจัยนี้ การผลิตและนำเสนอคอนเทนต์หญิงรักหญิง ที่ลึกซึ้ง รอบด้าน และสื่อสารอย่างเคารพต่อประสบการณ์ของผู้ชม จะมีแนวโน้มได้รับการยอมรับมากขึ้นในสังคมไทย และสามารถขยายอุปสงค์เชิงธุรกิจบันเทิงที่เกี่ยวข้องได้จริง ภายใต้มิติการยอมรับและความเข้าใจของสังคมที่เพิ่มขึ้น (รัจรี นพเกตุ, 2542; รักใจ จินตวีโรจน์, 2541; กุลปริยา พิพัฒธนาธร และคณะ, 2568)

สมมติฐานที่ 6 (H6) ปัจจัยด้านองค์ประกอบบทละคร ที่มีอิทธิพลต่อความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป็นผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z ที่รับรู้การมีอยู่ของอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง โดยในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทราบกลุ่มประชากร จึงได้เลือกใช้สูตรคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง Yamane (1973) ซึ่งกำหนดระดับความเชื่อมั่นอยู่ที่ 95% และระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ ± 5% และความคลาดเคลื่อนที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่าจะได้จำนวนของกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ 385 คนขึ้นไป และทำการสำรองเพื่อการสูญเสียของแบบสอบถามเพิ่มอีกจำนวน 15 ชุด รวมทั้งหมดเป็น 400 ชุด เพื่อความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างแบบอาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Pur-posive Sampling) เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้

โดยการศึกษาวิจัยนี้ได้ทำการรวบรวมข้อมูลผ่านวิธีการทำแบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Forms ที่มีลักษณะแบบปลายปิด โดยใช้กลุ่มตัวอย่างของผู้บริโภค Generation Z ที่รับรู้การมีอยู่ของอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการส่ง Link หรือ QR Code ผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เช่น Instagram, Line และ X (Twitter) เป็นการเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ชุด โดยมีกำหนดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดเดือนธันวาคม พ.ศ. 2567 หลังจากนั้นข้อมูลที่ได้รับจะถูกนำไปวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for Social Sciences for Windows) โดยเป็นเวอร์ชันที่ได้รับสิทธิ์การใช้งานอย่างถูกต้องตามกฎหมายเพื่อประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อคำถามแล้ว โดยเริ่มจากการตรวจสอบค่าความเที่ยงตรง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เพื่อให้มั่นใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับตัวแปรและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาจากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปวัดความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุด ผลการวัดพบว่าค่าความเชื่อมั่นอยู่ในช่วง 0.770 - 0.880 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงข้อคำถามที่เป็นการวัดแต่ละตัวแปรมีความน่าเชื่อถือและเหมาะสมสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากข้อมูลที่รวบรวมได้ถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for Social Sciences for Windows) โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ซึ่งเป็นการอธิบายถึงข้อมูลทั่วไปที่ได้รวบรวมมา ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพและข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ในส่วนของค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อวัดระดับความคิดเห็นของแต่ละตัวแปรที่ใช้ในงานวิจัย

นอกจากนี้ยังใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยมีสถิติที่ใช้ในการคำนวณ คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient), การวิเคราะห์ข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption Test) และการวิเคราะห์สถิติการถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 6 ตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยด้านช่องทางประชาสัมพันธ์ ปัจจัยด้านความรู้สึกแฟนคลับ ปัจจัยด้านทัศนคติ ปัจจัยด้านการยอมรับความหลากหลายทางเพศ ปัจจัยด้านการใช้บุคคลมีชื่อเสียงในการตลาด และปัจจัยด้านองค์ประกอบบทละครที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม คือ ความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานภาพ และข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพ และข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอิทธิพลต่อความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง ในกลุ่ม Generation Z พบว่า กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 209 คน คิดเป็นร้อยละ 52.3 ที่มีอายุ 21-23 ปี จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 48.3 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-15,000 บาท จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 34.8

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยด้านช่องทางประชาสัมพันธ์ ด้านความรู้สึกแฟนคลับ ด้านทัศนคติ ด้านการยอมรับความหลากหลายทางเพศ ด้านการใช้บุคคลมีชื่อเสียงในการตลาด และด้านองค์ประกอบบทละคร และความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของระดับความคิดเห็นโดยรวม

ตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านช่องทางประชาสัมพันธ์	4.172	0.524	เห็นด้วยมาก
ด้านความรู้สึกแฟนคลับ	4.271	0.467	เห็นด้วยมากที่สุด
ด้านทัศนคติ	4.371	0.482	เห็นด้วยมากที่สุด
ด้านการยอมรับความหลากหลายทางเพศ	4.406	0.475	เห็นด้วยมากที่สุด
ด้านการใช้บุคคลมีชื่อเสียงในการตลาด	4.205	0.490	เห็นด้วยมาก
ด้านองค์ประกอบบทละคร	3.952	0.626	เห็นด้วยมาก
ความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง	4.328	0.447	เห็นด้วยมากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความนิยมในอุสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง ในกลุ่ม Generation Z พบว่า ปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวมสูงสุด ได้แก่ ปัจจัยด้านการยอมรับความหลากหลายทางเพศ (“$\bar{X}$”=4.406, S.D.=0.475) รองมาคือ ปัจจัยด้านทัศนคติ (“$\bar{X}$”=4.371, S.D.=0.482) ความนิยมในอุตสาหกรรมแบบหญิงรักหญิง (“$\bar{X}$”=4.328, S.D.=0.447) ปัจจัยด้านความรู้สึกแฟนคลับ (“$\bar{X}$”=4.271, S.D.=0.467) ปัจจัยด้านการใช้บุคคลมีชื่อเสียงในการตลาด (“$\bar{X}$”=4.205, S.D.=0.490) ปัจจัยด้านช่องทางประชาสัมพันธ์ (“$\bar{X}$”=4.172, S.D.=0.524) ปัจจัยด้านองค์ประกอบบทละคร (“$\bar{X}$”=3.952, S.D.=0.626) ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption Test)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความเป็นอิสระจากกันของความคลาดเคลื่อน (Autocorrelation) เป็นการตรวจสอบค่าความคาดเคลื่อนของตัวแปรว่าเป็นอิสระจากกันหรือไม่ (Durbin-Watson) โดยวิเคราะห์จากตาราง Model Summary

Model Summary					
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	0.719[a]	0.518	0.510	0.313	1.826

a. Predictors: Channel, Fans, Attitude, Acceptance, Presenter, Drama

b. Dependent Variable: Popularity of Girl’s Love Entertainment

จากตารางที่ 2 พบว่า การวิเคราะห์ความเป็นอิสระจากกันของความคลาดเคลื่อน (Autocorrelation) โดยนำตัวแปรอิสระมาทดสอบความเป็นอิสระต่อกันว่ามีความสัมพันธ์กันภายในหรือไม่ โดยพิจารณาจากค่า

Durbin-Watson จากตาราง Model Summary พบว่า มีค่าเท่ากับ 1.826 ซึ่งอยู่ในช่วง 1.5 - 2.5 โดยหมายความว่า ตัวแปรอิสระที่ประกอบไปด้วย ปัจจัยด้านช่องทางประชาสัมพันธ์ ปัจจัยด้านความรู้สึกแฟนคลับ ปัจจัยด้านทัศนคติ ปัจจัยด้านการยอมรับความหลากหลายทางเพศ ปัจจัยด้านการใช้บุคคลมีชื่อเสียงในการตลาด และปัจจัยด้านองค์ประกอบบทละคร ส่งผลต่อความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง ในกลุ่ม Generation Z เป็นอิสระต่อกันโดยมีค่า R หรือค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.719 หรือ 71.9% หมายความว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดนี้มีความสัมพันธ์กันมาก และมีค่า R Square เท่ากับ 0.518 หรือ 51.8% หมายความว่า โมเดลนี้มีอำนาจใน การพยากรณ์เมื่อนำไปใช้ในกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ มีความแม่นยำมากถึง 51.8%

ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์เกี่ยวกับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

	Channel	Fans	Attitude	Acceptance	Presenter	Drama
Channel	1					
Fans	0.414**	1				
Attitude	0.428**	0.553**	1			
Acceptance	0.348**	0.499**	0.680**	1		
Presenter	0.365**	0.485**	0.504**	0.428**	1	
Drama	0.117*	0.249**	0.335**	0.271**	0.172**	1

ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05* , ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01**

หมายเหตุ: Channel = ด้านช่องทางประชาสัมพันธ์; Fans = ด้านความรู้สึกแฟนคลับ; Attitude = ด้านทัศนคติ; Ac-ceptance = ด้านการยอมรับความหลากหลายทางเพศ; Presenter = ด้านการใช้บุคคลมีชื่อเสียงในการตลาด; Drama = ด้านองค์ประกอบบทละคร

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านช่องทางประชาสัมพันธ์ ปัจจัยด้านความรู้สึกแฟนคลับ ปัจจัยด้านทัศนคติ ปัจจัยด้านการยอมรับความหลากหลายทางเพศ ปัจจัยด้านการใช้บุคคลมีชื่อเสียงในการตลาด และปัจจัยด้านองค์ประกอบบทละครที่มีอิทธิพลต่อความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิงในกลุ่ม Generation Z

ส่วนที่ 5 การวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยที่อิทธิพลต่อความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิงในกลุ่ม Generation Z โดยนำมาวิเคราะห์สถิติการถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์สถิติการถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t-test	P-Value
	B	Std. Error	β		
Channel	0.110	0.034	0.129	3.207	0.001
Fans	0.159	0.044	0.166	3.643	< 0.001
Attitude	0.283	0.050	0.306	5.674	< 0.001
Acceptance	0.168	0.046	0.178	3.632	< 0.001
Presenter	0.079	0.039	0.086	2.009	0.045
Drama	0.069	0.027	0.097	2.583	0.010
R Square = 0.518, adjusted R-Square = 0.510, F = 70.275, P-value < 0.001					

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง ในกลุ่ม Generation Z ได้แก่ ปัจจัยด้านช่องทางประชาสัมพันธ์ ปัจจัยด้านความรู้สึกแฟนคลับ ปัจจัยด้านทัศนคติ ปัจจัยด้านการยอมรับความหลากหลายทางเพศ ปัจจัยด้านการใช้บุคคลมีชื่อเสียงในการตลาด และปัจจัยด้านองค์ประกอบบทละคร โดยพิจารณาจากค่า P – value หรือค่า Sig. กำหนดไว้ไม่เกิน 0.05 ที่ส่งผลต่อตัวแปรอิสระสามารถพยากรณ์ผลต่อตัวแปรตาม โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (β) พบว่ามีตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อ ความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง ในกลุ่ม Generation Z มากที่สุดคือ ปัจจัยด้านทัศนคติ (β=0.306, P<0.001) รองลงมาคือ ปัจจัยด้านการยอมรับความหลากหลายทางเพศ (β=0.178, P<0.001) ถัดไปคือ ปัจจัยด้านความรู้สึกแฟนคลับ (β=0.166, P<0.001) ถัดไปคือ ปัจจัยด้านช่องทางประชาสัมพันธ์ (β=0.129, P=0.001) ถัดไปคือ ปัจจัยด้านองค์ประกอบบทละคร (β =0.097, P=0.010) และปัจจัยด้านการใช้บุคคลมีชื่อเสียงในการตลาด (β=0.086, P=0.045) ตามลำดับ ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงแบบหญิงรักหญิง ในกลุ่ม Generation Z

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่าปัจจัยทั้ง 6 ด้านที่ศึกษา มีความสัมพันธ์และอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความนิยมในสื่อบันเทิงหญิงรักหญิงของกลุ่ม Generation Z ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความนิยมของสื่อประเภทนี้ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นเอกเทศแต่เป็นผลลัพธ์จากการผสมผสานขององค์ประกอบหลายด้านทั้งคุณภาพของเนื้อหากลยุทธ์ทางการตลาด บริบททางสังคม และค่านิยมส่วนบุคคลของผู้บริโภคเอง

ปัจจัยด้านทัศนคติ มีอิทธิพลสูงสุดในแบบจำลองการถดถอย สะท้อนให้เห็นว่าค่านิยมส่วนบุคคลของผู้ชม Generation Z เป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญที่สุด หากผู้ชมมีทัศนคติที่เปิดกว้างและสนับสนุนความหลากหลายทางเพศจะมีแนวโน้มชื่นชมและเลือกบริโภคเนื้อหาหญิงรักหญิงมากขึ้น ผลการศึกษานี้ตอกย้ำถึงความสำคัญของการ

เปลี่ยนแปลงทางทัศนคติในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มปัจจุบันที่คนรุ่นใหม่ให้การยอมรับ LGBTQ+ มากกว่าคนรุ่นก่อน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลปริยา พิพัฒนาธร และคณะ (2568) ที่พบว่าการยอมรับความหลากหลายทางเพศมีความสัมพันธ์เชิงบวกโดยตรงกับความตั้งใจที่จะสนับสนุนธุรกิจบันเทิงที่เกี่ยวข้องกับ LGBTQ+

ปัจจัยด้านการยอมรับความหลากหลายทางเพศ มีอิทธิพลเป็นลำดับสอง บ่งชี้ว่าบริบททางสังคมโดยรวมที่เปิดกว้างเป็นปัจจัยเอื้อที่สำคัญอย่างยิ่งต่อความนิยมของสื่อหญิงรักหญิง กล่าวคือ ยิ่งสังคมในระดับมหาภาค เช่น ครอบครัว, สถาบันการศึกษา, ชุมชนออนไลน์ ยอมรับความหลากหลายทางเพศมากเท่าใด คนรุ่นใหม่ก็ยิ่งรู้สึกปลอดภัยและสบายใจในการเสพสื่อเหล่านี้และแสดงการสนับสนุนออกมาได้อย่างเต็มที่ ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสริมศิริ นิลดำ และคณะ (2567) ที่พบว่าทัศนคติและการยอมรับของครอบครัวส่งผลเชิงบวกต่อมุมมองของผู้ชม Generation Z

ปัจจัยด้านความรู้สึกแฟนคลับ ส่งผลต่อความนิยมอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนให้เห็นถึงพลังของชุมชนแฟนคลับในยุคดิจิทัล แฟนคลับที่ผูกพันกับนักแสดงหรือตัวละครมักจะแสดงการสนับสนุนผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่นการรับชมซ้ำ, การสร้างชุมชนออนไลน์, การผลิตผลงานต่อยอด (แฟนอาร์ตหรือแฟนฟิค) และการบอกต่อแบบปากต่อปาก ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ช่วยขยายฐานผู้ชมและสร้างกระแสความนิยมให้ผลงานได้อย่างมหาศาล

ปัจจัยด้านช่องทางการประชาสัมพันธ์ แม้จะมีอิทธิพลไม่สูงเท่าปัจจัยด้านทัศนคติ แต่ก็มีบทบาทที่ชัดเจนต่อการสร้างการรับรู้และความนิยม โดยผลวิจัยชี้ว่าการเลือกใช้แพลตฟอร์มที่ Generation Z นิยม เช่น Instagram, X (Twitter), TikTok ในการโปรโมต สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้โดยตรงและช่วยเพิ่มกระแสความนิยมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยด้านองค์ประกอบบทละคร (บท, เนื้อเรื่อง) แม้จะเป็นพื้นฐานสำคัญของสื่อบันเทิง แต่กลับมีอิทธิพลน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับปัจจัยอื่นในงานวิจัยนี้ ซึ่งอาจตีความได้ว่า แม้ละครหรือซีรีส์หญิงรักหญิงจะมีคุณภาพการผลิตที่ดีเพียงใด แต่หากสังคมยังขาดการยอมรับ หรือขาดแรงสนับสนุนจากแฟนคลับและช่องทางโปรโมต ก็ยากที่จะได้รับความนิยมในวงกว้าง ดังนั้น บทละครที่ดีจึงต้องดำเนินควบคู่ไปกับการตลาดที่แข็งแกร่งและบรรยากาศทางสังคมที่เอื้ออำนวยในทำนองเดียวกัน

ปัจจัยด้านการใช้บุคคลมีชื่อเสียงในการตลาด มีอิทธิพลในระดับต่ำสุด ซึ่งเป็นข้อค้นพบที่น่าสนใจ เพราะโดยทั่วไปชื่อเสียงของนักแสดงมักเป็นจุดขายสำคัญ แต่สำหรับสื่อหญิงรักหญิงในกลุ่ม Generation Z พวกเขากลับให้ความสำคัญกับความสมจริงของเนื้อหาและความสัมพันธ์ของตัวละครมากกว่าชื่อเสียงของนักแสดง ซึ่งสะท้อนว่าการพึ่งพาชื่อเสียงของดาราเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ หากเนื้อหาไม่สามารถตอบสนองคุณค่าและความต้องการของผู้ชมกลุ่มนี้ได้

โดยสรุป ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้าและแนวคิด “ความนิยมตามการรับรู้” (Perceived Populari-ty) ของ Pankhurst และ Hopmeyer (1998) ที่ระบุว่าความนิยมเกิดจากการรับรู้ร่วมกันในเครือข่ายสังคมและขับเคลื่อนโดยค่านิยมร่วมสมัย ซึ่งในบริบทนี้คือค่านิยมการสนับสนุนความหลากหลายทางเพศในกลุ่ม Generation Z ที่ส่งผลโดยตรงต่อความนิยมของสื่อหญิงรักหญิง

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ยืนยันว่าปัจจัยทั้ง 6 ด้านส่งผลเชิงบวกต่อความนิยมในอุตสาหกรรมบันเทิงหญิงรักหญิงในกลุ่ม Genera-tion Z อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือ ด้านทัศนคติ รองลงมาคือ ด้านการยอมรับความหลากหลายทางเพศตามมาด้วยด้านความรู้สึกแฟนคลับ และด้านช่องทางการประชาสัมพันธ์ตามลำดับในขณะที่ด้านองค์ประกอบบทละคร และด้านการใช้บุคคลมีชื่อเสียงในการตลาดเป็นปัจจัยที่ยังคงมีความสำคัญแต่มีอิทธิพลน้อยกว่าปัจจัยเชิงสังคมและทัศนคติโดยภาพรวมงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงด้านเนื้อหากลยุทธ์การสื่อสารการตลาด บรรยากาศทางสังคม และค่านิยมของผู้ชมล้วนมีบทบาทเกื้อหนุนซึ่งกันและกันในการสร้างความนิยมสื่อบันเทิงหญิงรักหญิงของกลุ่ม Generation Z ดังนั้น การส่งเสริมให้สื่อหญิงรักหญิง แพร่หลายและยั่งยืนจึงต้องอาศัยการพัฒนาปัจจัยเหล่านี้อย่างพร้อมเพรียง ทั้งการสร้างเนื้อหาคุณภาพที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้ชมการทำตลาดที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และการส่งเสริมทัศนคติและบรรยากาศทางสังคมที่เปิดรับความหลากหลายทางเพศ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. เติมเต็มองค์ความรู้ด้านสื่อบันเทิงงานวิจัยนี้ช่วยขยายองค์ความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับสื่อที่สะท้อนความหลากหลายทางเพศนักวิชาการสามารถนำผลไปศึกษาต่อยอดเปรียบเทียบกับสื่อประเภทอื่น เพื่อให้เข้าใจบทบาทของปัจจัยทางสังคมและจิตวิทยาในบริบทที่แตกต่างกัน

2. บูรณาการสู่ภาคการศึกษา สถาบันการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์หรือสังคมศาสตร์ควรนำประเด็นความหลากหลายทางเพศและสื่อมาเป็นกรณีศึกษาในหลักสูตร เพื่อสร้างความตระหนักรู้แก่นักศึกษาเกี่ยวกับการสร้างสรรค์สื่อที่ครอบคลุม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กลยุทธ์การผลิตเนื้อหาผู้ผลิตควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาเนื้อหาหญิงรักหญิงที่มีคุณภาพจริงใจและนำเสนอประเด็นความหลากหลายทางเพศอย่างถูกต้อง โดยเน้นบทละครที่ลึกซึ้งและไม่สร้างภาพเหมารวม

2. การตลาดและการประชาสัมพันธ์ ผู้ผลิตควรใช้ประโยชน์จากช่องทางออนไลน์และชุมชนแฟนคลับอย่างเต็มที่ ผ่านการโปรโมตบนแพลตฟอร์มที่ Generation Z ใช้งาน เช่น X (Twitter), TikTok, YouTube สร้างแฮชแท็กหรือกิจกรรมเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วม และสื่อสารกับแฟนคลับอย่างสม่ำเสมอ

3. การใช้บุคคลมีชื่อเสียงอย่างมีกลยุทธ์ควรคัดเลือกนักแสดงที่มีความสัมพันธ์เข้ากับบทบาท และมีความพร้อมที่จะสนับสนุนประเด็นความหลากหลายทางเพศนอกบทบาทการแสดง เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้ชม

4. การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ สำหรับการผลิตสื่อที่มีความหลากหลายผ่านกองทุนหรือโครงการช่วยเหลือและส่งเสริมให้มีแนวปฏิบัติในการนำเสนอเรื่องเพศหลากหลายอย่างเหมาะสม เพื่อลดอคติและขยายฐานผู้ชม

5. การสร้างทัศนคติที่ดีในสังคม ภาคการศึกษา และสื่อมวลชนควรร่วมมือกันจัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับ LGBTQ+ ซึ่งจะช่วยสร้างบรรยากาศทางสังคมที่เป็นมิตรและทำให้สื่อหญิงรักหญิงเติบโตสู่วงกว้างได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ศึกษาด้วยระเบียบวิธีวิจัยอื่น ควรทำวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เช่น การสัมภาษณ์ผู้ผลิตหรือนักการตลาด หรือการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณนา (Ethnography) ในชุมชนแฟนคลับ เพื่อเข้าใจกลไกการสร้างความนิยมจากมุมมองของผู้ชม

2. เพิ่มตัวแปรหรือกรอบแนวคิดใหม่ งานวิจัยในอนาคตอาจศึกษาตัวแปรอื่นเพิ่มเติม เช่น อิทธิพลของวัฒนธรรมป๊อปจากต่างประเทศ, บทบาทของแพลตฟอร์มสตรีมมิ่ง หรือปัจจัยด้านลบที่อาจยับยั้งความนิยม เช่น การเซ็นเซอร์ การวิจารณ์เชิงลบจากสังคม

3. ศึกษาประสิทธิผลเชิงเหตุและผล ควรออกแบบการวิจัยเชิงทดลองเพื่อทดสอบความเป็นเหตุเป็นผลของปัจจัยต่างๆ หรือใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง (SEM) เช่น เนื้อหาที่เปิดกว้าง หรือธรรมดา และนักแสดงมีชื่อเสียงหรือนักแสดงหน้าใหม่ เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรอย่างลึกซึ้ง

4. อัปเดตข้อมูลตามเวลา ควรมีการสำรวจซ้ำในอีก 3-5 ปีข้างหน้า เพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงของความนิยมและทัศนคติของผู้ชม Generation Z เมื่อบริบททางสังคมและช่วงวัยเปลี่ยนแปลงไป

ดังนั้น ข้อเสนอแนะเหล่านี้จะช่วยให้การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมบันเทิงและความหลากหลายทางเพศได้รับการพัฒนาต่อยอดและสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์. (2567). *เมื่อซีรีส์ยูริ “หญิงรักหญิง (Girl’s Love)” กลายเป็นเทรนด์ออนไลน์ที่น่าจับตามอง และกำลังมาแรง.* สืบค้นจาก https://www.thaimediafund.or.th/article-30102024/

กุลปริยา พิพัฒธนาธร, ชนากานต์ ศรีเมือง, ชัญญา เฉลิมเทวี, ปุณฑริกา ชุมคง, และ ทัชชกร สัมมะสุต. (2568). *ทัศนคติ ค่านิยม และการยอมรับทางสังคมของบุคคลที่มีเพศกำเนิดตามอัตลักษณ์ (cisgender) ที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการธุรกิจบันเทิงที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) ในประเทศไทย.* วารสารการจัดการและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. สืบค้นจาก https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JMDUBRU/article/view/286446/190234

จอย แก้วอัศดร. (2567). *ทำไมวงการ girl’s love ในไทยได้รับความนิยมมากขึ้นเลื่อยๆ?.* สืบค้นจาก https://capitalread.co/recap-girls-love/

จินต์จุฑา พันธุ์ทองคำ. (2566). *“ข้าราชการต้องแต่งกายตามเพศกำเนิด”: กฎระเบียบสะท้อนการเลือกปฏิบัติทางเพศที่แฝงฝังในระบบราชการไทย.* สืบค้นจาก https://www.the101.world/gender-discrimination-in-bureaucrat/

เจริญวิทย์ ฐิติวรารักษ์. (2544). *การศึกษาสารสนเทศและภาพตัวแทนของชายรักชายในเว็บไซต์ไทย.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาวารสารสนเทศ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณิชกุล เสนาวงษ์. (2564). *การศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของคนเจนเนอเรชั่นแซด ในยุค New Normal ในกรุงเทพมหานคร.* การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม.

เดือนเพ็ญ จุ้ยประชา. (2564). *เรียนรู้หน้าตาของความรักที่ไม่เหมือนในอุดมคติกับ “Bloom into You” อนิเมะหญิงรักหญิงแนว Coming of age.* สืบค้นจาก https://adaymagazine.com/bloom-into-you-anime/

ธิตินันท์ แว่นแก้ว. (2567). *PwC คาดรายได้อุตสาหกรรมความบันเทิงและสื่อไทยแตะ 6.9 แสนล้านบาทในปี 67.* สืบค้นจาก https://www.pwc.com/th/en/press-room/press-release/2024/press-release-20-08-24-th.html

ธีระพร อุวรรณโณ. (2528). *การวัดทัศนคติ: ปัญหาในการใช้เพื่อการทำนายพฤติกรรม. วารสารครุศาสตร์, 14,* 133-160.

นันทนา ต๊ะสุ. (2565). *แนวคิดเกี่ยวกับความรักในสังคมไทยร่วมสมัย: กรณีศึกษาจากเพลงไทยสากลของธนิดาธรรมวิมล ระหว่างปี พ.ศ. 2547–2562.* วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร. สืบค้นจาก https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/5630/3/NantanaTasu.pdf

เบญจรงค์ ถิระผลิกะ, อรวรรณ ศิริสวัสดิ์ อภิชยกุล, และ วัชรพล พุทธรักษา. (2565). การสังเคราะห์ภาพและแก่นสาระของชายรักชายที่ปรากฏในงานวิจัยในประเทศไทย : การสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 14*(28), 56-69.

พิมพา หิรัญกิตติ. (2547). *ค่านิยมกับพฤติกรรมการบริโภคของคนไทย.* สืบค้นจาก www.bus.rmutt.ac.th/thai /journal/volume4/product.doc

รพินท์ภัทร์ ยอดหล่อชัย. (2562). *ความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย.* คณะจิตวิทยาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นจาก https://www.psy.chula.ac.th/th/feature-articles/gender-identity/

รักใจ จินตวิโรจน์. (2541). *การนำเสนอภาพชายรักร่วมเพศในภาพยนตร์ไทยและอเมริกัน.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รัจนี นพเกตุ. (2542). มนุษย์: *จิตวิทยาทางเพศ.* กรุงเทพฯ: ประกายพรึก.

วรกร ฤทัยวาณิชกุล. (2567). *Uranus 2324: Sapphism สู่ Girl's Love จากมรดกกรีกโบราณสู่หญิงรักหญิงไซไฟ.* สืบค้นจาก https://www.themissionth.co/article/uranus-freenbecky

วัชรินทร์ ชินวรวัฒนา. (2565). *ธุรกิจผลิตสื่อบันเทิงไทย ผลักดันอย่างไรให้ไปทั่วโลก.* สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/research-and-publications/research/faq/FAQ_199.pdf

ศิรัส ปั้นเก่า. (2559). *การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในการแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับอาหารของกลุ่มพ่อบ้านและแม่บ้านบนสื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ก.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ศุภกฤต ปิติพัฒน์. (2565). แรงจูงใจที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าเสมือนในเกมออนไลน์ของผู้บริโภคเจเนอเรชันซี. *วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ, 9*(1).

สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้. (2567). *The Knowledge: สำรวจพลังกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ GEN Z.* สืบค้นจาก www.okmd.or.th/upload/pdf/2567/PDF/The_Knowledge_Vol32.pdf

สินิทธ์ สิทธิรักษ์. (2535). *กำเนิดโทรทัศน์ไทย (พ.ศ.2493-2500).* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุชาติ โสมประยูร. (2520). *การพลศึกษาและการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ.* วารสารสุขศึกษา พลศึกษา และสันทนาการ, 4.

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2556). *ทฤษฎีการสื่อสาร.* กรุงเทพฯ: ระเบียงทอง.

เสริมศิริ นิลดำ, กรกนก นิลดำ, ชนะภัย สั่งแก้ว, ดนุนัย จีนน้ำใส, พิมพ์ชนก ไชยนนท์, ภัทรดนัย บุญศรี, และ วรนุช ลิสุวรรณ. (2567). “มาตาลดา” กับทัศนคติและการยอมรับต่อครอบครัวที่มีความหลากหลายทางเพศของกลุ่มผู้ชม Gen Z. *วารสารสหวิทยาการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, 14*(1).

อำนวย ขัสโสธา. (2541). *ปัญหาจริยศาสตร์เชิงวิพากษ์.* ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา, สงขลา.

Bauman, N. (2020). *How Bloom Into You defies and reinforces Yuri tropes.* Retrieved from https://www.animenewsnetwork.com/feature/2020-09-23/how-bloom-into-you-defies-and-reinforces-yuri-tropes/.163504

Katz, E. Blumler, J. & Gurevitch, M. (1974). *The Uses of Mass Communications: Current Perspective on Gratifications Research.* Newbury Park, CA; Sage.

Parkhurst, J. T., & Hopmeyer, A. (1998). Sociometric popularity and peer-per-ceived popularity: Two distinct dimensions of peer status. *Journal of Early Adolescence, 18,* 135-144.

Rush, M. (1992). *Politics and society: An introduction to political Sociology.* New York: Prentice-Hall.

Salminen, S., Bouley, C., Boutron-Ruault MC., Cummings, J. H., Franck, A., Gibson, G. R., Isolauri, E., Moreau, M. C., Roberfroid, M., & Rowland, I. (2000). A Functional Food Science and Gastrointestinal Physiology and Function. *British Journal of Nutrition, 80,* S147-171.

Taro, Y. (1973). *Statistics: An introductory analysis.* New York: Harper & Row.

Vogel, H.I. (2001). *Entertainment Industry Economics: A Guide for Financial Analysis. Fifth Edition.* Cambridge and New York: Cambridge University Press

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มเครือข่ายนิลุบล สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุบลราชธานี

Enhancing English Reading Comprehension Ability by Using The Storyline Teaching Method for Grade 7 Students Nilubon Network Group Under The Ubon Ratchathani Provincial Education Office

ปาณริศา มลาศรี[1*], ระพิน ชูชื่น[2], ศันสนีย์ บุญเฉลียว[3]
Panrisa Malasri[1*], Rapin Chuchuen[2], Sansanee Boonchaleaw[3]
[1*,2,3]สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชธานี
[1*,2,3]Curriculum and Instruction Program, Faculty of Education, Ratchathani University
[*]Corresponding author; E-mail: m6353043@rtu.ac.th

Received 10 April 2025 Revised 13 August 2025
Accepted 17 December 2025 Available Online 26 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์หลังเรียนเพิ่มสูงขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเซนต์แมรี่อุบลราชธานี กลุ่มเครือข่ายนิลุบล สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุบลราชธานี ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 25 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ จำนวน 8 หน่วยการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนวิชาภาษาอังกฤษ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ E1/E2 และการทดสอบค่าทีแบบ Dependent Sample ผลการวิจัยพบว่า 1.ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ วิชาภาษาอังกฤษมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 81.94/83.60 2.ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่าหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ .05 3.ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ พบว่าระดับความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.53, S.D.=0.68)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์, ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ABSTRACT

This research aimed to: 1) examine the effectiveness of a storyline teaching method instructional plan in accordance with the 80/80 criterion 2) compare the reading comprehension ability in English of Grade 7 students before and after learning through the storyline teaching method approach and 3) study students' satisfaction with the storyline teaching method instructional method after the intervention. The sample group of 25 seventh-grade students from Saint Mary Ubonratchathani, under the Nilubon network of the Ubon Ratchathani Provincial Education Office. They were selected using a cluster random sampling method during the second semester of the 2024 academic year. The research instruments included eight storyline teaching method instructional units, a pre- and post-test measuring English reading comprehension achievement, and a student satisfaction questionnaire. The data were analyzed using mean, percentage, standard deviation, effectiveness index (E1/E2), and dependent sample t-test. The results revealed that: 1) The effectiveness of the storyline teaching method instructional plan in English met the required criterion, with scores of 81.94/83.60. 2) Students' reading comprehension abilities in English after instruction were significantly higher than before at the .05 level. 3) Students' overall satisfaction with the storyline-based instructional plan was at the highest level (Mean = 4.53, S.D. = 0.68).

Keywords: Storyline Teaching Method, Enhancing English Reading Comprehension Ability

บทนำ

การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้เรียนจำเป็นต้องเรียนรู้ เพราะสังคมโลกปัจจุบันเป็นสังคมข้อมูลข่าวสารความเจริญก้าวหน้าการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมมีผลกระทบทั่วถึงอย่างรวดเร็วบุคคลในชุมชนต้องติดต่อสื่อสารเพื่อดำเนินกิจกรรมทางสังคมหรือเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นภาษาอังกฤษจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งมีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของคนไทยมากขึ้น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ แบ่งสาระการเรียนรู้ออกเป็น 4 สาระ คือ ภาษาเพื่อการสื่อสาร ภาษาและวัฒนธรรม ภาษากับความสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นและภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อภาษาต่างประเทศ ซึ่งรวมถึงวิชาภาษาอังกฤษสามารถใช้ภาษาอังกฤษสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อการแสวงหาความรู้ใช้ในการประกอบอาชีพ และการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวและวัฒนธรรมอันหลากหลายของประชาคมโลกและสามารถนำความคิดและวัฒนธรรมไทยถ่ายทอดไปยังสังคมโลกได้อย่างสร้างสรรค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

ปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนที่อยู่ในระดับต่ำนั้นมีอยู่มากมายแตกต่างกันไปแต่ปัญหาหนึ่งที่ทุกโรงเรียนต่างมีเหมือนกันก็คือปัญหานักเรียนรู้ศัพท์น้อย ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์การเรียนภาษาอังกฤษ และยังก่อให้เกิดปัญหาต่อเนื่องอีกหลายอย่างตามมา (ปองภพ วิทิพย์รอด, 2552) การสอนภาษาต่างประเทศให้กับเด็กนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เด็กจะมีพัฒนาการในการเรียนรู้ทั้งทางด้าน

สติปัญญา และด้านร่างกายขณะเดียวกันก็มีจินตนาการเป็นของตนเอง เด็กสามารถเข้าใจอากัปกิริยาต่างๆ ที่แสดงออกอย่างตรงไปตรงมาชอบทำกิจกรรม และยังสามารถเข้าใจในการปฏิสัมพันธ์การสื่อสารท่าทางได้การเรียนการสอนภาษาอังกฤษให้เกิดประสิทธิผลควรเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้มีการปฏิบัติให้ผู้เรียนได้มีการลงมือทำให้มีการเคลื่อนไหวร่างกายมากกว่าการเรียนการสอนแบบนั่งเรียนในห้องเรียนแบบปกติที่เน้นการจำหลักไวยากรณ์ (Scott, A. W. & Ytreberg, H. L., 1990)

วิธีการสอนแบบสตอรี่ไลน์เป็นนวัตกรรมการบูรณาการการเรียนการสอนที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในหลายประเทศของทวีปยุโรป ซึ่งลักษณะของการสอนแบบสตอรี่ไลน์ เป็นการนำทฤษฎีการเรียนรู้หลายทฤษฎีมาใช้รวมกัน เช่น การบูรณาการการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วม การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวนักเรียนเชื่อมออกไปสู่วิถีชีวิตจริงการค้นคว้าหาความรู้และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเป็นต้น ดังนั้นเพื่อประโยชน์แห่งการเรียนรู้ของผู้เรียนผู้สอนสามารถยืดหยุ่นเวลาและกิจกรรมการเรียนการสอนได้ตามความเหมาะสม การดำเนินการเช่นนี้ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปโดยธรรมชาติมีชีวิตชีวา สอดคล้องกับความต้องการสร้างความสนุกสนาน และทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ผลงานแต่ละชิ้นที่ผู้เรียนมีส่วนสร้างสรรค์ในกิจกรรมการเรียนการสอนจะช่วยพัฒนาความรู้ความเข้าใจ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และทักษะที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ได้เรียนไปพร้อมๆ กันการเรียนรู้เหล่านั้นย่อมมีความหมายและเป็นสิ่งที่น่าจดจำมากกว่าตำราเรียน และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือสามารถพัฒนาความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นการช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการและศักยภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนให้สูงขึ้นตามลำดับนอกจากนี้ยังได้รับประโยชน์จากการเปิดกว้างของคำถามซึ่งจะทำให้นักเรียนได้มาสร้างสรรค์งานเต็มตามความสามารถของตนเอง (อรทัย มูลคำ และคณะ, 2544) ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรตระหนักและเลือกใช้กิจกรรมในห้องเรียนที่เน้นให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกความสามารถในการฟังพูดภาษาอังกฤษและส่งเสริมทักษะสังคมของนักเรียนวิธีสอนสตอรี่ไลน์ (Storyline Method) ของ Dr. Steve Bell เป็นทางเลือกหนึ่งที่จะพัฒนาทักษะทั้งสองดังกล่าว โดยวิธีสอนสตอรี่ไลน์มาจากคำว่า Story และ Line ซึ่งเป็นเส้นทางของเรื่องหรือแนวของเรื่องเป็นการดำเนินเรื่องติดต่อกันดุจเส้นเชือกสตอรี่ไลน์เป็นวิธีการสอนที่เน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เน้นการเสริมแรง เน้นการบูรณาการ เน้นการพัฒนานักเรียนตามศักยภาพ จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ส่วนค่าเฉลี่ยความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังได้รับการสอนโดยวิธีสตอรี่ไลน์ สูงกว่าก่อนสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านักเรียนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพตามแนวคิดของ (วลัย พานิช, 2547)

จากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับความสำคัญของภาษาอังกฤษ ปัญหาด้านการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนรวมถึงวิธีการสอนแบบสตอรี่ไลน์ เห็นได้ว่าผู้วิจัยมีความสนใจ และได้ศึกษาวิธีการสอนแบบสตอรี่ไลน์ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการอ่านภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเซนต์แมรี่อุบลราชธานี และได้นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เรียนตามสภาพจริงที่มีการบูรณาการ ระหว่างวิชา เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างแท้จริง ทำให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีคุณภาพ มีเจตคติที่ดีและมีความสุข ช่วยแก้ไขปัญหาให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเอง และสามารถอ่านภาษาอังกฤษได้อย่างถูกต้อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบสตรี่ไลน์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสตรี่ไลน์หลังเรียนเพิ่มสูงขึ้น

ทบทวนวรรณกรรม

การจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์

ทิศนา แขมณี (2552) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ว่าเป็นการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่มีลักษณะบูรณาการเนื้อหาหลักสูตรและทักษะการเรียนจากหลายสาขาวิชาเข้าด้วยกัน โดยให้ผู้เรียนได้สร้างเรื่องขึ้นด้วยตนเองโดยผู้สอนทำหน้าที่วางเส้นทางเดินเรื่องให้โดยการดำเนินเรื่อง แบ่งเป็นตอนๆ (Episode) แต่ละตอนประกอบด้วยกิจกรรมย่อยที่เชื่อมโยงกัน ด้วยคำถามหลัก (Key Question)ลักษณะของคำถามหลักที่เชื่อมโยงเรื่องราวให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องมี 4 คำถาม ได้แก่ ที่ไหน ใคร ทำอะไร/อย่างไร และมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น ผู้สอนจะใช้คำถามหลักเหล่านี้ เปิดประเด็นให้ผู้เรียนคิดร้อยเรียงเรื่องราวด้วยตนเอง รวมทั้งสร้างสรรค์ชิ้นงานประกอบกันไป การเรียน การสอนด้วยวิธีดังกล่าวจึงช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้ใช้ประสบการณ์และความคิด ของตนอย่างเต็มที่และมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นอภิปรายร่วมกัน และเกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง

กมลวรรณ โคตรทอง (2558) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ว่าการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ที่นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ไว้ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์นั้นถือเป็นการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเป็นการบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนเข้า ด้วยกันซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองโดยใช้ความรู้และประสบการณ์เดิมผ่านการใช้คำถามหลัก (key questions) และนำไปสู่การจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียน

กฤติกา ครุฑกาศ (2558) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ว่าการจัดการเรียนรู้โดยวิธีการสอนแบบสตอรี่ไลน์เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้การดำเนินเรื่องราวที่รวมเข้ากับเนื้อหาและเรียงลำดับให้ติดต่อกันเหมือนการดำเนินชีวิตจริง ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะด้านต่างๆ โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบสตอรี่ไลน์มีองค์ประกอบ คือ ฉาก ตัวละคร วิถีชีวิต และเหตุการณ์สำคัญและใช้คำถามหลักเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนคิดแก้ปัญหาและเกิดการเรียนรู้

Bell (2007) ได้ให้ความหมายของแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ (Storyline Method) เป็นแนวทางการสอนที่มุ่งเน้นการบูรณาการเนื้อหาผ่านเรื่องราวที่มีโครงสร้าง ซึ่งช่วยกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ การมีส่วนร่วม และจินตนาการของผู้เรียนอย่างไรก็ตาม แม้แนวทางดังกล่าวจะได้รับความนิยมในหลายประเทศแถบยุโรปโดยเฉพาะในประเทศสกอตแลนด์แต่เมื่อถูกนำมาใช้ในบริบทของประเทศไทย ก็พบข้อจำกัดหลายประการที่ควรพิจารณา 1) ข้อจำกัดด้านเวลาและหลักสูตร สตอรี่ไลน์เป็นวิธีการสอนที่ต้องใช้เวลาในการเตรียมการและดำเนินกิจกรรมแต่ละขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจขัดแย้งกับกรอบเวลาของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยที่มีจำนวนชั่วโมงเรียนจำกัดในแต่ละวิชา (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2563) ทำให้ครูหลายคนไม่สามารถจัดกิจกรรมได้อย่างสมบูรณ์ตามกระบวนการของสตอรี่ไลน์ 2) ข้อจำกัดด้านความพร้อมของครู ครูไทยจำนวนมากยังไม่

คุ้นเคยกับแนวคิดและกระบวนการของการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์อย่างลึกซึ้งการออกแบบกิจกรรมที่มีเนื้อหาเชื่อมโยงกันเป็นเรื่องราวและสามารถบูรณาการกับสาระต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ด้านการวางแผนการสอนที่สูง (ปัญญา เทียนศิริ, 2561) ข้อจำกัดนี้อาจทำให้การใช้สตอรี่ไลน์ในชั้นเรียนยังไม่เกิดประสิทธิภาพตามที่คาดหวัง 3) ข้อจำกัดด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้บริบทของห้องเรียนไทยโดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดใหญ่หรือในต่างจังหวัดอาจมีข้อจำกัดด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น การจัดมุมเรียน การแบ่งกลุ่มย่อย หรือการนำเสนอผลงาน (Srikosol, 2019) สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อความราบรื่นในการดำเนินการเรียนการสอนด้วยแนวทางสตอรี่ไลน์ 4) ข้อจำกัดด้านทัศนคติของผู้เรียน นักเรียนไทยบางกลุ่มอาจยังไม่คุ้นชินกับกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วม การคิดวิเคราะห์ และการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของสตอรี่ไลน์ผู้เรียนบางคนอาจรู้สึกไม่มั่นใจหรือขาดแรงจูงใจหากไม่ได้รับการสนับสนุนหรือส่งเสริมอย่างเหมาะสมจากครู (Wongsawang, 2020) จากการพิจารณาข้อจำกัดข้างต้นการนำแนวทางสตอรี่ไลน์มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในบริบทไทยจึงจำเป็นต้องมีการปรับบริบทให้เหมาะสม เช่น การอบรมพัฒนาครู การปรับเปลี่ยนตารางสอน การเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนและการสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น

จากความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ ผู้วิจัยสรุปได้ว่าเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการผูกเรื่องแต่ละตอนให้เกิดความต่อเนื่องกันและกำหนดเส้นทางการเดินโดยใช้คำถามหลักเป็นตัวนำเข้าสู่การทำกิจกรรมในห้องเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าไปสัมผัสในเนื้อหาของบทเรียนด้วยตนเองโดยมีผู้สอนคอยใช้คำถามเป็นเหตุการณ์เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ และทำให้บทเรียนดูสนุกยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายนิลุบล จำนวน 10 ห้องเรียน สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุบลราชธานี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 240 คน โดยโรงเรียนที่ใช้ในกลุ่มเครือข่ายนี้ คือ โรงเรียนเซนต์แมรี่อุบลราชธานี

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเซนต์แมรี่อุบลราชธานี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 1 ห้องเรียน คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 เป็นกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากผู้วิจัยเป็นครูประจำชั้นและรับผิดชอบการจัดการเรียนการสอนรายวิชาภาษาอังกฤษให้กับนักเรียนกลุ่มนี้โดย ตรงจึงมีความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบไว้ รวมถึงสามารถติดตามพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างใกล้ชิดนอกจากนี้ นักเรียนในห้องเรียนดังกล่าวมีความเหมาะสมในการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ ซึ่งเป็นหัวใจของงานวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งมีนักเรียนจำนวน 25 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) และใช้การสุ่มแบบง่าย (Sample Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 8 หน่วยการเรียนรู้ รวมทั้งหมด 8 แผน ใช้เวลาเรียน 16 ชั่วโมง แผนละ 2 ชั่วโมง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจและเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ของนักเรียนผ่านการเรียนรู้เชิงบูรณาการ โดยใช้แนวทางการเรียนรู้ผ่านเรื่องราว (Storyline) ที่เชื่อมโยงสถานการณ์จำลองเข้ากับเนื้อหาในบทเรียน โดยแบ่งเป็น 7 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การผูกเรื่อง (ดำเนินการ) ในขั้นตอนนี้ครูผู้สอนจะสร้างบริบทหรือสถานการณ์จำลองขึ้นเพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียน เช่น การเล่าเรื่อง การจำลองบทสนทนาหรือการใช้สื่อภาพเพื่อกระตุ้นความอยากรู้ โดยบริบทที่นำเสนอจะเชื่อมโยงกับเนื้อหาของบทเรียน เช่น การเดินทางในต่างประเทศ การเตรียมตัวไปค่ายภาษาอังกฤษ หรือการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวในเมืองไทย ซึ่งทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมทางอารมณ์และเกิดจินตนาการ

ขั้นที่ 2 คำถาม หลักเป็นการตั้งคำถามที่กระตุ้นความคิดและนำไปสู่การค้นคว้าหรือกิจกรรม เช่น Have you ever dined out with foreigners? หรือ What different table manners did you notice? Share with your class คำถามเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงแนวคิดหลักของบทเรียนกับบริบทของเรื่องราว และช่วยกำหนดทิศทางของกิจกรรม

ขั้นที่ 3 กิจกรรมของนักเรียน นักเรียนจะได้ลงมือทำกิจกรรมที่ออกแบบไว้ เช่น การจับคู่บทสนทนา การอ่านเนื้อเรื่องเพื่อหาข้อมูล การเขียนโปสการ์ด การพูดแนะนำตัว ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้จะถูกออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทของเรื่องราว และเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาอังกฤษอย่างมีความหมายในสถานการณ์จำลอง

ขั้นที่ 4 ลักษณะการจัดชั้นเรียน การจัดชั้นเรียนจะยืดหยุ่นตามกิจกรรมในแต่ละแผน เช่น การทำงานกลุ่มย่อย การเวียนฐาน การจับคู่ฝึกสนทนา การแสดงบทบาทสมมุติ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ขั้นที่ 5 สื่อการเรียนการสอน ครูจะเตรียมสื่อที่หลากหลาย เช่น บัตรคำ รูปภาพ ใบงาน วิดีโอประกอบเรื่องราวหรือบทสนทนาเสียงเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน โดยเน้นให้สื่อมีความเชื่อมโยงกับบริบทของเรื่องราว และใช้กระตุ้นทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน

ขั้นที่ 6 ผลงานนักเรียน นักเรียนจะสร้างผลงานที่เกิดจากกิจกรรม เช่น บทสนทนา โปสเตอร์ แผนที่ แฟ้มสะสมงาน หรือการนำเสนอกลุ่ม ซึ่งแสดงถึงความเข้าใจในเนื้อหาและทักษะที่พัฒนาในการเรียนรู้แต่ละแผน ทั้งนี้ผลงานจะสะท้อนการบูรณาการระหว่างความรู้ภาษาอังกฤษกับบริบทของเรื่องราว

ขั้นที่ 7 การประเมินผล การประเมินผลใช้หลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การประเมินระหว่างเรียน (Formative Assessment) ผ่านการสังเกต การตอบคำถาม หรือการสะท้อนความคิดเห็น การประเมินจากชิ้นงาน (Performance Assessment) เช่น แบบฝึกเขียน หรือการแสดงบทบาทสมมุติ การประเมินแบบสรุปผล (Summative Assessment) ผ่านแบบทดสอบหลังเรียน เพื่อวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียน วิชาภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 50 ข้อ คัดมาที่ใช้จริง 40 ข้อ

3. แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทดสอบก่อนเรียน (Pretest) โดยการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน ที่สร้างขึ้น

2. ดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยชี้แจงรูปแบบวิธีการสอนด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ วิชาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 8 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง ใช้เวลาสอน 16 ชั่วโมง

3. ภายหลังการเสร็จสิ้นกิจกรรม ให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านฉบับเดิม

4. สอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ วิชาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

5. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ วิชาภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้สูตร E1/E2

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเซนต์แมรี่อุบลราชธานี โดยใช้สถิติ (t-test Dependent Sample)

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบวัดผลทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเซนต์แมรี่อุบล โดยใช้สถิติ (t-test Dependent Sample)

4. วิเคราะห์ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสตอรีไลน์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 โดยหาค่าเฉลี่ย (X) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้สถิติ E1/E2 จำนวน 8 แผน รวม 16 ชั่วโมง ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

$\sum$	**1242**	**1190**	**1207**	**1225**	**1300**	**1256**	**1257**	**1254**	**9833**	**836**
$\bar{X}$	49.68	47.60	48.28	49.00	52.00	50.24	50.28	41.80	393.32	34.76
P	82.80	79.33	80.47	81.67	86.67	83.73	83.80	83.60	81.94	83.60
S.D.	2.32	1.98	1.46	1.98	1.73	1.81	2.13	1.8	15.81	1.81
E1/E2 = 81.94/83.60										

จากตารางที่ 6 พบว่า ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยระหว่างเรียน เท่ากับ 81.94 และร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบหลังเรียน เท่ากับ 83.60 ดังนั้น ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์เพื่อพัฒนา

ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แผนที่ใช้ได้ค่า 81.94/83.60 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์นี้มี ประสิทธิภาพตามเกณฑ์และสามารถใช้ได้จริงในการพัฒนาทักษะการอ่านของนักเรียน

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ ผลปรากฏดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์

การทดลอง	n	$\bar{x}$	P	S.D.	$\sum D$	$\sum D^2$	T
ก่อนเรียน	25	25.08	62.70	1.50	209	1905	20.8*
หลังเรียน	25	33.44	83.50	2.04			

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 7 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเซนต์แมรี่ อุบลราชธานี ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแบบสตอรี่ไลน์ มีความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ก่อนเรียน นักเรียนได้ค่าเฉลี่ย 25.08 (62.70%) หลังเรียน ค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 33.44 (83.50%) ค่าสถิติ t = 20.8 และมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$) ซึ่งหมายถึง นักเรียนมีพัฒนาการด้านการอ่าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ความแตกต่างระหว่างก่อนและหลังเรียน เกิดจากผลของการใช้แผนสตอรี่ไลน์โดยตรง และเป็นการยืนยันว่าวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ส่งผลต่อการเพิ่มพูนความเข้าใจในการอ่านอย่างแท้จริง

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปรากฏดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 แสดงการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ข้อ	**รายการประเมิน**	$\bar{x}$	S.D.	**แปลผล**
1	นักเรียนชอบกิจกรรมการสอนขั้นที่ 1 การผูกเรื่อง (การดำเนินเรื่อง): ฉาก	4.48	0.77	มากที่สุด
2	นักเรียนชอบกิจกรรมการสอนขั้นที่ 1 การผูกเรื่อง (การดำเนินเรื่อง): ตัวละคร	4.56	0.71	มากที่สุด
3	นักเรียนชอบกิจกรรมการสอนขั้นที่ 1 การผูกเรื่อง (การดำเนินเรื่อง): การดำเนินชีวิต	4.60	0.50	มากที่สุด
4	นักเรียนชอบกิจกรรมการสอนขั้นที่ 1 การผูกเรื่อง (การดำเนินเรื่อง) : เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น	4.32	0.75	มากที่สุด
5	นักเรียนชอบกิจกรรมการสอนขั้นตอนที่ 2 การตั้งคำถามคำถามหลักที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับเนื้อเรื่อง	4.80	0.50	มากที่สุด
6	นักเรียนชอบกิจกรรมการสอนขั้นตอนที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนรูในห้องเรียนโดยเน้นการสอนแบบ Active Learning ที่หลากหลาย	4.40	0.50	มากที่สุด

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
7	นักเรียนชอบการสอนขั้นตอนที่ 4 ลักษณะการจัดชั้นเรียนในห้องเรียนที่ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.32	0.80	มากที่สุด
8	นักเรียนชอบขั้นตอนการสอนขั้นที่ 5 การใช้สื่อที่มีความน่าสนใจนักเรียนสนุกสนานกับการทำกิจกรรมกลุ่ม เนื่องได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานร่วมกับเพื่อน และช่วยทำให้เข้าใจการอ่านดีขึ้น	4.52	0.71	มากที่สุด
9	นักเรียนชอบขั้นการสอนตอนที่ 6 การสร้างผลงานของนักเรียนที่มีหลากหลายรูปแบบ ไม่น่าเบื่อ	4.68	0.63	มากที่สุด
10	นักเรียนชอบขั้นตอนที่ 7 การประเมินผลงานนักเรียนที่ประเมินตามสภาพจริงไม่ตรึงเครียด	4.52	0.71	มากที่สุด
11	ครูอธิบายขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษได้อย่างชัดเจน	4.68	0.63	มากที่สุด
12	นักเรียนคิดว่าการสอนอ่านแบบสตอรี่ไลน์ช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในบทอ่านมากขึ้น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในระดับที่สูงขึ้นได้	4.80	0.50	มากที่สุด
	ค่าเฉลี่ยทั้งหมด	**4.53**	**0.68**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 8 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความพึงพอใจต่อแผนการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ใช้ สเกล 5 ระดับ (5 = มากที่สุด) พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจสูงมาก รายการที่ได้คะแนนสูงที่สุด ได้แก่ 1. การตั้งคำถามหลักที่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่อง ($\bar{X}$= 4.80, S.D. = 0.50) 2. ความเข้าใจบทอ่านและการประยุกต์ใช้ได้จริง ($\bar{X}$= 4.80, S.D. = 0.50) ค่า S.D. ต่ำในหลายข้อ (เช่น 0.50) บ่งชี้ว่านักเรียนตอบแบบมีความเห็นสอดคล้องกัน ไม่กระจายมาก สรุปคือ นักเรียนไม่เพียงแต่เรียนรู้ได้ผลดีแต่ยังมีความรู้สึกสนุกเพลิดเพลินและมีแรงจูงใจสูงต่อกิจกรรมที่ออกแบบมาอย่างมีเป้าหมาย จึงทำให้แผนการเรียนรู้สตอรี่ไลน์นั้นได้ผลทั้งเชิงวิชาการ และเชิงอารมณ์/แรงจูงใจ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สรุปผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ว่ามีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 หรือไม่ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ที่พัฒนาขึ้นนั้นมี ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80 โดยมีค่า E1 (คะแนนเฉลี่ยระหว่างเรียน) เท่ากับ 81.94 และ E2 (คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน) เท่ากับ 83.60 แสดงให้เห็นว่า แผนการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องระหว่างบทเรียน และสามารถแสดงผลสัมฤทธิ์หลังการเรียนได้ในระดับสูงกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งสะท้อนถึง ความเหมาะสมของแผนการสอนทั้งในด้านเนื้อหา วิธีการสอน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่สามารถจูงใจให้นักเรียนมีส่วนร่วมและเข้าใจบทเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 ก่อนและหลังเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ หลังได้รับการ

จัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ค่า t-test ที่มีค่า $t = 20.8$ ($p < 0.05$) แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากแผนการสอน มิใช่จากความบังเอิญหรือปัจจัยภายนอกอื่นๆ ผลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบสตอรี่ไลน์ซึ่งมีลักษณะของการผูกเรื่อง การเชื่อมโยงบริบท และการนำเสนอผ่านกิจกรรมแบบ Active Learning มีผลโดยตรงต่อการเสริมสร้างทักษะด้านความเข้าใจการตีความและการวิเคราะห์ข้อความภาษาอังกฤษของนักเรียนในระดับที่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อแผนการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ในระดับ “มากที่สุด” โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.53 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.68 นอกจากนี้ รายการที่นักเรียนแสดงความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ การตั้งคำถามหลักที่เชื่อมโยงกับเนื้อเรื่อง และความเข้าใจบทอ่านที่สามารถนำไปใช้ในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งทั้งสองรายการนี้มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 4.80 สะท้อนให้เห็นว่า นักเรียนไม่ได้เพียงแค่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นเท่านั้น แต่ยัง รู้สึกสนุกชอบและเห็นคุณค่าของวิธีการเรียนแบบสตอรี่ไลน์ ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความโดยการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลและประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลของการใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 81.94/83.60 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 ทั้งนี้การที่นักเรียนมีพัฒนาการด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเป็นผลมาจาก รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมีลักษณะของการเรียนรู้ที่สร้างบริบทการเรียนรู้เสมือนจริง (authentic learning) ผ่าน “เรื่องราว” ที่ต่อเนื่อง เชื่อมโยงและมีลำดับเหตุการณ์อย่างชัดเจนทำให้นักเรียนสามารถจดจำเนื้อหาได้ดีขึ้น กิจกรรมในแผนการสอน เช่น การเล่นบทบาทสมมติ การสร้างฉากและการร่วมกันแก้ปัญหาในเนื้อเรื่องทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ส่งผลให้เกิด การเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง (deep learning) นักเรียนไม่ได้เพียงแค่รับความรู้จากครู แต่ได้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง ผ่านการปฏิบัติจริงการทำงานร่วมกับผู้อื่นและการสะท้อนผลการเรียนรู้ นอกจากนี้ การฝึกฝนซ้ำๆ การใช้สื่อหลากหลาย และกิจกรรมที่หลากหลายช่วยลดความเบื่อหน่ายเพิ่มความสนุก และกระตุ้นแรงจูงใจภายใน (intrinsic motivation) ของนักเรียนส่งผลให้พัฒนาทักษะการอ่านได้ต่อเนื่องและยั่งยืนอาจเนื่องมาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบสตอรี่ไลน์เป็นการสอนแบบเชิงรุกเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีการผูกเรื่องราวในแต่ละตอนให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมีลำดับเหตุการณ์หรือเส้นทางเดินเรื่อง โดยมีคำถามเป็นตัวนำไปสู่การทำกิจกรรมในชั้นเรียนทุกขั้นตอน โดยการเปิดประเด็นในการดำเนินเรื่อง ฉากตัวละครการดำเนินชีวิตประจำวันของตัวละครที่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องในบทอ่าน และเป็นคำถามชวนคิดเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์อยู่ตลอดเวลาผ่านการใช้สื่อการเรียนรู้ตลอดจนเน้นการจัดกิจกรรมแบบกลุ่ม ระดมความคิดและอภิปรายร่วมกัน แล้วนำไปสู่การสร้างชิ้นงาน การแสดงบทบาทสมมติ หรือการฝึกปฏิบัติค้นหาคำตอบเพื่อตรวจสอบความเข้าใจในใบงานและแบบฝึกหัด ซึ่งเทคนิคการสอนแบบสตอรี่ไลน์เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองตามสภาพจริง และเชื่อมโยงไปสู่การนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถของการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์มีความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจหลังเรียนสูงกว่าก่อนการ

จัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผลของการใช้คำถามหลัก (Key Questions) ต่อการวิเคราะห์เรื่องที่อ่านคำถามหลักที่ใช้ในแต่ละตอนของการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์มีบทบาทอย่างสำคัญในการกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนคำถามเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงคำถามวัดความจำแต่เป็นคำถามปลายเปิดที่ส่งเสริมให้นักเรียน คิดเชิงเหตุผล วิเคราะห์บทบาทของตัวละคร เชื่อมโยงกับประสบการณ์ส่วนตัว และคาดการณ์เหตุการณ์ต่อไปได้สิ่งนี้ส่งผลให้ผู้เรียนไม่เพียงเข้าใจเนื้อหาแต่สามารถตีความประเด็นต่างๆ ได้ลึกขึ้น เช่น เหตุผลของการกระทำของตัวละครการเปรียบเทียบสถานการณ์กับชีวิตจริง และการหาข้อสรุปหรือบทเรียนจากเรื่องที่อ่าน ซึ่งเป็นการส่งเสริมทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรรณิษา เหลี่ยงตระกูลชัย (2563) และ พิชามนญ์ ผิวอ่อนดี (2565) ที่พบว่าการใช้เทคนิคสตอรี่ไลน์สามารถเพิ่มพูนความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษได้อย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ที่มีระบบ ขั้นตอนที่ชัดเจนและเน้นความเชื่อมโยงของเนื้อหาเข้ากับประสบการณ์ผู้เรียนโดยตรง อีกทั้งผลการศึกษายังตรงกับ กฤชนก เชี่ยงเท็ญ (2564) และ กิตติพงษ์ เสนาะสรรพ์ (2554) ซึ่งชี้ให้เห็นว่ารูปแบบ Storyline มีผลต่อการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการสื่อสารไม่เพียงในรายวิชาภาษาอังกฤษ แต่ยังในวิชาอื่น ๆ เช่น ภาษาจีนและหน้าที่พลเมือง สะท้อนว่าแนวทางนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในหลากหลายบริบททางการเรียนรู้

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ พบว่า ระดับความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=4.53, S.D.=0.68) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ลำดับที่ 1 นักเรียนชอบกิจกรรมการสอนขั้นตอนที่ 2 การตั้งคำถามหลักที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับเนื้อเรื่อง และนักเรียนคิดว่าการสอนอ่านแบบสตอรี่ไลน์ช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในบทอ่านมากขึ้น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในระดับที่สูงขึ้นได้ อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X}$=4.80, S.D.=0.50) อาจเนื่องจากรูปแบบกิจกรรมเน้นการลงมือปฏิบัติจริง โดยเน้นกระบวนการใช้ทักษะการอ่านเป็นหลัก ประกอบกับกิจกรรมเอื้อต่อการฝึกฝนซ้ำๆ ก่อเกิดความคงทนถาวรต่อการพัฒนาทักษะการอ่าน เช่นเดียวกับ พระมหาณัฐพงศ์ คำมี (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความโดยใช้นิทานธรรมบท เสริมด้วยเทคนิคการสอนแบบ Storyline สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนได้เรียนรู้การอ่านจับใจความด้วยเทคนิค Storyline อยู่ในระดับพึงพอใจมาก ($\bar{X}$=4.23, S.D.=0.63) ลำดับที่ 2 นักเรียนชอบขั้นการสอนตอนที่ 6 การสร้างผลงานของนักเรียนที่มีหลากหลายรูปแบบ ไม่น่าเบื่อ และครูอธิบายขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษได้อย่างชัดเจนอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X}$=4.68, S.D.=0.63) อาจมาจากกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์เน้นกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ น่าสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับสุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2545) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการสอนแบบสตอรี่ไลน์เป็นการเรียนรู้หัวเรื่อง (Theme) เดียวกัน มีการผูกเรื่องเป็นตอนๆ (Episode) แต่ละตอนจะมีลำดับเหตุการณ์ (Sequence) หรือ เส้นทางเรื่อง (Topic line) และใช้คำถามหลัก (Key question) เป็นตัวนำไปสู่กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยผู้สอนสามารถสอดแทรกกิจกรรมเกมอื่นๆ เพิ่มเติมได้ ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดความตื่นเต้น และสนุกสนานทุกครั้งที่ได้ทำกิจกรรม เช่นเดียวกับงานวิจัยของ กฤชนก เชี่ยงเท็ญ (2564) ได้ทำการศึกษาพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง โดยใช้วิธีการสอนแบบสตอรี่ไลน์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า การสอนแบบสตอรี่ไลน์มีกิจกรรม และวิธีการสอนที่น่าสนใจอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ($\bar{X}$=4.26, S.D.=0.73)ลำดับที่ 3 นักเรียนชอบกิจกรรมการสอนขั้นที่ 1 การผูกเรื่อง (การดำเนินเรื่อง) : การดำเนินชีวิตอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X}$=4.60, S.D.=0.50) อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการสอนรูปแบบสตอรี่ไลน์เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้อภิปรายแก้ไขปัญหาอีกทั้งผู้เรียนเป็นผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองจากการค้นหาคำตอบผ่านกิจกรรมต่างๆ และสามารถ

นำเอาประสบการณ์จากชีวิตจริงมาร่วมถ่ายทอด เชื่อมโยงเพื่อแก้ไขปัญหา และตอบคำถามในเนื้อเรื่องได้ ซึ่งเป็นการเน้นให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถในการเรียนรู้ของตนอย่างเต็มศักยภาพ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ศิริเพชร มีไชโย (2567) ได้ทำการพัฒนาการเขียนย่อความด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีการเขียนแบบสตอรี่ไลน์ร่วมกับเทคนิคเมตาคอกนิชัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนมีบทบาทในการกล้าคิด กล้าทำ และมีอิสระในการสร้างสรรค์งานเขียน อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X}$=4.67, S.D.=0.62)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ และข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ครูควรศึกษาเทคนิค วิธีการ และขั้นตอนการจัดการเรียนรู้รูปแบบสตอรี่ไลน์ให้เข้าใจก่อนนำไปใช้กับนักเรียนเนื่องจากนวัตกรรมที่สร้างขึ้นมีความสำคัญและมีส่วนช่วยในการพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนให้ดีขึ้น

2. ควรมีการนำสื่อการเรียนการสอนที่เน้นใช้เทคโนโลยี หรือสื่อออนไลน์ต่างๆ เข้าช่วยในการจัดกิจกรรม เช่น วิดีโอคลิปจากยูทูป ภาพประกอบจากเว็บไซต์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษให้น่าสนใจยิ่งขึ้น

3. ควรมีการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ สำหรับบทเรียนในกลุ่มสาระอื่น และระดับชั้นอื่นๆ

4. ควรทำการศึกษา และเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ร่วมกับเทคนิคการสอนรูปแบบอื่นๆ เช่น Game (เกม) Concept Mapping (ผังมโนทัศน์) เป็นต้น

5. ควรมีการพัฒนาความสามารถทางการอ่านโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ผ่านลุล่วงได้ด้วยดีด้วยความอนุเคราะห์ความเมตตากรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระพิน ชูชื่น อาจารย์อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ที่ได้ ให้คำปรึกษา แนะนำ สนับสนุน ตรวจสอบ ในการพิจารณาแก้ไข้อบกพร่องต่าง ๆ อย่างละเอียด ในทุกขั้นตอนของการทำสารนิพนธ์ จนกระทั่งสารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเป็นรูปเล่มที่ถูกต้องสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ขนิษฐา เอื้องศิริรัตน์ อาจารย์ ผศ.ดร.สุระชัย นันทะบุตร และอาจารย์มาริษา อุทธิเสน ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเที่ยงตรง ของเครื่องมือวิจัยจนสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้และให้คำปรึกษาแนะนำในการปรับแก้ไขเครื่องมือในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณผู้บริหารและคณะครู นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเซนต์แมรี่ อุบลราชธานี สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุบลราชธานี ทุกท่าน ที่ได้ให้ความช่วยเหลืออำนวยความสะดวกและให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ครบถ้วน

ขอบพระคุณครอบครัวที่คอยให้กำลังใจและช่วยเหลือผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา และขอขอบคุณที่ให้คำแนะนำและช่วยเหลือให้การทำงานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ ความสำเร็จคุณค่าที่ดีของสารนิพนธ์ฉบับนี้ขอมอบเพื่อพัฒนาการศึกษาและบูชาพระคุณบิดา มารดา ตลอดจนบูรพาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัย และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ให้การสนับสนุนและคอยให้กำลังใจตลอดระยะเวลาในการทำวิจัยจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.

กมลวรรณ โคตรทอง. (2558). การพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษจากนิทานอาเซียน โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ สตอรี่ไลน์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่6 โรงเรียนบ้านเป้า จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University. 8*(2):2255– 2270. https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/8725?attempt=2&

กฤชนก เชี่ยงเท็ญ. (2564). การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง โดยใช้วิธีการสอนแบบสตรี่ไลน์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *วารสารบัณฑิตศาส์น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 19*(2), 255-226.

กฤติกา ครุฑกาศ. (2558). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง น้ำ ฟ้าและดวงดาวที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์และการจัดการเรียนรู้แบบปกติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดกระจับพินิจ [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี].* E-Thesis at Dhonburi Rajabhat University. https://e-thesis.dru.ac.th/file_thesis/2022070562421238101_fulltext.pdf

กิตติพันธ์ สิรเกรียงไกร และ ประภาศ ปานเจี้ยง. (2564). *ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนพื้นฐานโดยใช้วิธีการสอนแบบสตอรี่ไลน์ (Storyline) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนท่าชนะ อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี.* ในการประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12 (หน้า 1074–1082). มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

กิตติพงษ์ เสนาะสรรพ์. (2564). *ผลสัมฤทธิ์จากการเรียนรู้ด้านทักษะการสื่อสารภาษาจีน โดยใช้รูปแบบ Storyline Model ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวน สุนันทา.* วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา,

ทิศนา แขมมณี. (2552). *รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ปองภพ วิทิพย์รอด. (2552, กรกฎาคม 7). เด็กไทยอ่อนภาษาอังกฤษปัญหาอยู่ตรงไหน มติชนรายวัน.

พระมหาณัฐพงษ์ คำมี.(2564). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความโดยใช้นิทานธรรมบท เสริมด้วย เทคนิคการสอนแบบ Storyline สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร].* NU Intellectual Repository.http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/4267/1/60254308.pdf

พิชามนญ์ ผิวอ่อนดี. (2565). *ผลของการใช้เทคนิค Storyline และนิทานพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].* DSpace at Silpakorn University. http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/4267/1/60254308.pdf

วรางคณา น้อยจันทร์. (2563).รูปแบบการสอน Storyline ร่วมกับสื่อประสมเพื่อพัฒนา ความสามารถด้านการฟังการพูดภาษาจีน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. *วารสารวไลยองกรณ์ปริทัศน์, 10*(3), 46-47.

วลัย พานิช. (2547). *การสอนด้วยสตอรี่ไลน์ (Storyline) เรื่อง สถานีวิทยุท้องถิ่น.* สำนักพิมพ์แห่งชาติ.

ศิริเพชร มีไชโย. (2567). *การพัฒนาทักษะการเขียนย่อความด้วยการจัดการเรียนการรู้ ด้วยกลวิธีการเขียน แบบสตอรี่ไลน์ ร่วมกับเทคนิคเมตาคอกนิชันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร].* NU Intellectual Repository. https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JMCR/article/view/4779/3256

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2567). *รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2566.* https://www.niets.or.th/th/catalog/view/2989

อรทัย มูลคำ, และคณะ. (2544). *Child Centered: Storyline Method การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (พิมพ์ครั้งที่ 7).* ภาพพิมพ์.Bell, S. (2007). Continuing professional development in Storyline: Chapter 2 Glasgow. Enterprising Careers.

Scott, A. W., & Ytreberg, H. L. (1990). *Teaching English to children. Longman. Smith, E., & Vallerga, C. (1997).* The Scottish Storyline Method at Buckingham Elementary School. Bend: Oregon.

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ประสิทธิภาพของชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน สำหรับนักศึกษาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Effectiveness of The Basic Swing Drumset Skill Training Program for Music Students At The Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University

ภูมิ์ธนพนธ์ เสงี่ยมศักดิ์[1*], บพิตร เค้าหัน[2]

Pootanapon Sa-ngiamsak[1*], Bophit Khaohan[2]

[1*, 2]สาขาวิชาดนตรีศึกษา ครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอร้อยเอ็ด ร้อยเอ็ด 45120

[1*, 2]Department of Music Education, Faculty of Education and Human Development, Roi Et Rajabhat University, Roi Et 45120

[*]Corresponding author; E-mail: Pootanapon@gamil.com

Received 13 June 2025 Revised 14 August 2025

Accepted 7 December 2025 Available Online 26 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาการพัฒนาชุดฝึกทักษะการตีกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐานสำหรับนักศึกษาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียวหลังการใช้ชุดฝึก (One-Shot Case Study) กลุ่มเป้าหมายคือ นักศึกษา 4 คนที่มีพื้นฐานการตีกลองแต่ไม่เคยเรียนรู้จังหวะสวิงมาก่อนชุดฝึกประกอบด้วยเนื้อหาทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ รวม 6 ชุด พร้อมแบบทดสอบและแบบประเมินพัฒนาการออกแบบตามเกณฑ์ Rubrics มีการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เนื้อหาในการฝึกครอบคลุมการบรรเลงโน้ตของกลองแต่ละชิ้น เช่น สแนร์, ทอม, กระเดื่อง รวมถึงการเล่นเพลงเบื้องต้นอย่าง Last Week จากหนังสือ The Art of Bop Drumming ของ John Riley ผลการวิจัยพบว่าชุดฝึกมีประสิทธิภาพสูง (92.34/95.39) เกินเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (75/75) แสดงให้เห็นว่าชุดฝึกสามารถพัฒนาทักษะการตีกลองจังหวะสวิงขั้นพื้นฐานได้อย่างมีประสิทธิผลและตอบโจทย์ต่อการเรียนการสอนดนตรีในบริบทสากล

คำสำคัญ: ชุดฝึกทักษะ, กลองชุด, จังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน

ABSTRACT

This study aimed to develop a basic swing drum set training program for music students in the Faculty of Hu-manities and Social Sciences at Ubon Ratchathani Rajabhat University. The research employed a one-shot case study design with a sample group of four students who had prior experience in drumming but had never been exposed to swing rhythm. The training program comprised six instructional units, combining theoretical and practical content, along with a test and a performance assessment rubric. The quality of the materials was vali-dated by three experts.

The training content focused on fundamental techniques for various drum components such as snare drum, tom-toms, and bass drum, as well as basic song performance, including Last Week, a beginner-level piece from The Art of Bop Drumming by John Riley. The research findings indicated that the training program demonstrated high effectiveness, achieving an efficiency score of 92.34/95.39, which exceeded the predetermined standard of 75/75. These results suggest that the program effectively enhances students' fundamental swing drumming skills and supports the advancement of music education in an international context.

Keywords: Training Program, Drum Set, Basic Swing Rhythm

บทนำ

ดนตรีแจ๊สเป็นหนึ่งในแนวดนตรีร่วมสมัยที่มีอิทธิพลต่อวงการดนตรีทั่วโลก ทั้งในด้านทฤษฎีเทคนิคการบรรเลง และบทบาททางวัฒนธรรมด้วยลักษณะเฉพาะของดนตรีแจ๊สที่เน้นการด้นสด จังหวะซับซ้อน และการสื่อสารเชิงดนตรีที่ลึกซึ้ง แนวดนตรีนี้จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทักษะทางดนตรีของนักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษา (Kuabutr, 2021; Sriputtarin, Sabpaso, & Charanyananda, 2023)

สาขาดนตรีและดนตรีศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมศักยภาพของนักศึกษาในหลากหลายบริบททางดนตรี ทั้งดนตรีพื้นบ้าน ดนตรีไทย และดนตรีสากล โดยเฉพาะดนตรีแจ๊สซึ่งมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของคณะฯ ในการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถในระดับสากล อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาภาคสนามพบว่า นักศึกษายังขาดทักษะพื้นฐานในการบรรเลงดนตรีแจ๊ส โดยเฉพาะ “จังหวะสวิง” ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาสู่การบรรเลงดนตรีแจ๊สระดับสูง (Wikipedia, n.d.) หนึ่งในปัญหาสำคัญที่สะท้อนจากบริบทดังกล่าวคือ การขาดแคลนชุดฝึกเฉพาะทางสำหรับการเรียนรู้ดนตรีแจ๊สในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะในสถาบันที่อยู่นอกเขตเมืองใหญ่หรือมีทรัพยากรด้านดนตรีสากลอย่างจำกัด ส่งผลให้การพัฒนาทักษะเฉพาะด้าน เช่น การเล่นจังหวะสวิง หรือการด้นสด มีข้อจำกัดทั้งในด้านเวลา อุปกรณ์ และโอกาสในการเรียนรู้เชิงลึก (ศรัณย์ ศรีพุทธรินทร์ และคณะ, 2023) นอกจากนี้ แนวโน้มการบูรณาการดนตรีแจ๊สในระบบมหาวิทยาลัยไทยยังค่อนข้างอยู่ในช่วงเริ่มต้น เมื่อเทียบกับประเทศสมาชิกอาเซียนหลายประเทศที่มีการบูรณาการดนตรีแจ๊สเข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรดนตรีสากลอย่างชัดเจน เช่น ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย หรืออินโดนีเซีย (VOA Learning English, 2017) ในมิติระดับชาติและภูมิภาค นโยบายด้านการศึกษาดนตรี เช่น แผนพัฒนาการศึกษาดนตรีของกระทรวงวัฒนธรรม และกรอบคุณวุฒิอ้างอิงอาเซียน (ASEAN Qualifications Reference Framework: AQRF) ต่างให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับบริบทสากล และการสร้าง “พลเมืองดนตรี” ที่สามารถสื่อสารข้ามวัฒนธรรมผ่านภาษาดนตรีได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ASEAN, 2015) แนวดนตรีแจ๊ส ซึ่งเป็นดนตรีสากลที่เปิดพื้นที่ให้นักศึกษาสร้างสรรค์ และฝึกทักษะการสื่อสารทางดนตรีในระดับสูง จึงควรถูกส่งเสริมอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะผ่านการพัฒนา สื่อการเรียนรู้ ชุดฝึกทักษะ หรือเครื่องมือเฉพาะทาง ที่ตอบโจทย์บริบทไทยและสามารถต่อยอดได้ในเวทีอาเซียน (Aebersold, n.d.)

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาชุดฝึกทักษะการบรรเลงกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐานสำหรับนักศึกษาที่มีพื้นฐานการตีกลองแต่ยังไม่เคยเรียนรู้รูปแบบแจ๊สโดยตรง โดยนำแนวคิดด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ เช่น การเรียนแบบตัวต่อตัว การถ่ายทอดประสบการณ์จากผู้สอน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มาประยุกต์ใช้ในแบบฝึกชุดนี้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติแบบฝึกที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยเนื้อหา 6 ชุด ครอบคลุมการฝึกบรรเลงกลองชุดแต่ละชิ้น เช่น กลองสแนร์ กลองทอม กลองกระเดื่อง และการฝึกเล่นเพลง Last Week ซึ่งเป็นเพลงในระดับเบื้องต้นจากตำรา The Art of Bop Drumming ของ John Riley โดยใช้แนวทางเดียวกับการฝึกในชุด Play-A-Long ของ Jamey Aebersold (Aebersold, n.d.) แบบฝึกนี้ผ่านการประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และทดสอบกับนักศึกษาจำนวน 4 คน เพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพในการบรรเลงกลองชุดจังหวะสวิงว่ามีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ 75/75 ที่ได้กำหนดไว้ และแสดงให้เห็นถึงคุณภาพในการใช้ชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงนี้ว่ามีประสิทธิผลอย่างไร ที่สำคัญ การพัฒนาแบบฝึกนี้ยังสอดคล้องกับพันธกิจหลักของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์อย่างรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพและสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ การสร้างองค์ความรู้และเครือข่ายวิจัย การบริการวิชาการแก่ชุมชน การส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอีสานใต้ ตลอดจนการสืบสานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และการส่งเสริมจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมทางดนตรี

กล่าวโดยสรุป ดนตรีแจ๊สในบริบทของการศึกษาระดับอุดมศึกษา ไม่เพียงแต่เป็นแนวดนตรีที่ช่วยเสริมสร้างทักษะทางดนตรีให้แก่นักศึกษาเท่านั้น แต่ยังเป็นสื่อกลางที่ช่วยขับเคลื่อนพันธกิจของคณะฯ ในมิติต่างๆ ทั้งด้านวิชาการ วัฒนธรรม และสังคม อันนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนให้ตอบสนองต่อบริบทของโลกในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน สำหรับนักศึกษาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ให้มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์การศึกษาอยู่ที่ 75/75

ทบทวนวรรณกรรม

การพัฒนาชุดฝึกทักษะ

เป็นกระบวนการเชิงระบบที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างสมรรถนะของนักศึกษาในด้านที่ต้องการ โดยอาศัยขั้นตอนที่มีแบบแผนชัดเจน ตั้งแต่การวิเคราะห์ความต้องการ (Needs Analysis) เพื่อระบุทักษะที่จำเป็นต้องพัฒนาและประเมินระดับความสามารถของกลุ่มเป้าหมายในเบื้องต้น จากนั้นดำเนินการออกแบบชุดฝึก (Design) โดยกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา และวิธีการฝึกที่เหมาะสมกับนักศึกษา

1. ขั้นตอนการพัฒนา (Development) จะเป็นการสร้างสื่อหรือเครื่องมือฝึกที่มีความหลากหลาย เช่น คู่มือวิดีโอหรือซอฟต์แวร์ฝึกอบรมต่อด้วยการทดสอบและประเมินผล (Testing and Evaluation) เพื่อวัดประสิทธิภาพของชุดฝึกทักษะและตรวจสอบความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. ขั้นตอนการปรับปรุง (Improvement) โดยนำผลการประเมินมาวิเคราะห์และพัฒนาเครื่องมือให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในรอบถัดไป ทั้งนี้ กระบวนการพัฒนาชุดฝึกทักษะมีเป้าหมายเพื่อให้นักศึกษาสามารถฝึกฝนอย่างต่อเนื่องและประยุกต์ใช้ทักษะในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กรมวิชาการ, 2553)

กลองชุดแจ๊ส

ความรู้เกี่ยวกับการบรรเลงกลองชุดในดนตรีแจ๊สประกอบด้วยองค์ความรู้เชิงระบบหลายประการที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาทักษะและสมรรถนะของนักศึกษาในบริบทของดนตรีแจ๊สโดยตรง โดยสามารถจำแนกองค์ประกอบหลักได้ดังนี้

1. ประวัติและวิวัฒนาการของกลองชุดแจ๊ส การเข้าใจพัฒนาการของกลองชุดตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 20 จนถึงปัจจุบัน ช่วยให้นักศึกษาตระหนักถึงบริบททางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงของเทคนิคการบรรเลง

2. องค์ประกอบของกลองชุดการเรียนรู้โครงสร้างและหน้าที่ของชิ้นส่วนต่างๆ เช่น กลองเบส สแนร์ ไฮแฮท ทอม และฉาบ มีส่วนสำคัญในการควบคุมเสียงและการจัดจังหวะ

3. เทคนิคการบรรเลงความรู้ด้านเทคนิคเฉพาะของดนตรีแจ๊ส เช่น การใช้แปรง (brushes) การตี syncopation และการเปิด-ปิดไฮแฮท เป็นหัวใจสำคัญของการสร้างลักษณะเฉพาะตัวในการบรรเลงรูปแบบและสไตล์ดนตรีแจ๊สความเข้าใจในสไตล์ย่อยของแจ๊ส เช่น Swing, Bebop, Latin Jazz และ Fusion มีผลต่อการเลือกใช้เทคนิคและการจัดวางจังหวะให้เหมาะสม

3.1 การฟังและวิเคราะห์การฝึกทักษะการฟังและวิเคราะห์เพลงแจ๊สช่วยให้สามารถเข้าใจโครงสร้างเพลง การอิมโพรไวซ์และสามารถสื่อสารทางดนตรีได้อย่างลุ่มลึก

3.2 กระบวนการฝึกซ้อมการมีแนวทางฝึกซ้อมที่มีระบบและต่อเนื่องเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาทักษะทางปฏิบัติอย่างยั่งยืน

ศิลปินและอิทธิพลทางดนตรี การศึกษาผลงานของนักกลองแจ๊สที่มีอิทธิพล เช่น Buddy Rich, Max Roach, Art Blakey และ Elvin Jones ช่วยให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้จากต้นแบบที่มีความโดดเด่นทั้งด้านเทคนิคและแนวคิดทางดนตรีองค์ความรู้ทั้งหมดนี้มีส่วนเสริมสร้างความเข้าใจเชิงลึกและทักษะที่จำเป็นในการบรรเลงกลองชุดในบริบทของดนตรีแจ๊สอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์ (Robert B. Breithaupt, 1991 5)

จังหวะสวิง

ความรู้เกี่ยวกับจังหวะสวิง (Swing Rhythm Knowledge) หมายถึง ความเข้าใจและความสามารถในการรับรู้ ควบคุม และประยุกต์ใช้ลักษณะเฉพาะของจังหวะที่มีลักษณะการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องมีความเหวี่ยงและให้ความรู้สึกพลิ้วไหว ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในหลากหลายบริบท โดยเฉพาะในงานศิลปะการแสดงและดนตรี

1. บริบทของการเต้นรำ จังหวะสวิงเกี่ยวข้องกับความสามารถในการแสดงการเคลื่อนไหวตามจังหวะที่มีพลังและความสนุกสนาน ซึ่งมีรากฐานมาจากการเต้นแจ๊ส ส่วนในด้านดนตรี จังหวะสวิงเป็นลักษณะการจัดจังหวะที่ไม่สม่ำเสมอแบบตรงๆ (straight) แต่มีลักษณะการยืด-หดของโน้ตย่อยเพื่อสร้างจังหวะที่มีความลื่นไหลและน่าสนใจ (Boston Drum Center, 2011)

ในรูปแบบการบรรเลงจังหวะสวิงของเครื่องดนตรีกลองชุด การใช้โน้ตสามพยางค์หรือการจัดวางจังหวะให้มีการเหวี่ยงระหว่างจังหวะหลักและย่อย ยังเป็นวิธีหนึ่งในการสร้างลักษณะเฉพาะของจังหวะสวิง ทั้งนี้ความเข้าใจในจังหวะสวิงช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานดนตรีสามารถควบคุมจังหวะได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อคุณภาพการบรรเลงโดยเฉพาะในดนตรีแนวแจ๊ส ซึ่งอาศัยจังหวะสวิงเป็นโครงสร้างหลักในการสื่ออารมณ์ทางดนตรี

หลักสูตรดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี สาขาดนตรีและดนตรีศึกษา

คชสีห์ เจริญสุข มนัส วัฒนไชยยศ และนุรักษ์ บุญแจะ (2559) ได้อธิบายที่มาและข้อมูลของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีไว้ดังนี้ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีภายใต้หลักสูตร 4 ปี รวมจำนวน

134 หน่วยกิต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนานักศึกษาให้เป็นครูดนตรีมืออาชีพที่มีความรู้ลึกทั้งในศาสตร์การสอนและศาสตร์เฉพาะทางด้านดนตรี โครงสร้างหลักสูตรครอบคลุมการเรียนรู้ด้านทฤษฎีและปฏิบัติในเครื่องดนตรีหลากหลายประเภท เช่น เครื่องลมทองเหลือง เครื่องลมไม้ เครื่องลิ่มนิ้ว เครื่องสายสากล เครื่องกระทบ เครื่องสายไทย และปีพาทย์ นอกจากนี้ยังมีการเรียนการสอนในรูปแบบวงดนตรีประเภทต่าง ๆ อาทิ วงออร์เคสตรา วงซิมโฟนิคแบนด์ วงบิ๊กแบนด์ วงแจ๊สแบนด์ วงโยธวาทิต วงเชมเบอร์ วงปี่พาทย์ และวงเครื่องสายไทย

หลักสูตรมีจุดเน้นที่การส่งเสริมความสามารถในการแสดงดนตรี การจัดการเรียนการสอนอย่างมืออาชีพ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพครู และจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม

ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

1. โน้ตสามพยางค์ (Triplet) เป็นการแบ่งจังหวะทางดนตรีที่เล่นโน้ตสามตัวในระยะเวลาที่ปกติใช้สำหรับโน้ตสองตัว ช่วยเพิ่มความซับซ้อนและความหลากหลายของจังหวะ ตัวอย่างดังนี้

1.1 โน้ตสามพยางค์ตัวดำ (Quarter Note Triplet) แต่ละตัวมีค่า 2/3 ของโน้ตตัวดำปกติ

1.2 โน้ตสามพยางค์เขบ็ตชั้นเดียว (Dotted Eighth Note Triplet) แต่ละตัวมีค่า 1/3 ของจังหวะปกติ

1.3 โน้ตสามพยางค์เขบ็ตสองชั้น (Dotted Sixteenth Note Triplet) แต่ละตัวมีค่า 1/6 ของจังหวะปกติ

1.4 มีสัญลักษณ์ 3 กำกับเหนือหรือใต้โน้ตเพื่อแสดงว่าเป็นโน้ตสามพยางค์

หมายเหตุ พยางค์ในที่นี้หมายถึงการแบ่งจังหวะไม่เกี่ยวกับการออกเสียง

2 วิธีการสอนแบบสาธิต (Demonstration Method) เป็นการสอนโดยครูแสดงตัวอย่างให้นักศึกษาเห็นเพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้จากการสังเกต การฟัง และการมีส่วนร่วม

2.1 แนวทางของการสอนแบบสาธิต

2.1.1 แบบให้ข้อมูลล่วงหน้า

2.1.2 แบบค้นพบ (นักศึกษาคาดเดาผลก่อนดูสาธิต)

2.2 ประเภทการสาธิต

2.2.1 ครูสาธิตคนเดียว

2.2.2 ทำกิจกรรมร่วมกับนักเรียน

2.2.3 นักเรียนสาธิตเอง หรือเชิญวิทยากร

2.3 เทคนิคในการสาธิต

2.3.1 เลือกหัวข้อที่น่าสนใจ

2.3.2 ไม่เปิดเผยผลลัพธ์ล่วงหน้า

2.3.3 เปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วม

2.3.4 ไม่เร่งขั้นตอน และจัดให้เห็นทั่วถึง

2.4 วัตถุประสงค์

2.4.1 เพื่อกระตุ้นความสนใจ

2.4.2 อธิบายเรื่องยากให้เข้าใจง่าย

2.4.3 ส่งเสริมทักษะการสังเกตและฟัง

2.4.4 แสดงขั้นตอนอย่างเป็นระบบ และประเมินความเข้าใจ

2.5 ขั้นตอนการสาธิต

2.5.1 เตรียมการ ขั้นตอนคือ ศึกษาบทเรียน เตรียมอุปกรณ์ จัดห้องเรียน

2.5.2 ดำเนินการสาธิต ขั้นตอนคือ ดึงดูดความสนใจ สาธิตพร้อมอธิบาย

2.5.3 สรุปและประเมินผล ขั้นตอนคือ ให้นักศึกษาสรุป และลองสาธิตเอง

(ชูศรี สนิทประชากร. 2533)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชานนท์ จงจินากูล (2565) ได้ได้ดำเนินการสร้างการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติกลองชุดตามแนวคิดของเดวีส์รายวิชาดุริยางค์สากล 2 สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติกลองชุดตามแนวคิดของเดวีส์ มีประสิทธิภาพ 98.88/98.33 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 75/75 2) ทักษะปฏิบัติกลองชุดตามแนวคิดของเดวีส์ รายวิชาดุริยางค์สากล 2 สำหรับนักเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ โดยใช้ (Scoring Rubric) ได้คะแนน เฉลี่ยร้อยละ 98.61 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 80 และ ผ่านเกณฑ์การปฏิบัติ 3) การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติกลองชุด ตามแนวคิดของเดวีส์ รายวิชาดุริยางค์สากล 2 มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.53 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.56 หมายความว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติกลองชุดตามแนวคิดของเดวีส์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

สัญพิชา โพธิดอกไม้ (2563) ได้ดำเนินการสร้างการพัฒนาชุดฝึกทักษะการตีกลองชุดขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวิถีธรรมแห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ผลการวิจัย พบว่า ชุดฝึกทักษะการตีกลองชุดขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.87/84.27 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ 75/75 นักเรียนมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการตีกลองชุดขั้นพื้นฐานหลังเรียนด้วยชุดฝึกทักษะที่พัฒนาขึ้น โดยรวมเท่ากับร้อยละ 80.17 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 75ของคะแนนเต็ม โดยมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ 15 คน คิดเป็นร้อยละ 71.42 นักเรียนมีทักษะการตีกลองชุดขั้นพื้นฐาน หลังเรียนด้วยชุดฝึกทักษะที่พัฒนาขึ้น โดยรวมเท่ากับร้อยละ 89.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็มโดยมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ 19 คน คิดเป็นร้อยละ 90.48 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยชุดฝึกทักษะการตีกลองชุดขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.44, S.D. = 0.33)

การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ

การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่าง ชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐานของผู้วิจัยกับหนังสือ The Art of Bop Drumming โดย John Riley (1994) โดยหนังสือ The Art of Bop Drumming โดย John Riley (1994) เป็นต้นแบบในการออกแบบของชุดฝึกทักษะนี้ จึงนำมาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างของระดับความยากง่ายสามารถแยกประเด็นออกเป็นหัวข้อสำคัญได้ดังตารางที่ปรากฏนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบชุดฝึกของผู้วิจัยและหนังสือ The Art of Bop Drumming โดย John Riley (1994)

1. วัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมาย		
ประเด็น	**ชุดฝึกของผู้วิจัย**	**The Art of Bop Drumming (John Riley)**
วัตถุประสงค์	พัฒนาและประเมินผลชุดฝึกทักษะจังหวะสวิงเบื้องต้นสำหรับนักศึกษาดนตรีที่ไม่มีประสบการณ์มาก่อน	สอนการตีกลองในแนว Bebop และ Jazz Swing สำหรับนักเรียนที่มีพื้นฐานการเล่นกลอง
กลุ่มเป้าหมาย	นักศึกษาวิชาดนตรีระดับปริญญาตรีที่มีพื้นฐานเบื้องต้น แต่ยังไม่เคยฝึกจังหวะสวิง	นักเรียนดนตรีและนักดนตรีที่สนใจพัฒนาทักษะในแนว Jazz ระดับกลางถึงสูง
สรุป	ชุดฝึกของผู้วิจัยเน้นพื้นฐานจังหวะสวิง สำหรับผู้เริ่มต้น ขณะที่ John Riley เน้นการต่อยอดสำหรับผู้ที่มีพื้นฐานแล้ว	
2. โครงสร้างชุดฝึก		
ประเด็น	**ชุดฝึกของผู้วิจัย**	**The Art of Bop Drumming (John Riley)**
จำนวนชุดฝึก/บทเรียน	7 ชุด (รวมแบบทดสอบ) ฝึกตามหัวข้อไฮแฮท สแนร์ ทอม กระเดื่อง ฝึกเล่นเพลง Last Week (จาก John Riley)	มากกว่า 10 บทเรียนมีทั้งแบบฝึกพื้นฐานโน้ตตัวอย่าง เทคนิคการเล่นจริง และการอ่านโน้ตจากเพลง Jazz มาตรฐาน
รูปแบบบทเรียน		
การประเมิน	มีการประเมินผลด้วยคะแนนร้อยละ 75 ขึ้นไปถึงจะผ่าน	ไม่มีการประเมินแบบฟอร์ม แต่เป็นการเรียนรู้แบบเปิด นักศึกษาประเมินตนเองจากผลการเล่น
สรุป	ผู้วิจัยใช้โครงสร้างที่เป็นระบบสำหรับการวิจัยทางวิชาการ ขณะที่ Riley เน้นเชิงวิชาชีพและประสบการณ์การเรียนรู้แบบอิสระ	
3. เนื้อหาและวิธีการสอน		
ประเด็น	**ชุดฝึกของผู้วิจัย**	**The Art of Bop Drumming (John Riley)**
รูปแบบการเรียนรู้	เชิงโครงสร้างมีลำดับขั้นการเรียนเน้นการฝึกฝนซ้ำตามแบบฝึก	แบบ Progressive เรียนรู้จากแนวคิดถึงการประยุกต์ใช้จริง
เพลงประกอบการฝึก	เพลง Last Week ซึ่งอ้างอิงจากหนังสือของ John Riley	มีเพลงฝึกหลายเพลง พร้อมแผ่น CD / ไฟล์เสียงเพื่อฝึกแบบโต้ตอบ
เทคนิคเฉพาะทาง	เน้นพื้นฐานจังหวะ ควบคุมไม้ ควบคุมเสียงในจังหวะ Swing	ลึกถึงเทคนิคเช่น comping, feathering bass drum, phrasing, soloing
4. ผลลัพธ์จากการใช้งาน		
ประเด็น	**ชุดฝึกของผู้วิจัย**	**The Art of Bop Drumming (John Riley)**
ผลสัมฤทธิ์	นักศึกษาสอบผ่านเฉลี่ยร้อยละ 95.39 ถือว่ามีประสิทธิภาพสูง	ไม่มีการรายงานผลสัมฤทธิ์เป็นสถิติ แต่เป็นหนังสือที่ได้รับการยอมรับในแวดวงกลองแจ๊ส

การวัดผล	มีแบบประเมินคะแนน 25-50 คะแนนต่อชุดฝึก	ไม่วัดผลเป็นคะแนน แต่ฝึกเพื่อให้สามารถเล่นจริงได้ในการแสดง
สรุป	งานวิจัยมีผลลัพธ์ที่สามารถตรวจวัดได้ตามหลักวิชาการ ส่วน Riley มีจุดแข็งในแง่การนำไปใช้ในสถานการณ์จริง	

5. ความเหมาะสมตามบริบท

ประเด็น	ชุดฝึกของผู้วิจัย	The Art of Bop Drumming (John Riley)
การออกแบบตามบริบทนักศึกษา	อิงนักศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศไทยโดยเฉพาะราชภัฏอุบลราชธานี	ออกแบบสำหรับนักเรียนทั่วโลกในสภาพแวดล้อมสากล
การประยุกต์ใช้ในระบบการศึกษาไทย	ใช้ได้ดีในห้องเรียน ใช้ประเมินผลวิชาการ	เหมาะกับการเรียนรายบุคคลหรือเรียนแบบเสริมในวงดนตรีแจ๊ส
สรุป	ชุดของผู้วิจัยตอบโจทย์ระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาไทยได้ดีส่วนของ Riley เหมาะกับบริบทสากลและการเรียนรู้แบบตัวต่อตัวหรือแบบกลุ่มในแนวปฏิบัตินอกชั้นเรียน	

6.บทสรุปเชิงวิเคราะห์

ประเด็น	ชุดฝึกของผู้วิจัย	The Art of Bop Drumming (John Riley)
จุดแข็ง	โครงสร้างชัดเจน เหมาะกับมือใหม่, วัดผลได้จริง	ลึกซึ้งทางเทคนิค เหมาะกับมืออาชีพ, ครอบคลุมการเล่นจริง
จุดอ่อน	ไม่ลงลึกเรื่องเทคนิค Jazz เชิงลึก	ไม่เหมาะกับผู้เริ่มต้นที่ไม่มีพื้นฐาน
เนื้อหาและวิธีการสอนเหมาะสำหรับ	สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาไทย	นักเรียนดนตรี นักกลองมืออาชีพ วง Jazz

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว โดยเก็บข้อมูลระหว่างและหลังการเรียน กลุ่มเป้าหมายคือนักศึกษาจำนวน 4 คน จากสาขาดนตรีศึกษาและดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีคุณสมบัติคือสามารถตีกลองชุดและอ่านโน้ตระดับเบื้องต้นได้ แต่ไม่เคยเรียนรู้จังหวะสวิง และไม่สามารถผ่านการทดสอบชุดฝึกที่ 1 ได้ในการลองบรรเลงครั้งแรก

ตัวแปรต้นของการวิจัย คือ การใช้ชุดฝึกทักษะการตีกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางทักษะการบรรเลงที่ต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Pre-Experimental Research) ประเภทกลุ่มเดียววัดผลหลังการทดลอง (One-shot Case Study) โดยมีสัญลักษณ์ $X - O_2$

X คือ การใช้ชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน

O_2 คือ การทดสอบหลังการใช้ชุดฝึก

การดำเนินการทดลองเป็นการวัดผลเพียงหลังการเรียนรู้ โดยไม่มีการเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม

2. เกณฑ์ตัดสินคะแนน Rubric-Based Assessment ใช้ แบบประเมินทักษะการบรรเลงกลองชุดที่จัดทำในรูปแบบ Rubrics Score แบบ 5 ระดับ แบ่งการประเมินออกเป็น 2 ชั้น (ขั้นเตรียมและขั้นปฏิบัติ) รวมทั้งหมด 3 ข้อ ประเมินพฤติกรรมขณะร่วมกิจกรรมฝึกทักษะ ดังนี้

2.1 ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียม (2 ข้อ)

2.1.1 ข้อ 1.1 เตรียมการดี มีลำดับขั้นตอนในการบรรเลงกลองชุด

2.1.2 ข้อ 1.2 มีความสนใจ ความตั้งใจในการฝึกปฏิบัติตามกิจกรรม

2.2 ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติ (1 ข้อ)

2.2.1 ข้อ 2.1 การปฏิบัติถูกต้อง ตรงตามเครื่องประกอบจังหวะ (Metronome) และจังหวะของบทเพลง

คะแนนรวมต่อชุดฝึกแบ่งเป็น

1. ขั้นเตรียม ข้อละ 5 คะแนน รวม 10 คะแนน

2. ขั้นปฏิบัติ 5 คะแนน

รวม 25-50 คะแนน/ชุดฝึก (ในแต่ละชุดฝึกมีจำนวนข้อที่แตกต่างไม่เท่ากัน)

ประชากร

นักศึกษาสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

กลุ่มตัวอย่าง

นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในภาคการศึกษาที่ 2/2567 จำนวน 4 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีข้อตกลงร่วมกันคือ

1. เป็นนักศึกษาที่สามารถตีกลองชุดได้แต่ไม่เคยเรียนรู้ทฤษฎีการตีกลองชุดรูปแบบแจ๊สหรือไม่เคยเรียนรู้จังหวะสวิงมาก่อน

2. เป็นนักศึกษาที่สามารถอ่านโน้ตกลองชุดในระดับเบื้องต้นได้

3. เป็นนักศึกษาที่ไม่สามารถทำชุดฝึกที่ 1 ได้ จากการทดสอบอ่านโน้ตเพียงรอบเดียวและบรรเลงทันที

ตัวแปรต้น คือ

1. การใช้ชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน สำหรับนักศึกษา สาขาวิชาดนตรีศึกษาและสาขาวิชาดนตรีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ตัวแปรตาม คือ

1. ทักษะการบรรเลงกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน

ขอบเขตการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้มีขอบเขตเนื้อหาครอบคลุมการพัฒนาทักษะการเล่นกลองชุดในระดับเบื้องต้น โดยเน้นการฝึกซ้อมตามชุดโน้ตที่ออกแบบมาเฉพาะสำหรับเครื่องประกอบจังหวะแต่ละชิ้น ได้แก่ ฉาบไฮแฮท ฉาบไรด์ กลองสแนร์ กลอง-ทอมทอม กลองทอมสอง ฟลอร์ทอม และกลองกระเดื่อง รวมถึงการฝึกผสมผสานเครื่องดนตรีเหล่านี้ในการเล่นร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังรวมถึงการฝึกบรรเลงเพลง Last Week ซึ่งเป็นบทเพลงจากแบบฝึก The Art of Bop Drumming ของ John Riley เพื่อเสริมสร้างทักษะการเล่นในแนวแจ๊สระดับพื้นฐาน

การปฏิบัติตามชุดฝึกแต่ละชุดไม่ได้มีข้อจำกัดทางด้านเครื่องหมาย ความดังเบา ความสั้นยาวของโน้ตทางดนตรีแต่มุ่งเน้นไปที่การปฏิบัติให้ตรงตามที่โจทย์กำหนดและสามารถปฏิบัติได้ตรงกับเครื่องประกอบจังหวะ (Metronomp) และตรงตามจังหวะของบทเพลง

ด้านระยะเวลา

ชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน สำหรับนักศึกษา สาขาวิชาดนตรีศึกษาและสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ใช้ระยะเวลาทั้งหมด 10 สัปดาห์ แบ่งเป็นสัปดาห์ละ 4 ชั่วโมง ในช่วงวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2567 ถึงวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2568 โดยผู้วิจัยได้กำหนดนัดหมายนักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลในวันที่ดำเนินการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีในวันจันทร์ และ พฤหัสบดี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1 ชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน สำหรับนักศึกษาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 6 ชุด ได้แก่

1.2 โน้ตชุดฝึกทักษะฉาบไฮแฮทและฉาบไรด์

1.2 โน้ตชุดฝึกทักษะกลองสแนร์ กลองทอมทอม กลองทอมสอง และกลองฟลอร์ทอม

1.3 โน้ตชุดฝึกทักษะกลองกระเดื่อง

1.4 โน้ตชุดฝึกทักษะกลองกระเดื่องและกลองสแนร์

1.5 โน้ตชุดฝึกทักษะกลองกระเดื่อง กลองทอมทอม กลองทอมสอง และกลองฟลอร์ทอม

1.6 ฝึกการบรรเลงเพลง Last Week (ซึ่งบทเพลงดังกล่าวเป็นบทเพลงที่อยู่ในระดับเบื้องต้นจากแบบฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิง The Art of Bop Drumming ของ John Rile)

1.6.1 ฝึกการบรรเลงทำนองหลักจากกลองสแนร์ (บรรเลงกลองกระเดื่องเป็นโน้ตตัวดำ)

1.6.2 ฝึกการบรรเลงส่งเสริมทำนองจากกลองสแนร์ และกลองกระเดื่อง

1.6.3 ฝึกการบรรเดี่ยวจากกลองทอมทอม กลองทอมสอง กลองฟลอร์ทอม และกลองกระเดื่อง

1.7 แบบทดสอบตั้งแต่ชุดฝึกที่ 1-6 รวมกัน 1 ชุด (ชุดฝึกที่ 7)

2. แบบประเมินทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐานสำหรับนักศึกษาวิชาดนตรีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยใช้ชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐานขั้นพื้นฐานสำหรับนักศึกษาวิชาดนตรีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสร้างการพัฒนาชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน สำหรับนักศึกษาวิชาดนตรีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

1.1 ขั้นเตรียมการผลิต ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาการเรียนกลองชุดของนักศึกษาในทุกชั้นปี โดยศึกษางานวิจัย ตำรา และชุดฝึกทักษะที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับการฝึกจังหวะสวิงเบื้องต้น

1.2 กำหนดเนื้อหา กำหนดเนื้อหาสำหรับการฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐานให้เหมาะสมกับผู้เรียน และสอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ของหลักสูตร

1.3 ขั้นการผลิต

1.3.1 ศึกษาหลักสูตรและวิเคราะห์โครงสร้างเนื้อหา เพื่อจัดทำแบบฝึกทักษะให้สอดคล้องกับหลักสูตรและความต้องการของผู้เรียน

1.3.2 กำหนดเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของชุดฝึกทักษะ แบ่งออกเป็น 6 ชุดฝึกหลัก และแบบทดสอบอีก 1 ชุด รวมเป็น 7 ชุด ครอบคลุมทักษะที่จำเป็นในการเล่นกลองชุดจังหวะสวิง

1.3.3 กำหนดวัตถุประสงค์ทั้งทั่วไปและเชิงพฤติกรรม และศึกษารูปแบบการจัดทำชุดฝึกทักษะให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน

1.3.4 ออกแบบและสร้างชุดฝึกโดยจัดลำดับเนื้อหาจากง่ายไปยาก แบ่งเป็น 6 ชุดฝึก จำนวน 48 ข้อ และ 1 ชุดทดสอบรวม (ชุดที่ 7) อีก 48 ข้อ รวมทั้งหมด 96 ข้อ ใช้การประเมินแบบ Rubrics Score แบ่งเป็น 2 ระดับ รวม 3 ข้อ

1.4 ขั้นการประเมินผล

1.4.1 ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียม

1) เตรียมการฝึกอย่างมีลำดับขั้นตอนชัดเจน

2) ผู้เรียนมีความสนใจและตั้งใจในการฝึกตามกิจกรรม

1.4.2 ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติ

1) ปฏิบัติได้ถูกต้องตามโจทย์ จังหวะ และเครื่องประกอบจังหวะ (Metronome) ที่กำหนด

1.5 เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบ

นำชุดฝึกทักษะที่พัฒนาขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ภาษา จุดมุ่งหมาย และความเหมาะสมกับระดับผู้เรียน รวมถึงประเมินคุณภาพของชุดฝึก

1.5.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดิฐพงษ์ อุเทศธำรง – ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยดนตรี

1.5.2 อาจารย์ ชนุตร์ เตชธนนันท์ – ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนกลองชุดแจ๊ส

1.5.3 ผศ.ดร.คันธทรัพย์ ชมพูพาทย์ – ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างเครื่องมือวิจัย

1.6 ประเมินคุณภาพชุดฝึกโดยผู้เชี่ยวชาญนำชุดฝึกที่ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลจำนวน 3 ท่าน ใช้แบบประเมินแบบจัดระดับ 5 ระดับ ผลการประเมินได้คะแนนเฉลี่ย 5.00 แสดงว่าชุดฝึกมีความเหมาะสมมากที่สุด

1.7 จัดทำสื่อประกอบเพิ่มเติมสร้างสื่อเสริมสำหรับใช้ร่วมกับกิจกรรมในชุดฝึก เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักศึกษา

1.8 ทดลองใช้กับกลุ่มทดลองนำชุดฝึกไปทดลองใช้กับนักศึกษาในภาคเรียนที่ 2/2567 ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อประเมินประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 60/60 ผลคือได้ E1/E2 เท่ากับ 61.35/62.81 สูงกว่าเกณฑ์ ถือว่า "ใช้ได้"

1.9 ตรวจสอบความถูกต้องและแก้ไขทำการตรวจสอบข้อผิดพลาดในชุดฝึก และปรับแก้ให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้จริง

2. การสร้างแบบประเมินทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐานสำหรับนักศึกษาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีตามเกณฑ์ เป็นแบบประเมินทักษะการบรรเลงกลองชุดแจ๊สด้วยบทเรียนและบทเพลงแจ๊สนักศึกษาขณะร่วมกิจกรรม การเรียนรู้ตามกิจกรรมของชุดฝึกทักษะที่กำหนด รวมถึงพฤติกรรมต่างๆ ระหว่างเรียนด้วย มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

2.1 สมนึก ภัททิยธนี (2548) ได้นำเสนอลำดับการประเมินขั้นแรกคือศึกษาการสร้างแบบประเมินทักษะจากหนังสือวัดผลการศึกษา

2.2 ศึกษาวิธีสร้างแบบประเมินทักษะปฏิบัติ, กำหนดรูปแบบการประเมินทักษะปฏิบัติ

2.3 สร้างแบบประเมินทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐานสำหรับนักศึกษาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีตามเกณฑ์ โดยใช้ชุดฝึกทักษะแยกเป็น 2 ชั้น รวมทั้งหมดจำนวน 3 ข้อ ดังนี้

2.3.1 ขั้นเตรียม มี 2 หัวข้อย่อยคือ

1) เตรียมการดี มีลำดับขั้นตอนในการบรรเลงกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน

1) มีความสนใจ ความตั้งใจ ในการฝึกปฏิบัติกิจกรรม

โดยจะต้องปฏิบัติตามโจทย์ที่กำหนดให้อย่างถูกต้องและตรงตามเครื่องประกอบจังหวะ (Metronomp) และตรงตามบทเพลง

2.4 นำชุดฝึกทักษะที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อปรับปรุงแก้ไข เมื่อผ่านแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมพิจารณาความเหมาะสมของข้อความและความเที่ยงตรงในการประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ โดยการประเมินจะมีรูปแบบดังนี้

+1 เมื่อมั่นใจว่าสอดคล้อง

0 เมื่อไม่แน่ใจ

-1 เมื่อมั่นใจว่าไม่สอดคล้อง

ข้อคำถามที่ใช้ได้จะต้องผ่านเกณฑ์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยต้องมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป และผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านจะเป็นชุดเดียวกันกับที่ได้ดำเนินการประเมินความสอดคล้องของแบบประเมินความเหมาะสมของชุดฝึกทักษะการตีกลองชุดขั้นพื้นฐาน ผลวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของชุดฝึกทักษะ ทั้งหมด 6 ชุด และแบบทดสอบหลังเรียนชุดฝึกที่ 1 - 6 อีก 1 ชุด รวมทั้งสิ้น จำนวน 96 ข้อ ปรากฏผลว่าชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน สำหรับนักศึกษาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มีค่าอยู่ที่ 1.00 หมายความว่ามีค่าความเที่ยงตรงที่ใช้ได้

2.5 นำชุดฝึกทักษะที่ได้ไปจัดพิมพ์เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางทักษะการบรรเลงกลองชุดจังหวะสวิงของนักศึกษาวิชาดนตรี ก่อนและหลังการใช้ชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การกำหนดเกณฑ์การประเมิน

1.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบประเมินทักษะการบรรเลงกลองชุดแจ๊ส ซึ่งแบ่ง ออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่

1) ขั้นเตรียม ประกอบด้วยหัวข้อย่อย 2 ข้อ ข้อละ 5 คะแนน รวม 10 คะแนน

2) ขั้นปฏิบัติ เป็นการประเมินจากโน้ต 1 บรรทัด (5 เส้น) จำนวน 4 ห้องเพลง ข้อละ 5 คะแนน รวม 20 คะแนน

โดยแต่ละชุดฝึกมีคะแนนรวมทั้งหมด 30 คะแนน และจะพิจารณาว่าผลสัมฤทธิ์เป็นไปตามเกณฑ์ หากได้คะแนนไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 ของคะแนนเต็มในแต่ละชุดฝึก

2. การเก็บข้อมูลระหว่างเรียน (ก่อนการทดสอบหลังเรียน)

2.1 ดำเนินการเก็บข้อมูลจากการฝึกตาม ชุดฝึกทักษะที่ 1-6 ตลอดระยะเวลา 9 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 ชั่วโมง รวม 36 ชั่วโมง

2.2 ในแต่ละสัปดาห์ นักศึกษาจะทำการฝึกตามแบบฝึกทักษะ และถูกประเมินผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการบรรเลงตามเกณฑ์ที่กำหนด

2.3 คะแนนจากแต่ละสัปดาห์จะถูกบันทึกไว้เป็น ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ระหว่างเรียน เพื่อใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับคะแนนหลังเรียน

3. การเก็บข้อมูลหลังเรียน (ทดสอบชุดฝึกที่ 7)

3.1 หลังจากสิ้นสุดการฝึกตามชุดฝึกที่ 1-6 ในสัปดาห์ที่ 9 จะมีการประเมินผลหลังเรียนในสัปดาห์ที่ 10 ด้วยชุดฝึกที่ 7

3.2 ชุดฝึกที่ 7 เป็นแบบทดสอบสรุปความรู้และทักษะจากทุกชุดฝึก โดยมีลักษณะเดียวกับการประเมินระหว่างเรียน (คะแนนรวม 30 คะแนน)

3.3 คะแนนที่ได้จากการทดสอบชุดฝึกที่ 7 จะถูกบันทึกไว้เป็น ข้อมูลผลสัมฤทธิ์หลังเรียน

4. การเปรียบเทียบและวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 นำคะแนนจากช่วงระหว่างเรียน (ชุดฝึกที่ 1–6) และหลังเรียน (ชุดฝึกที่ 7) มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน

4.2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์จะใช้เพื่อประเมินว่า ชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน สามารถพัฒนาทักษะการบรรเลงของนักศึกษาได้ถึงเกณฑ์ที่กำหนดหรือไม่

4.3 ข้อมูลจากการเปรียบเทียบนี้จะเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

1.วิธีการและกระบวนการที่นำไปสู่ผลวิจัยการวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาและประเมินชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน สำหรับนักศึกษาดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยเน้นการฝึกทักษะผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ ซึ่งดำเนินการผ่านกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบดังนี้

1.1 สำรวจและวิเคราะห์บริบทของพื้นที่วิจัยผู้วิจัยเริ่มจากการสำรวจสถานศึกษาที่เปิดสอนดนตรี และพบว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีมีจุดเด่นด้านการบรรเลงแนวแจ๊สและสวิงแต่ขาดทรัพยากรเฉพาะทางด้านกลองชุด จึงกำหนดแนวทางการพัฒนาเครื่องมือฝึกทักษะพร้อมประสานงานกับคณาจารย์เพื่อขออนุญาตทำวิจัย

1.2 การพัฒนาและออกแบบชุดฝึกทักษะ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากตำราและงานวิจัยเกี่ยวกับจังหวะสวิงและกลองแจ๊ส มาจัดทำชุดฝึกจำนวน 7 ชุด โดยชุดฝึกที่ 1-6 ใช้ระหว่างเรียน และชุดฝึกที่ 7 ใช้ทดสอบหลังเรียน ตลอดการพัฒนาได้รับคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้เนื้อหาถูกต้องและเหมาะสม

1.3 การทดลองใช้ชุดฝึก มีการทดลองชุดฝึกเบื้องต้นกับกลุ่มทดลอง จากนั้นนำไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 4 คน ที่มีพื้นฐานการตีกลองและการอ่านโน้ต แต่ไม่เคยฝึกจังหวะสวิงมาก่อน และไม่ผ่านชุดฝึกที่ 1 ในครั้งแรก

2. ผลสำรวจวิจัยการพัฒนาชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐานในการสร้างชุดฝึกทักษะผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูลต่างๆ โดยอ้างอิงจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุดฝึกทักษะเพื่อออกแบบและพัฒนาให้ได้ชุดฝึกทักษะที่มีความสมบูรณ์ตามกระบวนการที่กำหนดไว้

ผู้วิจัยได้จัดแสดงรายละเอียดของตารางแสดงผลแผนการเรียน เวลา และเกณฑ์การให้คะแนน (ตามลำดับขั้นตอนที่กำหนด) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 2 ระยะเวลาการเรียนรู้ของชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน

ชุดฝึก	เวลา	
	ชั่วโมง	สัปดาห์
ชุดฝึกที่ 1 โน้ตชุดฝึกทักษะฉาบไฮแฮทและฉาบไรด์		
กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน	2	1
การเก็บคะแนนระหว่างเรียน	2	
ชุดฝึกที่ 2 โน้ตชุดฝึกทักษะกลองสแนร์ กลองทอมทอม กลองทอมสอง และกลองฟลอร์ทอม		
กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน	2	1
การเก็บคะแนนระหว่างเรียน	2	
ชุดฝึกที่ 3 โน้ตชุดฝึกทักษะกลองกระเดื่อง		
กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน	2	1
การเก็บคะแนนระหว่างเรียน	2	
ชุดฝึกที่ 4 โน้ตชุดฝึกทักษะกลองกระเดื่องและกลองสแนร์		
กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน	2	1
การเก็บคะแนนระหว่างเรียน	2	
ชุดฝึกที่ 5 โน้ตชุดฝึกทักษะกลองกระเดื่อง กลองทอมทอม กลองทอมสอง และกลองฟลอร์ทอม		
กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน	**2**	1
การเก็บคะแนนระหว่างเรียน	2	
ชุดฝึกที่ 6 ฝึกการบรรเลงเพลง Last Week (ซึ่งบทเพลงดังกล่าวเป็นบทเพลงที่อยู่ในระดับเบื้องต้นจากชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิง The Art Of Bop Drumming ของ John Rile)		
ชุดฝึกที่ 6.1 ฝึกการบรรเลงทำนองหลักจากกลองสแนร์ (บรรเลงกลองกระเดื่องเป็นโน้ตตัวดำ)		
กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน	2	1
การเก็บคะแนนระหว่างเรียน	2	
ชุดฝึกที่ 6.2 ฝึกการบรรเลงส่งเสริมทำนองจากกลองสแนร์ และกลองกระเดื่อง		
กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน	2	1
การเก็บคะแนนระหว่างเรียน	2	
ชุดฝึกที่ 6.3 ฝึกการบรรเดี่ยวจากกลองแสนร์, กลองทอมทอม, กลองทอมสอง, กลองฟลอร์ทอม, และกลองกระเดื่อง		
กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน	**2**	1
การเก็บคะแนนระหว่างเรียน	2	
ทบทวนบทเรียน		
กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน	**2**	1
ทดลองการสอบและแก้ไขข้อผิดพลาด	2	
แบบทดสอบหลังเรียน (ชุดฝึกที่7)		
กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน	4	1
ระยะเวลาทั้งหมด	40	10

ตารางที่ 3 แบบประเมินทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐานตามเกณฑ์ (ขั้นเตรียม 1.1)

หัวข้อ	**เกณฑ์การให้คะแนน**
1.	ปฏิบัติตามขั้นตอนของกิจกรรมได้ในทุกกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง (5)
2.	ปฏิบัติตามขั้นตอนของกิจกรรมได้เกินครึ่งของทุกกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง (4)
3.	ปฏิบัติตามขั้นตอนได้ในบางกิจกรรม (3)
4.	ปฏิบัติตามขั้นตอนได้เพียง 1 หรือ 2 กิจกรรม (2)
5.	ปฏิบัติตามขั้นตอนไม่ได้เลยในทุกกิจกรรม (1)
เตรียมการดีมีลำดับขั้นตอนในการบรรเลงกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน	

ตารางที่ 4 แบบประเมินทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐานตามเกณฑ์ (ขั้นเตรียม 1.2)

หัวข้อ	**เกณฑ์การให้คะแนน**
1.	ให้ความสนใจการปฏิบัติงานดีมาก (5)
2.	ให้ความสนใจการปฏิบัติงานดี (4)
3.	ให้ความสนใจการปฏิบัติปานกลาง (3)
4.	ให้ความสนใจการปฏิบัติน้อย (2)
5.	ไม่ให้ความสนใจการปฏิบัติงานเลย (1)
ความสนใจ ความตั้งใจ ในการฝึกปฏิบัติกิจกรรม	

ตารางที่ 5 แบบประเมินทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐานตามเกณฑ์ (ขั้นปฏิบัติ)

หัวข้อ	**เกณฑ์การให้คะแนน**
1.	ปฏิบัติถูกต้องทั้งข้อ (จำนวน 4 ห้องเพลง) 5
2.	ปฏิบัติถูกเกินครึ่งข้อนั้น (จำนวน 3 ห้องเพลงขึ้นไป) 4
3.	ปฏิบัติถูกครึ่งของข้อนั้น (จำนวน 2 ห้องเพลง) 3
4.	ปฏิบัติถูกไม่ถึงครึ่งของข้อนั้น (จำนวน 1 ห้องเพลง) 2
5.	ปฏิบัติไม่ถูกเลย (ไม่ถึง 1 ห้องเพลง) 1
การปฏิบัติถูกต้อง	

จากการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอสรุปผลการศึกษาดังนี้

1. ผลการหาค่าประสิทธิภาพของชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐานจากการคำนวณหาค่า E1 จากการใช้ชุดฝึกทักษะระหว่างเรียน จำนวน 6 ชุดฝึก และหาค่า E2 จาก การปฏิบัติแบบทดสอบหลังเรียน (ชุดฝึกที่ 7) ดังตาราง 6

ตารางที่ 6 ประสิทธิภาพของชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน ตามเกณฑ์ 75/75

นักศึกษา 4 คน	ชุดฝึกที่ 1	ชุดฝึกที่ 2	ชุดฝึกที่ 3	ชุดฝึกที่ 4	ชุดฝึกที่ 5	ชุดฝึกที่ 6.1	ชุดฝึกที่ 6.2	ชุดฝึกที่ 6.3	รวม 320	ร้อยละ
เฉลี่ยระหว่าง	48.50	39.50	24.50	33.75	41.00	37.50	38.25	32.50	295.50	92.34
เฉลี่ยหลัง	49.00	39.50	24.50	38.50	42.75	39.25	38.20	33.50	305.25	95.39

จากตาราง 6 พบว่า ชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน สำหรับนักศึกษาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 4 คน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 295.50 (คะแนนเต็ม 320 คะแนน) คิดเป็นร้อยละ 92.34 และคะแนนแบบทดสอบหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 305.25 (คะแนนเต็ม 320 คะแนน) คิดเป็นร้อยละ 95.39

ดังนั้น ชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน สำหรับนักศึกษาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 มีประสิทธิภาพด้านกระบวนการ/ด้านผลลัพธ์ (E1/E2) มีค่าเท่ากับ 92.39/95.39 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 75/75

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า ชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นสามารถยกระดับทักษะของนักศึกษาด้านการบรรเลงจังหวะสวิงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยคะแนนเฉลี่ยในการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ที่ 92.34/95.39 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ 75/75 อย่างชัดเจน แสดงให้เห็นว่าชุดฝึกทักษะที่ออกแบบอย่างเป็นระบบนี้ สามารถส่งเสริมทักษะเชิงปฏิบัติในการบรรเลงกลองชุดของนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณาในเชิงคุณภาพ พบว่า แบบฝึกที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะที่สอดคล้องกับบริบทของนักศึกษา มีโครงสร้างการเรียนรู้ที่ชัดเจนและเป็นลำดับ ส่งเสริมการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริง (Hands-on Learning) ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาทักษะทางดนตรี โดยเฉพาะในรายวิชาที่ต้องการฝึกฝนกลไกการเคลื่อนไหวและความแม่นยำในการประสานเสียงและจังหวะ การที่นักศึกษาสามารถทำคะแนนได้สูงในช่วงหลังการเรียน สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของชุดฝึกทั้งในด้านเนื้อหาและกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับสมมุติฐาน ที่ตั้งไว้ว่าการใช้ชุดฝึกทักษะที่ออกแบบอย่างเป็นระบบ จะสามารถพัฒนาทักษะการบรรเลงกลองชุดจังหวะสวิงของนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพล้วนสนับสนุนแนวคิดดังกล่าว นอกจากนี้ ผลการวิจัยยัง สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาได้แก่ งานวิจัยของ สัญพิชา โพธิดอกไม้ (2563) ที่พัฒนาชุดฝึกทักษะการตีกลองชุดขั้นพื้นฐานในระดับประถมศึกษา และพบว่าแบบฝึกที่จัดทำขึ้นสามารถช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะได้จริง โดยคะแนนประเมินสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดอย่างมีนัยสำคัญ เช่นเดียวกับ รุ่งเกียรติ สิริวงษ์สุวรรณ (2561) ที่ศึกษาวิธีการสอนกลองชุดแจ๊สในระดับอุดมศึกษา โดยเน้นการสอนเชิงปฏิบัติ และพบว่าการฝึกซ้อมจากแบบฝึกหัดที่มาจากประสบการณ์ตรงของอาจารย์มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมศักยภาพของนักศึกษา

การอภิปรายผลในที่นี้ยังสามารถเชื่อมโยงกับ แนวคิดทางทฤษฎี ที่ใช้เป็นกรอบในการพัฒนาแบบฝึก ได้แก่

1. แนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning)
2. แนวคิดการเรียนรู้แบบเน้นนักศึกษาเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered Approach)

ซึ่งทั้งสองแนวคิดมุ่งเน้นให้นักศึกษามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงการฝึกฝนด้วยตนเองและการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ในทางการปฏิบัติตามผลการวิจัยพบว่าแบบฝึกที่พัฒนาขึ้นนี้ ส่งเสริมการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริง (Hands-on Learning) และยังกล่าวถึงแนวคิดทางทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบในการพัฒนาแบบฝึก ได้แก่

1. แนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning)

1.1 คือการเรียนรู้ผ่าน ประสบการณ์ตรง โดยนักศึกษาต้องทำด้วยตนเอง ไม่ใช่แค่ฟังหรืออ่าน เช่น การตีกลองชุดจริงฝึกจังหวะสวิงจากแบบฝึก

1.2 นักศึกษาจะได้ลองผิดลองถูก ปรับปรุง พัฒนา และเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิด (Reflection)

2. แนวคิดการเรียนรู้แบบเน้นนักศึกษาเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered Approach)

2.1 ให้ความสำคัญกับนักศึกษาเป็นหลัก ไม่เน้นครูเป็นผู้บอกแต่ส่งเสริมให้นักศึกษามีบทบาทในการเรียนรู้ของตนเอง

2.2 แบบฝึกออกแบบให้ เหมาะสมกับบริบทของนักศึกษา คือ มีลำดับขั้นชัดเจนเรียนตามความสามารถและพัฒนาการของแต่ละคน
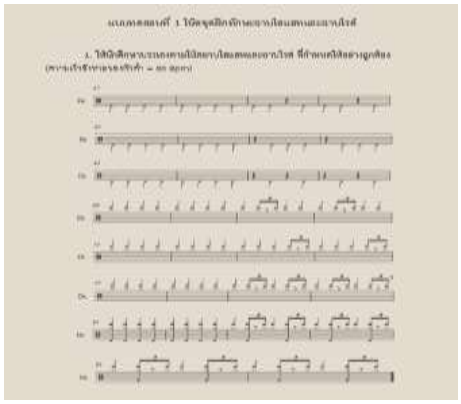
ภาพที่ 1 แบบทดสอบที่ 1 โน้ตชุดฝึกทักษะฉาบไฮแฮทและฉาบไรด์

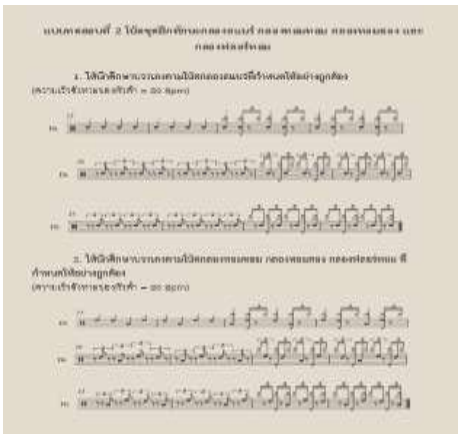

ภาพที่ 2 โน้ตชุดฝึกทักษะกลองสแนร์ กลองทอมทอม กลองทอมสอง และกลองฟลอร์ทอม
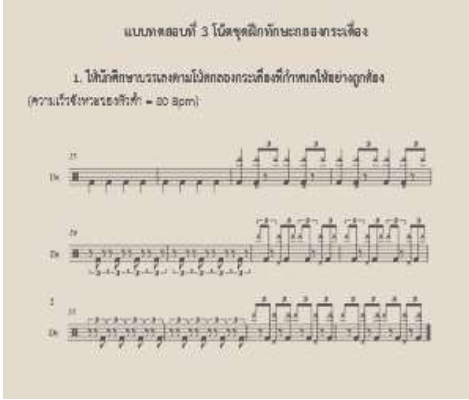
ภาพที่ 3 โน้ตชุดฝึกทักษะกลองกระเดื่อง

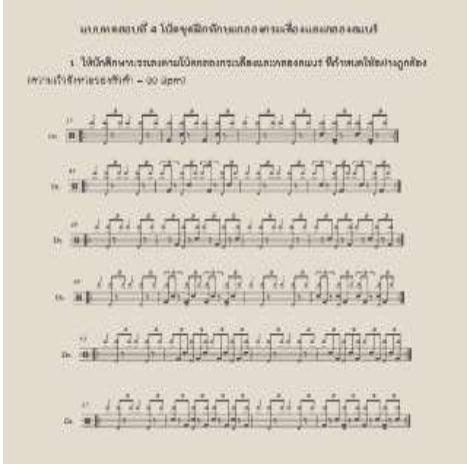

ภาพที่ 4 โน้ตชุดฝึกทักษะกลองกระเดื่องและกลองสแนร์

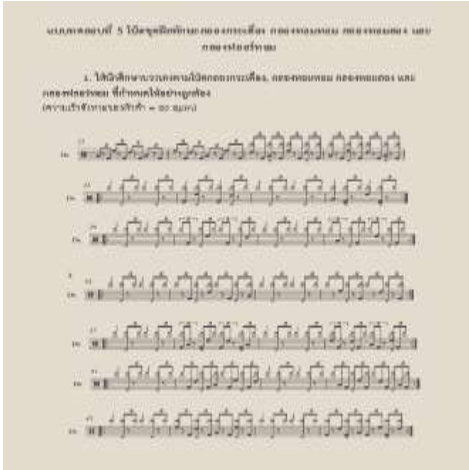

ภาพที่ 5 โน้ตชุดฝึกทักษะกลองกระเดื่อง กลองทอมทอม กลองทอมสอง และกลองฟลอร์ทอม
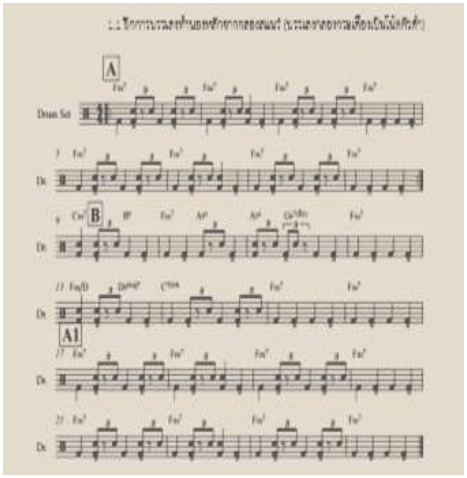
ภาพที่ 6 การบรรเลงทำนองหลักจากกลองสแนร์ (บรรเลงกลองกระเดื่องเป็นโน้ตตัวดำ)

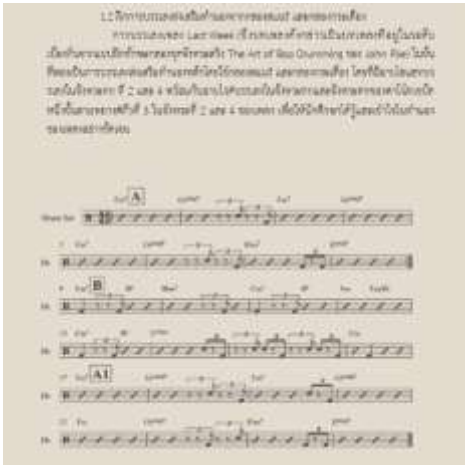

ภาพที่ 7 การบรรเลงส่งเสริมทำนองจากกลองสแนร์ และกลองกระเดื่อง
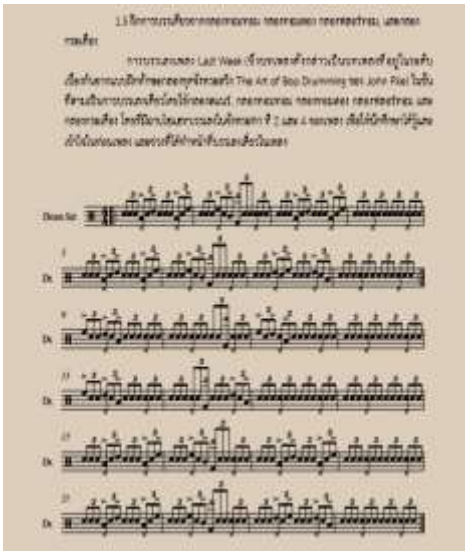
ภาพที่ 8 การบรรเดี่ยวจากกลองทอมทอม กลองทอมสอง กลองฟลอร์ทอม, และกลองกระเดื่อง

ภาพบรรยากาศการเรียนการสอนชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน

นักศึกษาเริ่มต้นบทเรียนและได้ดำเนินการทดสอบระหว่างเรียน

นักศึกษาเริ่มต้นทำแบบทดสอบหลังเรียน

จากการศึกษาผลของการใช้ชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน พบว่านักศึกษามีการเปลี่ยนแปลงในเชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจนในหลายด้าน โดยเฉพาะในมิติของ ความมั่นใจในการบรรเลง, ความเข้าใจในโครงสร้างจังหวะสวิง (Swing Form) และ การประเมินตนเอง (Self-assessment) ดังนี้

1. ความมั่นใจในการบรรเลงจังหวะสวิง นักศึกษาที่เข้าร่วมการทดลองแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการด้านความมั่นใจอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะจากการที่สามารถฝึกซ้อมและปฏิบัติตามแบบฝึกที่ออกแบบเป็นลำดับขั้นจากง่ายไปยากซึ่งช่วยลดความวิตกกังวลในการฝึกปฏิบัติกลองชุด และเพิ่มความกล้าแสดงออกในการบรรเลงแบบเดี่ยว (Solo) รวมถึงการแสดงร่วมวง (Ensemble) ความมั่นใจนี้สะท้อนผ่านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยเกณฑ์ที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน (92.34/95.39 เทียบกับเกณฑ์ 75/75)

2. ความเข้าใจในรูปแบบจังหวะสวิง (Swing Form) นักศึกษาเริ่มมีความเข้าใจในโครงสร้างของจังหวะสวิงมากขึ้น โดยสามารถแยกแยะความแตกต่างระหว่างการตีกลองแบบตรง (Straight) กับแบบสวิง (Swing) ได้ชัดเจน

ซึ่งแสดงถึงพัฒนาการทางความคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking) ที่เกิดจากการฝึกซ้อมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะแบบฝึกในชุดฝึกที่ 6 และ 7 ที่เกี่ยวข้องกับการบรรเลงบทเพลง Last Week ที่มีโครงสร้างจังหวะสวิงจริงในการปฏิบัติ นำไปสู่การรับรู้โครงสร้างจังหวะในระดับที่ลึกขึ้น

3. การประเมินตนเอง (Self-assessment) จากการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม Hands-on Learning และแนวคิด Experiential Learning นักศึกษาได้ฝึกสะท้อนคิด (Reflection) และประเมินตนเองระหว่างการฝึกปฏิบัติ โดยสามารถระบุข้อผิดพลาดของตนเอง และปรับปรุงเทคนิคการเล่นให้แม่นยำยิ่งขึ้น เช่น การควบคุมความเร็ว การใช้เมโทรนอม (Metronome) ให้ตรงจังหวะ และการปรับน้ำหนักมือในการตีฉาบและสแนร์เพื่อความสมดุลของเสียง ข้อมูลนี้ยังสอดคล้องกับผลการใช้แบบประเมินทักษะที่แยกเป็น 2 ชั้น (ขั้นเตรียมและขั้นปฏิบัติ) ซึ่งชี้ให้เห็นว่านักศึกษามีพฤติกรรมที่พร้อมต่อการเรียนรู้และสามารถปฏิบัติได้ตามเป้าหมายของแบบฝึก

4. การมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ การใช้ชุดฝึกที่เน้นนักศึกษาเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered) ทำให้นักศึกษาแสดงบทบาทเชิงรุกมากขึ้น เช่น กล้าซักถามในระหว่างฝึก กล้าลองตีแบบประยุกต์ และเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการฝึกของตนเอง สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาไม่ได้เป็นเพียงผู้รับความรู้แบบเงียบๆ แต่มีพฤติกรรมที่สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกระบวนการเรียนรู้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐานสำหรับนักศึกษาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 โดยดำเนินการวิจัยในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 4 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาสาขาวิชาดนตรีที่ได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ 1) เป็นผู้ที่สามารถตีกลองชุดได้ในระดับพื้นฐาน แต่ไม่เคยเรียนรู้ทฤษฎีและการตีกลองชุดจังหวะสวิงมาก่อน และ 2) สามารถอ่านโน้ตกลองชุดเบื้องต้นได้ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาและนำชุดฝึกทักษะกลองชุดจังหวะสวิงขั้นพื้นฐาน จำนวน 6 ชุด และแบบทดสอบที่รวมเนื้อหาจากชุดฝึกทั้ง 6 ชุด (ชุดฝึกที่ 7) มาใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และประเมินผล พร้อมใช้แบบประเมินทักษะและแบบสอบถามความพึงพอใจเป็นเครื่องมือเสริมในการเก็บข้อมูล จากผลการวิจัยพบว่า ชุดฝึกทักษะที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E1/E2 เท่ากับ 92.34/95.39 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ที่ 75/75 อย่างชัดเจนแสดงให้เห็นว่าแบบฝึกทักษะสามารถส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการบรรเลงกลองชุดในจังหวะสวิงขั้นพื้นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังพบว่า เมื่อนำคะแนนหลังเรียนมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 75 แล้ว นักศึกษาทุกคนมีคะแนนสูงกว่าเกณฑ์ดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ผ่านชุดฝึกสามารถยกระดับความสามารถด้านการบรรเลงจังหวะสวิงของนักศึกษาได้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Hands-on Learning) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของนักศึกษาอย่างแท้จริง ผลการวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านการพัฒนาทักษะทางดนตรีผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติ และสนับสนุนให้มีการนำกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการลงมือทำมาใช้ในวงกว้างมากขึ้น โดยเฉพาะในการเรียนการสอนดนตรีที่เน้นทักษะการปฏิบัติจริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ผู้สอนควรจัดสรรเวลาในการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับภาระงานของนักศึกษา โดยเฉพาะวิชาที่ต้องใช้การฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง เช่น การบรรเลงกลองชุด เพื่อป้องกันการเร่งรัดกิจกรรมที่อาจส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้

2. ผู้สอนควรวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ชัดเจนมากขึ้น เช่น การแบ่งกลุ่มนักศึกษา การใช้เวลาฝึกซ้อมรายบุคคล และการจัดพื้นที่ให้เหมาะสมกับกิจกรรม เพื่อให้การเรียนรู้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพสูงสุด

3. ควรมีการประเมินผลทั้งด้านเทคนิคและคุณภาพเสียงที่นักศึกษาเล่นได้จริง ไม่ควรพิจารณาเฉพาะความถูกต้องตามโน้ตเพียงอย่างเดียว เพื่อสะท้อนถึงทักษะเชิงลึกในการเล่นเครื่องดนตรี

ข้อเสนอแนะสำหรับหลักสูตร/มหาวิทยาลัย

1. ควรสนับสนุนการพัฒนาและบรรจุชุดฝึกทักษะเชิงปฏิบัติไว้ในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริง (Hands-on Learning) ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งในรายวิชาทางด้านดนตรี

2. ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาสื่อการสอนในรูปแบบมัลติมีเดีย เช่น คลิปวิดีโอ บทเรียนเสียง หรือแบบฝึกอินเทอร์แอคทีฟ เพื่อให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้และฝึกฝนได้ด้วยตนเองในทุกสถานที่ รวมถึงสามารถเรียนซ้ำได้ตามความต้องการ

3. มหาวิทยาลัยควรสนับสนุนให้อาจารย์และนักวิจัยพัฒนาชุดฝึกในระดับที่สูงขึ้น เช่น Intermediate หรือ Advanced Level เพื่อให้ครอบคลุมทุกระดับความสามารถของนักศึกษา และสร้างความต่อเนื่องของการพัฒนาทักษะด้านดนตรี

ข้อเสนอแนะสำหรับนักวิจัยในอนาคต

1. ควรออกแบบชุดฝึกในระดับกลาง (Intermediate Level) ที่เน้นความซับซ้อนของโครงสร้างจังหวะ เทคนิคการเล่นที่หลากหลาย และการประสานงานระหว่างมือและเท้า เพื่อยกระดับความสามารถของนักศึกษาให้สูงขึ้นกว่าระดับพื้นฐาน

2. ควรพัฒนาชุดฝึกในรูปแบบออนไลน์ เช่น ระบบเรียนรู้ผ่านเว็บไซต์ แอปพลิเคชัน หรือระบบ e-Learning ที่สามารถประเมินผลแบบเรียลไทม์ได้ และเปิดโอกาสให้นักศึกษาสามารถฝึกซ้อมและรับข้อเสนอแนะได้แม้อยู่ภายนอกห้องเรียน

3. ควรมีการเปรียบเทียบประสิทธิภาพของชุดฝึกกับแนวการสอนกลองรูปแบบอื่นๆ เช่น การฝึกจากเพลง แนวแจ๊สร่วมสมัย เพลงป๊อป หรือฟังก์ เพื่อศึกษาความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาทักษะกับบริบทของนักศึกษาที่แตกต่างกัน

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยความอนุเคราะห์ทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านซึ่งมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อเสนอแนะ ตรวจสอบความถูกต้อง และให้คำปรึกษาในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัจธรรม พรทวีกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บพิตร เค้าหัน ที่ได้ให้คำแนะนำเชิงวิชาการและแนวทางในการแก้ไขอุปสรรคตลอดกระบวนการวิจัย

นอกจากนี้ การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยได้รับความร่วมมือจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คันธทรัพย์ ชมพูพาทย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดิฐพงษ์ อุเทศธำรง และอาจารย์ชนุตร์ เตชธนนันท์ ซึ่งมีบทบาทในการส่งเสริมความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์

กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาดนตรีและดนตรีศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ซึ่งได้ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยขอแสดงความสำนึกในพระคุณต่อผู้มีพระคุณทุกท่าน รวมถึงบิดามารดาและคณาจารย์ที่มีบทบาทในการวางรากฐานทางวิชาการ ซึ่งล้วนเป็นแรงสนับสนุนที่สำคัญที่ทำให้งานวิจัยฉบับนี้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

ภาระงานของผู้ประพันธ์: วิทยากรพิเศษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย.

คชสีห์ เจริญสุข, มนัส วัฒนไชยยศ, & นุรักษ์ บุญแจะ. (2559). การบริหารงานของสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. *วารสารช่อพะยอม, 27*(1), 37–38. สืบค้นจาก https://so01.tci-thaijo.org/index.php/ejChophayom/article/view/72690/58459

ชานนท์ จงจินากูล. (2565). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติกลองชุดตามแนวคิดของ เดวีส์รายวิชาดุริยางค์สากล 2 สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์.* วิทยานิพนธ์ ดศ.ม. (ดุริยางคศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: DSpace at Mahasarakham University.http://202.28.34.124/dspace/bitstream /123456789/1564/1/63012081003.pdf

ชูศรี สนิทประชากร. (2533). *วิธีสอนในระดับประถมศึกษาตามแนวหลักสูตรใหม่.* (เอกสารประกอบการสอน). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครูจันทรเกษม.

รุ่งเกียรติ สิริวงษ์สุวรรณ, เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี, พงษ์พิทยา สัพโส, & โกวิทย์ ขันธ์ธศิริ. (2561). เทคนิคการถ่ายทอดกลองชุดแจ๊สเพื่อสร้างชุดการสอนในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย. *Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University, 10*(2), 47–58.

ศรัณย์ ศรีพุทธรินทร์ พงษ์พิทยา สัพโส และ อนรรฆ จรัณยานนท์. (2566, กันยายน 18). แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการศึกษาดนตรีแจ๊สในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย. *วารสารนานาชาติด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (International Journal of Membrane Science and Technology), 10*(3), 2534–2541. https://doi.org/10.15379/ijmst.v10i3.1992

สัญพิชา โพธิดอกไม้. (2563). *การพัฒนาชุดฝึกทักษะการตีกลองชุดขั้นพื้นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวิถีธรรมแห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร [วิทยานิพนธ์ออนไลน์].* GSMIS. สืบค้นจาก https://gsmis.snru.ac.th/e-thesis/file_att1/20200808584212281 24_fulltext.pdf

สมนึก ภัททิยธนี. (2548). *การเขียนงานวิจัยทางการศึกษา.* สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Aebersold, J. (n.d.). *Jamey Aebersold Play-A-Long Series.* Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Jamey_Aebersold

ASEAN. (2015). *ASEAN Qualifications Reference Framework (AQRF).* Retrieved from https://asean.org

Boston Drum Center. (2011, December 10). *Ari Hoenig: Variations on Billie's Bounce at Boston Drum Center [Video].* YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=SctD6hDBphs&t=6s

Breithaupt, R. B. (1991). *Feature Drumset History of the Drumset.* In Percussive Arts Society (Ed.), Percussive Notes, 30, pp. 5–11, 42–45. Indianapolis, IN: Percussive Arts Society.

Kuabutr, K. (2021). *The Development of Jazz Music in Thai Education Context.* Graduate School Journal.

Riley, J. (1994). *The Art of Bop Drumming.* New York: Advance Music.

VOA Learning English. (2017). *Crossing Language Barriers with Jazz Education in Asia.* Retrieved from https://learningenglish.voanews.com

Wikipedia contributors. (n.d.). *Swing (jazz performance style).* Wikipedia. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Swing_(jazz_performance_style)

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

บทบาทวีรสตรีในนาฏกรรม

The Heroine Role in Performance

ขวัญฟ้า ภู่แพ่งสุทธิ์[1*], สวภา เวชสุรักษ์[2]

Khwanfa Phoophangsute[1*], Savaparr Veehsuruek[2]

[1*,2]สาขาวิชานาฏยศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิยาลัย

[1*,2]Thai Dance, Faculty of Find and Applied Arts, Chulalongkorn University

[*]Corresponding author; E-mail: Star.khwanfa@gmail.com

Received 29 July 2025 Revised 23 October 2025

Accepted 7 December 2025 Available Online 26 December 2025

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานาฏยศิลป์ไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง บทบาทวีรสตรีในนาฏกรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของวีรสตรีที่ถูกนำมาสร้างเป็นนาฏกรรมโดยศึกษาเรื่องราววีรสตรีไทยที่เกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์ชาติไทยที่บันทึกไว้โดยหลักฐานจากพระราชพงศาวดาร คำบอกเล่าชาวกรุงเก่า จดหมายเหตุ หนังสือ งานวิจัย การสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่าการสร้างนาฏกรรมจากวีรสตรีเป็นการส่งผ่านเรื่องราวทางประวัติศาสตร์สู่สังคม โดยส่วนใหญ่นำบทบาทเด่นของวีรสตรีที่สร้างคุณประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมืองมาสร้างเป็นนาฏกรรม โดยบทบาทเด่นที่ปรากฏได้แก่ การขับเคลื่อนทางสังคมการเมืองการปกครอง การเป็นผู้นำในการต่อสู้ ความเป็นแม่และภรรยาผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จ ความรักและเสียสละเพื่อชาติ ในโลกของความบันเทิงนั้นเมื่อนำมาสร้างเป็นนาฏกรรมประเภทต่างๆ เรื่องราวที่นำมาเสนออาจนำมาจากพระราชพงศาวดาร ทั้งไทยและต่างประเทศ คำบอกเล่าชาวกรุงเก่า หรือจดหมายเหตุ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างงาน เช่น นวนิยาย ภาพยนตร์ ละครรำ ละครเวที การแสดงแสง สี เสียง เป็นต้น การนำเสนอในรูปแบบของนาฏกรรมย่อมมีการดัดแปลงแต่งเติมเรื่องราวของวีรสตรีเพื่อให้เกิดความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น นาฏกรรมจึงมีบทบาทสำคัญในการนำผู้ชมเข้าถึงประวัติศาสตร์และเป็นแนวทางในการเชิดชูเกียรติประวัติของวีรสตรีในสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง

คำสำคัญ: บทบาท, วีรสตรี, นาฏกรรม

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ABSTRACT

This article forms part of a Ph.D. dissertation in Thai Dance, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, entitled “Role Play of the Heroine in Performance.” The study aimed to investigate the representation and significance of heroines portrayed in dramatic works. It explored the creation of such portrayals through an examination of historical Thai heroines who genuinely appeared in Thai history, as recorded in the Royal Annals, local folktales, archival documents, books, academic research, and interviews.

The findings indicate that the adaptation of heroines into dramatic works functions as a vital medium for transmitting historical narratives to society. These heroines are often depicted as embodying virtues that benefit the nation, reflecting political and social mobility, leadership in warfare, and the supportive roles of mothers and wives behind success. Their stories further illustrate themes of love, sacrifice, and devotion to the homeland.

Within the broader field of entertainment, dramatic productions often draw inspiration from various historical and literary sources-including Thai and foreign royal chronicles, folk narratives, and archival materials-to develop artistic forms such as novels, films, dance dramas, stage plays, and light and sound performances. Inevitably, these adaptations involve creative modifications that enhance the audience’s engagement while maintaining the essence of the heroine’s legacy. Overall, dramatic works play a crucial role in connecting audiences with history and in preserving and honoring the cultural memory of Thai heroines within contemporary society.

Keywords: Role Play, Heroine, Performance

บทนำ

ในห้วงเวลาของประวัติศาสตร์ไทยตั้งแต่ช่วงการสร้างชาติการกอบกู้ชาติจนกระทั่งเป็นประเทศไทยถึงทุกวันนี้ มีการปรากฏตัวของวีรสตรีขึ้นในหลายเหตุการณ์ของประวัติศาสตร์ไทย ซึ่งความหมายของวีรสตรีนั้น หากแยกออกเป็นสองคำจะได้ว่า วีร และ สตรี วีร มาจากคำบาลี-สันสกฤต แปลว่า กล้าหาญ เมื่อนำมาสมาสกับคำว่าบุรุษหรือสตรีก็จะแปลได้ว่า ชายผู้กล้าหาญ หรือหญิงผู้กล้าหาญ ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องเกี่ยวกับการทำสงครามหรือการต่อสู้ ตรงกับที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542 ได้ให้ความหมายของวีรสตรีไว้ว่า หมายถึง หญิงที่ได้รับยกย่องว่ามีความกล้าหาญ ซึ่งความกล้าหาญของวีรสตรีนั้นไม่จำเพาะว่าต้องเป็นสตรีที่ถืออาวุธรบพุ่งกับศัตรูเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงความกล้าหาญในด้านการเมืองการปกครอง หรือการมีส่วนช่วยในการตัดสินใจในยามคับขันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่บ้านเมือง อาจกล่าวได้ว่าเป็นวีรกรรมของวีรสตรีเช่นเดียวกัน

ในอดีตผู้ที่จะได้รับการยกย่องว่าเป็นวีรบุรุษ คือผู้ที่มีคุณสมบัติพิเศษอันแตกต่างจากบุคคลทั่วไป คือมีความกล้าหาญ กล้ากระทำการในสิ่งที่ผู้อื่นเห็นว่ายากลำบาก มีความซื่อสัตย์ มีศีลธรรม และคุณงามความดีเป็นที่ประจักษ์ วีรบุรุษมีปรากฏในทุกวัฒนธรรม คุณสมบัติที่วีรบุรุษพึงมีนั้นก็แตกตามไปตามแต่ละวัฒนธรรมและกาลเวลา โดยการ

กำหนดคุณสมบัติและการยอมรับ ยกย่อง เชิดชูผู้ใดให้เป็นวีรบุรุษนั้น ขึ้นอยู่กับว่าสังคมนั้นที่จะเชิดชูและให้ค่าความสำคัญกับสิ่งใดเป็นหลัก (สุรพล วิรุฬห์รักษ์. สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2562)

หากศึกษาพิจารณาประวัติศาสตร์จะพบว่าสตรีไทยมีบทบาทสำคัญมาตั้งแต่อดีต ในประเทศไทยมีสตรีมากมายที่เป็นส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนการเดินหน้าของประวัติศาสตร์ แต่บริบทของการกล่าวยกย่องเชิดชูนั้นยังน้อยกว่าบุรุษนัก จากบันทึกในพงศาวดารและเรื่องเล่าปรากฏสถานภาพหน้าที่และบทบาทของสตรีไทยทั้งในด้านการเมืองการปกครอง ด้านการเจรจาค้าขาย การสู้รบกับข้าศึกศัตรู การสร้างชาติ รวมไปถึงหน้าที่ในการเป็นตัวประกันในต่างแดน บุคคลเหล่านี้ล้วนมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนประวัติศาสตร์ชาติไทยทั้งสิ้น ซึ่งบทบาทหน้าที่ในบางครั้งแม้ไม่เป็นความประสงค์ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ “เงื่อนไขของประวัติศาสตร์ ได้กำหนดชีวิตของผู้หญิงคนหนึ่งมี “หน้าที่” ต้องโลดแล่นในวังวนของการเมืองระหว่างประเทศ” (สุเนตร ชุตินธรานนท์. 2550: 25) ภาพของสตรีในอดีตจึงแสดงให้เห็นบทบาทความสามารถของสตรีที่มีมากกว่าบทบาทในความเป็นแม่ ภรรยา หรือลูกสาว แต่สะท้อนไปถึงวีรกรรมที่ได้กระทำจนได้รับการยอมรับว่าเป็นวีรสตรี

เรื่องราวในประวัติศาสตร์ล้วนมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นมากมาย และถูกนำมาเล่าผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ความเป็นมาของชาติ หากพิจารณาประวัติศาสตร์ที่ถูกนำมาเล่าในรูปแบบของนาฏกรรม อาทิ ภาพยนตร์หรือละครนั้น ลักษณะการเล่ามักจะมุ่งให้ความสำคัญกับเรื่องราวชีวประวัติ พระราชกรณียกิจ และวีรกรรมของบุรุษเป็นส่วนใหญ่ แต่ถึงอย่างไรก็ตามภายในเรื่องราวเหล่านั้น ก็มีปรากฏการกล่าวถึงบทบาทของสตรีบางท่านที่มีส่วนเข้ามาพัวพันเกี่ยวข้องกับการบริหารราชการแผ่นดิน หรือเป็นผู้อยู่เบื้องหลังในเรื่องราวความสำเร็จของผู้ที่ถูกกล่าวถึงเป็นหลัก ซึ่งในบางบทบาทการกระทำของสตรีเหล่านั้นเป็นการกระทำเยี่ยงวีรบุรุษในรูปแบบของผู้ปิดทองหลังพระ และเห็นควรที่จะได้รับการยกย่องเชิดชูให้เป็นวีรสตรีคู่ประวัติศาสตร์ไทยเช่นกัน

ในสังคมโลกการส่งผ่านเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ผ่านนาฏกรรมหรือกิจกรรมในโลกของความบันเทิงโดยมีการดัดแปลงแต่งเติมในรูปแบบของนิยาย ละคร ซึ่งบางครั้งผู้ชมเชื่อเรื่องราวที่ถูกนำเสนอและเป็นเรื่องราวที่มีพลังมากกว่าการนำเสนอทางวิชาการ หากวีรสตรีท่านใดมีโดดเด่นเป็นที่ประจักษ์จึงมักถูกนำมาสร้างเป็นนาฏกรรม (สุเนตร ชุตินธรานนท์. 2561: https://www.youtube.com/watch?v=giTFjn5AAp8)

นาฏกรรม คือ การเคลื่อนไหวร่างกายอย่างมีจังหวะทุกประเภท จึงครอบคลุมการเต้น ฟ้อน รำ เชิด ทั้งโบราณและของใหม่ ของที่ถือเป็นของสูงและของสามัญชน ทั้งที่จัดว่าเป็นและไม่เป็นศิลปะ การเลือกใช้คำว่า นาฏกรรม แทนคำว่า นาฏยศิลป์ ด้วยเหตุว่า นาฏยศิลป์ เป็นคำที่มีความหมายค่อนข้างเฉพาะในวัฒนธรรมไทย สื่อถึงการร่ายรำบางประเภทโดยเฉพาะ ได้แก่ โขนและละคร ดังนั้นจึงอาจไม่เหมาะที่จะนำมาใช้กล่าวถึงในความหมายโดยกว้าง ขณะที่คำว่า นาฏกรรม เทียบเคียงได้กับคำว่า dance ในภาษาอังกฤษ ซึ่งสามารถครอบคลุมปรากฏการณ์ได้หลายชนิด (ประยุทธ ศิริกุล. 2551: 16-17) ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบเขตของคำว่า “นาฏกรรม” ที่ปรากฏในบทความนี้ เป็นการพิจารณานาฏกรรมที่ครอบคลุมศิลปะการแสดง อาทิ ละครเวที ละครรำ ละครโทรทัศน์ งานแสงสีเสียง ภาพยนตร์ รวมถึงการบวงสรวง เป็นต้น นาฏกรรมจึงมีความสำคัญในการส่งผ่านงานวิชาการสู่สังคมจากการรับรู้การเข้าใจทางประวัติศาสตร์โดยผ่านกิจกรรมในโลกของความบันเทิง

ประเทศไทยมีการสร้างนาฏกรรมที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากประวัติศาสตร์ ที่กล่าวถึงวีรกรรมของบรรพบุรุษ โดยการสืบค้นจากพงศาวดาร เอกสาร และนักประวัติศาสตร์ มาสร้างสรรค์และนำเสนอในรูปแบบของนาฏกรรม โดยใช้นาฏกรรมเป็นตัวการบอกเล่าเรื่องราวในอดีต ที่ทำให้ผู้คนในปัจจุบันได้รับรู้วิถีชีวิตรวมถึงลักษณะการใช้ชีวิตในอดีตได้เป็นอย่างดี ในปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่ามีการสร้างภาพยนตร์ ละครเวทีอิงประวัติศาสตร์มานำเสนอให้คนได้รับรู้และรับทราบถึงประวัติความเป็นมาของชนชาติไทย เพื่อบ่งบอกถึงตัวตนและความเป็นชนชาติไทยหลายเรื่อง กล่าวได้

ว่านาฏกรรมเป็นสื่ออย่างหนึ่งที่ช่วยในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และกระตุ้นให้คนในสังคมมีความรักชาติ เห็นถึงความเสียสละของบรรพบุรุษ

ด้วยบทบาทวีรกรรมอันโดดเด่นของวีรสตรีไทยในประวัติศาสตร์ ได้มีการนำเรื่องราวของวีรสตรีหลายท่านมาเล่าผ่านนาฏกรรม อาทิ สมเด็จพระสุริโยทัย พระสุพรรณกัลยา ท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร ฯลฯ โดยปรากฏทั้งในรูปแบบของภาพยนตร์ ละครเวที ละครโทรทัศน์ การ์ตูน เป็นต้น รวมไปถึงการแสดงแสงสีเสียง ที่มีการจัดแสดงในพื้นที่จริงตามประวัติศาสตร์ ซึ่งวัตถุประสงค์ของนาฏกรรมเหล่านั้น เป็นไปเพื่อการรำลึกในคุณงามความดี ยกย่องเกียรติประวัติ และวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ของวีรสตรีที่ได้กระทำไว้ในอดีต จารึกไว้เป็นประวัติศาสตร์ของชาติไทยถึงความกล้าหาญและความเสียสละของแต่ละท่าน จากมุมมองดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงบทบาทของสตรีที่ได้รับการยกย่องให้เป็นวีรสตรีที่ปรากฏอยู่ในงานนาฏกรรมว่าเป็นอย่างไร มีความเหมือนหรือแตกต่างจากเรื่องจริงเพียงใด จึงเป็นที่มาของการศึกษาในครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาบทบาทของวีรสตรีในนาฏกรรมไทย

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยเลือกวีรสตรีที่มีบทบาทด้านการต่อสู้เพื่อปกป้องบ้านเมืองและมีส่วนในการขับเคลื่อนทางสังคมการเมือง การปกครองที่ถูกนำมาสร้างในนาฏกรรมซึ่งวีรสตรีเป็นตัวละครที่มีความสำคัญในการดำเนินเรื่องเป็นสำคัญ โดยใช้นาฏกรรมทั้งที่เป็นในรูปแบบของละครเวที ละครรำ ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และการแสดงแสง สี เสียง มาทำการศึกษา

ทบทวนวรรณกรรม

วีรสตรีที่ผู้วิจัยนำมาศึกษามีดังนี้

1. พระนางจามเทวี

ภาพที่ 1 อนุสาวรีย์พระนางจามเทวี
จังหวัดลำปาง

ภาพที่ 2 อนุสาวรีย์พระนางจามเทวี
จังหวัดลำพูน

ภาพที่ 3 อนุสาวรีย์พระนางจามเทวี
จังหวัดเชียงใหม่

พระนางจามเทวี พระนามในเอกสารต่างๆ ระบุว่าพระองค์ทรงเป็นปฐมกษัตริย์แห่งอาณาจักรหริภุญชัย อาณาจักรโบราณในภาคเหนือของประเทศไทยปัจจุบัน มีพระสิริโฉมงดงามเป็นที่เลื่องลือและพระปรีชาญาณและบุญญานุภาพแผ่ไพศาล เมื่อพระนางจามเทวีมีพระชนมายุได้ 20 พรรษา พระเจ้ากรุงละโว้จึงได้กระทำพิธีหมั้นหมายพระนางจามเทวีกับเจ้าชายรามราชแห่งเมืองรามบุรี ทว่าด้วยกิตติศัพท์ความงดงามของพระนางจามเทวีนั้นเป็นที่เลื่องลือเจ้าชายแห่งเมืองโกสัมพีจึงได้ส่งบรรณาการมาสู่ขอ แต่พระเจ้ากรุงละโว้ได้ตอบปฏิเสธ เจ้าชายแห่งเมืองโกสัมพีจึงได้ยกทัพเข้ารบกับละโว้เพื่อชิงพระนางจามเทวี ตามตำนานกล่าวว่ากองทัพของฝ่ายโกสัมพีมีจำนวนมากกว่าฝ่ายละโว้มาก ฝ่ายขุนนางเมืองละโว้จึงปรึกษาว่าจำต้องยอมรับไมตรีจากเมืองโกสัมพีเพราะสู้ไม่ได้ แต่พระนางตัดสินพระทัยที่จะสู้รบโดยเป็นผู้นำทัพเองโดยการล่อกองทัพข้าศึกให้เข้ามาในที่แคบแล้วจึงตีกระหนาบและดวลอาวุธกันตัวต่อตัว พระนางดวลอาวุธกับเจ้าชายแห่งโกสัมพีจนได้รับชัยชนะ เจ้าชายจึงเชือดพระศอพระองค์เองด้วยขัตติยะมานะ หลังเหตุการณ์สงบแล้วจึงมีการจัดงานอภิเษกของพระนางกับเจ้าชายรามราช ประมาณปี พ.ศ. 1202 พระนางได้ไปปกครองเมืองใหม่คือเมืองหริภุญไชยหรือเมืองลำพูนในปัจจุบันนี้ ในรัชกาลของพระองค์นั้นเมืองหริภุญชัยมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างยิ่งประชาราษฎรต่างอยู่ร่วมกันด้วยความร่มเย็นเป็นสุข พระพุทธศาสนาได้รับการทำนุบำรุงอย่างดีด้วยพระรูปที่เลอโฉมพระปรีชาญาณหลักแหลมเป็นที่สรรเสริญแก่บรรดาประเทศใหญ่น้อยทั่วไปบรรดาเจ้าครองนคร

หลายองค์จึงใคร่จะได้พระนางไปเป็นพระมเหสี แต่พระนางไม่ทรงสนพระทัยและไม่ให้คำตอบใดๆ ทั้งสิ้น บั้นปลายพระชนม์ชีพครั้นบ้านเมืองสงบสุขภายใต้การปกครองของพระเจ้ามหันตยศแล้ว ในปี พ.ศ. 1236 พระนางจามเทวีทรงละจากราชการแผ่นดินทั้งปวง ทรงสละเพศฆราวาสฉลองพระองค์ขาวเสด็จไปประทับทรงศีลที่วัดจามเทวี และทรงเอาพระทัยใส่ต่อการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น เสด็จสวรรคต พ.ศ. 1274 (วริศรา อนันตโท. 2559: 3-25)

2. นางเสือง

ภาพที่ 4 นางเสือง

นางเสือง พระอัครมเหสีในพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พระราชมารดาของพระมหากษัตริย์สองพระองค์ คือ พ่อขุนบานเมืองและพ่อขุนรามคำแหง ไม่ปรากฏหลักฐานว่าพระองค์ประสูติและสวรรคตเมื่อใด ชื่อนางเสือง ปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช หลักที่ 1 ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 1-3 ว่า “พ่อกูชื่อศรีอินทราทิตย์ แม่กูชื่อนางเสือง พี่กูชื่อบานเมือง ตูพี่น้องท้องเดียวห้าคน ผู้ชายสาม ผู้หญิงสอง พี่เผือผู้อ้ายตายจากเผือเตียมแต่ยังเล็ก...” จากข้อความพระนางมีพระราชโอรส-ธิดา 5 พระองค์ เป็นพระราชโอรส 3 พระองค์ พระราชธิดา 2 พระองค์ และปรากฏพระนามอีกครั้งในศิลาจารึกหลักที่ 1 บรรทัดที่ 10-18 ว่า “เมื่อชั่วพ่อกู กูบำเรอแก่พ่อกู กูบำเรอแก่แม่กู...” แสดงให้เห็นว่าพระองค์ได้รับการปรนนิบัติอย่างดีจากพระราชโอรสคือ พ่อขุนรามคำแหง ซึ่งน่าจะมาจากการอบรมสั่งสอนของพระนาง ส่วนพระนาม “เสือง” นั้น เป็นภาษาลาว แปลว่า “รุ่งอรุณ” สอดคล้องกับพระนามพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ที่มีความว่า “ผู้ทรงไว้ซึ่งความสว่าง” ทั้งนี้มีการสันนิษฐานกันว่า นางเสือง อาจจะเป็นพระภคินีของพ่อขุนผาเมืองก็เป็นได้ (มังกร ทองสุขดี. https://www.silpa-mag.com/history/article_36753. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2564)

3. พระมหาเทวีจิรประภา พระอัครมเหสีในพระเมืองเกษเกล้า กษัตริย์ลำดับที่ 12 แห่งอาณาจักรล้านนา ครองราชย์ต่อจากพระสวามี โดยระหว่างที่พระนางขึ้นครองราชย์นั้นได้เกิดสงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยากับล้านนา โดยสมเด็จพระไชยราชาธิราชได้นำกองทัพจากกรุงศรีอยุธยาขึ้นมาตีล้านนาครั้งแรกในปี พ.ศ. 2088 ขณะนั้นพระมหาเทวีจิรประภาเพิ่งขึ้นเสวยราชย์ และบ้านเมืองยังไม่พร้อมรบจึงทรงใช้วิธีการกราบบังคมทูลเชิญให้สมเด็จพระไชยราชาธิราชไปประทับที่เวียงเจ็ดลิน ทูลเชิญสมเด็จพระไชยราชาธิราชร่วมทำบุญสร้างกู่ถวายพระเมืองเกษเกล้าที่วัดโลกโมฬีจนพระสำราญจึงเสด็จกลับ ในปีเดียวกันกองทัพเมืองนายและเมืองยองห้วยจากรัฐฉานยกทัพมาล้อมเมืองเชียงใหม่ ซ้ำร้ายได้เกิดแผ่นดินไหว เจดีย์หลวงรวมทั้งเจดีย์วัดพระสิงห์และวัดอื่น ๆ หักพังลงมาด้วยซึ่งสร้างความยุ่งยากภายใน

เมืองมากขึ้นแต่สงครามครั้งนี้ข้าศึกได้ล่าถอยไป เมื่อมีข้าศึกมาติดพันอยู่ตลอดพระนางได้ขอกำลังจากล้านช้างที่กำลังเจริญรุ่งเรืองเป็นอาณาจักรของพระเจ้าโพธิสารราชพระชามาดา (ลูกเขย) ของพระนาง การรวมกันของล้านช้างและล้านนาได้สร้างความหวั่นวิตกต่อสมเด็จพระไชยราชาธิราช โดยเฉพาะการแทรกแซงล้านนา กองทัพกรุงศรีอยุธยาจึงได้ขึ้นมาปราบเชียงใหม่เป็นครั้งที่สองในปี พ.ศ. 2089 ในครั้งนี้กรุงศรีอยุธยาสามารถตีเมืองลำพูนแตก แต่เชียงใหม่ป้องกันตัวเองสำเร็จกรุงศรีอยุธยาจึงเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ สมเด็จพระไชยราชาธิราชทรงต้องกระสุนปืนได้รับบาดเจ็บสาหัสทหารฝ่ายล้านนาและล้านช้างได้อาวุธยุทโธปกรณ์ ช้าง ม้า และเชลยศึกจำนวนมาก

พระนางปกครองบ้านเมืองเพียงแค่เพียงปีเศษก็ได้สละราชบัลลังก์แก่สมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช พระราชนัดดาพระราชโอรสของกษัตริย์โพธิสารราชแห่งอาณาจักรล้านช้าง และภายหลังพระองค์และพระราชนัดดาได้เสด็จไปประทับในนครหลวงพระบางและมิได้นิวัติกลับมายังนครเชียงใหม่อีกเลย

ภาพที่ 5 ภาพประกอบโคลงพระราชพงศาวดารแผ่นดินพระมหาจักรพรรดิ ตอนพระสุริโยทัยขาดคอช้าง ฝีพระหัตถ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

4. พระสุริโยทัย ผู้เสียสละพระชนม์ชีพเพื่อปกป้องพระราชสวามีในสงครามพระเจ้าตะเบ็งชะเวตี้ในปี พ.ศ. 2091

พระองค์เป็นผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากราชวงศ์พระร่วงเป็นพระอัครมเหสีของพระมหาธรรมราชา มีพระราชโอรสและพระราชธิดา 5 พระองค์คือ 1. พระราเมศวร ถูกจับไปเป็นตัวประกันพม่า 2. พระมหินทร์ต่อมาขึ้นครองราชย์เป็นสมเด็จพระมหินทราธิราชกษัตริย์องค์สุดท้ายก่อนเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 3. พระสวัสดิราช ต่อมาได้รับการสถาปนาเป็นพระวิสุทธิกษัตรีย์พระอัครมเหสีในสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชและเป็นพระมารดาในพระสุพรรณกัลยา สมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถ 4. พระบรมดิลกเสียพระชนม์ชีพพร้อมพระมารดาในสงครามคราวเสียพระสุริโยทัย 5. พระเทพกษัตรี ภายหลังถูกส่งตัวไปถวายสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชแห่งอาณาจักราล้านช้าง ขณะเดินทางไปยังชายแดนสยามประเทศพระนางถูกพระเจ้าบุเรงนองชิงตัวไปยังหงสาวดี

เมื่อสมเด็จพระมหาจักรพรรดิขึ้นครองราชสมบัติกรุงศรีอยุธยาต่อจากขุนวรวงศาธิราชได้เพียง 7 เดือน พระเจ้าตะเบ็งชะเวตี้และมหาอุปราชาบุเรงนองยกกองทัพพม่าเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์และเข้ามาตั้งค่ายล้อมพระนคร สมเด็จพระมหาจักรพรรดิได้เสด็จเพื่อไปดูกำลังของข้าศึกเพื่อให้ขวัญและกำลังใจทหาร ในการนี้สมเด็จพระสุริโยทัย พระราชโอรสทั้งสองพระองค์และพระบรมดิลกได้ตามเสด็จไปด้วย ในขณะที่พระเจ้าแปรตะโดธรรมราชาที่ 1 กำลังทำยุทธหัตถีกับสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ช้างของพระองค์เสียหลัก พระสุริโยทัยจึงได้ไสช้างพระที่นั่งเข้าขวางด้วยเกรงว่าพระราชสวามีจะเป็นอันตรายจนถูกพระแสงของ้าวฟันพระอังสาขาดสะพายแล่ง สวรรคตอยู่บนคอช้าง

เมื่อวันอาทิตย์ ขึ้น 6 ค่ำ เดือน 4 ปีจุลศักราช 910 ตรงกับวันเดือนปีทางสุริยคติคือวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2091 พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์เป็นฉบับแรกที่กล่าวถึงพระวีรกรรมของพระอัครมเหสีความว่า “...ทับหน้าแตกมาปะทะทัพหลวงเปนโกลาหลใหญ่ แลสมเดจ พระองคมเหษีแลสมเดจพระเจ้าลูกเธอพระราชบุตรีนั้น ได้รบด้วยข้าเศิกเถิงสิ้นพระชนม์กับคอช้างนั้น เสียสมเดจพระมหาธรรมราชาธิราชเจ้า แลสมเดจพระเจลูกเธอพระราเมศวรไปแก่พระยาหงษา” (กรมศิลปากร. 2542 : 224) พระนาม พระสุริโยทัย ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันนุมาศ (เจิม) พระราชพงศาวดารฉบับนี้รัชกาลที่ 1 โปรดให้ชำระเมื่อ พ.ศ. 2338 ความว่า “...พระสุริโยทัยเห็นพระราชสามีเสียทีไม่พ้นมือข้าศึกทรงพระกตัญญูภาพก็ขับพระคชาธารพลายทรงสุริยกษัตริย์สะอึกออกรับพระคชาธารพระเจ้าแปรได้ล่างแบกถนัด พระคชาธารพระสุริโยทัยแหงนหงายเสียที พระเจ้าแปรจ้วงฟันด้วยพระแสงของ้าว ต้องพระอังสาพระสุริโยทัยขาดกระทั่งถึงราวพระถันประเทศ” (พันจันนุมาศ (เจิม). 2512 : 57) การศึกครั้งนั้นเป็นที่เลื่องลือถึงวีรกรรมของพระสุริโยทัย แต่เรื่องราวของพระองค์นั้นกลับไม่ปรากฏในประวัติศาสตร์พม่าว่ามีการรบกับผู้หญิงและได้สังหารพระสุริโยทัย

5. พระบรมดิลก วีรสตรีผู้ที่มีความกล้าหาญชาญชัยออกไปร่วมรบกับพระราชมารดาจนสิ้นพระชนม์ พระบรมดิลกเป็นพระราชธิดาในลำดับที่ 4 ของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิและสมเด็จพระสุริโยทัย เรื่องราวของพระองค์ไม่มีปรากฏมากนัก ในพงศาวดารกล่าวถึงพระนาม พระบรมดิลกในคำให้การชาวกรุงเก่าว่าในตอนที่พระองค์ร่วมออกรบกับพระราชมารดานั้นมีพระชนม์เพียง 16 ชันษาเท่านั้น พงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐกล่าวความตอนนี้ว่า “...พระองคมเหษีแลสมเดจพระเจ้าลูกเธอพระราชบุตรีนั้น ได้รบด้วยข้าเศิกเถิงสิ้นพระชนม์กับคอช้างนั้น...” (กรมศิลปากร. 2542 : 224) ถึงแม้ว่าในพระราชพงศาวดารมิได้ออกพระนามราชบุตรีพระองค์นั้น แต่ชาวอยุธยายังจดจำเหตุการณ์ไว้เล่าสืบต่อกันสืบมา

6. พระสวัสดิราช หรือพระวิสุทธิกษัตริย์ พระเจ้าลูกเธอในสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้ากับพระสุริโยทัยสตรีผู้ซึ่งพระราชบิดายกให้ขุนพิเรนทรเทพหรือพระมหาธรรมราชา โปรดให้รั้งตำแหน่งพระอัครมเหสีเมืองพิษณุโลก โดยนัยหนึ่งเพื่อเป็นการตอบแทนในการที่ขุนพิเรนทรเทพมีบทบาทสำคัญในการขจัดขุนวรวงศาและแม่อยู่หัวศรีสุดาจันทร์ จากคำให้การชาวกรุงเก่าปรากฏว่าพระนางเคยแจ้งแก่พระราชบิดาว่าเคยถูกพระสวามีทำร้ายร่างกายจนเป็นเหตุให้พระมหาจักรพรรดิไม่พอพระทัยเป็นอย่างยิ่ง จากเหตุการณ์นั้นนำมาซึ่งความระแวงพระทัยทั้งพระมหาจักรพรรดิและพระมหาธรรมราชาจึงเป็นเหตุให้พระมหาธรรมราชาไปเข้ากับพม่า

7. พระเทพกษัตรีย์ พระราชธิดาในสมเด็จพระมหาจักรพรรดิและพระสุริโยทัยในลำดับที่ 5 เรื่องราวของพระองค์ที่ปรากฏในพงศาวดารไทยนั้นกล่าวว่า เมื่อพระมหาธรรมราชาหันไปฝักใฝ่พระเจ้าบุเรงนอง พระมหาจักรพรรดิต้องหาพันธมิตรที่มีกำลังมาช่วยหากมีข้าศึกยกมาประชิดเมือง พระไชยเชษฐากษัตริย์ลาวล้านช้างฉายา “ผู้ชนะสี่ทิศ” เคยมาช่วยอยุธยา ต่อมาจึงขอพระเทพกษัตรียไปเป็นพระมเหสี ในพงศาวดารไทยได้อ้างว่าเวลานั้นพระเทพกษัตรีย์ทรงประชวรพระมหาจักรพรรดิจึงส่งพระแก้วฟ้าพระราชธิดาเกิดจากพระสนมไปแทน แต่ไม่นานกองเกียรติยศของล้านช้างก็กลับมาถึงกรุงศรีอยุธยาพร้อมด้วยพระแก้วฟ้า ซึ่งเจตนาของพระไชยเชษฐาที่มีปรากฏในพงศาวดารนั้นคือต้องการสืบวงศ์กับสายโลหิตพระสุริโยทัย ไม่ใช่สายโลหิตพระมหาจักรพรรดิ ดังความว่า “เราจำนงขอพระเทพกษัตรีย์ ซึ่งเป็นพระราชธิดาพระสุริโยทัยอันเสียพระชนม์แทนพระราชสวามีกับคอช้าง เป็นสกุลวงศ์กตัญญูอันประเสริฐ...มาตรว่าพระแก้วฟ้าราชบุตรีจะมีศรีสรรพลักษณะโสภาคยิ่งกว่าพระเทพกษัตรีย์ร้อยเท่าพันทวีก็ดี ยังไม่ล้างกิตติศัพท์พระเทพกษัตรีย์เสียได้” (พันจันนุมาศ (เจิม). 2512: 99-102) ดังนั้นพระมหาจักรพรรดิจึงส่งพระเทพกษัตรีย์ไปแต่โดยดี เมื่อพระมหาธรรมราชาทราบข่าวจึงลอบแจ้งแก่บุเรงนอง เป็นเป็นเหตุให้บุเรงนองส่งกองโจรเข้าชิงตัวพระเทพกษัตรีย์ที่ เมืองเพชรบูรณ์ ในพงศาวดารไทยเอกสารบางเล่มกล่าวว่าพระธิดาใจแกร่งของพระสุริโยทัยทรงเชือดพระศอตนเองต่อหน้า

บุเรงนอง แต่ในพงศาวดารพม่าและลาวกล่าวต่างกันออกไป โดยพงศาวดารลาวกล่าวว่าการเดินทางของพระเทพกษัตรีย์เป็นไปอย่างราบรื่นมีพระแก้วฟ้าเสด็จไปด้วย พระเทพกษัตรีย์ได้เป็นพระมเหสี พระแก้วฟ้าได้เป็นพระสนม ส่วนพงศาวดารพม่ากล่าวว่าเมื่อพระเจ้าบุเรงนองบุกตีนครเวียงจันทร์ พระเจ้าไชยเชษฐาเสด็จหนีได้ แต่บรรดาพระมเหสี พระสนมถูกควบคุมตัวทำให้พระเทพกษัตรีและพระแก้วฟ้าจึงถูกนำมาเป็นพระสนมที่หงสาวดี

นอกจากนี้พงศาวดารไทยกล่าวว่าในสงคราม พ.ศ. 2016 สงบด้วยการเจรจาเสียช้างเผือก 4 เชือก เสียพระราเมศวร เสียพระยาจักรีและพระสุนทรสงครามที่ไปเป็นเชลยในครั้งนั้น การเสียครั้งยิ่งใหญ่คือสมเด็จพระมหาจักรพรรดิต้องไปเป็นเชลยของบุเรงนอง และแต่งตั้งพระมหินทราธิราชพระราชโอรสขึ้นเป็นกษัตริย์แทน เมื่อไปถึงหงสาวดีพระมหาจักรพรรดิทูลขอออกบวช พระเทพกษัตรีเป็นผู้ซึ่งเกลี้ยกล่อมจนพระเจ้าบุเรงนองยินยอม เมื่อทรงผนวชได้ 2 ปี พระเทพกษัตรีก็ได้ทูลขอพระสวามีให้พระราชบิดาได้ออกธุดงค์มายังเมืองกำแพงเพชรทำให้พระมหาจักรพรรดิได้เสด็จกลับมายังอยุธยาอีกครั้ง ผู้ที่อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ครั้งนั้นคือพระเทพกษัตรี

8. พระสุพรรณกัลยา พระราชธิดาของพระมหาธรรมราชากับพระวิสุทธิกษัตริย์ ประสูติที่เมืองพิษณุโลก ประมาณ พ.ศ. 2095 ทรงมีพระอนุชา 2 พระองค์ คือ พระนเรศวรและพระเอกาทศรถ เมื่อปี พ.ศ. 2112 กรุงศรีอยุธยาเสียเอกราชให้กับพระเจ้าบุเรงนอง พระสุพรรณกัลยาได้ถูกส่งตัวไปสู่หงสาวดีในฐานะตัวประกันด้วยพระชันษาเพียง 17 ชันษา สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงอธิบายการไปของพระนางว่าเพื่อเป็นการ “แลกตัวประกัน” คือนำพระนเรศวรกลับมา แต่สุเนตร ชุตินธรานนท์ นักประวัติศาสตร์มีหลักฐานว่าพระนางถูกนำตัวไปสมทบกับพระนเรศวร พระสุพรรณกัลยาทรงเป็นเช่นขัตติยนารีอีกหลายพระองค์ที่ไม่ปรากฏพระนามและพระจริยาวัตรในพระราชพงศาวดารไทยแต่ปรากฏอยู่ในหลักฐานต่างชาติ และหลักฐานประเภทคำบอกเล่า ตำแหน่งของพระองค์เมื่อครั้งอยู่ที่หงสาวดีเป็นรองพระอัครมเหสี ด้วยฐานันดรศักดิ์อันสูงส่งกว่าผู้ใดจึงเป็นเหตุปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่พระเจ้าบุเรงนองทรงขอพระองค์ไปเป็นพระมเหสีเล็ก

ความสำคัญของพระสุพรรณกัลยาองค์ประกันสามารถผูกติดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐจารีตไทย-พม่านับแต่ พ.ศ. 2112 เป็นต้นไปและเป็นยุคที่เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายประการในบริบทประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-พม่าในปลายรัชกาลพระเจ้าบุเรงนอง กษัตริย์พม่าเริ่มต้องเผชิญกับปัญหากบฏภายใน อันเป็นผลจากการสิ้นพระชนม์ของพระเจ้าบุเรงนองใน พ.ศ. 2124 พระเจ้านันทบุเรงพระราชโอรสซึ่งขึ้นครองอำนาจสืบต่อมิได้มีพระบารมี และพระปรีชาสามารถเท่าพระราชบิดาเป็นเหตุให้เกิดสงครามภายในและการท้าทายอำนาจจากเจ้าประเทศราชรวมถึงอยุธยา ในขณะที่พระสุพรรณกัลยาไปเป็นองค์ประกันอยุธยาสามารถฟื้นฟูบูรณะบ้านเมือง และสร้างความเข้มแข็ง ภายหลังพร้อมที่จะท้าทายอำนาจหงสาวดีได้อย่างเปิดเผย ในช่วงแห่งการปรับเปลี่ยนที่สำคัญยิ่งมีพระสุพรรณกัลยาเพียงพระองค์เดียวที่เป็นผู้มีความสำคัญที่สุดในฐานะที่เป็นสายใยเหนี่ยวรั้งความสัมพันธ์ และ “ความเชื่อใจ” ระหว่างราชสำนักหงสาวดีและอยุธยา จนถึง พ.ศ. 2125 สมเด็จพระนเรศวรได้ฟื้นฟูบูรณะบ้านเมืองและไพร่พลพร้อมจึงประกาศตนเป็นอิสระจากเจ้าเอกราชพม่า พ.ศ. 2127 กษัตริย์พม่ามีบัญชาให้พระองค์นำทัพจากกรุงศรีอยุธยาไปช่วยการศึกพระเจ้านันทบุเรงที่กรุงอังวะ แต่พระองค์กลับตรงเข้าสู่ราชธานีพม่า ผลจากการประกาศตนแข็งข้อในครั้งนั้น เป็นเหตุให้เกิดศึกติดพันระหว่างราชสำนักหงสาวดีและราชสำนักอยุธยาอีกหลายครั้ง ครั้งสำคัญคือสมเด็จพระนเรศวรทรงสังหารพระมหาอุปราชา มีหลักฐานที่ปรากฏในคำให้การชาวกรุงเก่า และคำให้การขุนหลวงหาวัด ที่ระบุตรงกันว่า “พระเจ้าหงสาวดี” มีบัญชาให้ลงโทษเหล่านายทัพที่ติดตามพระมหา อุปราชาออกไปรบศึกครั้งนั้นว่า “พระเจ้าหงสาจึงมีพระบรมราชโองการตรัสสั่งกับนายเพชฌฆาตให้เอาเสนามอญเหล่านี้กับทั้งเจ็ดชั่วโคตรด้วยกันทั้งสิ้น ให้เอาไม้ลำทำตับเข้าแล้วให้ปิ้งเพลิงเสียทั้งเจ็ดชั่วโคตร แล้วให้ทำพลีกรรมเทวดา...” เหตุการณ์การประหารพระสุพรรณกัลยา หรือพระโอรสพระธิดาของพระนาง เป็นเรื่องที่ถูกระบุถึงในกรอบหรือบรรยากาศการระบายเพลิงแค้น และการลงทัณฑ์ของพระเจ้านันทบุเรงภายหลังการสิ้นพระชนม์ของพระราชโอรส ซึ่งหลักฐานในคำให้การขุนหลวงหาวัด และโยธยา

ยาสะเวง ระบุผิดแผกกันในรายละเอียด คำให้การชาวกรุงเก่า หรือโยธยา ยาสะเวงระบุว่า “พระเจ้าหงสาวดียังไม่คลายพิโรธจึงใช้พระแสงดาบฟันพระธิดาน้อย อันเกิดแต่จันทกัลยาพระพี่นางพระนริศ กับพระเจ้าหงสาวดีเองจนสิ้นพระชนม์” ในขณะที่คำให้การขุนหลวงหาวัด (ทั้ง 2 ฉบับ) ระบุว่า “ส่วนพระเจ้าหงสาก็ทรงพระพิโรธยิ่งนัก ก็เสด็จเข้าไปในพระราชฐาน จึงเห็นองค์พระพี่นางพระนเรศร์นั้นประทมอยู่ พระราชโอรสเสวยนมอยู่ในที่ พระเจ้าหงสาจึงฟันด้วยพระแสง ก็ถูกทั้งพระมารดาและพระราชโอรสทั้งสองพระองค์ ก็ถึงแก่ความพิราลัยไปด้วยกันทั้งสององค์ ด้วยพระเจ้าหงสาทรงพระโกรธยิ่งนักมิทันที่จะผันผ่อนได้” ข้อแตกต่างในรายละเอียดนี้เป็นเหตุให้นักประวัติศาสตร์พม่า อเตง ลาย รองหัวหน้าภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยย่างกุ้ง เชื่อว่า พระสุพรรณกัลยานั้นแท้จริงแล้วมิได้ถูกพระเจ้าหงสาวดี หรือนันทบุเรงสังหาร ผู้ที่ถูกสังหารเป็นเพียงพระธิดาน้อยอันเกิดแต่พระนางกับกษัตริย์พม่า (ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งพระเจ้าบุเรงนอง และพระเจ้านันทบุเรง) เนื่องจากหลักฐานว่าด้วยวาระสุดท้ายของพระพี่นางสุพรรณกัลยามีระบุไว้แต่เพียงในหลักฐานประเภทคำให้การเชลยศึก ซึ่งยังมีรายละเอียดระบุไว้ต่างกันไป ระหว่างฉบับที่มีต้นเค้ามาแต่ข้างมอญ และฉบับภาษาพม่า จึงยากที่จะระบุให้แน่ชัดว่าพระพี่นางในสมเด็จพระนเรศวรนั้นสิ้นพระชนม์ด้วยเหตุใด (สุเนตร ชุตินธรานนท์. 2561: https://www.youtube.com/watch?v=giTFjn5AAp8)

9. พระนางมณีจันทร์ หรือ เจ้าขรัวมณีจันทร์ พระมเหสีที่ร่วมต่อสู้เคียงบ่าเคียงไหล่พระสมเด็จพระนเรศวรมหาราช บุคคลทั่วไปจะรับทราบถึงพระปรีชาสามารถของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชแต่เรื่องราวของพระมเหสีของพระองค์มีน้อยมาก พระนางมณีจันทร์หรือเจ้าขรัวมณีจันทร์ปรากฏในหลักฐานชาวต่างชาติว่าเป็นพระมเหสีพระนเรศวรมหาราช พระนางปรากฏพระองค์ในหลักฐานของฟานฟลีตบันทึกไว้ว่า “พระหมื่นศรีสรรักษ์ถูกจำขังอยู่ในคุกมืดเป็นเวลา 5 เดือน จนกระทั่งเจ้าขรัวมณีจันทร์ (Zian Croa Mady Tjan)” ชายาม่ายของพระเจ้าอยู่หัวในพระโกศคือ พระ Marit หรือพระองค์ดำได้ทูลขอ...” กรมศิลปากรได้ทำการแปลจดหมายเหตุของวันวลิต ในฉบับภาษาอังกฤษและฝรั่งเศสโดยเรียกพระนามว่า เจ้าขรัวมณีจันทร์ (ตรี อมาตยกุล. 2507: 95)

10. ท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร ท้าวเทพสตรี (เกิดราวปี พ.ศ. 2278 หรือ 2280 - ราวปี พ.ศ. 2336) และ ท้าวศรีสุนทร (ไม่ทราบปีเกิด) เป็นวีรสตรีไทยที่ป้องกันเมืองถลางให้พ้นจากข้าศึกได้ในสงครามเก้าทัพสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สงคราม 9 ทัพ เป็นสงครามที่พม่าได้รวบรวมกำลังพลแบ่งเป็น 9 กองทัพกระจายออก 5 ทิศทางคือ กรุงเทพฯ ภาคเหนือ ภาคใต้ของประเทศไทยพร้อมกันครั้งเดียวโดยแม่ทัพพม่าในครั้งนั้นคือ พระเจ้า ปดุง ทัพที่มาตีทางปักษ์ใต้จัดจำนวนพล 10,000 คน เรือกำปั่น 15 ลำ จัดทัพที่เมืองมะริดหวังมาตีตั้งแต่เมืองชุมพรถึงสงขลา ส่วนกองทัพเรือตีหัวเมืองฝ่ายทะเลตะวันตกตั้งแต่เมืองตะกั่วป่า ลงไปถึงเมืองถลาง (ภูเก็ตในปัจจุบัน) เมื่อเข้าตีเมือถลางคุณหญิงจันทร์ คุณหญิงมุกได้ร่วมนำออกรบจึงได้รับความดีความชอบ “แล้วโปรดตั้งจันทร์ ภรรยาพระถลางเก่าซึ่งออกต่อรบพม่านั้น เป็น ท้าวเทพสตรี โปรดตั้ง มุก น้องหญิงนั้น เป็นท้าวศรีสุนทร พระราชทานเครื่องยศโดยควรแก่อิสตรีทั้ง 2 คนตามสมควรแก่ความชอบในการสงครามครั้งนั้น” (ลำจุล ฮวบเจริญ. 2560: 96)

11. ท้าวสุรนารี ท้าวสุรนารี หรือ คุณหญิงโม (พ.ศ. 2314 - พ.ศ. 2395) เป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ไทยในฐานะวีรสตรีมีส่วนกอบกู้เมืองนครราชสีมาจากกองทัพเจ้าอนุวงศ์ พระมหากษัตริย์เวียงจันทน์ เมื่อปี พ.ศ. 2369 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายหลังคุณหญิงโมได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นท้าวสุรนารี

ท้าวสุรนารี มีนามเดิมว่า “โม” หรือท้าวมะโหโรง เป็นชาวเมืองนครราชสีมา เกิดเมื่อปีระกา พ.ศ. 2314 เป็นธิดาของนายกิ่มและนางบุญมา เมื่อปี พ.ศ. 2339 ได้แต่งงานสมรสกับนายทองคำขาว พนักงานกรมการเมืองนครราชสีมา ต่อมานายทองคำขาว ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น “พระยาสุริยเดช” ตำแหน่งปลัดเมืองนครราชสีมา นางโมจึงได้เลื่อนตำแหน่งเป็นคุณหญิงโมท่านเป็นผู้ที่มีสติปัญญาหลักแหลม มีความชำนาญในการขี่ช้างขี่ม้า

เมื่อเจ้าอนุวงศ์ผู้ครองเมืองเวียงจันทน์ซึ่งเป็นเมืองประเทศราชของไทยขณะนั้นเกิดคิดขบถ ยกทัพมากวาดต้อนชาวไทยในหลายจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งล้อมเมืองนครราชสีมาไว้ ซึ่งขณะนั้นเจ้าเมืองนครราชสีมา พระยาปลัด และกรมการเมืองชั้นผู้ใหญ่ไม่อยู่เนื่องจากต้องไปราชการตามพระราชโองการของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้าอนุวงศ์จึงเข้ายึดเมืองนครราชสีมาได้โดยง่าย เมื่อเจ้าเมืองนครราชสีมาทราบเหตุ จึงส่งพระยาปลัดกลับมาดูแลรักษาบ้านเมือง เมื่อพระยาปลัดกลับมาถึงเมืองนครราชสีมา จึงออกอุบายลวงท้าวอนุวงศ์ว่าตนหนีมาจากเจ้าเมืองนครราชสีมาเพราะเป็นห่วงลูกเมียจะขอสวามิภักดิ์ติดตามไปรับใช้ที่เมืองเวียงจันทน์ เจ้าอนุวงศ์หลงเชื่อจึงตกลงให้พระยาปลัดเดินทางไปกับครอบครัวชาวไทยที่ถูกกวาดต้อนไป ในระหว่างการเดินทางไปยังเมืองจันทน์นั้น พระยาปลัดได้แอบปรึกษาหารือกับคุณหญิงโมอยู่เสมอ คุณหญิงโมแนะนำว่าท่านจะเกลี้ยกล่อมให้พวกผู้หญิงของท่านไปแกล้งทำดีกับทหารเพื่อให้หลงรักและเชื่อใจ เมื่อถึงเวลาที่เหมาะสมจะให้พวกผู้หญิงหลอกฆ่าทหารลาวและให้ฝ่ายพระยาปลัดไปจัดการหาอาวุธมาเตรียมการไว้ ในคืนหนึ่งพวกผู้หญิงของคุณหญิงโมได้มอมเหล้าทหารลาวจนเมามายและใช้อาวุธที่แอบทำไว้ฆ่าทหารลาวจนล้มตายไปเป็นจำนวนมาก ทหารที่เหลืออยู่ก็วิ่งหนีไปคนละทิศละทาง หลังจากนั้นพระยาปลัดและคุณหญิงโมได้รวบรวมคนไทยและตั้งค่ายขึ้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ ฝ่ายพระเจ้าอนุวงศ์เมื่อทราบเรื่องก็ได้ส่งคนมาปราบพระยาปลัดแต่ก็ต้องพ่ายแพ้ไปในที่สุด เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทราบเรื่อง จึงได้ทรงแต่งตั้งให้คุณหญิงโมเป็นท้าวสุรนารี เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2395 ท่านถึงแก่อสัญกรรม (เดือน 5 ปีชวด จัตวาศก จศ. 1214) สิริรวมอายุได้ 81 (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมา. 2563: 56)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยผสมผสานนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์จากการศึกษาเอกสารโบราณ การสัมภาษณ์ สื่อวีดิทัศน์นาฏกรรมที่เกี่ยวกับบุคคลและเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าตั้งแต่อดีตกาลปรากฏวีรสตรีไทยที่มีการจารึกวีรกรรมไว้มากมายหากวีรสตรีท่านใดมีความโดดเด่นมักนิยมนำมาทำเป็นนาฏกรรมเพื่อนำเสนอวีรกรรมที่สร้างคุณประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมืองให้เป็นที่ประจักษ์ต่อคนรุ่นหลังเพื่อให้สำนึกในคุณงามความดีที่วีรสตรีเหล่านั้นได้สร้างไว้โดยผ่านนาฏกรรมรูปแบบต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ ละครเวที ละครโทรทัศน์ การ์ตูน รวมไปถึงการแสดงแสงสีเสียง การนำเสนอในรูปแบบของนาฏกรรมถือว่าเป็นการส่งต่อเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่มีผู้สนใจมากที่สุดเนื่องจากเป็นสื่อบันเทิง โดยผู้สร้างสรรค์เป็นผู้กำหนดโครงร่างของวีรสตรีที่นำมาว่าจะเขียนอะไรบ้าง เช่น ชื่อ สถานะ บทบาทสำคัญ การแต่งเติมเพื่อให้เกิดความน่าสนใจซึ่งเรื่องราวของสตรีแต่ละท่านมีปรากฏในหลักฐานประเภทพงศาวดาร คำบอกเล่า วีรสตรีเหล่านี้ล้วนมีวีรกรรมอันน่ายกย่องที่แตกต่างกัน

วีรสตรีที่ปรากฏในนาฏกรรมไทยนั้น มีเรื่องราวมาตั้งแต่ครั้งก่อนกรุงสุโขทัยทั้งลักษณะที่เป็นเรื่องจริงในประวัติศาสตร์ที่ถูกนำมาสร้างขึ้นโดยการแต่งเติมโครงเรื่องให้มีสีสันน่าติดตาม และลักษณะที่เป็นพระราชประวัติอย่างแท้จริง ซึ่งการปรากฏตัวของวีรสตรีในนาฏกรรมมีทั้งในรูปแบบที่เป็นตัวหลักของเรื่อง และแบบที่เป็นส่วนหนึ่งในเรื่องของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งจากผลการศึกษาผู้วิจัยพบว่าวีรสตรีที่ปรากฏและนำมาสร้างเป็นนาฏกรรมไทยบ่อยครั้งและเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ดังนี้

พระนางจามเทวี ปฐมกษัตริย์แห่งอาณาจักรหริภุญชัย มีพระสิริโฉมงดงามเป็นที่เลื่องลือและพระปรีชาญาณและบุญญานุภาพแผ่ไพศาลมีการนำเสนอในนาฏกรรม ดังนี้

การนำเสนอในนาฏกรรม 1) การบวงสรวง ปรากฏในพื้นที่จังหวัดลำพูน เชียงใหม่ แพร่ น่านและจังหวัดลพบุรี 2) ภาพยนตร์ 3) ละครเวที 4) ละคร 5) พิธีกรรม 6) บทเพลง 7) จิตรกรรม 8) บทกวี 9) อื่นๆ เช่น วัตถุมงคล รูปเคารพ

จากเรื่องราวของพระนางจามเทวีที่ปรากฏในหลักฐานต่าง ๆ เมื่อนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ ละคร ละครเวที ผู้สร้างมักนำเสนอถึงบทบาทการเป็นบุรพกษัตรีที่กล้าหาญเข้มแข็ง เสียสละ ปกครองบ้านเมืองด้วยคุณความดีและเทิดทูนพระพุทธศาสนา ในด้านของการสร้างพิธีบวงสรวงมักผนวกเข้ากับประเพณีเดิมของแต่ละจังหวัดที่จัดขึ้นและแสดงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น รูปเคารพ และวัตถุมงคล ที่สร้างขึ้นเกิดจากความศรัทธาที่เชื่อว่าสามารถคุ้มครองป้องกันได้ ด้วยเหตุนี้แม้กาลเวลาจะผ่านมาเกือบหนึ่งพันสี่ร้อยปีเรื่องราวของพระนางจามเทวียังคงถูกนำเสนอผ่านนาฏกรรมย่อมแสดงให้เห็นว่ายังมีผู้เคารพรักและศรัทธาในพระองค์ท่านไม่เสื่อมคลายด้วยคุณความดีเป็นที่ประจักษ์

นางเสือง วีรสตรีที่ปรากฏชื่อในหลักศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราชหลักที่ 1 ด้านที่ 1 มีการนำเสนอในนาฏกรรม ดังนี้

การนำเสนอในนาฏกรรม 1) ละครแนวดึกดำบรรพ์ เรื่องนางเสือง โดยสมภพ จันทรประภา เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถพระราชชนนีพันปีหลวงเนื่องจากทรงมีพระจริยาวัตรคล้ายคลึงกันออกแสดงในปี พ.ศ. 2511 พ.ศ. 2547 พ.ศ. 2556 และ พ.ศ. 2561 2) ละครโทรทัศน์เรื่องนางเสือง เพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถพระราชชนนีพันปีหลวง โดยช่อง 7 เมื่อปี พ.ศ. 2535 3) ละครเวทีเรื่องนางเสือง

นางเสือง พระราชินีพระองค์แรกที่ปรากฏพระนามในประวัติศาสตร์ไทย สำหรับชาวสุโขทัยนางเสืองเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง บทบาทของนางเสืองในละครแนวดึกดำบรรพ์ ละครโทรทัศน์ ละครเวที ล้วนเป็นการกล่าวถึงนางเสืองในฐานะ “แม่เมือง” พระราชินีผู้ให้กำลังใจพระสวามีเมื่อเริ่มกอบกู้บ้านเมือง ช่วยเหลือดูแลผู้บาดเจ็บจากการสู้รบเป็นผู้อยู่เบื้องหลังในการกอบกู้อาณาจักรสุโขทัยให้พ้นจากการรุกรานของขอม เป็นพระราชมารดาที่ปลูกฝังอบรมเอาใจใส่ โอรสทั้งสองพระองค์ 2 พระองค์และพระธิดา ภาพสะท้อนของนางเสืองจึงเป็นวีรสตรีที่เกื้อกูลพระสวามีและพระราชบุตรพระราชธิดาสะท้อนถึงความดีงามของแม่ และความดีงามแห่งการเป็นแม่เมืองของชาวสุโขทัย

พระมหาเทวีจิรประภา พระอัครมเหสีผู้ครองราชย์ต่อจากพระสวามี มีการนำเสนอในนาฏกรรม ดังนี้

การนำเสนอในนาฏกรรม 1) ละครอิงประวัติศาสตร์เรื่องพระมหาเทวี ของพลตรี หลวงวิจิตรวาทการ จัดแสดงในปี พ.ศ. 2481 2) ละครโทรทัศน์ทางช่อง 3 ในปี พ.ศ. 2535 3) ภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์เรื่องสุริโยไทออกฉายในปี พ.ศ. 2544

พระมหาเทวีจิรประภา บทบาทของกษัตรีพระองค์นี้ในนาฏกรรมแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถด้านการเมืองการปกครองในฐานะผู้นำเมืองเชียงใหม่ พระนางสามารถนำพาบ้านเมืองให้รอดพ้นจากภัยต่างๆ ด้วยสติปัญญาของพระองค์ เช่นเมื่อครั้งแรกที่กรุงศรีอยุธยายกทัพมาเพื่อตีเมืองเชียงใหม่ ขณะนั้นยังไม่พร้อมสำหรับการสู้รบ พระนางยอมจำนนโดยไม่ให้เสียเลือดเนื้อ แต่ครั้งหลังที่กรุงศรีอยุธยานำทัพกลับมาตีอีกครั้งพระนางมีกองกำลังที่มั่นคงกอรปกับสามารถขอความช่วยเหลือจากล้านช้างทำให้กรุงศรีอยุธยาเป็นฝ่ายแพ้ กล่าวได้ว่าพระมหาเทวีจิรประภาเป็นวีรสตรีที่ต่อสู้ทางด้านการเมืองเพื่อให้บ้านเมืองอยู่รอดปลอดภัยด้วยพระสติปัญญา การตัดสินพระทัยของพระนางในด้านการเมืองการปกครองทำให้ต้องฝ่าอันตรายไม่น้อยกว่าวีรสตรีอื่น ๆ เช่นกัน จากความศรัทธาของชาวเชียงใหม่จึงมีพระรูปเคารพของพระมหาเทวีจิรประภา เคียงคู่กับพระเมืองเกษเกล้า ณ วัดโลกโมฬี จังหวัดเชียงใหม่ วัดนี้สร้างโดยพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์มังราย

พระสุริโยทัย พระอัครมเหสีที่ยอมพลีพระชนม์ชีพเพื่อป้องกันพระมหาธรรมราชาจากการทำยุทหัตถีจนสิ้นพระชนม์บนหลังช้าง มีการนำเสนอในนาฏกรรม ดังนี้

การนำเสนอในนาฏกรรม 1) ละครแนวดึกดำบรรพ์และละครพูดสลับลำของ สมภพ จันทรประภา เรื่องสมเด็จพระสุริโยทัย แต่งทูลเกล้าถวายสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในวันเฉลิมพระชนมพรรษาเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2521 แสดงถวาย ณ เวทีสวนอัมพร พระราชวังดุสิต 2) ละครโทรทัศน์ทางช่อง 3 เรื่องสมเด็จพระสุริโยทัย ออกฉายในปี พ.ศ. 2535 3) ภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์เรื่อง “สุริโยไท” จากการกำกับการแสดงของหม่อมเจ้าชาตรีเฉลิม ยุคล ออกฉายในปี พ.ศ. 2544 4) การ์ตูนเรื่องสุริโยทัย 5) การแสดงแสงสีเสียง 6) ละครเวที เป็นต้น

บทบาทของพระสุริโยทัยที่ถูกนำเสนอในนาฏกรรมคือ บทบาทของการเป็นยอดภรรยา คือผู้ที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของพระสวามีและแม่ที่ดีของลูก บทบาททางการเมือง การปกครอง ในการช่วยราชการของบ้านเมือง การดูแลทุกข์สุขของประชาชน บทบาทในการเจรจาค้าขายกับชาวต่างชาติ ด้วยสติปัญญาและพระจริยาวัตรที่งดงาม บทบาทในการเป็นผู้นำ เนื่องจากว่าในขณะที่พระเทียรราชาออกผนวชนั้นพระนางเป็นผู้รับดูแลพระราชบุตรพระราชธิดาตลอดจนบ่าวไพร่ทั้งหมด ซึ่งภาระหน้าที่นี้พระนางอาจจะได้คอยช่วยเหลือพระเทียรราชาเมื่อครั้งที่สมเด็จพระไชยราชาธิราชยังเป็นพระมหากษัตริย์ ด้านการรบ พระองค์ได้ไสช้างเข้าขวางไว้ จึงถูกพระเจ้าแปรฟันด้วยพระแสงของ้าวสิ้นพระชนม์ ถึงแม้ว่าในเอกสารต่าง ๆ จะไม่ปรากฏว่าผู้หญิงมีการเตรียมการเพื่อการรบแต่ข้อนี้คงจะเป็นข้อมูลที่สามารถสันนิษฐานได้ว่าการรบพุ่งนั้นสตรีน่าจะมีการฝึกซ้อมอยู่เสมอ “...วิชาขี่ช้างนั้นมีหลักฐานปรากฏว่าถือกันว่าเป็นวิชาสำคัญสำหรับ “ลูกเจ้าลูกขุน” คือเจ้านายและพวกลูกผู้ดีจะต้องฝึกหัดจนถึงขี่ช้างรบพุ่งได้ทุกคนมาแต่ครั้งกรุงสุโขทัยและยังเป็นประเพณีสืบมาตลอดสมัยกรุงศรีอยุธยาแต่ในสมัยอื่นดูนิยมกันไม่เหมือนเมื่อรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ด้วยปรากฏว่าแม้พระสุริโยทัยองค์พระอัครมเหสีก็ได้ฝึกหัดทรงช้างรบ ในเรื่องพงศาวดารมีปรากฏครั้งเดียวเท่านั้นว่า ผู้หญิงขี่ช้างเข้ารบพุ่ง...” (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. 2560 : 344)

พระสุริโยทัยจึงทรงเป็นวีรสตรีที่ยอมเสียสละพระชนม์ชีพของพระองค์โดยการไสช้างเข้าทำยุทธหัตถีกับพระเจ้าแปรเพื่อปกป้องพระราชสามี ความเด็ดเดี่ยวกล้าหาญในครั้งนั้นพระองค์ได้รับการยกย่องให้เป็นวีรสตรีพระองค์แรกในประวัติศาสตร์ชาติไทย

พระบรมดิลก พระราชธิดาที่มีพระทัยเด็จเดี่ยวออกรบร่วมกับพระสุริโยทัย ได้มีการนำเสนอในนาฏกรรม ดังนี้

การนำเสนอในนาฏกรรม 1) ละครแนวดึกดำบรรพ์และละครพูดสลับลำของ สมภพ จันทรประภา เรื่องสมเด็จพระสุริโยทัย 2) ละครโทรทัศน์ทางช่อง 3 ในปี พ.ศ. 2535 3) ภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์เรื่อง “สุริโยไท” จากการกำกับการแสดงของหม่อมเจ้าชาตรีเฉลิม ยุคล ออกฉายในปี พ.ศ. 2544 4) การ์ตูนเรื่องสุริโยทัย เรื่องราวของพระบรมดิลกจะปรากฏภาพของเสมอเมื่อมีการนำเสนอพระสุริโยทัย เนื่องจากทรงเป็นพระราชธิดาที่ทรงร่วมออกรบเมื่อครั้งพระสุริโยทัยขาดคอช้าง

บทบาทที่ปรากฏแสดงให้เห็นถึงสตรีที่มีความรักชาติ กล้าหาญในการออกสู้ศึกที่มิได้ด้อยไปกว่าบุรุษ

พระสวัสดิราช หรือพระวิสุทธิกษัตริย์ พระราชธิดาผู้ที่เป็นตัวแทนในการแลกเปลี่ยน มีบทบาทในนาฏกรรม ดังนี้

การนำเสนอในนาฏกรรม 1) ละครแนวดึกดำบรรพ์และละครพูดสลับลำของ สมภพ จันทรประภา เรื่องสมเด็จพระสุริโยทัย 2) ละครโทรทัศน์ทางช่อง 3 ในปี พ.ศ. 2535 3) ภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์เรื่อง “สุริโยไท” จากการกำกับการแสดงของหม่อมเจ้าชาตรีเฉลิม ยุคล ออกฉายในปี พ.ศ. 2544 4) การ์ตูนเรื่องสุริโยทัย

บทบาทของพระวิสุทธิกษัตริย์เป็นรากฐานในการสานสร้างเครือข่ายสัมพันธไมตรีกับกลุ่มผู้มีอำนาจในเขตหัวเมืองเหนือ บทบาทของความเป็นพระราชมารดาที่ดูแลราชบุตรราชธิดาให้มีความกตัญญูรู้คุณแผ่นดินเนื่องจากพระนางเป็นพระราชมารดาของผู้มีคุณแห่งแผ่นดินคือพระสุพรรณกัลยา พระนเรศวรมหาราช และพระเอกาทศรถ

พระเทพกษัตริย์ตรี ผู้ที่ยึดมั่นในเกียรติและศักศรี มีการนำเสนอในนาฏกรรม ดังนี้

การนำเสนอในนาฏกรรม ภาพยนต์พระสุริโยทัยของหม่อมเจ้าชาตรีเฉลิม ยุคล ออกฉายในปี 2544 แสดงให้เห็นถึงหัวใจอันเด็จเดี่ยวโดยการฆ่าตัวตายต่อหน้าพระพักตร์ของพระเจ้าบุเรงนอง จากภาพยนตร์เรื่องนี้ทำให้พระนามของพระเทพกษัตรีย์เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นถึงแม้ว่าพระนางจะปรากฏกายเพียงไม่กี่ฉากในภาพยนต์แต่คำพูดของพระนางแสดงให้เห็นถึงวีรสตรีที่รักในเกียรติและศักดิ์ศรีไม่มีผู้ใดที่จะสามารถย่ำยีได้

พระสุพรรณกัลยา ทรงเสียสละความสุขส่วนพระองค์เพื่อบ้านเมือง มีการนำเสนอในนนาฏรรม ดังนี้

การนำเสนอในนาฏกรรม 1) ละครแนวดึกดำบรรพ์และละครพูดสลับลำของคุณสมภพ จันทรประภา เรื่อง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช แต่งทูลเกล้าถวายสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง แสดงโดยละครอาสาสมัครในพระบรมราชินูปถัมภ์ แสดง ณ โรงละครแห่งชาติ เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2515 2) ภาพยนตร์ประวัติศาสตร์เรื่อง สุพรรณกัลยา 3) ละครโทรทัศน์ เรื่อง กษัตริยา สร้างขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เนื่องในโอกาสเจริญพระชนมพรรษา 6 รอบจากโครงเรื่องของทมยันตี ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 พ.ศ. 2547 4) ภาพยนต์เรื่องตำนานสมเด็จพระนเรศวร ของหม่อมเจ้าชาตรีเฉลิม ยุคล สร้างขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิตติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เนื่องในวโรกาสมหามงคลที่ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 72 พรรษา เข้าฉายปี พ.ศ. 2550-2558 แบ่งเป็นทั้งหมด 6 ภาค เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยานั้นปรากฏพระองค์ถึงภาคที่ 5

บทบาทของพระสุพรรณกัลยาในนาฏกรรมแสดงให้เห็นถึงความเสียสละความสุขส่วนพระองค์และความเป็นขัตติยะนารีที่ยอมเป็นองค์ประกันและถึงแม้ว่าจะอยู่ที่ใดก็ยังมีความรักชาติบ้านเมืองของตนเอง อาจกล่าวได้ว่าพระนางทรงเป็นหมากเกมทางการเมืองที่ถูกนำตัวส่งกรุงหงสาวดีในฐานะตัวประกันฐานะตัวประกันอย่างเป็นทางการ

พระนางมณีจันทร์ หรือ เจ้าขรัวมณีจันทร์ ผู้ร่วมรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับพระนเรศวรมหาราช มีการนำเสนอในนาฏกรรม ดังนี้

การนำเสนอในนาฏกรรม 1) ละครแนวดึกดำบรรพ์และละครพูดสลับลำ ของสมภพ จันทรประภา ชุดที่ 10 เรื่องพระนเรศวรมหาราช แต่งทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายสมเด็จพระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง แสดงโดยละครอาสาสมัครในพระบรมราชินูปถัมภ์ ณ โรงละครแห่งชาติ 1 ธันวาคม 2515 2) ภาพยนตร์เรื่องตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เข้าฉายตั้งแต่ปี 2550-2558 มีทั้งหมด 6 ตอน

สมภพ จันทรประภา ได้นำเสนอบทบาทของพระนางมณีจันทร์ในแบบของสตรีทั่วไปซึ่งต่างจากภาพยนตร์เรื่องตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเรื่องนี้ได้สร้างความประทับใจในบทบาทของพระนางมณีจันทร์ที่รู้จักกับพระนเรศวรตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ร่วมรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับพระมหากษัตริย์นักรบสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งเหมาะกับพระมหากษัตริย์ชาตินักรบเป็นอย่างยิ่ง

ท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร 2 วีรสตรีผู้กล้าหาญถูกนำเสนอในนาฏกรรม ดังนี้

การนำเสนอในนาฏกรรม บทละครโทรทัศน์ ชุดที่ 6 เรื่องท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร โดยคุณสมภพ จันทรประภา นอกจากนี้ยังถูกนำมาสร้างละครประกอบการแสดงแสง สี เสียง ในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต บทบาท การเมืองการทำสงครามนำประชาชนต่อต้านพม่าที่มาตีเมืองถลางในคราวสงครามเก้าทัพจนได้รับชัยชนะ

ท้าวสุรนารี ย่าโมแห่งเมืองนครราชสีมา ถูกนำเสนอในนาฏกรรม ดังนี้

การนำเสนอในนาฏกรรม 1) การแสดงแสง สี เสียง 2) การรำบวงสรวง 3) ภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์เรื่องสุรนารี สร้างโดย วิจิตรเกษมภาพยนตร์ เมื่อ พ.ศ. 2500 ระบบ 35 มม. สีอิสต์แมน เสียงในฟิล์ม

ท้าวสุรนารีเป็นที่เคารพของชาวจังหวัดนครราชสีมา ระหว่างวันที่ 23 มีนาคม - 3 เมษายน ของทุกปี หน่วยงานราชการต่าง ๆ รวมทั้งประชาชนชาวนครราชสีมา ได้จัดงานฉลองวันแห่งชัยชนะของท้าวสุรนารี เพื่อเป็นการเคารพสักการะ เชิดชูเกียรติ วีรกรรมของท้าวสุรนารี และเหล่าบรรพบุรุษของชาวนครราชสีมา จัดขึ้นบริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด โดยจัดการรำบวงสรวง การแสดงประกอบแสง สี เสียง

บทบาทของท้าสุรนารี คือผู้นำในการรบ การวางแผนการต่าง ๆ อย่างหลักแหลม มีความกล้าหาญ สามารถช่วยราชการ ช่วยสามี ช่วยเพื่อนร่วมชาติให้ปลอดภัยจากข้าศึก

ถึงแม้ว่าวีรกรรมของท้าวสุรนารีจะมีประเด็นถกเถียงจากหนังสือ หรือวิทยานิพนธ์ในประเด็นที่ว่าท้าวสุรนารีมีตัวตนจริงหรือไม่ แต่คงไม่สามารถทำลายความเคารพรัก ศรัทธาของชาวจังหวัดนครราชสีมาได้ ผู้วิจัยเห็นว่าหากเรื่องใดที่แสดงถึงความดีงามปลูกฝังให้คนไทยรักเคารพรำลึกถึงคุณงามความดีของบรรพบุรุษสิ่งเหล่านี้ควรเป็นสิ่งที่ส่งเสริมเพื่อเป็นจุดหนึ่งในการสร้างความสามัคคีของคนในชาติและเพื่อไม่ให้เกิดความร้าวฉานของคนในพื้นที่

อภิปรายผลการวิจัย

บทบาทของวีรสตรีที่ปรากฏในนาฏกรรมไทยประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งหลายประการซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้จัดทำซึ่งบางเรื่องนำเพียงเรื่องราวบางส่วนจากพงศาวดารหรือจากหลักฐานต่างๆ มาแล้วปรุงแต่งเพื่อเติมเพื่อให้เกิดความน่าสนใจน่าติดตาม ดังที่ สุเนตร ชุตินธรานนท์ ได้กล่าวไว้ว่า “ในสังคมโลกการส่งผ่านเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ผ่านนาฏกรรมหรือกิจกรรมในโลกของความบันเทิงโดยมีการดัดแปลงแต่งเติมในรูปแบบของนิยายละคร ซึ่งบางครั้งผู้ชมคนเชื่อเรื่องราวที่ถูกนำเสนอและเป็นเรื่องราวที่มีพลังมากกว่าการนำเสนอทางวิชาการ” และหากวีรสตรีท่านใดมีโดดเด่นเป็นที่ประจักษ์จึงมักถูกนำมาสร้างเป็นนาฏกรรม ซึ่งภาพที่ปรากฏในนาฏกรรมนั้นเพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติให้เป็นที่ปรากฏและสะท้อให้เห็นถึงความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และความสามัคคีของคนในชาติจึงนำให้ชาติไทยอยู่รวมเป็นปึกแผ่นได้จนถึงทุกวันนี้ ดังนั้นภาพบทบาทของวีรสตรีเมื่อถูกนำมาสร้างเป็นนาฏกรรมจึงประกอบด้วยปัจจัยหลายอย่างดังนี้

1. การมีอุดมการณ์แน่วแน่ด้วยความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และตามนโยบายการปกครองประเทศ

2. การรู้จักหน้าที่ของตนเองที่มีต่อประเทศชาติ สถานภาพที่ดำรงอยู่ในขณะนั้นเป็นตัวกำหนดบทบาทให้กระทำโดยไม่มีข้อแม้

3. ความเสียสละและการบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ของชาติ

4. ความสามัคคีของคนในชาติ

5. ความสามารถเฉพาะทางในด้านการต่อสู้

จากนาฏกรรมที่กล่าวมาข้างต้นนั้น โครงเรื่องหลักคือเรื่องของความรักชาติ และเนื้อเรื่องปลีกย่อยเน้นบทบาทของวีรสตรีที่มีความรักชาติ มีความกล้าหาญ เสียสละตนเพื่อชาติบ้านเมือง แม้ว่าบทบาทวีกรรมของสตรีแต่ละท่านจะแตกต่างกันแต่เมื่อพิจารณาบทบาทนั้น ๆ อย่างถี่ถ้วนจะพบว่าสตรีแต่ละท่านมีลักษณะคุณสมบัติและภาพลักษณ์ของวีรสตรีร่วมกัน นั่นคือ มีความรัก ภักดีต่อชาติบ้านเมือง กล้าหาญ เสียสละ เพื่อรักษาเอกราชของชาติไทยสะท้อนภาพในลักษณะของสตรี ก็มีความรักชาติ กล้าสละชีวิตเช่นเดียวกับบุรุษ การนำเสนอวีรกรรมของวีรสตรีผ่านนาฏกรรม สมควรที่ชาวไทยทุกคนจะได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์และวีรกรรมของท่าน เพื่อรำลึกคุณูปการและถือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตต่อไป

ข้อเสนอแนะ

วีรสตรีเป็นผู้ที่มีความสำคัญและเสียสละต่อชาติบ้านเมืองเป็นอย่างยิ่ง สังคมไทยควรให้ความสำคัญและนำเสนอเรื่องราวของวีรสตรีในรูปแบบนาฏกรรมให้เหมาะสมกับคนรุ่นใหม่ที่กาลเวลาอาจทำให้เรื่องราวเหล่านี้ถูกลบเลือนไปจากความทรงจำเพื่อให้เป็นที่ประจักษ์ในคุณงามความดีของท่านเหล่านั้นและเพื่อให้ลูกหลานชาวไทยเกิดความสำนึกในคุณงามความดีที่บรรพบุรุษได้อุทิศตนเพื่อประโยชน์ของชาติอย่างอเนกอนันต์

เอกสารอ้างอิง

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2561). *อยุธยา Discovering Ayuthaya.* พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพ : มูลนิธิตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2560). *นิทานโบราณคดี.* พิมพ์ครั้งที่ 6. นนทบุรี: ดอกหญ้า.

ตรี อมาตยกุล. (2507). *พระราชพงศาวดารกรุงสยาม จากต้นฉบับที่เป็นสมบัติของบริติชมิวเซียมกรุงลอนดอน.* พระนคร : อักษรสัมพันธ์.

พันจันนุมาศ (เจิม). (2512). *พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา.* พระนคร: องค์การค้าคุรุสภา.

ประยุทธ ศิริกุล. (2551). *การประยุกต์นาฏกรรมไทยร่วมสมัยสำหรับการแสดงคอนเสิร์ต.* วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต. วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.

มังกร ทองสุขดี. (2562). *ศิลปวัฒนธรรม.* ประวัติศาสตร์ “นางเสือง” แม่ของคนไทยที่ปรากฏในจารึกประวัติศาสตร์คนแรกแม่ดีเด่นจากศิลาจารึก. https://www.silpa-mag.com/history/article_36753. สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2564.

วริศรา อนันตโท. (2559). *จามเทวีบูชา : การผลิตซ้ำตำนานและการสร้างพิธีบวงสรวงในสังคมไทยร่วมสมัย.*ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ลำจุล ฮวบเจริญ. (2550). *เกร็ดพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: The Knowledge Center.

ศิลปากร,กรม. (2542). *พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 1.* พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.

สุเนตร ชุตินธรานนท์. (2550). *การเมืองในประวัติศาสตร์ราชสำนัก หงสาวดีศรีอยุธยา พระสุพรรณกัลยา.* กรุงเทพฯ: มติชน.

“——”. (2561). *อยุธยา: ประวัติศาสตร์ในโลกมายา.* https://www.youtube.com/watch?v=giTFjn5AAp8. สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2564.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. *ราชบัณฑิตสาขาวิชานาฏกรรม.* สัมภาษณ์, เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2562.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมา. (2563). *รู้เรื่องเมืองโคราช ท่องเที่ยวประวัติศาสตร์และอารยธรรมขอม.* เจ-บิ๊ค เทรดดิ้ง จำกัด.

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

แรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี

Motivation And Management Affecting to The Performance of Personnel in The Ubon Ratchathani Provincial Administrative Organization

อนันต์ สุนทราเมธากุล[1], อดุลยเดช ตันแก้ว[2], ชวิศา เจียรกุล[3*]
Anan Suntramethakul[1], Adunyadet Tankaeo[2], Chawisa Jiarakul[3*]
[1,2,3*]คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
[1,2,3*]Faculty of Business Administration and Management, Ubon Ratchathani Rajabhat University
[*]Corresponding author; E-mail: chawisa.jg65@ubru.ac.th

Received 24 July 2025 Revised 29 October 2025
Accepted 7 December 2025 Available Online 26 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์แรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามปัจจัยทางประชากรศาสตร์ ศึกษาด้วยการใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 240 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ถดถอยพหูคูณ การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ ผลการวิจัยพบว่า 1) แรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ปัจจัยจูงใจ ด้านความรับผิดชอบและด้านความท้าทาย คุณค่าและการยอมรับนับถือ ปัจจัยค้ำจุน ด้านนโยบายและสภาพแวดล้อม และปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านการสั่งการ และด้านการจัดการ รวมกัน 5 ตัวแปร สามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการทำงานได้อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) เพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามปัจจัยทางประชากรศาสตร์ พบว่า บุคลากรที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานไม่แตกต่างกัน ส่วนบุคลากรที่มีตำแหน่งงาน อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา ประสบการ์ที่ในการทำงาน อัตราเงินเดือนที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานแตกต่างกันใช้

คำสำคัญ: แรงจูงใจ, การบริหารจัดการ, ประสิทธิภาพการทำงาน, องค์การบริหารส่วนจังหวัด

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ABSTRACT

This research aims to 1) Analyzing the influence motivation and management affecting to the Per-formance of Ubon Ratchathani Provincial Administration Organization 2) To compare the effects of mo-tivation and management the performance of personnel. Administration. Ubon Ratchathani by demo-graphic factors. The sample used in this study is the organization personnel. The province of ubon ratchathani is managed by using questionnaires as a tool for collecting information. 240 individuals by class-sampling. The statistics used were analyzed, percentage, standard deviation, multiple regression analysis, t-test and F-test. The research findings were as follows: 1) Motivation and management that affect the performance of personnel or organization. The management of ubon ratchathani province found that the analysis of motives includes the motivation factors. Responsibility and respect for the policy and Environment and management factors, command and management, It can explain the vari-ance of work performance with statistical significance at the .05 level. 2) To compare motivation and management affecting the work efficiency of personnel of Ubon Ratchathani Provincial Administrative Organization by demographic factors, it was found that different genders had no effect on work effi-ciency. Different job positions, age, marital status, education level, work experience, job position and salary rate had effect on work efficiency.

Keywords: Motivation, Management, Performance of Personnel, Provincial Administrative Organization

บทนำ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี มีการกำหนดภารกิจ อำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่และสอดคล้องกับแผนการพัฒนา ตามนโยบายของรัฐบาลและผู้บริหารท้องถิ่น โดยมีโครงสร้างองค์การประกอบไปด้วย 12 กอง และ 1 หน่วยงาน (องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี, 2567) ซึ่งมีกระบวนการในการดำเนินงานเป็นสิ่งสำคัญ แรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีคุณภาพจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนองค์การให้มีความก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยทั่วไป มักจะพูดถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารทรัพยากรณ์ต่างๆ กล่าวคือ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเพียงพอต่อการใช้งาน เช่น หากองค์การมีบุคลากรที่ขาดประสิทธิภาพในการทำงาน ไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ อาจจะเกิดจากการขาดแรงจูงใจในการทำงาน หรือการมีวัสดุ สำนักงานที่ไม่เพียงพอต่อการใช้งาน ซึ่งบ่งบอกถึงปัญหาของการบริหาร เป็นต้น ผู้บริหารควรให้ความสำคัญต่อการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนในการดำเนินงานต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จและทำงาน เพื่อความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน การลดความเสี่ยง สร้างความเข้าใจในการทำงาน รวมถึงการบริหารจัดการภายในองค์การ และให้เกิดประสิทธิภาพต่อองค์การมากที่สุด ผู้บริหารจึงควรให้ความสำคัญและนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดแนวทางในการบริหารทรัพยากร เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและเป็นมาตรฐานกลางในการทำงาน ให้บุคลากรในองค์การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและ

สามารถบรรลุเป้าหมายขององค์การได้นั้น (กลุ่มให้คำปรึกษาเคลื่อนที่ สำนักพัฒนาและส่งเสริมธรรมาภิบาล สำนักงาน ป.ป.ช, 2567)

องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี มีพื้นที่ที่จำกัดและมีบุคลากรที่เพิ่มมากขึ้น จึงได้ทำการขยับขยายโดยแห่งที่หนึ่งตั้งอยู่ถนนสุรศักดิ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ สำนักการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำนักปลัด สำนักเลขานุการ กองคลัง กองสาธารณสุข กองการเจ้าหน้าที่ กองพัสดุและทรัพย์สิน กองสวัสดิการสังคม กองยุทธศาสตร์และงบประมาณ และหน่วยตรวจสอบภายใน แห่งที่สองอยู่ใกล้ศูนย์ OTOP จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ กองกิจการพาณิชย์ และแห่งที่สามใกล้ทุ่งบูรพา จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ กองช่างและกองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานภายใต้สังกัดที่ต้องดูแล คือ โรงเรียนจำนวน 12 แห่ง และโรงพยาบาลส่งเสริมตำบลจำนวน 30 แห่ง จากสถานที่ตั้งที่มีระยะห่าง เป็นเรื่องยากในการบริหารจัดการควบคุม และการติดต่อประสานงาน

จากการศึกษาทบทวนการวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 17 เรื่อง พบว่า มีการศึกษาแรงจูงใจที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร จำนวน 10 เรื่อง ในขณะที่ มีการศึกษาการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เพียง 4 เรื่อง และมีการศึกษาแรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรเพียง 3 เรื่อง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นการทำการศึกษาโดยกำหนด ปัจจัยด้านแรงจูงใจ และปัจจัยด้านการบริหารจัดการ เป็นตัวแปรอิสระ เพื่อทำการวิเคราะห์ การถดถอยพหุคุณที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร ซึ่งยังมีการศึกษาในแนวทางนี้จำนวนน้อย ข้อค้นพบใหม่นี้จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้ เป็นแนวทางในการพัฒนาและทางเลือกสำหรับสร้างแรงจูงใจในการทำงาน อันเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยกระตุ้นและส่งเสริมให้บุคลากรทำงานด้วยความเต็มใจ รวมถึงการหาแนวทางในการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ มาช่วยส่งเสริมให้บุคลากรทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์การ และตอบสนองความต้องการให้กับประชนในเขตพื้นที่ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์แรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตาม ปัจจัยทางประชากรศาสตร์

ทบทวนวรรณกรรม

แรงจูงใจในการทำงาน

Robbins & DeCenzo (1998, p. 358) ได้ให้ความหมายของคำว่า การจูงใจ ว่าหมายถึง ความเต็มใจที่จะทุ่มเทพลังในการกระทำกิจกรรมใด ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ ภายใต้เงื่อนไขว่าการใช้ความสามารถดังกล่าวเพื่อตอบสนองความต้องการส่วนบุคคล ในขณะที่ Griffin (2005, p. 512) ได้ให้ความหมายของคำว่า การจูงใจ ว่าหมายถึง การจัดการกลุ่ม ของพลังขับที่เป็นสาเหตุให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกไปในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเป็นการ

เฉพาะ ดังนั้น ทฤษฎีที่สามารถนำมาอธิบายแรงจูงใจได้เป็นอย่างดี คือ ทฤษฎีสองปัจจัย (Two – Factor Theory) ของ Herzberg (Herzberg, Musner, & Synderman, 1959) ซึ่งแบ่งแรงจูงใจออกเป็น 2 ปัจจัย ได้แก่

1. ปัจจัยจูงใจ (Motivation Factor) เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความพอใจที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะเกิดจากความพึงพอใจในการทำงาน แบ่งออกเป็น 6 ข้อ ได้แก่ 1) ลักษณะงานที่ทำ 2) ความสำเร็จในการทำงาน 3) การได้รับการยอมรับนับถือ 4) ความรับผิดชอบ 5) ความก้าวหน้า และ 6) โอกาสได้รับความก้าวหน้าในอนาคต

2. ปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factor) เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความไม่พอใจในการทำงาน หรือเป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นจากภายนอกตัวบุคคล ที่ทำให้เกิดความไม่พอใจในการทำงาน แบ่งออกเป็น 10 ข้อ ได้แก่ 1) เงินเดือน 2) ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา 3) ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา 4) ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน 5) สถานะอาชีพ 6) นโยบายการบริหาร 7) สภาพการทำงาน 8) ความเป็นอยู่ส่วนตัว 9) ความมั่นคงในการทำงาน และ 10) วิธีการปกครองบังคับบัญชา

“ทฤษฎีสองปัจจัยของ Herzberg จึงเหมาะสมในการใช้เป็นกรอบแนวคิดสำหรับวิเคราะห์แรงจูงใจ เนื่องจากสามารถแยกแยะได้อย่างชัดเจนระหว่างปัจจัยภายในและภายนอกที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน โดยจากปัจจัยแรงจูงใจ และปัจจัยค้ำจุนทั้งสองตัวแปร สามารถนำมากำหนดเป็นตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย ปัจจัยจูงใจ ได้แก่ ด้านลักษณะงานและความก้าวหน้า ด้านความรับผิดชอบ ด้านความท้าทาย คุณค่าและการยอมรับนับถือ และปัจจัยค้ำจุน ได้แก่ ด้านความมั่นคงและความปลอดภัย ด้านนโยบายและสภาพแวดล้อม ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน

การบริหารจัดการ

กัลยาณี ศิวธรรมปัญญา (2565, หน้า 18) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการหรือกิจกรรมที่บุคคลหลายคนร่วมมือกัน ดำเนินการอย่างมีระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ และทฤษฎีที่พึงเชื่อถือและเป็นประโยชน์ในการบริหารการบริหารต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะ เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในการทำให้สิ่งต่างๆได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ โดยผู้บริหารใช้ศาสตร์เป็นองค์ความรู้ แนวคิดและศิลปะหรือกระบวนการทำให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานจนเป็นผลสำเร็จตรงตามจุดหมายขององค์การหรือตรงตามจุดหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจ โดยใช้ทรัพยากรและเทคนิคต่างๆอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพส่วน สุรชัย พรมปากดี (2565, หน้า 21) ได้อธิบายว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยการใช้กระบวนการอย่างมีระเบียบ โดยอาศัยทรัพยากรทางการบริหาร คือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์และการจัดการ ดังนั้น การบริหารจึงเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารจำเป็นต้องใช้ทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ในการชักจูงให้คนหันมาช่วยเหลืองานขององค์การ เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกัน ในการทำงานให้ได้รับผลสำเร็จตามจุดหมายที่วางไว้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยที่ผู้บริหารต้องทำหน้าที่เป็นทั้งหัวหน้า ผู้นำ ผู้ประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ ตามทฤษฎี POCCC ของ Henri Fayol (1925, p. 13) ซึ่งเป็นแนวคิดของการบริหารเชิงปฏิบัติการที่ประกอบด้วย 5 ปัจจัย คือ 1) การวางแผน คือ การคิด คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า 2) การจัดการองค์การ คือ การกำหนดตำแหน่งหน้าที่การงาน ความรับผิดชอบ ทำให้งานมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ 3) การบังคับบัญชา สั่งการ คือ การมีอำนาจในการควบคุมและสั่งการการทำงาน เพื่อให้การทำงานดำเนินไปอย่างราบรื่น และสามารถแก้ปัญหาได้รวดเร็ว 4) การประสานงาน คือ การเชื่อมโยงงานและหน่วยงานให้สามารถทำงานร่วมกันได้ 5) การควบคุม คือ การกำกับดูแลให้งานราบรื่น ตั้งแต่ต้นจนกระทั่งการบริหารจัดการทุกอย่างสำเร็จลุล่วงตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้

ทฤษฎี POCCC ของ Henri Fayol ทั้ง 5 ปัจจัยดังกล่าว จึงเป็นทฤษฎีที่ควรนำมากำหนดเป็นปัจจัยการบริหารจัดการ ซึ่งสามารถกำหนดเป็นตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ด้านการวางแผนในการปกครองด้านการควบคุม ด้านการจัดการ และด้านสั่งการ

ประสิทธิภาพการทำงาน

ธนภรณ์ พรรณราย (2565, p. 19) กล่าวว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน หมายถึง การใช้ทักษะและความสามารถ มีการกำหนดขั้นตอนและกระบวนการทำงานที่แน่นอนและชัดเจน ใช้ทรัพยากรที่มีอย่างคุ้มค่าและประหยัดที่สุด มีระเบียบวินัย ทำให้สามารถปฏิบัติงานได้ตาม เป้าหมาย ถูกต้องแม่นยำมีคุณภาพและได้มาตรฐาน ในขณะที่ สิขริน คุ้มพันธ์แย้ม (2566, หน้า 7-8) ได้อธิบายความหมายของประสิทธิภาพว่า หมายถึง การปฏิบัติงานที่เกิดจากการทำงานที่ถูกต้อง รวดเร็ว ได้ปริมาณที่ถูกต้อง และมีคุณภาพ รวมถึงการบริหารบุคลากร สถานที่ได้เหมาะสม ความรู้ความเข้าใจ เพื่อเพิ่มความคุ้มค่าให้เกิดประโยชน์สูงสุด และการเพิ่มเทคนิคต่างๆ เพื่อช่วยลดขั้นตอนการทำงานให้มีความสะดวกและถูกต้อง ลดการสูญเสีย ข้อผิดพลาดจากการทำงานทันเวลา รวดเร็ว ถูกต้อง มีคุณภาพและมาตรฐานมุ่งหวัง คือผลสำเร็จการได้งานที่มีคุณภาพ ซึ่ง Peterson & Plowman (1953, pp. 145-150) ได้นำเสนอแนวคิดองค์ประกอบของประสิทธิภาพการทำงานไว้ 4 ประการ คือ 1) ด้านคุณภาพของงาน แบบแผนการคาดหวังงานว่าจะได้สมบูรณ์ตามจุดประสงค์ และคุณภาพที่ดีต้องเกิดความพึงพอใจ มีประสิทธิภาพ ตรงตามมาตรฐานที่วางไว้ 2) ด้านปริมาณงานที่ได้รับ อาจจะขึ้นอยู่กับพื้นฐานความพึงพอใจของแต่ละบุคคล ดังนั้นควรมีการบริหารเวลาให้เหมาะสมกับงานที่ได้รับ จะทำให้เกิดผลดีที่สุด 3) ด้านเวลา คือ เวลาที่ใช้ในการทำงาน องค์การจะต้องมีการวางแผนจัดระบบในการทำงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และ 4) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน การใช้จ่ายต้องมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับประโยชน์ที่ได้รับ มีการใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้ได้มาซึ่งความคุ้มค่า ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดองค์ประกอบของประสิทธิภาพการทำงานไว้ 4 ประการ ของ Peterson & Plowman คือ 1) ด้านคุณภาพของงาน 2) ด้านปริมาณงานที่ได้รับ 3) ด้านเวลา และ 4) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน มากกำหนดเป็นตัวแปรตามที่ใช้การศึกษา

การวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากทฤษฎีดังกล่าว มีการนำมาศึกษาในประเทศไทย ที่น่าสนใจ ได้แก่

ลำไพ พรมชัย (2561, หน้า 77-81) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยแรงจูงใจและบรรยากาศองค์การที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคในจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรมี 4 ตัวแปร ดังนี้ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านลักษณะของงาน ด้านการยอมรับความขัดแย้ง และด้านการให้รางวัลและการลงโทษ สามารถทำนายประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรได้ร้อยละ 60

ปัทมพร พรมทอง (2563, หน้า 88-98) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของข้าราชการกรมการปกครอง จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ได้แก่ การกำหนดนโยบายที่ผ่านการมีส่วนร่วมโดยวัตถุประสงค์ชัดเจน และดำเนินการได้จริง การปกครองและบังคับบัญชาโดยยึดหลักเหตุและผล การส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การปรับปรุงเงินเดือนหรือผลตอบแทนที่เหมาะสม และการจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เหมาะสม

ชินวัตร วิริยะเกริกไกรกุล และภูริณัฐ รอดแก้ว (2565, หน้า 70-73) ได้ศึกษาเรื่อง ผลกระทบจากแรงจูงใจในการทำงานที่มีต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรแผนกวิศวกรรมขององค์การรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า แรงจูงใจในการทำงานและประสิทธิภาพในการทำงานมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง คือ ด้านการจูงใจด้วยวัฒนธรรมองค์การมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการทำงานในระดับที่สูงมาก ด้านการจูงใจด้วยงานและด้านการจูงใจด้วยรางวัลตอบแทนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการทำงานในระดับที่สูงรองลงมา

Forson, Ofosu-Dwamena, Opoku and Adjavon (2021, p. 11) ได้ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจของพนักงานและประสิทธิภาพการทำงาน การศึกษาครู ในโรงเรียนขั้นพื้นฐาน เขตเทศบาล ประเทศกานา จากการศึกษา พบว่า ค่าตอบแทน การออกแบบงาน สภาพแวดล้อมและระบบการจัดการผลการปฏิบัติงาน เป็นปัจจัยสำคัญเชิงบวกในการอธิบายแรงจูงใจของครูในเขตเทศบาล ปัจจัยจูงใจในการทำงานเหล่านี้เป็นตัวทำนายที่สำคัญต่อประสิทธิภาพการทำงาน ตัวบ่งชี้แรงจูงใจในการทำงานโดยรวมเมื่อประสิทธิภาพการทำงานถดถอยเผยให้เห็นผลกระทบเชิงบวกและมีนัยสำคัญจากผลการทดสอบด้วยวิธี ANOVA พบว่า ผลตอบแทน การออกแบบงานและสิ่งแวดล้อม ระบบประสิทธิภาพการทำงานเป็นปัจจัยที่ให้ความสำคัญเชิงบวก เช่น แรงจูงใจต่อครูในเทศบาล นี่คือปัจจัยแรงจูงใจที่มีความสำคัญและสามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพงานได้ เป็นตัวบ่งชี้แรงจูงใจในการทำงานโดยรวมเมื่อประสิทธิภาพการทำงานถดถอยเผยให้เห็นผลกระทบเชิงบวกและมีนัยสำคัญ โดยอาศัยผลจากการทดสอบด้วยวิธี ANOVA แนะนำให้กองการศึกษาของเทศบาลควรมีการจัดฝึกอบรม เพื่อเพิ่มศักยภาพให้ครูฝึกหัดที่ยังมีประสบการณ์ไม่มากให้มีความรู้ความสามารถมีประสิทธิภาพมากขึ้นข้อจำกัดของการศึกษา คือ ไม่สามารถรักษาแรงจูงใจในการทำงานได้

Deressa and Zeru (2019, p. 5) ได้ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการทำงานและผลกระทบต่อผลการดำเนินงานขององค์กรกรณีศึกษาของพยาบาลในโรงพยาบาลรัฐและเอกชน Hawassa: แนวทางการศึกษาแบบผสมผสานจากการศึกษาพบว่า พยาบาลส่วนใหญ่มีแรงจูงใจคือการยอมรับนับถือ และการเงินเป็นหลักมีเพียงไม่กี่คนที่จะพูดถึงแรงจูงใจที่ไม่ใช่เงินประสิทธิภาพงานที่เพิ่มมากขึ้นความพึงพอใจในงานความพึงพอใจของผู้ป่วย และความผูกพันในงานเป็นผลมาจากแรงจูงใจของพยาบาล

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ เป็นบุคลากรสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วย ข้าราชการ จำนวน 302 คน และไม่ใช่ข้าราชการ จำนวน 296 คน รวม 598 คน (องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี 2567) ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดตัวอย่าง โดยใช้สูตรการคำนวณของ Yamane (1973, pp. 727-728) จำนวน 240 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) อย่างเป็นสัดส่วน โดยแบ่งเป็น สำนักกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 28 คน สำนักปลัด อบจ. จำนวน 32 คน สำนักเลขานุการ จำนวน 16 คน กองคลัง จำนวน 15 คน กองช่าง จำนวน 41 คน กองสาธารณะสุข จำนวน 23 คน กองยุทธศาสตร์และงบประมาณ จำนวน 18 คน กองสวัสดิการสังคม จำนวน 11 คน กองกิจการพาณิชย์ จำนวน 14 คน กองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 13 คน กองพัสดุและทรัพย์สิน จำนวน 13 คน กองการเจ้าหน้าที่ จำนวน 13 คน และหน่วยตรวจสอบภายใน จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยแบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งพัฒนาข้อคำถามจาก ทฤษฎีสองปัจจัยของ Herzberg โดยแบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยแรงจูงใจ ได้แก่ ด้านลักษณะงานและด้านความรับผิดชอบ และด้านความท้าทาย คุณค่าและการยอมรับนับถือ โดยมีข้อคำถามจำนวน 11 ข้อ 2) ปัจจัยค้ำจุน ได้แก่ ด้านความมั่นคงและความปลอดภัย ด้านนโยบายและสภาพแวดล้อม และด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน โดยมีข้อคำถามจำนวน 14 ข้อ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารจัดการของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งพัฒนาข้อคำถามจาก ทฤษฎี POCCC ของ Henri Fayol ได้แก่ การวางแผนในการปกครอง การควบคุม การจัดการ และการสั่งการ โดยมีข้อคำถามจำนวน 14 ข้อ ส่วนที่ 4 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดองค์ประกอบของประสิทธิภาพการทำงานไว้ 4 ประการ ของ Peterson & Plowman มากำหนดเป็นข้อคำถาม จำนวน 12 ข้อ โดยส่วนที่ 2 – 4 มีลักษณะเป็นมาตรวัดของ Likert (Likert Scale) แบบ 5 ระดับ จากนั้นทำการพัฒนาจากแบบสอบถามต้นแบบจากการหาค่าความเที่ยงตรงเพื่อให้เนื้อหาในข้อคำถามสามารถวัดได้ครอบคลุมกับสิ่งที่ต้องการวัด โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องที่สามารถยอมรับได้ โดยค่าดัชนีความสอดคล้องที่สามารถยอมรับได้อยู่ที่ .60 ขึ้นไป ซึ่งผลการตรวจสอบพบว่าแบบวัด มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง .67-1.00 จากนั้นทำการทดลองเก็บข้อมูลกับบุคลากรของ เทศบาลตำบลขี้เหล็ก อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 50 คน ซึ่งเป็นกลุ่มทดลองในการเก็บข้อมูล และนำผลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งหมดในการวิจัย (Reliability Analysis) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป มาวิเคราะห์ทางสถิติ เพื่อประเมินว่าเครื่องมือวิจัยแต่ละด้านมีคุณภาพพอที่จะนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้หรือไม่ โดยวิธีหาค่าสัมพันธ์สัมประสิทธิ์แอลฟ่า (Alpha Coefficient) ตามวิธีของ Cronbach ตามที่ Nunnally (1978, pp. 245 – 246) ได้เสนอแนะไว้ว่า Alpha ≥ .70 ถือว่าแบบสอบถามสามารถนำไปใช้กับตัวอย่างจริงได้ พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นโดยรวมทั้งฉบับ เท่ากับ .95 ผู้วิจัยจึงปรับแก้ไขจุดบกพร่องเพิ่มเติมจัดพิมพ์ และทำสำเนาเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

ดำเนินการรวบรวมและตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้และให้คะแนนตามเกณฑ์ จากนั้นนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลแรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ด้วยการหาค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) จากนั้นทำการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับแรงจูงใจ การบริหารจัดการ และประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำค่าเฉลี่ยที่ได้ มาทำการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบ Stepwise เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลแรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งตัวแปรอิสระทุกตัวมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกัน ได้แก่ ด้านลักษณะงานและความก้าวหน้า ด้านความรับผิดชอบ ด้านความท้าทาย คุณค่าและการยอมรับนับถือ ด้านความมั่นคงและความปลอดภัย ด้านนโยบายและสภาพแวดล้อม ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ด้านการวางแผนในการปกครอง ด้านการสั่งการ ด้านการควบคุม ด้านการจัดการ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่าง .07–.69 (เมื่อ r ≤ .80) จากข้อมูลดังกล่าว เพื่อป้องกันการ เกิดปัญหาการมีสหสัมพันธ์กันเองระหว่างตัวแปรมากกว่า 2 ตัว (Multicollinearity) แสดงว่าตัวแปรที่นำมาใช้พยากรณ์เป็นตัวแปรที่ดี สามารถนำไปวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณได้ เมื่อได้แรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีจึงนำผลการวิเคราะห์ที่ได้ มาทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยจำแนกตามปัจจัยทางประชากรศาสตร์ ด้วยการทดสอบค่า (t-test) การวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-way Anova)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด จำนวน 240 คน จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามแรงจูงใจและการบริหารการจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีสถานภาพโสด มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ประสบการณ์ในการทำงาน 6-10 ปี มีตำแหน่งงานเป็นข้าราชการ และมีอัตราเงินเดือน 15,001-30,000 บาท

2. ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับแรงจูงใจการบริหารจัดการและประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี มีดังนี้

เกณฑ์การประเมินระดับความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับแรงจูงใจและการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี วิเคราะห์จากโปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ย และหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

คะแนนค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

คะแนนค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

คะแนนค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

คะแนนค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง เห็นด้วยมาก

คะแนนค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับแรงจูงใจการบริหารจัดการและประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปรผล
ปัจจัยจูงใจ			
ด้านลักษณะงานและความก้าวหน้า	4.21	.53	มาก
ด้านความรับผิดชอบ	4.45	.48	มาก
ด้านความท้าทาย คุณค่าและการยอมรับนับถือ	4.11	.56	มาก
รวม	**4.26**	**.40**	**มาก**
ปัจจัยค้ำจุน			
ด้านความมั่นคงและความปลอดภัย	4.02	.62	มาก
ด้านนโยบายและสภาพแวดล้อม	4.43	.46	มาก
ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน	4.35	.49	มาก
รวม	**4.27**	**.41**	**มาก**
การบริหารจัดการ			
ด้านการวางแผนในการปกครอง	4.43	.44	มาก
ด้านการสั่งการ	4.49	.48	มาก

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปรผล
ด้านการควบคุม	4.41	.43	มาก
ด้านการจัดการ	4.39	.49	มาก
รวม	**4.43**	**.37**	**มาก**
ประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร	**4.34**	**.39**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยจูงใจมีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งด้านความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านลักษณะงานและความก้าวหน้า และ ด้านความท้าทายคุณค่าและการยอมรับนับถือ ส่วนปัจจัยค้ำจุนมีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งด้านนโยบายและสภาพแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน และ ด้านความมั่นคงและความปลอดภัย ส่วนการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งด้านการสั่งการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการวางแผนในการปกครอง และด้านการควบคุม ส่วนประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรมีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ โดยใช้การวิเคราะห์แบบ Stepwise มีดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ ของแรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี แบบ Stepwise

	Model	VIF	Unstandardized Coefficients (B)	Standardized Coefficients (Beta)	t	p
Cc4	ปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านการจัดการ	2.23	.20	.25	3.40*	.00
Aa3	ปัจจัยจูงใจ ด้านความท้าทายคุณค่าและการยอมรับนับถือ	1.46	.17	.24	3.48*	.00
Cc2	ปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านการสั่งการ	1.86	.17	.21	2.97*	.00
Bb2	ปัจจัยค้ำจุน ด้านนโยบายและสภาพแวดล้อม	1.95	.13	.15	2.12*	.03
Aa2	ปัจจัยจูงใจ ด้านความรับผิดชอบ	2.19	.12	.15	2.65*	.00
Constant = 1.50 F = 13.52 Sig = .00 R = .60 R^2 = .37 R^2adj = .34						

* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ แบบ Stepwise พบว่า มีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตามมีค่าเท่ากับ .60 (R = .60) แสดงว่าตัวแปรต้น ประกอบด้วย ปัจจัยจูงใจด้านความรับผิดชอบและด้านความท้าทายคุณค่าและการยอมรับนับถือปัจจัยค้ำจุน ด้านนโยบายและสภาพแวดล้อมและปัจจัยการบริหารจัดการด้านการสั่งการ และด้านการจัดการ สามารถพยากรณ์การเกิดตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ได้ร้อยละ 34.00 (R2adj = .34) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการเปรียบเทียบแรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามปัจจัยทางประชากรศาสตร์ มีดังนี้

กำหนดให้

Cc4 หมายถึง ปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านการจัดการ

Aa3 หมายถึง ปัจจัยจูงใจ ด้านความท้าทายคุณค่าและการยอมรับนับถือ

Cc2 หมายถึง ปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านการสั่งการ

Bb2 หมายถึง ปัจจัยค้ำจุน ด้านนโยบายและสภาพแวดล้อม

Aa2 หมายถึง ปัจจัยจูงใจ ด้านความรับผิดชอบ

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบแรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามปัจจัยทางประชากรศาสตร์

ตัวแปร	เพศ		ตำแหน่งงาน		อายุ		สถานภาพการสมรส		ระดับการศึกษา		ประสบการณ์ในการทำงาน		อัตราเงินเดือน	
	t	p	t	p	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p
Aa2	1.83	.06	.04	.96	2.52*	.05	1.97	.14	4.26*	.01	.31	.87	1.57	.20
Aa3	.13	.89	.84	.40	2.43	.06	2.20	.11	5.03*	.00	1.19	.32	4.16*	.00
Bb2	.12	.90	3.24*	.00	1.12	.34	2.35	.09	9.55*	.00	2.48*	.04	4.26*	.00
Cc2	.65	.51	.51	.60	.90	.44	.21	.81	6.50*	.00	1.06	.38	.73	.53
Cc4	1.47	.14	.95	.34	.35	.79	2.93*	.05	4.84*	.00	.53	.71	1.52	.21

* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 การเปรียบเทียบแรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามเพศ พบว่า เพศที่แตกต่างกันมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานที่ไม่ต่างกัน ส่วนตำแหน่งงานที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยค้ำจุน ด้านนโยบายและสภาพแวดล้อมต่างกัน ส่วนอายุที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจ ด้านความรับผิดชอบต่างกัน ส่วนสถานภาพการสมรสที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านการจัดการต่างกัน ส่วนระดับการศึกษา แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจ ด้านความรับผิดชอบ ปัจจัยจูงใจ ด้านความท้าทาย คุณค่าและการยอมรับนับถือ ปัจจัยค้ำจุน ด้านนโยบายและสภาพแวดล้อม และปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านการสั่งการ และด้านการจัดการต่างกัน ส่วนประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยค้ำจุน ด้านนโยบายและสภาพแวดล้อมต่างกัน ส่วนอัตราเงินเดือนแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัจจัยจูงใจ ด้านความก้าวหน้าและการยอมรับนับถือและปัจจัยค้ำจุนด้านนโยบายและสภาพแวดล้อมต่างกัน

สรุปผลการวิจัย

ผลการทดสอบจากวัตถุประสงค์ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์แรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ปัจจัยจูงใจ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความท้าทาย คุณค่าและการยอมรับนับถือ และปัจจัยค้ำจุน ด้านนโยบายและสภาพแวดล้อม ปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านการสั่งการ และด้านการจัดการ มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อจัดลำดับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน พบว่า ปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านการจัดการ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดรองลงมาคือ ปัจจัยจูงใจ ด้านความท้าทายคุณค่าและการยอมรับนับถือ ปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านการสั่งการ ปัจจัยค้ำจุน ด้านนโยบายและสภาพแวดล้อม และปัจจัยจูงใจ ด้านความรับผิดชอบ จากผลการวิจัยที่ค้นพบนี้ จึงสามารถให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้องที่ 1 ที่กล่าวว่า “เพื่อวิเคราะห์แรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี” ได้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตาม ปัจจัยทางประชากรศาสตร์ พบว่า เพศที่แตกต่างกันมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานที่ไม่ต่างกัน ส่วนตำแหน่งงานและประสบการณ์ในการทำงานที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยค้ำจุน ด้านนโยบายและสภาพแวดล้อมต่างกัน แสดงให้เห็นว่า บุคลากรที่มีตำแหน่งต่างกัน ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มผู้บริหารซึ่งมีมุมมองเป็นผู้กำหนดนโยบาย และมีประสบการณ์ในการทำงานมานาน และผู้ปฏิบัติงานซึ่งส่วนใหญ่จะถูกจ้างงานตามผู้บริหารที่ได้รับมาจากการเลือกตั้งในท้องถิ่น ซึ่งจะมประสบการณ์ในการทำงานสั้นจะมีมุมมองการปฏิบัติตามนโยบาย ภายใต้พื้นฐานการเป็นองค์การที่ได้รับอิทธิพลทางการเมือง จึงทำให้ทั้งบุคลากรทั้งสองกลุ่มให้ความสำคัญกับนโยบายและสภาพแวดล้อมต่างกัน ส่วนอายุที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจด้านความรับผิดชอบต่างกัน แสดงให้เห็นว่า อายุของบุคลากรที่มีวุฒิภาวะต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรที่อยู่ในกลุ่ม Generation X จะมีมุมมองที่ให้ความสำคัญต่อความรับผิดชอบในการทำงานต่างจาก Genration Y ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรจะทำงานศึกษาต่อไป ว่าส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานเพียงใด ส่วนสถานภาพการสมรสที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านการจัดการต่างกัน แสดงให้เห็นว่า บุคลากรที่มีสถานภาพโสด ที่มีภาระรับผิดชอบต่อครอบครัวต่ำว่า บุคลากรที่มีสถานภาพสมรสซึ่งมีความจำเป็นต้องรับผิดชอบต่อครอบครัวสูง จึงพยายามกำหนดแนวทางการจัดการการทำงานแตกต่างกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่า บุคลากรที่มีสถานภาพโสด จำเป็นต้องกำหนดแนวทางการจัดการที่ให้ความสำคัญต่องานมากกว่าครอบครัว ในขณะที่บุคลากรที่มีสถานภาพสมรสจะพยายามสร้างจัดการคุณภาพชีวิตการทำงานกับครอบครัวกับการทำงานให้ได้สมดุลกัน ส่วนระดับการศึกษา แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจ ด้านความรับผิดชอบ ปัจจัยจูงใจ ด้านความท้าทาย คุณค่าและการยอมรับนับถือ ปัจจัยค้ำจุนด้านนโยบายและสภาพแวดล้อม และปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านการสั่งการ และด้านการจัดการต่างกัน แสดงให้เห็นว่าบุคลากรในองค์การที่มีการศึกษาต่างกันมีผลอย่างมากที่จะสร้างความแตกต่างๆ ในหลายๆ ด้านจึงมีความจำเป็นที่องค์การต้องใช้วุฒิการศึกษาของบุคลากรเป็นตัวกำหนดการปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกันส่วนอัตราเงินเดือนแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัจจัยจูงใจ ด้านความก้าวหน้าและการยอมรับนับถือ และปัจจัยค้ำจุน ด้านนโยบายและสภาพแวดล้อมต่างกันแสดงให้เห็นว่า การปฏิบัติตามนโยบายและการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่ได้รับอิทธิพลจากองค์การทางการเมืองย่อมก่ให้เกิดความแตกต่างของความก้าวหน้าและการยอมรับนับถือของบุคลากรทุกส่วนในองค์การ และมีผลต่อค่าตอบแทนที่จะได้รับจากผลการวิจัย

ที่ได้กล่าวมานี้ จึงทำให้สามารถให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ที่กล่าวว่า “เพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี” ได้

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย มีประเด็นการอภิปรายผลการวิจัยจากแรงจูงใจและการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ ปัจจัยจูงใจ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความท้าทาย คุณค่าและการยอมรับนับถือ และปัจจัยค้ำจุน ด้านนโยบายและสภาพแวดล้อม ปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านการสั่งการ และด้านการจัดการ ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยจูงใจ ด้านความรับผิดชอบ พบว่า มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี แสดงให้เห็นว่า หากบุคลากรได้รับมอบหมายงานที่เป็นธรรม มีความชัดเจน ได้รับความไว้วางใจจากผู้บริหาร และสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้สำเร็จ ตรงตามระยะเวลาที่กำหนด โดยไม่มีงานค้าง ย่อมจะส่งผลดีต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรนั้น ทำเกิดความประหยัดไม่สิ้นเปลืองทรัพยากรต่างๆ ในการทำงานได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภารัตน์ กุลโชติ (2566, หน้า 53) ได้ศึกษาเรื่องแรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยแรงจูงใจด้านความรับผิดชอบ ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจษฎา ภาดี, อนันต์ สุนทราเมทากุล และกิตติมา จึงสุวดี (2566, หน้า 146) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอน้ำเกลี้ยง จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยจูงใจด้านความรับผิดชอบมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอน้ำเกลี้ยง จังหวัดศรีสะเกษ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้นจากผลการวิจัยที่ค้นพบ จึงชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยจูงใจด้านความรับผิดชอบ เป็นปัจจัยที่ต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นในองค์การ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานขององค์การให้สูงขึ้น

2. ปัจจัยจูงใจ ด้านความท้าทาย คุณค่า และการยอมรับนับถือ พบว่า มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี แสดงให้เห็นว่า หากบุคลากรได้รับมอบหมายงานที่มีความท้าทาย หรือต้องอาศัยประสบการณ์ในการทำงาน สามารถทำงานได้ประสบความสำเร็จ อีกทั้งเพื่อนร่วมงานให้ให้การยกย่อง หรือขอคำปรึกษาในการทำงาน รวมถึงพร้อมจะรับฟังคำแนะนำเพื่อทำให้งานรับผิดชอบสามารถประสบผลสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว และยังช่วยเป็นแรงจูงใจในการทำงาน ทำให้รู้สึกมีคุณค่าต่องานที่ได้ทำ อาจได้รับการยกย่องจากเพื่อนร่วมงานหรือผู้บริหารตามมา ผลการวิจัยดังกล่าวมีผลสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพงษ์ มีสุวรรณ (2566, หน้า 134) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ธรรมาภิบาลและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากร กรมการปกครอง จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากร กรมการปกครอง จังหวัดสกลนคร ในด้านความสัมพันธ์กับหัวหน้างานมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการทำงานของบุคลากร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กานต์พิชชา บุญมี (2566, หน้า 79) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง อิทธิพลของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานการเงินและบัญชีของบุคลากรของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยจูงใจด้านความก้าวหน้าในงาน และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานการเงินและบัญชีของบุคลากรของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .01 ดังนั้นจากผลการวิจัยที่ค้นพบ จึงชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยจูงใจ ด้านความท้าทาย คุณค่า และการยอมรับนับถือ เป็นสิ่งที่ผู้บริหารต้องนำมาใช้เป็นเครื่องมือ ในการกระตุ้นให้บุคลากรในองค์การเกิดความพยายามในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

3. ปัจจัยค้ำจุน ด้านนโยบายและสภาพแวดล้อม พบว่า มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี แสดงให้เห็นว่า หากองค์กรมีอุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆที่สามารถอำนวยความสะดวกได้เพียงพอ มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น สภาพอากาศ อุณหภูมิ แสงสว่าง มีการจัดระบบงาน การกระจายงาน รวมถึงการแจ้งกฎระเบียบหรือนโยบายองค์กรที่ชัดเจน และมีการจัดอบรมให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถอยู่เสมอ ย่อมทำให้เกิดประสิทธิภาพต่อการปฏิบัติงานให้บรรลุความสำเร็จได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปทิตตา จันทวงศ์ (2559, หน้า 97) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้าง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านนโยบายการบริหาร ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้าง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรี พันธุ์แตงไทย (2564, หน้า 68) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจด้านนโยบายการบริหาร และด้านสภาพแวดล้อมการทำงาน ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นจากผลการวิจัยที่ค้นพบ จึงชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยค้ำจุน ด้านนโยบายและสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นมุมมองของผู้บริหาร ที่จะต้องจัดการสภาพแวดล้อมการทำงาน ที่สามารถกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงขึ้น

4. การบริหารจัดการ ด้านการสั่งการ พบว่า มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี แสดงให้เห็นว่า หากผู้บริหารมีการให้อิสระในการทำงาน แต่ยังคงมีการตรวจสอบ ควบคุมในแต่ละขั้นตอนการทำงาน และคอยให้คำปรึกษากับบุคลากรอยู่เสมอ จะส่งผลให้องค์การสามารถดำเนินการได้บรรลุจุดประสงค์ขององค์การได้ ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของ เสาวนารถ เล็กเลอสินธุ์ (2556, หน้า 192) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารองค์การองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนนทบุรี ให้ความสำคัญกับด้านการสั่งการหรืออำนวยการเป็นอันดับหก ซึ่งให้ความสำคัญน้อยกว่าด้านงบประมาณ ด้านการจัดบุคคลเข้าทำงาน ด้านการประสานงาน ด้านการวางแผน และด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน โดยอธิบายว่า ด้านการสั่งการหรืออำนวยการ คือการที่ผู้บริหารควรมีมนุษย์สัมพันธ์ กำกับดูแลการทำงานให้บุคลากรอยู่ในระเบียบ วินัย ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในกระบวนการบริหาร และเป็นบทบาทที่สำคัญของนักบริหาร การสั่งการเป็นการตัดสินใจของผู้บริหารในการกำหนดให้ผู้ร่วมงานในการปฏิบัติงานในการสั่งการนั้นผู้บริหารอาจสั่งการได้ 2 วิธีคือ การสั่งการเป็นลายลักษณ์อักษร และสั่งการด้วยวาจา และขัดแย้งกับงานวิจัยของ อภิวรรณ ปานเนตรแก้ว และณัฐณภรณ์ เอกนราจินดาวัฒน์ (2566, หน้า 209) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ให้ความสำคัญกับด้านการสั่งการหรืออำนวยการ เป็นลำดับที่หก ซึ่งให้ความสำคัญน้อยกว่าด้านการวางแผน ด้านการจัดบุคคลเข้าทำงาน ด้านการประสานงาน ด้านการจัดองค์การ และด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน โดยอธิบายว่าผู้บริหารควรมีภาวะความเป็นผู้นำหรือมีความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ควรจัดระบบสื่อสารและการสร้างเครือข่ายภายใน หน่วยงานหรือระหว่างหน่วยงานควรมีการมอบหมายอำนาจหน้าที่สัมพันธ์และสอดคล้องกับความรับผิดชอบแต่ละตำแหน่งบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่มีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่และการวินิจฉัยสั่งการและการควบคุมบังคับบัญชาบุคลากรให้ปฏิบัติงานชัดเจนเหมาะสม ผลการวิจัยที่พบว่าขัดแย้งดังกล่าว อาจเกิดจากการองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี

เป็นหน่วยงานราชการที่ได้รับอิทธิพลจากการเมืองท้องถิ่น ซึ่งผู้นำท้องถิ่นในระดับองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นกลุ่มผู้นำท้องถิ่นกลุ่มเดิมที่มีอิทธิพลมากพอที่จะได้รับการเลือกตั้งให้เข้ามาบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้การบริหารจัดการด้านการสั่งการมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรสูง

5. การบริหารจัดการ ด้านการจัดการ พบว่า มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี แสดงให้เห็นว่า หากมีการทบทวนนโยบาย ระเบียบจากผู้บริหารระดับสูงเป็นระยะ ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน จะส่งผลให้บุคลากรทำตามคำสั่งผู้บริหารได้ดี และถ้าสามารถบูรณาการทรัพยากรต่างๆ สนับสนุนกันได้ตามจำเป็น เพื่อให้การดำเนินการประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรชัย พรมปากดี (2565, หน้า 189) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม ผลการวิจัยพบว่า ด้านบริหารจัดการ ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่ผลการวิจัยที่ค้นพบดังกล่าวมีความขัดแย้งกับงานวิจัยของ วารุณี ขำสวัสดิ์ และสิทธิเดช สิริสุขะ (2558, หน้า 565-567) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานคลังขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า ด้านการจัดการองค์การ ด้านการอำนวยการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการประสานงาน ด้านงบประมาณ ได้รับความสำคัญเป็นอันดับสอง - ห้า โดยได้รับความสำคัญน้อยกว่าด้านการวางแผนซึ่งได้รับความสำคัญเป็นอันดับแรก ผลการวิจัยที่พบว่าขัดแย้งดังกล่าว อาจเกิดจากเป็นหน่วยงานราชการที่ได้รับอิทธิพลจากการเมืองท้องถิ่น ซึ่งผู้นำท้องถิ่นในระดับองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นกลุ่มผู้นำท้องถิ่นกลุ่มเดิมที่มีอิทธิพลมากพอที่จะได้รับการเลือกตั้งให้เข้ามาบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้การบริหารจัดการด้านการจัดการของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี สูงซึ่งเกิดจากประสบการณ์สะสมจากการทำงานมาเป็นระยะเวลานาน

ข้อเสนอแนะ

1. ปัจจัยจูงใจด้านความรับผิดชอบ คือ ความพึงพอใจที่ได้รับมอบหมายงานให้มีหน้าที่รับผิดชอบแก้ไขอุปสรรค ปัญหาที่จะเกิดขึ้นระหว่างการทำงานนั้นๆ จากการวิจัยในครั้งนี้มีค่าเฉลี่ยที่บ่งบอกถึงการส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ในปัจจัยจูงใจมากที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารจึงควรให้ความสำคัญกับปัจจัยจูงใจ ด้านความรับผิดชอบ เพราะเป็นสิ่งที่จะช่วยพัฒนาให้บุคลากรมีประสิทธิภาพการทำงานที่ดียิ่งขึ้น

2. ปัจจัยจูงใจ ด้านความท้าทาย คุณค่าและการยอมรับนับถือ เป็นแรงจูงใจที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี รองลงมาจากด้านความรับผิดชอบ เพราะเป็นการได้รับมอบหมายงานใหม่ทำให้เกิดความท้าทายและเป็นการสร้างเสริมประสบการณ์ในการทำงาน ทำให้มีความตื่นเต้น ไม่น่าเบื่อ และยังทำให้เกิดคุณค่าในตัวเองอีกด้วย รวมถึงการมีคนนับหน้าถือตาเป็นสิ่งที่สามารถช่วยเชิดชู เป็นที่ยอมรับในสังคมไทยปัจจุบันและมีความก้าวหน้าในสายงาน ทั้งเรื่องการงานและด้านผลตอบแทน ดังนั้น ผู้บริหารจึงควรให้ความสำคัญกับปัจจัยจูงใจด้านความท้าทาย คุณค่าและการยอมรับนับถือ การสับเปลี่ยนหมุนเวียนงาน และการสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคลากร เพราะเป็นอีกหนึ่งสิ่งที่สามารถเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีได้

3. ปัจจัยค้ำจุน ด้านนโยบายและสภาพแวดล้อม เป็นการวางแผน นโยบายและการแจ้งวัตถุประสงค์ขององค์การให้บุคลากรทราบอย่างทั่วถึง อีกทั้งสภาพแวดล้อมในการทำงานจะช่วยส่งเสริมการทำงานให้มีประสิทธิภาพ

มากขึ้น เช่น แสงสว่างที่เพียงพอ เหมาะแก่การทำงาน หรือแม้กระทั่งการสร้างบรรยากาศที่ดีให้แก่บุคลากรด้วยความรักความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเข้าใจกัน และลดความขัดแย้งในองค์กร ซึ่งปัจจัยค้ำจุนด้านนโยบายและสภาพแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยที่บ่งบอกถึงการส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ดังนั้น ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการทำงานเป็นทีม การสร้างความสามัคคีในหมู่คณะและการให้อภัยซึ่งกันและกัน จะทำให้บุคลากรเกิดความรัก ความผูกพันในองค์การ จะทำให้องค์กรสามารถขับเคลื่อนไปสู่จุดมุ่งหมายได้อย่างรวดเร็ว

4. การบริหารจัดการ ด้านการสั่งการ เป็นสิ่งที่ผู้บริหารควรคำนึงถึงอยู่ตลอดเวลา เพราะการสั่งการเป็นสิ่งที่ค่อนข้างอ่อนโยน ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการพูดเพื่อให้บุคลากรทำตามคำสั่ง โดยผู้บริหารควรสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากรและเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เพื่อให้เกิดความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย ซึ่งปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านการสั่งการที่มีค่าเฉลี่ยที่บ่งบอกถึงการส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ดังนั้น ผู้บริหารควรมีการเป้าหมาย แบบแผนการทำงานที่ชัดเจนและสามารถทำได้จริง มีการทบทวนและประเมินผลงานที่ทำ เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูงสุด

5. การบริหารจัดการ ด้านการจัดการ เป็นสิ่งที่ผู้บริหารต้องทราบถึงศักยภาพของบุคลากร ทั้งความรู้ความสามารถ ความถนัดของบุคลากรในองค์การ เพื่อจัดสรรบุคลากรให้มีความเหมาะสมกับงาน ได้ผลลัพธ์ที่ดีและเกิดประสบความสำเร็จ รวมถึงการบริหารงบประมาณต่างๆให้เกิดความเหมาะสม ซึ่งปัจจัยการบริหารจัดการ ด้านการจัดการ มีค่าเฉลี่ยที่บ่งบอกถึงการส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน ของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ดังนั้น ผู้บริหารควรกำหนดวิธีการ การวางแผนการดำเนินการต่างๆ ให้มีคุณภาพ มีความเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มให้คำปรึกษาเคลื่อนที่ สำนักพัฒนาและส่งเสริมธรรมาภิบาล สำนักงาน ป.ป.ช. (ตุลาคม 2567). *ถอดบทเรียนความสำเร็จในการดำเนินโครงการตามแผนการส่งเสริมคุณธรรมประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ของสำนักพัฒนาและส่งเสริมธรรมาภิบาล.* https://www.nacc.go.th/ bgg/categorydetail/20230404184135104/20240618160109?

กัลยาณี ศิวธรรมปัญญา. (2565). *การบริหารจัดการตามหลักคุณธรรมและความโปร่งใสในวิถีใหม่ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต).* มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

กานต์พิชชา บุญมี. (2566). *อิทธิพลของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานการเงินและบัญชีของบุคลากรของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 (วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต).* มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

เจษฎา ภาดี, อนันต์ สุนทราเมทากุล และกิตติมา จึงสุวดี. (2566). ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอน้ำเกลี้ยง จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารการจัดการและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 10*(2), 135-151.

ชิณวัตร วิริยะเกริไกรกุล และภูริณัฐ รอดแก้ว. (2565). *ผลกระทบจากแรงจูงใจในการทำงานที่มีต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรแผนวิศวกรรมขององค์กรรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร.* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

ธนภรณ์ พรรณราย. (2565). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ปทิตตา จันทวงศ์. (2559). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้าง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ปัทมพร พรมทอง. (2563). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการกรมการปกครอง จังหวัดสกลนคร.* (การศึกษาค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พัชรี พันธุ์แตงไทย. (2564). *แรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

ลำไพ พรมชัย. (2561). *ปัจจัยแรงจูงใจและบรรยากาศองค์กรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคในจังหวัดอุบลราชธานี.* (การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

วารุณี ขำสวัสดิ์ และสิทธิเดช สิริสุขะ. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานคลังขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดเพชรบุรี. *Veridian E-Journal, Silpakorn University, 8*(1), 565-581.

ศิริพงษ์ มีสุวรรณ. (2566). *ธรรมาภิบาลและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรกรมการปกครองจังหวัดสกลนคร* (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สิขริน คุ้มพันธุ์แย้ม. (2566). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของวิศวกร บริษัท ยูแทคไทย จำกัด.* (วิทยานิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุภารัตน์ กุลโชติ. (2564). *แรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สุรชัย พรมปากดี. (2565). *ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

เสาวนารถ เล็กเลอสินธุ์. (2561). ประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารองคารบริหารส่วนตำบลจังหวัดนนทบุรี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 12*(28), 187–196.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี. (2567). *แผนพัฒนาท้องถิ่น* องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี (พ.ศ.2566-2570). สำนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี.

อภิวรรณ ปานเนตรแก้ว และณัฐณภรณ์ เอกนราจินดาวัฒน์. (2565). ประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 5*(2), 174–188.

Deressa, A. T., and Zeru, G. (2019). Work motivation and its effects on organizational performance: the case of nurse in Hawassa public and private hospital: Mixed method study approach. *BMC Research Notes, 12*(1), 1-6.

Fayol, H. (1925). *General and Industrial Management.* Sir Issac Pitman and Sons.

Forson, J. A., Ofosu-Dwamena, E., Opoku, R. A., and Adjavon, S. E. (2021). Employee motivation and job performance: a study of basic school teachers in Ghana. *Future Business Journal, 7*(30), 1-12.

Griffin, R. W. (2005). *Management.* (8th ed.). Houghton Mifflin.

Gulick, L., & Urwick, L. (1937). *Paper on the Science of Administration.* Augustus M. Kelley.

Herzberg, F., Musner, B. & Synderman, B. B. (1959). *The Motivation to Work.* John & Wiley & Sons.

Nunnally, J. (1978). *Psychometric Theory.* (2nd ed.). McGraw-Hill.

Peterson, E. & Plowman, E. G. (1953). *Business Organization and Management.* Richard D. Irwin.

Robbins, S. P. & DeCenzo, D. A. (1998). *Fundamentals of Management.* (2nd ed.). Prentice-Hall.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis.* (3rd ed.). Harper & Row Ltd.

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมด้านสมรรถนะหลักความต้องการในการพัฒนาและแนวทางในการพัฒนาของบุคลากรการบิน ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ

The Relationship between Core Competency Readiness, Development Needs and Development Approaches of Aviation Personnel at Suvarnabhumi Airport

กนกวรรณ จั่นจีน[1*], เนตร์ศิริ เรืองอริยภักดิ์[2], วีรวัฒน์ พุ่มพยอม[3]

Kanokwan Janjeen[1*], Natesiri Ruangariyapuk[2], Veeravat Phumpayom[3]

[1*,2]สาขาวิชาการจัดการการบิน สถาบันพัฒนาบุคลากรการบิน มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

[3]สาขาวิชาการจัดการธุรกิจการค้าสมัยใหม่ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

[1*,2]Airline Business Program Aviation Personnel Development Institute (APDI), Kasem Bundit University

[3]Modern Trade Business Management, Kasem Bundit University

[*]Corresponding author; E-mail: kanokwan.jan@kbu.ac.th

Received 13 June 2025 Revised 1 November 2025

Accepted 7 December 2025 Available Online 26 December 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ: 1) เพื่อศึกษาความพร้อมด้านสมรรถนะหลักของบุคลากรการบิน 2) เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาของบุคลากรการบิน 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาของบุคลากรการบิน และ 4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมด้านสมรรถนะหลักในด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะความต้องการในการพัฒนาในด้านการฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา และแนวทางในการพัฒนาบุคลากรการบินในด้านความพร้อมด้านสมรรถนะหลักความต้องการในการพัฒนา และแนวทางในการพัฒนา วิธีวิจัยเชิงปริมาณ รวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากบุคลากรการบิน ณ ท่าอากาศยาน สุวรรณภูมิ จำนวนทั้งสิ้น 303 คน สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ การแจกแจงความถี่ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพร้อมด้านสมรรถนะหลักของบุคลากรการบินภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มากที่สุดคือ ด้านคุณลักษณะ รองลงมาด้านทักษะ และด้านความรู้ตามลำดับ 2) ความต้องการในการพัฒนาพบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านพบว่าระดับมากที่สุดคือ การพัฒนา รองลงมาคือด้านการฝึกอบรม และด้านการศึกษาตามลำดับ 3) แนวทางในการพัฒนาพบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มากที่สุดคือความต้องการพัฒนา รองลงมาคือ การฝึกอบรม และการศึกษา 4) การศึกษาความสัมพันธ์พบว่าแนวทางในการพัฒนาบุคลากรมีความสัมพันธ์ต่อความต้องการในการพัฒนาในทิศทางเดียวกัน และมีความสัมพันธ์กับความพร้อมด้านสมรรถนะหลักในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Sig. = 000) ข้อเสนอแนะ องค์การควรให้การสนับสนุนในการพัฒนาบุคลากรที่สร้างคุณค่าต่อผู้ใช้บริการ และการพัฒนาที่ยากต่อการเลียนแบบ เพื่อสร้างสมรรถนะที่มีความเฉพาะเจาะจงไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ง่าย และการพัฒนาที่สามารถนำไปใช้ได้หลากหลายให้กับบุคลากรการบิน ณ ท่าอากาศยนสุวรรณภูมิ ซึ่งการวิจัยพบว่าบุคลากรมีความพร้อมด้านสมรรถนะอยู่ในระดับมากโดยเฉพาะด้านคุณลักษณะและมีความต้องการที่จะพัฒนาตน โดยให้ความสำคัญมากในเรื่องของการพัฒนาด้วยการฝึกอบรม และการศึกษา

คำสำคัญ: สมรรถนะหลัก, ความต้องการในการพัฒนา, แนวทางในการพัฒนาบุคลากร, บุคลากรการบิน, การบริหารทรัพยากรมนุษย์

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ABSTRACT

This research aims to 1) examine the readiness in terms of core competencies among aviation personnel, 2) investigate their development needs, 3) explore approaches for personnel development, and 4) study the relationship among core competency readiness (knowledge, skills, and attributes), development needs (training, education, and development), and approaches to personnel development. A quantitative research methodology was employed. Data were collected using questionnaires from 303 aviation personnel at Suvarnabhumi Airport. Statistical tools used for data analysis included mean, percentage, frequency distribution, and correlation coefficient. The research findings revealed that 1) the overall level of readiness in core competencies was high, with the highest aspect being personal attributes, followed by skills and knowledge; 2) the overall level of development needs was high, with the highest being development, followed by training and education 3) the overall level of development approaches was high, emphasizing development needs, training, and education; and 4) there were positive correlations between personnel development approaches and both development needs and core competency readiness, with statistical significance at the 0.05 level (Sig. = 0.000). The study recommends that organizations support the development of aviation personnel in ways that enhance value creation for service users and foster unique, hard-to-imitate competencies. Emphasis should be placed on training and educational programs that promote versatile, sustainable development. The findings indicate that aviation personnel at Suvarnabhumi Airport demonstrate high competency readiness, particularly in personal attributes, along with a strong desire for self-development.

Keywords: Core Competency_1, Development Needs_2, Personnel Development_3, [Aviation Personnel_4, Human Resource Management_5

บทนำ

การดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจของบริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) (ทอท.) ต้องอาศัยทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้และความสามารถ ดังนั้น เพื่อดึงดูด และสนับสนุนให้บุคลากรสามารถทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ องค์กรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล ในหลายมิติ ได้แก่ สภาพการจ้างงานที่ดีการประเมินและให้แรงจูงใจบุคลากรตามระดับความสามารถโดยไม่แบ่งแยก และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งแนวทางดังกล่าวเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารทรัพยากรบุคคลของ ทอท. ที่ครอบคลุมทั้งการพัฒนาบุคลากร การดึงดูด และรักษาบุคลากรที่มีความสามารถ การปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม การให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสมตลอดจนการเคารพในความหลากหลายและการยอมรับในความแตกต่าง เพื่อให้ ทอท. เป็นองค์กรที่สร้างงานที่มีคุณค่าและเติมเต็มชีวิตของบุคลากร ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในด้านการจ้างงานที่เป็นธรรมการปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเท่าเทียม การยอมรับความหลากหลาย และการเคารพเสรีภาพในการรวมกลุ่มเพื่อการเจรจาต่อรอง (AOTcs, 2024)

เดวิด แมคเคิลแลนด์ (David C.McClelland) นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เมื่อปี ค.ศ.1960 ซึ่งกล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะที่ดีของบุคคล (Excellent Performer) ในองค์กรกับระดับทักษะความรู้ความสามารถ โดยกล่าวว่าการวัด IQ และการทดสอบบุคลิกภาพยังไม่มีความเหมาะสมในการทำนายความสามารถหรือสมรรถนะของบุคคลได้ เพราะไม่ได้สะท้อนความสามารถที่แท้จริงออกมาได้ ต่อมาปี ค.ศ. 1964 แกรี แฮเมล และ ซีเค. พราฮาราด (Gary Hamel และ C.K. Prahalad) ได้เขียนหนังสือชื่อ Competing for The Future ซึ่งได้นำเสนอแนวคิดที่สำคัญ คือ Core Competencies เป็นความสามารถหลักของธุรกิจซึ่งถือว่าในการประกอบธุรกิจนั้นจะต้องมีเนื้อหาสาระหลัก เช่น พื้นฐานความรู้ ทักษะ และความสามารถในการทำงานอะไรได้บ้างและอยู่ในระดับใด จึงทำงานได้มีประสิทธิภาพสูงสุด ตรงตามความต้องการขององค์กร ตัวอย่างบทความวิจัยเรื่อง "Enhancing Productivity and Reducing Handling Cost through Standard Time and Motion Study A Case Study of a Warehouse Service Business." Limphothong & Pitiruek (2025) บทความนี้จะวิเคราะห์กระบวนการทำงานในคลังสินค้าและเสนอแนวทางการลดต้นทุนผ่านการศึกษาเวลา และการเคลื่อนไหวที่เป็นมาตรฐานตีพิมพ์ใน The Journal of Industrial Technology ปี 2023 องค์กรจะพัฒนาเติบโตอย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยบุคลากรที่มีประสิทธิภาพด้วยเช่นกัน หลายองค์กรมีการพัฒนาบุคลากรเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง ทุกองค์กรต่างมีเป้าหมาเพื่อให้องค์กรมีการพัฒนาอย่างก้าวไกล และยั่งยืน ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ การพัฒนาบุคลากรในองค์กรยุคใหม่ ไม่เพียงแต่เป็นกลยุทธ์ในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และความพึงพอใจของผู้ใช้บริการเท่านั้น แต่ยังต้องส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรมีความรู้ความสามารถจนถึงการปฏิบัติงานได้ดีมีประสิทธิภาพมากขึ้น (องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง, 2567)

จากแนวคิดดังกล่าวในเบื้อต้น ประกอบกับงานวิจัยที่ศึกษาวิจัยมาก่อนหน้านี้ ในประเด็นสมรรถนะสมรรถนะหลัก และแนวทางในการพัฒนาบุคลากร (ตัวอย่าง สิริวดี ชูเชิด, 2564; สุถาภรณ์สุวรรณชะรา, 2564; เนตร์ศิริ เรืองอริยภักดิ์ และคณะ (2566); ชยุต ธีระประภา และคณะ, 2567) และ ทาง ทอท. ก็ให้ความสำคัญกับบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถเพื่อการทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ (AOTcs, 2024)

การได้ทบทวนวรรณกรรมจากแนวคิด และงานวิจัยหัวข้อสมรรถนะของบุคลากร ผู้วิจัยจึงนำผลการวิจัยมาทำการศึกษาต่อยอดในหัวข้อ “ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมด้านสมรรถนะหลัก ความต้องการในการพัฒนาและแนวทางในการพัฒนา ของบุคลากรการบิน ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ” เพื่อให้ได้ทราบถึงสมรรถนะหลักที่บุคลากรการบินมีอยู่ในระดับใด ควรจะมีการพัฒนา จัดการอบรมที่เหมาะสมในด้านใด โดยมีคำถามจากการวิจัยในครั้งนี้ว่า บุคลากรการบิน ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ มีสมรรถนะหลัก เป็นอย่างไร มีความต้องการที่จะได้รับพัฒนาหรือไม่ และจะมีแนวทางในการพัฒนาควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพร้อมด้านสมรรถนะหลักของบุคลากรการบิน ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ
2. เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาของบุคลากรการบิน ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาของบุคลากรการบิน ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมด้นสมรรถนะหลัก ความต้องการในการพัฒนา และแนวทางในการพัฒนาบุคลากรการบิน ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะหลัก

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะเริ่มจากการนำเสนอบทความทางวิชาการของเดวิด แมคเคิลแลนด์ (David C. McClelland) นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยฮาวาร์ดเมื่อปี ค.ศ.1960 กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่าง คุณลักษณะที่ดีของบุคคล (Excellent Performer) ในองค์การกับระดับทักษะความรู้ ความสามารถ โดย กล่าวว่า การวัด IQ และการทดสอบบุคลิกภาพ ยังไม่เหมาะสมในการทำนายความสามารถ หรือสมรรถนะของบุคคลได้ เนื่องจากไม่สะท้อนความสามารถที่แท้จริง ในปี ค.ศ.1970 กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ (US State Department) มอบให้บริษัท McBer ซึ่งแมคเคิลแลนด์เป็นผู้บริหารในขณะนั้น เพื่อทดสอบเครื่องมือใหม่ที่สามารถทำนายผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ได้อย่างแม่นยำ จนกระทั่งต่อมาแมคเคิลแลนด์ได้เขียนบทความ “Testing for competence rather than for intelligence” ในวารสารนักจิตวิทยาอเมริกัน (American Psychologist) เพื่อเผยแพร่แนวคิด และสร้างแบบประเมินแบบใหม่ที่ เรียกว่า Behavioral Event Interview (BEI) เป็นเครื่องมือประเมินที่ค้นหาผู้ที่มีผลการปฏิบัติงานดี ซึ่งแมค เคิลแลนด์ เรียกว่า สมรรถนะ (Competency) และในปี ค.ศ.1982 ริชาร์ด โบยาตซิส (Richard Boyatzis) ได้เขียนหนังสือชื่อ The Competent Manager : A Model of Effective Performance และได้นิยามคำว่า competencies เป็นความสามารถในงาน หรือเป็นคุณลักษณะที่อยู่ภายในบุคคลที่นำไปสู่การปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพ แนวคิดเรื่องการประเมินสมรรถนะ (Competency) จึงถูกเสนอขึ้นเพื่อเป็นทางเลือกในการทำนายผลการปฏิบัติงาน แทนที่การใช้แบบทดสอบสติปัญญาแบบดั้งเดิม องค์ประกอบสมรรถนะ (ตาม Iceberg Model) Knowledge (ความรู้) Skills (ทักษะ) Self-Image (ภาพลักษณ์ตนเอง) Traits (อุปนิสัย) และ Motives (แรงจูงใจ) (McClelland, 1973) ปี ค.ศ.1994 แกรีแฮเมลและซีเค.พราฮาราด (Gary Hamel และ C.K.Prahalad) ได้เขียนหนังสือชื่อ Competing for The Future ซึ่งได้นำเสนอแนวคิดที่สำคัญ คือ สมรรถนะหลัก (Core Competencies) เป็นความสามารถหลักขององธุรกิจ ซึ่งถือว่าในการประกอบธุรกิจนั้นจะต้องมีเนื้อหาสาระหลัก เช่น พื้นฐานความรู้ ทักษะ และ ความสามารถในการทำงานอะไรได้บ้าง และอยู่ในระดับใด จึงทำงานได้มีประสิทธิภาพสูงสุดตรงตามความต้องการขององค์กร ปัจจุบันองค์กรของเอกชนชั้นนำได้นำแนวคิดสมรรถนะไปใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงาน และยอมรับว่าเป็นเครื่องมือสมัยใหม่ที่องค์กรต้องได้รับความพึงพอใจอยู่ในระดับต้น ๆ (McClelland, 1961; Boyatzis, 1982; Hamel & Prahalad, 1994) (องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง, 2567)

Prahalad และ Hamel (1990) ได้เสนอว่า องค์กรควรเน้นการพัฒนาความสามารถหลักที่ยากต่อการลอกเลียนแบบ และเป็นสิ่งที่สร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน การสร้างความเชี่ยวชาญที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวมีบทบาทสำคัญในการสร่างคุณค่าให้กับผู้ใช้บริการ ซึ่ง Prahalad และ Hamel ได้ให้แนวคิดไว้ 3 คุณลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้ 1) มีคุณค่าต่อผู้ใช้บริการ (Customer Competency) สมรรถนะต้องช่วยให้สินค้า/ บริการขององค์กรมีคุณค่า เป็นที่ต้องการของลูกค้า 2) ยากต่อการเลียนแบบ (Difficult to Imitate) สมรรถนะต้องมีความเฉพาะเจาะจงและไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ง่าย และ 3) สามารถนำไปใช้ได้หลากหลาย (Broad Utility) สมรรถนะควรสามารถนำไปใช้พัฒนาได้หลากหลายผลิตภัณฑ์ หรือบริการ

งานวิจัยก่อนหน้า เนตร์ศิริ เรืองอริยภักดิ์ และคณะ (2566) พบว่าด้านสมรรถนะ และคุณภาพการบริการมีความสัมพันธ์ต่อภาพลักษณ์ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ถึงมากที่สุด สนามบินสุวรรณภูมิควรให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการโดยเน้นด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ส่งเสริมให้มีการจัดการฝึกอบรมการปฏิบัติงาน หรือมีคู่มือการปฏิบัติติงานเพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่งเสริมให้เกิดภาพลักษณ์ที่

ดีแบบยั่งยืน ชยุต ธีระประภา และคณะ (2567) เสนอแนะจากผลการวิจัยไว้ว่า สมรรถนะของพนักงานบริการภาคพื้นยังต้องการการพัฒนาทางด้านทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ ดังนั้นหากสนามบินสุวรรณภูมิ ผลักดันให้พนักงานได้มีโอกาสพัฒนาภาษาเพื่อเพิ่มทักษะการใช้ในการสื่อสารให้บริการก็สามารถจะเพิ่มขีดความสามารถในการให้บริการของสนามบินด้วยเช่นกัน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากร

Leonard Nadler (1970) เป็นผู้ให้คำจำกัดความ “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์” ว่าเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่วางแผนไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในองค์กร Nadler ได้ช่วยจำกัดขอบเขตของกิจกรรม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development: HRD) ในองค์กร ซึ่งทำให้นักวิจัยสามารถแยกตัวแปรเหล่านี้ออกจากกิจกรรม การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) อื่น ๆ ได้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับ กิจกรรม (Activity Variables) การวัดผลกระทบของกิจกรรมที่จัดระบบในแต่ละด้าน ผลลัพธ์พฤติกรรม (Behavioral Outcome Variables): การเปลี่ยนแปลงที่วัดได้ในตัวบุคลากร เช่น ความรู้ (Knowledge), ทักษะ (Skills), และทัศนคติ/ความสามารถ (Attributes/Competencies) ซึ่งเป็นผลลัพธ์โดยตรงจากกิจกรรม HRD ผลลัพธ์ประสิทธิภาพ (Performance Outcome Variables): การวัดผลกระทบในระดับงานและระดับองค์กร เช่น ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน (Job Performance), ประสิทธิผลขององค์กร (Organizational Effectiveness) และ การบรรลุเป้าหมายขององค์กร (Achievement of Organizational Goals) (การฝึกอบรม, การให้การศึกษา, การพัฒนา) ต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม นับได้ว่าเป็นผู้บุกเบิกแนวคิดนี้ โดยจำแนกองค์ประกอบของ HRD ออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ การฝึกอบรม (Training), การให้การศึกษา (Education), และ การพัฒนา (Development) David Kolb (1984) ให้ความเห็นไว้ว่า การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่มีประสิทธิภาพเกิดจากประสบการณ์ตรง การสะท้อนความคิด การวิเคราะห์ และการทดลอง McLagan กล่าวโดยสรุปว่า บทบาทของ Human Resource Development (HRD) ในการเชื่อมโยงระหว่างบุคลากรกับกลยุทธ์องค์กร เน้นที่การพัฒนาศักยภาพอย่างเป็นระบบ (Nadler, 1970; Kolb, 1984; McLagan, 1989) อุไรวรรณ หงส์ทอง (2567) ศึกษาวิจัยในเรื่องความต้องการในการพัฒนาศักยภาพ ได้พบว่าบุคลากรต้องการพัฒนาทางด้านทักษะ และความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานที่ปฏิบัติ และงานวิจัยของ มหาวิทยาลัยบูรพา (2567) พบว่าการพัฒนา และฝึกอบรมมีผลต่อประสิทธิภาพของพนักงานในเชิงบวก ณรงค์ โพธิ์พฤกษานันท์ และ ปุริปุญญวิทย์ ธนนาถเชาวรินทร์, (2562) ศึกษาความต้องการการฝึกอบรมระยะสั้นของประชาชนทั่วไป และกลุ่มผู้ประกอบการ พบว่ากลุ่มเป้าหมายมีความต้องการด้านการฝึกอบรมในด้านต่างๆ ตามความเหมาะสมของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย โดยเน้นที่การมีวิทยากรที่เชียวชาญ

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะ (Competency Development)

แนวคิดของมาสโลว์ที่มีความเชื่อมโยงต่อความต้องการในการที่จะพัฒนาตนเองได้มุมมองว่ามนุษย์แต่ละคนที่มีศักยภาพมากพอสำหรับที่จะนำพาตนเองไปสู่การพัฒนายิ่งขึ้น บุคคลเหล่านั้นจะเปลี่ยนแปลงไปตามสัญชาตญาณตามสถานการณ์ ตามที่สิ่งแวดล้อม รวมถึงการแสวงหาความต้องการ ทบทวนตนเองยอมรับตนเองทั้งในด้านที่ดีและไม่ดี รู้จักจุดอ่อน และความสามารถของตนเอง Spencer & Spencer (1993) ได้ให้ความหมาย “สมรรถนะ” ว่าเป็นลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผลการปฏิบัติงานที่เหนือกว่า โดยแบ่งออกเป็น 5 ประเภทหลัก คือ 1) แรงจูงใจ (Motives) 2) คุณลักษณะส่วนบุคคล (Traits) 3) มุมมอง/ ค่านิยม (Self-concept) 4) ความรู้ (Knowledge และ 5) ทักษะ (Skills) กษิดิศ เทพวัลย์ และวรินทร บุญยิ่ง (2567) พบว่าการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ การปรับตัว การทำงานเป็นทีม การบริการอย่างมืออาชีพ และทักษะการใช้งานดิจิตัล เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะ งานวิจัยของตระกูล จิตวัฒนากร (2565) พบว่า 1) สภาพทั่วไปของการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรสายการบินในประเทศไทย มีการสร้างความรู้ต่าง ๆ ให้กับพนักงาน โดยมีการจัดการเรียนรู้แบบ Online บุคลากรจะมี

ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น มีการวัด และประเมินผลเพิ่มขึ้น 2) องค์ประกอบของการพัฒนาสมรรถนะมีการมุ่งพิจารณาองค์ความรู้ ทักษะ แนวคิดส่วนบุคคล ทัศนคติ และแรงจูงใจ 3) แนวทางในการพัฒนาทุนมนุษย์จะมีการให้การฝึกอบรมพนักงานผ่านกระบวนการทางเทคโนโลยี และการให้บุคลากรเรียนรู้ด้วยตนเองภายใต้มาตรฐาน กฎหมายสมาคมสายการบินระหว่างประเทศ และการบินพลเรือนอย่างเคร่งครัด

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และใช้วิธีวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้กรอกข้อมูลด้วยตนเอง (Self - Administration) การสร้างเครื่องมือแบบสอบถามขึ้นจากการค้นคว้า ทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีของนักวิชาการ รวมถึงผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อไปเป็นแนวทางในการประกอบการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปในการสรุปผลการวิจัย

ประชากรที่ศึกษาวิจัย (Population) คือ บุคลากรการบินที่เป็นพนักงานบริการภาคพื้น ณ สนามบินสุวรรณภูมิ เนื่องจากเป็นพนักงานที่อยู่ภายใต้สังกัดที่แตกต่างกัน เช่น พนักงานบริการภาคพื้นสังกัดบริษัทท่าอากาศยานจำกัด (มหาชน) (AOT) พนักงานบริการภาคพื้นสังกัดสายการบินโดยตรง และพนักงานบริการภาคพื้นสังกัดบริษัทจัดหางานภายนอก (Outsource) จึงไม่ทราบจำนวนที่แน่ชัด วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience) เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่พร้อม และสะดวกที่จะให้ข้อมูลในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ เช่น การแจกแบบสอบถามที่จุดรวมตัวของพนักงานในสนามบิน Hair et al. (2014) ใช้สูตรคำนวณกลุ่มตัวอย่างของ Kotrlik & Higgen (2001) ที่พัฒนามาจากแนวคิดของ Taro Yamane (1967) และ Israel (1992) ซึ่งเป็นการปรับใช้หลักการทางสถิติเพื่อกำหนดขนาดตัวอย่างเมื่อประชากรมีขนาดใหญ่ หรือไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน และใช้วัดข้อคำถามที่ประเมินความคิดเห็นหรือทัศนคติ (Likert Scale) จากสูตรการคำนวณได้ตัวแทนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 267 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลจริงได้จำนวน 303 คนมีความสมบูรณ์ครบถ้วนทุกฉบับจึงนำทั้งหมดมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นลดความคลาดเคลื่อน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่านตรวจความตรงของข้อคำถามทุกข้ออยู่ระหว่าง 0.67-1 ค่าความตรง (IOC) 0.870 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดสอบ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 30 คน แบบสอบถามได้ค่าความน่าเชื่อมั่น (Reliability) 0.961

การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้คือ สถิติเชิงพรรณนาได้แก่ การแจงแจงความถี่ (Frequency Distribution) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติเชิงอนุมาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson Correlation) ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า บุคลากรการบินที่เป็นพนักงานบริการภาคพื้นจำนวน 303 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 174 คน ช่วงอายุระหว่าง 20 – 29 ปี จำนวน 180 คน น้อยที่สุดคือช่วงอายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 16 คน ส่วนใหญ่อยู่ภายใต้สังกัดสายการบิน จำนวน 141 คน ระดับการศึกษามากที่สุดคือระดับปริญญาตรี จำนวน 225 คน ระยะเวลาในการทำงานส่วนใหญ่มีอายุการทำงานต่ำกว่า 1 ปี จำนวน 145 คน และน้อยที่สุดคือมีอายุการทำงานมากกว่า 7 ปี จำนวน 29 คน

ผลการวิเคราะห์ภาพรวมความพร้อมด้านสมรรถนะหลัก

ตารางที่ 1 แสดงผลรวมค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพร้อมด้านสมรรถนะหลัก

ความพร้อมด้านสมรรถนะหลัก	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านความรู้	4.10	0.734	มาก
2. ด้านทักษะ	4.24	0.662	มาก
3. ด้านคุณลักษณะ	4.30	0.690	มาก
รวม	**4.21**	**0.622**	**มาก**

ผลการวิจัยพบว่าภาพรวมความพร้อมสมรรถนะหลักของบุคลากรการบินอยู่ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย 4.21 รายด้านพบว่ามากที่สุดในด้านคุณลักษณะที่ค่าเฉลี่ย 4.30 รองลงมาคือ ด้านทักษะที่ค่าเฉลี่ย 4.24 และด้านความรู้ที่ค่าเฉลี่ย 4.10

ผลการวิเคราะห์ภาพรวมข้อมูลความต้องการในการพัฒนา

ตารางที่ 2 แสดงผลรวมค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการในการพัฒนา

ความต้องการพัฒนาบุคลากร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
1. การฝึกอบรม	4.32	0.629	มาก
2. การศึกษา	4.22	0.858	มาก
3. การพัฒนา	4.33	0.769	มาก
รวม	**4.29**	**0.645**	**มาก**

ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการในการพัฒนาภาพรวมอยู่ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย 4.29 รายด้านพบว่ามากที่สุดในความต้องการด้านการพัฒนาที่ค่าเฉลี่ย 4.33 รองลงมาด้านการฝึกอบรมที่ค่าเฉลี่ยที่ 4.32 และการศึกษาที่ค่าเฉลี่ยที่ 4.22

ผลการวิเคราะห์ภาพรวมแนวทางในการพัฒนา

ตารางที่ 3 แสดงผลรวมค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวทางในการพัฒนา

แนวทางในการพัฒนาบุคลากร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านการฝึกอบรม	4.27	0.796	มาก
2. ด้านการศึกษา	4.26	0.732	มาก
3. ด้านการพัฒนา	4.32	0.676	มาก
รวม	**4.28**	**0.658**	**มาก**

ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมแนวทางในการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย 4.28 รายด้านพบว่าแนวทางในการพัฒนาด้านการพัฒนามากที่สุดที่ค่าเฉลี่ย 4.32 รองลงมาคือด้านการฝึกอบรมที่ค่าเฉลี่ย 4.27 และด้านการศึกษาที่ค่าเฉลี่ย 4.26

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลัก ความต้องการในการพัฒนา และแนวทางในการพัฒนา

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ (Pearson Correlation)

	ค่าสถิติ	ความพร้อมด้านสมรรถนะหลัก	ความต้องการในการพัฒนา	แนวทางในการพัฒนา
1. ความพร้อมด้านสมรรถนะหลัก	R	1	.659	.744
	Sig.		.000	.000
2. ความต้องการในการพัฒนา	R	.659	.731	1
	Sig.	.000		
3. แนวทางในการพัฒนา	R	.744	.000	.731
	Sig.	.000	1	.000

ผลการวิจัยพบว่า ความพร้อมด้านสมรรถนะหลัก มีความสัมพันธ์กับแนวทางในการพัฒนาบุคลากรโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Sig. = 000) โดยมีความสัมพันธ์ใน 1 พิจารณารายด้าน พบว่า ความพร้อมด้านสมรรถนะหลักมีความสัมพันธ์กับด้านความต้องการในการพัฒนาในทิศทางเดียวกันร้อยละ 65.9 แนวทางในการพัฒนาบุคลากรในทิศทางเดียวกันร้อยละ 74.4 ตามลำดับ และแนวทางในการพัฒนาบุคลากรมีความสัมพันธ์ต่อความต้องการในการพัฒนาในทิศทางเดียวกันร้อยละ 73.1 และโดยมีความสัมพันธ์ความพร้อมด้านสมรรถนะหลักในทิศทางเดียวกันร้อยละ 74.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Sig. = 000)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า บุคลากรการบินที่เป็นพนักงานบริการภาคพื้นจำนวน 303 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 174 คน ช่วงอายุระหว่าง 20 – 29 ปี จำนวน 180 คน น้อยที่สุดคือช่วงอายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 16 คน ส่วนใหญ่อยู่ภายใต้สังกัดสายการบิน จำนวน 141 คน ระดับการศึกษามากที่สุดคือระดับปริญญาตรี จำนวน 225 คน ระยะเวลาในการทำงานส่วนใหญ่มีอายุการทำงานต่ำกว่า 1 ปี จำนวน 145 คน และน้อยที่สุดคือมีอายุการทำงานมากกว่า 7 ปี จำนวน 29 คน ภาพรวมความพร้อมสมรรถนะหลักของบุคลากรการบินอยู่ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย 4.21 ภาพรวมความต้องการในการพัฒนาภาพรวมอยู่ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย 4.29 และภาพรวมแนวทางในการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย 4.28 ความพร้อมด้านสมรรถนะหลักมีความสัมพันธ์กับแนวทางในการพัฒนาบุคลากรโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Sig. = 000) ข้อคิดเห็นการที่บุคลากรรุ่นใหม่มีสัดส่วนสูงมาก และมีอายุงานต่ำกว่า 1 ปี ถึง 145 คน สะท้อนให้เห็นถึง อัตราการเข้าออกงาน (Employee Turnover) ที่สูง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อต้นทุนการสรรหาและการฝึกอบรม (Training) อย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาด้านความพร้อมด้านสมรรถนะหลัก ภาพรวมความพร้อมสมรรถนะหลักของบุคลากรการบินอยู่ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย 4.21 รายด้านพบว่ามากที่สุดในด้านคุณลักษณะทีjค่าเฉลีjย 4.30 รองลงมาคือ ด้านทักษะที่ค่าเฉลี่ย 4.24 และด้านความรู้ที่ค่าเฉลี่ย 4.10 นั่นหมายถึงว่า บุคลากรการบิน ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิมีความพร้อมในเรื่องของสมรรถนะหลัก ข้อคิดเห็นองค์กรต้องมุ่งเน้นการพัฒนา ความผูกพันต่อองค์กร (Commitment) และการจัดการ เส้นทางอาชีพ (Career Development) ให้ชัดเจน เพื่อเปลี่ยนพนักงานที่เข้าใหม่ให้กลายเป็นพนักงานที่มีประสบการณ์และอยู่กับองค์กรในระยะยาว สอดคล้องกับแนวคิดของ Hamel & Prahalad, (1994) ที่กล่าวไว้ Core Competencies เป็นความสามารถหลักของธุรกิจ เช่น พื้นฐานความรู้ ทักษะและความสามารถในการทำงาน Prahalad และ Hamel (1990) องค์กรควรเน้นการพัฒนาความสามารถหลักที่ยากต่อการลอกเลียนแบบ และเป็นสิ่งที่สร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน การสร้างความเชี่ยวชาญที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง (2567) ปัจจุบันองค์การของเอกชนชั้นนำได้นำแนวคิดสมรรถนะไปใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงาน

วัตถุประสงค์ที่ 2 การศึกษาความต้องการในการพัฒนา ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการในการพัฒนาภาพรวมอยู่ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย 4.29 รายด้านพบว่ามากที่สุดในความต้องการด้านการพัฒนาที่ค่าเฉลี่ย 4.33 รองลงมาด้านการฝึกอบรมที่ค่าเฉลี่ยที่ 4.32 และการศึกษาที่ค่าเฉลี่ยที่ 4.22 นั่นแสดงถึง บุคลากรที่มีศักยภาพ (High-Potential Employ-ees) ที่มีความมั่นใจในความสามารถของตนเอง และยังมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้สูง (Motives for Achievement - ตามแนวคิดของ McClelland) นั่นหมายถึงว่าบุคลากรการบิน ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิยังต้องการที่จะพัฒนาตนเองเนื่องจากให้ความสำคัญมากที่สุดในเรื่องของการพัฒนา โดยให้มีการจัดอบรมและบางส่วนอยากจะศึกษาต่อ ศึกษาเพิ่มเพื่อเสริมสมรรถนะในการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การที่ความต้องการในการพัฒนาสูงกว่าความพร้อมเล็กน้อย แสดงว่าบุคลากรรู้สึกว่าตนเองมีสมรรถนะ แต่ยังคงต้องการเครื่องมือหรือโอกาสเพื่อพัฒนาตนเองให้เหนือกว่ามาตรฐานปัจจุบัน องค์กรจึงควรใช้ การให้การศึกษา (Education) และการพัฒนา (Development) ตามแนวคิดของ Nadler เช่น โครงการผู้นำรุ่นใหม่ หรือการมอบหมายงานข้ามสายงาน (Job Rotation) เพื่อตอบสนองความต้องการนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Nadler, (1970) Kolb, (1984)

และ McLagan, (1989) ที่สรุปไว้ว่า บทบาทของ Human Resource Development (HRD) ในการเชื่อมโยงระหว่างบุคลากรกับกลยุทธ์องค์กร เน้นที่การพัฒนาศักยภาพอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับ อุไรวรรณ หงส์ทอง (2567) ศึกษาวิจัยในเรื่องความต้องการในการพัฒนาศักยภาพ ได้พบว่าบุคลากรต้องการพัฒนาทางด้านทักษะ และความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานที่ปฏิบัติ

วัตถุประสงค์ที่ 3 การศึกษาแนวทางในการพัฒนา ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมแนวทางในการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย 4.28 รายด้านพบว่าแนวทางในการพัฒนาด้านการพัฒนามากที่สุดที่ค่าเฉลี่ย 4.32 รองลงมาคือด้านการฝึกอบรมที่ค่าเฉลี่ย 4.27 และด้านการศึกษา ที่ค่าเฉลี่ย 4.26 ข้อคิดเห็นการที่บุคลากรให้คะแนนด้านการพัฒนาสูงสุด ยืนยันว่าบุคลากรมิได้ต้องการเพียงการอบรมเพื่อแก้ไขปัญหาในงานปัจจุบันเท่านั้น แต่ต้องการพัฒนาเพื่อการเติบโตส่วนบุคคล และการปรับตัวในอนาคต ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ Leonard Nadler (1970) ระบุว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระยะยาว องค์กรควรให้ให้พนักงานใหม่ได้เรียนรู้บทบาทและกระบวนการทำงานที่หลากหลายในหน่วยงานต่างๆ ของสนามบินและสายการบิน จัดหาผู้บริหาร หรือพนักงานอาวุโส (อายุงานมากกว่า 7 ปี) ที่มีประสบการณ์สูง ให้มาเป็นที่ปรึกษา (Mentor) แก่พนักงานรุ่นใหม่ เพื่อถ่ายทอด สมรรถนะที่สร้างความแตกต่าง (Differentiating Competencies) และประสบการณ์ที่สั่งสมมา มอบหมายให้พนักงานเข้าร่วมหรือนำโครงการที่ท้าทาย เพื่อให้พวกเขาได้เรียนรู้ทักษะการแก้ปัญหา การตัดสินใจ และการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะแบบองค์รวม มีความสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของตระกูล จิตวัฒนากร (2565) พบว่าสภาพทั่วไปของการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรสายการบินในประเทศไทย มีการสร้างความรู้ต่างๆ ให้กับพนักงาน และงานวิจัยของกษิดิศ เทพวัลย์ และวรินทร บุญยิ่ง (2567) ที่พบว่าการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ การปรับตัว การทำงานเป็นทีม การบริการอย่างมืออาชีพ และทักษะการใช้งานดิจิตัล เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะ

วัตถุประสงค์ที่ 4 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมด้านสมรรถนะหลัก ความต้องการในการพัฒนาและแนวทางในการพัฒนา ของบุคลากรการบิน ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ พบว่าความพร้อมด้านสมรรถนะหลักมีความสัมพันธ์กับแนวทางในการพัฒนาบุคลากรโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Sig. =0.000) ผลนี้ยืนยันว่าการออกแบบแนวทางในการพัฒนา (HRD Interventions) จะต้องตั้งอยู่บนฐานของการประเมิน สมรรถนะที่มีอยู่จริงของบุคลากร และองค์กรไม่สามารถใช้หลักสูตรการฝึกอบรมแบบเดียวกันสำหรับพนักงานที่มีอายุงานต่ำกว่า 1 ปี สำหรับผู้เริ่มต้น (อายุงานน้อย) เน้นการฝึกอบรม (Training) เพื่อเสริม สมรรถนะพื้นฐาน (Threshold Competencies) สำหรับผู้มีประสบการณ์ (อายุงานมาก) เน้นการพัฒนา (Development) เพื่อเสริม สมรรถนะที่สร้างความแตกต่าง (Differentiating Competencies) และเตรียมพร้อมสำหรับบทบาทผู้นำในอนาคต และพนักงานที่มีอายุงานมากกว่า 7 ปี สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Spencer & Spencer (1993) “สมรรถนะ” ว่าเป็นลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผลการปฏิบัติงานที่เหนือกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชยุต ธีรประภา และคณะ (2567) สมรรถนะของพนักงานบริการภาคพื้นยังต้องการการพัฒนาทางด้านทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ และเนตร์ศิริ เรืองอริยภักดิ์ และคณะ (2566) ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่าสนามบินสุวรรณภูมิควรให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการโดยเน้นด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการส่งเสริมให้มีการจัดการฝึกอบรมการปฏิบัติงาน หรือมีคู่มือการปฏิบัติติงานเพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่งเสริมให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีแบบยั่งยืน และยังสอดคล้องกับณรงค์ โพธิ์พฤกษานันท์ และ ปุริปุญญวิทย์ ธนนาถเชาวรินทร์, (2562) ศึกษาความต้องการการฝึกอบรมระยะสั้นของประชาชนทั่วไป และกลุ่มผู้ประกอบการ พบว่ากลุ่มเป้าหมายมีความต้องการด้านการฝึกอบรมในด้านต่างๆ ตามความเหมาะสมของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย และยังสอดคล้องกับตระกูล จิตวัฒนากร (2565) ที่พบว่าองค์ประกอบของการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรสายการบินในประเทศไทยมุ่งพิจารณาในเรื่องของ องค์ความรู้ ทักษะ แนวความคิดส่วนบุคคล ทัศนคติ และแรงจูงใจมีแนวทางในการพัฒนาโดยให้การฝึกอบรมผ่านกระบวนการทางเทคโนโลยี ภายใต้มาตรฐาน ภายใต้กฎหมายสมาคมสายการบินระหว่างประเทศ และการบินพลเรือนอย่างเคร่งครัด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1. ผลการศึกษาสมรรถนะหลัก พบว่า บุคลากรการบิน ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิให้ความสำคัญมากที่สุดในด้านคุณลักษณะ ซึ่งหมายถึงว่า คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ/ความสามารถและคุณลักษณะอื่นๆ ที่ทำให้บุคคลสามารถสร้าง ผลงานได้โดดเด่นได้ ดังนั้นการพัฒนาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะเพิ่ม ความรู้ ทักษะในด้านต่างๆ ทำให้บุคลากรการบินเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงาน องค์กรต้องมุ่งเน้นการพัฒนา ความผูกพันต่อองค์กร (Commitment) และการจัดการ เส้นทางอาชีพ (Career Development) ให้ชัดเจน เพื่อเปลี่ยนพนักงานที่เข้าใหม่ให้กลายเป็นพนักงานที่มีประสบการณ์ และอยู่กับองค์กรในระยะยาว

2. ผลการศึกษาในด้านความต้องการ และแนวทางในการพัฒนา พบว่า ผลการศึกษาบุคลากรการบินมีความคิดเห็นเป็นไปในแนวทางเดียวกันคือ ให้ความสำคัญในการพัฒนา และมีความต้องการที่จะพัฒนา ดังนั้นการออกแบบแนวทางในการพัฒนา (HRD Interventions) จะต้องตั้งอยู่บนฐานของการประเมิน สมรรถนะที่มีอยู่จริงของบุคลากรและองค์กรไม่สามารถใช้หลักสูตรการฝึกอบรม (Training) แบบเดียวกันสำหรับพนักงานที่มีอายุงานต่ำกว่า 1 ปี สำหรับผู้เริ่มต้น (อายุงานน้อย) เน้นการฝึกอบรม (Training) เพื่อเสริม สมรรถนะพื้นฐาน (Threshold Competencies) สำหรับผู้มีประสบการณ์ (อายุงานมาก) เน้นการพัฒนา (Development) เพื่อเสริม สมรรถนะที่สร้างความแตกต่าง (Differentiating Competencies) และเตรียมพร้อมสำหรับบทบาทผู้นำในอนาคต และพนักงานที่มีอายุงานมากกว่า 7 ปี องค์กรควรให้ความสำคัญที่จะเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นกับบุคลากรการบิน ด้วยการฝึกอบรม หรือให้โอกาสในการเรียนรู้ พัฒนา ต่อยอด องค์ความรู้ในด้านต่างๆ ให้มีความทันสมัย ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน นอกจากจะทำให้มีบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมืออาชีพ จะนำมาซึ่งความพึงพอใจของผู้โดยสารที่มาใช้บริการในสนามบิน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผลการสำรวจข้อมูลส่วนบุคคลของบุคลากรการบิน ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ มีข้อสังเกตว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่มีอายุการทำงานต่ำกว่า 1 ปี อาจวิเคราะห์ได้หลายประเด็น ยกตัวอย่างเช่น จากสถานการณ์การระบาดของโควิด 19 ที่ผ่านมา มีการ lay off พนักงานจำนวนมาก จึงทำให้ปัจจุบันมีพนักงานอายุงาน 1 ปี เป็นจำนวนมากสามารถนำช่องว่างการวิจัยนี้ไปศึกษาต่อยอดการวิจัยได้ในอนาคต

2. จากผลการวิจัยพบว่าความพร้อมด้านสมรรถนะหลัก และความต้องการในการพัฒนารวมทั้งแนวทางในการพัฒนามีความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสามารถนำผลการวิจัยไปต่อยอดในด้านอื่นๆ เช่น การพัฒนาที่สร้างคุณค่าต่อผู้ใช้บริการ (Customer Competency) การพัฒนาที่ยากต่อการเลียนแบบ (Difficult to Imitate) เพื่อสร้างสมรรถนะที่มีความเฉพาะเจาะจง และไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ง่าย และ กรพัฒนาที่สามารถนำไปใช้ได้หลากหลาย (Broad Utility) ดังที่ Prahalad & Hamel, 1990) ได้เสนอไว้

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมด้านสมรรถนะหลัก ความต้องการในการพัฒนาและแนวทางในการพัฒนา ของบุคลากรการบิน ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ

ขอขอบคุณ ผู้อำนวยการท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ท่าน กิตติพงศ์ กิตติขจร ที่อนุญาตให้คณะวิจัยได้เข้าพื้นที่ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับบุคลากรการบินในพื้นที่ปฏิบัติการจนทีมงานเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วนสามารถนำมาวิเคราะห์ได้ผลของการวิจัย

ขอขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่านที่ทำการตรวจเครื่องมือวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งเครื่องมือที่มีคุณภาพ

ขอขอบคุณ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 ในรายวิชาระเบียบวิธีวิจัยในธุรกิจการบิน สถาบันพัฒนาบุคลากรการบิน มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ที่ทำหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรการบิน ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ จำนวน 303 คน

หวังว่างานวิจัยชิ้นนี้จะมีประโยชน์ต่อท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ หรือท่าอากาศยานในสังกัด และผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์หรือนำไปต่อยอดการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กษิดิศ เทพวัลย์ และวรินทร บุญยิ่ง. (2567). แบบสมรรถนะการทำงานแบบไฮบริดสำหรับบุคลากรมหาวิทยาลัยสายสนับสนุน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 18*(2), 739-758.

ชยุต ธีระประภา, เนตร์ศิริ เรืองอริยภักดิ์, กนกวรรณ จั่นจีน และสุวิมล มะลิวัลย์. (2566). ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะการสื่อสารภาษาอังกฤษในงานของพนักงานบริการภาคพื้นสนามบินสุวรรณภูมิ ต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน. *วารสารศรีวนาลัยวิจัย. สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 14*(2), 249-262.

ณรงค์ โพธิ์พฤกษานันท์ และปุริปุญญวิทย์ ธนนาถเชาวรินทร์. (2562). *ศึกษาความต้องการการฝึกอบรมระยะสั้นของประชาชนทั่วไปและกลุ่มผู้ประกอบการม, [รายงานวิจัย].* คณะศิลปะศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2567, จาก https://repository.rmutp.ac.th/bitstream/handle/123456789/3438/LARTS_63_05.pdf?sequence=1&isAllowed=y

ตระกูล จิตวัฒนากร. (2565). แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทย. *วารสารวิจัยวิชาการ, 5*(3), 83-92.

เนตร์ศิริ เรืองอริภักดิ์, ปุณณ์ชิสา สีตองอ่อน, หรรษมน บัวลม, กุลณัฐน์ กลิ่นมาลัย, วิมลรัตน์ ธันวาเทียม, สุภาวิดา วิเชียรกรอ, ชิดชนก ฮวบกระโทก, และศุภกร แก้วธนะสิน. (2566). สมรรถนะและคุณภาพการให้บริการที่มีความสัมพันธ์ต่อภาพลักษณ์ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 18*(66), 11-21.

สิริวดี ชูเชิด. (2564). การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 12*(1), 223-238.

อุไรวรรณ หงส์ทอง. (2567). *ความต้องการพัฒนาศักยภาพของบุคลกรสายสนับสนุนวิชาการคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, [รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์].* คณะวิศวกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2567, จาก http://www.repository.rmutt.ac.th/xmlui/handle/123456789/4519

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง. (2567). *สมรรถนะ (Competency).* สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2567, จาก https://www.np.go.th/index/add_file/gPzHycYMon42007.pdf

AOTcs. (2024). *Human resource development.* Retrieved June 20, 2024, from https://corporatestrategy.airportthai.co.th/sd/social/humancapital/

Bartlett, J., Kotrlik, J., & Higgins, C. (2001). Organizational research: Determining appropriate sample size survey research. *Information Technology Learning and Performance Journal, 19,* 43-51.

Boyatzis, R. E. (1982). *The competent manager: A model for effective performance.* John Wiley & Sons.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis (7th ed.).* Pearson Education.

Hamel, G., & Prahalad, C. K. (1994). *Competing for the future.* Harvard Business Review, 72, 122-128.

Israel, G. D. (1992). *Determining sample size.* Gainesville, FL: University of Florida, Institute of Food and Agricultural Sciences (IFAS), Program Evaluation and Organizational Development.

Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development.* Prentice-Hall.

Limphothong, S., & Pitiruek, K. (2025). Enhancing Productivity and Reducing Handling Cost through Standard Time and Motion Study: A Case Study of a Warehouse Service Business. *The Journal of Industrial Technology, 21*(2), 196–212.

McClelland, D. C. (1961). *The achieving society.* Van Nostrand.

McLagan, P. A. (1989). *Models for HRD practice.* American Society for Training and Development.

Nadler, L. (1970). *Developing human resources.* Gulf Publishing Company.

Prahalad, C. K., & Hamel, G. (1990). The core competence of the corporation. *Harvard Business Review, 68*(3), 79-91.

Spencer, L. M., & Spencer, S. M. (1993). *Competence at work: Models for superior performance.* John Wiley & Sons.

Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis (2nd ed.).* New York, NY: Harper and Row.

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

Entrepreneurial Orientation and Competitive Advantage Influencing The Firm Performance of Sand Port Entrepreneurs in The Lower Northeastern Region of Thailand

เบญจวรรณ ธานี[1*], อโณทัย หาระสาร[2], ประนอม คำผา[3]

Benjawan Thnaee[1*], Anothai Harasarn[2], Pranorm Kumpha[3]

[1*,2,3]คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[1*, 2,3]Faculty of Business Administration and Management Ubon Ratchathani Rajabhat University

[*]Corresponding author; E-mail: Nanbenjawan.75@gmail.com

Received 18 September 2025 Revised 4 November 2025

Accepted 7 December 2025 Available Online 27 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการความได้เปรียบในการแข่งขันและผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2) ศึกษาคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 3) เปรียบเทียบคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างจำแนกตามลักษณะสถานประกอบการ

ผลการวิจัยพบว่า

1.ผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.63) ความได้เปรียบในการแข่งขัน ($\bar{X}$=3.58) และผลการดำเนินงาน ($\bar{X}$=3.61)

2. คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างเมื่อพิจารณาคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการว่าด้านความกล้าเสี่ยงความได้เปรียบในการแข่งขันว่าด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุนด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็วและด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วนส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 69.00 (R2=.690) ตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อผลการดำเนินงานคือ ความได้เปรียบด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน (β=.43)

3. เปรียบเทียบคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำแนกตามลักษณะสถานประกอบการ พบว่ามีความคิดเห็นด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วนด้านการสร้างความแตกต่างด้านความกล้าเสี่ยงด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็ว และด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุน แตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ, ความได้เปรียบในการแข่งขัน, ผู้ประกอบการท่าทราย, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ABSTRACT

This research aimed to 1) study the level of entrepreneurial orientation, competitive advantages and performance of sand port operators in the lower northeastern region; 2) study the entrepreneurial characteristics and competitive advantages that affect the performance of sand port operators in the lower northeastern region; and 3)compare the entrepreneurial characteristics and competitive advantages that affect the performance of sand port operators in the lower northeastern region, classified by type of establishment.

The research findings were as follows.

1. Sand port entrepreneurs in the lower northeastern region had opinions on the entrepreneur's ability to had high levels of entrepreneurial characteristics ($\bar{X}$=3.63), competitive advantages ($\bar{X}$=3.58), and business performance ($\bar{X}$=3.61).

2. Entrepreneurial orientation and competitive advantages affecting the performance of sand port operators in the lower northeastern region When considering entrepreneurial characteristics, risk-taking, competitive advantages, cost leadership, rapid response, and niche market focus, they affect the performance of sand port operators in the lower northeastern region with statistical significance at the. 01 level, with a multiple correlation coefficient of 69.00 (R2=.690). The variable that has the greatest influence on performance is niche market orientation advantage (β=.43)

3. Comparing entrepreneurial orientation and competitive advantages that affect the performance of sand port entrepreneurs in the lower northeastern region, classified by establishment type, found that opinions on market focus, differentiation, risk-taking, rapid response, and cost leadership differed significantly at the .01 level.

Keywords: Entrepreneurial Orientation, Competitive advantage, Sand port entrepreneurs, Lower Northeastern region

บทนำ

ประเทศไทยมีการพัฒนาและการขยายตัวอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะธุรกิจภาคการก่อสร้างทั้งโครงการรัฐและภาคเอกชนรวมถึงความต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในประเทศซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนเช่นการขยายเส้นทางการจราจรนโยบายด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัยการก่อสร้างอาคารสถานที่การถมและปรับพื้นที่ให้ได้ระดับที่ต้องการรวมถึงการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่างๆดังนั้นการขยายตัวของภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมก่อสร้างมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจึงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าวัสดุที่มีความสำคัญต่อการก่อสร้างและอุตสาหกรรมก่อสร้างคืออิฐหินปูนและทรายมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะถือเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญที่ใช้ในการก่อสร้างปริมาณการใช้ทรายของประเทศเนื่องจากไม่มีการจัดเก็บข้อมูลทั้งปริมาณการใช้ปริมาณการผลิตทรายและปริมาณการสะสมตัวของทรายแต่ได้มีความพยายามในการประมาณการความต้องการใช้ทรายแม่น้ำของประเทศไทย (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2565)

ในยุคของการแข่งขันทางธุรกิจที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นการดำเนินธุรกิจโดยขาดการปรับตัวและพึ่งพาเพียงปัจจัยพื้นฐานอาจไม่เพียงพอสำหรับความอยู่รอดผู้ประกอบการในยุคปัจจุบันจึงจำเป็นต้องมีคุณลักษณะเฉพาะที่ส่งเสริมให้ธุรกิจสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันได้ไม่ว่าจะเป็นความกล้าเสี่ยงการมีนวัตกรรมที่ทันสมัยหรือการมองการณ์ไกลซึ่งจะนำไปสู่ความได้เปรียบในการแข่งขันทั้งในระยะสั้นและระยะยาวหัวใจสำคัญอีกประการหนึ่งของธุรกิจท่าทรายคือการเข้าถึงชุมชนในพื้นที่ขออนุญาตสัมปทานเพื่อไม่ให้มีปัญหาหรือคัดค้านการประกอบกิจการท่าทรายผู้ประกอบการท่าทรายจากสถานการณ์ข้างต้นทำให้เห็นถึงปัญหาในการประกอบการท่าทรายสรุปได้ดังนี้ 1) ปัญหาเรื่องความสามารถในการเข้าถึงธุรกิจท่าทรายการสัมปทานและการขออนุญาตตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 2) การแข่งขันในอุตสาหกรรมก่อสร้างสูงการชิงความได้เปรียบในการสัมปทานและข้อจำกัดในเรื่องพื้นที่แหล่งทรัพยากรทรายที่มีอยู่จำกัดผู้ประกอบการต้องใช้ความสามารถพิเศษเพื่อทะลายข้อจำกัดต่างๆ 3) ปัญหาด้านดำเนินงานการตอบสนองความต้องการของชุมชนเพื่อเลี่ยงปัญหาการร้องเรียน 4) ปัญหาในการประกอบการการบริหารจัดการธุรกิจทั้งด้านเทคโนโลยีการผลิตด้านการเงินการบริหารจัดการด้านคนงานโดยทั่วไปผู้ประกอบการและพนักงานขาดความรู้ความเข้าใจเทคโนโลยีการผลิตและเครื่องจักรที่ทันสมัยซึ่งส่งผลต่อมาตรฐานของสินค้าและความต้องการของลูกค้า

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดต่างๆและสภาพการแข่งขันในธุรกิจส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายจึงเป็นมูลเหตุให้ผู้วิจัยศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยชี้นำให้ผู้ประกอบการใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้ได้ผลการดำเนินงานที่ดีมีประสิทธิภาพผู้ประกอบการจะได้นำแนวทางไปพัฒนาส่งเสริมให้ตัวเองมีคุณลักษณะที่โดดเด่นเหนือคู่แข่งขันเพื่อที่จะทำให้ธุรกิจของตนมีความได้เปรียบในการแข่งขันและนำไปสู่ผลการดำเนินงานที่ดีมีความยั่งยืนในอุตสาหกรรมนี้ต่อไปผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาปัจจัยคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาระดับคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการความได้เปรียบในการแข่งขันและผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
2. ศึกษาคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
3. เปรียบเทียบคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างจำแนกตามลักษณะสถานประกอบการ

ทบทวนวรรณกรรม

คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ

ศิวกร อโนรีย (2564) กล่าวถึงลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ คือ บุคคลที่ริเริ่มก่อตั้งธุรกิจขึ้นมาจากการมองเห็นความต้องการของตลาดหรือมองเห็นโอกาสในทางธุรกิจโดยมีเป้าหมายเพื่อมุ่งหวังผลตอบแทนและเพื่อให้ธุรกิจประสบความสำเร็จในขณะที่จะต้องพร้อมยอมรับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในการดำเนินธุรกิจ

สิริศักดิ์ พลสิมมา และเกศรา สุกเพชร (2563) ได้ให้ความหมายลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur Orientation) หมายถึงความสามารถของผู้ประกอบการในธุรกิจท่องเที่ยวและบริการโดยใช้กระบวนการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่มีคุณค่าซึ่งมีการจัดสรรทรัพยากรและเวลาที่มีอยู่อย่างเหมาะสมเพื่อให้นวัตกรรมที่คิดขึ้นกลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่ลูกค้าต้องการและการได้รับผลตอบแทนจากการประกอบการโดยยอมรับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นโดยมีผู้ประกอบการเป็นผู้ที่ตัดสินใจในการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่โดยพิจารณาความเสี่ยงที่จะใช้ทรัพยากรและเวลาในการสร้างสรรค์และการหาโอกาสทางธุรกิจใหม่เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ธุรกิจโดยสังเกตจากความมีนวัตกรรม (Innovativeness) ความกล้าเผชิญกับความเสี่ยง (Task-Taking) และการทำงานเชิงรุก (Proactiveness) เป็นต้น

ความได้เปรียบในการแข่งขัน

อัจฉรา เมฆสุวรรณ (2567) ความได้เปรียบในการแข่งขันหมายถึงการสร้างคุณค่าที่เหนือกว่าคู่แข่งขันให้ลูกค้าให้เกิดความพึงพอใจต้องอาศัยกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์และต้องคำนึงถึงต้นทุนที่ต่ำและการสร้างความแตกต่างของสินค้าหรือบริการที่เหนือกว่าคู่แข่งขันและการตอบสนองที่รวดเร็ว

กัลยารัตน์ ธีระธนชัยกุล และอมรรักษ์ สวนชูผล (2566) ได้กล่าวถึง กลยุทธ์การแข่งขันและการบริหารจัดการไว้อย่างน่าสนใจว่าความได้เปรียบในเชิงแข่งขันชื่อว่า Competitive Advantage ซึ่งได้กล่าวหลักการไว้ว่าหากต้องการให้ธุรกิจสามารถแข่งขันได้แล้วจะต้องใส่ใจในกลยุทธ์การแข่งขัน 3 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์ความแตกต่าง (Differentiation Strategy) คือ สินค้าหรือบริการที่ธุรกิจผลิตขึ้นมานั้นจะต้องมีความแตกต่างที่อาจจะไม่สามารถหาได้จากสินค้าทั่วไปของผู้อื่นหรือมีการเพิ่มศักยภาพหรือประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์สร้างความโดดเด่นที่แสดงถึงฐานะของผู้ซื้อความเป็นเลิศทางเทคโนโลยีผู้นำด้านคุณภาพผู้นำการให้บริการผู้นำการเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่และความเป็นผู้เห็นประโยชน์ของผู้บริโภคและสังคมจนทำให้สามารถตั้งราคาขายที่แพงกว่าคู่แข่งได้การสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งเช่นเรื่องแบรนด์ที่มีภาพลักษณ์ดีกว่าและผลิตภัณฑ์มีคุณภาพที่ดีกว่าโดยมักใช้กับตลาดขนาดใหญ่ (หมายถึงตลาดที่มีผู้บริโภคเป็นจำนวนมาก) เช่น iPhone เป็นต้น 2) กลยุทธ์ต้นทุนต่ำ (Cost Leadership Strategy) คือ การเป็นผู้นำด้านต้นทุนโดยสามารถกำหนดราคาได้ต่ำกว่าตลาดใช้กับตลาดขนาดใหญ่หากธุรกิจมีต้นทุนที่ต่ำแล้วก็จะสามารถอยู่ในตลาดการแข่งขันได้นานแม้ว่าจะมีส่วนต่างกำไรที่ต่ำ (Profit Margin) เพราะจะทำให้คู่แข่งอื่นไม่อยากที่จะเข้ามาแข่งขันด้วยและ3) กลยุทธ์ความแตกต่างเฉพาะกลุ่ม (Focus Strategy) คือการที่ธุรกิจมุ่งเน้นผลิตสินค้าหรือบริการให้กับตลาดเฉพาะส่วนอาจจะเรียกว่าเป็นตลาดเฉพาะส่วนที่มีรายได้สูง (Niche Market) การมีสินค้าและบริการที่แยกเฉพาะได้นั้นก็จะทำให้สามารถตั้งราคาขายได้สูงและไม่ต้องการเสี่ยงที่จะซื้อจากผู้อื่นอีกในเรื่องของความได้เปรียบเชิงแข่งขันนี้จากการศึกษาองค์ประกอบของความสามารถในการแข่งขัน (Competitive Advantage) ครั้งนี้ผู้วิจัยประยุกต์ใช้

ผลการดำเนินงาน

Frese (2000) ได้เสนอวิธีการวัดความสำเร็จของผู้ประกอบการโดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาด้วยกัน4วิธีได้แก่

1. ให้ผู้ประกอบการประเมินความสามารถของตนเองซึ่งจะใช้ความเห็นในด้านการเงินเป็นตัวสะท้อนธุรกิจและความพึงพอใจจากรายได้ที่มาจากการดำเนินธุรกิจ

2. ทำการวัดทางเศรษฐกิจโดยพิจารณาข้อมูลทางด้านการเงินได้แก่จำนวนลูกค้าที่มีการเพิ่มขึ้นหรือลดลงผลกำไรและยอดขายภายในช่วง 1-2 ปี ที่ผ่านมา

3. วัดจากแบบสอบถามด้วยภาพของบรูเดรล.เพลสเซนเดอร์ฟเฟอร์และซิกเกลอร์เป็นการวัดแนวโน้มธุรกิจโดยรวมให้ผู้ประกอบการประเมินความสำเร็จของธุรกิจในช่วงปีที่ผ่านมาว่ามีลักษณะการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

4. วัดจากการสังเกตของผู้สัมภาษณ์ซึ่งให้คะแนนที่แบ่งเป็น5 ระดับย่อยในการสัมภาษณ์เพื่อประเมินความสำเร็จของผู้ประกอบการ

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Balance Scorecard) ในการวิจัยครั้งนี้เพียง 3 ด้านได้แก่ด้านกระบวนการภายในด้านการเงินและด้านลูกค้าเนื่องจากด้านการเรียนรู้และการเกิดเติบโตของผู้ประกอบการท่าทรายมีโอกาสที่จะเติบโตได้ช้าเพราะการประกอบการท่าทรายต้องต่อใบอนุญาตสัมปทานทุกปีและในการต่อใบอนุญาตสัมปทานต้องมีการประชาคมหมู่บ้านในเขตสัมปทานทุกครั้งจึงเสี่ยงต่อการประชาคมไม่ผ่านและธุรกิจท่าทรายมีการแข่งขันที่สูงเนื่องจากมีท่าทรายหลายเจ้าในพื้นที่เดียวกันทำให้มีการตัดราคากันเองส่งผลให้กำไรต่อคิวลดลงท่าทรายไม่ใช่ธุรกิจที่สามารถตั้งราคาสูงได้เองต้องตั้งราคาตามตลาดเป็นหลักและท่าทรายส่วนใหญ่ดำเนินงานรูปแบบเดิมๆ คือ ขุด-ขน-ขายไม่ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการต่อยอดทำให้ธุรกิจท่าทรายเติบโตได้แต่โตช้าดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้เพียง 3 ด้าน

ประชากร

ประชากรได้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจท่าทรายในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างได้แก่จังหวัดอุบลราชธานีศรีสะเกษยโสธรร้อยเอ็ดสุรินทร์และบุรีรัมย์ที่อยู่ในระบบฐานข้อมูลกรมโรงงานอุตสาหกรรมณ ปี พ.ศ. 2565 จำนวน 247 ราย (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2565)

กลุ่มตัวอย่าง

กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie & Morgan ได้จำนวนตัวอย่าง 153 ตัวอย่าง โดยการสุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) โดยใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเลือกตัวอย่างเฉพาะได้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธรร้อยเอ็ด สุรินทร์ และบุรีรัมย์ ดังนี้

ตารางที่ 1 การสุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วน

กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจท่าทราย	ประชากร (ราย)	จำนวนตัวอย่าง (ราย)	ร้อยละ
อุบลราชธานี	89	55	35.95
ยโสธร	37	23	15.04
ร้อยเอ็ด	44	27	17.65
ศรีสะเกษ	29	18	11.76
สุรินทร์	24	15	9.80
บุรีรัมย์	24	15	9.80
รวม	**247**	**153**	**100.00**

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยค้นคว้าในครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีข้อคำถามรวมทั้งหมด 61 ข้อ แบ่งออกเป็น 5 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะสถานประกอบการ จำนวน 6 ข้อ มีลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List)

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำนวน 20 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำนวน 20 ข้อ

ตอนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างจำนวน 15 ข้อ

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่นๆ

การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้จัดทำโดยศึกษาเอกสารทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือการวิจัยเพื่อศึกษาคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

2. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือได้ดำเนินการดังนี้คณะผู้วิจัยนำเสนอแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาประจำรายวิชาและผู้ทรงคุณวุฒิของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีได้ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหากับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสอบถามแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้คำถามชัดเจนสามารถสื่อความหมายได้ตรงประเด็นและเหมาะสมยิ่งขึ้น

3. รวบรวมแบบสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแล้วโดยผู้ทรงคุณวุฒิจะใช้เกณฑ์พิจารณาคะแนนแต่ละข้อความดังนี้

+1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหา

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหา

-1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามไม่มีความสอดคล้องกับเนื้อหา

4. นำความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องเทคนิค IOC (Index of Item-Object Congruence) ถ้าค่า IOC ≥ .6 แสดงว่าคำถามนั้นวัดเนื้อหาตรงตามที่ต้องการวัดแต่ถ้าค่า IOC < .6 แสดงว่าข้อคำถามนั้นวัดเนื้อหาไม่ตรงตามที่ต้องการวัดถือว่าใช้ไม่ได้ให้สร้างขึ้นมาทดแทนใหม่กรณีที่เห็นว่าไม่ครอบคลุมผลการประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัยได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ถือว่าเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพสามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้

5. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้เครื่องมือวิจัย (Try Out) กับคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างจำนวน30ชุดในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคามและจังหวัดนครราชสีมา

6. นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือในการวิจัยทั้งฉบับ (Reliability Analysis) เพื่อประเมินว่าเครื่องมือในการวิจัยแต่ละด้านมีคุณภาพพอที่จะนำไปใช้ได้หรือไม่โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ Alpha Coefficientตามวิธีของ Cronbach โดยมีค่าความเชื่อมั่นดังในตารางที่ 2 ซึ่งเป็นไปตามที่ Nunnally (Nunnally 1978) ได้เสนอแนะไว้ว่าถ้าเท่ากับ.70สำหรับงานวิจัยเชิงสำรวจถือว่าเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้เป็นไปตามเกณฑ์ซึ่งจะมีค่าความเชื่อมั่นสูงกว่า .70 จึงเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพและนำไปใช้เก็บข้อมูลต่อไปได้

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย

ตัวแปร	ค่าความเชื่อมั่น
คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ	
การมีนวัตกรรม	.75
ความกล้าเสี่ยง	.95
การทำงานเชิงรุก	.91
ความได้เปรียบในการแข่งขัน	
การเป็นผู้นำทางด้านต้นทุน	.81
การสร้างความแตกต่าง	.88
การตอบสนองอย่างรวดเร็ว	.93
การมุ่งตลาดเฉพาะส่วน	.84
ผลการดำเนินงาน	
กระบวนการภายใน	.93
ลูกค้า	.93
การเงิน	.89
ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ	**.90**

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอทำหนังสือผ่านบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีเพื่อขออนุญาตในการทำวิจัย พร้อมทั้งแจ้งข้อมูลโครงการวิจัย

2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พร้อมอธิบายลักษณะของแบบสอบถามพร้อมรับแบบสอบถามคืน

3. หลังจากเก็บข้อมูลแบบสอบถามครบแล้วนำข้อมูลบันทึกลงคอมพิวเตอร์และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการความได้เปรียบในการแข่งขันและผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ตารางที่ 3 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ

คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านการมีนวัตกรรม	3.66	.51	มาก
ด้านความกล้าเสี่ยง	3.70	.62	มาก
ด้านการทำงานเชิงรุก	3.57	.51	มาก
รวม	**3.63**	**.46**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่าคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$=3.63) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย3 ลำดับคือคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการด้านความกล้าเสี่ยง ($\bar{x}$=3.70) รองลงมาคือ ด้านการมีนวัตกรรม ($\bar{x}$=3.66) และด้านการทำงานเชิงรุก ($\bar{x}$=3.57) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความได้เปรียบในการแข่งขัน

ความได้เปรียบในการแข่งขัน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุน	3.57	.51	มาก
ด้านการสร้างความแตกต่าง	3.62	.50	มาก
ด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็ว	3.75	.53	มาก
ด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน	3.52	.56	มาก
รวม	**3.58**	**.43**	**มาก**

จากตารางที่ 4 พบว่าความได้เปรียบในการแข่งขันของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างในภาพรวมอยู่ในระดับ ($\bar{x}$=3.58) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือความได้เปรียบในการแข่งขันด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็ว ($\bar{x}$=3.75) รองลงมาคือ ด้านการสร้างความแตกต่าง ($\bar{x}$=3.62) และด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุน ($\bar{x}$=3.57) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงาน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านกระบวนการภายใน	3.69	.48	มาก
ด้านลูกค้า	3.67	.50	มาก
ด้านการเงิน	3.48	.59	ปานกลาง
รวม	**3.61**	**.45**	**มาก**

จากตารางที่ 5 พบว่าผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$=3.61) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย3 ลำดับคือผลการดำเนินงานด้านความกระบวนการภายใน ($\bar{x}$=3.69) รองลงมาคือด้านลูกค้า ($\bar{x}$=3.67) และด้านการเงิน ($\bar{x}$=3.48) ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ค่าถดถอยพหุคูณและวิเคราะห์ค่าการพยากรณ์ของคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างด้วยวิธี stepwise

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	P
	B	Std. Error	Beta		
ความได้เปรียบในการแข่งขัน					
ด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน	.34	.05	.43	6.57**	.00
ด้านการสร้างความแตกต่าง	.12	.07	.14	2.72**	.00
ด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็ว	.15	.05	.17	2.73**	.00
ด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุน	.15	.06	.16	2.60**	.00
คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ					
ด้านความกล้าเสี่ยง	.10	.04	.14	2.44**	.00
Constant= .55 F=65.37 Sig.=.000 R=.831 R^2=.690 R^2_{adj}=.679					

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

จากตารางที่ 6 การวิเคราะห์ค่าถดถอยเชิงพหุคูณด้วยวิธี Stepwise เพื่อศึกษาคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า ตัวแปรคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการด้านความกล้าเสี่ยงและตัวแปรความได้เปรียบทางการแข่งขันด้านการเป็นผู้นำทางด้านต้นทุนด้านการสร้างความแตกต่างด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็วด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วนทั้ง 5 ตัวแปร ส่งผลต่อผลการดำเนินงานและสามารถร่วมกันพยากรณ์ผลการดำเนินงานได้ร้อยละ 67.90 (R2adj=.679)

จากการพิจารณาตัวแปรอิสระทุกตัวได้แก่คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการด้านการมีนวัตกรรม (x1) ด้านความกล้าเสี่ยง (x2) ความได้เปรียบในการแข่งขันด้านการทำงานเชิงรุก (x3) ด้านการเป็นผู้นำทางด้านต้นทุน (x4)

ด้านการสร้างความแตกต่าง (x5) ด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็ว (x6) ด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน (x7) มีค่าสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยกันพบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่าง .23-.69 (เมื่อ r ≤.80) จึงไม่พบปัญหาMulticollinearity ข้อมูลที่ได้มีความเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในลำดับต่อไป

สมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ

Y=.55+.34(ด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน) +.12 (ด้านการสร้างความแตกต่าง) +.10 (ด้านความกล้าเสี่ยง) +.15 (ด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็ว) +.15 (ด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุน)

สมการถดถอยในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

Z=.43(ด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน) +.14 (การสร้างความแตกต่าง) +.14 (ด้านความกล้าเสี่ยง) +.17 (ด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็ว) +.16 (ด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุน)

จากสมการดังกล่าวสามารถแปลผลสมการได้ดังนี้

ถ้าความได้เปรียบในการแข่งขันด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วนเพิ่มขึ้น 1 หน่วยและด้านอื่นคงที่จะส่งผลให้ผลการดำเนินงานเพิ่มขึ้น .43 หน่วยด้านการสร้างความแตกต่างเพิ่มขึ้น 1 หน่วยและด้านอื่นคงที่จะส่งผลให้ผลการดำเนินงานเพิ่มขึ้น .14 หน่วยด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็วเพิ่มขึ้น 1 หน่วยและด้านอื่นคงที่จะส่งผลให้ผลการดำเนินงานเพิ่มขึ้น .17 หน่วยด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุนรวดเร็วเพิ่มขึ้น 1 หน่วยและด้านอื่นคงที่จะส่งผลให้ผลการดำเนินงานเพิ่มขึ้น .16 หน่วย

ขณะที่คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการด้านความกล้าเสี่ยงเพิ่มขึ้น 1 หน่วยและด้านอื่นคงที่จะส่งผลให้ผลการดำเนินงานเพิ่มขึ้น .14 หน่วย

การเปรียบเทียบคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างจำแนกตามลักษณะสถานประกอบการ

ตารางที่ 7 การเปรียบเทียบคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำแนกตามพื้นที่จังหวัด

คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขัน	**พื้นที่จังหวัด**	**SS**	**df**	**MS**	**F**	**P**
ความได้เปรียบในการแข่งขัน						
ด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน	ระหว่างกลุ่ม	13.49	5	2.70	11.37**	.00
	ภายในกลุ่ม	34.88	147	.24		
	รวม	43.38	152			
ด้านการสร้างความแตกต่าง	ระหว่างกลุ่ม	9.73	5	1.95	10.03**	.00
	ภายในกลุ่ม	28.54	147	.19		
	รวม	38.27	152			
ด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็ว	ระหว่างกลุ่ม	13.12	5	2.62	13.27**	.00
	ภายในกลุ่ม	29.06	147	.20		
	รวม	42.18	152			

คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขัน	พื้นที่จังหวัด	SS	df	MS	F	P
การเป็นผู้นำด้านต้นทุน	ระหว่างกลุ่ม	7.73	5	1.55	7.99**	.00
	ภายในกลุ่ม	28.44	147	.19		
	รวม	36.17	152			
คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ						
ด้านความกล้าเสี่ยง	ระหว่างกลุ่ม	18.62	5	3.72	13.93**	.00
	ภายในกลุ่ม	39.27	147	.27		
	รวม	57.89	152			

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากกตารางที่ 7 พบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำแนกตามจังหวัด พบว่าทุกจังหวัดมีระดับความคิดเห็นในด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วนด้านการสร้างความแตกต่างด้านความกล้าเสี่ยงด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็วและด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุนแตกต่างกัน

ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำแนกตามขนาดพื้นที่การดูดทราย

คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขัน	ขนาดพื้นที่การดูดทราย	SS	df	MS	F	P
ความได้เปรียบในการแข่งขัน						
ด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็ว	ระหว่างกลุ่ม	4.57	3	1.52	6.04**	.00
	ภายในกลุ่ม	37.61	149	.25		
	รวม	42.18	152			
ด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุน	ระหว่างกลุ่ม	3.34	3	1.11	5.06**	.00
	ภายในกลุ่ม	32.82	149	.22		
	รวม	36.17	152			
คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ						
ด้านความกล้าเสี่ยง	ระหว่างกลุ่ม	6.96	3	2.32	6.79**	.00
	ภายในกลุ่ม	50.93	149	.34		
	รวม	57.89	152			

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 8 การเปรียบเทียบคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำแนกตามขนาดพื้นที่ พบว่า ขนาดพื้นที่ต่างกันมีระดับความคิดเห็นในความกล้าเสี่ยง ด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็ว และด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากมีความแตกต่างกัน

ตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำแนกตามจำนวนแปลงที่ขออนุญาต

คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขัน	จำนวนแปลงที่ขออนุญาต	SS	df	MS	F	P
ความได้เปรียบในการแข่งขัน						
ด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุน	ระหว่างกลุ่ม	3.26	3	1.09	4.92**	.00
	ภายในกลุ่ม	32.91	149	.22		
	รวม	36.17	152			

จากตารางที่ 9 การเปรียบเทียบคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำแนกตามจำนวนแปลงต่างกันมีระดับความคิดเห็นในด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 10 การเปรียบเทียบแหล่งความแปรปรวนทางเดียวของคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำแนกตามจำนวนเงินลงทุน

คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขัน	จำนวนแปลงที่ขออนุญาต	SS	df	MS	F	P
ความได้เปรียบในการแข่งขัน						
ด้านมุ่งเฉพาะส่วน	ระหว่างกลุ่ม	3.68	3.00	1.23	4.09**	.01
	ภายในกลุ่ม	44.70	149.00	.30		
	รวม	48.38	152.00			
ด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุน	ระหว่างกลุ่ม	2.19	3.00	.73	3.20*	.03
	ภายในกลุ่ม	33.98	149.00	.23		
	รวม	36.17	152.00			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 10 การเปรียบเทียบคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำแนกตามจำนวนแปลงต่างกันมีระดับความคิดเห็นในด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วนและการเป็นผู้นำด้านต้นทุนแตกต่างกัน

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำแนกตามแหล่งที่มาของเงินลงทุน

คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขัน	**ทุนส่วนตัว n=39**		**สถาบันการเงิน n=114**		**t**	**P**
	$\bar{x}$	**S.D.**	$\bar{x}$	**S.D.**		
ความได้เปรียบในการแข่งขัน						
ด้านการสร้างความแตกต่าง	3.47	0.38	3.67	0.64	-2.51**	.01
ด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็ว	3.52	0.40	3.83	0.54	-3.29**	.00
ด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุน	3.30	0.35	3.48	0.52	-2.01*	.05
คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ						
ด้านความกล้าเสี่ยง	3.45	0.46	3.79	0.64	-3.05**	.00

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 11 การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำแนกตามแหล่งที่มาของเงินลงทุน พบว่าแหล่งที่มาของเงินลงทุนที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นความได้เปรียบในการแข่งขันด้านการสร้างความแตกต่างด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็วแตกต่างอย่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความได้เปรียบในการแข่งขันด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุนคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการด้านความกล้าเสี่ยงแตกต่างอย่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 12 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำแนกจำนวนเครื่องจักรที่ใช้ในการประกอบการ

คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขัน	**จำนวนเครื่องจักรที่ใช้ในการประกอบการ**	**SS**	**df**	**MS**	**F**	**P**
ความได้เปรียบในการแข่งขัน						
ด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็ว	ระหว่างกลุ่ม	2.19	2.00	1.10	4.11*	.02
	ภายในกลุ่ม	39.99	150.00	.27		
	รวม	42.18	152.00			
คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ						
ด้านความกล้าเสี่ยง	ระหว่างกลุ่ม	7.94	2.00	3.97	11.92**	.00
	ภายในกลุ่ม	49.95	150.00	.33		
	รวม	57.89	152.00			

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 12 การเปรียบเทียบคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำแนกตามแรงม้า พบว่าจำนวนเครื่องจักรที่ใช้ในการประกอบการมีระดับความคิดเห็นในด้านความกล้าเสี่ยงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีประเด็นที่น่าสนใจควรค่าแก่การอภิปรายผลในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการความได้เปรียบในการแข่งขันของผู้ประกอบการและผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างแสดงดังนี้

1.1 คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการมีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการมีนวัตกรรม ด้านความกล้าเสี่ยง และด้านการทำงานเชิงรุกอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีความสามารถในการทำงานเชิงรุกได้โดยการกำหนดภารกิจขององค์การในการมุ่งเน้นการเป็นผู้นำในตลาดเช่นการติดตั้งระบบ GPS เพื่อติดตามสถานการณ์ขนส่งให้กับลูกค้าได้ทันทีหรือการใช้เครื่องจักรที่ทันสมัยในการช่วยล้างทรายเพื่อให้ทรายมีความสะอาดมากขึ้นจะได้ตอบโจทย์ให้กับลูกค้าในกลุ่มต่างๆ และทำให้สินค้าได้คุณภาพสอดคล้องกับงานวิจัยของกนกกาญจน์ อวิรุฒม์ (2561) ได้ศึกษาคุณลักษณะผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของธุรกิจที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา มีคุณลักษณะอยู่ในระดับมาก ด้านความกล้าเสี่ยง ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะผู้ประกอบการท่าทรายมีการทำงานเชิงรุกการตัดสินใจในการลงทุนเชิงรุกเช่นการลงทุนในรถขนส่งการให้เครดิตลูกค้าและขยายพื้นที่จัดจำหน่ายแม้ผู้ประกอบการต้องเสี่ยงกับเรื่องของต้นทุนและความไม่แน่นอนทางกฎหมายและการกล้าเสี่ยงที่อยู่บนพื้นฐานของความรู้และประสบการณ์ของผู้ประกอบการท่าทรายจะส่งผลให้ผู้ประกอบการสามารถปรับตัวได้ดีในสภาวะตลาดที่เปลี่ยนแปลง

1.2 ปัจจัยความได้เปรียบในการแข่งขันในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยที่อยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ผู้ประกอบการมีการสร้างคุณค่าของสินค้าเหนือกว่าคู่แข่งขันทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจและผู้ประกอบการยังต้องคำนึงถึงต้นทุนที่ต่ำการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์มากที่สุดและมีข้อเสียหายน้อยที่สุดเพื่อทำให้ธุรกิจลดต้นทุนในการผลิตและสามารถขายในราคาที่ต่ำกว่าหรือเท่ากับคู่แข่งขันได้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนงเยาว์ อินทะนาม และคณะ (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการกับความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดกาฬสินธุ์ผลการวิจัยพบว่าคุณลักษณะของผู้ประกอบการด้านความกล้าเสี่ยงและความเป็นตัวของตัวเองส่งผลกระทบในทิศทางบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในทิศทางเดียวกันซึ่งผู้ประกอบการต้องกล้าลงทุนสำหรับการเริ่มต้นดำเนินธุรกิจแม้ว่ามีความเสี่ยงและความไม่แน่นอนของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ

1.3 ปัจจัยผลการดำเนินงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ผู้ประกอบการให้ความสำคัญกับการควบคุมต้นทุนและการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิประภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของต้นทุนเชื้อเพลิงการขนส่งและค่าจ้างแรงงานผู้ประกอบการมีการวางแผนล่วงหน้าเช่นการศึกษาเส้นทางการขนส่งเพื่อนำมาคำนวณอัตราการใช้น้ำมันเชื้อเพลิงในการขนส่งสอดคล้องกับ

งานวิจัยของณัฐวุฒิ วิเศษ (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยในการดำเนินธุรกิจของการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)จังหวัดนนทบุรี พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อปัจจัยในการดำเนินธุรกิจภาพรวมอยู่ในระดับมากอาจเป็นเพราะว่ามีการวางแผนในการดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่ชัดเจนในทุกกระบวนการ

2. คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างเรียงลำดับอิทธิพลจากมากไปน้อย

2.1 ด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน พบว่ามีความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างโดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ประกอบการท่าทรายมีความสามารถในกานเพิ่มกลุ่มเป้าหมายอื่นๆได้ด้วยการให้สิทธิพิเศษเช่นการให้ราคาพิเศษแก่ลูกค้าประจำกิจการมีการมุ่งเน้นลูกค้าเฉพาะกลุ่มและผู้ประกอบการสามารถตอบสนองความต้องการกลุ่มร้านค้าวัสดุก่อสร้างได้เนื่องจากกิจการมีผลิตภัณฑ์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมายเฉพาะกลุ่มได้อย่างครอบคลุมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิสุธิดา นักเกษม (2561) ได้ทำกรศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจบริการในเขตกรุงเทพมหานครพบว่าปัจจัยด้านความสามารถของผู้ประกอบการได้แก่ความเป็นตัวเองความกล้าเสี่ยงความมีนวัตกรรมและการแข่งขันเชิงรุกมีความสัมพันธ์กับการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจบริการในเขตจังหวัดกรุงเทพมหานคร

2.2 ด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็วพบว่ามีความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างโดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเป็นเพราะกิจการมีช่างซ่อมบำรุงประจำท่าทรายสามารถซ่อมหรือแก้ปัญหาได้ทันทีกิจการของผู้ประกอบการมีการส่งมอบสินค้าแก่ลูกค้าด้วยความรวดเร็วตรงตามเวลาที่นัดหมายติดตามควบคุมรถและติดต่อคนขับรถด้วยระบบ GPS Tracking และกิจการมีการนำเอาข้อเสนอแนะของลูกค้ามาปรับปรุงทันทีเมื่อลูกค้าแจ้งว่ามามีสิ่งเจือปนในทรายซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัฐนันท์พงศ์ วิริทธิ์ธร และสุรชัย อุตมอ่าง (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหารความได้เปรียบทางการแข่งขันเพื่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจSMEsในเขตภาคเหนือของประเทศไทยมีความสนใจจะศึกษาความได้เปรียบทางการแข่งขันและความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจ SMEsในเขตภาคเหนือของประเทศไทยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความได้เปรียบทางการแข่งและความสำเร็จในการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก

2.3 ด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุนพบว่ามีความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างโดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ประกอบการใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยีที่ทันสมัยและใช้วิธีการบำรุงรักษาเพื่อช่วยยืดอายุการใช้งานและประหยัดค่าซ่อมบำรุงในการประกอบกิจการและผู้ประกอบการมีการนำเข้าวัตถุดิบครั้งละมากๆ และมีคลังเก็บสินค้าเช่นเหล็กหรือน้ำมันเครื่องต่างๆเพื่อให้ได้ต้นทุนต่ำซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติพงษ์ ปัญญาเรือง (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่องกลยุทธ์ความได้เปรียบในการแข่งขันที่มีต่อผลความสำเร็จในการดำเนินงานตามแนวคิด Balance Scorecard ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแปรรูปอาหารของจังหวัดสุพรรณบุรีพบว่ากลยุทธ์ความได้เปรียบในการแข่งขันด้านการสร้างความแตกต่างและด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุนจะส่งผลต่อการดำเนินงานของกิจการให้ธุรกิจมีผลการดำเนินงานที่ดีขึ้น

2.4 ด้านการสร้างความแตกต่างพบว่ามีความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะกิจการของท่านมีสินค้าที่ครอบคลุมในการสายผลิตภัณฑ์มากกว่าคู่แข่งขันเช่นทรายที่ใช้ในงานก่อสร้างอาคารก่อสร้างถนนทรายสำหรับคอนกรีตสำเร็จรูปทรายสำหรับใช้ถมที่กิจการของท่านมีการอำนวยความสะดวกแก่ลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการเพื่อความแตกต่างและความประทับใจในสินค้าและบริการ

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจารุพร ขันธนันท์ และวสุธิดา นุริตมนต์ (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่องคุณลักษณะของผู้ประกอบการและกลยุทธ์ที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)พบว่ากลยุทธ์การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันประกอบด้วยกลยุทธ์การสร้างความแตกต่างกลยุทธ์ผู้นำด้านต้นทุนต่ำและกลยุทธ์มุ่งจุดมีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจเช่นเดียวกันถึงแม้ว่าอุตสาหกรรมที่แตกต่างกันแต่ผลการศึกษานั้นมีความคล้ายคลึงกัน

2.5 ด้านความกล้าเสี่ยงพบว่ามีความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ประกอบการมีความกล้าเสี่ยงที่จะปรับกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและซึ่งผู้ประกอบการมีความกล้าเสี่ยงด้านการจัดการทรัพยากรบุคคลในการดำเนินธุรกิจเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการดำเนินธุรกิจซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิวกร อโนรีย์ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและความสำเร็จของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตจังหวัดราชบุรีพบว่าปัจจัยคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการด้านความกล้าเสี่ยงส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางโดยปัจจัยคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการเป็นจุดเด่นลักษณะเด่นหรือความสามารถของผู้ประกอบการที่มีส่วนสำคัญต่อการดำเนินต่อความสำเร็จ

3. เปรียบเทียบคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของผู้ประกอบกิจการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างจำแนกตามลักษณะสถานประกอบการดังนี้

3.1 จังหวัดที่ตั้งสถานประกอบการแตกต่างกันพบว่าคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการด้านความกล้าเสี่ยงและความได้เปรียบในการแข่งขันด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วนด้านการสร้างความแตกต่างด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็วและด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อาจเป็นเพราะจังหวัดที่มีแม่น้ำสายหลักเช่นแม่น้ำมูลแม่น้ำชีแม่น้ำโขงมีข้อได้เปรียบในการเข้าถึงแหล่งทรายธรรมชาติได้มากกว่าจังหวัดที่มีแม่น้ำสายหลักไม่กี่สายน้ำทำให้สามารถลดต้นทุนการจัดหาและขนส่งทรายได้สอดคล้องกับงานวิจัยของบุญธรรม กาญจนสถิตย์ (2560) ธุรกิจก่อสร้างในภาคอีสานพบว่าผู้ประกอบการที่ตั้งอยู่ใกล้แหล่งทรัพยากรธรรมชาติจะมีต้นทุนต่ำกว่าและมีความสามารถในการแข่งขันด้านราคาที่ดีกว่า

3.2 ขนาดพื้นที่ขอสัมปทานแตกต่างกันพบว่าคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการด้านความกล้าเสี่ยงและความได้เปรียบในการแข่งขันด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็วและการเป็นผู้นำด้านต้นทุนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อาจเป็นเพราะพื้นที่ที่มีแม่น้ำขนาดใหญ่มักมีการขอสัมปทานที่ดินแถบกว้างและยาวหลายร้อยเมตรตลอดริมแม่น้ำเพื่อให้ครอบคลุมจุดตักทรายส่วนที่พื้นที่แม่น้ำแคบหรือเป็นลำห้วยขนาดสัมปทานจะเล็กลงและจำกัดเฉพาะจุดเจาะจงเท่านั้นสอดคล้องกับงานวิจัยชองแพรวโพยม ยลธรรธรรม และคณะ (2563) ผลกระทบจากการดูดทราย: กรณีศึกษาหมู่ที่ 1 ตำบลนบพิตำ อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.3 จำนวนแปลงที่ขอสัมปทานแตกต่างกันพบว่าความได้เปรียบในการแข่งขันด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อาจจะเป็นเพราะจำนวนและขนาดของสัมปทานดูดทรายมีความแตกต่างกันในแต่ละจังหวัดซึ่งอาจเป็นผลมาจากปัจจัยต่างๆเช่นความต้องการใช้ทรายในพื้นที่ปริมาณทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่และนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับงานวิจัยของแพรวโพยม ยลธรรธรรม และคณะ (2563) ผลกระทบจากการดูดทราย: กรณีศึกษาหมู่ที่ 1 ตำบลนบพิตำอำเภอนบพิตำจังหวัดนครศรีธรรมราช

3.4 จำนวนเงินลงทุนแตกต่างกันพบว่าความได้เปรียบในการแข่งขันด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อาจจะเป็นเพราะธุรกิจท่าทรายมีขนาดที่แตกต่างกันจึงใช้เงินลงทุนแตกต่างกันเช่นท่าทรายที่มีพื้นที่ขอสัมปทานขนาดเล็กใช้เงินลุงทุนไม่เกิน5 ล้านบาทพื้นที่ขอสัมปทานที่มีขนาดใหญ่ใช้เงินลงทุนไม่ต่ำกว่า 20 ล้านบาท สอดคล้องกับงานวิจัยของลภัสรดา ภูมิอมร (2562) แผนธุรกิจพัฒนาร้านวัสดุก่อสร้างสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤติกา ฟองจันทร์ (2558) รูปแบบและกลยุทธ์การดำเนินธุรกิจค้าปลีกวัสดุก่อสร้างของผู้ประกอบการรายย่อยในเขตกำแพงแสนจังหวัดนครปฐม

3.5 แหล่งที่มาของเงินทุนแตกต่างกันพบว่าความได้เปรียบในการแข่งขันด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจจะเป็นเพราะแหล่งที่มาของเงินลงทุนในธุรกิจท่าทรายมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับขนาดของกิจการระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจและความสามารถทางการเงินของผู้ประกอบการสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤติกา ฟองจันทร์ (2558) รูปแบบและกลยุทธ์การดำเนินธุรกิจค้าปลีกวัสดุก่อสร้างของผู้ประกอบการรายย่อยในเขตกำแพงแสนจังหวัดนครปฐม

3.6 จำนวนกำลังเครื่องจักรที่ใช้ในการประกอบการแตกต่างกันพบว่าคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการด้านความกล้าเสี่ยงและความได้เปรียบในการแข่งขันด้านการตอบสนองอย่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อาจจะเป็นเพราะว่าจำนวนกำลังเครื่องจักรในธุรกิจท่าทรายจะแตกต่างกันตามขนาดของกิจการลักษณะของการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายเช่นการดูดเรือการคัดแยกรายและการขนส่งทรายสอดคล้องกับงานวิจัยของธมนพัชร์ ดีแสน (2561) แผนธุรกิจการพัฒนารูปแบบการดำเนินธุรกิจให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าต่อการเลือกใช้คอนกรีตผสมเสร็จในจังหวัดฉะเชิงเทรา

จากการวิจัยคุณลักษณะสถานประกอบการที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างพบว่าจังหวัดพื้นที่ตั้งสถานประกอบการจังหวัดอุบลราชธานีมีผู้ประกอบการท่าทรายมากที่สุดรองลงมาคือ จังหวัดร้อยเอ็ด ยโสธร ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการมีการขอขนาดพื้นที่สัมปทานมากกว่า3 ไร่รองลงมาคือ 2 ไร่ 3 ไร่ และ 1 ไร่ ผู้ประกอบการมีจำนวนแปลงที่ขอสัมปทานส่วนใหญ่จำนวน1 แปลง 3 แปลง 2 แปลง และมากกว่า 3 แปลงผู้ประกอบการส่วนใหญ่ใช้ทุนในการประกอบกิจการอยู่ที่ 1-15 ล้านบาท 16-30 ล้านบาท และมากกว่า 30 ล้านบาท และใช้กำลังเครื่องจักรอยู่ที่ 100-500 แรงม้า 501-1,000 แรงม้าและมากกว่า 1,000 แรงม้า

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยผู้วิจัยมี2 ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วนผู้ประกอบการท่าทรายควรมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการขายสินค้าและบริการให้ชัดเจนเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าในลูกค้าเฉพาะกลุ่มนี้เช่นกลุ่มผู้ประกอบการคอนกรีตผสมเสร็จและมีการจัดโปรโมชั่นการขายให้เฉพาะกลุ่มเช่นกลุ่มธุรกิจบริการขนส่งจะมีคูปองแจกสะสมครบ 10 ใบรับส่วนลดพ่วงละ 800 หรือกลุ่มรถ6 ล้อสะสมครบ 10 ใบ รับส่วนลด 200 บาท

1.2 ด้านการสร้างความแตกต่างผู้ประกอบการที่สามารถขายสินค้าหรือมีบริการที่แตกต่างกับคู่แข่งขันเช่นการจัดหาพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติที่ใกล้และได้สินค้าที่มีคุณภาพตามความต้องการของตลาดและมีการใช้กระบวนการหรือเครื่องจักรที่แตกต่างหรือเหนือกว่าของคู่แข่งขัน

1.3 ด้านความกล้าเสี่ยงผู้ประกอบการที่มีความเสี่ยงที่จะใช้เงินลงทุนหรือทรัพย์กรในธุรกิจมากยิ่งมีความได้เปรียบทางการแข่งขันสูงเนื่องจากมีความพร้อมในอุตสาหกรรมนี้สูงและมีสินค้าเพียงพอต่อความต้องการของลูกค้า

1.4 การตอบสนองย่างรวดเร็วผู้ประกอบการมีช่างซ่อมบำรุงเครื่องจักรประจำท่าทรายสามารถซ่อมหรือแก้ปัญหาได้ทันทีและมีเรือสำรองในการดูดทรายหากเรือที่ใช้ประจำมีการชำรุดและผู้ประกอบการมีการขนส่งสินค้าให้กับลูกค้าร้านวัสดุก่อสร้างได้ภายในวันหรือไม่เกิน 1-2 วันในการส่งสินค้า

1.5 ด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุนผู้ประกอบการที่มีความพยายามควบคุมต้นทุนการผลิตสินค้าต้นทุนบริการขนส่งเช่นมีการนำเข้าหรือสั่งซื้อวัตถุดิบน้ำมันหล่อลื่นที่ใช้กิจการประจำจำนวนมากทำให้ได้ราคาถูกกว่าร้านขายอุปกรณ์

1.6 เปรียบเทียบคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของผู้ประกอบกิจการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างจำแนกตามลักษณะสถานประกอบการผู้ประกอบการควรเลือกพื้นที่จังหวัดที่มีการเติบโตด้านอุตสาหกรรมก่อสร้างและจังหวัดที่มีความกว้างของแม่น้ำขนาดพื้นเพื่อลดต้นทุนในการขนส่งและเพิ่มยอดขายเพื่อสร้างการเติบโตในระยะยาวขนาดพื้นที่ขอสัมปทานที่มีขนาดเหมาะสมจำนวนแปลงที่ขอสัมปทานมีผลต่อการจัดการภายในองค์กรโดยผู้ประกอบการที่มีหลายแปลงอาจมีต้นทุนในการบริหารจัดการที่สูงขึ้นหากไม่มีแผนการดำเนินงานที่เหมาะสมก็อาจจะทำให้ธุรกิจขาดทุนได้จำนวนเงินลงทุนจำนวนเงินลงทุนที่สูงกว่ามีความสัมพันธ์กับขีดความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้นโดยเฉพาะด้านเครื่องจักรและแรงงานที่มีประสิทธิภาพแหล่งที่มีของเงินลงทุนมีผลต่อความยั่งยืนของธุรกิจโดยผู้ประกอบการ ที่ใช้ทุนส่วนตัวจะมีความยืดหยุ่นมากกว่าส่วนผู้ที่ใช้เงินกู้มีความจำเป็นต้องบริหารความเสี่ยงทางการเงินอย่างรัดกุม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีการจำกัดขอบเขตในการวิจัยเฉพาะกลุ่มของผู้ประกอบการกิจการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรมีการเจาะจงประเภทของธุรกิจเช่นธุรกิจบริการขนส่งธุรกิจขายวัสดุก่อสร้างเป็นต้นเพื่อให้ทราบถึงมุมมองเฉพาะกลุ่มได้อย่างชัดเจนและสามารถนำผลวิจัยไปปรับใช้ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดในการประกอบธุรกิจท่าทราย

2.2 จากการศึกษางานวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบกิจการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างได้แก่จังหวัดอุบลราชธานีศรีสะเกษยโสธรร้อยเอ็ดสุรินทร์และบุรีรัมย์ในจังหวัด6จังหวัดที่กล่าวมาข้างต้นด้วยเพื่อจะได้ทราบความคิดเห็นที่แตกต่างของพฤติกรรมผู้ประกอบกิจการ

2.3 จากการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาคือแบบสอบถามเท่านั้นดังนั้นในการทำการศึกษาครั้งต่อไปผู้วิจัยขอแนะนำให้ทำการวิจัยโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก

2.4 ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาตัวแปรอื่นๆในกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อให้ครอบคลุมปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันอาทิเช่นเรื่องส่วนแบ่งทางการตลาด

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้บริหารและพนักงานที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร ร้อยเอ็ด สุรินทร์ และบุรีรัมย์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดีประโยชน์อันพึงมีจากการศึกษาค้นคว้าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยขอมอบให้เป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดามารดาครูอาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้ให้การอบรมสั่งสอนความรู้จนทำให้ผู้วิจัยสำเร็จการศึกษาเพื่อนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติหน้าที่การงานต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กนกกาญจน์ อวิรุตม์. (2561). *คุณลักษณะผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของธุรกิจที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา.* การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยพะเยา.

กฤติกา ฟองจันทร์. (2558). *รูปแบบและกลยุทธ์การดำเนินธุรกิจค้าปลีกวัสดุก่อสร้างของผู้ประกอบการรายย่อยในเขตกำแพงแสนจังหวัดนครปฐม.* วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยศิลปากร.

กัลยารัตน์ ธีระธนชัยกุล และอมรรักษ์ สวนชูผล. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและ ขนาดย่อมภาคการค้าประเภท การขายส่ง-การขายปลีก ของประเทศไทย. *วารสารวิชาการเทคโนโลยีการจัดการ. 4*(2), 213-223.

กิรติพงษ์ ปัญญาเรือง. (2559). *กลยุทธ์ความได้เปรียบในการแข่งขันที่มีต่อผลความสำเร็จในการดำเนินงานตามแนวคิด Balance Scorecard ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแปรรูปอาหารของจังหวัดสุพรรณบุรี.* การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยศิลปากร.

จารุพร ขันธนันท์ และวสุธิดา นุริตมนต์ (2562). คุณลักษณะของผู้ประกอบการและกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม: กรณีศึกษาลูกค้าของธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตภาคกลางของประเทศไทย. *วารสารสุทธิปริทัศน์. 33*(108), 132-144.

ณัฐวุฒิ วิเศษ. (2560). ปัจจัยในการดำเนินธุรกิจของการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) จังหวัดนนทบุรี. *วารสารปัญญาภิวัฒน์. 9*(1), 13-24.

ธมนพัชร์ ดีแสน. (2561). *แผนธุรกิจการพัฒนารูปแบบการดำเนินธุรกิจให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าต่อการเลือกใช้คอนกรีตผสมเสร็จในจังหวัดฉะเชิงเทรา.* การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

นงเยาว์ อินทะนาม และคณะ. (2563). *การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดกาฬสินธุ์.* วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์.

นโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. (2565). *การประมาณการจากความต้องการใช้ในภาคอุตสาหกรรมก่อสร้าง.* กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

บุญธรรม กาญจนสถิตย์. (2560). *ธุรกิจก่อสร้างในภาคอีสาน.* วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

แพรวโพยม ยลธรรธรรม และคณะ. (2563). ผลกระทบจากการดูดทราย: กรณีศึกษาหมู่ที่ 1 ตำบลนบพิตำ อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารสังคมพัฒนศาสตร์. 3*(2), 32-42.

รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และสุรชัย อุตมอ่าง. (2554). การบริหารความได้เปรียบทางการแข่งขันเพื่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจ SMEs ในเขตภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 28*(1), 49-63.

โรงงานอุตสาหกรรม, กรม.(2565). *ผู้ประกอบการท่าทรายในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง.* (ออนไลน์) (อ้างถึงเมื่อ15มีนาคม2565) จาก https://userdb.diw.go.th/factoryPublic/tumbol.asp

ลภัสรดา ภูมิอมร. (2562). *แผนธุรกิจพัฒนาร้านวัสดุก่อสร้าง.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วสุธิดา นักเกษม. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจบริการในเขตกรุงเทพมหานคร. *มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. 11*(1), 2148-2167.

ศิวกร อโนรีย์. (2564). *ปัจจัยที่มีผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและความสำเร็จของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตจังหวัดราชบุรี.* วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยศิลปากร.

สิริศักดิ์ พลสิมมา และเกศรา สุกเพชร (2563). ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการต่อผลของการดำเนินกิจการของธุรกิจการให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวในประเทศไทย. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี.14*(3), 146-161.

อัจฉรา เมฆสุวรรณ. (2567). การสร้างแบรนด์และส่วนประสมทางการตลาดที่มีต่อการรับรู้คุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของจังหวัดลำปาง. *วารสารการจัดการและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. 11*(1), 99-110.

Frese, Michael. (2000). *Success and Failure of Micro business Owners in Africa: A Psychological Approach.* United States of America: Greenwood Publishing Group.

Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory.* New York: McGraw-Hill.

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

แนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร

Guidelines for Educational Administration Towards World Class Standard School of Schools Under The Secondary Educational Service Area Office Sakonnakhon

กฤษฎา วันนาพ่อ[1*], ศุภกร ศรเพชร[2], สุมาลี ศรีพุทธรินทร์[3]

Krissada Wannapor[1*], Supakorn Sornphet[2], Sumalee Sriputtarin[3]

[1*,2,3]สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

[1*,2,3]Educational Administration and Development Program,

Faculty of Education Nakhon Phanom University

[*]Corresponding author; E-mail: krissadaw3350@gmail.com

Received 24 October 2025 Revised 9 November 2025

Accepted 7 December 2025 Available Online 27 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล 2) ประเมินความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียน 3) พัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล 4) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ปีการศึกษา 2566 จำนวน 339 คน โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีจำนวน 4 ฉบับ คือ 1) แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .97 2) แบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .99 3) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาเท่ากับ 1.00 และ 4) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียน มีค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาเท่ากับ .80-1.00 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล โดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ความต้องการจำเป็นมีค่าสูงกว่าค่าเฉลี่ยโดยรวม ได้แก่ ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านการวัด วิเคราะห์และการจัดการความรู้ ด้านการจัดการกระบวนการปฏิบัติงาน และด้านการนำองค์กร 3) แนวทางการบริหารสถานศึกษา ทั้ง 7 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการนำองค์กร ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความตระหนักและมีการสื่อสารทิศทางการบริหารสถานศึกษาแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 2) ด้านการวางแผนกลยุทธ์ โรงเรียนควรมีการจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาโรงเรียน 3) ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โรงเรียนควรส่งเสริมสนับสนุนให้ครูใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ นวัตกรรม การวิจัยในชั้นเรียน ให้ทันต่อทิศทางและการเปลี่ยนแปลงสังคมอยู่เสมอ 4) ด้านการวัด วิเคราะห์ และการจัดการความรู้ โรงเรียนควรมีการสื่อสารขั้นตอนการปรับปรุงพัฒนางาน 5) ด้านการมุ่งเน้นบุคลากร ผู้บริหารมีการเสริมแรงให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา 6) ด้านการจัดการกระบวนการปฏิบัติงาน โรงเรียนมีการวางแผนการนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ใน

กระบวนการปฏิบัติงาน 7) ด้านผลลัพธ์ โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นเลิศตามความสนใจ และความถนัด 4) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล พบว่า ทั้งความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: โรงเรียนมาตรฐานสากล, แนวทางการบริหารสถานศึกษา, ความต้องการจำเป็น

ABSTRACT

This research aims to 1) study the current and desired state of school management towards international standard schools, 2) assess the needs for school management towards international standard schools, 3) develop guidelines for school management towards international standard schools, and 4) evaluate the appropriateness and feasibility of these guidelines. The sample group included 339 school administrators and teachers under the Secondary Education Service Area Office, Sakon Nakhon, in the academic year 2023, selected through multi-stage sampling. The research instruments consisted of four parts: (1) a current state questionnaire with a reliability of .97, (2) a desired state questionnaire with a reliability of .99, (3) a structured interview with a content validity index of 1.00, and (4) an assessment of the appropriateness and feasibility of the school management guidelines towards international standard schools, with a content validity index ranging from .80 to 1.00. The statistics used included percentage, mean, standard deviation, and the Modified Priority Needs Index (PNImodified).

The research findings revealed that: 1) Current and Desired State: The current state of school management towards international standard schools is at a high level overall, while the desired state is at the highest level overall. 2) Needs Assessment: The needs are higher than the overall mean, particularly in areas focusing on students and stakeholders, measurement, analysis, knowledge management, process management, and organizational leadership. 3) School Management Guidelines: The guidelines for school management cover seven areas: Organizational Leadership: School administrators should raise awareness and communicate the direction of school management to stakeholders. Strategic Planning: Schools should develop strategic plans for their development. Focus on Students and Stakeholders: Schools should promote and support teachers in using media, information technology, innovation, and classroom research to keep up with societal changes. Measurement, Analysis, and Knowledge Management: Schools should communicate steps for work improvement and development. Focus on Personnel: Administrators should reinforce and support teachers and educational personnel. Process Management: Schools should plan the integration of technology into operational processes. Outcomes Schools should develop curricula and learning management to enhance students' excellence according to their interests and aptitudes. 4) Evaluation of Appropriateness and Feasibility: Both the appropriateness and feasibility of the school management guidelines towards international standard schools are at the highest level overall.

Keywords: International Standard Schools, School Management Guidelines, Needs Assessment

บทนำ

สังคมโลกปัจจุบันเป็นสังคมแห่งการแข่งขัน ทั้งทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมระหว่างประเทศ และการค้า เป็นสังคมที่เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสูง มีความรู้ มีข้อมูลข่าวสารจำนวนมาก เกิดนวัตกรรม วิทยาการมากมาย คนในสังคมจึงต้องมีทักษะในการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ มีทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลได้ มีทักษะการคิดนอกกรอบ คิดสร้างสรรค์ ทุกประเทศจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องฝึกฝน ขัดเกลาพลเมืองของตนเองให้มีขีดความสามารถ มีทักษะที่หลากหลาย รู้จักการปรับตัวให้เข้ากับทุกสถานการณ์ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมโลกได้อย่างทัดเทียมกับนานาประเทศ (ยุพิน บุญประเสริฐ และคนอื่นๆ. 2562 : 26)

การพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้เป็นพลโลกที่มีคุณภาพ ต้องพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ต้องมีการยกระดับโรงเรียนที่มีความพร้อมให้เข้าสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล กระตุ้นให้โรงเรียนมีการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ เพื่อผลักดันให้มีการพัฒนาผู้เรียน หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อมและการจัดการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ แก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงมีนวัตกรรมโรงเรียนมาตรฐานสากลขึ้น เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนมุ่งสู่การเป็นพลโลก มีทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยเน้นการเรียนรู้เพื่อชีวิต ปรับวิธีการจัดการเรียนการสอน พัฒนาโรงเรียนในหลายมิติ ทั้งหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการบริหารจัดการ (ยุพิน บุญประเสริฐ และคนอื่น ๆ. 2562 : 27) ประเทศไทยเริ่มมีโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากลเมื่อปีพุทธศักราช 2553 จำนวน 500 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินงานต่อเนื่องจนปีพุทธศักราช 2565 มีโรงเรียนในโครงการจำนวน 720 โรงเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2561) การพัฒนาโรงเรียนในหลายมิติพร้อมกันเป็นลักษณะเฉพาะของโรงเรียนมาตรฐานสากล ต้องพัฒนาพร้อมกันทั้งหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการบริหารจัดการ ต้องมีจุดประสงค์และทิศทางที่ชัดเจน ซึ่งวาสนา ไกรสอน (2562 : 1) ระบุว่ามี 3 ข้อ ได้แก่ 1) พัฒนาการเรียนการสอนให้เทียบเคียงมาตรฐานสากล เน้นเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งทางด้านความสามารถ ความถนัด มุ่งพัฒนาส่งเสริมผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ 2) พัฒนาการบริหารด้วยระบบคุณภาพตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award :TQA) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 การบริหารจัดการระบบคุณภาพ ระดับโรงเรียน (School Quality Award : ScQA) ระดับที่ 2 การบริหารจัดการระบบคุณภาพระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Office of the Basic Education Commission Quality Award : OBECQA) และ ระดับที่ 3 การบริหารจัดการระบบคุณภาพ ระดับชาติ โดยการดำเนินงานในโรงเรียนนั้น สามารถปรับให้เข้ากับสภาพปัจจุบัน และบริบทของโรงเรียนได้ และ 3) ผู้เรียนมีคุณภาพสามารถเป็นพลโลกได้ โดยเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ สื่อสารสองภาษา ล้ำหน้าทางความคิด ผลิตงานอย่างสร้างสรรค์และร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก

แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนครระยะ 5 ปี (2561-2565) พบจุดอ่อน คือ นักเรียนขาดทักษะ ความรู้ ความสามารถ ด้านการคิดวิเคราะห์ การใช้เหตุผลและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และครูมีภาระงานนอกจากการสอนมากเกินไป ดังนั้นผู้บริหารจึงมีความสำคัญในการมองภาพโอกาสที่จะเกิดขึ้นรวมทั้งการกำหนดทิศทางสถานศึกษาและเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงศักยภาพความสามารถและประสิทธิภาพในการสอน (ศริยา ทองนุ้ย. 2566 : 102) และจากการศึกษาปัญหาผู้บริหารโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนครพบว่า ปัญหาที่พบ คือ ผู้บริหารโรงเรียน ส่งเสริม สนับสนุนอุปกรณ์ดิจิทัล และพัฒนาการสอนทักษะดิจิทัลสำหรับครูเพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนยังไม่มีประสิทธิภาพ ระบบคอมพิวเตอร์และ

อุปกรณ์ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะด้านการรู้แก่ผู้เรียนยังไม่เพียงพอ และขาดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารอย่างเป็นระบบ (ณัฐวิภา อุดชุมนารี. 2565 : 106)

ในบริบทของจังหวัดสกลนคร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ขับเคลื่อนโรงเรียนในสังกัดเข้าสู่การเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากลมาอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาหลักสูตร กิจกรรมผู้เรียน และเครือข่ายความร่วมมือเชิงพื้นที่ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร. 2566 : 1) และมีผลงานวิชาการระดับพื้นที่สะท้อนความก้าวหน้าของการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนตามมาตรฐานสากลอยู่ในระดับมากที่สุด (อิสระ ดอนหลักคำ. 2567 : 170) อย่างไรก็ตาม สถานศึกษาหลายแห่งยังประสบความท้าทายเชิงการบริหารจัดการที่ทำให้การบรรลุตัวชี้วัดคุณภาพยังไม่ทั่วถึงและยั่งยืน เช่น ความแตกต่างด้านทรัพยากร ความพร้อมดิจิทัล และระบบติดตามประเมินผลที่ยังไม่เชื่อมโยงกับบริบทพื้นที่อย่างลึกซึ้ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2565 : 12) เมื่อพิจารณาแนวโน้มสากล พบว่ากรอบ OECD Learning Compass 2030 และ SDG4 ต่างชี้ว่าคุณภาพการศึกษาจะยกระดับได้จริงเมื่อมี “กลไกการบริหารเชิงระบบ” ที่บูรณาการข้อมูลหลักฐาน(evidence informed) เข้ากับบริบทท้องถิ่นอย่างยืดหยุ่น ไม่ใช่เพียงการทำตามเกณฑ์มาตรฐานส่วนกลาง (OECD, 2024 : 1–3) ดังนั้น การพัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทสกลนคร จึงเป็นความจำเป็น เชิงยุทธศาสตร์ เพื่อแปลงเกณฑ์มาตรฐานและกรอบสากลเข้าสู่การปฏิบัติที่วัดผลได้ในระดับเขตสถานศึกษา

จากการดำเนินงานโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากลที่ผ่านมาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับ แนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร เพื่อเป็นแนวทางการบริหารเพื่อให้โรงเรียนอื่นๆ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร หรือโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอื่นๆ ได้นำเอาไปปรับใช้ในการยกระดับคุณภาพของโรงเรียน อันจะเกิดผลดีต่อผู้เรียน และประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร
2. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร
3. เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร
4. เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร

ทบทวนวรรณกรรม

ความหมายของโรงเรียนมาตรฐานสากล

ภูริ บานทอง (2560 : 2) ได้ให้ความหมายของโรงเรียนมาตรฐานสากลว่า เป็นนโยบายการจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นนวัตกรรมและมาตรการเร่งด่วนในการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพเท่าสากล ผู้เรียนมีศักยภาพเป็นพลโลก การจัดการเรียนรู้เทียบเท่ามาตรฐานสากล และมีการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ โดยอิงตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ

ธนพล อาจจุฬา และคนอื่น ๆ (2565 : 62) ได้ให้ความหมายของโรงเรียนมาตรฐานสากลว่า คือโรงเรียนที่มีการพัฒนาหลายมิติ ทั้งหลักสูตรสถานศึกษา วิธีการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับ UNESCO ทั้ง 4 ด้าน เน้นระบบการบริหารจัดการที่มีคุณภาพตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award : TQA) จุดมุ่งหมายมี 3 ข้อ คือ 1) เพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่พลโลก 2) ยกระดับการจัดการเรียนการสอนสู่มาตรฐานสากล 3) การบริหารจัดการระบบคุณภาพ โดยมี 7 หมวดเป็นองค์ประกอบ ได้แก่ การนำองค์กร การวางแผนกลยุทธ์ การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้ การมุ่งเน้นบุคลากร การจัดการกระบวนการ และผลลัพธ์

ความเป็นมาโรงเรียนมาตรฐานสากล

กระทรวงศึกษาธิการ (2561 : 1) กล่าวถึงความเป็นมาของโรงเรียนมาตรฐานสากลว่า ท่ามกลางโลกยุคปัจจุบันที่เป็นยุคโลกาภิวัตน์ มีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ วิทยาการ ทำให้ทุกประเทศถูกเชื่อมต่อเข้าหากัน มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน มีทั้งการให้ความร่วมมือกัน และการแข่งขันกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ข้อมูลที่มีจำนวนมากนี้ทำให้คนต้องมีทักษะการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ และการตัดสินใจที่ดี เพื่อให้ก้าวเท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดังนั้นการปฏิรูปการศึกษา คุณภาพของการจัดการศึกษาจึงเป็นตัวแปรสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของพลเมืองในประเทศนั้น ๆ ว่าได้เตรียมพร้อมพลเมืองในประเทศพร้อมสู่การเป็นพลโลกที่มีการแข่งขันสูงนี้หรือไม่ ในยุคที่ผู้คนสามารถประกอบอาชีพข้ามประเทศได้ พลเมืองจึงต้องมีความรู้ ทักษะ สมรรถนะ มีความสามารถในการปรับตัวที่เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว รุนแรง และส่งผลกระทบต่อชีวิตของตนเองโดยตรง เช่น ภัยพิบัติ หรือโรคอุบัติใหม่ เป็นต้น การจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันจึงต้องก้าวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงนี้ ทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้ผลักดันให้มีการปรับเปลี่ยนหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้การจัดการศึกษาของประเทศไทยมีศักยภาพสำหรับการแข่งขันในเวทีโลก จึงเกิดเป็นนวัตกรรมโรงเรียนมาตรฐานสากลขึ้น

วาสนา ไกรสอน (2562 : 15) กล่าวถึงหลักการและเหตุของโรงเรียนมาตรฐานสากลว่า ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี วิทยาการ โลกที่เต็มไปด้วยข้อมูลมากมาย คนในแต่ละประเทศสามารถติดต่อสื่อสารกันได้มากขึ้น ทำให้แต่ละประเทศไม่โดดเดี่ยว ไม่สามารถปิดกั้นหรือปิดตัวอยู่โดยลำพังได้ คนในสังคมโลกต้องมีทักษะการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ เพื่อทำให้มีทักษะในการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพในยุคที่มีข้อมูลหลากหลายเช่นนี้ สถานการณ์ข้างต้นทำให้แต่ละประเทศต้องแข่งขัน ไม่ว่าจะทางเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรมระหว่างประเทศ ทุกประเทศจึงต้องเตรียมพลเมืองให้พร้อมสำหรับสภาวการณ์ดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้ผลักดันให้มีการปรับเปลี่ยนหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการศึกษาไทย ให้พร้อมสำหรับการแข่งขันในเวทีโลกในยุคศตวรรษที่ 21 เกิดเป็นโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล ที่มุ่งการพัฒนาในทุกมิติ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพเป็นพลโลกได้

การบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ

พรรณระพี คูธนะวนิชพงษ์ (2559 : 33) ได้กล่าวถึง รางวัลคุณภาพแห่งชาติ ว่ามีขึ้นในวันที่ 5 กันยายน 2539 โดยสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติและสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ มีไว้สำหรับเป็นกลยุทธ์การเพิ่มผลผลิตของประเทศไทย เพิ่มเพิ่มขีดความสามารถด้านการบริหารจัดการขององค์กรต่าง ๆ เป็นส่วนหนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ซึ่งรางวัลคุณภาพแห่งชาตินี้ นับว่าเป็นรางวัลระดับโลก เพราะมีพื้นฐานการตัดสินรางวัลเหมือนกับรางวัลคุณภาพแห่งชาติของประเทศสหรัฐอเมริกา หรือ The Malcolm Baldrige Nation Quality Award (MBNQA) โดยรางวัลคุณภาพแห่งชาตินี้ประกอบด้วย 7 หมวดด้วยกัน ได้แก่ 1) การนำองค์การ 2) การวางแผนเชิงกุลยุทธ์ 3) การมุ่งเน้นลูกค้า 4) การวัด วิเคราะห์และการจัดการความรู้ 5) การมุ่งเน้นบุคลากร 6) การมุ่งเน้นการปฏิบัติการ 7) ผลลัพธ์ โดยการประยุกต์รางวัลคุณภาพแห่งชาติสู่การประเมินโรงเรียนมาตรฐานสากล จะผนวกมาเป็นองค์ประกอบการบริหารจัดการระบบคุณภาพ 7 หมวด คือ 1) การนำองค์กร 2) การวางแผนเชิงกลยุทธ์ 3) การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4) การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ 5) การมุ่งเน้นบุคลากร 6) การจัดกระบวนการ และ 7) ผลลัพธ์

อัญมณี พิทึกทักษ์ (2563 : 15) ได้กล่าวถึง การบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ ว่าประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ การนำองค์กร การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การวัด การวิเคราะห์และกากรจัดการความรู้ การมุ่งเน้นบุคลากร การจัดการกระบวนการและผลลัพธ์การปฏิบัติงาน โดยครูและผู้บริหารต้องร่วมมือกัน ทำงานอย่างมีระบบ เพื่อนำโรงเรียนสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารการศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร มี 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ตามกรอบแนวคิด 7 ด้าน โดยเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 339 คน

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร โดยนำข้อมูลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์มาคำนวณหาค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุงโดยใช้สูตร Modified Priority Needs Index (PNIModified) เพื่อจัดลำดับความต้องการจำเป็น

ระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลตามกรอบ 7 ด้าน ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 3 คน

ขั้นตอนที่ 2 การร่างแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในตอนที่ 1 และการวิเคราะห์ข้อมูลตามเอกสารจากบทที่ 2 เกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ตามกรอบแนวคิดทั้ง 7 ด้าน ประกอบด้วยการนำองค์กร การวางแผนกลยุทธ์ การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การวัด วิเคราะห์

และการจัดการความรู้ การมุ่งเน้นบุคลากร การจัดการกระบวนการปฏิบัติงาน และผลลัพธ์ แล้วร่างเป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ตามกรอบแนวคิดทั้ง 7 ด้าน ประกอบด้วยการนำองค์กร การวางแผนกลยุทธ์ การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การวัด วิเคราะห์ และการจัดการความรู้ การมุ่งเน้นบุคลากร การจัดการกระบวนการปฏิบัติงาน และผลลัพธ์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น ของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร มี 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผลการวิจัยสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ตามกรอบแนวคิด 7 ด้าน โดยเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 339 คน

ขั้นตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นและจัดลำดับความต้องการจำเป็นการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร นำเสนอข้อมูลโดยแสดงค่า Modified Priority Needs Index เพื่อจัดลำดับความต้องการจำเป็น

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนครโดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการนำองค์กร	4.37	0.52	มาก	4.64	0.24	มากที่สุด
2. ด้านการวางแผนกลยุทธ์	4.43	0.56	มาก	4.64	0.34	มากที่สุด
3. ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	4.30	0.61	มาก	4.69	0.31	มากที่สุด
4. ด้านการวัด วิเคราะห์ และการจัดการความรู้	4.40	0.61	มาก	4.68	0.36	มากที่สุด
5. ด้านการมุ่งเน้นบุคลากร	4.48	0.60	มาก	4.65	0.35	มากที่สุด
6. ด้านการจัดการกระบวนการปฏิบัติงาน	4.40	0.57	มาก	4.68	0.34	มากที่สุด
7. ด้านผลลัพธ์	4.46	0.57	มาก	4.65	0.36	มากที่สุด
รวม	**4.41**	**0.49**	**มาก**	**4.66**	**0.18**	**มากที่สุด**

ตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.41) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X}$= 4.30 – 4.46) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านที่ 6 การมุ่งเน้นบุคลากร ($\bar{X}$= 4.48) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านที่ 3 การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ($\bar{X}$= 4.30) ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.66) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ($\bar{X}$= 4.64 – 4.69) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านที่ 3 การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ($\bar{X}$= 4.69) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านที่ 1 การนำองค์กร ($\bar{X}$= 4.64) และด้านที่ 2 การวางแผนกลยุทธ์ ($\bar{X}$= 4.64)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (PNI Modified) และลำดับความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล	D	I	PNIModified	ลำดับความต้องการจำเป็น
1. ด้านการนำองค์กร	4.37	4.64	.062	4
2. ด้านการวางแผนกลยุทธ์	4.43	4.64	.047	5
3. ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	4.30	4.69	.091	1
4. ด้านการวัด วิเคราะห์ และการจัดการความรู้	4.40	4.68	.064	2
5. ด้านการมุ่งเน้นบุคลากร	4.48	4.65	.038	7
6. ด้านการจัดการกระบวนการปฏิบัติงาน	4.40	4.68	.064	2
7. ด้าน ผลลัพธ์	4.46	4.65	.043	6
รวม	**4.41**	**4.66**	**.057**	**-**

จากตารางที่ 2 พบว่า การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร มีค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล โดยรวมมีค่าเท่ากับ .057 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีจำนวน 4 ด้าน ที่มีค่าสูงกว่าค่าโดยรวม เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากค่าสูงสุดไปค่าต่ำสุดดังนี้ ด้านที่ 3 การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (PNIModified = .091) ด้านที่ 4 การวัด วิเคราะห์ และการจัดการความรู้ (PNIModified = .064) ด้านที่ 6 การจัดการกระบวนการปฏิบัติงาน (PNIModified = .064) และด้านที่ 1 การนำองค์กร (PNIModified = .062)

ระยะที่ 2 ผลการวิเคราะห์การพัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร แนวทางพัฒนา มีดังนี้ 1) ด้านการนำองค์กร ผู้บริหารสถานศึกษามีความเข้าใจในโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากลและควรกำหนดทิศทางการบริหารสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายมีมาตรฐานเทียบเคียงกับมาตรฐานที่สถานศึกษาสร้างความตระหนักให้แก่ผู้มีส่วน

ได้ส่วนเสีย มีการสื่อสารทิศทางการบริหารสถานศึกษา การจัดประชุมคณะกรรมการดำเนินงาน ผ่านทางเว็บไซต์ของสถานศึกษา มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอกของสถานศึกษา สนับสนุนให้มีการวิเคราะห์โอกาสและภาวะคุกคาม เพื่อจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาผู้บริหารสถานศึกษา มีการรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วยเสียผ่านช่องทางต่างๆ เช่น แบบสำรวจข้อมูล แบบสัมภาษณ์ แบบรับฟังความคิดเห็น แบบบันทึกการประชุม ตลอดจนการติดต่อโดยตรงผ่านผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อกำหนดทิศทางของการบริหารการศึกษา สนับสนุนการเรียนการสอน การนิเทศ มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ชัดเจน 2) ด้านการวางแผนกลยุทธ์ โรงเรียนมีการจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล มีการตรวจสอบสภาพการดำเนินงานปัจจุบัน วิเคราะห์ข้อดี ข้อด้อย ข้อจำกัด แนวทางในการพัฒนา ควรมีการเสนอแผนกลยุทธ์ต่อคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา จัดทำพันธสัญญาในการขับเคลื่อนโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล จัดทำแผนกลยุทธ์โดยคำนึงถึงนโยบาย จุดเน้น หลักการ กำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ ระบบการจัดโครงสร้างการบริหารของโรงเรียนโดยหลักการกระจายอำนาจ และการระดมทรัพยากรเพื่อให้แผนกลยุทธ์เกิดขึ้นได้จริง 3) ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โรงเรียนมีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ นวัตกรรม มาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน และมีช่องทางในการรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องมีการดำเนินงานเพื่อแก้ปัญหา ปรับปรุง พัฒนา ให้ตรงความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4) ด้านการวัด วิเคราะห์ และการจัดการความรู้ โรงเรียนมีการสำรวจข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานทุกกระบวนการ โดยใช้การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ เพื่อนำไปสู่การวางแผนการปฏิบัติงานให้มีความสอดคล้อง ครอบคลุมรอบด้าน เพื่อปรับแผนกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงผ่านการประชุมอย่างสม่ำเสมอมีการทดสอบ มีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องหลากหลายครอบคลุมโปร่งใสสร้าง ความเชื่อมั่นในความสำเร็จแก่นักเรียน และมีการวางระบบสารสนเทศที่ใช้ในการปฏิบัติงานอย่างทั่วถึง เพื่อความสะดวก คล่องตัว 5) ด้านการมุ่งเน้นบุคลากร โรงเรียนมีการสำรวจข้อมูลครูและบุคลากรทางการศึกษามีการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับโครงการต่างๆ ในโรงเรียนแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา ส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครู ให้มีคุณธรรม มีความรู้ใช้สื่อนวัตกรรมและการวิจัยในการพัฒนานักเรียน มีการจัดวางตัวบุคคลในการดำเนินงานตามความสมัครใจ ความถนัด เหมาะสมกับวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ สามารถโยกย้ายงานพิเศษ เพื่อประสบการณ์ใหม่ๆ ในการทำงานได้ ผู้บริหารควรมีการรับฟังปัญหา เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานแสดงความคิดเห็นในการทำงาน ได้ผู้บริหารควรมีการเสริมแรงให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาผ่านการประเมินการเลื่อนเงินเดือนการมอบเกียรติบัตร การกล่าวยกย่องชมเชย การสนับสนุนงบประมาณ สื่อ อุปกรณ์ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน 6) ด้านการจัดการกระบวนการปฏิบัติงาน โรงเรียนดำเนินการบริหารด้วยระบบคุณภาพตามแนว OBECQA ยึดแนวปฏิบัติตามนโยบายการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพรางวัลแห่งชาติ TQA จัดตั้งและดำเนินการเครือข่ายร่วม มีการวางแผนการนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการปฏิบัติงาน เพื่อให้กระบวนการทำงานมีความรวดเร็ว กระชับ คล่องตัวในการปฏิบัติงาน ระหว่างผู้ปฏิบัติงาน ครู ผู้เรียน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คำนึงถึงผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนเป็นหลักเพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ 7) ด้านผลลัพธ์ โรงเรียนมีการนำเสนอผลงานและการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดทำรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) มีการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทราบ แล้วนำผลการประเมินเสนอต่อที่ประชุมในระดับต่างๆ และหาแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร มี 7 ด้าน ประกอบด้วยการนำองค์กร การวางแผนกลยุทธ์ การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การวัด วิเคราะห์และการจัดการความรู้ การมุ่งเน้นบุคลากร การจัดกระบวนการปฏิบัติงานและผลลัพธ์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยการคัดเลือกข้อที่มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป เป็นข้อที่ใช้ได้ รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

แนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการนำองค์กร	5.00	.00	มากที่สุด	4.88	.18	มากที่สุด
2. ด้านการวางแผนกลยุทธ์	5.00	.00	มากที่สุด	4.96	.09	มากที่สุด
3. ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	5.00	.00	มากที่สุด	4.88	.18	มากที่สุด
4. ด้านการวัด วิเคราะห์ และการจัดการความรู้	5.00	.00	มากที่สุด	4.84	.22	มากที่สุด
5. ด้านการมุ่งเน้นบุคลากร	5.00	.00	มากที่สุด	4.92	.11	มากที่สุด
6. ด้านการจัดการกระบวนการปฏิบัติงาน	5.00	.00	มากที่สุด	4.88	.18	มากที่สุด
7. ด้าน ผลลัพธ์	5.00	.00	มากที่สุด	4.96	.09	มากที่สุด
รวม	**5.00**	**.00**	**มากที่สุด**	**4.90**	**.08**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (“$\bar{X}$”= 5.00) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน (“$\bar{X}$”= 5.00) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านที่ 1 การนำองค์กร ด้านที่ 2 การวางแผนกลยุทธ์ ด้านที่ 3 การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านที่ 4 การวัด วิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ด้านที่ 5 การมุ่งเน้นบุคลากร ด้านที่ 6 การจัดกระบวนการปฏิบัติงาน และด้านที่ 7 ผลลัพธ์ (“$\bar{X}$”= 5.00) ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (“$\bar{X}$”= 4.90) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทุกด้าน (“$\bar{X}$”= 4.84-4.96) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านที่ 2 การวางแผนกลยุทธ์ และ ด้านที่ 7 ผลลัพธ์ (“$\bar{X}$”= 4.96) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านที่ 4 การวัด วิเคราะห์ และการจัดการความรู้ (“$\bar{X}$”= 4.84)

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง เรื่อง แนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ผู้วิจัยพบว่า มีประเด็นน่าสนใจที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมุ่งเน้นบุคลากร ทั้งนี้เพราะในการขับเคลื่อนนโยบายต่างๆ ในโรงเรียน ผู้ที่เป็นผู้ขับเคลื่อนคือครูและบุคลากรทางการศึกษา ดังนั้นการให้ความสำคัญกับบุคลากร การชี้แจงทำความเข้าใจ มีการสื่อสารเน้นย้ำความสำคัญเกี่ยวกับโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล การชี้แนะแนวทางในการดำเนินงาน ระบบการปฏิบัติงาน การสร้างความตระหนักให้เห็นความสำคัญของโรงเรียนมาตรฐานสากล การสนับสนุนให้บุคลากรได้พัฒนาตนเอง พัฒนาวิชาชีพ การสนับสนุนทรัพยากรจำเป็นอื่น ๆ ในการทำงาน การเสริมแรง การจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานได้สำเร็จ จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้ได้ตามที่โครงการโรงเรียนมาตรฐานสากลมุ่งหวัง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปฏิวัติ ศรีทิพย์ศักดิ์ และคณะ (2565 : 166) ที่ทำวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพโรงเรียน

มาตรฐานสากล : โรงเรียนฮอดพิทยาคมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ผลวิจัยพบว่า การบริหารจัดการโดยรวมอยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับบ่อยครั้งทุกด้าน โดยด้านการมุ่งเน้นบุคลากรมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้ และด้านการวางแผนกลยุทธ์ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mehmet (2021: Online) เรื่อง การสนับสนุนของผู้อำนวยการโรงเรียนในการพัฒนาวิชาชีพครู กล่าวว่า การพัฒนาครูส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาสังคม ครูที่พัฒนาตนเองจะมีนักเรียนที่เรียนรู้ได้ดีขึ้นและเร็วขึ้น สนุกกับการเรียนรู้ และทันต่อโลก นอกจากนี้ความมุ่งมั่นและความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ของครูจะเป็นแบบอย่างให้กับนักเรียน และสามารถปูทางให้นักเรียนพัฒนาตนเองได้ นักเรียนจะเริ่มสำรวจทั้งตนเองและโลก ส่งผลให้นักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสังคมได้เปิดกว้างในการเรียนรู้มากขึ้น

ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้อาจเพราะครูและผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารสถานศึกษาที่ต้องยึดผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นหลัก ดังที่กระทรวงศึกษาธิการ (2561 : อ อนไลน์) กล่าวว่า ความสำเร็จขั้นสุดท้ายของโรงเรียนมาตรฐานสากล คือ คุณภาพของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องผลงานวิจัยของอณัส ซาดัดคาน และคณะ (2565 : 230 - 231) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่าระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายหมวด พบว่า หมวดการวางแผนเชิงกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ หมวดการมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพราะผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการนำข้อมูลนักเรียนของโรงเรียนคู่เทียบเคียงมาประกอบการพิจารณา และสถานศึกษามีการเชิญชวนให้นักเรียนและผู้มีส่วนได้เสียให้มารับบริการทั้งในปัจจุบันและในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของ Agustinus (2018 : 1082) เรื่อง การตอบสนองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการบริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในอินโดนีเซียผลวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่นคณะกรรมการสถานศึกษา ทำให้บรรยากาศการจัดการเรียนการสอนดีขึ้นและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีขึ้น

2. ผลการประเมินความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร พบว่า มีจำนวน 4 ด้าน ที่มีค่าสูงกว่าค่าโดยรวม เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านการวัด วิเคราะห์และการจัดการความรู้ ด้านการจัดการกระบวนการปฏิบัติงาน และด้านการนำองค์กร โดยด้านที่ค่าสูงสุด คือ ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้เรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา ชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม มีส่วนสำคัญในการพัฒนาขับเคลื่อนโรงเรียนสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล ดังที่ Agustinus (2022 : Online) กล่าวในงานวิจัยเรื่อง ประสบการณ์ในศตวรรษที่ 21 ในการพัฒนานโยบายและแนวปฏิบัติในการจัดการโรงเรียนในอินโดนีเซีย ว่าการมอบอำนาจให้กับผู้มีอำนาจตัดสินใจระดับโรงเรียนส่งผลให้การส่วนร่วมและความมุ่งมั่นในการทำงานเพิ่มขึ้น ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาสภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเสริมอำนาจอย่างยั่งยืนในส่วนของคณะกรรมการสถานศึกษา บุคลากรในโรงเรียน ตลอดจนการฝึกความเป็นผู้นำในการให้บริการของผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อการนำนโยบายและแนวปฏิบัติของการใช้โรงเรียนเป็นฐานไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วจีพร แก้วหล้าและคณะ (2558 : 1104) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 ผลการวิจัยพบว่าปัญหาการบริหารโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

และเมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ รองลงมาคือ คุณลักษณะผู้เรียน และข้อที่น้อยที่สุด คือ การจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันการบริหารจัดการวิชาการมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีการปฏิรูปการศึกษา มีการดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพประสิทธิภาพตามมาตรฐานที่รัฐกำหนด และตรงตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น จากการเปลี่ยนแปลงส่งผลให้ครูมีปัญหาต่อการปฏิบัติงานด้านวิชาการ เช่น การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดสาระท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้โดยการเทียบเคียงกับมาตรฐานสากล การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้และเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ เนื่องจากการบริหารจัดการสู่ความเป็นมาตรฐานสากลนั้นเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่าย หลายหน่วยงาน และหลายระดับจึงจะสำเร็จได้

3. แนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร แนวทางพัฒนาแต่ละด้าน ดังนี้ ด้านการนำองค์กร ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความเข้าใจในโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากลและควรกำหนดทิศทางการบริหารสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายมีมาตรฐานเทียบเคียงกับมาตรฐานที่สถานศึกษามีศักยภาพไปถึง ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างความตระหนักให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการมุ่งเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล ควรมีการสื่อสารทิศทางการบริหารสถานศึกษาแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียผ่านการจัดประชุมคณะกรรมการดำเนินงาน ผ่านทางเว็บไซต์ของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอกของสถานศึกษา ควรสนับสนุนให้มีการวิเคราะห์โอกาสและภาวะคุกคามเพื่อจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีการรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วยเสียผ่านช่องทางต่างๆ เช่น แบบสำรวจข้อมูล แบบสัมภาษณ์ แบบรับฟังความคิดเห็น แบบบันทึกการประชุม ตลอดจนการติดต่อโดยตรงผ่านผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อกำหนดทิศทางของการบริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนการเรียนการสอนการนิเทศ มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อณัส ซาดัดคานและคณะ (2565 : 230 - 231) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า แนวทางเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช หมวดการนำองค์กร สำหรับโรงเรียนมาตรฐานสากลแล้วการมีเป้าหมาย หรือตัวชี้วัดที่ชัดเจนที่จะมุ่งไปสู่การเป็นมาตรฐานสากล ทั้งการกำหนดวิสัยทัศน์ ผลการดำเนินการของโรงเรียน ค่านิยม รวมทั้งระบบธรรมาภิบาลในโรงเรียน และการดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรม กฎหมาย ความรับผิดชอบต่อชุมชนของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งผู้บริหารสถานศึกษาต้องศึกษาข้อมูลองค์กรเพื่อการวางแผนอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม

4. แนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร มีความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ความเหมาะสมของแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการนำองค์กร ด้านการวางแผนกลยุทธ์ ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านการวัด วิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ด้านการมุ่งเน้นบุคลากร ด้านการจัดกระบวนการปฏิบัติงาน และด้านผลลัพธ์ ส่วนความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวางแผนกลยุทธ์ และ ด้านผลลัพธ์ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวัด วิเคราะห์ และการจัดการความรู้ การที่ด้านผลลัพธ์มีความ

เป็นไปได้สูงที่สุด อาจเป็นเพราะ ในระบบราชการ การรายงานผลการปฏิบัติงานต่าง ๆ เป็นเรื่องปกติที่หน่วยงานต้องปฏิบัติ เมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินงานในแต่ภาคเรียนหรือปีการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนครมีหน้าที่กำกับ ติดตาม ผลการดำเนินงาน ทุกโรงเรียนจึงมีการดำเนินการด้านผลลัพธ์อยู่ในระดับมากที่สุด ดังปรากฏในแผนพัฒนาการศึกษาระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566 – 2570 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร (2565 : 74 - 75) ว่าแนวทางในการบริหารแผนสู่การปฏิบัติได้แก่ สร้างการรับรู้และความเข้าใจให้กับผู้บริหารและบุคลากรในหน่วยงาน จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี มีการกำกับ ติดตาม การนำแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี และแผนต่างๆ ในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาต่อไป รวมทั้ง ประเมินผลและรายงานผลการปฏิบัติงาน ตามแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง เรื่อง แนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อยู่ในระดับต่ำสุด และด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับ ผู้เรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา ชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะเป็นผู้ขับเคลื่อนโรงเรียนสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล

1.2 ผลการประเมินความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร พบว่า มีจำนวน 4 ด้าน ที่มีค่าสูงกว่าค่าโดยรวม เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนและ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านการวัด วิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ด้านการจัดการกระบวนการปฏิบัติงาน และด้านการนำองค์กร ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการจัดกระบวนการปฏิบัติงานที่เป็นระบบ พัฒนาอย่างต่อเนื่อง นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหาร ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และนำองค์กรเพื่อไปสู่เป้าหมายของโรงเรียนมาตรฐานสากล

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำไปพัฒนาและส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลที่เห็นภาพชัดเจนมากขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความกรุณาจากนายยงค์ยุทธ เขื่อนขันธ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล นางสาวสมใจ อุดมศรี ผู้อำนวยการโรงเรียนธาตุนารายณ์วิทยา นายธนปกรณ์ อวนป้อง ผู้อำนวยการโรงเรียนพังโคนวิทยาคม นายสุกิจ ศรีพรหม ผู้อำนวยการโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นายณรงค์ศักดิ์ พรมวัง รองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมวานรนิวาส ที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขอขอบพระคุณ นายยงค์ยุทธ เขื่อนขันธ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล นายสุกิจ ศรีพรหม ผู้อำนวยการโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นายกิตติศักดิ์ สุวรรณชัยรบ ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมวานรนิวาส ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ และขอขอบพระคุณ นายยงค์ยุทธ เขื่อนขันธ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล นายธนปกรณ์ อวนป้อง ผู้อำนวยการโรงเรียนพังโคนวิทยาคม นายสุกิจ ศรีพรหม ผู้อำนวยการโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นายกิตติศักดิ์ สุวรรณชัยรบ ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมวานรนิวาส นายจักรี วงศ์อาษา รองผู้อำนวยการโรงเรียนอากาศอำนวยศึกษาที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนา

คุณค่าและประโยชน์ของงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องตอบแทนพระคุณแด่บิดามารดาและครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้มีคุณค่าแก่ผู้วิจัยเสมอมาขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยจงปกปักษ์คุ้มครองท่านให้ประสบแต่ความสุขความเจริญรุ่งเรืองตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ . (2561). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล World -Class Standard School ปรับปรุง พ.ศ. 2561.* [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: http://www.thaischool.in.th/_files_school/32100474/ document /32100474_0_20181109-075626.pdf. [23 เมษายน 2566].

ณัฐวิภา อุดชุมนารี และอมรทิพย์ เจริญผล. (2565). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. 2*(2) : 103-116.

ธนพล อาจจุฬา, ชูเกียรติ วิเศษเสนา, สงวนพงศ์ ชวนชม และสมบูรณ์ ตันยะ. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1. *สิกขาวารสารศึกษาศาสตร์. 9*(1) : 59-70.

ปฏิวัติ ศรีทิพย์ศักดิ์ สังวาร วังแจ่ม และสาโรจน์ แก้วอรุณ. (2565). การบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล : โรงเรียนฮอดพิทยาคมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ. 16*(3), 161-175.

พรรณระพี คูธนะวนิชพงษ์. (2559). *การบริหารจัดการระบบคุณภาพของโรงเรียนมาตรฐานสากล:กรณีศึกษาโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย.* การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ.

ภูริ บานทอง. (2560). *กลยุทธ์การนำนโยบายโรงเรียนมาตรฐานสากลสู่การปฏิบัติของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.* [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : https://www.thaiedresearch.org/Detail/preview/923. [4 เมษายน 2566].

ยุพิน บุญประเสริฐ, ฐิติพงศ์ เหลืองสุวรรณ, วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์ และรุ่งทิวา กองสอน. (2562). แนวทางสู่ความสำเร็จของการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล. *ศึกษาศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 3*(1) : 25-33.

วจีพร แก้วหล้า, จินตนา จันทร์เจริญ และวีรพันธุ์ ศิริฤทธิ์. (2558). การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal,Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts) ฉบับภาษาไทย มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ. 8*(1) : 1099- 1107.

วาสนา ไกรสอน. (2562). *แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารตามความต้องการของครูในโรงเรียนมาตรฐานสากล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.พระนครศรีอยุธยา.

ศริยา ทองนุ้ย. (2566). *ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร. วารสารปัญญาปณิธาน. 8*(2) : 99-112 ; กรกฎาคม - ธันวาคม.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร. (2565). *แผนพัฒนาการศึกษาระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566 – 2570.* [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : https://www.sesaosakon.go.th/web2023/plan-5year/. [27 มีนาคม 2567].

“———”.*รายงานผลการดำเนินงานโครงการตามแผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566.*สกลนคร. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่ง สพฐ.* (OBECQA 2565–2568). กรุงเทพฯ: สพฐ. (หน้า “ดาวน์โหลดเอกสาร” ของสำนักบริหารการมัธยมศึกษา สพฐ.)

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สพฐ. (2567). *โครงการ/กิจกรรมโรงเรียนมาตรฐานสากล (ตัวอย่าง: พัฒนาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ, ปีการศึกษา 2567).* สืบค้นจากระบบ SESA.

อณัส ซาดัดคาน, นิลรัตน์ นวกิจไพฑูรย์ และ บูรินทร์ภัฏ พรหมมาศ. (2565). การบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์. 7*(2) : 223- 237.

อัญมณี พิทึกทักษ์. (2563). *การศึกษาปัญหาและแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมาตรฐานสากล จังหวัดนครราชสีมา.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. บุรีรัมย์.

อิสระ ดอนหลักคำ. (2567). การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานสากลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร. *วารสาร PPJ, 9*(2), 169-182.

Agustinus B. (2018). *"Stakeholders' responses to school-based management in Indonesia", International Journal of Educational Management,* Vol. 32 No. 6, pp. 1082-1098. [Online], From :https://doi.org/10.1108/IJEM-08-2017-0191. [28 March 2024].

Agustinus, B., Mohammad, H., Asnan, F. (2022). 21st Century experiences in the development of school-based management policy and practices in Indonesia. *Educational Research for Policy and Practice. 21*(2). [Online], From : https://www.researchgate.net/publication/348587757_21st_Century_experiences_in_the_development_of_school-based_management_policy_and_practices_in_Indonesia. [15 June 2023].

Mehmet, F. K. (2021). *School Principal Support in Teacher Professional Development.* [Online], From: https://journals.hipatiapress.com/index.php/ijelm/article/view/5158/3088. [27 March 2024].

UNESCO. (2024). *Thailand Country Profile – SDG4 Knowledge Hub.* Paris: UNESCO.

Pekkolay, S. (2021). "Effective school management." *Journal of Advances in Education and Philosophy, 5*(8). 231-235. [Online], From : https://www.saudijournals.com/media/articles/JAEP_58_231-235.pdf. [27 March 2024].

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

อิทธิพลส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์

The Influence of Marketing Mix on Consumers' Purchase Decision of Eco-Friendly Products in The Nakhon-Chai-Bu-Rin Cluster

สายสวาท โคตรสมบัติ[1], อธิต ทิวะศะศุธร์[2*], วราพร โภชน์เกาะ[3]
Saisawat Khotsombat[1], Atit Tiwasasit[2*], Waraporn Phochkoh[3]
[1,2*,3]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
[1,2*,3]the Faculty of Business Administration Vongchavalitkul University
[*]Corresponding author; E-mail: atit_tiw@vu.ac.th

Received 22 October 2025 Revised 11 November 2025
Accepted 7 December 2025 Available Online 27 December 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1.เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคต่อส่วนประสมทางการตลาดและการตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม และ 2.เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาดที่มีต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีเครื่องมือในการวิจัยได้แก่แบบสอบถาม โดยมีกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภคที่เคยใช้สินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์จำนวน 400 ตัวอย่างจากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Cochran ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) และนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทำการทดสอบอิทธิพลด้วยการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (multiple regression analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความคิดเห็นต่อส่วนประสมทางการตลาดโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.52) โดยด้านผลิตภัณฑ์ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือราคา การส่งเสริมการตลาด และช่องทางการจัดจำหน่ายตามลำดับ ขณะที่ระดับความคิดเห็นต่อการตัดสินใจซื้ออยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.66) โดยผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการศึกษาข้อมูลก่อนตัดสินใจมากที่สุด 2. ส่วนประสมทางการตลาดประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด มีอิทธิพลทางตรงกับการตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม โดยร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม ได้ร้อยละ 72.00

คำสำคัญ: สินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม, ส่วนประสมทางการตลาด, การตัดสินใจซื้อ

ABSTRACT

This research aimed: (1) to study the level of consumer opinions toward the marketing mix and their purchase decisions of eco-friendly products, and (2) to analyze the influence of the marketing mix on purchase decisions of eco-friendly products. This study employed a quantitative research design, using a questionnaire as the research instrument. The sample consisted of 400 consumers who had previously purchased environmentally friendly products in the Nakhon-chai-bu-rin provincial cluster, determined using Cochran's formula with a margin of error of 0.05. The respondents were selected through accidental sampling. Data collected from the questionnaires were analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean, and standard deviation, as well as inferential statistics through multiple regression analysis. The research findings revealed that: (1) the overall level of opinions toward the marketing mix was at the highest level. Among the marketing mix elements, product received the highest mean score, followed by price, promotion, and distribution channel, respectively. Meanwhile, the overall level of opinions regarding purchase decisions was also at the highest level, with the greatest emphasis placed on information search prior to making purchase decisions. (2) The marketing mix elements consists of product, price, distribution channel, and promotion had a direct influence on the purchase decisions of environmentally friendly products, jointly predicting purchase decisions at 72.00%.

Keywords: Eco-friendly Products, Marketing Mix, Purchase Decision

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน โลกกำลังเผชิญกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นภาวะโลกร้อน มลพิษทางอากาศ น้ำเสีย หรือการลดลงของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์และระบบนิเวศโดยรวม ปัญหาเหล่านี้ได้กระตุ้นให้เกิดการปรับตัวทั้งในระดับผู้ประกอบการและผู้บริโภค โดยผู้ประกอบการเริ่มหันมาพัฒนาสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ขณะที่ผู้บริโภคก็มีความตระหนักและให้ความสำคัญกับการเลือกซื้อสินค้าที่ไม่ส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นตามลำดับ (ธรรมาพร มโนวัฒน์, 2563:1) นอกจากนี้ การดำเนินนโยบายของภาครัฐที่มุ่งเน้นการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การรณรงค์ลดการใช้พลาสติก การสนับสนุนผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก และการให้สิทธิประโยชน์แก่ธุรกิจสีเขียว ถือเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคของประชาชนในวงกว้าง โดย Kassaye (2001:444-455) ได้อธิบายว่าแรงกดดันจากคู่แข่งในอุตสาหกรรมและความต้องการของผู้บริโภคที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธุรกิจทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็กต้องปรับกลยุทธ์เพื่อให้สอดคล้องกับแนวโน้มดังกล่าว หนึ่งในกลยุทธ์ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความสนใจและจูงใจให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม คือ "ส่วนประสมทางการตลาด" หรือ Marketing Mix ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการตลาด (Promotion) โดย Kotler& Keller (2016:47) ได้อธิบายว่า ส่วนประสมทางการตลาดเป็นเครื่องมือสำคัญที่ธุรกิจใช้ในการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคและสร้างคุณค่าให้กับแบรนด์

ซึ่งแต่ละองค์ประกอบสามารถส่งผลต่อการรับรู้และพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีคุณสมบัติที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การกำหนดราคาที่เหมาะสม การเลือกช่องทางจัดจำหน่ายที่เข้าถึงง่าย และการสื่อสารการตลาดที่เน้นคุณค่าด้านสิ่งแวดล้อมของผลิตภัณฑ์ การศึกษาครั้งนี้ใช้พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีประชากรจำนวนมากและมีกำลังซื้อที่เติบโตจากภาคเกษตร อุตสาหกรรมอาหาร และการท่องเที่ยว การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในพื้นที่นี้จึงมีความสำคัญต่อการวางกลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมการบริโภคอย่างยั่งยืนและสนับสนุนการพัฒนาภูมิภาคในมิติของเศรษฐกิจสีเขียว งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคในพื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ โดยมุ่งหวังที่จะนำเสนอข้อมูลเชิงลึกที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคและส่งเสริมการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในระดับภูมิภาคอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ต่อส่วนประสมทางการตลาดและการตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาดต่อการตัดสินใจในการซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์

การบททวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีการตัดสินใจซื้อ

ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อ ตามแนวคิดของ Schiffman & Wisenblit (2020:376) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการตัดสินใจซื้อคือการที่ผู้บริโภคเลือกซื้อผลิตภัณฑ์หรือแบรนด์ที่ตอบสนองความต้องการของตนมากที่สุด โดยมักเกิดขึ้นหลังการเปรียบเทียบคุณสมบัติ ราคา และความน่าเชื่อถือของแต่ละทางเลือก และแนวคิดของ Kotler & Armstrong (2021:169) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การตัดสินใจซื้อ (Purchase Decision) คือขั้นตอนที่ผู้บริโภคเลือกสินค้าหรือบริการหนึ่งจากทางเลือกที่มีอยู่ โดยได้รับอิทธิพลจากกระบวนการรับรู้ ความต้องการ ข้อมูล ความเชื่อและทัศนคติ ซึ่งนำไปสู่การกระทำในการเลือกซื้อ กระบวนการตัดสินใจซื้อมักประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญดังนี้ การรับรู้ความต้องการ (Need Recognition) การค้นหาข้อมูล (Information Search) การประเมินทางเลือก (Evaluation of Alternatives) การตัดสินใจซื้อ (Purchase Decision) และพฤติกรรมหลังการซื้อ (Post-Purchase Behavior) จากแนวคิดและทฤษฎีสรุปได้ว่า การตัดสินใจซื้อเป็นกระบวนการที่ผู้บริโภคพิจารณาและเลือกซื้อสินค้าหรือบริการจากทางเลือกที่มีอยู่ โดยมีขั้นตอนตั้งแต่การรับรู้ความต้องการ การค้นหาข้อมูล การเปรียบเทียบทางเลือก

ไปจนถึงการเลือกซื้อ ซึ่งกระบวนการนี้อาจได้รับอิทธิพลจากทั้งปัจจัยส่วนบุคคล จิตวิทยา สังคม และการตลาด โดยมุ่งหวังที่จะได้รับคุณค่าและความพึงพอใจสูงสุด

แนวคิดและทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาด

ผู้วิจัยได้ศึกษาถึง ทฤษฎีส่วนประสมการตลาดตามแนวคิดทฤษฎีของ Kotler & Keller (2016:47) ซึ่งอธิบายถึง ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 ประการของส่วนประสมทางการตลาด หรือท4Ps ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการตลาด (Promotion) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่นักการตลาดใช้ในการวางกลยุทธ์เพื่อสร้างคุณค่าและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคอย่างมีประสิทธิภาพ ผลิตภัณฑ์หมายถึงสิ่งที่ธุรกิจนำเสนอแก่ลูกค้า โดยต้องมีคุณสมบัติที่ตรงกับความต้องการและสร้างความพึงพอใจ ราคาเป็นตัวกำหนดมูลค่าที่ผู้บริโภคต้องจ่าย ซึ่งมีผลต่อการรับรู้คุณค่าและการตัดสินใจซื้อ ช่องทางการจัดจำหน่ายคือวิธีการที่ผลิตภัณฑ์เข้าถึงผู้บริโภคได้อย่างสะดวกและทั่วถึง ส่วนการส่งเสริมการตลาดเป็นการสื่อสารเพื่อกระตุ้นความสนใจและสร้างแรงจูงใจในการซื้อ เช่น การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมการขาย ทั้ง 4Ps นี้มีความสัมพันธ์กันและสามารถปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคในแต่ละบริบททางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในยุคที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น การจัดการส่วนประสมทางการตลาดอย่างเหมาะสมจึงเป็นหัวใจสำคัญในการผลักดันสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมให้ได้รับการยอมรับและเลือกซื้อจากผู้บริโภค

แนวคิดเกี่ยวกับสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม

สินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmentally Friendly Products) หมายถึงผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการออกแบบ ผลิตและจัดจำหน่าย โดยมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุดตลอดวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ตั้งแต่การเลือกใช้วัตถุดิบที่ยั่งยืน การลดการใช้พลังงานและทรัพยากรในการผลิต การบรรจุภัณฑ์ที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่หรือย่อยสลายได้ตามธรรมชาติ (Peattie, 2001:129-146) สินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมช่วยลดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมหรือไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจะช่วยดึงดูดผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญต่อประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และสุขภาพซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริโภคอย่างยั่งยืนที่ผู้บริโภคในยุคปัจจุบันให้ความสำคัญมากขึ้น (Majurin, 2017:7) โดยการเลือกซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมไม่เพียงแต่สะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคเท่านั้น แต่ยังเป็นแรงผลักดันให้ธุรกิจปรับตัวและพัฒนานวัตกรรมเพื่อความยั่งยืนในระยะยาว (Ottman, Stafford & Hartman, 2006:22-36)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชนากานต์ อุณาพรหมและคณะ (2566:178-193) ได้ศึกษาเรื่องทัศนคติด้านส่วนประสมทางการตลาดของผู้บริโภคต่อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษา ตำบลโพนงาม อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี พบว่าผู้บริโภคมีความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติและส่วนประสมทางการตลาดต่อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมากทั้งในด้านผลิตกภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด

ฐิตินันท์ สิริวรพันธ์ และคณะ(2567:52-73) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคในจังหวัดชลบุรีพบว่าความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมการสื่อสารการตลาดผ่านสื่อสามารถทำนายความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วรวัธก์ สุขพานิช และอภิวรรตน์ กรมเมือง(2565:94-108) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคสำหรับผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดในครัวเรือนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในเขตภาคกลางของประเทศไทย พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ที่ประกอบไปด้วยด้านผลิตภัณฑ์ และด้านราคา มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคสำหรับผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดในครัวเรือนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในเขตภาคกลางของประเทศไทย

Joshi & Rahman (2019:235-243) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคและปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจในการซื้อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคมีพบว่ามีปัจจัยหลายอย่างที่มีผลต่อการตั้งใจซื้อ รวมถึงปัจจัยด้านการตลาดด้วย โดยเสนอแนะว่าการออกแบบแคมเปญหรือมาตรการส่งเสริมการซื้อสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในกลุ่มผู้บริโภควัยหนุ่มสาวจะช่วยให้เกิดพฤติกรรมการซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนได้

Yadav & Pathak (2018:114-122) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกับพฤติกรรมการซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคในประเทศกำลังพัฒนา

กรอบแนวคิดเบื้องต้น

จากการทบทวนวรรณกรรมทำให้ได้กรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัยดังนี้ดังนี้

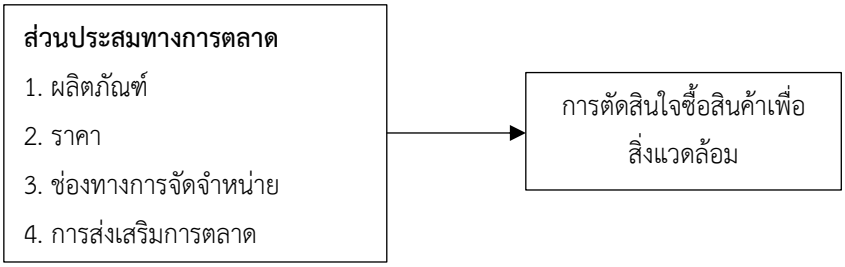

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ประกอบด้วย

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมที่พักอาศัยในพื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ซึ่งไม่ทราบจำนวนแน่นอน

2. กลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่เคยซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมที่แน่นอน จึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรไม่ทราบจำนวนประชากร ตามสูตรการคำนวณของ Cochran (1977:75) การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรไม่ทราบจำนวนประชากรของ Cochran (1977:75) โดยกำหนดความเชื่อมั่นที่ 95% ยอมรับให้มีความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 5% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 กลุ่มตัวอย่างและใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าที่เป็นมิตรกับสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมจากพื้นที่ 4 จังหวัดในกลุ่มนครชัยบุรินทร์โดยเทียบสัดส่วนตัวอย่างจากจำนวนประชากรของแต่ละจังหวัดข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2568) ซึ่งทำการเก็บข้อมูลในแหล่งชุมชนโดยผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยทำการลงพื้นที่เก็บข้อมูลกำหนดจำนวนตัวอย่างดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนตัวอย่างตามพื้นที่รายจังหวัด

จังหวัด	จำนวนประชากร	ค่าสัดส่วน	จำนวนตัวอย่าง
นครราชสีมา	2,620,172	0.39	156
ชัยภูมิ	1,106,404	0.17	68
บุรีรัมย์	1,566,308	0.24	96
สุรินทร์	1,360,245	0.20	80
รวม	**6,653,129**	**1.00**	**400**

3. เครื่องมือในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Multiple Choice Question) และมีคำถามคัดกรองเพื่อสอบถามกลุ่มตัวอย่างว่าเคยซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมหรือไม่ ตอนที่ 2 แบบสอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดและ ตอนที่ 3 แบบสอบถามระดับด้านการตัดสินใจซื้อ โดยแบบสอบถามตอนที่ 2และ3 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตอนที่4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended) และได้แบบสอบถามมาหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ 1) นำแบบสอบถามพบที่ปรึกษาเพื่อขอรับคำแนะนำและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ 2) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาจากนั้นหาค่าความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of Item–Objective, IOC.) พบว่ามีค่า IOC.ระหว่าง 0.67-1.00 และ 3) การทดสอบเครื่องมือกับประชากรซึ่งมีคุณลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด หาค่าความเชื่อมั่นโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient: α) พบว่าแบบสอบถามทั้งชุดมีค่าค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.94 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ยอมรับได้คือมากกว่า 0.70 แสดงว่าแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยมีความเชื่อมั่นสูง สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างเหมาะสมและน่าเชื่อถือ (Hair et al., 2013:263)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) รวบรวมข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถามจากผู้ที่เคยซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 400 ตัวอย่าง ผู้ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากคุณสมบัติหลักที่กำหนด ได้แก่ การเป็นผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม โดยไม่จำกัดเพศ อายุ หรืออาชีพ เพื่อให้ครอบคลุมความหลากหลายของกลุ่มผู้บริโภค โดยดำเนินการจัดทำแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยทำการเก็บข้อมูล 2) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากตำรา บทความ เว็บไซต์ วิทยานิพนธ์ รวมถึงงานวิจัยต่างๆและเอกสารที่เกี่ยวข้อง และได้ทำการสืบค้นข้อมูลที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ต่างๆ จากอินเตอร์เนทเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัยในครั้งนี้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณได้ทำการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมทางสถิติ มีขั้นตอนคือ 1) นำแบบสอบถามมาการตรวจสอบความสมบูรณ์ข้อมูลที่จากแบบสอบถามที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่าง 2) ทำการลงรหัส (Coding) โดยนำแบบสอบถามที่ตรวจสอบความถูกต้องแล้วมาทำการลงรหัสตามที่ได้กำหนดไว้ และ 3) การประมวลผลข้อมูล (Processing) โดยได้นำข้อมูลแบบสอบถามที่ลงรหัสไว้มาบันทึกลงโปรแกรมทางสถิติและทำการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน โดยทำการแจกแจงความถี่ (Frequency) และคิดค่าร้อยละ (Percentage) ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนประสมทางการตลาด และการตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภค ค่าสถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อทำการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์แบบถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression) การหาผลกระทบของตัวแปรต้น ได้แก่ ส่วนประสมทางการตลาด ส่งผลต่อตัวแปรตาม คือ การตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภค ด้วยวิธีการวิเคราะห์แบบถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 70.50 รองลงมาคือเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 29.5 ส่วนใหญ่มีอายุ 21–30 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.30 รองลงมาคือมีอายุ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.30 สถานภาพสมรสแล้ว คิดเป็นร้อยละ59.60 รองลงมาคือ โสด คิดเป็นร้อยละ 40.30 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 46.30 รองลงมาคือระดับต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 28.30 ส่วนใหญ่มีอาชีพพนักงานเอกชน คิดเป็นร้อยละ 35.30 รองลงมาคืออาชีพ ธุรกิจส่วนตัวคิดเป็นร้อยละ 28.5 และส่วนใหญ่มีรายได้ 30,000 – 39,999 บาท คิดเป็นร้อยละ 27.80 รองลงมาคือ รายได้ 20,000-29,999 บาท คิดเป็นร้อยละ 24.50

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นในส่วนประสมทางการตลาดของผู้บริโภคในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานส่วนประสมทางการตลาด

ส่วนประสมทางการตลาด	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
1. ผลิตภัณฑ์	4.61	0.27	มากที่สุด
2. ราคา	4.53	0.37	มากที่สุด
3. ช่องทางการจัดจำหน่าย	4.51	0.51	มากที่สุด
4. การส่งเสริมการตลาด	4.44	0.42	มากที่สุด
รวม	**4.53**	**0.36**	**มากที่สุด**

ระดับความคิดเห็นในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย 4.52 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือระดับความคิดเห็นด้านผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ย 4.61 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือด้านราคา มีค่าเฉลี่ย 4.53 อยู่ในระดับอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการส่งเสริมการตลาด มีค่าเฉลี่ย 4.51 อยู่ในระดับอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีค่าเฉลี่ย 4.44 อยู่ในระดับอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นในการตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม

ตารางที่3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม

การตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
1. มีความต้องการซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อม	4.33	0.67	มากที่สุด
2. ก่อนตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสินค้านั้นมาก่อนแล้ว	4.78	0.48	มากที่สุด
3. หากมีผลิตภัณฑ์ให้เลือกมีความตั้งใจที่จะซื้อสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเสมอ	4.75	0.40	มากที่สุด
4. ท่านจะซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมแม้จะมีราคาสูงกว่าสินค้าทั่วไป	4.67	0.53	มากที่สุด
5. ท่านจะแนะนำให้ผู้อื่นซื้อสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	4.65	0.57	มากที่สุด
รวม	**4.66**	**0.46**	**มากที่สุด**

ระดับความคิดเห็นในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย 4.66 และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ก่อนตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสินค้านั้นมาก่อนแล้ว มีค่าเฉลี่ย 4.78 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือหากมีผลิตภัณฑ์ให้เลือกมีความตั้งใจที่จะซื้อสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเสมอ มีค่าเฉลี่ย 4.75 อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ มีความต้องการซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ย 4.33 อยู่ในระดับมากที่สุด

4. ผลการทดสอบสมติฐาน ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม โดยหาค่าสหสัมพันธ์ถดถอยเชิงพหุ (multiple regression) ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบปัญหาภาวะพหุร่วมเชิงเส้น (Multicollinearity) ซึ่งตัวแปรอิสระทุกตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์กันเอง โดยใช้สถิติตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ คือ ค่าTolerance ควรมีค่ามากกว่า 0.10 ซึ่งผลการวิเคราะห์อยู่ระหว่าง 0.189- 0.239 และค่า Variance Inflation Factor (VIF) อยู่ระหว่าง 4.184 – 5.684 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 10 แสดงว่าไม่มีปัญหา Multicollinearity หรือไม่เกิดภาวะพหุร่วมเชิงเส้น ระหว่างตัวแปรอิสระ (Daoud, 2017)

ตารางที่ 4 แสดงค่า Tolerance และ VIF ของตัวแปรอิสระ (ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด)

ตัวแปรอิสระ (ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด)	Tolerance	VIF
1. ด้านผลิตภัณฑ์	0.176	5.684
2. ด้านราคา	0.231	4.326
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	0.239	4.184
4. ด้านส่งเสริมการตลาด	0.189	5.289

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ส่วนประสมทางการตลาดมีผลทางตรงเชิงบวกต่อเชิงบวกการตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์

Model	Coefficients			t-test	p-value
	Unstandardized		Standardized		
	B	Std.Error	Beta		
(Constant)	0.552	0.201		2.746	0.006**
1. ผลิตภัณฑ์ (X_1)	0.192	0.085	0.143	2.255	0.025*
2. ราคา (X_2)	0.192	0.058	0.182	3.286	0.001**
3. ช่องทางการจัดจำหน่าย (X_3)	0.152	0.043	0.193	3.539	0.000**
4. ส่งเสริมการตลาด (X_4)	0.360	0.056	0.393	6.405	0.000**
R = 0.848, R^2 = 0.720					

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, *นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 เมื่อพิจารณาค่านัยสำคัญทางสถิติ (p-value) จึงสรุปได้ว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ทั้งด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และส่งเสริมการตลาด มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการตัดสินใจในการซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ ซึ่งเรียงลำดับตามค่าสัมประสิทธิ์เบต้าได้ดังนี้ 1) การส่งเสริมการตลาด (β= 0.393, p < 0.01) 2) ช่องทางการจัดจำหน่าย (β= 0.193, p < 0.01) 3) ราคา (β= 0.182, p < 0.01) และ 4) ผลิตภัณฑ์ (β= 0.143, p < 0.05) ตามลำดับ โดยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 4 ด้าน สามารถพยากรณ์การตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ มีประสิทธิภาพในการพยากรณ์เท่ากับร้อยละ 72.0 (R2 = 0.720) จึงยอมรับสมมติฐานและสร้างสมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ดังนี้

Y = 0.143*(X1) + 0.182**(X2) + 0.193**(X3) + 0.360**(X4)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดของผู้บริโภคในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ ในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ย 4.52 และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือระดับความคิดเห็นด้านผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ย 4.61 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือด้านราคา มีค่าเฉลี่ย 4.53 อยู่ในระดับอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการส่งเสริมการตลาด มีค่าเฉลี่ย 4.51 อยู่ในระดับอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีค่าเฉลี่ย 4.44 อยู่ในระดับอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนระดับความคิดเห็นในการตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย 4.66 และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ก่อนตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสินค้านั้นมาก่อนแล้ว มีค่าเฉลี่ย 4.78 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือหากมีผลิตภัณฑ์ให้เลือกมีความตั้งใจที่จะซื้อสินค้าเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเสมอ มีค่าเฉลี่ย 4.75 อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ มีความต้องการซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ย 4.33 อยู่ในระดับมากที่สุด

2. ส่วนประสมทางการตลาดทั้งด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ โดยร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมได้ร้อยละ 72.0 ซึ่งปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านการส่งเสริมการตลาดมีค่าเบต้ามาตรฐานสูงที่สุด (β=0.393) รองลงมาคือด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (β=0.193) ด้านราคา (β=0.182) และด้านผลิตภัณฑ์ (β=0.143) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่าผู้บริโภคในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์มีระดับความคิดเห็นต่อส่วนประสมทางการตลาดในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (เฉลี่ย 4.52) โดยเฉพาะด้านผลิตภัณฑ์และราคาทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าผู้บริโภคโดยส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับสินค้าที่คุณภาพความเหมาะสมกับราคา ดังนั้นแม้สินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมอาจมีราคาสูงกว่าสินค้าทั่วไปแต่หากผู้บริโภคเชื่อมั่นในคุณภาพและความปลอดภัยจึงยอมรับในราคานั้นได้ สอดคล้องกับงานของชนากานต์ อุณาพรหมและคณะ(2566) ที่พบว่าระดับความคิดเห็นด้านส่วนประสมทางการตลาดในการใช้สินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับด้านผลิตภัณฑ์มากที่สุด Yadav & Pathak (2018:114-122) และ Joshi & Rahman (2019:235-243) ที่ชี้ว่าคุณภาพและความคุ้มค่าของราคามีอิทธิพลสูงต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ขณะที่ด้านการส่งเสริมการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่ายแม้จะได้คะแนนน้อยกว่า แต่ยังคงมีความสำคัญต่อการเข้าถึงและการรับรู้สินค้า ซึ่งสอดคล้องกับ Testa et al. (2015:252-265) ส่วนผลที่พบว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการศึกษาข้อมูลก่อนตัดสินใจซื้อและมีความตั้งใจซื้อหากมีทางเลือก สอดคล้องกับ Biswas (2016:211-215), Nguyen et al. (2016:98-108) และ Iqbal et al. (2023:43-58) ที่ยืนยันว่าผู้บริโภคยุคใหม่มีพฤติกรรมแสวงหาข้อมูลก่อนซื้อและให้ความสำคัญกับข้อมูลที่โปร่งใสและการเข้าถึงที่สะดวกมากกว่าการซื้อเพื่อเหตุผลด้านสิ่งแวดล้อมเพียงอย่างเดียว

2. ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าส่วนประสมทางการตลาดทั้งด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายและด้านการส่งเสริมการตลาด มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเพราะผลิตภัณฑ์ที่มีเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้บริโภคได้ ราคาที่เหมาะสมช่วยให้ผู้บริโภครู้สึกว่าคุ้มค่ากับการจ่าย ช่องทางการจัดจำหน่ายที่เข้าถึงง่ายส่งผลให้สินค้าถูกเลือกมากขึ้น และการส่งเสริมการตลาดจะช่วยให้ผู้บริโภครู้จักและตัดสินใจซื้อสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yadav & Pathak (2018:114-122) ซึ่งได้ศึกษาพบว่าปัจจัยทางการตลาดช่วยผลักดันให้ผู้บริโภคในอินเดียซื้อผลิตภัณฑ์สีเขียว และ Joshi & Rahman (2019:235-243) ซึ่งศึกษาพบว่าปัจจัยด้านการตลาดโดยเฉพาะ ด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ และราคามีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม Testa et al. (2015:252-265) ได้ศึกษาและพบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดโดยเฉพาะช่องการจัดจำหน่ายที่มีความสะดวกจะช่วยเพิ่มโอกาสในการซื้อผลิตภัณฑ์สีเขียวได้มากขึ้นซึ่งได้ศึกมีอิทธิพลการส่งเสริมการตลาด และช่องทางการจัดจำหน่าย มีอิทธิพลสูงสุดต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม ฐิตินันท์ สิริวรพันธ์ และคณะ(2024) พบว่าการส่งเสริมการตลาดโดยใช้ช่องทางการสื่อสารการตลาดแบบออนไลน์มีอิทธิพลต่อการซื้อสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญ รวมถึง วรวัธก์ สุขพานิช และอภิวรรตน์ กรมเมือง (2565:94-108) ที่พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในด้านผลิตภัณฑ์ และด้านราคา มีผลต่อพฤติกรรม

ผู้บริโภค และอัจฉราพรรณ ตั้งจาตุรโสภณ (2568:31-55) พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้าน ผลิตภัณฑ์และช่องทางการจัดจำหน่ายมีผลกับการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน

ข้อค้นพบหรือองค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยฉบับนี้มีข้อค้นพบในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ โดยสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริโภคในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ แม้จะให้ความสำคัญต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์และความเหมาะสมของราคาในระดับสูง แต่ปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างแท้จริงต่อการตัดสินใจซื้อกลับเป็นการส่งเสริมการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่าย ข้อค้นพบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการมีผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและราคาที่คุ้มค่าเพียงอย่างเดียวไม่อาจเพียงพอต่อการกระตุ้นพฤติกรรมการซื้อ หากปราศจากกลยุทธ์การสื่อสารที่โปร่งใส ชัดเจน และการเข้าถึงผลิตภัณฑ์ที่สะดวกสบาย ผลวิจัยยังได้สะท้อนพฤติกรรมผู้บริโภคร่วมสมัยที่มุ่งเน้นการแสวงหาข้อมูลและการมีทางเลือกมากกว่าการซื้อด้วยเหตุผลด้านอุดมการณ์สิ่งแวดล้อมเพียงประการเดียว องค์ความรู้นี้จึงเป็นการขยายผลจากงานวิจัยต่างประเทศให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นของประเทศไทย และมีคุณูปการต่อการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดสีเขียวที่ตอบสนองต่อพฤติกรรมและความต้องการของผู้บริโภคไทยในระดับภูมิภาค

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการสร้างเอกลักษณ์ที่ชัดเจนการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สินค้าควรได้รับมาตรฐานรับรองด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้ซื้อ

2. การกำหนดราคาที่สอดคล้องกับคุณภาพสินค้าและอยู่ในระดับที่ผู้บริโภครับได้ การสื่อสารทางการตลาดควรแสดงให้เห็นถึงความคุ้มค่าระยะยาว เช่น ความปลอดภัยต่อสุขภาพ และการช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างแรงจูงใจในการตัดสินใจซื้อ

3. ควรใช้กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดที่โปร่งใสและตรงประเด็น โดยเน้นการใช้สื่อดิจิทัลและโซเชียลมีเดีย เนื่องจากผลการวิจัยแสดง ให้เห็นว่ากลุ่มลูกค้าส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยทำงานตอนต้นซึ่งคุ้นเคยกับการใช้เครื่องมือดิจิทัลและโซเชียลมีเดียต่างๆ รวมถึงการจัดจำหน่ายผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ แอปพลิเคชันอีคอมเมิร์ซ จะช่วยให้ผู้บริโภคเข้าถึงสินค้าได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาในพื้นที่อื่นของประเทศไทย หรือเปรียบเทียบระหว่างภูมิภาค เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างด้านพฤติกรรมการซื้อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมในแต่ละบริบททางสังคมและเศรษฐกิจ

2. นอกจากส่วนประสมทางการตลาด ควรพิจารณาปัจจัยอื่น เช่นด้านค่านิยมทางสังคม ระดับความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม และอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งอาจมีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อเช่นเดียวกัน

3. ควรใช้วิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) โดยผสานการสำรวจเชิงปริมาณกับการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนทั้งภาพรวมเชิงสถิติและมุมมองเชิงคุณภาพอย่างรอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

ชนากานต์ อุณาพรหม, วลีรัตน์ แสงไชย, ศุภกานต์ โสภาพร และ ธนดล อามาตพล. (2566). ทัศนคติด้านส่วนประสมทางการตลาดของผู้บริโภคต่อสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษา ตำบลโพนงาม อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 13*(1), 178-193.

ฐิตินันท์ สิริวรพันธ์, ณัฐกรณ์ สุขแก้ว, ธานัท ฐิติภัทรเดชา, ธาริต สนิทนวน, และ นิภา นิรุตติกุล. (2567). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคในจังหวัดชลบุรี. *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการมหาวิทยาลัยมหิดล, 11*(1), 52-73.

ธรรมาพร มโนวัฒน์. (2563). *การศึกษาภาพลักษณ์ตราสินค้าสีเขียว (Green Brand) ที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค: กรณีศึกษาร้านเติมเต็ม Refill Shoppe มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. (การค้นคว้าอิสระ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: กรุงเทพฯ.

วรวัธก์ สุขพานิช, อภิวรรตน์ กรมเมือง (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคสำหรับผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดในครัวเรือนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในเขตภาคกลางของประเทศไทย. *วารสารบริหารธุรกิจม, 12*(1), 94-108.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2568). *จำนวนประชากรจากการทะเบียนจำแนกตามจังหวัด ปี พ.ศ. 2564-2567.* สืบค้นเมื่อ 21 ก.ค. 2568, สำนักงานสถิติแห่งชาติ: https://surveybkk.nso.go.th/

อัจฉราพรรณ ตั้งจาตุรโสภณ. (2568). ปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่ง แวดล้อมของผู้บริโภค ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 42*(1), 31-55

Biswas, A. (2016). A study of consumers' willingness to pay for green products. *Journal of Advanced Management Science, 4*(3), 211-215.

Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques (3rd ed.).* New York: John Wiley & Sons.

Daoud, J. I. (2017). Multicollinearity and Regression Analysis. *Journal of Physics:Conference Series, 949*(1), 012009. IOP Publishing.

Hair, J. F., Wolfinbarger, M., Money, A. H., Samouel, P. and Page, M. J. (2013). *Essentials of business research methods (2nd ed.).* New York: Routledge.

Iqbal, A., Iqbal, M., Athar, A. and Khan, S. (2023). Impact of green marketing on consumer purchase intention: The moderating role of environmental knowledge. *Journal of Social & Organizational Matters, 2*(2), 43-58.

Joshi, Y. and Rahman, Z. (2019). *"Consumers' sustainable purchase behaviour: Modeling the impact of psychological factors.* Ecological Economics, 159, 235-243.

Kassaye, W. W. (2001). Green dilemma. *Marketing Intelligence & Planning, 19*(6), 444-455.

Kotler, P. and Keller, K. L. (2016). *Marketing management (15th ed.).* Pearson Education.

Kotler, P., Armstrong, G. and Opresnik, M. O. (2021). *Principles of marketing* (18th ed.). Pearson Education.

Majurin, E. (2017). *Green Business Booklet.* Retrieved 24 June 2023, from https://www.scribd.com/document/488062040/Green-Business-Booklet-pdf

Nguyen, T. N., Lobo, A. and Greenland, S. (2016). Pro-environmental purchase behaviour: The role of consumers' biospheric values, attitudes and advertising skepticism. *Journal of Retailing and Consumer Services, 33*(2), 98-108.

Ottman, J. A., Stafford, E. R. and Hartman, C. L. (2006). Avoiding green marketing myopia: Ways to improve consumer appeal for environmentally preferable products. Environment: *Science and Policy for Sustainable Development, 48*(5), 22-36.

Peattie, K. (2001). Towards sustainability: The third age of green marketing. *The Marketing Review, 2*(2), 129-146.

Schiffman, L. G. and Wisenblit, J. L. (2020). *Consumer behavior* (12th ed.). Pearson Education.

Testa, F., Iraldo, F., Vaccari, A. and Ferrari, E. (2015). Why eco-labels can be effective marketing tools: Evidence from a study on Italian consumers. *Business Strategy and the Environment, 24*(4), 252-265.

Yadav, R. and Pathak, G. S. (2018). *Determinants of consumers' green purchase behavior in a developing nation: Applying and extending the theory of planned behavior.* Ecological Economics, 134, 114-122.

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

การเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

Enhancing The Management Potential of The Commercial Chili Processing Community Enterprise Group in Hua Ruea Subdistrict, Mueang District, Ubon Ratchathani Province

รฐา จันทวารา[1*], กิตติ์กวินเดชน์ วงศ์หมั่น[2]
Ratha Chantawara[1*], Kitkawindet Wongmun[2]
[1*,2]คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
[1*,2]Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University
[*]Corresponding author; E-mail: ratha.c@ubru.a.c.th

Received 22 October 2025 Revised 12 November 2025
Accepted 7 December 2025 Available Online 27 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบททั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ต.หัวเรือ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี 2) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ต.หัวเรือ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี และ 3) เพื่อพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์สู่เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ต.หัวเรือ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี โดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน ได้แก่ สมาชิกกลุ่มพริกทอดบ้านค้อ กลุ่มพริกแกงบ้านหนองก่าน และผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ มีวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสนทนากลุ่ม และแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า บริบททั่วไปของกลุ่มมีการดำเนินงานเกี่ยวกับการปลูก การแปรรูป และการจำหน่ายพริก ปัญหาอุปสรรคของกลุ่ม แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการผลิต ด้านแรงงาน ด้านการตลาด และด้านการดำเนินงาน โดยความต้องการของกลุ่มเพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ แบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ 1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ด้านคุณภาพ ด้านการต่อยอดผลิตภัณฑ์ ด้านบรรจุภัณฑ์ ด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์ และด้านการตลาด 2) การบริหารจัดการกลุ่ม ได้แก่ การรวมเครือข่าย การทำบัญชี การคำนวณต้นทุน และการขายออนไลน์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยการเชื่อมโยงปัญหาและความต้องการของกลุ่ม เพื่อพัฒนาและต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ พริกทอดกรอบ สูตรธัญพืช พริกแกงเผ็ด และน้ำพริกกากหมู สูตรพริกหัวเรือที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้นและได้รับมาตรฐานรับรอง ซึ่งภายหลังการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมาชิกส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้น และ 3) ปัจจัยสู่ความสำเร็จเพื่อพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพของกลุ่ม แบ่งเป็น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ ผู้นำเครือข่าย การบริหารจัดการกลุ่ม การส่งเสริมการเรียนรู้ เงินทุนหมุนเวียน และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และการถ่ายทอดสู่สมาชิกรุ่นใหม่

คำสำคัญ: วิสาหกิจชุมชน, ศักยภาพ, การถ่ายทอดองค์ความรู้

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ABSTRACT

This research aimed to: 1) examine the general context of community enterprise groups and transfer managerial knowledge to those in Hua Ruea Subdistrict, Mueang District, Ubon Ratchathani Province; 2) develop community enterprise products in the same area; and 3) enhance and promote the management potential of the commercial chili processing group into a community enterprise network. A research and development approach combined with participatory action research was employed. The sample consisted of 50 participants, including members of the Ban Khor Fried Chili Group, the Ban Nong Karn Chili Paste Group, and representatives from relevant government agencies, selected through purposive sampling. Research instruments included in-depth interviews, focus group discussions, and evaluation forms. Data were analyzed using descriptive statistics—frequency, percentage, mean, and standard deviation-along with content analysis.

The findings revealed that the groups primarily engaged in chili cultivation, processing, and distribution. Their main problems were classified into four areas: production, labor, marketing, and operations. The knowledge transfer needs were divided into two dimensions: 1) product development, focusing on product quality, diversification, packaging, standards, and marketing; and 2) group management, emphasizing network integration, accounting, cost calculation, and online sales. Product development efforts linked the groups' needs to innovations such as crispy fried chili with grains, curry paste, and crispy pork crackling chili paste using the Hua Ruea chili recipe. These products demonstrated improved quality and obtained standard certifications. Following the development, most members reported increased income. Success factors were categorized into internal and external components. Internal factors included strong leadership, continuous learning promotion, and sufficient working capital, while external factors involved institutional support and knowledge transfer to new members.

Keywords: Community Enterprise, Potential Development, Knowledge Transfer

บทนำ

จากยุทธศาสตร์กรมส่งเสริมการเกษตร ระยะ 20 ปี ปี พ.ศ. 2560-2579 ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร 1.1) สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันการเกษตร Smart Farmer, Smart Group, Smart Enterprise 1.2) เสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในอาชีพเกษตรกรรม 1.3) บริหารจัดการแรงงานภาคเกษตรโดยนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร 2.1) พัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและคุณภาพมาตรฐานสินค้า 2.2) ส่งเสริมการเกษตรตลอดโซ่อุปทาน สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยการส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร ทั้งกลุ่มส่งเสริมอาชีพการเกษตร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มยุวเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน และพัฒนาให้

เป็น Smart Group สามารถบริหารจัดการกลุ่ม พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพมารตฐานและก้าวสู่การเป็นผู้ประกอบการที่เข้มแข็งในอนาคต (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2560: ระบบออนไลน์)

วิสาหกิจชุมชน (Enterprise) หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะกรรมการที่มีความ ผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง จำนวนหนึ่งที่มีอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะเข้ามาแข่งขันทางการค้าให้ได้รับการส่งเสริมความรู้ และภูมิ ปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน วิสาหกิจ ชุมชนเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน โดยนำเอาเศรษฐศาสตร์ชุมชน หรือเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างเป็นระบบ วิสาหกิจชุมชนที่ตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานและวงจรชีวิตของชุมชนจะทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจ ชุมชน ระบบที่พึ่งพาตนเองได้ ชุมชนมีรายรับมากกว่ารายจ่ายผลิตอาหารและปัจจัยพื้นฐานได้เอง ถ้าไม่มีวิสาหกิจชุมชน ไม่มีเศรษฐกิจชุมชน ชุมชนก็ได้แต่รอรับความช่วยเหลือจากรัฐหรือจากภายนอก กลายเป็นระบบอุปถัมภ์ที่ชุมชนต้องพึ่งพาคนอื่นตลอดไป การส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนระดับตำบลเป็นบทบาทหน้าที่ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับตำบล มีหน้าที่ดำเนินการเพื่อสนับสนุนและ พัฒนาวิสาหกิจชุมชนในระดับพื้นที่ ประกอบด้วย 1) การจดทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 2) การประเมินศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 3) อบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพผลผลิต ผลิตภัณฑ์ 4) การรายงานกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนที่จดทะเบียน 5) ส่งเสริมการรวมกลุ่ม 6) การอบรมการบริหารกลุ่ม และ 7) การจัดทำแผนพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2562: ระบบออนไลน์)

จากการลงพื้นที่ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีหมู่บ้านทั้งหมด 16 หมู่บ้าน เป็นต้นกำเนิดของพริกพันธุ์หัวเรือ ที่มีลักษณะเด่น คือ เป็นพริกขี้หนูที่มีขนาดผลใหญ่ มีความเผ็ดปานกลาง แปรรูปเป็นพริกแห้งได้เป็นอย่างดี ถือเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญที่ช่วยสร้างงาน สร้างรายได้กับเกษตรกรในจังหวัด จังหวัดอุบลราชธานี มี 3 อำเภอ ที่มีการเพาะปลูกพริกเป็นหลัก ได้แก่ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง อำเภอม่วงสามสิบ และอำเภอเหล่าเสือโก้ก มีผลผลิตจำนวน 26,875 ตัน (เฉลี่ย 1,950 กิโลกรัมต่อไร่) มูลค่าผลผลิตรวม 255 ล้านบาท โดยมีช่วงเพาะปลูกระหว่างเดือนธันวาคม ถึง มกราคม เมื่อเกษตรกรทำการเพาะปลูกในเชิงพานิชย์มากขึ้น จึงประสบปัญหาราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ พริกล้นตลาด กลุ่มแม่บ้านเกษตรบ้านค้อ และ บ้านหนองก่าน ตำบลหัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี จึงได้นำวัตถุดิบทางการเกษตรที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น พริกป่น พริกแกงเผ็ด และพริกทอดกรอบ เป็นต้น ซึ่งผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้ผ่านการรับรองมาตรฐาน จากความสำคัญข้างต้น ได้เห็นถึงความชัดเจนของการจัดการกลุ่มที่มีจุดเด่นด้านผลิตภัณฑ์ แต่ยังขาดการรับรองมาตรฐานจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการบริหารจัดการกลุ่ม ที่ยังขาดการบริหารจัดการตามแนวคิดของการดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม วิสาหกิจชุมชนตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีศักยภาพในการผลิตและแปรรูปพริก ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของชุมชน อย่างไรก็ตาม กลุ่มยังประสบปัญหาด้านการจัดการ การผลิต การตลาด และการเงิน ส่งผลให้ไม่สามารถขยายผลผลิตให้เกิดมูลค่าเพิ่มได้อย่างยั่งยืนตามแนวทางวิสาหกิจชุมชนสมัยใหม่ ซึ่งมุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยจึงได้เห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว อีกทั้งมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์กรมส่งเสริมการเกษตรด้านการพัฒนาเกษตรกร การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาองค์การเกษตรกร จึงมีความสนใจที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีในการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินและพัฒนากลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง

จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อนำมาพัฒนาและส่งเสริมการแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์สู่เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ให้มีความยั่งยืน สร้างรายได้กับชุมชน และเป็นแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เกิดผลสำเร็จอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททั่วไป ความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อพัฒนาและส่งเสริมเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์สู่เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

การบททวนวรรณกรรม

วิสาหกิจชุมชนเกิดจากการนำเอาแนวทางเศรษฐกิจชุมชนหรือแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ คำว่า “วิสาหกิจชุมชน” นั้น จัดเป็นกลุ่มกิจกรรมของคนในชุมชน เกิดจากแนวคิดที่ได้จากการเรียนรู้ไม่ใช่กิจกรรมที่ทำเพื่อมุ่งสู่ตลาดใหญ่เป็นการจัดการระบบการผลิต การบริการ การบริโภค ที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน เพื่อใช้ในครอบครัวแทนการซื้อ เพื่อลดรายจ่ายเป็นการเสริมสร้างให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ วิสาหกิจชุมชนจึงมีความสำคัญในการสร้างฐานความมั่นคงของเศรษฐกิจในประเทศ โดยกระตุ้นเศรษฐกิจระบบฐานรากให้เข้มแข็งและกระจายโอกาสการประกอบอาชีพให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ลดค่าใช้จ่ายให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศทำให้ประชาชนพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น

เสรี พงศ์พิศ (2548, หน้า 40) ได้กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชนจะต้องมีลักษณะสำคัญ 7 ประการคือ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน 3) ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน 4) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานภูมิปัญญาสากล 5) ดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ ให้เป็นระบบ 6) มีกระบวนการเรียนรู้อยู่เป็นหัวใจ และ 7) มีการพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชนเป้าหมาย

จากการศึกษางานวิจัยด้านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ของ ชนนิกานต์ อินทรเผือก และคณะ (2560) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืนโดยเน้นคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) และความเป็นผู้นำขณะที่ นฤทัย สถิตอินทาพร และ วิไลวัจส์ กฤษณะภูติ (2560) มุ่งศึกษาการบริหารจัดการกลุ่มในระดับท้องถิ่นโดยเสนอแนวทางพัฒนาเชิงปฏิบัติด้านการเงิน การตลาด และการจัดทำบัญชี ส่วน นุชนาถ ทับครุฑ และคณะ (2563) ได้ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยภายในและภายนอกองค์กรส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดตรัง และ พรรณ์ธิดา เหล่าพวงศักดิ์ (2563) ได้เสนอแนวทางการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์มะพร้าวในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ถึงแม้งานวิจัยดังกล่าวจะมีเอื้อต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนโดยรวม แต่ขาดการศึกษาเชิงลึกในประเด็นการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฉพาะทาง โดยเฉพาะในกลุ่มแปรรูปพริกซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์เกษตรเชิงพาณิชย์ที่ต้องอาศัยการจัดการคุณภาพ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และกลยุทธ์การตลาดที่สอดคล้องกับบริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่น อีกทั้งยังไม่มีงานใดศึกษาการเชื่อมโยง แนวคิดการบริหารจัดการเชิงพาณิชย์กับระบบวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ดังนั้น จึงเกิดช่องว่างขององค์ความรู้ที่สำคัญ คือ ยังไม่มีงานวิจัยที่มุ่งศึกษาการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์ในบริบทของพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี โดยบูรณาการแนวคิดการบริหารจัดการเชิงพาณิชย์เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้นำกลุ่ม พัฒนาผลิตภัณฑ์ และยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดได้อย่างยั่งยืน เพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหัวเรือสามารถพึ่งพาตนเองได้และสร้างรายได้อย่างมั่นคงในระยะยาว

กรอบแนวคิดการวิจัย

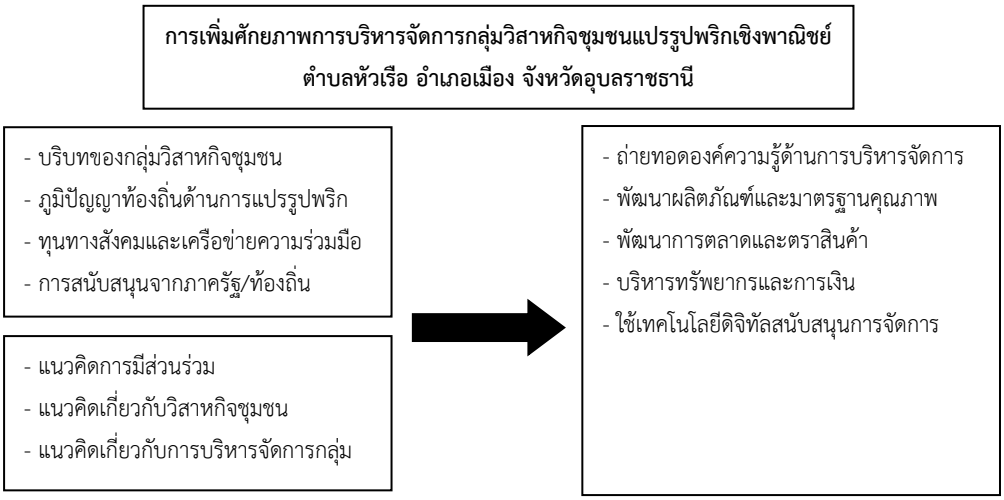

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัยแสดงได้ตามภาพ

วิธีการดำเนินการวิจัย

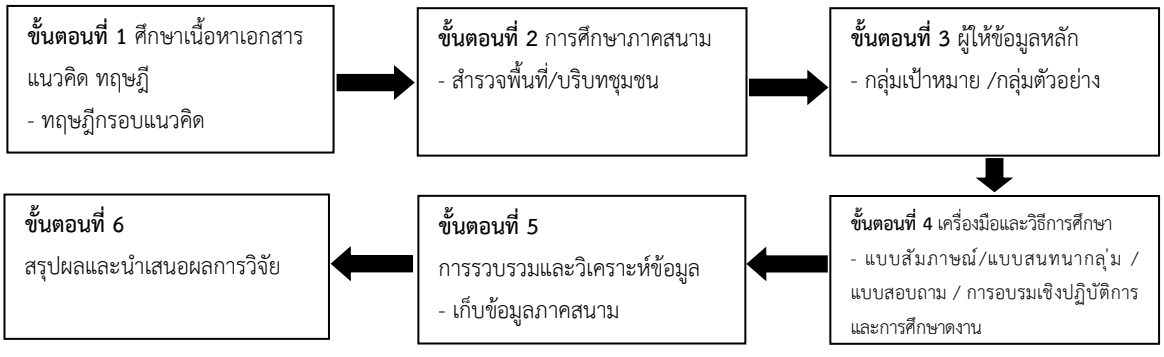

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยแสดงได้ตามภาพ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้และข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การมีสวนร่วม และการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม (Field Study) การศึกษา การสำรวจ การสังเกตและจดบันทึก สำรวจบริบท พื้นที่ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา เช่น บริบทพื้นที่หัวเรือ การปลูกพริก การแปรรูปพริก

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) มีประชากรที่ใช้ในวิจัย ได้แก่ ตัวแทนกลุ่มพริกแกง ตัวแทนกลุ่มพริกทอด ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานภาครัฐ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน โดยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเรือ ตัวแทนกลุ่มพริกแกง ตัวแทนกลุ่มพริกทอด จำนวน 20 คน โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับ บริบทพื้นที่ ปัญหาอุปสรรค ความต้องการเก็บข้อมูลโดยการ และ 2) กลุ่มผู้พัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนแปรรูปพริกบ้านค้อ และ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มพริกแกงบ้านหนองก่าน ตำบลหัวเรือ จำนวน 30 คน เพื่อเข้ารวมการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และศึกษาดูงาน เพื่อพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการศึกษา มีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Check) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้การวิจัยครั้งนี้ได้ข้อมูลที่มีความแม่นตรงและสมบูรณ์ที่สุด ดังนี้ 1)การตรวจสอบด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือการเก็บข้อมูลในเรื่องเดียวกันจากแหล่งที่มาที่แตกต่างกัน โดยใช้วิธีการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลให้ชัดเจน ได้แก่ แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล 2) การตรวจสอบวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือ การใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่มีความหลากหลาย ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกตการสนทนากลุ่มและการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความแม่นยำ โดยการศึกษาวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี หนังสือรับรองเลขที่ HE662082

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในขั้นตอนการดำเนินงาน

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับเก็บข้อมูลบริบททั่วไปและความต้องการของชุมชนเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยกำหนดประเด็นสัมภาษณ์ 2 ประเด็น คือ ความเป็นมาและการดำเนินงานของกลุ่ม และ ความต้องการและการถ่ายทอดองค์ความรู้ของกลุ่ม เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินและพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อศึกษาหาความต้องการด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการกลุ่ม จากผลการสะท้อนปัญหา อุปสรรค ความต้องการของกลุ่ม

3. การสังเกต (Observation) ใช้การบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมใน การเก็บข้อมูลเก็บข้อมูลถ่ายทอดองค์ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีในการแปรรูปพืชทางการเกษตร เพื่อสร้าง เครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินและพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน

4. การอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การถ่ายทอดองค์ความรู้ ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม และการถ่ายทอดเทคโนโลยีในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

5. การประเมิน ผู้วิจัยใช้แบบประเมินความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการวิจัย ในกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยใช้แบบสอบถาม สอบถามด้านความคิดเห็นในการเข้าร่วมโครงการ

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต โดยและการประชุมกลุ่มย่อย มาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการจัดหมวดหมู่เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตามวัตถุประสงค์ และนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ทำการตรวจสอบข้อมูล โดยพิจารณาหลักการความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุป วิเคราะห์ สังเคราะห์ และเขียนเป็นข้อความ สำหรับข้อมูล

การประเมินความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลและนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยนำผลข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหา เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพมาประมวลด้วยการพรรณณาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาบริบทั่วไป ความต้องการของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ประชากรที่อาศัยอยู่ตำบลหัวเรือ ส่วนใหญ่ทำการเกษตรมากที่สุด คือ การปลูกพริก ที่ถือว่าเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้าน ตำบลหัวเรือ มีสัดส่วนพื้นที่การเพาะปลูกพริก คิดเป็นร้อยละ 90 ของพื้นที่ และมีการแปรรูปพริกเป็นผลิตภัณฑ์ออกจำหน่ายในชุมชน ได้แก่ บ้านค้อ หมู่ 9 แปรรูปพริกทอดและบ้านหนองก่าน หมู่ 12 แปรรูปพริกแกง ซึ่งพบว่า ทั้ง 2 ตำบลมีการแปรรูปพริกนั้น มีปัญหา 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการผลิต ของกลุ่มพริกทอด คือ ขั้นตอนการแกะเมล็ดพริกแห้ง การต้มและการทอดพริกแห้ง ที่ทำให้ผู้ผลิตเกิดอาการอาการแสบร้อนบริเวณมือ แขน ลำคอและใบหน้า ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญต่อการผลิต 2) ด้านแรงงาน จากปัญหาในด้านการผลิต แม้ว่ามีการแก้ปัญหาโดยการสวมถุงมือ และใส่หน้ากากอนามัย แต่อาการแสบร้อนก็ยังมีอยู่ จึงทำให้ขาดแรงงานในการผลิตส่งผลต่อการผลิตสินค้าโดยตรง จากการสนทนากลุ่มพบว่า ประสบปัญหาเมื่อมีการสั่งสินค้าจำนวนมาก แต่ไม่สามารถผลิตได้ทันตามความต้องการ จึงมีการจ้างแรงงานภายนอก เพื่อแก้ปัญหาในเบื้องต้น แต่ก็ส่งผลต่อต้นทุนในการผลิต เนื่องจากมีค่าแรงที่สูงเกินไป 3) ด้านการตลาด คือ การขาดประสบการณ์และเทคนิคการขายสินค้าออนไลน์ และ4) ด้านการดำเนินงาน ทั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรบ้านค้อ และบ้านหนองก่าน ขาดความรู้เรื่องการจัดการบัญชีเบื้องต้น ไม่มีประสบการณ์ในการทำบัญชี รวมถึงการบันทึกหรือลงข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง และการคำนวณต้นทุนที่ผิดพลาด ในด้านความต้องการ ทั้งสองกลุ่มมีความต้องการด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนตำบลหัวเรือ สรุปความต้องการได้ 4 ประเด็น คือ 1) ด้านเครื่องจักรสำหรับแกะพริกแห้ง 2) ด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ทั้งการแปรรูปพริกทอด และการแปรรูปพริกแกง ให้มีคุณภาพดีขึ้น การต่อยอดผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยมีวัตถุดิบหลักเป็นพริกหัวเรือ 3) ด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์ เพื่อการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่มาตรฐานที่ผ่านการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น มาตรฐานอาหารและยา (อย.) หรือ มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) หรือมาตรฐานโอทอป (OTOP) เป็นต้น และ 4) ด้านการตลาดเพื่อส่งเสริมให้เกิดการขายสินค้าที่กว้างทั้งการตลาดแบบออนไลน์ และออฟไลน์

วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จากการวิจัยได้มีการเชื่อมโยงจุดเด่นด้านผลผลิตทางการเกษตร คือพริกหัวเรือ และการมีส่วนร่วมของชุมในลักษณะของกลุ่มวิสาหกิจ เพื่อพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า จากความต้องการของกลุ่มได้เกิดการพัฒนา 3 ผลิตภัณฑ์ คือ 1) การพัฒนาพริกทอดกรอบ โดยการเพิ่มวัตถุดิบประเภทธัญพืช ได้แก่ งาขาว งาดำ เมล็ดทานตะวัน และเมล็ดฟักทอง ถั่วลิสง และเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ ช่วยเพิ่มมูลค่าและคุณค่าของผลิตภัณฑ์ และที่สำคัญช่วยลดปริมาณพริกแห้งที่เป็นวัตถุดิบหลักในการทำพริกทอดกรอบได้ เป็นการลดต้นทุนและช่วยแก้ปัญหาด้านแรงงานแกะพริก 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์พริกแกงเผ็ดด้วยนวัตกรรมใหม่ในกระบวนการผลิต โดยนำวัตถุดิบในการทำพรแกงที่ผ่านการล้างทำความสะอาด และหั่น เรียบร้อยแล้ว ไปพึ่งบนชั้นตระแกรงตาข่าย แล้วนำไปตากแดด จนเกือบแห้งสนิท จึงนำมาผลิตเป็นพริกแกง ซึ่งวิธีนี้ช่วยลดความชื้นของวัตถุดิบ ทำให้เก็บรักษาได้นานขึ้นโดยไม่ต้องใส่สารกับบูด ควบคู่กับการใช้บรรจุภัณฑ์ที่มีความเหมาะสม

กับผลิตภัณฑ์ก็ช่วยยืดอายุของผลิตภัณฑ์และเก็บรักษาได้นานขึ้น และ 3) น้ำพริกกากหมูสูตรพริกหัวเรือเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากการการต่อยอดผลิตภัณฑ์พริกทอดกรอบ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้พริกทอดกรอบ สามารถจำหน่ายในราคาที่สูงขึ้น ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำพริกกากหมูสูตรพริกหัวเรือผู้วิจัยได้และพัฒนาสูตร และนำเข้าสู่กระบวนการผลิตด้วยนวัตกรรมการผลิตรูปแบบ OEM (Original Equipment Manufacturer) เพื่อให้สินค้ามีคุณภาพและได้รับมาตรฐานรับรอง อย. โดยใช้พริกหัวเรือเป็นส่วนประกอบสำคัญ เพื่อรักษาความเป็นอัตลักษณ์ชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบบสอบถามความคิดเห็นต่อการเข้าโครงการวิจัย พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจโดยรวมที่ได้เข้าร่วมโครงการวิจัย ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=4.22) และมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=4.33) ต่อกิจกรรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สามารถช่วยเพิ่มมูลค่าของพริกหัวเรือ และเป็นแนวทางต่อยอดเพื่อสร้างรายได้ของชุมชน ซึ่งหลังจากที่ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่ม ได้ทำการเก็บข้อมูลด้านรายได้โดยเฉลี่ยจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ พบว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ น้อยกว่า 1200 บาท คิดเป็นร้อยละ 60.0 รองลงมา 2,101-2,400 คิดเป็นร้อยละ 27 และ 1,801-2,100 บาท คิดเป็นร้อยละ 13.0 ตามลำดับ และภายหลังเข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ 1,201-1,500 บาท คิดเป็นร้อยละ 54.0 รองลงมา มากกว่า 2,400 บาท คิดเป็นร้อยละ 40.0 และ 2,101-2400 บาท คิดเป็นร้อยละ 6.0 ตามลำดับ สามารถสรุปโดยภาพรวมได้ว่าผู้เข้าร่วมโครงการมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนา เป็นสินค้าที่มีสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค เป็นที่ต้องการของตลาด และผลจากจากการปรับปรุงสูตร ช่วยลดต้นทุนวัตถุดิบทำให้มีกำไรเพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 การพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มแปรรูปพริกเชิงพานิชย์สู่เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่ม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังนี้ 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก พบว่า ชุมชนมีจุดแข็งด้านวัตถุดิบและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ แต่ก็พบว่ามีจุดอ่อนด้านการบริหารจัดการ การตลาด และขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียนเพื่อใช้ในการผลิต 2) การวิเคราะห์สถานภาพกลุ่ม พบว่า กลุ่มมีความต้องการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจและรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่าย โดยเล็งเห็นประโยชน์ส่วนรวมในการพัฒนาการแปรรูปพริกในเขตพื้นที่ตำบลหัวเรือให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ที่สามารถสร้างรายได้ สร้างอาชีพ ก่อให้เกิดการจ้างงานในพื้นที่และส่งเสริมคุณภาพชีวิตในชุมชน 3) การนำไปสู่การปฏิบัติ โดยจัดตั้งทีมดำเนินงานในลักษณะกลุ่มวิสาหกิจได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปพริกบ้านค้อ ตำบลหัวเรือ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มพริกแกงบ้านหนองก่าน ตำบลหัวเรือ และได้ร่วมกันดำเนินงานและจัดตั้งเป็นเครือข่ายโดย “เครือข่ายชุมชนแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชานี” และมีการกำหนดโครงสร้าง กำหนดชื่อ-สกุล ตำแหน่ง และหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกไว้ชัดเจน รวมถึงได้กำหนดเป้าประสงค์ของกลุ่ม เพื่อให้ดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 4) การอบรมเชิงปฏิบัติการ พบว่า สมาชิกเครือข่ายมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการการบริหารกลุ่ม การสร้างแบรนด์ออกแบบบรรจุภัณฑ์ และการขายออนไลน์ และ 5) ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการบริหารจัดการกลุ่ม ควรให้ความสำคัญด้านผู้นำเครือข่าย ซึ่งเป็นบุคคลที่มีสำคัญในการขับเคลื่อนความสำเร็จของกลุ่ม การเรียนรู้, ด้านเงินทุนในการดำเนินงาน, ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และด้านการถ่ายทอดสู่สมาชิกรุ่นใหม่ เพื่อนำเครือข่ายไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ กระบวนการจัดการกลุ่ม และการสร้างผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการบริหารจัดการสมัยใหม่ ภายใต้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) และการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยผลการศึกษาที่ได้สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. บริบททั่วไปและความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในตำบลหัวเรือมีทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่น โดยเฉพาะในกระบวนการปลูกและแปรรูปพริกพันธุ์หัวเรือ ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี อย่างไรก็ตาม กลุ่มยังประสบปัญหาเชิงโครงสร้างด้านการผลิต แรงงาน การตลาด และการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เสรี พงศ์พิศ (2548) ที่ชี้ว่า วิสาหกิจชุมชนจะยั่งยืนได้ต่อเมื่อสามารถบูรณาการทุนชุมชนกับระบบการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมเป็นหัวใจสำคัญ ในบริบทนี้ จากความต้องการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิต ด้านการเงินและด้านการตลาด สะท้อนให้เห็นถึงการตื่นตัวของกลุ่มในการเปลี่ยนผ่านจาก “การผลิตเพื่อยังชีพ” ไปสู่ “การผลิตเชิงพาณิชย์” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Smart Enterprise ในยุทธศาสตร์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2560-2579 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบการยุคใหม่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนนิกานต์ อินทรเผือก (2560) พบว่า รูปแบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อการเติบโตยั่งยืน ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก คือ 1) องค์ประกอบหลักด้านการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ โดยประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย (1) การผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย (2) การปรับปรุงคุณภาพของสินค้าและผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง (3) การสร้างตราสินค้าเพื่อการจดจำ และ 2) องค์ประกอบหลักด้านการดำเนินการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ดังนี้ (1) การสร้างคุณภาพผลิตภัณฑ์ (2) การบริหารจัดการสมาชิกกลุ่ม (3) การพัฒนาบุคลากร และ (4) การบริหารการตลาด

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ 3 รายการ ได้แก่ พริกทอดธัญพืช พริกแกงเผ็ด และน้ำพริกกากหมูสูตรพริกหัวเรือ เป็นผลลัพธ์ของกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงปฏิบัติ (Workshop-Based Learning) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในทุกขั้นตอนของการออกแบบและทดลองผลิต สอดคล้องกับแนวคิดของชนนิกานต์ อินทรเผือก (2560) ที่ระบุว่า การจัดการความรู้และการมีส่วนร่วมของสมาชิกเป็นปัจจัยสำคัญของการเติบโตอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนและผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาไม่เพียงเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นการยกระดับอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านการใช้วัตถุดิบท้องถิ่นและสูตรเฉพาะ ตามแนวคิดของ พรรณ์ธิดา เหล่าพวงศักดิ์ (2563) ที่ชี้ให้เห็นว่าการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับนวัตกรรมสมัยใหม่สามารถสร้างคุณค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ผลการประเมินความพึงพอใจของสมาชิกยังแสดงให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด และมีรายได้เพิ่มขึ้นหลังการเข้าร่วมโครงการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิผลของการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงบูรณาการระหว่างนักวิชาการและชุมชน และควรมีการเชื่อมโยงจุดเด่นด้านผลผลิตทางการเกษตร คือพริกหัวเรือและการมีส่วนร่วมของชุมในลักษณะของกลุ่มวิสาหกิจ เพื่อพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและมาตรฐาน

3. กระบวนการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพของกลุ่ม ประกอบด้วยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการสร้างเครือข่ายการจัดตั้งกลุ่มอย่างเป็นระบบและการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการบริหาร การตลาด และการเงินผลการดำเนินงานดังกล่าวนำไปสู่การจัดตั้งเครือข่ายชุมชนแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์ตำบลหัวเรือ ซึ่งถือเป็นการบูรณาการทุน

ทางสังคมและทุนมนุษย์ของชุมชนในลักษณะ “Smart Group” ตามกรอบของกรมส่งเสริมการเกษตร 2562 การที่สมาชิกสามารถสร้างแบรนด์ของตนเองและขยายช่องทางการตลาดออนไลน์ได้ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพทางการจัดการที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการกลุ่มตามผลการวิจัย ได้แก่ 1) ผู้นำเครือข่ายที่มีวิสัยทัศน์และสามารถขับเคลื่อนกลุ่มได้ 2) การส่งเสริมการเรียนรู้และการสืบทอดองค์ความรู้สู่รุ่นใหม่ 3) เงินทุนหมุนเวียนและการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และ 4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมืออย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ นุชนาถ ทับครุฑ และคณะ (2563) ที่ชี้ว่า ปัจจัยภายในและภายนอกองค์กรมีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในระดับจังหวัด ในการสร้างเครือข่ายกลุ่มแปรรูปพริกเชิงพานิชย์สู่เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มี 3 ขั้นตอน 1)การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก 2) การวิเคราะห์สถานภาพกลุ่ม และ 3) การนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งขั้นตอนที่กล่าวมาสอดคล้องกับงานวิจัยของมาลินี ศรีไมตรี และคณะ (2566) พบว่า พัฒนาและการเพิ่มศักยภาพชุมชนโดยการการสร้างเครือข่าย ประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ 1) การกระตุ้นจิตสำนึกการรวมกลุ่ม เป็นการใช้หลักจิตวิทยาในการกระตุ้นให้เกิดการรับรู้ร่วมกันของคนในชุมชนที่เกี่ยวข้อง 2) การวิเคราะห์สถานภาพเครือข่าย ให้เกิดความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเป้าหมายของเครือข่าย เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน 3) การจัดทำยุทธศาสตร์ ร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์ในการรวมกลุ่ม การบริหารจัดการกลุ่มและผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม การบริหารการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่าย รวมถึงการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน และ 4) การนำไปสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย การจัดตั้งทีมดำเนินงาน การดำเนินกิจกรรมตามแผนการติดตามและประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของเครือข่าย

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เป็นว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหัวเรือ มีทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่นในการปลูกและแปรรูปพริกพันธุ์หัวเรือ ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี แต่ยังมีข้อจำกัดด้านการผลิต แรงงาน การตลาด และการบริหารจัดการภายในกลุ่ม โดยความต้องการของกลุ่มเน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม การคำนวณต้นทุน การทำบัญชี การตลาดออนไลน์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐานและอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยได้การดำเนินการพัฒนาเชิงปฏิบัติการทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่จำนวน 3 รายการ ได้แก่ พริกทอดกรอบธัญพืชพริกแกงเผ็ดสูตรพัฒนาใหม่ และ น้ำพริกกากหมูสูตรพริกหัวเรือ ผลิตภัณฑ์ทั้งหมดได้รับการปรับปรุงคุณภาพและบรรจุภัณฑ์ ส่งผลให้รายได้ของสมาชิกเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 30–40 หลังเข้าร่วมโครงการในด้านการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่ม กลุ่มสามารถจัดตั้งวิสาหกิจชุมชุน และรวมเครือข่ายชุมชนแปรรูปพริกเชิงพาณิชย์ตำบลหัวเรือ อย่างเป็นระบบ ซึ่งผลการดำเนินงานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) และการวิจัยและพัฒนา (R&D) สามารถเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มได้จริงในเชิงเศรษฐกิจและสังคม และถือเป็นการสร้าง “ต้นแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน” ที่สามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่นได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เยาวชนในชุมชน เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและรักษาอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์

2. ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายที่เหมาะสมกับบริบทของวิสาหกิจชุมชนในแต่ละพื้นที่

3. ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงนวัตกรรมในแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อสร้างโอกาสทางธุรกิจในยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การบูรณาการความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา หน่วยงานรัฐ และภาคเอกชน เพื่อสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านเทคโนโลยีการผลิต การตลาดออนไลน์ และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์

2. ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณและพัฒนาองค์ความรู้ด้านการจัดการให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีศักยภาพสูง เพื่อสร้างต้นแบบการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องด้วยได้รับทุนอุดหนุนการพัฒนาการวิจัยจากงบประมาณเพื่อสนับสนุนงานมูลฐาน (Fundamental Fund : FF) ประจำปีงบประมาณ 2567 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ที่ให้การสนับสนุนการดำเนินการวิจัย ตลอดจนสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปพริกบ้านค้อ และวิสาหกิจชุมชนกลุ่มพริกแกงบ้านหนองก่าน ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดียิ่งตลอดมา จึงทำให้โครงการวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2560). *ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579).* สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2568,จาก:https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/moac-thailand-4-0/

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2562). *คู่มือการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.* สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2568,จาก: https://sceb.doae.go.th/wp- content/uploads/2025/05/คู่มือนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.pdf

ชนนิกานต์ อินทรเผือก, และคณะ. (2560). รูปแบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน.*วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 9*(2), 45–58.

นฤทัย สถิตอินทาพร, และ วิไลวัจส์ กฤษณะภูติ. (2560). การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขององค์การบริหาร ส่วนตำบลโนนเมือง: กรณีศึกษากลุ่มปลาแดดเดียว บ้านห้วยบง. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 12*(1), 55–70.

นุชนาถ ทับครุฑ, และคณะ. (2563). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดตรังเพื่อเพิ่มโอกาสความสำเร็จ. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 8*(1), 73–85

พรรณ์ธิดา เหล่าพวงศักดิ์. (2563). การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในผลิตภัณฑ์มะพร้าวตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์, 3*(2), 99–112.

มาลินี ศรีไมตรีและคณะ. (2566). *การสร้างเครือข่ายและพัฒนาศักยภาพชุมชนสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์เม็ดมะม่วงหิมพานต์ ตามเส้นทางภูมิศาสตร์เศรษฐกิจลำเซบก จังหวัดอุบลราชธานี.* รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาวิทาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

เสรี พงศ์พิศ. (2548). *เศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชน.* กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟของผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานี

The Marketing Mix Factors Services Related to Consumers' Decision to Choose Chinese Hotpot Restaurants in Ubon Ratchathani Province

อุไรพร ศรีคำคง[1*], นรีนุช ยุวดีนิเวศ[2], จตุรงค ศรีวงษวรรณะ[3]
Uraiphon Srikhamkhong[1*], Nareenuch yuwadeeniwet[2], Jaturong Sriwongwanna[3]
[1*,2,3]Program in Marketing, Faculty of Business Administration and Management
Ubon Ratchathani Rajabhat University
[*]Corresponding author; E-mail: uraiphon.sg65@ubru.ac.th

Received 16 October 2025 Revised 13 November 2025
Accepted 7 December 2025 Available Online 27 December 2025

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟของผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานี 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟในจังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคที่เคยใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟในเขตอำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (r) ผลการศึกษาพบว่า 1) ระดับความสำคัญในการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟของผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานี มีภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับด้านการเลือกผลิตภัณฑ์ มากที่สุด 2) ภาพรวมปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟทิศทางเดียวกันในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 (r = 0.730) โดยด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านกระบวนการ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟทิศทางเดียวกันในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (r = 0.634, 0.625, 0.610, 0.609 ตามลำดับ) ด้านผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟทิศทางเดียวกันในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (r= 0.584) ด้านบุคลากรมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟทิศทางเดียวกันในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (r= 0.425) ตามลำดับ

คำสำคัญ: หม่าล่าหม้อไฟ, ส่วนประสมการตลาดบริการ, การตัดสินใจ

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ABSTRACT

This study aimed 1) to study the decision-making process of consumers when choosing to use Chinese hotpot restaurants in Ubon Ratchathani Province, and 2) to study the relationship between the service marketing mix factors and the decision to use Chinese hotpot restaurants in Ubon Ratchathani Province. The sample consisted of 400 consumers who had used Chinese hotpot restaurants in the Mueang District of Ubon Ratchathani Province, selected using systematic random sampling. The data collection instrument used was a questionnaire. The statistics used included percentage, mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient (r). The results of the study found that: The overall level of importance in the decision-making process for consumers choosing Chinese hotpot restaurants in Ubon Ratchathani Province was high, with the Product factor being the most important. The overall service marketing mix factors were highly and positively correlated with the decision to use Chinese hotpot restaurants, with statistical significance at the 0.01 level (r = 0.730). Specifically: Physical Evidence, Price, Place, Promotion, and Process were highly and positively correlated with the decision to use Chinese hotpot restaurants, with statistical significance at the 0.01 level (r = 0.634, 0.625, 0.610, 0.609, respectively). Product was moderately and positively correlated with the decision to use Chinese hotpot restaurants, with statistical significance at the 0.01 level (r = 0.584). Personnel were lowly and positively correlated with the decision to use Chinese hotpot restaurants, with statistical significance at the 0.01 level (r = 0.425).

Keywords: Chinese Hotpot, Service Marketing Mix, Decision Making

บทนำ

แนวโน้มอุตสาหกรรมร้านอาหารในประเทศไทยมีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลาแสดงให้เห็นถึงภูมิทัศน์ด้านอาหารที่หลากหลาย โดยเฉพาะอาหารประเภทหม่าล่าหม้อไฟที่มีผลิตภัณฑ์โดดเด่น และมีการนำเสนอประสบการณ์ในการรับประทานที่เป็นเอกลักษณ์โดยเน้นที่วัตถุดิบสด สะอาด มีคุณภาพ และการปรุงอาหารร่วมกัน โดยการให้ผู้บริโภคเลือกวัตถุดิบที่ต้องการรับประทานได้ด้วยตนเองผ่านสายพาน จากข้อมูลของกรมพัฒนาธุรกิจการค้ากระทรวงพาณิชย์พบว่า ยอดขายหลักของร้านหม่าล่าหม้อไฟมีมูลค่ารวมกว่า 9,000 ล้านบาท (อัมรินทร์ทีวี, 2566) โดยในปี พ.ศ. 2566 ร้านหม่าล่าหม้อไฟมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่องจากจำนวนร้านหม่าล่าหม้อไฟในประเทศไทยเพิ่มขึ้น ร้อยละ 7.3 และคาดการณ์ว่าในปีพ.ศ. 2567 จะมียอดขายสูงถึง 12,000 ล้านบาท จากคนไทยที่ชื่นชอบอาหารรสจัด และการได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมการรับประทานอาหารจากประเทศจีน (มนตรี ศรีวงษ์, 2567)

ในปัจจุบันมีร้านหม่าล่าหม้อไฟเปิดให้บริการหลายพื้นที่ทั่วประเทศไทย โดยร้านหม่าล่าหม้อไฟส่วนใหญ่มีน้ำซุปให้เลือกระดับความเผ็ดได้ตามต้องการทำให้ตอบโจทย์ความต้องการของลูกค้าได้หลากหลาย ด้วยกระแสความนิยมทำให้ธุรกิจร้านหม่าล่าหม้อไฟมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งแต่ละร้านมีกลยุทธ์ทางการตลาดที่แตกต่างกันเพื่อดึงดูดลูกค้า (บุปผา ลาภะวัฒนาพันธ์, 2566) ธุรกิจหม่าล่าหม้อไฟจึงเป็นอีกหนึ่งธุรกิจที่เป็นธุรกิจ Red Ocean อย่างสมบูรณ์หลายแบรนด์มีการขยายสาขาอย่างรวดเร็วจากกระแสนิยมของผู้บริโภค แม้จะมีการเติบโตของตลาดหม่าล่าหม้อไฟแต่

ยังขาดการศึกษาด้านพฤติกรรมผู้บริโภคในบริบทจังหวัดชายแดนอย่างจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งในการพัฒนางานวิจัยในครั้งนี้กรณีศึกษาร้านหม่าล่าหม้อไฟในจังหวัดอุบลราชธานีมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น อภิญญา อ่อนพลับ (2566) ศึกษาการวิเคราะห์แนวโน้มอุปสงค์ของผู้บริโภคหม่าล่าหม้อไฟในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล อัญตรา ปฐมชัยวาลย์ (2565) ศึกษากลยุทธ์การตลาดเชิงประสบการณ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านสุกี้จินดาหม่าล่าสายพานหม้อไฟของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ศศินา สรรพคุณ (2563) ศึกษาแนวทางและกลยุทธ์ในการเป็นผู้ประกอบการอายุน้อยสร้างเงินล้านจากธุรกิจหม่าล่ากรณีศึกษา ร้านหม่าล่าสะโบมั้ย และเอื้อมพร จันทร์วิภาค (2566) ศึกษาแนวทางการพัฒนาธุรกิจอาหารปิ้งย่างหม่าล่าของผู้ประกอบการรายย่อยในตลาดนัดกลางคืนกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหม่าล่าหม้อไฟข้างต้นผู้วิจัย พบว่า พฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริโภคนั้นมีผลกระทบมาจากกลยุทธ์การตลาดของร้านหม่าล่าหม้อไฟ ดังนั้น การศึกษาถึงปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟของผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานี จึงมีความสำคัญเนื่องจากปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภค การทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยจะช่วยให้ธุรกิจสามารถวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของธุรกิจร้านหม่าล่าหม้อไฟได้ในระยะยาว โดยผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อนักวิจัย นักวิชาการ สถาบัน และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนได้นำไปใช้ในการศึกษา เพื่อพัฒนาองค์ความรู้รวมทั้งสามารถสร้างโอกาสทางธุรกิจให้แก่ผู้ประกอบการ โดยสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการแผนทางการตลาด เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟของผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟในจังหวัดอุบลราชธานี

การบททวนวรรณกรรม

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสวนประสมทางการตลาดบริการ

Lovelock & Wirtz (2011) กล่าวว่า ส่วนประสมการตลาดเดิม 4 Ps ไม่ครอบคลุมความต้องการของผู้บริโภคจึงจำเป็นต้องขยายส่วนประสมทางการตลาดโดยเพิ่มรายการที่เกี่ยวข้องในการส่งมอบบริการแก่ผู้บริโภค รวมแล้วมีองค์ประกอบทั้งหมด 7 ประการ ได้แก่ 1) ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) เป็นความจำเป็นและความต้องการของผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน โดยทั่วไปผลิตภัณฑ์แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ผลิตภัณฑ์ที่อาจจับต้องได้ และผลิตภัณฑ์ที่จับต้องไม่ได้ 2) ด้านราคา (Price) หมายถึง การกำหนดราคาให้เหมาะสมกับฐานผู้บริโภค และตามรูปลักษณ์อาหารที่ทำให้เป็นที่พึงพอใจของกลุ่มผู้บริโภค 3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ในเรื่องของการจัดจำหน่ายต้องคำนึงถึงการเดินทางที่ทำให้เกิดความสะดวกสบายสามารถมองเห็นและหาจุดเด่นของทำเลที่ตั้งได้ง่าย 4) ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) เป็นสร้างความรู้จักร้านหม่าล่าหหม้อไฟให้กับกลุ่มลูกค้าได้มากขึ้นด้วยการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ และการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับลูกค้าอย่างต่อเนื่อง 5) ด้านกระบวนการ (Process) หมายถึง การวางแผนที่ต้องอาศัยพนักงานที่มีประสิทธิภาพหรือเครื่องมือที่ทันสมัย เพื่ออำนวยความสะดวกในการส่งมอบบริการที่มีคุณภาพ เนื่องจาก

การให้บริการมักจะมีหลายขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนต้องประสานงานกันหากมีขั้นตอนใดผิดพลาดย่อมส่งผลต่อประทับใจของลูกค้า 6) ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Evidence) หมายถึง ส่วนที่สัมผัสจับต้องได้ของการบริการ ได้แก่ อาคาร เครื่องมือ และอุปกรณ์ เช่น เคาน์เตอร์ให้บริการ การตกแต่งร้าน ลานจอดรถ สวน ห้องน้ำ ป้ายประชาสัมพันธ์ โดยสิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ลูกค้าใช้เป็นเครื่องหมายแทนคุณภาพของการให้บริการ และ 7) ด้านบุคลากร (People) หมายถึง บุคคลทั้งหมดในองค์กรโดยบุคลากรจะได้รับการพัฒนาและฝึกอบรมให้สามารถสร้างความความพึงพอใจแก่ผู้บริโภค สอดคล้องกับ Kotler & Keller (2016) กล่าวว่า ส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจที่ให้บริการ ซึ่งเป็นธุรกิจที่แตกต่างสินค้าอุปโภคและบริโภคทั่วไปจึงจำเป็นต้องใช้ส่วนประสมการตลาด 7Ps ในการกำหนดกลยุทธ์การตลาด สอดคล้องกับ ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์ (2564) กล่าวว่า ส่วนประสมทางการตลาดเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับธุรกิจบริการในการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภค รวมถึงสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง และสามารถสร้างความเติบโตทางธุรกิจได้จากการนำส่วนประสมทางการตลาดไปใช้อย่างเหมาะสมจะช่วยให้ธุรกิจบริการประสบความสำเร็จ จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ อภิญญา อ่อนพลับ (2566) ศึกษาการวิเคราะห์แนวโน้มอุปสงค์ของผู้บริโภคหม่าล่าหม้อไฟในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านราคาและด้านผลิตภัณฑ์ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการหม่าล่าหม้อไฟของผู้บริโภคมากที่สุด ในขณะที่ด้านสถานที่จัดจำหน่ายและด้านการส่งเสริมการขายส่งผลต่อการเลือกใช้บริการหม่าล่าหม้อไฟในระดับมาก คุณากร ดาวเรือง และวิชากร เฮงษฎีกุล (2566) พบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคคล ด้านกระบวนการ และด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านปิ้งย่างเกาหลีในจังหวัดนครปฐมในระดับสูง และธนพล ปัญโญใหญ่ (2565) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านอาหารเหนือของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านกระบวนการมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านอาหารเหนือของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมผู้บริโภค

Schiffman & Kanuk (1994) กล่าวว่า พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง พฤติกรรมซึ่งบุคคลจะทำการค้นหาการซื้อการใช้ การประเมินผล และการใช้จ่ายในผลิตภัณฑ์และบริการ โดยคาดว่าจะตอบสนองความต้องการของตนเองและการตัดสินใจของผู้บริโภคในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งเงิน เวลา และกำลัง เพื่อบริโภคผลิตภัณฑ์ต่างๆ ประกอบด้วย ซื้ออะไร ทำไมจึงซื้อ ซื้อเมื่อไร อย่างไร ที่ไหน และบ่อยแค่ไหน จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องของสิริกานต์ นัดจ้อย (2567) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกบริโภคหม่าล่าหม้อไฟของผู้บูริโภคในกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยพฤติกรรมเลือกบริโภคหม่าล่าหม้อไฟของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ความถี่ในการบริโภคหม่าล่าหม้อไฟ บุคคลที่ร่วมใช้บริการ และค่าใช้จ่ายแต่ละครั้งในการบริโภคหม่าล่าหม้อไฟส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกบริโภคหม่าล่าหม้อไฟของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน คัจฉนันท์ เลิศพงษ์ศิลป์ และวิไลลักษณา สร้อยคีรี (2565) ศึกษาการสนับสนุนตราสินค้าสำหรับธุรกิจอาหารบนสื่อสังคมออนไลน์ในประเทศไทย พบว่า ความไว้วางใจในตราสินค้ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการสนับสนุนตราสินค้า และองค์ประกอบการสนับสนุนตราสินค้า ประกอบด้วย ผู้ทรงอิทธิพลขนาดเล็ก การรับรู้ถึงแก่นแท้ของตราสินค้า การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การจัดการความประทับใจ และการใช้ตราสินค้ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความไว้วางใจในตราสินค้า อังควรรณ ดีเลิศ (2566) ศึกษาพฤติกรรมการบริโภคชาบูประเภทหม่าล่าในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า จุดประสงค์หลักในการรับประทานชาบูหม่าล่าของผู้บริโภค คือ ชื่นชอบรสชาติของหม่าล่าและต้องการอยากทดลองรสชาติของหม่าล่านับว่าเป็นประสบการณ์ที่แปลกใหม่ในการรับประทานอาหารสำหรับผู้บริโภค ณัฐวดี สุขุมาลวัฒน และชื่นจิตต แจงเจนกิจ (2565) ศึกษาประสบการณ

ตอแบรนดที่มีผลตอการรับรู้คุณคาแบรนดร้านอาหารอิตาเลียน พบว่า ด้านพฤติกรรมมีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณคาแบรนดร้านอาหารแต่การเลือกร้านหม่าล่าหม้อไฟที่มีรสชาติอร่อยนั้นเป็นความชื่นชอบส่วนบุคคลและอาจมีปัจจัยหลายอย่างที่สามารถนำมาพิจารณาเพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริโภคได้ เช่น การคำนึงถึงวัตถุดิบที่มีคุณภาพ การบริการที่หลากหลาย ราคาอาหาร สถานที่ตั้ง และการจัดกิจกรรมส่งเสริมทางการตลาด เป็นต้น และวรุตม์ คล้อยเจริญศรี (2564) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านอาหารปิ้งย่างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกันส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านอาหารแตกต่างกัน สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค คือ ผู้บริโภคแต่ละคนมีลักษณะทางกายภาพและสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลแตกต่างกันส่งผลทำให้การตัดสินใจของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจซื้อ

ฉัตยาพร เสมอใจ (2550) กล่าวว่า การตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง กระบวนการในการเลือกที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากทางเลือกต่าง ๆ โดยการเลือกสินค้า หรือบริการตามข้อมูล และข้อจำกัดของสถานการณ์ การตัดสินใจจึงเป็นกระบวนการที่อยู่ภายในจิตใจของผู้บริโภค โดยทั่วไปผู้บริโภคจะตัดสินใจเลือกผลิตภัณฑ์ที่ชอบมากที่สุดโดยจะพิจารณาถึงตรายี่ห้อที่ซื้อ ร้านค้าที่ซื้อ ปริมาณที่ซื้อ เวลาที่ซื้อ วิธีการในการชำระเงิน สอดคล้องกับ Kotler & Keller (2016) กล่าวว่า การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์หรือบริการของผู้บริโภคนั้นมักจะมีองค์ประกอบที่สามารถส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อของผู้บริโภค ได้แก่ การเลือกผลิตภัณฑ์ การเลือกแบรนด์ การเลือกตัวแทนจำหน่าย การเลือกเวลาในการซื้อ จำนวนหรือปริมาณที่ซื้อ และการเลือกวิธีการชำระเงินจากพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มีมูลเหตุจูงใจทำให้เกิดการตัดสินใจซื้อจากการที่ผู้ซื้อกระตุ้นมีสิ่งเร้ากระตุ้นเข้าสู่ความรู้สึกนึกคิดแล้วทำให้เกิดความต้องการที่จะซื้อหรือการใช้บริการขึ้น การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการของผู้บริโภคจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการวางแผนและพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดให้มีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ คุณากร ดาวเรือง และวิชากร เฮงษฎีกุล (2566) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านปิ้งย่างเกาหลีในจังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับของการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านปิ้งย่างเกาหลีโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรายข้อโดยเรียงจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก คือ จะกลับมาใช้บริการต่อไปในอนาคต รองลงมาคือ จะแนะนำให้บุคคลรอบข้างเข้ามาใช้บริการ และการส่งเสริมการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ตามลำดับ และธนิตา เข็มจินดา (2563) ศึกษาภาพลักษณ์ตราสินค้าและการตัดสินใจเลือกร้านอาหารบุฟเฟต์นานาชาติของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกร้านอาหารบุฟเฟต์นานาชาติด้านผลิตภัณฑ์มากที่สุดในเรื่องของวัตถุดิบที่มีความสดใหม่สะอาดและปลอดภัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังแสดงในภาพที่ 1

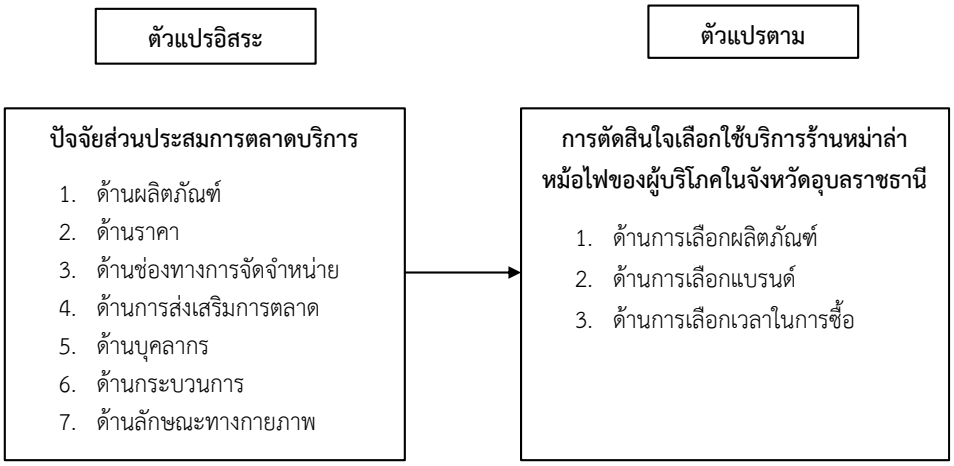

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริโภคที่เคยใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 253,675 คน (จากการสัมภาษณ์ข้อมูลร้านชาบูหม่าล่า จำนวน 10 ร้าน ณ วันที่ 13 มีนาคม 2567 ได้แก่ ร้านสึนามิสุกี้ ร้านสุกี้จินดา ร้านเซียงหลง ร้านเสือน้อยหม้อไฟ ร้านสุกี้มอลล์ไลท์ ร้านสุกี้ไชยดา ร้านคนอีท ฮอตพอต ร้านอาเหว่ยหม่าล่า ร้านไท่ซิ่งฟู่ และร้านเซียงไฮ้ฮอตพอต) โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Krejcie & Morgan (1970) ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 384 ตัวอย่าง เพื่อป้องกันการไม่ตอบกลับและการตอบกลับที่ไม่สมบูรณ์ของแบบสอบถามผู้วิจัยได้เพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็น 400 ตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic Sampling) โดยกำหนดตัวเลขให้กับประชากรทั้งหมด และแบ่งกลุ่มออกเป็นช่วงที่เท่าๆ กัน คือ ผู้บริโภคที่เข้ามาใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟทุกๆ 3 คน เลือกเก็บแบบสอบถาม 1 ตัวอย่าง ตามสัดส่วนประชากรที่กำหนดจนกว่าครบ 400 ตัวอย่าง แต่เนื่องด้วยร้านหม่าล่าหม้อไฟส่วนใหญ่จะเปิดให้บริการหลังช่วงเวลา 12.00 น. เป็นต้นไป ผู้วิจัยจึงกำหนดช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล คือ 14.30-17.30 น. และ 18.00-21.00 น. ซึ่งจากการสัมภาษณ์พนักงานแจ้งเป็นช่วงเวลาที่มีลูกค้าเข้ามาใช้บริการมากที่สุด

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวมรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามข้อมูล ประกอบด้วย 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และสถานภาพสมรส 2) ข้อมูลปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการของร้านหม่าล่าหม้อไฟในจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ ทั้งหมดจำนวน 34 ข้อ 3) ข้อมูลการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟของผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ ด้านการเลือกผลิตภัณฑ์ ด้านการเลือกแบรนด์ และด้านการเลือกเวลาในการซื้อ ทั้งหมดจำนวน 20 ข้อ

โดยมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนค่าเฉลี่ยที่ได้จากข้อมูลของแบบสอบถามในส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3 ดังนี้ 4.21-5.00 หมายถึง มีความสำคัญในระดับมากที่สุด, 3.41-4.20 หมายถึง มีความสำคัญในระดับมาก, 2.61-3.40 หมายถึง มีความสำคัญในระดับปานกลาง, 1.81-2.60 หมายถึง มีความสำคัญในระดับน้อย, 1.00-1.80 หมายถึง มีความสำคัญในระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ จากการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถาม (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน กำหนดเกณฑ์ที่ยอมรับได้ 0.60 พบว่า ผลคะแนนที่ได้ในแต่ละข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนด และทดลองใช้แบบสอบถามกับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง (Try-Out) ได้แก่ ผู้บริโภคที่เคยใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟในจังหวัดศรีสะเกษจำนวน 30 คน ซึ่งเป็นจังหวัดที่บริบทใกล้เคียงกับจังหวัดอุบลราชธานีที่มีร้านหม่าล่าหม้อไฟเปิดให้บริการ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) กำหนดเกณฑ์ที่ยอมรับได้ 0.80 พบว่า ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.97 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามนี้มีความเชื่อมั่นสูง เนื่องจากมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนด (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) โดยพิจารณาจากเครื่องหมายของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถ้ามีค่าเป็นบวกแสดงว่าตัวแปรทั้งสองเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อตัวแปรหนึ่งมีค่าสูงอีกตัวแปรก็มีค่าสูงตามหากมีค่าต่ำอีกตัวแปรก็มีค่าต่ำด้วย หากค่าความสัมพันธ์มีค่าเป็นลบแสดงว่าตัวแปรทั้งสองมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางกลับตรงกันข้าม กล่าวคือ เมื่อตัวแปรหนึ่งมีค่าสูงอีกตัวแปรก็มีค่าต่ำในกลับทิศทางตรงกันข้าม (สมถวิล วิจิตรวรรณา, 2565) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลขนาดของความสัมพันธ์บาร์ทซ์ (Bartz, 1999 อ้างถึงใน สุภมาส อังศุโชติ, 2556) ดังนี้ 0.81-1.00 หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับสูงมาก, 0.61-0.80 หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับสูง, 0.41-0.60 หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง, 0.21-0.40 หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับต่ำ, 0.00-0.20 หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับต่ำมาก

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟในจังหวัดอุบลราชธานี ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟ

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริโภค	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	118	29.50
1.2 หญิง	282	70.50
รวม	**400**	**100**
2. อายุ		
2.1 ต่ำกว่า 20 ปี	107	26.75

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริโภค	จำนวน (คน)	ร้อยละ
2.2 21-30 ปี	198	49.50
2.3 31-40 ปี	62	15.50
2.4 41-50 ปี	33	8.25
รวม	**400**	**100**
3. ระดับการศึกษา		
3.1 ต่ำกว่ามัธยมตอนต้น	32	8.00
3.2 มัธยมตอนปลาย/ปวช.	75	18.75
3.3 ปวส./อนุปริญญา	37	9.25
3.4 ปริญญาตรี	229	57.25
3.5 ปริญญาโทขึ้นไป	27	6.75
รวม	**400**	**100**
4. อาชีพ		
4.1 นักเรียน/นักศึกษา	170	42.50
4.2 ประกอบธุรกิจส่วนตัว	33	8.25
4.3 พนักงานบริษัทเอกชน	127	31.75
4.4 ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ	43	10.75
4.5 อาชีพอิสระ (Freelance)	27	6.75
รวม	**400**	**100**
5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
5.1 ต่ำกว่า 10,000 บาท	206	51.50
5.2 10,001-20,000 บาท	20	5.00
5.3 20,001-30,000 บาท	32	8.00
5.4 30,001-40,000 บาท	46	11.50
5.5 40,001-50,000 บาท	42	10.50
5.6 50,001 บาทขึ้นไป	54	13.50
รวม	**400**	**100**
6. สถานภาพการสมรส		
6.1 โสด	338	84.50
6.2 สมรส	55	13.75
6.3 หย่าร้าง/แยกกันอยู่	7	1.75
รวม	**400**	**100**

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 70.50 มีอายุ 21-30 ปี ร้อยละ 49.50 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 57.25 มีอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษา ร้อยละ 42.50 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 51.50 และมีสถานภาพเป็นโสด ร้อยละ 84.50

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการของร้านหม่าล่าหม้อไฟในจังหวัดอุบลราชธานี ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงภาพรวมของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการของร้านหม่าล่าหม้อไฟ

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความสำคัญ
ด้านผลิตภัณฑ์	4.14	0.82	มาก
ด้านราคา	3.91	0.73	มาก
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	3.96	0.79	มาก
ด้านการส่งเสริมการตลาด	4.02	0.63	มาก
ด้านบุคลากร	3.74	0.74	มาก
ด้านกระบวนการ	3.77	0.79	มาก
ด้านลักษณะทางกายภาพ	3.92	0.79	มาก
ภาพรวม	**3.92**	**0.61**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการของร้านหม่าล่าหม้อไฟ มีภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.92) เรียงลำดับจากจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ ($\bar{X}$=4.14) ด้านการส่งเสริมทางการตลาด ($\bar{X}$=4.02) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ($\bar{X}$=3.96) ด้านลักษณะทางกายภาพ ($\bar{X}$=3.92) ด้านราคา ($\bar{X}$=3.91) ด้านกระบวนการ ($\bar{X}$=3.77) และด้านบุคลากร ($\bar{X}$=3.74) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟของผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานี ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ระดับความสำคัญการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟของผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานี

การตัดสินใจแยกเป็นรายข้อ **ด้านการเลือกผลิตภัณฑ์**	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความสำคัญ
1. ท่านต้องการรับประทานหม่าล่าหม้อไฟที่มีรสชาติเผ็ดร้อนและชาลิ้นของหม่าล่า	4.36	0.86	มากที่สุด
2. ท่านตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟที่สามารถรับประทานได้เป็นกลุ่ม	3.76	0.96	มาก
3. ท่านตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไปแบบสายพานที่สามารถนั่งรับประทานคนเดียวได้	4.22	0.97	มากที่สุด
4. ท่านตัดสินใจใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟที่ให้บริการแบบตามสั่งได้ตามเมนู (A La Carte)	3.77	0.91	มาก
5. ท่านตัดสินใจใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟที่ให้บริการแบบบุฟเฟต์ (Buffet)	4.35	0.82	มากที่สุด
6. ท่านตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟที่มีการให้บริการที่หลากหลาย	4.39	0.82	มากที่สุด

การตัดสินใจแยกเป็นรายข้อ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความสำคัญ
ด้านการเลือกผลิตภัณฑ์			
7. ท่านตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟที่มีรสชาติอร่อย	4.42	0.81	มากที่สุด
8. ท่านตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟที่มีการใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพดี	4.40	0.84	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	**4.21**	**0.63**	**มากที่สุด**
ด้านการเลือกแบรนด์			
9. ท่านตัดสินใจเลือกใช้บริการแบรนด์ร้านหม่าล่าหม้อไฟที่ท่านเชื่อมั่นในคุณภาพ	3.95	0.88	มาก
10. ท่านตัดสินใจเลือกใช้บริการแบรนด์ร้านหม่าล่าหม้อไฟที่ท่านเคยรู้จัก	3.97	0.85	มาก
11. ท่านตัดสินใจเลือกใช้บริการแบรนด์ร้านหม่าล่าหม้อไฟที่มีคนแนะนำว่าอร่อย	3.96	0.84	มาก
12. ท่านตัดสินใจเลือกใช้บริการแบรนด์ร้านหม่าล่าหม้อไฟที่ท่านเคยใช้บริการอย่างต่อเนื่อง	3.97	0.84	มาก
13. ท่านตัดสินใจเลือกใช้บริการแบรนด์ร้านหม่าล่าหม้อไฟที่มีการจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์	3.51	0.93	มาก
เฉลี่ยรวม	**3.87**	**0.65**	**มาก**
ด้านการเลือกเวลาในการซื้อ			
14. ท่านตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านร้านหม่าล่าหม้อไฟที่เปิดให้บริการในช่วงเช้า	3.05	1.01	น้อย
15. ท่านตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟที่เปิดให้บริการในช่วงกลางวัน	3.52	0.99	มาก
16. ท่านตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟที่เปิดให้บริการในช่วงบ่าย	3.81	0.80	มาก
17. ท่านตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟที่เปิดให้บริการในช่วงเย็น	4.21	0.82	มากที่สุด
18. ท่านตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟที่เปิดให้บริการในช่วงดึก	3.75	0.95	มาก
ตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟที่เปิดให้บริการในวันธรรมดา	4.00	0.82	มาก
ตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟที่เปิดให้บริการในวันหยุด	4.23	0.86	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	**3.79**	**0.58**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่า การตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟของผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.96) เรียงลำดับ คือ ด้านการเลือกผลิตภัณฑ์ ($\bar{X}$=4.21) รองลงมา คือ ด้านการเลือกแบรนด์ ($\bar{X}$=3.87) และด้านการเลือกเวลาในการซื้อ ($\bar{X}$=3.79) มีความสำคัญในระดับมาก ตามลำดับ โดยรายข้อที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากที่สุดในแต่ละด้าน ได้แก่ ท่านตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟที่มีรสชาติอร่อย ($\bar{X}$=4.42) รองลงมา คือ ท่านตัดสินใจเลือกใช้บริการแบรนด์ร้านหม่าล่าหม้อไฟที่ท่านเคยรู้จัก, ท่านตัดสินใจเลือกใช้บริการแบรนด์ร้านหม่าล่าหม้อไฟที่ท่านเคยใช้บริการอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}$=3.97) และท่านตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟที่เปิดให้บริการในวันหยุด ($\bar{X}$=4.23) ตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟของผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานี แสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson correlation coefficient)

ตัวแปร		X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	7Ps	Y
ด้านผลิตภัณฑ์	Pearson	1	.644**	.635**	.650**	.342**	.609**	.615**	.797**	.584**
(X_1)	Correlation									
	Sig. (2-tailed)	-	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	N	400	400	400	400	400	400	400	400	400
ด้านราคา	Pearson	.644**	1	.615**	.659**	.378**	.663**	.629**	.806**	.634**
(X_2)	Correlation									
	Sig. (2-tailed)	.000	-	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	N	400	400	400	400	400	400	400	400	400
ด้านช่องทางการจัด	Pearson	.635**	.615**	1	.658**	.462**	.708**	.761**	.857**	.625**
จำหน่าย	Correlation									
(X_3)	Sig. (2-tailed)	.000	.000	-	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	N	400	400	400	400	400	400	400	400	400
ด้านการส่งเสริมการตลาด	Pearson	.650**	.659**	.658**	1	.463**	.692**	.665**	.834**	.610**
(X_4)	Correlation									
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	-	.000	.000	.000	.000	.000
	N	400	400	400	400	400	400	400	400	400
ด้านบุคลากร	Pearson	.342**	.378**	.462**	.463**	1	.522**	.495**	.643**	.425**
(X_5)	Correlation									
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	-	.000	.000	.000	.000
	N	400	400	400	400	400	400	400	400	400
ด้านกระบวนการ	Pearson	.609**	.663**	.708**	.692**	.522**	1	.719**	.868**	.609**
(X_6)	Correlation									
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000	-	.000	.000	.000
	N	400	400	400	400	400	400	400	400	400

ตัวแปร		X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	7Ps	Y
ด้านลักษณะทางกายภาพ	Pearson	.615**	.629**	.761**	.665**	.495**	.719**	1	.864**	.655**
(X_7)	Correlation									
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	-	.000	.000
	N	400	400	400	400	400	400	400	400	400
ภาพรวมปัจจัยส่วนประสม	Pearson	.797**	.806**	.857**	.834**	.643**	.868**	.864**	1	.730**
ทางการตลาดบริการ	Correlation									
(7Ps)	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000		.000
	N	400	400	400	400	400	400	400	400	400
การตัดสินใจเลือกใช้บริการ	Pearson	.584**	.634**	.625**	.610**	.425**	.609**	.655**	.730**	1
ร้านหม่าล่าหม้อไฟของ	Correlation									
ผู้บริโภค	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	-
(Y)	N	400	400	400	400	400	400	400	400	400

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4 พบว่า ภาพรวมปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟของผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานีทิศทางเดียวกันในระดับสูง (r = 0.730) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาเรียงลำดับรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟทิศทางเดียวกันในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (r = 0.655) รองลงมา คือ ด้านราคา (r = 0.634) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (r = 0.625) ด้านการส่งเสริมทางการตลาด (r = 0.610) ด้านกระบวนการ (r = 0.609) ด้านผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟทิศทางเดียวกันในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (r= 0.584) และด้านบุคลากรมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟทิศทางเดียวกันในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (r= 0.425) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุส่วนใหญ่ 21-30 ปี การศึกษาส่วนใหญ่ระดับปริญญาตรี มีอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษา มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่วนใหญ่ต่ำกว่า 10,000 บาท และส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นโสด โดยผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านราคา ด้านกระบวนการ และด้านบุคลากร ตามลำดับ และการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม้อไฟหม่าล่าของผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานี มีภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ คุณากร ดาวเรือง และวิชากร เฮงษฎีกุล (2566) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านปิ้งย่างเกาหลีในจังหวัดนครปฐม พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 21-30 ปี การศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านปิ้งย่างเกาหลีของภาพ

รวมอยู่ในระดับมาก และส่วนประสมทางการตลาดมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านปิ้งย่างเกาหลีในจังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับสูง จากข้อค้นพบในการศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟของผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานี สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟของผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟของผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานี มีภาพรวมความสำคัญอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับ คือ ด้านการเลือกผลิตภัณฑ์ มีความสำคัญในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการเลือกแบรนด์ และด้านการเลือกเวลาในการซื้อ มีความสำคัญในระดับมาก ตามลำดับ ซึ่งสามารถอภิปรายผลตามรายด้านได้ ดังนี้

1. ด้านการเลือกผลิตภัณฑ์ พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟที่มีรสชาติอร่อยมากที่สุด เนื่องจากเมื่อผู้บริโภคต้องการรับประทานหม่าล่าหม้อไฟส่วนใหญ่มักจะคำนึงถึงความอร่อยของน้ำซุปหม่าล่าที่เผ็ดร้อนชาลิ้นเป็นเอกลักษณ์จากหม่าล่า สอดคล้องกับ อังควรรณ ดีเลิศ (2566) ศึกษาพฤติกรรมการบริโภคชาบูประเภทหม่าล่าในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า จุดประสงค์หลักในการรับประทานชาบูหม่าล่าของผู้บริโภค คือ ชื่นชอบรสชาติของหม่าล่าและต้องการอยากทดลองรสชาติของหม่าล่า ซึ่งนับว่าเป็นประสบการณ์ที่แปลกใหม่ในการรับประทานอาหารสำหรับผู้บริโภค สอดคล้อง ณัฐวดี สุขุมาลวัฒน และชื่นจิตต แจ่งเจนกิจ (2565) ศึกษาประสบการณ์ต่อแบรนด์ที่มีผลต่อการรับรู้คุณค่าแบรนด์ร้านอาหารอิตาเลียน พบว่า ประสบการณ์ต่อแบรนด์ด้านความสัมพันธ์ ด้านประสาทสัมผัส ด้านอารมณ์ และด้านพฤติกรรม มีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่าแบรนด์ร้านอาหาร แต่การเลือกร้านหม่าล่าหม้อไฟที่มีรสชาติอร่อยนั้นเป็นความชื่นชอบส่วนบุคคลและอาจมีปัจจัยหลายอย่างที่สามารถนำมาพิจารณาเพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริโภคได้ เช่น การคำนึงถึงวัตถุดิบที่ดีมีคุณภาพ การบริการที่หลากหลาย ราคาค่าอาหาร สถานที่ตั้งของร้าน และการจัดกิจกรรมส่งเสริมทางการตลาด เป็นต้น สอดคล้องกับ อภิญญา อ่อนพลับ (2566) ศึกษาการวิเคราะห์แนวโน้มอุปสงค์ของผู้บริโภคหม่าล่าหม้อไฟในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ความชอบในหม่าล่าหม้อไฟของกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภคมีความรู้สึกเฉย ๆ กับหม่าล่าหม้อไฟคิดเป็นร้อยละ 60 รองลงมา คือ รู้สึกชอบร้อยละ 30 และรู้สึกไม่ชอบร้อยละ 10 โดยพบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านราคาและด้านผลิตภัณฑ์ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการหม่าล่าหม้อไฟของผู้บริโภคมากที่สุด ในขณะที่ด้านสถานที่จัดจำหน่ายและด้านการส่งเสริมการขายส่งผลต่อการเลือกใช้บริการหม่าล่าหม้อไฟในระดับมาก สอดคล้อง ธนิตา เข็มจินดา (2563) ศึกษาภาพลักษณ์ตราสินค้าและการตัดสินใจเลือกร้านอาหารบุฟเฟต์นานาชาติของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกร้านอาหารบุฟเฟต์นานาชาติด้านผลิตภัณฑ์มากที่สุดในเรื่องของวัตถุดิบที่มีความสดใหม่ สะอาด และปลอดภัย

2. ด้านการเลือกแบรนด์ พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการแบรนด์หม่าล่าหม้อไฟที่เคยรู้จักและใช้บริการแบรนด์หม่าล่าหม้อไฟที่เคยใช้บริการอย่างต่อเนื่องมากที่สุด เนื่องจากแบรนด์หม่าล่าหม้อไฟที่มีชื่อเสียง และเป็นที่รู้จักมักจะได้รับความไว้วางใจจากผู้บริโภคในเรื่องของคุณภาพของอาหารและการบริการ ซึ่งผู้บริโภคส่วนใหญ่จึงเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟแบรนด์ที่เคยรู้จักมาก่อนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ คัจฉนันท์ เลิศพงษ์ศิลป์ และวิไลลักษณา สร้อยคีรี (2565) ศึกษาการสนับสนุนตราสินค้าสำหรับธุรกิจอาหารบนสื่อสังคมออนไลน์ในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยด้านความไว้วางใจในตราสินค้ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการสนับสนุนตราสินค้า และองค์ประกอบการสนับสนุนตราสินค้า ประกอบด้วย ผู้ทรงอิทธิพลขนาดเล็ก การรับรู้ถึงแก่นแท้ของตราสินค้า การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การจัดการความประทับใจ และการใช้ตราสินค้ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความไว้วางใจในตราสินค้า นอกจากนี้ ในการเลือกใช้บริการแบรนด์ร้านหม่าล่าหม้อไฟยังถือเป็นการสร้างประสบการณ์ที่

แปลกใหม่ที่น่าประทับใจให้กับลูกค้าในการรับประทานอาหารเป็นการสร้างความแตกต่าง และเพิ่มโอกาสในการแข่งขันให้กับร้านอาหาร หากผู้บริโภคมีประสบการณ์ที่ดีจะมีโอกาสกลับมาใช้บริการซ้ำอีกครั้งและบอกต่อในข้อดีของร้าน สอดคล้องกับ ธนิตา เข็มจินดา (2563) กล่าวว่า ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการคัดเลือกวัตถุดิบ เพื่อไม่ให้วัตถุดิบเน่าเสียทำให้เมื่อปรุงอาหารจะเสียรสชาติจนกลายเป็นภาพลักษณ์ที่ไม่ดีแก่กลุ่มผู้บริโภคเป้าหมาย และอาจมีการบอกปากต่อปากสามารถทำให้ร้านเสียชื่อเสียงได้ สอดคล้องกับ อัญตรา ปฐมชัยวาลย์ (2565) ศึกษากลยุทธ์การตลาดเชิงประสบการณ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านสุกี้จินดาหม่าล่าสายพานหม้อไฟของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริโภคตัดสินใจใช้บริการร้านสุกี้จินดาเพราะชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือของผู้ผลิต/จำหน่าย โดยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์เชิงประสบการณ์จากกรณีที่ผู้บริหารระดับสูงให้ความสำคัญในเรื่องความสะอาดที่มีพนักงานทำความสะอาดร้านตลอดเวลาส่งผลให้ลูกค้าเกิดความประทับใจที่ภายในร้านดูสะอาดตลอดเวลา และผู้จัดการร้านให้ความสำคัญเกี่ยวกับอาหารสุขภาพที่สดและใหม่ทำให้ผู้บริโภครู้สึกมั่นใจในคุณภาพ

3. ด้านการเลือกเวลาในการซื้อ พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าที่เปิดให้บริการในวันหยุดมากที่สุด เนื่องจากวันหยุดเป็นช่วงเวลาที่ผู้คนต้องการพักผ่อน สังสรรค์ และเฉลิมฉลอง การไปร้านอาหารจึงเป็นทางเลือกที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี โดยที่ผู้บริโภคไม่ต้องเร่งรีบ สอดคล้องกับ วราภรณ เลอศักดิ์พงษา และณัฐนรี สมิตร (2565) ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการกลับมาใช้บริการร้านอาหารบุฟเฟต์ประเภทชาบูของวัยทำงานในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่นิยมเลือกใช้บริการร้านอาหารบุฟเฟต์ประเภทชาบูในวันเสาร์-อาทิตย์ เนื่องจากเป็นวันหยุดพักผ่อนทำให้สามารถทำกิจกรรมสังสรรค์กับครอบครัวหรือกลุ่มเพื่อโดยที่ไม่ต้องเร่งรีบ สอดคล้องกับ ลภัสวัฒน์ ศุภผลกุลนันทร์ (2564) ศึกษาส่วนประสมการตลาดและพฤติกรรมการใช้บริการร้านอาหารบุฟเฟต์ฮาลาลของผู้บริโภคในจังหวัดภูเก็ตภายใต้สถานการณ์โควิด-19 พบว่า พฤติกรรมการใช้บริการร้านอาหารฮาลาลประเภทบุฟเฟต์ของผู้บริโภคในจังหวัดภูเก็ตภายใต้สถานการณ์โควิด 19 ผู้บริโภคมีการใช้บริการในวันเสาร์-อาทิตย์มากที่สุดในช่วงเวลา 16.01-19.00 น. และส่วนใหญ่เลือกใช้บริการร้านอาหารประเภทปิ้ง-ย่าง รองลงมาเป็นสุกี้-ชาบู เหตุผลที่ใช้บริการร้านอาหารฮาลาลเพราะมีเมนูหลากหลาย รสชาติของอาหาร ราคาคุ้มค่า ชื่อเสียงของร้าน และเดินทางสะดวกใกล้บ้านหรือที่ทำงาน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ภาพรวมปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟทิศทางเดียวกันในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านกระบวนการ ตามลำดับ เป็นปัจจัยมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟทิศทางเดียวกันในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในขณะที่ด้านผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟทิศทางเดียวกันในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และด้านบุคลากรมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟทิศทางเดียวกันในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับ คุณากร ดาวเรือง และวิชากร เฮงษฎีกุล (2566) พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคคล ด้านกระบวนการ และด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านปิ้งย่างเกาหลีในจังหวัดนครปฐมในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานงานวิจัยร้านปิ้งย่างเกาหลีภายในจังหวัดนครปฐมได้จัดหาวัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหารอย่างมีคุณภาพ มีการแสดงราคาอาหารอย่างชัดเจนก่อนตัดสินใจเข้าใช้บริการ และระบบการบริการร้านตั้งแต่สั่งอาหารไปจนถึงการชำระ

ค่าบริการมีความรวดเร็วไม่ต้องรอคอยนาน รวมถึงพนักงานที่ให้บริการมีความเอาใจใส่และมีความรู้ในเรื่องของเมนูอาหารเป็นอย่างดี ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการของผู้บริโภคเป็นอย่างมาก และสอดคล้องกับ ธนพล ปัญโญใหญ่ (2565) พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านกระบวนการ มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านอาหารเหนือของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ประโยชน์

1. ด้านการเลือกผลิตภัณฑ์ พบว่า ผู้บริโภคมีความต้องการรับประทานหม่าล่าหม้อไฟที่มีรสชาติเผ็ดร้อนของหม่าล่า และยังต้องคำนึงถึงความหลากหลายในการให้บริการของร้านหม่าล่าหม้อไฟด้วย ซึ่งเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ดังนั้น ผู้ประกอบการควรคำนึงถึงการใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพดี ทั้งด้านการเลือกระดับความเผ็ดของน้ำซุปตั้งแต่เผ็ดน้อยไปจนถึงเผ็ดมาก นอกจากน้ำซุปหม่าล่าแล้วควรมีน้ำซุปอื่นๆ เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับผู้ที่ไม่รับประทานรสเผ็ด นอกจากนี้ ร้านหม่าล่าหม้อไฟควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอ เช่น ที่จอดรถ ห้องน้ำสะอาด เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้บริโภค เป็นต้น

2. ด้านการเลือกแบรนด์ พบว่า การศึกษาการสร้างแบรนด์ที่แข็งแกร่งของร้านหม่าล่าหม้อไฟสามารถช่วยให้ผู้ประกอบการเข้าใจถึงปัจจัยที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญ เพื่อนำไปพัฒนาในการสร้างแบรนด์หม่าล่าหม้อไฟให้เป็นที่จดจำของผู้บริโภคมากขึ้นได้ เนื่องจากผู้บริโภคในปัจจุบันให้ความสำคัญกับเรื่องของคุณภาพอาหารและความน่าเชื่อถือของแบรนด์มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับอาหารที่ต้องใส่ใจในเรื่องของความสะอาดของอาหารและวัตถุดิบที่ใช้ในการปรุงอาหารเพราะแบรนด์หม่าล่าหม้อไฟที่มีชื่อเสียงมักมีมาตรฐานที่สูงกว่าในเรื่องความสะอาดของวัตถุดิบที่ใช้และกระบวนการผลิตทำให้ผู้บริโภคมั่นใจได้ว่าจะได้รับประทานอาหารที่มีคุณภาพและปลอดภัย เมื่อผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่นในแบรนด์ร้านหม่าล่าหม้อไฟแล้วผู้บริโภคมักจะเลือกใช้บริการแบรนด์นั้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลมาจากความพึงพอใจ ความคุ้นเคย ความผูกพัน และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีจากแบรนด์ร้านหม่าล่าหม้อไฟ ดังนั้น ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพของอาหาร การบริการ บรรยากาศร้าน ราคาอาหาร และการส่งเสริมกิจกรรมทางการตลาด เพื่อสร้างแบรนด์ที่เป็นที่จดจำและได้รับความไว้วางใจจากผู้บริโภค

3. ด้านการเลือกเวลาในการซื้อ พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการใช้บริการในวันหยุดมากที่สุด ผู้ประกอบการควรนำผลการวิจัยที่ค้นพบมาเป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ทางธุรกิจ ดังนี้ การปรับปรุงการบริหารจัดการและบุคลากรในช่วงวันหยุด เช่น เพิ่มจำนวนบุคลากรจัดอัตรากำลังพนักงานให้เพียงพอ โดยเฉพาะพนักงานบริการและพนักงานในครัวในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ เพื่อให้สามารถให้บริการลูกค้าได้อย่างรวดเร็วไม่ติดขัด การรักษาคุณภาพการบริการในช่วงที่มีลูกค้าหนาแน่น ควรจัดทำระบบจองคิว หรือจองโต๊ะล่วงหน้าที่มีประสิทธิภาพในช่วงวันหยุด เพื่อลดระยะเวลาการรอและเพิ่มความพึงพอใจของลูกค้า การจัดแคมเปญวันหยุด เช่น จัดทำโปรโมชั่น หรือแพ็กเกจพิเศษสำหรับวันหยุดสำหรับการสังสรรค์ในครอบครัวหรือกลุ่มเพื่อน เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในการเฉลิมฉลอง ขยายช่วงเวลาเปิดบริการในช่วงวันหยุดให้ยาวนานขึ้น เพื่อรองรับกลุ่มผู้บริโภคที่ไม่ต้องการเร่งรีบในการรับประทานอาหาร และการบริหารจัดการพื้นที่จอดรถ/การเดินทาง เนื่องจากวันหยุดมีการสัญจรมากควรจัดเตรียมพื้นที่จอดรถให้เพียงพอ เพื่อสร้างความสะดวกสบายสูงสุดแก่ผู้บริโภคที่มาใช้บริการ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดในการเก็บข้อมูลประชากรกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริโภคในพื้นที่เขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรที่จะขยายกลุ่มตัวอย่างโดยการเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่อยู่นอกเหนือจากพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีเพิ่มเติม เพื่อเป็นตัวแทนประชากรที่ครอบคลุมตลาดหม่าล่าหม้อไฟในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น

2. การวิจัยในอนาคตควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านอื่น ๆ อาทิเช่น แนวโน้มพฤติกรรมของผู้บริโภคในการใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟในจังหวัดอุบลราชธานี หรือกลยุทธ์ทางการตลาดเชิงประสบการณ์ของลูกค้า (Customer Experience) ในการเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟ หรือปัจจัยคุณภาพการบริการ (Service Quality) เพื่อขยายกรอบความรู้ และเสนอให้เพิ่มการวิเคราะห์เชิงบริหาร เช่น ผลเชิงกลยุทธ์ต่อการพัฒนาแบรนด์ร้านหม่าล่าในระดับภูมิภาค เพื่อนำผลการศึกษามาวิเคราะห์การตัดสินใจในการเลือกใช้บริการร้านหม่าล่าหม้อไฟของผู้บริโภคในเชิงลึกได้มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

คัจฉนันท์ เลิศพงษ์ศิลป์ และวิไลลักษณา สร้อยคีรี. (2565). การสนับสนุนตราสินค้าสำหรับธุรกิจอาหารบนสื่อสังคมออนไลน์ในประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 7*(12) : 747-765.

คุณากร ดาวเรือง และวิชากร เฮงษฎีกุล. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านปิ้งย่างเกาหลีในจังหวัดนครปฐม. *Journal of Buddhist Education and Research, 9*(4): 35-47.

ฉัตยาพร เสมอใจ. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค.* กรุงเทพมหานคร : เอ็กซเปอร์เน็ท.

ณัฐวดี สุขุมาลวัฒน และชื่นจิตต แจ่งเจนกิจ. (2565). ประสบการณตอแบรนดที่มีผลตอการรับรู้คุณคาแบรนดร่านอาหารอิตาเลียน. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี, 19*(2) : 142-154.

ธนพล ปัญโญใหญ่. (2565). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านอาหารเหนือของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร.* การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ธนิตา เข็มจินดา. (2563). *ภาพลักษณ์ตราสินค้าและการตัดสินใจเลือกร้านอาหารบุฟเฟต์นานาชาติของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร.* การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น.* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

บุปผา ลาภะวัฒนาพันธ์. (2566). *ถอดสูตรทุนจีนทำไมต้องธุรกิจหม้อไฟ.* สืบค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2568 จาก https://mgronline.com/daily/detail/9660000044167

ผู้จัดการร้านชาบูหม่าล่าในจังหวัดอุบลราชธานี. (2567). *สัมภาษณ์.* 13 มีนาคม 2567.

มนตรี ศรีวงษ์. (2567). *ปี 67 ฟองสบู่ร้านหม่าล่าแตกคนในอยากออกคนนอกอยากเข้า.* สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2567 จาก https://www.thaifranchisecenter.com/document/show.php?docuID=8303

ลภัสวัฒน์ ศุภผลกุลนันทร์. (2564). ส่วนประสมการตลาดและพฤติกรรมการใช้บริการร้านอาหารบุฟเฟต์ฮาลาลของผู้บริโภคในจังหวัดภูเก็ตภายใต้สถานการณ์โควิด 19. *วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 14*(2) : 161-182.

วราภรณ เลอศักดิ์พงษา และณัฐนรี สมิตร. (2565). พฤติกรรมและความต้องการกลับมาใช้บริการร้านอาหารบุฟเฟต ประเภทชาบูของวัยทำงานในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 16*(2) : 65-79.

วรุตม์ คล้อยเจริญศรี. (2564). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านอาหารปิ้งย่างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.* การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ศศินา สรรพคุณ. (2563). *แนวทางและกลยุทธ์ในการเป็นผู้ประกอบการอายุน้อยสร้างเงินล้านจากธุรกิจหม่าล่า กรณีศึกษาร้านหม่าล่าสะโบมั้ย.* การค้นคว้าอิสระหลักสูตรหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการจัดการธุรกิจทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์. (2564). *หลักการตลาด.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ท้อป จำกัด.

สมถวิล วิจิตรวรรณา. (2565). สถิติความสัมพันธ์: เลือกใช้อย่างไร (Correlation in Statistics: How to Use). *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, 8*(2) : 1-15.

สิริกานต์ นัดจ้อย. (2567). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกบริโภคหม่าล่าหม้อไฟของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร.* การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุภมาส อังศุโชติ. (2556). *การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน.* หน่วยที่ 6 ในเอกสารการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.

อภิญญา อ่อนพลับ. (2566). *การวิเคราะห์แนวโน้มอุปสงค์ของผู้บริโภคหม่าล่าหม้อไฟในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.* การค้นคว้าอิสระหลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อังควรรณ ดีเลิศ. (2566). *การบริโภคชาบูประเภทหม่าล่าในเขตกรุงเทพมหานคร.* สารนิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการตลาด คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อัญตรา ปฐมชัยวาลย์. (2565). *กลยุทธ์การตลาดเชิงประสบการณ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านสุกี้จินดาหม่าล่าสายพานหม้อไฟของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร.* การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

อัมรินทร์ทีวี. (2566). *เจาะกระแสความสำเร็จของธุรกิจหม่าล่าที่แรงดีไม่มีผ่อน.* สืบค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2568 จาก https://www.amarintv.com/spotlight/finance/52294

เอื้อมพร จันทร์วิภาค. (2566). *แนวทางการพัฒนาธุรกิจอาหารปิ้งย่างหม่าล่าของผู้ประกอบการรายย่อยในตลาดนัดกลางคืน กรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์หลักสูตรคหกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

Kotler, P. & Keller, K. L. (2016). *Marketing Management.* (15th global ed.). Edinburgh: Pearson Education.

Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement. 30*(3) : 607-610.

Lovelock, C. & Wirtz, J. (2011). *Services Marketing: People, Technology, Strategy.* (7th ed.). Pearson Prentice Hall.

Schiffman, L. & Kanuk, L. (1994). *Consumer Behavior.* (5th ed.). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

การพัฒนาศักยภาพการตลาดผลิตภัณฑ์รังไหมใบหม่อนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหม บ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

Marketing Potential Development for Mulberry Cocoon Products of Ban Nong Bo Silk Weaving Community Enterprises Group, Mueang District, Ubon Ratchathani Province

นวลปราง ขันเงิน[1], ปิยกนิฏฐ์ โชติวนิช[2], อนันต์ สุนทราเมธากุล[3], ขนิษฐา ศิลาโชติ[4], วรรณณา ปิยะรัตน์มานนท์[5], อดุลยเดช ตันแก้ว[6*]

Nuanprang Khanngern[1], Piyakanit Chotivanich[2], Anan Suntramethakul[3], Khanistha Silachot[4], Wanna Piyaratmanon[5], Adunyadet Tankaeo[6*]

[1,2,3,4,5,6*]คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[1,2,3,4,5,6*]Faculty of Business and Administration, Ubon Ratchathani Rajabhat University

[*]Corresponding author; E-mail: adunyadet@hotmail.com

Received 16 October 2025 Revised 17 November 2025

Accepted 7 December 2025 Available Online 27 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพการตลาดผลิตภัณฑ์รังไหมใบหม่อนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการผลิตภัณฑ์รังไหมใบหม่อน ของกลุ่มลูกค้าผลิตภัณฑ์รังไหมใบหม่อน จำนวน 20 ราย และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 14 ราย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ลูกค้าสนใจซื้อ สบู่รังไหมใบหม่อน เพราะเป็นสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันและมีส่วนผสมจากวัตถุดิบธรรมชาติ และทำการสนทนากลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์รังไหมใบหม่อน ซึ่งได้ผลิตภัณฑ์ใหม่เพิ่มขึ้น 1 ชิ้น คือ สบู่สครับรังไหมขัดหน้า ผลการพัฒนาศักยภาพศักยภาพการตลาดผลิตภัณฑ์รังไหมใบหม่อนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ พบว่า 1) กลุ่มผู้ผลิต ได้รับการอบรมในการพัฒนาเรื่องขององค์ความรู้และคุณภาพของผลิตภัณฑ์ใหม่ที่จะผลิตขึ้น เพื่อเป็นการสร้างโอกาสและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับธุรกิจได้อย่างยั่งยืนจากผู้ที่มีประสบการณ์และองค์ความรู้ 2) กลุ่มผู้ผลิตได้รับการอบรมดำเนินการวางแผนการจำหน่ายสินค้า การขาย การออกบูธจำหน่ายสินค้า 3) ผู้ผลิตได้สร้างช่องการจัดจำหน่ายทางออนไลน์ เพื่อเพิ่มยอดขายสินค้า 4) ผู้ผลิตมีการสร้างตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ให้มีความน่าสนใจเพื่อเพิ่มโอกาสทางการขาย

คำสำคัญ: การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์, ผลิตภัณฑ์รังไหมใบหม่อน

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ABSTRACT

This study aimed to develop the marketing potential of mulberry cocoon products of Ban Nong Bo Silk Weaving Community Enterprise, Ubon Ratchathani Province, using participatory action research (PAR). Data were collected from 20 customers and 14 community members through in-depth inter-views and focus group discussions. It was found that the most popular customer bought was mulberry cocoon soap. Because it is a product that is used in everyday life and contains ingredients from natural ingredients. and discussion with 14 Ban Nong Bo silk weaving community enterprise members to find ways to develop the potential of mulberry silk cocoon products. Which has received 1 new product, which is a cocoon facial scrub soap. The result of the potential development of the mulberry silk co-coon market potential of Ban Nong Bo silk weaving community enterprise group found that; 1) Produc-tion groups, training in the development of knowledge and quality of new products to be produced in order to create opportunities and create added value for the business sustainably from people with experience and knowledge. 2) The group of manufacturers has been trained to plan product distribu-tion, sales, setting up product booths. 3) Manufacturers have created online distribution channels. To increase product sales. 4) Manufacturers have branding and packaging to be attractive to increase sales opportunities.

Keywords: Product and Packaging Development, Mulberry Cocoon Product

บทนำ

ในปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนที่กำลังจัดตั้งขึ้นและที่ได้จัดตั้งขึ้นแล้วส่วนใหญ่มุ่งเน้นการตอบสนองด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก หลงลืมรากเหง้า ยังไม่สามารถประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างบูรณาการเข้าสู่ระบบการบริหารจัดการกลุ่ม ทำให้วิสาหกิจชุมชนไม่สามารถสนองตอบต่อชุมชนได้ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาหาวิธีการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่เหมาะสมเพื่อความยั่งยืนของชุมชนการส่งเสริมให้ชุมชนจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ชุมชนชนบทได้ปรับเปลี่ยนการพึ่งพิงปัจจัยต่างๆ จากภายนอกชุมชนเป็นการพึ่งตนเองภายในชุมชนโดยอาศัยทุนของตนเองและทุนของชุมชนที่มี การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้นจำเป็นที่จะต้องมีการบริหารจัดการที่ดี มีรูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชุมชนบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงที่จะต้องมีการบริหารจัดการให้ไปในทางสายกลางก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ โดยมีความพอประมาณ มีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีภูมิคุ้มกันที่ดีต่อผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ ใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน เพื่อให้การพัฒนานำไปสู่ความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน เมื่อวิสาหกิจชุมชนเข้มแข็งทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเอง แก้ไขปัญหาความยากจนของคนในชุมชน ซึ่งผลสุดท้ายทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้นตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (สัจจา บรรจงศิริ และคณะ, 2554)

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เป็นกลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญในการทอผ้า และแปรรูปผ้าไหม ที่ได้รับมาตรฐานสินค้าชุมชน 5 ดาว ซึ่งสมาชิกในกลุ่มและชุมชนในพื้นที่ให้ความสนใจใน

การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ในสภาวะการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจต่างๆ ในปัจจุบันมีการแข่งขันเพิ่มขึ้น เนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหลายกลุ่มได้รับการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และด้านการตลาดเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการทำการตลาดผ่านสื่อออนไลน์ทำให้การแข่งขันจากคู่แข่งขันต่างพื้นที่เข้ามาในตลาดเพิ่มมากขึ้น (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2562)

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมทางการตลาดของวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหม ทั้งการศึกษาเกี่ยวกับส่วนประสทางการตลาด กลยุทธ์การตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาตลาด เป็นต้น ยังไม่เป็นที่สนใจของนักวิชาการด้านการประกอบธุรกิจ และนักลงทุน ทั้งนี้ การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ดำเนินกิจการมาเป็นระยะเวลายาวนานแล้ว แต่ยังไม่ได้รับการตอบรับจากตลาด ให้เป็นสินค้า OTOP ที่เป็นที่ยอมรับของภูมิภาค

ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพการตลาดผลิตภัณฑ์รังไหมใบหม่อนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่จะได้ข้อมูลความต้องการของตลาด เพื่อนำมาพัฒนาศักยภาพด้านการตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการนำการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในการสร้างความได้เปรียบในด้านการแข่งขัน สามารถนำข้อมูลไปวางแผนทางการตลาดเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า ส่งผลให้เกิดความยั่งยืนให้กับชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพทางการตลาดผลิตภัณฑ์รังไหมใบหม่อนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการตลาดผลิตภัณฑ์รังไหมใบหม่อนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

การบททวนวรรณกรรม

กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาด ประกอบด้วยเครื่องมือทางการตลาด 7 องค์ประกอบ ได้แก่ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2562)

1. ผลิตภัณฑ์ หมายถึง สินค้าหรือบริการโดยตรงที่เกี่ยวข้องกับการตลาดของกิจการ เช่น บริษัทน้ำตาลมิตรผล มีน้ำตาลเป็นผลิตภัณฑ์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ มีการให้บริการรักษาพยาบาลเป็นผลิตภัณฑ์ และร้านก๋วยเตี๋ยวก็มีก๋วยเตี๋ยวและเครื่องดื่มเป็นผลิตภัณฑ์
2. ราคา หมายถึง จำนวนเงินสำหรับค่าสินค้าและบริการที่ผู้บริโภคยอมจ่ายเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าและบริการนั้น โดยราคาจะมีความสัมพันธ์กับคุณค่าของผลิตภัณฑ์ที่ลูกค้าจะได้รับ
3. การจัดจำหน่าย หมายถึง เป็นระบบทางการตลาดเพื่อเคลื่อนย้ายสินค้าและบริการ พร้อมทั้งกรรมสิทธิ์การครอบครองจากผู้ผลิตไปยังตลาดผู้บริโภคหรือตลาดธุรกิจ
4. การส่งเสริมการตลาด หมายถึง การติดต่อสื่อสารของผู้ผลิตที่ทำไปยังตลาดเป้าหมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการให้ข้อมูลข่าวสาร เป็นการชักจูงใจ เป็นการเตือนความจำ รวมทั้งเป็นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้บริโภคเพื่อก่อให้เกิดพฤติกรรมการซื้อขึ้น

5. บุคลากร หมายถึง การบริการโดยบุคลากรที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลผู้ให้บริการกับลูกค้า ซึ่งมีอิทธิพลต่อคุณภาพบริการลูกค้า ด้วยความร่วมมือของทีมงาน โดยองค์การจะต้องมีการจัดเตรียมกระบวนการของการสรรหา การอบรม และการกระตุ้นพนักงาน

6. กระบวนการ หมายถึง ระเบียบวิธี กลไก และการเคลื่อนย้ายของกิจกรรมซึ่งเกิดขึ้นทั้งในระบบการนำเสนอ การปฏิบัติงานบริการต้องพิจารณาถึงจำนวนขั้นตอนง่ายหรือซับซ้อนลูกค้าต้องเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการมากน้อยเพียงใดคำนึงถึงการทำงานของกระบวนการเป็นไปโดยราบรื่นสามารถตอบสนองความต้องการตามคุณภาพที่ลูกค้าคาดหวัง

7. ลักษณะทางกายภาพ หมายถึง ลักษณะที่มองเห็นได้ของสิ่งก่อสร้างขององค์การ การตกแต่งสำนักงาน อุปกรณ์ ทีมงาน สัญลักษณ์ สื่อสิ่งพิมพ์ และอื่นๆ สิ่งเหล่านี้จะเป็นการสะท้อนให้เห็นชัดเจนถึงคุณภาพการบริการขององค์การ เป็นสิ่งที่ต้องระมัดระวัง เพราะเป็นสิ่งทีทำให้ลูกค้าได้มองเห็นและเป็นการสร้างความประทับใจให้ลูกค้า ลูกค้าจะเห็นสิ่งเหล่านี้เมื่อมาซื้อบริการที่สถานที่ให้บริการ หรือเมื่อพนักงานบริการไปหาลูกค้าเพื่อให้บริการ

การวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) ประกอบด้วย การวิเคราะห์ 1) จุดแข็ง (Strengths) 2) จุดอ่อน (Weak-nesses) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์มุมมองภายใน ให้ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การตลาด การเงิน การผลิต และองค์กร และการวิเคราะห์ 3) โอกาส (Opportunities) และ 4) อุปสรรค (Threats) จะเป็นมุมมองสิ่งแวดล้อมภายนอกขนาดใหญ่ อย่างเช่น สภาวะทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเช่นประชากรสูงอายุขึ้นเรื่ อยๆ การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีรวมทั้งอินเตอร์เน็ต การวิเคราะห์ SWOT ช่วยให้องค์การสามารถตั้งเป้าหมายและพัฒนากลยุทธ์ใหม่ๆ ได้ความคิดที่ได้จะสามารถนำจุดแข็งออกมาใช้ และลดจุดอ่อนต่างๆ ลง เพื่อที่จะสามารถสร้างความได้เปรียบจากสิ่งแวดล้อมภายนอกและสามารถแก้ปัญหาอุปสรรคต่างๆ ได้ (Kotler, 2022)

แรงผลักดัน 5 ประการ (The Five Forces Model) เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะต้องนำมาวิเคราะห์ 5 ปัจจัยเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดกลยุทธ์ในทางธุรกิจ ได้แก่ (Porter, 1991)

1. สภาพการณ์ของการแข่งขัน (Rivalry) โดยการวิเคราะห์เกี่ยวกับคู่แข่งขันทั้งหมดที่มีอยู่ในธุรกิจเดียวกันโดยอาจต้องวิเคราะห์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทั้งนี้เพราะกลไกการค้าเสรีในยุคโลกาภิวัฒน์ที่มีการเคลื่อนไหวทุนได้อย่างรวดเร็วอาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจที่เป็นอยู่ การวิเคราะห์ขนาดของคู่แข่งขัน กำลังการผลิต เงินทุน ส่วนแบ่งการตลาด กลยุทธ์ของคู่แข่งขัน รวมถึงสภาพเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อการแข่งขัน

2. อำนาจการต่อรองของผู้บริโภค (Bargaining Power of Customers) โดยการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบอำนาจการต่อรองของผู้บริโภคว่ามีมากน้อยเพียงใดถ้ามีการแข่งขันในทางธุรกิจสูงและผู้บริโภคมีทางเลือกมากขึ้นก็อาจจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจของบริษัทโดยเฉพาะในแง่ของรายได้ และส่วนแบ่งการตลาดที่ลดลง

3. อำนาจการต่อรองของผู้ผลิต (Bargaining Power of Suppliers) เป็นการวิเคราะห์เกี่ยวกับผู้ผลิตที่ขายวัตถุดิบต่างๆ ให้แก่บริษัทเรา โดยการวิเคราะห์การพึ่งพาจากผู้ผลิต ถ้าธุรกิจเราต้องมีการพึ่งพาผู้ผลิตรายหนึ่งๆ สูงก็จะมีความเสี่ยงของการประกอบธุรกิจมากขึ้น เพราะถ้าผู้ผลิตรายนั้นไม่สามารถส่งวัตถุดิบได้ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็จะส่งผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจของเราทันที

4. การเข้ามาของผู้ประกอบการรายใหม่ (Threat of New Entrants) โดยการวิเคราะห์ว่ามีความยากง่ายในการเข้ามาของผู้ประกอบการรายใหม่มากน้อยเพียงใด ถ้าการเข้ามาของผู้ประกอบรายใหม่สามารถทำได้ง่ายและสะดวกก็จะต้องทำให้บริษัทอาจได้รับผลกระทบจากการดำเนินธุรกิจได้ง่าย

5. การมีสินค้าและบริการอื่นทดแทน (Threat of Substitute) โดยการวิเคราะห์ว่าสินค้าและบริการที่บริษัทมีอยู่นั้น มีโอกาสหรือไม่ที่จะมีสินค้าและบริการอื่นเข้ามาทดแทนสินค้าและบริการเดิมของบริษัท ซึ่งอาจทำให้รายได้จากการขายสินค้าและบริการลดลง รวมถึงส่วนแบ่งการตลาดที่ลดลงในอนาคต

กระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ประกอบด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอนได้แก่ การตระหนักถึงปัญหา การค้นหาข้อมูลข่าวสาร การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และพฤติกรรมภายหลังการซื้อ ดังนี้ (Kotler, 2022)

1. การตระหนักถึงปัญหา คือ จุดเริ่มต้นของการตัดสินใจซื้อเกิดขึ้นเมื่อผู้ซื้อตระหนักถึงปัญหาหรือความต้องการ โดยผู้บริโภครู้สึกถึงความแตกต่างระหว่างภาวะความต้องการที่แท้จริงและพึงปรารถนา ความต้องการอาจถูกกระตุ้นโดยสิ่งเร้าภายในหรือภายนอก ก่อนหน้านี้เราได้ศึกษาเรื่องความต้องการว่า หนึ่งในความต้องการปกติธรรมดาของบุคคลซึ่ง ได้แก่ ความหิว ความกระหาย และความต้องการทางเพศ เกิดขึ้นในระดับต่ำสุดจนกลายเป็นแรงขับ ซึ่งในกรณีที่ผ่านมา ความต้องการได้ถูกปลุกเร้าจากสิ่งกระตุ้นภายนอก

2. การค้นหาข้อมูลข่าวสาร เกิดขึ้นเมื่อผู้บริโภคได้รับการกระตุ้นจะมีแนวโน้มที่จะค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับสินค้านั้นๆ ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 2 ระดับด้วยกัน คือ ภาวะการค้นหาข้อมูลแบบธรรมดา เรียกว่าการเพิ่มการพิจารณาให้มากขึ้น เช่น การเปิดรับข้อมูลเกี่ยว กับสินค้ามากขึ้น และในระดับถัดมา บุคคลอาจเข้าสู่การค้นหาข้อมูลข่าวสารอย่างกระตือรือร้นโดยการอ่านหนังสือ โทรศัพท์ถามเพื่อน และยังเข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับสินค้า

3. การประเมินทางเลือก เกิดขึ้นเมื่อผู้บริโภคประมวลข้อมูลเกี่ยวกับตราสินค้าเชิงเปรียบเทียบ และทำการตัดสินมูลค่าของตราสินค้านั้นๆ ในขั้นตอนสุดท้าย เป็นกระบวนการประเมินผลข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ ผู้บริโภคทุกคนหรือจะมีกระบวนการประเมินเพื่อการตัดสินใจหลายกระบวนการด้วยกันและแบบกระบวนการประเมินของผู้บริโภคส่วนใหญ่มีพื้นฐานอยู่บนทฤษฎีการเรียนรู้ ซึ่งมองว่าผู้บริโภคทำการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์โดยอาศัยจิตใต้สำนึกและมีเหตุผลสนับสนุน

4. การตัดสินใจซื้อ คือ การที่ผู้บริโภคจะสร้างรูปแบบความชอบระหว่างตราสินค้าต่างๆ ที่มีให้เลือกและจะทำการซื้อสินค้าที่คาดหวังว่าจะสนองต่อคุณค่าที่ตนเองจะได้รับมากที่สุด

5. พฤติกรรมภายหลังการซื้อ จะเกิดหลังจากซื้อผลิตภัณฑ์มาแล้ว ผู้บริโภคจะมีประสบการณ์ตามระดับของความพอใจหรือไม่พอใจในระดับหนึ่ง ซึ่งส่งผลต่อการใช้และการจัดการหลังการซื้อ

จากการทบทวนวรรณกรรม เกี่ยวกับกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาด การวิเคราะห์ SWOT แรงผลักดัน 5 ประการ และกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค สามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดกลยุทธ์ในการบริหารธุรกิจของวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เป็นทางเลือกต่างๆ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงตามความคาดหวังและความต้องการของลูกค้า โดยสามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

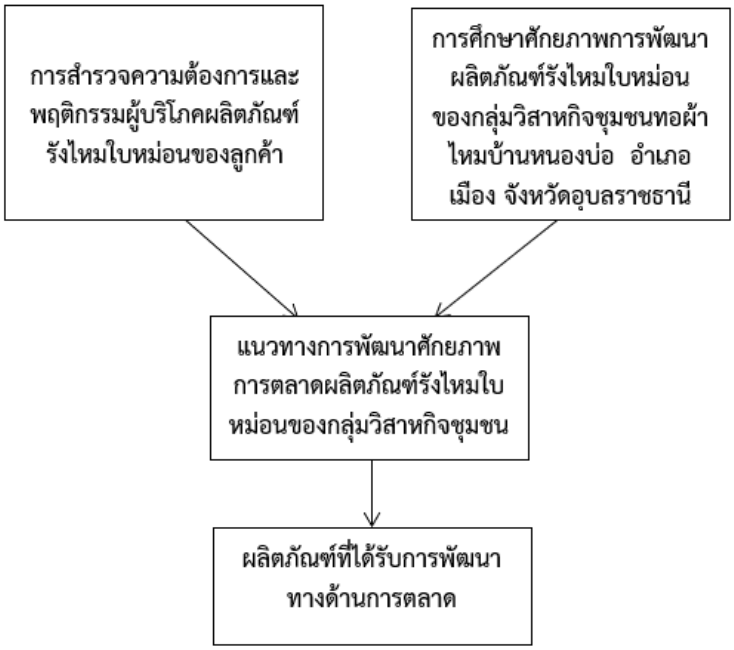

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรและตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ระหว่างทีมนักวิจัยและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 14 คน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key In-formant) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ร่วมกับนักพัฒนาผลิตภัณฑ์สบู่ 2 คน ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบ่อ จำนวน 5 คน โดยใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล และการเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ในรูปแบบการให้บุคคลต่างๆ ที่ไม่ใช่นักวิจัยทำการทบทวนข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ (Reviews Triangulation) และการเปรียบเทียบและตรวจสอบความแน่นอนของข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบ (Data Triangulation) (สุภางค์ จันทวานิช, 2554) โดยการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น นำเสนอข้อมูล แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างการเรียนรู้ร่วมกันผ่านเวทีเสวนา การใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structure Interview) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Inter-view) สำรวจสภาพทั่วไปของกลุ่ม และบริบทของกลุ่ม ที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาเดิมของชุมชน/กลุ่มเป้าหมายการพัฒนา (ก่อนดำเนินโครงการ) ศักยภาพ/ต้นทุนเดิมของชุมชน/กลุ่มเป้าหมาย (ก่อนดำเนินโครงการ) ความต้องการของชุมชน/กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นการหาข้อมูลแบบสนทนากลุ่มการรวมกลุ่มในการสนทนา โดยมีการใช้วิธีการอยู่ 2 แบบ คือ ใช้วิธีไม่ได้นัดหมาย เป็นการเข้าไปร่วมของผู้วิจัยในการสนทนากลุ่มและทำกิจกรรม และมีการนัดหมาย ซึ่งเป็นการรวมจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษาวิจัย โดยเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหาบทสรุปร่วมกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ ด้วยการวิเคราะห์ SWOT Analysis และ TOW'S Matrix การสังเกตการสังเคราะห์ข้อมูลร่วมกันของทีมนักวิจัยและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ โดยการบันทึกภาพนิ่งและการบันทึกเทปการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในประเด็นภายใต้กระบวนการในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ 1) ศึกษาบริบทกลุ่มและตัวผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม 2) วิเคราะห์หาผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมต่อการพัฒนา 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 4) พัฒนาตัวผลิตภัณฑ์เพื่อหาต้นแบบของการพัฒนา 5) ศึกษาแนวทางของการพัฒนาตราผลิตภัณฑ์ 6) ศึกษาแนวทางของการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ 7) สรุปผลการศึกษาและเผยแพร่ผลการศึกษา แล้วดำเนินการจัดกลุ่ม เรียบเรียงข้อมูล จัดลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสังเคราะห์ตามเนื้อหาที่ต้องการศึกษาสรุปประเด็นสำคัญเพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ต่อยอดเชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญารังไหมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิจัย

1. ศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

1.1 สภาพปัญหาเดิมของชุมชน/กลุ่มเป้าหมายการพัฒนา (ก่อนดำเนินโครงการ) แม่บ้านตำบลหนองบ่อผลิตภัณฑ์หลักคือการทอผ้าไหม นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์จากผ้า เช่น กระเป๋าใส่ธนบัตรผ้าไหมลายจกดาว ตุ้มหูจากผ้าผ้าขาวม้า เป็นต้น ซึ่งช่องทางการขายหลักคือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ และการรับเชิญจากหน่วยงานออกร้านในนอกพื้นที่ เช่น มหกรรมสินค้าของจังหวัดอุบลราชธานี มหกรรมสินค้าที่ศูนย์ประชุมแห่งชาติเมืองทองธานี เป็นต้น ปัญหาคือ ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมีราคาแพง การตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคขึ้นกับรายได้และงบประมาณ ทำให้การขายผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นต้องตรงกับผู้บริโภคที่มีรายได้ปานกลางไปจนสูง ประธานกลุ่มประสบปัญหาด้านการดูแลผู้เจ็บป่วยในครอบครัว ทำให้ไม่สามารถเดินทางไปนออกร้านในนอกพื้นที่ อีกทั้งยังขาดความรู้และทักษะการตลาดออนไลน์ที่จะสื่อสารและเป็นช่องทางไปยังกลุ่มลูกค้าในวงกว้าง

1.2 ศักยภาพ/ต้นทุนเดิมของ ชุมชน/กลุ่มเป้าหมาย (ก่อนดำเนินโครงการ) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ เป็นการรวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อทอผ้าไหม สมาชิกส่วนหนึ่งปลูกหม่อนในที่ดินของตนเอง โดยรับพันธุ์ไหมจากศูนย์หม่อนไหม แล้วนำมาเลี้ยงที่กลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนทอผ้าตำบลหนองบ่อ และที่บ้านของสมาชิก ใบหม่อนที่ใช้ในแต่ละที่เก็บจากที่ปลูกในครัวเรือน หากช่วงใดมีใบหม่อนไม่เพียงพอสามารถซื้อในชุมชนได้ เมื่อเก็บเกี่ยวรังไหมจะนำไปทอเป็นผ้าไหม ซึ่งลายที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นตามงานประเพณีแทงหยวกปราสาทผึ้ง เพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษ กลายเป็นลายบนผืนผ้าไหม คือ ลายปราสาทผึ้ง และลายจกดาว ส่วนใหญ่ทอและขายเป็นผ้าผืน โดยช่องทางการจัดจำหน่ายหลักคือ ศูนย์ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP กลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนทอผ้าตำบลหนองบ่อ นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์จากผ้า เช่น กระเป๋าใส่ธนบัตรผ้าไหมลายจกดาว ตุ้มหูจากผ้า ผ้าขาวม้า เป็นต้น

1.3 ความต้องการของชุมชน/กลุ่มเป้าหมาย ในการพัฒนา ได้แก่ ต้องการใช้ภูมิปัญญาเดิมในการเลี้ยงไหม ปลูกหม่อน และทอผ้าไหม รวมถึงการแปรรูปผ้า ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ซึ่งมีราคาค่อนข้างสูง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สอดคล้องกับศักยภาพเดิมที่มีในราคาที่ซื้อขายได้สะดวกไม่แพงมากนัก และซื้อได้บ่อยครั้ง และเพิ่มช่องทางการตลาดออนไลน์ที่เข้าถึงผู้บริโภคในวงกว้างมากขึ้น

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ SWOT Analysis

SWOT Analysis	
จุดแข็ง (Strength)	**จุดอ่อน (Weakness)**
S1: แม่บ้านมีความชำนาญในการผลิตผ้าไหม ตั้งแต่ขั้นตอนการเลี้ยงไหมจนถึงการทอผ้าไหม S2: แม่บ้านมีความคิดสร้างสรรค์ในการผลิตสินค้าอื่นที่เกี่ยวข้องกับผ้าไหม เช่น กระเป๋าใส่ธนบัตรผ้าไหมลายจกดาว ตุ้มหูจากผ้า ผ้าขาวม้า S3: มีการปลูกหม่อนเพื่อเลี้ยงไหมในชุมชน ช่วยลดต้นทุนการซื้อใบหม่อนนอกพื้นที่ S4: ลายที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นตามงานประเพณีแทงหยวกปราสาทผึ้งเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษ กลายเป็นลายบนผืนผ้าไหม คือ ลายปราสาทผึ้งและลายจกดาว ซึ่งเป็นลายซิ่นหมี่หัวจกดาว เอกลักษณ์เมืองอุบล ส่วนใหญ่ทอและขายเป็นผ้าผืน	W1: ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมีราคาแพง W2: ประธานกลุ่มประสบปัญหาด้านการดูแลผู้เจ็บป่วยในครอบครัว ทำให้ไม่สามารถเดินทางไปนอกร้าน เพื่อนำสินค้าไปขายในนอกพื้นที่ เช่น จังหวัด เมืองทอง เป็นต้น W3: กลุ่มวิสาหกิจชุมชนขาดความรู้และทักษะการตลาดออนไลน์ที่จะสื่อสารและเป็นช่องทางการขายไปยังกลุ่มลูกค้าในวงกว้าง
โอกาส (Opportunity)	**อุปสรรค (Threat)**
O1: ลูกค้ามาที่มีเยี่ยมชมนวัติวิถีชุมชนบ้านหนองบ่อมากขึ้น ลูกค้ามีความต้องการซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชน และของที่ระลึกประจำถิ่น O2: ความต้องการของลูกค้าต้องการสิ่งใหม่ในผลิตภัณฑ์ที่ใช้ประจำวันที่ผลิตจากวัตถุดิบธรรมชาติ O3: เทคโนโลยีด้านการสื่อสารสังคมออนไลน์ทำให้ต้นทุนน้อยลงในการสื่อสารในวงกว้าง	T1: ความต้องการของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไป ลูกค้าผ้าไหมมีโอกาสในการใช้เครื่องแต่งกายผ้าไหมจำกัดเฉพาะในโอกาศพิเศษ จำนวนชิ้นที่ซื้อแต่ละครั้งมักมีจำนวนน้อย T2: นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมนวัติวิถีชุมชนบ้านหนองบ่อส่วนหนึ่งมีรายได้ปานกลาง ทำให้ไม่มีกำลังในการซื้อผ้าไหมเป็นของฝากหรือของที่ระลึก

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ TOW'S Matrix ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น

TOW'S MATRIX	
กลยุทธ์เชิงรุก (SO)	**กลยุทธ์เชิงรับ (WO)**
S1 S2 S3 O1 O2 การที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อมีการเลี้ยงไหมและชอบประดิษฐ์สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ กับการทีมีลูกค้ามาที่มีเยี่ยมชมนวัติวิถีชุมชนบ้านหนองบ่อมากขึ้น ลูกค้ามีความต้องการซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชน และของที่ระลึกประจำถิ่น จึงควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มาจากรังไหมที่ผลิตขึ้นให้เป็นของที่ระลึกชนิดใหม่ และใช้วัตถุดิบธรรมชาติจากใบหม่อนที่มีการปลูกหม่อนในที่ดินของตนเอง เป็นที่มาของผลิตภัณฑ์ภายใต้ตราสินค้า "รังไหม-ใบหม่อน" ซึ่งระยะเริ่มต้นปีแรกพัฒนาผลิตภัณฑ์สบู่ โดยในระยะต่อไปหากมีโอกาสต่อเนื่องจะทำการพัฒนาผลิตบำรุงผิวกายต่างๆ เช่น สบู่เหลว โลชั่น แชมพู ครีมนวดผม ในตราสินค้า"รังไหม-ใบหม่อน"	W2 W3 O3 การที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่สามารถเดินทางไปออกร้านได้เหมือนปีที่ผ่านมา อีกทั้งขาดความรู้ในการใช้การตลาดออนไลน์ ในขณะที่การตลาดออนไลน์มีต้นทุนไม่มากนักในการสื่อสารการตลาดผลิตภัณฑ์และเป็นช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ออนไลน์ จึงหาผู้ที่อยู่ในชุมชนและสามารถจัดการตลาดออนไลน์ให้กับผลิตภัณฑ์สบู่ "รังไหม-ใบหม่อน" โดยการขนส่งต้นทุนไม่สูงมากนัก เนื่องจากสบู่มีน้ำหนักเบา
กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST)	**กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WT)**
S4 T2 ผลิตภัณฑ์สบู่ "รังไหม-ใบหม่อน" เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่นำเอาลายที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและจังหวัดอุบล คือ "ลายจกดาว" นำมาเป็นโลโก้ของผลิตภัณฑ์ รวมทั้งกลิ่นสบู่จะเป็นกลิ่นดอกบัว ซึ่งมีกลิ่นหอมอ่อนและเป็นกลิ่นแทนจังหวัดอุบลราชธานีเมืองดอกบัว เพื่อตอบรับนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมนวัติวิถีชุมชนบ้านหนองบ่อ ส่วนหนึ่งมีรายได้ปานกลาง มีกำลังซื้อน้อย ทำให้ไม่มีกำลังในการซื้อผ้าไหมเป็นของฝากหรือของที่ระลึก	W1 T1 T2 การที่จุดอ่อนของผลิตภัณฑ์เดิมคือผ้าไหมมีราคาแพง เผชิญกับผู้บริโภคที่ซื้อผ้าไหมจำนวนชิ้นน้อยจากการที่โอกาสในการใส่ผ้าไหมค่อนข้างจำกัดเฉพาะในโอกาสพิเศษ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นผลิตภัณฑ์สบู่ "รังไหม-ใบหม่อน" โดยสบู่มีราคาก้อนละ 70 บาท ทำให้ในงบประมาณเดิมสามารถซื้อในจำนวนชิ้นที่มากขึ้น หรือลูกค้าที่มีรายได้ปานกลางสามารถซื้อไปใช้เองหรือซื้อฝากก็มีความเหมาะสมในด้านราคา

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ต่อยอดเชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญารังไหม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินการตามกระบวนการ 8 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 สนทนากลุ่มเพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และให้คำปรึกษาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ณ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

2.2 ประชุมทีมผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตสบู่

2.3 ศึกษาดูงานโรงงานผลิตสบู่

2.4. ทดลองทำสบู่ต้นแบบ

2.5 อบรมเชิงปฏิบัติการ เรียนรู้ และให้คำปรึกษาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สบู่ "รังไหม-ใบหม่อน" ณ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

2.6 สนทนากลุ่มเพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาตราผลิตภัณฑ์และบรรจุผลิตภัณฑ์สบู่ “รังไหม-ใบหม่อน” ณ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

2.7 ลงนาม MOU กับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบ่อสนับสนุนการพัฒนาบรรจุภัณฑ์สบู่ “รังไหม-ใบหม่อน” ณ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

2.8 กำหนดรูปแบบสินค้าและกระบวนการผลิต

2.8.1 กำหนดวัตถุดิบในการผลิตสบู่ “รังไหม-ใบหม่อน” ประกอบด้วย กลีเซอรีน รังไหม สารสกัดใบหม่อน น้ำผึ้งแท้ น้ำหอมกลิ่นดอกบัว แผ่นทองคำสำหรับเครื่องสำอาง

2.8.2 กำหนดวิธีทำ เริ่มจากนำกลีเซอรีนใส่ในภาชนะทนไฟ ตั้งไฟอ่อน จนกลีเซอรีนละลายเป็นของเหลวใส ใส่รังไหมลงไป รอจนรังไหมชุ่ม ใส่แผ่นทองคำลงไปในน้ำสบู่จนหมด ยกลงจากเตา เติมสารสกัดใบหม่อน น้ำผึ้งแท้ และน้ำหอมกลิ่นดอกบัว เทสบู่ลงในพิมพ์ ทิ้งไว้จนสบู่แข็งตัว แกะออกจากพิมพ์ ใช้คัทเตอร์ตัดขอบตกแต่งก้อนสบู่ให้สวยงาม ชั่งน้ำหนักต้องไม่ต่ำกว่า 65 กรัม ห่อฟิล์มยืด โดยยืดฟิล์มออกเล็กน้อยเพื่อให้การห่อหุ้มตึงใส และนำบรรจุกล่องกระดาษ

2.8.3 กำหนดแรงงาน จากสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีจำนวน 14 คน

2.9 กำหนดการออกแบบอัตลักษณ์ภายใต้ตราผลิตภัณฑ์ “รังไหม-ใบหม่อน”

ภาพที่ 2 ตราผลิตภัณฑ์

2.10 กำหนดการออกแบบบรรจุภัณฑ์สบู่ “รังไหม-ใบหม่อน”

2.10.1 บรรจุภัณฑ์ห่อหุ้มผลิตภัณฑ์เป็นฟิล์มใสเพื่อกันความชื้น ทำให้สบู่มีความคงทนต่อสภาพอากาศ ส่วนบรรจุภัณฑ์ให้ข้อมูลรุ่นที่ 1 เป็นการพิมพ์ข้อมูลเกี่ยวกับสบู่ “รังไหม-ใบหม่อน” คาดกับตัวสบู่ ซึ่งต่อมาเพิ่มการให้รายละเอียดด้วยแผ่นพับพิมพ์ข้อมูลร้อยเชือกป่าน ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปรับร้อยด้วยใยไหมแทนเชือกเนื่องจากให้ความคงทนมากกว่า

ภาพที่ 3 บรรจุภัณฑ์ห่อหุ้มผลิตภัณฑ์เป็นฟิล์มใสเพื่อกันความชื้น

2.10.2 บรรจุภัณฑ์สำหรับใช้เป็นของฝาก ของขวัญ หรือของที่ระลึกจากแม่บ้านตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ 4 บรรจุภัณฑ์สำหรับใช้เป็นของฝาก ของขวัญ หรือของที่ระลึก

2.10.3 บรรจุภัณฑ์สบู่ “รังไหม-ใบหม่อน” รุ่นที่ 2 หลังจากใช้บรรจุภัณฑ์รุ่นแรกที่เป็นการพิมพ์กระดาษแล้วนำไปตัด พบปัญหาการแปะกระดาษคาดสบู่ที่ไม่ตรง กาวที่ติดบางอันหลุดออก จึงได้พัฒนาเป็นรุ่นที่ 2

ภาพที่ 5 บรรจุภัณฑ์สบู่ “รังไหม-ใบหม่อน” รุ่นที่ 2

2.11 การจัดจำหน่ายภัณฑ์สบู่ “รังไหม-ใบหม่อน”

2.11.1 จัดบูธแสดงสินค้าใน (กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ) และนอกสถานที่ (อุปกรณ์สามารถเคลื่อนย้ายได้) พร้อมให้ผู้บริโภคทดลองใช้สบู่

2.11.2 ช่องทางการตลาดออนไลน์ การตั้งราคาค้าส่งและค้าปลีก

ภาพที่ 6 ช่องทางการตลาดออนไลน์

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ความต้องการผลิตภัณฑ์รังไหมใบหม่อนของกลุ่มลูกค้า พบว่า

1.1 สินค้าที่เป็นที่นิยม คือ สบู่ และสบู่สครับขัดผิวหน้า

1.2 ควรกำหนดราคาตามราคาตลาดไม่สูงมากจนเกินไป

1.3 ช่องทางการจัดจำหน่ายที่ลูกค้านิยม คือ การออกบูธจำหน่ายสินค้า และช่องทางที่เป็นโอกาสในอนาคต คือ ช่องทางออนไลน์ เช่น Facebook

1.4 การส่งเสริมการตลาด ควรมุ่งเน้นการโฆษณา การออกบูธ การให้ทดลองใช้

1.5 บรรจุภัณฑ์ ควรมีลักษณะเป็นกล่องกระดาษ และสีสันสวยงาม

2. ศักยภาพการพัฒนาผลิตภัณฑ์รังไหมใบหม่อน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า

2.1 ด้านสินค้า มีความต้องการสินค้าที่ทำจากรังไหมใบหม่อนในรูปแบบสินค้าอุปโภคที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ สบู่ แชมพู ครีมนวด โลชั่นทาผิว สครับ เป็นต้น

2.2 ด้านราคา ควรกำหนดราคาขาย 70 บาทขึ้นไป เพื่อให้มีความเหมาะสมกับตลาดและภาพลักษณ์ของสินค้าว่าเป็นสินค้ามาจากธรรมชาติ

2.3 ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ลูกค้าสามารถซื้อสินค้าได้หลากหลายช่องทาง ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านหนองบ่อ ศูนย์หม่อนไหม ออกบูธ ตามงานแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน และงาน OTOP

2.4 ด้านการส่งเสริมการตลาด การสื่อสารการตลาดด้านการโฆษณา การออกบูธแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน และการขายโดยพนักงานขาย

2.5 ด้านบรรจุภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ที่มีความเหมาะสมกับสินค้าที่ทำจากรังไหมใบหม่อน คือ บรรจุภัณฑ์ในรูปแบบกล่อง

2.6 กลยุทธ์ที่กลุ่มมีความเชื่อมั่นในการดำเนินธุรกิจ คือ การจัดโปรโมชั่นส่งเสริมการขายให้มีความดึงดูดน่าสนใจการชูจุดเด่นหรือเอกลักษณ์ด้านผลิตภัณฑ์ผ่านการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ มีการขายโดยใช้พนักงานขายแนะนำสินค้า

2.7 ความพร้อมในการพัฒนาศักยภาพด้านการตลาด คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ประเภท ได้แก่ สบู่โลชั่นทาผิว สครับ การสร้างช่องทางออนไลน์ การต้องการพัฒนาตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์

3. การพัฒนาศักยภาพการตลาด ผลิตภัณฑ์รังไหมใบหม่อนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยมีกระบวนการดำเนินการพัฒนา พบว่า

3.1 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ มีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม สามารถ ผลิต จำหน่าย และสร้างผลกำไรจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์สบู่สครับไหมใบหม่อน

3.2 ศักยภาพตลาดของผลิตภัณฑ์สบู่สครับไหมใบหม่อนที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อมีเป้าหมายผู้บริโภคชัดเจน คือ กลุ่มลูกค้าของที่ระลึก กลุ่มดูแลสุขภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

สามารถอภิปรายผลในประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 “เพื่อศึกษาศักยภาพทางการตลาดผลิตภัณฑ์รังไหมใบหม่อนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี” จากผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านผลิตภัณฑ์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ ได้ดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ คือ สบู่รังไหมใบหม่อนที่มีคุณสมบัติ ทำความสะอาดผิวหน้าเพื่อให้เกิดความสะอาด และผิวอ่อนโยน และออกแบบตราสินค้า ผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ กนกวรรณกรณ์ หลวงวังโพธิ์ และคณะ (2557) ซึ่งพบว่าระดับความพึงพอใจของชุมชนในการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์แปรรูปผ้าไหมลายสาเกตบ้านหวายหลึมผลิตภัณฑ์ โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ฉัตยาพร เสมอใจ (2558) ซึ่งพบว่า ลูกค้าให้ความคิดเห็นต่อด้านผลิตภัณฑ์โดยให้ความสำคัญกับขนาดเม็ดกระเทียมโทนสูงที่สุด รองลงมาคือด้านบรรจุภัณฑ์ โดยให้ความสำคัญกับบรรจุภัณฑ์ที่มีหลายขนาดให้เลือก และเปิดใช้สะดวก

2. ด้านราคา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อให้ความสำคัญกับการกำหนดราคาจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไว้ที่ 70 บาท ต่อ 1 กล่อง โดยกำหนดเปรียบเทียบตามราคาตลาด เพื่อให้สามารถนำผลิตภัณฑ์เข้าสู่ตลาดได้อย่างรวดเร็วและไม่โดนกีดกัน ผลการวิจัยดังกล่าวจึงสอดคล้องกับการศึกษาของ บัวแก้ว โกมลนาค, บำเพ็ญ เขียวหวาน และเบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2555) ซึ่งพบว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติ เชียงใหม่ โดยจำหน่ายเส้นไหมเฉลี่ยตามราคาตลาด และผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ฉัตยาพร เสมอใจ (2558) ซึ่งพบว่า การกำหนดราคาต้องเหมาะสมกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์

3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อพัฒนาช่องทางการจัดหน่ายในสื่อออนไลน์ โดยดำเนินการสร้าง Facebook Fanpage เพื่อการจำหน่ายและการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ นงลักษณ์ จิ๋วจู และคณะ (2559) พบว่า การพัฒนาการขายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์จะเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าและการสามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้ามากขึ้น

4. ด้านการสื่อสารการตลาด กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อดำเนินการปรับภาพลักษณ์สินค้า การทำป้ายโฆษณา ณ จุดขาย ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ ฉัตยาพร เสมอใจ (2558) พบว่าการส่งเสริมการตลาดด้านการโฆษณาผ่านสื่อป้ายในงานแสดงสินค้าได้รับความสนใจจากลูกค้ามากที่สุด รองลงมาคือการประชาสัมพันธ์ผ่านป้ายของงานแสดงสินค้า และการส่งเสริมการขายด้วยการให้ทดลองชิม

5. ด้านบรรจุภัณฑ์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีสีสันสวยงาม ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ นงลักษณ์ จิ๋วจู และคณะ (2559) พบว่า ลูกค้ามีความพึงพอใจในรูปแบบบรรจุภัณฑ์ ซึ่งเป็นการเพิ่มช่องทางการจำหน่าย ทำให้มีร้านจำหน่ายสินค้าจำนวนมากขึ้น

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 “เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการตลาดผลิตภัณฑ์รังไหมใบหม่อนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี” จากผลการวิจัยพบว่า

ศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่คือสบู่รังไหม-ใบหม่อน ซึ่งใช้วัตถุดิบบางส่วนในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพรพิมล ศักดา และบวร เครือรัตน์ (2561) ได้ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนประเภทของใช้จากวัสดุธรรมชาติที่ใช้วัตถุดิบในชุมชนเป็นหลัก ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋าถือ สตรี รองเท้า หมวก ที่คั่นหนังสือ และบรรจุภัณฑ์สปา สบู่รังไหม-ใบหม่อนมีตราสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในราคาขายที่ทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อได้ง่าย นอกเหนือจากการขายผ้าไหมที่กลุ่มได้ผลิตขึ้น โดยการผลิตสบู่มีกระบวนการผลิตที่รวมกันโดยใช้สถานที่กลางของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองบ่อ สอดคล้องกับการศึกษาของอัจฉรา มลิวงค์ และขจรศักดิ์ วงศ์วิราช (2554) ได้จัดเวทีเสวนาการรสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของนักวิจัยและกลุ่มเป้าหมายโดยเน้นการเข้าสู่กระบวนการรับรองมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ชุมชน การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของสบู่รังไหม-ใบหม่อนให้มีเอกลักษณ์และดึงดูงใจผู้บริโภค อันสอดคล้องกับการศึกษาของนริสรา ลอยฟ้า, เสาวลักษ์ รักชอบ และปราริชาติ รื่นพงษ์พันธ์ (2563) ในการพัฒนารูปแบบการค้าออนไลน์โดยนำเสนอในรูปแบบ e-Catalog ตะกร้าสินค้า การชำระเงินและการจัดส่งสินค้า กิจกรรมการประชาสัมพันธ์ และช่องทางการติดต่อผู้จัดจำหน่ายในแพลทฟอร์มพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

ข้อเสนอแนะ

การเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การดำเนินการพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์รังไหมใบหม่อน พบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนขาดการวางแผนการตลาดตามหลักวิชาการ ดังนั้นกรรมการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจึงควรวางแผนการตลาดหรือแผนการขายอย่างต่อเนื่อง เพื่อทำให้สินค้าสามารถจำหน่ายได้อย่างระยะยาว หรือใช้ช่องทางการตลาดออนไลน์ช่วยในการสร้างการรับรู้และสร้างยอดขายโดยสามารถรับคำปรึกษาจากพัฒนาชุมชน หน่วยงานภาครัฐด้านการพัฒนาวิสาหกิจ หรือนักวิชาการในระดับอุดมศึกษาด้านการประกอบธุรกิจ

2. การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า ช่องทางที่มีผลต่อการตัดสินซื้อของลูกค้าอย่างมาก คือ การจำหน่ายผ่านตัวแทนจำหน่ายสินค้า ดังนั้นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรพัฒนาด้านตัวแทนจำหน่ายจากสมาชิกกลุ่มให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้สินค้าเกิดการกระจายตัวอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ สามารถให้ตัวแทนจำหน่ายเข้ารับการอบรมการขายจากพัฒนาชุมชน หน่วยงานภาครัฐด้านการพัฒนาวิสาหกิจ หรือนักวิชาการในระดับอุดมศึกษาด้านการตลาด

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่า สินค้าที่พัฒนาขึ้นเป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ดังนั้นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยดำเนินการขอเลขจดแจ้งมาตรฐานสินค้าอุตสาหกรรม (อย.) เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผลิตภัณฑ์ โดยสามารถรับการสนับสนุนจากกรมการพัฒนาชุมชนในการประสานงานกับสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

4. การพัฒนาศักยภาพของสมาชิก พบว่า สมาชิกให้ความสนใจต่อความสามารถในการสื่อสารกับลูกค้า ดังนั้นกลุ่มวิสาหกิจชุมขนควรพัฒนาสมาชิกให้มีความสามารถในการแนะนำสินค้าและการส่งเสริมการขาย ประสบการณ์ในการออกบูธแสดงสินค้าตามงานขายในสถานที่ต่างๆ ทั้งนี้ สามารถรับการสนับสนุนจากกรมการพัฒนาชุมชน

5. การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย พบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้ความสนใจในการนำเสนอผลิตภัณฑ์ในสื่อออนไลน์ ดังนั้นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรพัฒนาเว็บไซต์ในการขายออนไลน์ ให้เกิดการใช้งานที่ง่าย และสะดวกในการสั่งซื้อสินค้า โดยรับการสนับสนุนจากหน่วยงานในสถาบันอุดมศึกษาสาขาด้านการจัดการธุรกิจดิจิตัล เพื่อการอบรมการจัดทำสื่อออนไลน์ในการดำเนินธุรกิจ และการค้าขายออนไลน์

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย และอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ให้กับคณะผู้วิจัย ขอขอบพระคุณวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ที่ให้การช่วยเหลือและให้ความร่วมมือในการทำวิจัยจนสำเร็จลุล่วง

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณกรณ์ หลวงวังโพธิ์ รุ่งวิทย์ ตรีกุล วรรณิสา บุตรสารส และวัชราภรณ์ อนุญาหงส์. (2561). *แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปผ้าไหมลายสาเกต กรณีศึกษา บ้านหวายหลึม ตำบลมะบ้า อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.* การประชุมวิชาการระดับชาติ ตามรอยพระบาทพ่อเพื่อสานต่อพระราชปณิธาน, ครั้งที่ 3 ประจำปี 2561. วันที่ 15 -16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 ณ อาคาร 90 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, หน้า 286-300. มหาวิทยาลัยเทพสตรี.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2562). *ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร.* สืบค้นเมื่อ 5 ธันวาคม 2562, จาก http://smce.doae.go.th/product_detail.php?smce_id=434011110001&ps_id=4951

ฉัตยาพร เสมอใจ (2558). กลยุทธ์ตลาดสำหรับวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษา กระเทียมโทนดอง อบต.บางกร่าง จังหวัดนนทบุรี. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 6*(2), 104-115.

นงลักษณ์ จิ๋วจู, ทิพย์วรรณ ศิบุญนันท์, ประพัสสร บัวเผื่อน, ชญานันท์ ศิริกิจเสถียร, วีรวรรณ แจ้งโม้ และชูเกียรติ เนื้อไม้. *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ครั้งที่ 3* (ฉบับที่ 1). วันที่ 22 ธันวาคม 2559 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, หน้า 173-181. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

นริสรา ลอยฟ้า, เสาวลักษ์ รักชอบ และปราริชาติ รื่นพงษ์พันธ์. (2563). *แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการเพิ่มช่องทางการตลาดผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ.* รายงานการวิจัย, สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

บัวแก้ว โกมลนาค, บำเพ็ญ เขียวหวาน และเบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. (2555). *สภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการตลาดผลิตภัณฑ์ไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่.* การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3. วันที่ 3-4 กันยายน 2556 ณ อาคารสัมมนา 1-2 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 1-13. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พรพิมล ศักดา และบวร เครือรัตน์. (2561). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนประเภทของใช้จากวัสดุธรรมชาติของกลุ่มอาชีพบ้านสุขเกษม ตำบลบางเลน อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม.* รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2562). *หลักการตลาด.* ไดมอนด์ อิน บิส-เน็ซ เวิร์ด.

สัจจา บรรจงศิริ, บุญญฤทธิ์ มุ่งจองกลาง และปาลีรัตน์ การ์ด. (2554). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม, 1*(15), 178-197.

สุภางค์ จันทวานิช. (2554). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ.* (พิมพ์ครั้งที่ 19). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวิมล แม้นจริง. (2552). *การจัดการการตลาด.* บริษัท เอช. เอ็น. กรุ๊ป จำกัด.

อัจฉรา มลิวงค์ และขจรศักดิ์ วงศ์วิราช. (2554). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน นวดแผนไทย บ้านแม่ทะ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง.* การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยขอนแก่น “การพัฒนาอนาคตชนบทไทย: ฐานรากที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน”. วันที่ 27-29 มกราคม 2554, หน้า 300-304. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Kotler, P. (2022). *Marketing Management, Global Edition.* (16th ed.). Pearson Education International.

Porter, M. E. (1991). *Towards a Dynamic Theory of Strategy.* Strategic Management Journal, 12, 95-117.

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี

Factors Affecting Local Tax Payment Intentions in Ubon Ratchathani Province

ซ้อนกลิ่น ทันสา[1*] ,ก้องเกียรติ สหายรักษ์[2] ,หทัยรัตน์ ไชยสัตย์[3]

Sonklin Thansa[1*], Kongkiat Sahayrak[2], Hathaitat Chaiyasat[3]

[1*,2,3]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[1*,2,3]Faculty of Business Administration Ubonratchathani Rajabhat university

[*]Corresponding author; E-mail: hathaitat.c@ubru.ac.th

Received 16 June 2025 Revised 15 October 2025

Accepted 22 December 2025 Available Online 27 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น ด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านบรรทัดฐานทางสังคม และด้านคุณภาพการให้บริการส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี 3) เปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ สถานะของผู้มีหน้าที่เสียภาษี ประเภทของธุรกิจ มูลค่าราคาประเมินทรัพย์สิน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประเภทภาษีที่ชำระ และช่องทางที่สะดวกต่อการชำระภาษี ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ คือ ประชาชนผู้ชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี กำหนดขนาดตัวอย่างจากตารางของเครซี่และมอร์แกน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ได้ตัวอย่างจำนวน 384 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ .99 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น ด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านบรรทัดฐานทางสังคม และด้านคุณภาพการให้บริการ ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ด้านคุณภาพการให้บริการ ด้านทัศนคติต่อการชำระภาษี ด้านความสามารถในการชำระภาษี ด้านบรรทัดฐานทางสังคม ส่งผลทางบวกต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น ส่งผลทางลบต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถร่วมกันพยากรณ์ความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นได้ ร้อยละ 42 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านคุณภาพการให้บริการ รองลงมา ด้านทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น และด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น 3) ผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามข้อมูลทั่วไป พบว่า ประเภทธุรกิจ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และช่องทางที่สะดวกต่อการชำระภาษีที่ต่างกันมีความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ที่ระดับ .01 ประเภทภาษีที่ชำระต่างกันมีความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ความรู้ความเข้าใจ, ทัศนคติ, บรรทัดฐานทางสังคม, คุณภาพการให้บริการ, ความตั้งใจในการชำระภาษี

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ABSTRACT

This research aimed to: 1) Study the factors of local tax knowledge and understanding, ability to pay local taxes, attitudes toward paying local taxes, social norms, and service quality that influence the intention to pay local taxes in Ubon Ratchathani Province. 2) Examine the factors influencing the intention to pay local taxes in Ubon Ratchathani Province. 3) Ompare the factors affecting the intention to pay local taxes in Ubon Ratchathani Province based on demographic data, including taxpayer status, type of business, appraised property value, average monthly income, type of tax paid, and preferred payment channels. The population in this study comprised local taxpayers in Ubon Ratchathani Province. The sample size was determined using Krejcie and Morgan's table, and a stratified random sampling method was employed, resulting in a total sample of 384 individuals. The research instrument was a 5-point Likert scale questionnaire with a content validity index (CVI) of 0.99. The statistical methods used included frequency, percentage, mean, standard deviation, multiple regression analysis, t-test, and F-test.

Research findings: The factors of service quality, attitude toward paying taxes, ability to pay taxes, and social norms positively and significantly influenced the intention to pay local taxes at the .01 significance level. However, the factor of knowledge and understanding of local taxes negatively affected the intention to pay local taxes at the .05significance level. These variables together could predict 42 percent of the variance in the intention to pay local taxes. 1) The overall opinions regarding the factors influencing the intention to pay local taxes in Ubon Ratchathani Province were at a high level. The top three factors, in descending order, were: service quality, attitude toward paying local taxes, and ability to pay local taxes. 2)The comparison of factors affecting the intention to pay local taxes in Ubon Ratchathani Province, based on general demographic data, revealed that different types of businesses, average monthly incomes, and preferred tax payment channels showed statistically significant differences in their views on factors affecting tax payment intention at the .01 level. Different types of taxes paid also showed significant differences at the .05 level.

Keywords: Tax Knowledge, Attitude Toward Tax Payment, Social Norms, Service Quality, Tax Payment Intention

บทนำ

ภาษีเป็นแหล่งรายได้สำคัญของรัฐบาลสำหรับการดำเนินนโยบายต่างๆ รายได้ที่จัดเก็บได้เหล่านี้จะช่วยให้รัฐบาลสามารถจัดทำบริการสาธารณะแก่ประชาชนในประเทศ อาทิ การศึกษา สาธารณสุข สวัสดิการขั้นพื้นฐาน รวมถึงการลงทุน และการกระตุ้นเศรษฐกิจ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น หากรัฐบาลมีรายได้ภาษีสูงก็ย่อมหมายถึงความสามารถของรัฐในการดำเนินนโยบายที่สูงด้วย จากรายงานสถานการณ์ด้านการคลัง ปีงบประมาณ 2567 ของสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง ระหว่างเดือนตุลาคม 2566 – มิถุนายน 2567 รัฐบาลจัดเก็บรายได้สุทธิ 2,010,163 ล้านบาท ซึ่งต่ำกว่าประมาณการ 26,169 ล้านบาท หรือร้อยละ 1.3 ของประมาณการรายได้ (กระทรวงการคลัง, 2567: 1) หากรัฐบาลมีรายได้ภาษีน้อยย่อมเป็นการลำบากที่รัฐบาลจะจัดหาแม้แต่บริการสาธารณะขั้นพื้นฐานให้แก่ประชาชนได้อย่างเพียงพอ ถ้ารัฐบาลประสบปัญหารายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่ายที่จะต้องดำเนินการจนเกิดการกู้ยืมขึ้นก็สามารถส่งผลต่อสถานะทางการคลังของรัฐบาลตลอดจนเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศด้วยเช่นกัน (สิริพัฒณ์ ลาภจิตร และจิรศักดิ์ บางท่าไม้, 2561: 201)

ภาษีท้องถิ่นเป็นภาษีที่จัดเก็บเองตามกฎหมาย ได้แก่ ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ภาษีป้ายอากรค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต เป็นต้น จากเป้าหมายสัดส่วนรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปีงบประมาณ 2566 มีสัดส่วนรายได้ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บเองต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 10.39 (กระทรวงการคลัง, 2567: 155) จะเห็นได้ว่าท้องถิ่นนั้นยังคงต้องพึ่งพาเงินจากรัฐบาลเป็นหลักเพื่อให้สอดคล้องกับแผนการส่งเสริมการกระจายอำนาจที่ต้องการให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็งมีรายได้ที่เพียงพอในการบริหารพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี มีการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นได้เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเปรียบเทียบจากข้อมูลรายได้ของจังหวัดอุบลราชธานีที่จัดเก็บเองในปีงบประมาณ พ.ศ.2565 รายได้ที่จัดเก็บเองของจังหวัดอุบลราชธานีรวม จำนวน 640.32 ล้านบาท ในปีงบประมาณ พ.ศ.2566 รายได้ที่จัดเก็บเองของจังหวัดอุบลราชธานีรวม จำนวน 665.10 ล้านบาท สาเหตุมาจากการที่รัฐบาลลดการจัดเก็บภาษีจากผู้ประกอบการ ร้านค้า ธุรกิจต่างๆ เพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้ประกอบการในช่วงภาวะวิกฤตไวรัสโควิด-19 ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงระบบการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ.2562 ซึ่งมีความยุ่งยาก ซับซ้อน และอัตราการจัดเก็บภาษีที่เพิ่มขึ้นต้องปรับกระบวนการทำงานทั้งหมด ทำให้ประชาชนเกิดความสับสนกับการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นแบบใหม่ การชำระภาษีจึงไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ เกิดการหลีกเลี่ยงภาษี ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าการชำระภาษีให้กับท้องถิ่นไม่มีประโยชน์มีแต่เสียรายได้อย่างเดียว (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2565: 263, 2566: 241)

จากรายได้ที่จัดเก็บของจังหวัดอุบลราชธานีเปรียบเทียบจากข้อมูลรายได้ที่จัดเก็บเองในปีงบประมาณ พ.ศ.2565 และปีงบประมาณ พ.ศ.2566 มีรายได้จากการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงต้องพึ่งพาเงินจากรัฐบาลเพื่อนำมาพัฒนาท้องถิ่น จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น ซึ่งปัจจัยที่ดำเนินการศึกษาประกอบด้วย ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น ปัจจัยด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น ปัจจัยทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น ปัจจัยด้านบรรทัดฐานทางสังคม และปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการ เพื่อนำผลการศึกษาเป็นแนวทางพัฒนาและปรับปรุงปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น อันเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้น และเพิ่มศักยภาพในการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น ด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านบรรทัดฐานทางสังคม และด้านคุณภาพการให้บริการ ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี

3. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ สถานะของผู้มีหน้าที่เสียภาษี ประเภทของธุรกิจ มูลค่าราคาประเมินทรัพย์สิน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประเภทภาษีที่ชำระ และช่องทางที่สะดวกต่อการชำระภาษี

การบททวนวรรณกรรม

ปัจจัยในการชำระภาษีท้องถิ่น

จากเป้าหมายรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีรายได้ที่จัดเก็บเองต่ำกว่าเป้าหมายทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงต้องพึ่งพาเงินจากรัฐบาลเพื่อนำมาพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งปัจจัยดังกล่าวอาจเป็นเหตุอันเป็นสิ่งเกื้อหนุนให้เกิดผลในการชำระภาษีท้องถิ่น ประกอบด้วย ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น ปัจจัยด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น ปัจจัยด้านทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น ปัจจัยด้านบรรทัดฐานทางสังคม และปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการ

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ

ความรู้ความเข้าใจของบุคคลเกิดจากกระบวนการที่สำคัญในทางจิตวิทยา และเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่พฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจในการนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินผล ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ใช้ความคิดและความสามารถทางสมองมากขึ้น (ภารดี เทพคายน, 2564: 15) จึงเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาเพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจในสิ่งนั้น ๆ ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติตามเพราะการรับรู้สิ่งที่ผิดพลาดย่อมทำให้เกิดการเข้าใจที่ไม่ถูกต้องและสามารถทำให้การปฏิบัติตามเกิดความล้มเหลวได้ (พรรณชญาน์ ศิลปะระเสริฐ, 2560: 12) และยังเกี่ยวข้องกับเรียนรู้ข้อมูลที่ถูกต้องที่บุคคลหนึ่งได้รับมาจนเกิดเป็นความเข้าใจ และนำพาไปสู่ความคิด การวิเคราะห์ ตลอดจนการตัดสินใจ โดยอาศัยการเรียนรู้เป็นส่วนช่วยเพิ่มศักยภาพของบุคคลหนึ่งไปในทิศทางที่ดีขึ้นก่อนจะแสดงความรู้ โดยแต่ละคนมีความรู้ที่แตกต่างกันไป (อาทิตยา คงเมือง, 2566: 7) สอดคล้องกับงานวิจัยของเจตพล ติปยานนท์ และฑิฆัมพร ทวีเดช (2564: 21-214) ได้ศึกษาการยกระดับความสามารถการใช้ระบบ e-Filing ของผู้ยื่นแบบและชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างภาษีมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการไม่ยื่นแบบหรือชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาผ่านระบบอินเตอร์เน็ต เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างของภาษี เกี่ยวกับการคำนวณภาษีที่จะต้องชำระ อัตราภาษีที่จะต้องชำระ และประเภทการลดหย่อนที่สามารถนำมาหักค่าใช้จ่ายตามกฎหมายกำหนดให้นำมาหักได้ รวมทั้งเอกสารที่ใช้ประกอบการยื่นแบบและประเภทเงินได้ที่กฎหมายกำหนดให้ยื่นแบบชำระภาษี ประชาชนคิดว่ามีความเสี่ยงจึงเลือกที่จะเดินทางมายื่นแบบและชำระภาษี ณ สรรพากรเพราะมีเจ้าหน้าที่คอยให้บริการรวมถึงการคำนวณภาษี ซึ่งสร้างความเชื่อมั่นกว่าการยื่นแบบผ่านระบบอินเตอร์เน็ต และสอดคล้องกับงานวิจัยของปาริฉัตร ภูต้องลม (2559: 561-562) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองขาม อำเภอยางตลาด

จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองขาม อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ด้านการชำระภาษี ด้านมาตรการในการดำเนินงาน ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านบุคลากรและด้านความรู้เกี่ยวกับภาษีส่งผลในทางบวกต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองขาม อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

จากการทบทวนวรรณกรรม สรุปได้ว่า ความรู้ความเข้าใจ คือ การเรียนรู้ การรับรู้ข้อมูลที่ถูกต้องจนเกิดเป็นความเข้าใจ และนำพาไปสู่ความคิด การวิเคราะห์ ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ

แนวคิดเกี่ยวกับความสามารถ

การที่บุคคลมีเจตคติ หรือมีทัศนคติที่ดีต่อการกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งจะสามารถรับรู้ว่าตนเองมีความสามารถที่จะควบคุมพฤติกรรมได้สูงบุคคลนั้นก็จะแสดงเจตนาในการกระทำพฤติกรรมนั้นสูงตามไปด้วย (รอฮานี นิลพัน, 2563: 3) และมีความเชื่อในทักษะความสามารถของตนก่อนที่จะตัดสินใจกระทำสิ่งใดๆ การควบคุมตนเองและการจัดระเบียบพฤติกรรมอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุผลตามที่ต้องการ ผู้ที่มีความสามารถจะมีแรงจูงใจสามารถทุ่มเทยืนหยัดในการกระทำนั้นจนสำเร็จ (สุทัตตา พานิชวัฒนะ, 2560: 13-14) ทั้งยังนำมาประยุกต์ใช้ในการวัดประสิทธิผลในการทำงาน สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กรเพื่อที่จะได้นำไปสู่ความสำเร็จ(อรอุมา บัวทอง (2558: 15-16) สอดคล้องกับงานวิจัยของวิชาดา พิมสอน และนันทิมา นาคาพงศ์อัศวรักษ์ (2567: 948-952) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผลการศึกษาพบว่าผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านทัศนคติ ด้านบรรทัดฐานทางสังคมและด้านการรับรู้ความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการส่งผลทางบวกต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ โดยปัจจัยด้านการรับรู้ความสามารถส่งผลทางบวกต่อความตั้งใจในการผู้ประกอบการมากที่สุด เนื่องจากการรับรู้ความสามารถย่อมนำไปสู่การเรียนรู้และพัฒนาความสามารถความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการสามารถกำหนดทิศทางและเป้าหมายที่ประสบความสำเร็จได้

จากการทบทวนวรรณกรรม สรุปได้ว่า ความสามารถ คือความเชื่อในความสามารถของตนในการตัดสินใจกระทำสิ่งใดๆ เป็นประสบการณ์ที่เคยทำเกิดจาการสังสังเกต และมีความเชื่อมั่นว่าจะมีทักษะและความสามารถที่จะประสบความสำเร็จ

แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดของบุคคลที่จะตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับมาโดยมีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม (ปิยมาภรณ์ ช่วยชูหนู, 2559: 7-8) รวมทั้งสิ่งที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่อยู่รอบ ๆ ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งคน สัตว์ สิ่งของ สถานที่รวมไปถึงเรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งสามารถทราบถึงทัศนคติของบุคคลนั้นๆ โดยผ่านทางการพูด หรือการแสดงความคิดเห็นของบุคคลนั่นเอง (ภัคภร เอกธนาศรีกุล, 2560: 12-14) ทัศนคติที่เกิดจากความรู้สึกของบุคคลที่ได้เจอประสบการณ์ต่างๆ จะแสดงออกมาทางพฤติกรรมต่อเหตุการณ์นั้น ๆ เมื่อเกิดการรับรู้ขึ้นมาแล้วผู้รับสารก็จะมีทัศนคติต่อสิ่งเรื่องนั้นๆ ตามมา(อิทธิกร กุลพัทธ์พาณิชย์, 2560: 35-37) สอดคล้องกับงานวิจัยของวิริยะศิตา พิมพ์สุวรรณ และพรทิวา แสงเขียว (2564: 94-96) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสมัครใจในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของผู้มีเงินได้ในเขตภาคตะวันออก ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาส่งผลทางบวกต่อความสมัครใจในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของผู้มีเงินได้ในเขตภาคตะวันออก โดยปัจจัยด้านทัศนคติ และปัจจัยด้านการได้รับรู้ข้อมูลและข่าวสารเกี่ยวกับการชำระภาษีมีความสำคัญต่อการยื่นแบบตรงตามกำหนดเวลา และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิชาดา พิมสอน และนันทิมา นาคาพงศ์อัศวรักษ์ (2567: 948-953) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเป็น

ผู้ประกอบการของนิสิตปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านทัศนคติด้านบรรทัดฐานทางสังคมและด้านการรับรู้ความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการส่งผลทางบวกต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ

จากการทบทวนวรรณกรรม สรุปได้ว่า ทัศนคติเกิดจากความรู้สึกนึกคิดในการปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือหน้าที่เป็นสิ่งที่นำมาซึ่งการปฏิบัติตามความพร้อมทางจิตใจ ความพร้อมนี้จะเป็นสิ่งกำหนดทิศทางของบุคคลที่มีต่อสิ่งที่ต้องปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ

แนวคิดเกี่ยวกับบรรทัดฐานทางสังคม

บรรทัดฐาน หมายถึง พฤติกรรมและบทบาทภายในสังคมหรือกลุ่ม ที่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ในการควบคุมพฤติกรรมอย่างชัดเจนหรือไม่ก็ได้ โดยได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อ สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมอาจได้รับการลงโทษ ซึ่งนำไปสู่การขับออกไปจากกลุ่ม หรืออีกข้อคือ กฎธรรมเนียมของพฤติกรรมที่ประสานปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และเป็นตัวบ่งชี้ถึงแนวทางสังคมในการยอมรับการกระทำ การแต่งกาย การพูดจาหรือรูปลักษณ์ภายนอก บรรทัดฐานมีความแตกต่างกันมากและมีวิวัฒนาการไม่เฉพาะรวมถึงความแตกต่างของวัยและชนชั้นทางสังคมรวมทั้งกลุ่มทางสังคมด้วย บรรทัดฐานของกลุ่มหนึ่งอาจไม่ได้รับการยอมรับในอีกกลุ่มหนึ่งก็ได้การปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมนำมาซึ่งการได้รับความยอมรับและความเป็นที่นิยมภายในกลุ่ม (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2566: ออนไลน์) สอดคล้องกับงานวิจัยของอนงค์ รุ่งสุข, (2559: 49-55) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านบรรทัดฐานทางสังคมส่งผลทางบวกต่อความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

จากการทบทวนวรรณกรรมสรุปได้ว่า บรรทัดฐานทางสังคมเป็นการแสดงออกไปในทิศทางเดียวกันมีความเชื่อในสิ่งเดียวกันโดยได้รับแรงสนับสนุนจากสังคมรอบข้าง บรรทัดฐานทางสังคมนั้นจะส่งผลในการตัดสินใจและจะแสดงพฤติกรรมไปในทิศทางที่ถูกต้อง และแสดงออกเมื่อตนเกิดจิตสำนึก ที่ดีสามารถเชื่อมโยงไปยังสิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาได้ การยึดถือปฏิบัติตามแบบแผนกฎเกณฑ์ และข้อบังคับ

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ

คุณภาพการบริการ คือ คุณสมบัติ คุณลักษณะที่สามารถจับต้องได้ มีความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการ คุณภาพการบริการถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่สามารถสร้างความแตกต่างให้ธุรกิจให้อยู่เหนือคู่แข่งได้ คุณภาพการบริการจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะนำไปสู่การบอกต่อ โดยคุณภาพการบริการ ประกอบด้วย ความน่าเชื่อถือ เป็นรูปธรรม ตอบสนองความต้องการ ความเข้าใจ การรับรู้ถึงความ ต้องการ และการสร้างความมั่นใจให้กับลูกค้า (ชลติกานต์ ทิศเสถียร, 2564: 17-20) ถือเป็นคุณสมบัติหรือคุณลักษณะที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ของการบริการที่ผู้ใช้บริการได้รับจริง โดยสามารถวิเคราะห์จากความรู้สึกถึงความต้องการ ความคาดหวัง และการบริการที่ได้รับจากการตัดสินใจในส่วนที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ การให้บริการตรงต่อเวลา บริการที่รวดเร็วและ มีระบบการให้บริการครบถ้วนสมบูรณ์ และความทันสมัย มีรูปแบบตรงกับความคาดหวังของผู้ใช้บริการมากที่สุด ซึ่งผู้ใช้บริการจะเกิดความพึงพอใจ ประทับใจ และกลับมาใช้บริการอีก (น้ำลิน เทียมแก้ว, 2561: 15-17) สอดคล้องกับงานวิจัยของวิรัตน์ ชนะสิมมา และทตมัล แสงสว่าง (2564: 15-27) ที่ศึกษาคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของประชาชนที่ชำระภาษีท้องถิ่นกับเทศบาลตำบลหนองนาคำ ตำบลบ้านโคก อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพการให้บริการส่งผลต่อความพึงพอใจของประชาชนที่มาชำระภาษีท้องถิ่นในด้านความน่าเชื่อถือได้ ด้านการตอบสนอง ด้านความมั่นใจ ด้านการเอาใจใส่ ด้านสิ่งที่จับต้องได้ และด้านการ

ประชาสัมพันธ์ คุณภาพการให้บริการในการชำระภาษีท้องถิ่นช่วยให้ประชาชนผู้ชำระภาษีมีความพึงพอใจที่จะชำระภาษี และมีตั้งใจที่จะชำระภาษีด้วยความความเต็มใจ และสอดคล้องกับงานวิจัยของศรัณย์ ฐิตารีย์ (2563: 119-121) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลเมืองประจวบคีรีขันธ์ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยการจัดเก็บภาษีด้านการให้บริการ ด้านภาษีและการบริหารจัดการส่งผลทางบวกกับประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการจัดเก็บภาษีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญกับขั้นตอนในการรับชำระภาษี การอำนวยความสะดวก เข้าใจได้ง่ายรวดเร็ว และมีการจัดทำป้ายบอกสถานที่ ขั้นตอนการเสียภาษี และระยะเวลาในการเสียภาษีเพื่อให้ประชาชนทราบอย่างละเอียดทุกขั้นตอน เจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการติดต่อเสียภาษี และการให้ความรู้แก่ประชาชน

จากการทบทวนวรรณกรรม สรุปได้ว่า คุณภาพการให้บริการ หมายถึง ความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการขอผู้รับบริการเป็นความคาดหวังของผู้ใช้บริการและสร้างความมั่นใจให้กับผู้ใช้บริการตลอดจนการเอาใจใส่ซึ่งผู้ใช้บริการจะเกิดความพึงพอใจ ประทับใจ และกลับมาใช้บริการอีก

แนวคิดเกี่ยวกับความตั้งใจ

ความตั้งใจเกิดจากทัศนคติในทางบวกเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับจิตใจและมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจซึ่งสามารถส่งผลต่อการนำไปสู่การการตัดสินใจ (ชลติกานต์ ทิศเสถียร, 2564: 16-20) และเป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมหรือการตัดสินใจที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยได้รับอิทธิพลมาจากทัศนคติจากนั้นจะแสดงพฤติกรรมนั้นออกมาในลักษณะที่สอดคล้องกับความตั้งใจและจะมีผลต่อการแสดงพฤติกรรม (ณัฐพล สุทธิศักดิ์ศรี, 2563: 30-31) ดังนั้นความตั้งใจจึงเกิดจากทัศนคติ ความเชื่อ ประสบการณ์ สามารถทำนายพฤติกรรมได้ในบางกรณี และอาจมีบางอย่างที่สามารถทำให้ความตั้งใจนั้นเปลี่ยนแปลงไปได้ (มธุมน จินากุล, 2565: 29-30) สอดคล้องกับงานวิจัยของฟ้ารพิณฑ์ ฟ้าฎิษฐกุล (2562: 63-67) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการใช้งานระบบยื่นแบบแสดงรายการและชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของผู้มีเงินได้ในเขตอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์ ปัจจัยด้านการรับรู้ความง่ายต่อการใช้งาน ปัจจัยด้านความตั้งใจใช้เทคโนโลยี และปัจจัยด้านทัศนคติต่อการใช้งาน ส่งผลต่อการยอมรับการใช้งานระบบยื่นแบบแสดงรายการและชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของผู้มีเงินได้ในเขตอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

จากการทบทวนวรรณกรรม สรุปได้ว่า ความตั้งใจเกิดจากทัศนคติที่ดีมีแรงจูงใจจากสังคมรอบข้างโดยมีความตั้งใจที่จะกระทำพฤติกรรมด้วยจิตใจที่แน่วแน่ มั่นคงต่อสิ่งนั้นบุคคลนั้นก็จะแสดงพฤติกรรมที่ตั้งใจนั้นออกมาในเวลาที่เหมาะสม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

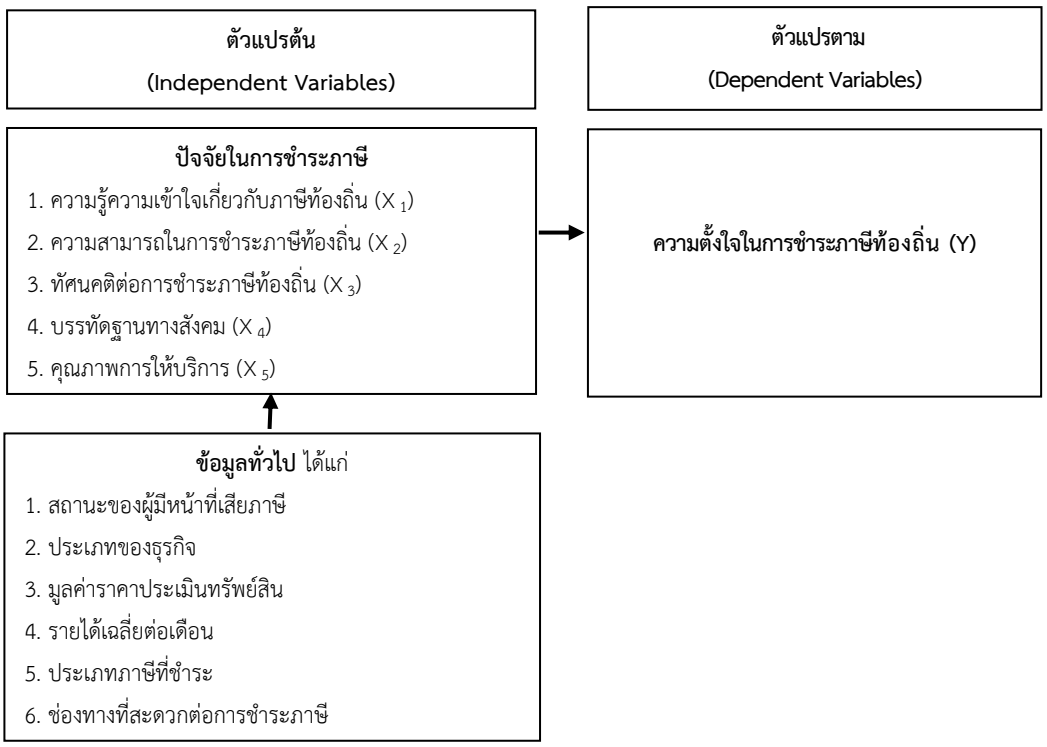

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานข้อที่ 1 ปัจจัยในการชำระภาษีส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น

สมมติฐานข้อที่ 2 ข้อมูลทั่วไปต่างกันมีปัจจัยที่ส่งผลต่อต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนผู้ชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 253,525 คน (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2566: 226) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของตัวอย่างตามตาราง เครซี่ มอร์แกน, 1970: 608-610) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ ได้ตัวอย่าง 384 คน

จากนั้นผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้ผู้ชำระภาษีแต่ละอำเภอเป็นหลัก เพื่อหาสัดส่วนตัวอย่าง ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นแบ่งชั้นภูมิ

อำเภอ	ประชาชน (คน)	ตัวอย่าง (คน)
อำเภอกุดข้าวปุ้น	3,243	5
อำเภอเขมราฐ	9,378	14
อำเภอเขื่องใน	17,157	26
อำเภอโขงเจียม	5,796	9
อำเภอดอนมดแดง	1,710	3
อำเภอเดชอุดม	28,976	44
อำเภอตระการพืชผล	15,707	24
อำเภอตาลสุม	2,779	4
อำเภอทุ่งศรีอุดม	7,930	12
อำเภอนาจะหลวย	12,281	19
อำเภอนาตาล	6,645	10
อำเภอนาเยีย	3,499	5
อำเภอน้ำขุ่น	12,492	19
อำเภอน้ำยืน	9,599	15
อำเภอบุณฑริก	21,237	32
อำเภอพิบูลมังสาหาร	8,120	12
อำเภอโพธิ์ไทร	10,760	16
อำเภอกุดข้าวปุ้น	3,243	5
อำเภอเขมราฐ	9,378	14
อำเภอเขื่องใน	17,157	26
อำเภอโขงเจียม	5,796	9
อำเภอดอนมดแดง	1,710	3
อำเภอเดชอุดม	28,976	44
อำเภอตระการพืชผล	15,707	24
อำเภอตาลสุม	2,779	4
อำเภอทุ่งศรีอุดม	7,930	12
อำเภอนาจะหลวย	12,281	19
อำเภอนาตาล	6,645	10
อำเภอนาเยีย	3,499	5

อำเภอ	ประชาชน (คน)	ตัวอย่าง (คน)
อำเภอน้ำขุ่น	12,492	19
อำเภอน้ำยืน	9,599	15
อำเภอบุณฑริก	21,237	32
อำเภอพิบูลมังสาหาร	8,120	12
อำเภอโพธิ์ไทร	10,760	16
อำเภอม่วงสามสิบ	10,604	16
อำเภอเมืองอุบลราชธานี	20,760	31
อำเภอวารินชำราบ	16,199	25
อำเภอศรีเมืองใหม่	12,128	18
อำเภอสว่างวีระวงศ์	1,290	2
อำเภอสำโรง	3,351	5
อำเภอสิรินธร	9,105	14
อำเภอเหล่าเสือโก้ก	2,779	4
รวม	**253,525**	**384**

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย 4 ส่วน โดยส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีทั้งหมด 6 ข้อ ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการชำระภาษีท้องถิ่น มีทั้งหมด 35 ข้อ ส่วนที่ 3 เกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น มีทั้งหมด 7 ข้อ ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น โดยแบบสอบถามได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมของการใช้ภาษา (Wording) และประเมินความสอดคล้องภายในของเครื่องมือ (Index of item Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .99 จากนักวิชาการ 3 ท่าน การวิเคราะห์ค่าความสอดคล้องภายในของเครื่องมือวิจัยมีค่าความสอดคล้องมากกว่า .60 ขึ้นไป ถือว่าเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพ (ทองใบ สุดชารี 2551: 81-87)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลทุติยภูมิเป็นการรวบรวมจากเอกสารวิชาการ วารสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ รายงานการค้นคว้าวิจัย ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้ทำการเก็บรวบรวมจากตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม วิธีการดำเนินการวิจัยเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในการสรุปผลการวิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ 1) ดำเนินการจัดทำแบบสอบถามโดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจากประชาชนผู้ชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 384 คน นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบค่าเอฟ (F-test) และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการเปรียบเทียบพหุคูณ (Least-Significant Different: LSD)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปจำแนกตามสถานะของผู้มีหน้าที่เสียภาษี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 384 คน ส่วนใหญ่เป็นบุคคลธรรมดา ร้อยละ 96.35 จำแนกตามประเภทของธุรกิจ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 57.03 จำแนกตามมูลค่าราคาประเมินทรัพย์สิน ส่วนใหญ่น้อยกว่า 50 ล้านบาท ร้อยละ 96.61 จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 20,000 บาท ร้อยละ 65.10 จำแนกตามประเภทภาษีที่ชำระ ส่วนใหญ่ชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ร้อยละ 68.75 และจำแนกตามช่องทางที่สะดวกต่อการชำระภาษีส่วนใหญ่ชำระภาษีเองที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร้อยละ 82.55

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการชำระภาษีท้องถิ่น พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการชำระภาษีท้องถิ่น โดยภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (“$\bar{X}$”= 4.11) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านคุณภาพการให้บริการ (“$\bar{X}$”= 4.28) รองลงมา คือ ด้านทัศนคติต่อการชำระภาษี (“$\bar{X}$”= 4.26) ด้านความสามารถในการชำระภาษี (“$\bar{X}$”= 4.24) ด้านบรรทัดฐานทางสังคม (“$\bar{X}$”= 4.02) และด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น (“$\bar{X}$”= 3.74) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น พบว่า ความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น โดยภาพรวมมีความเห็นอยู่ในระดับมาก (“$\bar{X}$”= 4.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความยินดีที่จะชำระภาษีท้องถิ่น (“$\bar{X}$”= 4.61) รองลงมาคือ การให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการชำระภาษีท้องถิ่น (“$\bar{X}$”= 4.60) การชำระภาษีท้องถิ่นเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายด้วยความเต็มใจ (“$\bar{X}$”= 4.56) มีความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น ด้วยตัวแปรพยากรณ์ 5 ตัว คือ ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น ด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านบรรทัดฐานทางสังคม และด้านคุณภาพการให้บริการ ทุกตัวมีค่าสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง .33 ถึง .66 ความสัมพันธ์ของตัวแปรทุกตัว ซึ่งมีค่าไม่เกิน .80 จึงไม่พบปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงเชิงพหุ (Multicollinearity) ข้อมูลที่ได้มีความเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกัน

ตัวแปร	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น	ความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น	ทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น	บรรทัดฐานทางสังคม	คุณภาพการให้บริการ
ความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น	.63**	.53**	.59**	.45**	.33**
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น		.66**	.62**	.60**	.52**
ความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น			.57**	.65**	.55**
ทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น				.65**	54**
บรรทัดฐานทางสังคม					.58**

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปร ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น (X1) ด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น (X2) ด้านทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น (X3) ด้านบรรทัดฐานทางสังคม (X4) ด้านคุณภาพการให้บริการ (X5) และด้านความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น (X6) ทุกตัวมีค่าสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง .33 ถึง .66 ความสัมพันธ์ของตัวแปรทุกตัว ซึ่งมีค่าไม่เกิน .80 (ทองใบ สุดชารี 2551: 132) จึงไม่พบปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงเชิงพหุ (Multicollinearity) ข้อมูลที่ได้มีความเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในลำดับต่อไป

ผลการวิเคราะห์ค่าถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Enter เพื่อพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น

ตารางที่ 3 วิเคราะห์ค่าถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Enter เพื่อพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น

ตัวพยากรณ์	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	P
	β	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่ (Constant)	1.86	.15		11.81**	.00
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น	-.08	.03	-.13	-2.57**	.01
ความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น	.15	.05	.18	3.05**	.00
ทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น	.17	.04	.21	3.72**	.00
บรรทัดฐานทางสังคม	.17	.04	.22	3.84**	.00
คุณภาพการให้บริการ	.20	.04	.24	4.16**	.00
n= 384 F= 58.36 Sig= .00 R= .66 R^2 = .43 R^2_{adj} = .42					

*มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05, **มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากตารางที่ 2 เมื่อวิเคราะห์ค่าถดถอยเชิงพหุคูณ โดยวิธี Enter ของปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น ด้วยตัวแปรต้น 5 ตัว คือ ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น ด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านบรรทัดฐานทางสังคม และด้านคุณภาพการให้บริการ มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถร่วมกันพยากรณ์ความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น ได้ร้อยละ 42 (R2adj = 42) โดยด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านบรรทัดฐานทางสังคม และด้านคุณภาพการให้บริการเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ (R =.66) สามารถเขียนสมการในรูปคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

Z (ความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น) = .24 (ด้านด้านคุณภาพการให้บริการ) +.22 (บรรทัดฐานทางสังคม) + .21 (ทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น) + .18 (ความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น) - .13 (ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น)

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการชำระภาษี จำแนกตามสถานะของผู้มีหน้าที่เสียภาษี โดยใช้ค่าสถิติ t-test, F-test ดังสรุปในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สรุปวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น จำแนกตามสถานะของผู้มีหน้าที่เสียภาษี ประเภทของธุรกิจมูลค่าราคาประเมินทรัพย์สิน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประเภทภาษีที่ชำระและช่องทางที่สะดวกต่อการชำระภาษี

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษี	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น			ความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น			ทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น			บรรทัดฐานทางสังคม			คุณภาพการให้บริการ		
	T	P	F	T	P	F	T	P	F	T	P	F	T	P	F
สถานะของผู้เสียภาษี	- .93	.35		- .09	.92		.43	.66		.72	.46		-.21	.83	
ประเภทของธุรกิจ		.00	8.49**		.00	5.63**		.05	2.55*		.07	2.30		.23	1.42
มูลค่าราคาประเมินทรัพย์สิน	-2.01*	.04		-1.29	.19		-1.02	.30		-.50	.61		-1.24	.21	
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		.00	10.09**		.08	2.27		.07	2.33		.28	1.26		.54	.71
ประเภทภาษีที่ชำระ		.00	9.47**		.04	3.10*		.02	3.56*		.03	3.40*		.53	.63
ช่องทางที่สะดวกต่อการชำระภาษี		.00	14.08**		.00	6.47**		.00	7.43**		.00	11.24**		.00	12.30**

*มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05, **มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า สถานะของผู้มีหน้าที่เสียภาษีต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน ประเภทของธุรกิจต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อทดสอบความแตกต่างรายคู่ พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านบรรทัดฐานทางสังคม และด้านคุณภาพการให้บริการ พบว่าไม่แตกต่างกัน มูลค่าราคาประเมินทรัพย์สินต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นแตกต่างกัน ในภาพรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีมูลค่าราคาประเมินทรัพย์สินต่างกันมีความ คิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการชำระภาษีท้องถิ่นแตกต่างกันในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านบรรทัดฐานทางสังคมและด้านคุณภาพการให้บริการพบว่า ไม่แตกต่างกัน รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นต่างกัน ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านบรรทัดฐานทางสังคมและด้านคุณภาพการให้บริการพบว่า ไม่แตกต่างกัน ประเภทภาษีที่ชำระต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นแตกต่างกัน ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านทัศนคติต่อการชะรำภาษีท้องถิ่น ด้านบรรทัดฐานทางสังคมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านคุณภาพการให้บริการ พบว่าไม่แตกต่างกัน และช่องทางที่สะดวกต่อการชำระภาษีต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น ด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านทัศนคติต่อการชะรำภาษีท้องถิ่น ด้านบรรทัดฐานทางสังคม และด้านคุณภาพการให้บริการ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นสามารถสรุปประเด็นที่สำคัญดังนี้

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น ด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านบรรทัดฐานทางสังคม และด้านคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการ ด้านทัศนคติต่อการชำระภาษี ด้านความสามารถในการชำระภาษี ด้านบรรทัดฐานทางสังคม เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งยอมรับสมมติฐาน และด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งปฏิเสธสมมติฐาน

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงจากมากไปน้อย คือ ด้านคุณภาพการให้บริการ ด้านทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านบรรทัดฐานทางสังคม และด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานะของผู้มีหน้าที่เสียภาษี ประเภทของธุรกิจ มูลค่าราคาประเมินทรัพย์สิน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประเภทภาษีที่ชำระ และช่องทางที่สะดวกต่อการชำระภาษี พบว่า

สถานะของผู้มีหน้าที่เสียภาษีที่ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐาน

ประเภทของธุรกิจที่ต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น และด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งยอมรับสมมติฐาน

มูลค่าราคาประเมินทรัพย์สินที่ต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นแตกต่างกันในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งยอมรับสมมติฐาน ส่วนด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านบรรทัดฐานทางสังคมและด้านคุณภาพการให้บริการพบว่า ไม่แตกต่างกัน

รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่ต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นต่างกันในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งยอมรับสมมติฐาน ส่วนด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านบรรทัดฐานทางสังคมและด้านคุณภาพการให้บริการพบว่า ไม่แตกต่างกัน

ประเภทภาษีที่ชำระที่ต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นแตกต่างกันในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านบรรทัดฐานทางสังคมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งยอมรับสมมติฐาน และด้านคุณภาพการให้บริการ พบว่า ไม่แตกต่างกัน

ช่องทางที่สะดวกต่อการชำระภาษีแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นแตกต่างกันในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งยอมรับสมมติฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานีสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น ความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น ทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น บรรทัดฐานทางสังคม และคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

ปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการส่งผลทางบวกต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น ทั้งนี้เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดทำป้ายแสดงขั้นตอนการชำระภาษีท้องถิ่นไว้ชัดเจน และมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับภาษีบำรุงท้องถิ่นรวมถึงมีการออกให้บริการชำระภาษีท้องถิ่นนอกสถานที่สอดคล้องกับงานวิจัยของวิรัตน์ ชนะสิมมา และทตมัล แสงสว่าง (2564: 15) ที่ศึกษาคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของประชาชนที่ชำระภาษีท้องถิ่นกับเทศบาลตำบลหนองนาคำ ตำบลบ้านโคก อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพการให้บริการส่งผลต่อความพึงพอใจของประชาชนที่มาชำระภาษีท้องถิ่น ในด้านความน่าเชื่อถือได้ ด้านการตอบสนอง ด้านความมั่นใจ ด้านการเอาใจใส่ ด้านสิ่งที่จับต้องได้ และด้านการประชาสัมพันธ์ คุณภาพการให้บริการในการชำระภาษีท้องถิ่นช่วยให้ประชาชนผู้ชำระภาษีมีความพึงพอใจที่จะชำระภาษี และมีตั้งใจที่จะชำระภาษีด้วยความความเต็มใจ และสอดคล้องกับงานวิจัยของศรัณย์ ฐิตารีย์ (2563: 120) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลเมืองประจวบคีรีขันธ์ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยการจัดเก็บภาษีด้านการให้บริการ ด้านภาษีและการบริหารจัดการส่งผลทางบวกกับประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการจัดเก็บภาษีเป็นไปอย่างมี

ประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญกับขั้นตอนในการรับชำระภาษี การอำนวยความสะดวก เข้าใจได้ง่ายรวดเร็ว และมีการจัดทำป้ายบอกสถานที่ ขั้นตอนการเสียภาษี และระยะเวลาในการเสียภาษีเพื่อให้ประชาชนทราบอย่างละเอียดทุกขั้นตอน เจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการติดต่อเสียภาษี และการให้ความรู้แก่ประชาชน

ปัจจัยด้านทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่นส่งผลทางบวกต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น เนื่องจากผู้ชำระภาษีเห็นว่าการหลีกเลี่ยงการชำระภาษีถือเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำและ ให้ความสำคัญต่อการชำระภาษีท้องถิ่น เพราะการชำระภาษีท้องถิ่นถือเป็นหน้าที่ของประชาชนในท้องถิ่นโดยตรง สอดคล้องกับงานวิจัยของวิริยะศิตา พิมพ์สุวรรณ และพรทิวา แสงเขียว (2564: 1) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสมัครใจในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของผู้มีเงินได้ในเขตภาคตะวันออก ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาส่งผลทางบวกต่อความสมัครใจในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของผู้มีเงินได้ในเขตภาคตะวันออก โดยปัจจัยด้านทัศนคติ และปัจจัยด้านการได้รับรู้ข้อมูลและข่าวสารเกี่ยวกับการชำระภาษีมีความสำคัญต่อการยื่นแบบตรงตามกำหนดเวลา และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิชาดา พิมสอน และนันทิมา นาคาพงศ์อัศวรักษ์ (2567: 953) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านทัศนคติ ด้านบรรทัดฐานทางสังคมและด้านการรับรู้ความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการส่งผลทางบวกต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ

ปัจจัยด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่นส่งผลทางบวกต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น เนื่องจากผู้ชำระภาษีสามารถชำระภาษีท้องถิ่นได้ทันตามระยะเวลาที่กำหนดรวมถึงการเข้าถึงช่องทางการชำระภาษีท้องถิ่นได้สะดวกมากขึ้น และตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในการชำระภาษีท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของวิชาดา พิมสอน และนันทิมา นาคาพงศ์อัศวรักษ์ (2567: 952) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผลการศึกษาพบว่าผลการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านทัศนคติ ด้านบรรทัดฐานทางสังคมและด้านการรับรู้ความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการส่งผลทางบวกต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ โดยปัจจัยด้านการรับรู้ความสามารถส่งผลทางบวกต่อความตั้งใจในการผู้ประกอบการมากที่สุด เนื่องจากการรับรู้ความสามารถย่อมนำไปสู่การเรียนรู้และพัฒนาความสามารถความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการสามารถกำหนดทิศทางและเป้าหมายที่ประสบความสำเร็จได้

ปัจจัยด้านบรรทัดฐานทางสังคมส่งผลทางบวกต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น เนื่องจากผู้ชำระภาษีปฏิบัติตามคนรอบข้างในการชำระภาษีท้องถิ่นภายในเวลาที่กำหนด มีการสนทนาเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นกับคนรอบข้างอยู่เสมอ และปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับภาษีท้องถิ่นเหมือนกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของวิชาดา พิมสอน และนันทิมา นาคาพงศ์อัศวรักษ์ (2567: 953) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านทัศนคติ ปัจจัยบรรทัดฐานทางสังคมและปัจจัยด้านการรับรู้ความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการส่งผลทางบวกต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และสอดคล้องกับงานวิจัยของอนงค์ รุ่งสุข, (2559: 50-55) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านบรรทัดฐานทางสังคมส่งผลทางบวกต่อความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

และปัจจัยในการชำระภาษี ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่นส่งผลทางลบต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่น เนื่องจากการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารในช่วงระยะเวลาการชำระภาษี รวมถึงช่องทางในการชำระภาษีท้องถิ่น ประเภทของภาษีท้องถิ่นและการคำนวณภาษี จึงเกิดการหลีกเลี่ยงการชำระภาษีไม่มี

ความมั่นใจเกี่ยวกับภาษีที่จะชำระ ไม่สะดวกต่อช่องทางการเข้าถึงในการชำระภาษี แต่ก็ต้องชำระภาษีท้องถิ่นตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเจตพล ติปยานนท์ และทิฆัมพร ทวีเดช (2564: 21-214) ได้ศึกษาการยกระดับความสามารถการใช้ระบบ e-Filing ของผู้ยื่นแบบและชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างภาษีมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการไม่ยื่นแบบหรือชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาผ่านระบบอินเตอร์เน็ต เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างของภาษี เกี่ยวกับการคำนวณภาษีที่จะต้องชำระ อัตราภาษีที่จะต้องชำระ และประเภทการลดหย่อนที่สามารถนำมาหักค่าใช้จ่ายตามกฎหมายกำหนดให้นำมาหักได้ รวมทั้งเอกสารที่ใช้ประกอบการยื่นแบบและประเภทเงินได้ที่กฎหมายกำหนดให้ยื่นแบบชำระภาษี ประชาชนคิดว่ามีความเสี่ยงจึงเลือกที่จะเดินทางมายื่นแบบและชำระภาษี ณ สรรพากรเพราะมีเจ้าหน้าที่คอยให้บริการรวมถึงการคำนวณภาษี ซึ่งสร้างความเชื่อมั่นกว่าการยื่นแบบผ่านระบบอินเตอร์เน็ต

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ระดับความเห็นของปัจจัยในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมมีความเห็นอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของปาริฉัตร ภูต้องลม (2559: 561-562) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองขาม อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองขาม อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นโดยตรง ซึ่งถือเป็นรายได้หลักในการนำไปพัฒนาท้องถิ่นจึงให้ความสำคัญกับกระบวนการในการจัดเก็บภาษีท้องถิ่น โดยกำหนดแนวทางในการจัดเก็บภาษีเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนผู้ชำระภาษีท้องถิ่นได้ทราบถึงความสำคัญของการชำระภาษีท้องถิ่น การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับภาษี เน้นการให้บริการแก่ประชาชนลดขั้นตอนที่ยุ่งยาก จึงส่งผลให้ระดับความเห็นของปัจจัยในการชำระภาษีที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมมีความเห็นอยู่ในระดับมาก

3. ผลการเปรียบเทียบปัจจัยในการชำระภาษีท้องถิ่น จำแนกตามสถานะของผู้มีหน้าที่เสียภาษี ประเภทของธุรกิจ มูลค่าราคาประเมินทรัพย์สิน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประเภทภาษีที่ชำระ และช่องทางที่สะดวกต่อการชำระภาษี

พบว่า สถานะของผู้มีหน้าที่เสียภาษีที่ต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานีไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลยึดถือปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่นและตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในการชำระภาษีท้องถิ่น จึงทำให้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานีไม่แตกต่างกัน ส่วนประเภทของธุรกิจ มูลค่าราคาประเมินทรัพย์สิน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประเภทภาษีที่ชำระ และช่องทางที่สะดวกต่อการชำระภาษีที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานีแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะธุรกิจต่างประเภท มูลค่าราคาประเมินทรัพย์สินที่ต่างกัน รายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน ภาษีที่ชำระแต่ละประเภทที่แตกต่างกัน และช่องทางที่สะดวกต่อการชำระภาษีต่างกันอาจมีแนวคิด ทัศนคติ และความสามารถที่แตกต่างกันจึงส่งผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการชำระภาษีท้องถิ่นแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของผดุงศักดิ์ ทวนสูงเนิน (2562: 76) ได้ศึกษาเรื่องประสิทธิผลการจัดเก็บรายได้ของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษา พบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามข้อมูลทั่วไปด้านอายุ อาชีพ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการจัดเก็บรายได้ของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านระดับการศึกษา ด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ด้านประเภทภาษีที่ชำระ มีความคิดเห็นแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาวี ศรีรินทร, สัตยา ตันจันทรพงศ์ และดลยา ไชยวงศ์ (2566: 21) ได้ศึกษาเรื่องความรู้ความเข้าใจ และความคิดเห็นของผู้เสียภาษีและเจาหน้าที่รัฐที่มีตอภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่า ผู้เสียภาษีที่มีระดับการศึกษา

รายได้เฉลี่ยตอเดือนที่แตกต่างกันส่งผล ต่อความรูความเขาใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแตกต่างกัน ส่วนเจ้าหนาที่ของรัฐที่มีอายุ รายได้เฉลี่ยตอเดือน และประสบการณในการจัดเก็บภาษีแตกต่างกัน มีความรูความเขาใจภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุบิน พุทโสม (2562: 327) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและทัศนคติเกี่ยวกับการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลมวกเหล็ก อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้สุทธิต่อปีแตกต่างกันมีทัศนคติเกี่ยวกับการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านความรู้สึก ด้านความคิด ด้านพฤติกรรม และด้านความพึงพอใจแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการประยุกต์ใช้

1. ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น ความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น ทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น บรรทัดฐานทางสังคม และคุณภาพการให้บริการ ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ปัจจัยด้านที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีมากที่สุด ได้แก่ ด้านคุณภาพการให้บริการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการจัดทำป้ายแสดงขั้นตอนการชำระภาษีท้องถิ่นไว้ให้ชัดเจน รวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น และควรมีการออกให้บริการรับชำระภาษีนอกสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้ชำระภาษีเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านคุณภาพการให้บริการ ด้านทัศนคติต่อการชำระภาษีท้องถิ่น ด้านความสามารถในการชำระภาษีท้องถิ่น ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญในด้านการให้บริการ ประชาสัมพันธ์ สร้างทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการชำระภาษีเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่นเพื่อลดการหลีกเลี่ยงการชำระภาษีแจ้งข่าวสารประชาสัมพันธ์ทุกช่องทางเพื่อให้เห็นว่าการชำระภาษีเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งและถือเป็นหน้าที่ของประชาชนโดยตรงสามารถชำระภาษีได้ทันตามกำหนดระยะเวลาและเข้าถึงช่องทางการชำระภาษีได้อย่างสะดวก

3. ผลการเปรียบเทียบปัจจัยการชำระภาษีท้องถิ่น พบว่า สถานะของผู้มีหน้าที่เสียภาษีที่ต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานีไม่แตกต่างกัน ส่วนประเภทของธุรกิจ มูลค่าราคาประเมินทรัพย์สิน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประเภทภาษีที่ชำระ และช่องทางที่สะดวกต่อการชำระภาษีที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานีแตกต่างกันในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีท้องถิ่น ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับภาษีท้องถิ่นกับประชาชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากการศึกษาพบวาผู้เสียภาษีมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการคำนวณภาษีท้องถิ่น ในระดับปานกลาง จึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยในการรับรู้เกี่ยวกับภาษีท้องถิ่นเพื่อใช เป็นแนวทางในการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นให มีรายได้เพิ่มมากขึ้น

2. ควรศึกษาแนวทางการให ความรู ความเข าใจในการชำระภาษีท้องถิ่นในในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อนำมาปรับปรุงเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีขององคกรสวนทองถิ่นตอไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ก้องเกียรติ สหายรักษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หทัยรัตน์ ไชยสัตย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้ให้ความกรุณา คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ การเอาใจใส่ และเป็นกำลังใจให้เป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ประนอม คำผา ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.อนุวัฒน์ ภักดี กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุง แก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือ และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อให้ได้เครื่องมือในการวิจัยที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ที่ให้ความอนุเคราะห์ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี ขอบคุณประชาชนผู้ชำระภาษีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามด้วยความเต็มใจ

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากการศึกษาค้นคว้าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเพื่อบูชาพระคุณบิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้ให้การอบรม สั่งสอน และประสิทธิ์ประสาทความรู้จนทำให้ผู้วิจัยสำเร็จการศึกษาเพื่อนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติหน้าที่การงานต่อไป

เอกสารอ้างอิง

การคลัง, กระทรวง. *รายงานสถานการณ์ด้านการคลัง.* (ออนไลน์) 2567 (อ้างอิงเมื่อ 15 พฤษภาคม 2568). จาก : https://www.fpo.go.th/main/getattachment/Economic-report/Fiscal-Situation-Report/18979/รายงานสถานการณ์ด้านการคลัง-ปีงบประมาณ-2567-ฉ.pdf.aspx

เจตพล ติปยานนท์ และฑิฆัมพร ทวีเดช. *“การยกระดับความสามารถการใช้ระบบ e-Filing ของผู้ยื่นแบบและชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา, ”* วารสารวารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง, 10, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม): 213-214.

ชลติกานต์ ทิศเสถียร. *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านเฟซบุ๊กของผู้บริโภค ระหว่างสถานการณ์โควิด-19 ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.* การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการโลจิสติกส์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2564.

ณัฐพล สุทธิศักดิ์ศรี. *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์ผ่าน Mobile Banking ของธนาคารออมสินในเขตราชบุรี.* วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2563.

ทองใบ สุดชารี. *การวิจัยธุรกิจ:ปฏิบัติการวิจัยนอกเหนือจากตำรา.* พิมพ์ครั้งที่ 1. อุบลฯ: ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป, 2551.

น้ำลิน เทียมแก้ว. *การศึกษาความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประจำปีการศึกษา 2560.* รายงานการวิจัยสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2561.

ปาริฉัตร ภูต้องลม. *“ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองขาม อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธ์,”* ใน : สำนักวิจัยและบริการวิชาการ. การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 3 ; 17 มิถุนายน 2559 ; วิทยาลัยนครราชสีมา. หน้า 561.

ปิยมาภรณ์ ช่วยชูหนู. *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางสังคมออนไลน์.* การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559.

ผดุงศักดิ์ ทวนสูงเนิน. *ประสิทธิผลการจัดเก็บรายได้ของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ.* วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร มหาวิทยาลัยรังสิต, 2561.

พรรณชญาน์ ศิลประเสริฐ. *ความรู้ความเข้าใจในการชำระภาษีท้องถิ่นของผู้มีหน้าที่เสียภาษีในเขตเทศบาลตำบลแปลงยาว อำเภอแปลงยาวจังหวัดฉะเชิงเทรา.* วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยบูรพา, 2560.

ฟ้ารพิณฑ์ ฟ้าฎษิฐกล. *ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการใช้งานระบบยื่นแบบแสดงรายการและชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของผู้มีเงินได้ในเขตอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน.* การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2562.

ภารดี เทพคายน. *การศึกษาระดับการรับรู้และความเข้าใจของบุคลากรสายสนับสนุนสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อนโยบายความเป็นเลิศด้านการปฏิบัติงาน.* (ออนไลน์) 2564 (อ้างอิงเมื่อ 19 พฤษภาคม 2568) จาก : https://km.nida.ac.th/th/images/PDF/research/paradeere164.pdf

ภัคภร เอกธนาศรีกุล. *การศึกษาทัศนคติของผู้ใช้สื่อออนไลน์ในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม บริษัท ปตท.* จำกัด (มหาชน). การศึกษารายบุคคลนิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2560.

มธุมน จินากุล. *ปัจจัยและทัศนคติที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการยื่นแบบแสดงรายการภาษีผ่านอินเทอร์เน็ต (E-Filing) ในเขตสำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร.* สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2565.

รอฮานี นิลพัน. *การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการชำระภาษีบำรุงท้องที่ของประชาชนในตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี.* สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2563.

วิกีเดียสารานุกรมเสรี. *บรรทัดฐาน.* (ออนไลน์) 2566 (อ้างอิงเมื่อ 17 กันยายน 2566) จาก : https://en.wikipedia.org/wiki/Social_norm

วิชาดา พิมสอน และ นันทิมา นาคาพงศ์ อัศวรักษ. *"ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตปริญญาตรีคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร,"* วารสารร้อยแก่นสาร. 9, 11 (พฤศจิกายน 2567): 952-953.

วิภาวี ศรีรินทร์. *ความรู้ความเข้าใจ และความคิดเห็นของผู้เสียภาษีและเจ้าหน้าที่รัฐที่มีต่อภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในจังหวัดเชียงใหม่.* วารสารบริหารธุรกิจ. 5, 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม 2566): 21.

วิริยะศิตา พิมพ์สุวรรณ. *ปัจจัยที่มีผลต่อความสมัครใจในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของผู้มีเงินได้ในเขตภาคตะวันออก.* การค้นคว้าอิสระบัญชีมหาบัณฑิต สาขาวิชาบัญชี มหาวิทยาลัย ศรีปทุม, 2563.

ศรัณย์ ฐิตารีย์. *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลเมืองประจวบคีรีขันธ์ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์.* (ออนไลน์) 2563 (อ้างอิงเมื่อ 18 พฤษภาคม 2568) จาก : https://so03.tci-thaijo.org/index.php/oarit/article/view/253392/169613

สิริพัฒณ์ ลาภจิตร และจิรศักดิ์ บางท่าไม้. *"แนวทางการพัฒนาการจัดเก็บภาษีขององค์การบริหารส่วนตำบลบุ่งหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี,"* วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 20 (กันยายน-ตุลาคม 2561): 205

ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, กรม. *ข้อมูลรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2562.* (ออนไลน์) 2566 (อ้างอิงเมื่อ 15 พฤษภาคม2568). จาก: https://www.dla.go.th/work/ money/ data/03/Summary_62.pdf

สุทัตตา พานิชวัฒนะ. *การรับรู้ความสามารถของตนเอง ทรัพยากรในงาน และความผูกพันในงาน โดยมีความต้องการของงานที่ท้าทายเป็นตัวแปรกำกับ.* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560.

สุบิน พุทโสม. *"การศึกษาความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและทัศนคติเกี่ยวกับการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลมวกเหล็ก อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี,"* การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 6 ; 30 มีนาคม 2562 ; วิทยาลัยนครราชสีมา. หน้า 327

วารีพร ชูศรี, จุฑามาศ พรหมมนตรี, บุตรี บุญโรจจนพงศ์, นลินี อึ้งคุณากูล และปิยาพัชร สันเจริญ. *"ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของประชาชนในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา,"* ใน : สำนักวิจัยและบริการวิชาการ. การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 13 ; 12 พฤษภาคม 2565 ; มหาวิทยาลัยหาดใหญ่. หน้า 3233

อนงค์ รุ่งสุข. *ปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.* งานวิจัย คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์, 2559.

อรอุมา บัวทอง. *ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเอง การกำหนดเป้าหมายบุคลิกภาพเชิงรุกกับประสิทธิผลในการทำงานของพนักงานสถาบันการเงินแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558.

อาทิตยา คงเมือง. *การจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลในอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี.* สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2566.

อิทธิกร กุลพัทธ์พาณิชย์. *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นที่จะเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนกำเนิดวิทย์ (Kamnoetv Science Academy).* วิทยานิพนธ์ วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการสื่อสารองค์กร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560.

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างจิตอาสาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนบ้านนาเลิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3

The Developing A Model for Fostering Volunteer Spirit to Promote Desirable Characteristics of Students at Bannaloean School, Under The Office of Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area 3

ชมพูนุท อุ่นศรี[1*]

Chompunut Aounsri[1*]

[1*]โรงเรียนบ้านนาเลิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3

[1*]Ban Nalern School, under the Office of Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area 3

[*]Corresponding author; E-mail: chompoo_90@hotmail.com

Received 21 July 2025 Revised 26 August 2025

Accepted 23 December 2025 Available Online 28 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างจิตอาสาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนบ้านนาเลิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) เพื่อพัฒนารูปแบบ 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบ และ 4) เพื่อประเมินรูปแบบ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู จำนวน 16 คน ผู้ปกครอง จำนวน 99 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน และนักเรียน จำนวน 99 คน (นักเรียนแกนนำ จำนวน 24 คน) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบ แบบประเมินแบบวิเคราะห์เอกสาร และ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และใช้ค่าสถิติ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที ค่าคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ และค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัย 1) องค์ประกอบของจิตอาสา ประกอบด้วย การมุ่งทำความดีที่เป็นประโยชน์ การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน การรวมกลุ่มเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การเคารพในการตัดสินใจของส่วนรวม การมีความเอื้ออาทรให้กำลังใจต่อกัน และการใช้สมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า สภาพปัจจุบันมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด ลำดับความต้องการจำเป็น ได้แก่ ด้านการใช้สมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า ด้านการมีความเอื้ออาทรให้กำลังใจต่อกัน และด้านการเคารพในการตัดสินใจของส่วนรวม 2) รูปแบบประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา การดำเนินการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบมีความถูกต้องและความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบ (1) ครูและนักเรียนแกนนำมีความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตอาสาอยู่ในระดับสูงมาก (2) ประสิทธิผลรูปแบบ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด (3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูและนักเรียนแกนนำ เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 2.60 4) ผลการประเมินรูปแบบ (1) ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 1.85 (2) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ .44 (3) ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ อยู่ในระดับมากที่สุด (4) ความพึงพอใจของผู้ที่เกี่ยวข้องและนักเรียนต่อรูปแบบ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: จิตอาสา, คุณลักษณะอันพึงประสงค์

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ABSTRACT

The research titled “Developing a Model for Fostering Volunteer Spirit to Promote Desirable Characteristics of Students at Bannaloean School, under the Office of Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area 3” aimed to: 1) study the general context 2) develop the model 3) implement the model, and 4) evaluate the effectiveness of the model. The sample group consisted of 16 teachers, 99 parents, 7 members of the Basic Education School Committee, 9 experts, and 99 students, including 24 student leaders. The data were analyzed through content analysis, along with statistical methods including percentage, mean, standard deviation, t-test, relative gain score, and Priority Needs Index (PNI).

The results of the study were as follows: 1) The components of volunteer spirit consist of: dedication to doing good deeds for the benefit of others, selfless assistance to those in need, collaboration for the common good, respect for collective decision-making, showing compassion and providing encouragement, and valuing the use of public property. The current state of practice was found to be at a high level, while the expected state was at the highest level. The priority needs identified were: (1) valuing the use of public property, (2) showing compassion and encouragement to one another, and (3) respect for collective decision-making .2) The developed model consists of principles, objectives, content, implementation procedures, evaluation methods, and conditions for success. Both the model and its operational manual were evaluated as highly accurate and appropriate. 3) The results of the model implementation showed that: (1) teachers and student leaders demonstrated a very high level of knowledge regarding volunteer spirit enhancement; (2) the effectiveness of the model was rated at the highest level of practice; and (3) the desirable characteristics of teachers and student leaders increased by 2.60%. 4) The results of the model evaluation showed that: (1) the National Educational Test scores of Prathom Suksa 6 students increased by 1.85%; (2) the desirable characteristics of students from Prathom Suksa 1 to Mathayom Suksa 3 increased by .44%; (3) the feasibility and utility of the model were rated at the highest level; and (4) the satisfaction of both stakeholders and students with the model was at the highest level.

Keywords: Volunteer Spirit, Desirable Characteristics

บทนำ

การเจริญเติบโตด้านเทคโนโลยีที่เป็นผลผลิตสำคัญของโลกศตวรรษที่ 21 ได้อำนวยความสะดวก นานัปการแก่มวลมนุษย์ในโลก เช่น การประกอบอาชีพด้านธุรกิจ อุตสาหกรรม พาณิชย์และการเกษตร ซึ่งเมื่อใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีมากเกินโดยไม่มีขอบเขตจำกัด ย่อมส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติของโลกได้ ซึ่ง

สุวิทย์ เมษิณทรีย์ (2563) ได้กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลจากความเจริญเติบโตที่เป็นไปอย่างรวดเร็วของนวัตกรรมและเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 จะส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกส่งผลให้สภาพภูมิอากาศแปรปรวน ซึ่งส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ย้อนกลับมาสู่วิกฤตในอาชีพและธุรกิจซึ่งเป็นวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคลในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ตามมา วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในยุคศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้บุคคลต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดมากขึ้น ซึ่งไม่สามารถปฏิเสธได้เลยว่าเมื่อบุคคลแต่ละคนมุ่งมั่นแต่จะต่อสู้เพื่อความอยู่รอดย่อมที่จะไม่มีเวลามากพอที่จะมีจิตใจคิดคำนึงหรือใส่ใจที่จะเสียสละกำลังความคิด กำลังกาย และกำลังทรัพย์ เพื่อสร้างเสริมความอยู่รอดของสังคมส่วนรวมหรือที่เรียกว่า“จิตสาธารณะ”

จิตอาสา (Volunteer Mind) เป็นคุณลักษณะหนึ่งของมนุษย์ที่สังคมในประเทศในปัจจุบันนี้กำลังต้องการ สังคมต่างมุ่งหวังให้บุคคลยึดถือและนำมาประพฤติปฏิบัติ จิตอาสาเป็นจิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญาเพื่อสาธารณะประโยชน์ เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูดายเมื่อพบเห็นปัญหาหรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดีและเห็นน้ำตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้ม เป็นจิตที่เปี่ยมด้วย“บุญ” คือ ความสงบเย็นและพลังแห่งความดี (พระไพศาล วิสาโล,2557) จิตอาสาเป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมส่วนรวม ด้วยสิ่งของ เงินทอง เวลา แรงกายและสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์อย่างสมัครใจ ไม่มุ่งหวังสิ่งใดตอบแทน ประกอบด้วยพฤติกรรมดังนี้ 1) วินัยต่อบุคคล เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยปัจจัยสี่ ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของความรู้ชี้แนะในสิ่งที่มีประโยชน์ชักจูงในสิ่งที่ดีงาม ไม่เอาเปรียบผู้อื่น เพื่อบรรเทาความต้องการของผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน 2) วินัยต่อสังคม ร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนาสังคม บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ให้บริการและอำนวยความสะดวกในส่วนที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ตั้งใจทำงานส่วนรวมจนสำเร็จ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนแสดงออกโดยไม่หวังผลตอบแทน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา,2560)

โรงเรียนบ้านนาเลิน ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลนาเลิน อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 เป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่มีการจัดการศึกษาหลายระดับ และอยู่ในชนบทที่ห่างไกลจากตัวอำเภอและจังหวัด ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2502 ปัจจุบันได้เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 2 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3 มีหมู่บ้านในเขตบริการ ได้แก่ บ้านนาเลิน บ้านนาหว้า บ้านคำหมาไน บ้านสวาสดิ์ บ้านร่องเข และบ้านนาโป่งโพน จากสภาพนักเรียนที่มาเรียนที่โรงเรียนเป็นนักเรียนที่มาจากหลายหมู่บ้านที่มีความแตกต่างกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ประเพณีวัฒนธรรม ทำให้นักเรียนเมื่อมาอยู่ร่วมกันต้องมีการปรับพฤติกรรมเข้าหากัน และผลจากการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในระดับดีขึ้นไป ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2566 โดยรวมเฉลี่ยร้อยละ 94.07 ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายที่โรงเรียนตั้งไว้คือร้อยละ 100 โดยเฉพาะคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะที่มีผลการประเมินยังต่ำ ซึ่งจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนยังมีปัญหาในเรื่องด้านการมีวินัย ด้านการมีจิตอาสา เสียสละ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ยังขาดจิตสำนึกสาธารณะ จิตบริการ และจิตสำนึกทางสังคม

เพื่อสนองพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 โครงการจิตอาสา “เราทำความดีด้วยหัวใจ” และด้วยสภาพปัญหาดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการเสริมสร้างจิตอาสาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนบ้านนาเลิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3

เพื่อที่จะได้ใช้เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างจิตอาสาของนักเรียน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและให้ผู้เรียนมีจิตวิญญาณที่มีความรัก ความห่วงใย ความเอื้ออาทรต่อผู้อื่นและสังคมโดยรวมมากขึ้น และผลจากการวิจัยนี้สามารถใช้เป็นประโยชน์สำหรับเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์นักเรียน ซึ่งการศึกษาต้องพัฒนาคนไทยทุกคนให้มีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตอาสา และจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลกที่ดี มีคุณภาพรองรับกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ตลอดจนการออกไปอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการเสริมสร้างจิตอาสาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนบ้านนาเลิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างจิตอาสาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนบ้านนาเลิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างจิตอาสาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนบ้านนาเลิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3
4. เพื่อประเมินรูปแบบการเสริมสร้างจิตอาสาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนบ้านนาเลิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3

การบททวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบ ได้ศึกษาแนวคิดจาก ปรีชา ปัญญานฤพล (2557) ทิศนา แขมมณี (2557) สุรีย์รัตน์ นนท์ตุลา (2557) สัมฤทธิ์ ห้าวหาญ (2558) เพ็ญผกา กาญจโนภาส (2560) วศินี รุ่งเรือง (2562) สกุลการ สังข์ทอง (2562) Anderson (1997) และ Joyce and Weil (2000) ได้องค์ประกอบของรูปแบบ 6 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) วิธีดำเนินการ 5) การประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ

2. แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของจิตอาสา ได้ศึกษาแนวคิดจาก ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2558) อนุพันธ์ คำปัน (2558) กรรยา พรรณนา (2559) เสาวลักษณ์ ยงวานิชจิต (2559) จเร พัฒนผล (2561) และสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562) ได้องค์ประกอบของจิตอาสา 6 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้ 1) การมุ่งทำความดีที่เป็นประโยชน์ 2) การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน 3) การรวมกลุ่มเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 4) การเคารพในการตัดสินใจของส่วนรวม 5) การมีความเอื้ออาทร ให้กำลังใจต่อกัน และ 6) การใช้สมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า

3. แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดไว้ 8 ประการ ได้แก่ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย และ 8) มีจิตสาธารณะ

4. แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของกระบวนการพัฒนาจิตอาสา ได้ศึกษาแนวคิดจาก ประทีป จินงี่ (2557) ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2561) และ วิชัย วงศ์ใหญ่ (2563) ประกอบไปด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 สร้างการรับรู้และการยอมรับ ขั้นตอนที่ 2 สร้างแกนนำ ขั้นตอนที่ 3 กำหนดเป้าหมายด้านจิตอาสา ขั้นตอนที่ 4 กำหนดวิธีบรรลุเป้าหมาย ขั้นตอนที่ 5 ลงมือปฏิบัติ และขั้นตอนที่ 6 ประเมินผล

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ดำเนินการโดย 1) สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) วิเคราะห์องค์กร องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการเสริมสร้างจิตอาสา 3) ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวังในการเสริมสร้างจิตอาสา 4) สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตอาสา

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบ ดำเนินการโดย 1) ร่างรูปแบบ และคู่มือการใช้รูปแบบจากผลการศึกษาในระยะที่ 1 2) ตรวจสอบยืนยันร่างรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน 3) ประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบ ดำเนินการโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research: PAOR) จำนวน 2 วงรอบ ตามรูปแบบที่ผ่านการประเมินแล้ว วงรอบที่ 1 ระยะเวลาดำเนินการภาคเรียนที่ 1 (มิถุนายน-กันยายน 2567) วงรอบที่ 2 ระยะเวลาดำเนินการภาคเรียนที่ 2 (พฤศจิกายน 2567-มีนาคม 2568)

ระยะที่ 4 ประเมินรูปแบบ ดำเนินการหลังจากการทดลองใช้รูปแบบ โดย 1) ประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ โดยคณะครู 2) ประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบ โดยคณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และนักเรียน

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างจิตอาสาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนบ้านนาเลิน ได้แก่ 1) ครู จำนวน 17 คน 2) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน 3) ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 102 คน และ 4) นักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 102 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู จำนวน 16 คน 2) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน 3) ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 99 คน และ 4) นักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 99 คน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยมี 4 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 122 คน และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ระยะที่ 3 การศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครู และนักเรียนแกนนำ จำนวน 40 คน ระยะที่ 4 การประเมินรูปแบบ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 122 คน และนักเรียน จำนวน 99 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบวิเคราะห์เอกสาร 2) แบบสอบถาม 3) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง 4) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม 5) แบบทดสอบ และ 6) แบบประเมิน

การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาแนวคิด หลักการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

2. สร้างเครื่องมือการวิจัยเพื่อสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ต้องการศึกษา

3. ตรวจสอบคุณภาพของข้อคำถามด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความสอดคล้องและความเหมาะสมของข้อคำถามรายข้อกับนิยามเชิงปฏิบัติการ

4. วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ด้วยวิธี Item total correlation ผู้วิจัยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.22-0.77 และวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .98

5. ปรับปรุง แก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นจัดพิมพ์เครื่องมือเป็นฉบับสมบูรณ์สำหรับนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ส่งเครื่องมือการวิจัยให้กลุ่มเป้าหมาย พร้อมทั้งขอความอนุเคราะห์ให้ตอบกลับ

2. ตรวจสอบและคัดแยกเครื่องมือการวิจัยที่สมบูรณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ประเด็นต่างๆ และนำประเด็นเหล่านั้นมาใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบ ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

1.1 ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า องค์ประกอบของจิตอาสาประกอบด้วย 1) การมุ่งทำความดีที่เป็นประโยชน์ 2) การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน 3) การรวมกลุ่มเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 4) การเคารพในการตัดสินใจของส่วนรวม 5) การมีความเอื้ออาทร ให้กำลังใจต่อกัน และ 6) การใช้สมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า

1.2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการมุ่งทำความดีที่เป็นประโยชน์ สภาพที่คาดหวังโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการใช้สมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า เมื่อจัดลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการใช้สมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า ด้านการมีความเอื้ออาทร ให้กำลังใจต่อกัน และด้านการเคารพในการตัดสินใจของส่วนรวม ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการศึกษาลำดับความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างจิตอาสาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนบ้านนาเลิน

ลำดับ	การบริหารจัดการพัฒนาจิตอาสา	สภาพปัจจุบัน(D)	สภาพที่คาดหวัง (I)	(PNI modified)
1	ด้านการใช้สมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า	($\overline{X}$=3.45, S=.84)	($\overline{X}$=4.85, S=.36)	.41
2	ด้านการมีความเอื้ออาทร ให้กำลังใจต่อกัน	($\overline{X}$=3.44, S=.85)	($\overline{X}$=4.83, S=.30)	.40
3	ด้านการเคารพในการตัดสินใจของส่วนรวม	($\overline{X}$=3.51, S=.67)	($\overline{X}$=4.83, S=.30)	.38

2. ผลการสร้างรูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา การดำเนินการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบมีความถูกต้องและความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบ สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

3.1 ผลการทดสอบความรู้ความเข้าใจของครูและนักเรียนแกนนำเกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตอาสา โดยรวมมีระดับพัฒนาการอยู่ในระดับสูงมาก และหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจของครูเกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตอาสาก่อน หลังการพัฒนา

ตัวแปรที่ศึกษา	$\bar{X}$	S	Mean Rank	Sum of Ranks	Z	P
ก่อนฝึกอบรม	9.44	1.15	.00	.00	3.562	.000
หลังฝึกอบรม	18.56	.81	8.50	136.00		

3.2 ผลการประเมินประสิทธิผลรูปแบบ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการมุ่งทำความดีที่เป็นประโยชน์ และพบว่า วงรอบที่ 2 มีประสิทธิผลสูงกว่าวงรอบที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบผลการประเมินประสิทธิผลรูปแบบ ระหว่างวงรอบที่ 1 กับวงรอบที่ 2

	Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
				Lower	Upper			
Pair 1 pre-pos	1.55243	.24209	.03828	1.62985	1.47501	-40.557	39	.000

3.3 ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูและนักเรียนแกนนำ พบว่า หลังจากการดำเนินการในวงรอบที่ 2 ระดับดีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 99.08 และพบว่า วงรอบที่ 2 มีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สูงกว่าในวงรอบที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 2.60

4. ผลการประเมินรูปแบบ สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

4.1 ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน

1) ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2567 เฉลี่ยรวมสูงกว่าปีการศึกษา 2566 คิดเป็นร้อยละ 1.85

2) ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2567 ระดับดีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 99.22 สูงกว่าปีการศึกษา 2566 คิดเป็นร้อยละ .44

4.2 ผลการประเมินความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ หลักการของรูปแบบ และวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

4.3 ผลการประเมินความพึงพอใจของครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อรูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

4.4 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การอุทิศตัว อุทิศเวลา อุทิศทรัพยากรเพื่อสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวม

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานการเสริมสร้างจิตอาสาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนบ้านนาเลิน พบว่า 1) องค์ประกอบของจิตอาสา ประกอบด้วย (1) การมุ่งทำความดีที่เป็นประโยชน์ (2) การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน (3) การรวมกลุ่มเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (4) การเคารพในการตัดสินใจของส่วนรวม (5) การมีความเอื้ออาทร ให้กำลังใจต่อกัน และ (6) การใช้สมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2558) ที่กล่าวว่า องค์ประกอบของจิตสาธารณะ ได้แก่ 1) มุ่งทำความดีที่เป็นประโยชน์ไม่เบียดเบียน ทำลายสิ่งแวดล้อม 2) ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน 3) อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม 4) เอาใจใส่ในการรวมกลุ่ม มีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 5) หลีกเลี่ยงการยึดครองสมบัติส่วนรวมมาเป็นของตน 6) เคารพในการตัดสินใจของส่วนรวม 7) ใช้สมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า และ 8) ลดการขัดแย้ง ให้กำลังใจต่อกัน สอดคล้องกับแนวคิดของเสาวลักษณ์ ยงวานิชจิต (2559) กล่าวว่า องค์ประกอบจิตสาธารณะ ได้แก่ 1) มุ่งทำความดีที่เป็นประโยชน์ ไม่เบียดเบียนทำลายสิ่งแวดล้อม 2) ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน 3) อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม 4) เอาใจใส่ในการรวมกลุ่ม มีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 5) หลีกเลี่ยงการยึดครองสมบัติส่วนรวมมาเป็นของตน 6) เคารพในการตัดสินใจของส่วนรวม 7) ใช้สมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า และ 8) มีความเอื้ออาทร แบ่งปัน ลดความขัดแย้งให้กำลังใจต่อกัน 2) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันในการเสริมสร้างจิตอาสาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนบ้านนาเลิน โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการมุ่งทำความดีที่เป็นประโยชน์ สภาพที่คาดหวังโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการใช้สมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า เมื่อจัดลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการใช้สมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า ด้านการมีความเอื้ออาทร ให้กำลังใจต่อกัน และด้านการเคารพในการตัดสินใจของส่วนรวม ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องทุกคนเมื่อส่งบุตรหลานมาเรียนก็ต้องการที่จะให้โรงเรียนดูแล ให้การศึกษาแก่บุตรหลานให้ดีที่สุด ให้สามารถอ่านออกเขียนได้ และประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี รู้จักเอาใจใส่เป็นธุระในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน คิดในสิ่งที่ดี ประพฤติดี ยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว รู้จักสิทธิของตนเองและผู้อื่น ไม่ทำลายเบียดเบียนบุคคลสังคม วัฒนธรรม ประเทศชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2557) ที่กล่าวว่า แนวคิดของความสำคัญในการสร้างเด็กให้มีจิตอาสา โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 ได้กำหนดไว้ในมาตรฐานการศึกษาของชาติมาตรฐานที่ 1 ว่าคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก โดยคนไทยต้องเป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุข ตัวบ่งชี้คือ กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์ ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิตและพัฒนาสังคม ทักษะการเรียนรู้และปรับตัว ทักษะทางสังคมคุณธรรมจิตสาธารณะและจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก โดยมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกด้านต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน รวมถึงการรู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ และสอดคล้องกับแนวคิดของอรัญญา ตุ้ยคัมภีร์ และ จิระสุข สุขสวัสดิ์ (2559) กล่าวว่า ประโยชน์ของการมีจิตสาธารณะ มีดังนี้ 1) ประโยชน์ทางด้านจิตใจ การมีพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะส่งผลมีสุขภาพจิต มีภาวะเครียดภาวะ

ซึมเศร้าน้อยลง 2) ประโยชน์ทางด้านร่างกาย การมีพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะส่งผลให้มีสุขภาพกายที่แข็งแรง ลดอัตราการเสียชีวิตจากผลทางบวกของด้านจิตใจ 3) ประโยชน์ทางด้านสังคม การมีพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะส่งผลให้เกิดทักษะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในทางบวกและเกิดเครือข่ายทางสังคมเพิ่มมากขึ้น 4) ประโยชน์ทางด้านกระบวนการคิด การมีพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาสติปัญญา วิธีการคิดและการตัดสินใจช่วยให้เกิดการเรียนรู้โดยการใช้วิธีการจากประสบการณ์ใหม่ๆ และ 5) ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ การมีพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะส่งผลต่อการลดภาระงบประมาณค่าใช้จ่ายในบางอย่าง ดังภาพที่ 1

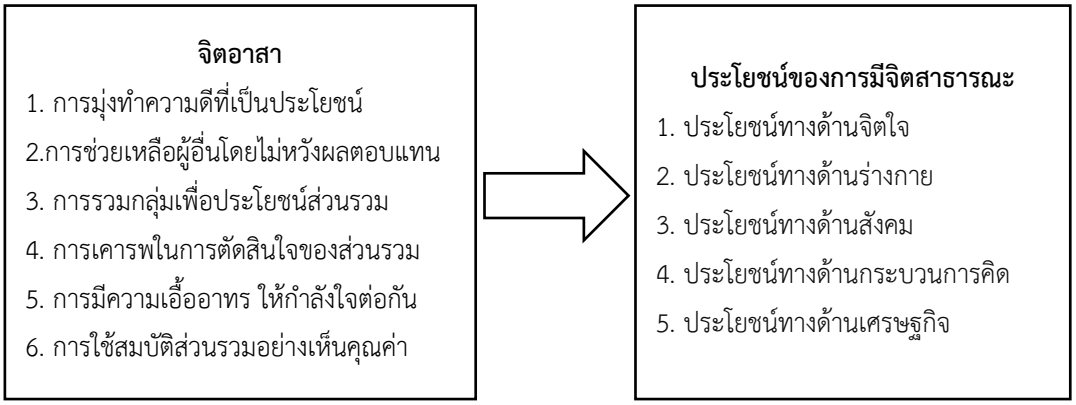

ภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างจิตอาสาและประโยชน์ของการมีจิตสาธารณะ (ตุ้ยคัมภีร์ และ สุขสวัสดิ์, 2559)

2. ผลการสร้างรูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา การดำเนินการ การประเมินผล และ เงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งรูปแบบมีความถูกต้องและความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และคู่มือการใช้รูปแบบมีความถูกต้องและความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการเสริมสร้างจิตอาสาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนบ้านนาเลิน ได้ผ่านกระบวนการสร้างและหาคุณภาพของรูปแบบ เกิดจากการวิเคราะห์เพื่อระบุปัญหาและความต้องการในการเสริมสร้างจิตอาสา โดยการสังเคราะห์แนวคิดทั้งจากนักการศึกษาต่างประเทศและนักการศึกษาในประเทศ เป็นการผสมผสานหลักการแนวคิดที่ลงตัว จึงเป็นการพัฒนาตามขั้นตอนที่ถูกต้อง โดยเริ่มตั้งแต่การศึกษาแนวคิดรูปแบบ จิตอาสา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ การพัฒนาครู การวิจัยเชิงปฏิบัติการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงดำเนินการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตอาสา และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สังเคราะห์ และดำเนินการพัฒนาเพื่อกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบจึงได้รูปแบบที่มีความสมบูรณ์ สอดคล้องกับแนวคิดของสัมฤทธิ์ ห้าวหาญ (2558) ได้กล่าวว่าองค์ประกอบของรูปแบบที่ใช้เป็นตัวแทนในการจัดกระบวนการจัดประสบการณ์ ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ระบบงานและกลไก 4) วิธีดำเนินงานแนวทางการประเมินรูปแบบ และ 5) เงื่อนไข สอดคล้องกับงานวิจัยของลำเทียร ชนะสุวรรณ และคณะ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา โดยประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแล้วรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการการสัมภาษณ์ระดับลึกการจัดกลุ่มสนทนาและการสังเกตพฤติกรรมจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญอันได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและนักเรียน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแปลความหมายข้อมูลแล้วสร้างมโนทัศน์และสรุป ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษามีลักษณะดังนี้ การมีส่วนร่วมกิจกรรมประชุมคณะกรรมการ การมีส่วนร่วมกิจกรรมประชุมผู้ปกครอง การมีส่วนร่วมกิจกรรมในการระดมทุน การมีส่วนร่วมกิจกรรม

กับองค์กรท้องถิ่น การมีส่วนร่วมกิจกรรมในการออมทรัพย์และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ 2) รูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะตามความต้องการและศักยภาพของชุมชนและสถานศึกษาประกอบไปด้วย การส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เรื่องศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น การส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เรื่องอาชีพในชุมชน การส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน การส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เรื่อง สุขภาพอนามัย การส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เรื่องประชาธิปไตยและวินัยนักเรียน รูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เรื่องการออมทรัพย์การส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้ เรื่องธนาคารความดีการส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้เรื่องข่าวสารภายนอกชุมชน

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า 1) ผลการทดสอบความรู้ความเข้าใจของครูและนักเรียนแกนนำเกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตอาสา โดยรวมมีระดับพัฒนาการอยู่ในระดับสูงมาก และหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .0 2) ผลการประเมินประสิทธิผลรูปแบบ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการมุ่งทำความดีที่เป็นประโยชน์ และพบว่า วงรอบที่ 2 มีประสิทธิผลสูงกว่าวงรอบที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และ 3) ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูและนักเรียนแกนนำ พบว่า หลังจากการดำเนินการในวงรอบที่ 2 ระดับดีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 99.08 และพบว่า วงรอบที่ 2 มีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สูงกว่าในวงรอบที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 2.60 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินงานตามรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ เป็นการดำเนินการร่วมกันของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ร่วมปฏิบัติงานส่งเสริม สนับสนุน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการนิเทศ ติดตามประเมินผลในระหว่างการดำเนินการ เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการเสริมสร้างจิตอาสา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2559) ที่กล่าวว่า หลักการสำคัญของพฤติกรรมคุณธรรมจิตอาสา คือ ทำแล้วมีความสุข ความอิ่มใจ ซาบซึ้งใจ ปีติสุขที่ได้ทำคุณงามความดี เสียสละเวลา แรงกาย และสติปัญญาเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น เพื่อสาธารณประโยชน์ต่อผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน เกิดความสุขเมื่อได้ทำความดี ล้วนเป็นสัญญาณที่บ่งบอกว่าผู้ปฏิบัติจิตอาสาพึงพอใจกับกิจกรรมจิตอาสาของตนเมื่อมีความสุข ย่อมต้องการทำต่อไป เป็นผลตอบแทนทางจิตใจที่เกิดความสุข ความสงบในจิตใจตนเอง โรงเรียนจึงควรจัดให้นักเรียนและบุคลากรผู้ปฏิบัติจิตอาสาประเมินความพึงพอใจของตนเองภายหลังจากการร่วมกิจกรรมจิตอาสาทุกครั้ง เพื่อให้ทุกคนรู้จักประเมินตนเอง และปรับปรุงการร่วมงานจิตอาสาในโอกาสต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตติยา วาจี (2559) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะอยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ปัจจัยการปลูกฝังจากโรงเรียน รองลงมา ปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดู ปัจจัยด้านจิตสาธารณะ และปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ตามลำดับ

4. ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า 1) ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2567 เฉลี่ยรวมสูงกว่าปีการศึกษา 2566 คิดเป็นร้อยละ 1.85 2) ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2567 ระดับดีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 99.22 สูงกว่าปีการศึกษา 2566 คิดเป็นร้อยละ .44 3) ผลการประเมินความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 4) ผลการประเมินความพึงพอใจของครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและนักเรียนต่อรูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานร่วมกัน โดยอาศัยกระบวนการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ได้เข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการการเสริมสร้างจิตอาสา ตลอดจนนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดทำโครงงานจิตอาสา และกิจกรรมอื่นๆ มากขึ้น และมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมากขึ้น ทำให้นักเรียนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางบวก มีความสนใจและตั้งใจในการเรียน

มากขึ้น เห็นคุณค่าและพัฒนาตนเองให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางบวกมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของจเร พัฒนผล (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารจัดการที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้แนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน มี 4 แนวทาง ประกอบด้วย แนวทางที่ 1 ส่งเสริมนโยบายพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน แนวทางที่ 2 ด้านการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการจิตสาธารณะ แนวทางที่ 3 ด้านการพัฒนากิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้สู่จิตสาธารณะ และแนวทางที่ 4 การส่งเสริมความเข้มแข็งของสภานักเรียน เพื่อการปลุกกระแสจิตสาธารณะอย่างยั่งยืน 2) กลยุทธ์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาใน จังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ 16 กลยุทธ์ย่อย และ 64 กลวิธี และ 3) ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของผู้บริหารสถานศึกษาครูและศึกษานิเทศก์ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มทดลองใช้กลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี ที่มีต่อคู่มือกลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของChampagne (2007) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสำรวจรูปแบบต่าง ๆ ของจิตสำนึกทางสังคมเกี่ยวกับความสามารถของครูพลศึกษาที่มีต่อเยาวชนพื้นเมือง ในการศึกษาได้พัฒนากรอบทฤษฎีให้เป็นวิธีการ เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชน โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพสัมภาษณ์ครูพละศึกษา จำนวน 8 คน ผลการศึกษา พบว่า จิตสำนึกทางสังคมของครูพลศึกษามีผลต่อเยาวชนพื้นเมืองอย่างเห็นได้ชัด

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษารูปแบบในบริบทของสถานศึกษาขยายโอกาสขนาดกลาง ที่มีการจัดการศึกษาหลายระดับ ดังนั้น ควรมีการศึกษารูปแบบการเสริมสร้างจิตอาสาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาหรือระดับมัธยมศึกษาขนาดใหญ่หรือที่จัดการศึกษาในระดับเดียว เพื่อจะเป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละระดับและความต้องการของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

จเร พัฒนผล. (2561). *กลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนสาหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี.* ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยบูรพา.

จิตติยา วาจี. (2559). *ปัจจัยทีมีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่ง ในเขตกรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2558). *สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ.* กรุงเทพฯ: วีพรินท์.

พระไพศาล วิสาโล. (2557). *เติมชีวิตด้วยจิตอาสา.* พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร: เครือข่ายพุทธิกา.

ลำเทียร ชนะสุวรรณ และคณะ. (2561). รูปแบบการส่งเสริมจิตสาธารณะโดยการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 18*(2), 159-169.

ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ. (2559). *คู่มือปฏิบัติโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรม.* กรุงเทพฯ : สหมิตรพริ้นติ้งแอนด์พับลิสชิ่ง.

สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2563). *โลกเปลี่ยนคนปรับ: เตรียมคนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในโลกหลังโควิด-19.* สืบค้นเมื่อ มีนาคม 04, 2568, จากฐานข้อมูล (Chiang Mai University)

เสาวลักษณ์ ยงวานิชจิต. (2559). *การพัฒนากลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนักเรียนในสถานศึกษายอดนิยมของรัฐ.* ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต,สาขาวิชาทางสังคมศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สัมฤทธิ์ ห้าวหาญ. (2558). *"รูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3."* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการบริหาร การศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557). *แผนยุทธ์ศาสตร์เพื่อพัฒนาโรงเรียน.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579.* กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

อรัญญา ตุ้ยคัมภีร์ และจิระสุข สุขสวัสดิ์. (2559). *จิตวิทยาเพื่อการพัฒนาตนและการสร้างสรรค์สังคม.* จิตวิทยาเพื่อการดำรงชีวิต หน่วยที่ 15 นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Champagne, L. D. (2007). Physical education teacher as allies to aboriginal student: Dimensions of social conscious. *Master Abstract International, 45*(3), 1-6.

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

การศึกษาอัตลักษณ์การแปรทำนองระนาดทุ้มในเพลงเรื่องชุดทำขวัญฉบับรวมเครื่อง

The Study of The Identity of Ranadthum's Variation in Tham Kwan Suite

ธัญยาภรณ์ พวกดี[1*]

Thunyaporn Puakdee[1*]

[1*]สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ไทยและเอเชีย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ

[1*]Department of Thai and Asian Music Faculty of Fine Arts Srinakharinwirot University

[*]Corresponding author; E-mail: plengnju@gmail.com

Received 23 May 2025 Revised 15 June 2025

Accepted 16 July 2025 Available Online 28 December 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง อัตลักษณ์การแปรทำนองระนาดทุ้มเพลงเรื่องชุดทำขวัญฉบับรวมเครื่อง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการแปรทำนองระนาดทุ้มกับฆ้องวงใหญ่ในเพลงเรื่องชุดทำขวัญฉบับรวมเครื่อง และศึกษาอัตลักษณ์การแปรทำนองระนาดทุ้ม เพลงเรื่องชุดทำขวัญ ฉบับรวมเครื่อง ผู้วิจัยได้ศึกษาเพลงเรื่องชุดทำขวัญฉบับรวมเครื่องที่มีการบันทึกเป็นโน้ตสากล ซึ่งเป็นฉบับที่กรมศิลปากรได้ตีพิมพ์ไว้ และศึกษาทฤษฎีการวิเคราะห์เพลงไทย เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยและเกณฑ์การประเมิน ของสำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อใช้ในการวิเคราะห์หาอัตลักษณ์การแปรทำนองระนาดทุ้ม นอกจากนี้ยังได้ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการบรรเลงระนาดทุ้มและด้านการวิเคราะห์เพลง ช่วยตรวจสอบความถูกต้องของการวิเคราะห์และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในรายงานการวิจัย ผลการศึกษาพบว่าเพลงเรื่องชุดทำขวัญ มีทั้งหมด 16 เพลง แต่ละเพลงแบ่งเป็น 2 ท่อน โดยทำนองระนาดทุ้มอยู่ในบันไดเสียงเดียวกันกับทำนองฆ้องวงใหญ่ทุกวรรค และมีลูกตกที่ตรงกับทำนองฆ้องวงใหญ่เกือบทุกเพลง ยกเว้นในเพลงสังข์เล็ก และเพลงดอกไม้ร่วง ที่ทำนองวรรคแรกมีลูกตกไม่ตรงกับลูกตกทำนองฆ้องวงใหญ่ ซึ่งมีเจตนาเพื่อฝากทำนอง เมื่อบรรเลงไปจนจบบรรทัดจึงมีลูกตกตรงกันกับลูกตกทำนองฆ้องวงใหญ่ ลักษณะทำนองที่เป็นอัตลักษณ์ของเพลงเรื่องชุดทำขวัญ คือ มีการตีล่วงหน้า โดยบรรเลงจบก่อนจังหวะ มีการลักจังหวะ ตีเตะมือซ้ายเตะมือขวา ทั้งแบบตีสวนและตีตาม การตีดูด การตีโขก ทั้งที่มีลักษณะแบบโขกมือเดียว และโขกเป็นคู่ นอกจากนี้ยังพบรูปแบบทำนองที่มีการใช้กระสวนจังหวะ 3 ตัวโน้ตใน 1 ห้อง และมีรูปแบบทำนองที่มีการตีจังหวะต่อเนื่องโดยเน้นเสียงมือขวาอีกหลายจุด ในช่วงต้นของทำนองเพลงมักมีการแปรทำนองระนาดทุ้มเหมือนวรรคแรกของเที่ยวก่อนหน้า ส่วนทำนองช่วงท้ายในแต่ละท่อน ทั้งเที่ยวแรกและเที่ยวกลับ ส่วนใหญ่จะบรรเลงเหมือนกันทั้ง 2 เที่ยว จากทำนองฆ้องวงใหญ่ในเพลงเรื่องชุดทำขวัญที่บรรเลงซ้ำกันในแต่ละเพลง แบ่งรูปแบบทำนองหลักๆออกเป็น 16 รูปแบบ ทำให้เห็นรูปแบบ การแปรทำนองระนาดทุ้มที่หลากหลาย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเพลงอื่นๆที่มีรูปแบบทำนองฆ้องวงใหญ่เหมือนกัน โดยอาจเปลี่ยนบันไดเสียงให้เข้ากับเพลงนั้นๆ และจัดรูปแบบจังหวะใหม่

คำสำคัญ: ระนาดทุ้ม, การแปรทำนองระนาดทุ้ม, เพลงเรื่องชุดทำขวัญ, อัตลักษณ์ของการแปรทำนอง

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ABSTRACT

This study on the identity of "Ranad thum" melodic variation in the "Tam Kwan" suite for full ensemble aims to investigate the relationship between the melodic variation of the Ranad thum and the Khong wong yai in terms of melodic cadences and tonal scales, as well as to identify the unique characteristics of the ranad thum variation in this particular musical suite. The researcher studied the musical composition "Tham Khwan" which has been transcribed into Western notation and published by the Fine Arts Department of Thailand. The study also in-volved examining Thai music theory, Thai music standards, and the assessment criteria set by the Office of the Higher Education Standards, Office of the Permanent Secretary for University Affairs. These resources were used to analyze the identity of the melodic variation in the ranad thum. In addition, experts in ranad thum performance and music analysis were consulted to verify the accuracy of the analysis and provide further suggestions for the research report. The findings reveal that the "Tam Kwan" suite consists of 16 pieces, each divided into two sec-tions. The ranad thum melodies align with the tonal scales of the khong wong yai in every phrase, and the ca-dences generally correspond, except in the pieces Sang Lek and Dok Mai Ruang, where the cadences in the first phrase do not match those of the khong wong yai. This intentional divergence serves as a musical setup, with matching cadences occurring at the end of the phrase. Distinctive characteristics of the ranad thum variation in the "Tam Kwan" suite include anticipatory strokes (playing slightly ahead of the beat), syncopation, alternating strokes between the left and right hands—both in complementary and opposing patterns—"suction" strokes, and striking techniques using either one or both hands simultaneously. Additionally, there are rhythmic patterns in-volving three notes per measure, as well as continuous right-hand-emphasized strokes in various segments. Typ-ically, the initial phrases of each section imitate the first phrase of the previous cycle, while the ending phrases of both forward and return sections are often played identically. Based on the repeated melodic patterns in the khong wong yai parts across the suite, sixteen primary melodic forms were identified. These reveal a diverse array of Ranad thum variations, which can be adapted for use in other compositions with similar Khong wong yai melodic structures by adjusting the tonal scale and rhythmic arrangements accordingly.

Keywords: Ranad Thum, Ranad Thum Melodic Variation, Tham Kwan Suite, The Identity of Ranad Thum Melodic Variation

บทนำ

การแปรทำนองนั้นเป็นวิธีดำเนินทำนองให้แตกต่างกันออกไปเพื่อความไพเราะ โดยอาจแตกต่างจากทำนองหลักโดยสิ้นเชิง หรือมีทำนองคล้ายคลึงกับทำนองหลัก ทั้งนี้ทำนองหลักและทำนองแปรจะต้องมีความสัมพันธ์กันในเรื่องของความความยาวของทำนองเพลง เสียงลูกตก และบันไดเสียง (มานพ วิสุทธิแพทย์, 2556) การแปรทำนองของนักดนตรีไทย จัดว่าเป็นแนวทางอิสระที่แท้จริง จึงเกิดสำนวนของเพลงมากมาย ตามแต่ครูแต่ละคนจะเป็นผู้คิดค้นขึ้น (สงัด ภูเขาทอง, 2532)

การแปรทำนองของเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งที่มีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก คือ ระนาดทุ้ม เนื่องจากเป็นเครื่องดนตรีที่มีลีลาและเทคนิคการบรรเลงที่ค่อนข้างโลดโผน และพิสดาร การบรรเลงระนาดทุ้มนั้นหากมองโดยผิวเผินอาจกล่าวได้ว่ามีโครงสร้างมาจากฆ้องวงใหญ่เพียงอย่างเดียว แต่เมื่อพินิจดูแล้วการบรรเลงระนาดทุ้มไม่ได้มีโครงสร้างมาจากฆ้องวงใหญ่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ผู้ที่บรรเลงระนาดทุ้มได้เป็นเลิศนั้นต้องสามารถนำแนวทางของเครื่องดนตรีชิ้นอื่นมาบูรณาการกับแนวทางการบรรเลงของตนได้อย่างดีด้วย ไม่ว่าจะเป็นปี่ ระนาดเอก ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก เพราะระนาดทุ้มเป็นเครื่องดนตรีเดียวที่โบราณนาจารย์ได้วางรูปแบบวัฒนธรรมการบรรเลงไว้อย่างเปิดกว้างและมีอัตลักษณ์เฉพาะตน ดังนั้นผู้ที่จะสามารถบรรเลงระนาดทุ้มได้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีไหวพริบ ปฏิภาณมากพอสมควรจึงจะสามารถเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของระนาดทุ้มได้อย่างถ่องแท้ (สาทร กันภัย, 2551)

ประเภทเพลงที่ทำให้เห็นวิธีการแปรทำนองได้มาก คือ เพลงประเภททางพื้น โดยหนึ่งในบทเพลงที่เป็นเครื่องมือที่ดีในการนำมาศึกษาวิธีการแปรทำนองระนาดทุ้มนั้น คือ เพลงเรื่องชุดทำขวัญ ฉบับรวมเครื่อง ซึ่งเป็นหนึ่งในเพลงไทยที่มีการบันทึกเป็นโน้ตสากล ตามพระราชดำริของสมเด็จฯกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เพลงเรื่องชุดทำขวัญได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2497 โดยกรมศิลปากรเป็นผู้ดำเนินการ ในกระบวนการจัดทำครั้งนี้ มีครูฝ่ายดนตรีไทยที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเครื่องมือและเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นผู้บอกทางเพลง และนักดนตรีฝ่ายสากลเป็นผู้จดบันทึก ประกอบด้วยเพลงนางนาค เพลงมหาฤกษ์ เพลงมหากาล เพลงสังข์เล็ก เพลงมหาชัย เพลงดอกไม้ไทร เพลงดอกไม้ไพร เพลงดอกไม้ร่วง เพลงพัดชา เพลงบ้าบ่น เพลงคู่บ้าบ่น เพลงเคียงบ้าบ่น เพลงมโนราห์โอด เพลงต้นกราวรำ เพลงกราวรำ และเพลงดับควันเทียน (เมธี ศรีคโรจน์, 2560)

ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงลักษณะของเพลงที่ประกอบอยู่ในเพลงเรื่องชุดทำขวัญ ว่าเป็นเพลงทางพื้น ซึ่งเป็นลักษณะเพลงที่มักพบเครื่องดนตรีอื่นๆนอกจากฆ้องวงใหญ่ สามารถแปรทำนองได้มาก และพบว่ามีรูปแบบทำนองฆ้องวงใหญ่ซ้ำกันหลายจุด ทำให้เกิดสำนวนระนาดทุ้มที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเล็งเห็นว่าทางระนาดทุ้มเพลงเรื่องชุดทำขวัญ ฉบับรวมเครื่อง เป็นโน้ตเพลงที่ทางกรมศิลปากรซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่น่าเชื่อถือจัดพิมพ์ขึ้น ทั้งยังได้ครูดนตรีไทยผู้มากความสามารถหลายท่านถ่ายทอดทางเพลงให้อีกด้วย การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการแปรทำนองระนาดทุ้มในเพลงเรื่องชุดทำขวัญโดยใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์เพลงไทยของ ศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์ เพื่อหาความสัมพันธ์ของการแปรทำนองระนาดทุ้มกับฆ้องวงใหญ่ และศึกษาวิธีการตีระนาดทุ้มตามเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยและเกณฑ์การประเมิน ของสำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อหาอัตลักษณ์ในการแปรทำนองระนาดทุ้มในเพลงเรื่องชุดทำขวัญฉบับรวมเครื่อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความสัมพันธ์ของการแปรทำนองระนาดทุ้มกับฆ้องวงใหญ่ในเพลงเรื่องชุดทำขวัญฉบับรวมเครื่อง
2. ศึกษาอัตลักษณ์การแปรทำนองระนาดทุ้ม เพลงเรื่องชุดทำขวัญ ฉบับรวมเครื่อง

การบททวนวรรณกรรม

ความเป็นมาเพลงเรื่องชุดทำขวัญ

คนไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับ “ขวัญ” โดยเชื่อว่าหากขวัญไม่เป็นปกติ อาจทำให้เจ็บไข้ได้ป่วยได้ จึงมีพิธีกรรมที่เรียกว่า “ทำขวัญ” ในพิธีทำขวัญมักมีบายศรีและแว่นเทียนเป็นเครื่องประกอบ เมื่อได้ฤกษ์คนทำขวัญจะจุดเทียนที่แว่น ส่งให้ญาติที่นั่งล้อมและส่งต่อๆกันไป ในการทำพิธีเวียนเทียนนี้ปี่พาทย์จะบรรเลงเพลงอันเป็นมงคลประกอบ แต่เนื่องด้วยการเวียนเทียนย่อมกินเวลานานโบราณอาจารย์ทางดนตรีจึงรวบรวมเพลงหลายๆ เพลงเรียบเรียงเข้าเป็นเพลงชุดเรียกว่าเรื่องทำขวัญ (กรมศิลปากร, 2497)

ประวัติการบันทึกเพลงเรื่องชุดทำขวัญเป็นโน้ตสากล (Score)

การบันทึกเพลงไทยเป็นโน้ตสากลครั้งแรก เป็นพระราชดำริของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพมีหม่อมเจ้าหญิงพัฒนายุดิศกุลทรงเป็นผู้จัดการควบคุม และพระเจนดุริยางค์ เป็นผู้อำนวยการจดโน้ตครูฝ่ายดนตรีไทยเป็นผู้บอกเพลง และนักดนตรีฝ่ายสากลเป็นผู้จดจนถึง พ.ศ. 2484 ก็ล้มเลิกไปเสียก่อนต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองได้มีการเริ่มบันทึกเพลงอีกครั้ง โดยมีกรมศิลปากรเป็นผู้ดำเนินการเนื่องด้วยงบประมาณที่จำกัดจึงได้วางแผนตีพิมพ์เพียงที่เป็นหลักๆ ก่อน คือ ชุดโหมโรง และเรื่องทำขวัญ (กรมศิลปากร, 2497)

ความหมายของอัตลักษณ์

อัตลักษณ์ (อ่านว่า อัด-ตะ-ลัก) ประกอบด้วยคำว่า อัต (อัด-ตะ) ซึ่งหมายถึง ตน หรือ ตัวเอง กับ ลักษณ์ ซึ่งหมายถึง สมบัติเฉพาะตัว คำว่า อัตลักษณ์ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า identity (อ่านว่า ไอ-เด็น-ติ-ตี้) หมายถึงผลรวมของลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจำได้ เช่น นักร้องกลุ่มนี้มีอัตลักษณ์ทางด้านเสียงที่เด่นมาก ใครได้ยินก็จำได้ทันที สังคมแต่ละสังคมมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

การแปรทำนอง

การแปรทำนอง เป็นการปรับเปลี่ยนทำนองหลักที่มีอยู่ (ณัชชา โสคติยานุรักษ์, 2544) เป็นทำนองที่บรรเลงโดยเครื่องดนตรีอื่นๆ นอกเหนือจากฆ้องวงใหญ่ โดยแปรหรือประดิษฐ์จากทำนองหลัก หรือ ทางฆ้อง ให้เป็นทำนองแต่ละเครื่องมือตามหลักและวิธีบรรเลงของเครื่องดนตรีชนิดนั้น (มานพ วิสุทธิแพทย์, 2556)

ลักษณะและการบรรเลงระนาดทุ้ม

ระนาดทุ้มประดิษฐ์ขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 มีทั้งหมด 17 ลูก ลูกระนาดมีขนาดกว้างกว่าระนาดเอก (อัศนีย์ เปลี่ยนศรี, 2555) และไม้ตีก็ประดิษฐ์ให้แตกต่างออกไป เพื่อต้องการให้มีเสียงทุ้มเป็นคนละเสียงกับระนาด (กรมศิลปากร, 2544) ลักษณะการบรรเลงมีการดำเนินทำนองหยอกล้อไปกับเพลง บางครั้งดำเนินทำนองคล้ายทำนองฆ้องวงใหญ่ มีการบรรเลงขัดจังหวะหรือล้อกับระนาดเอกบ้าง (อัศนีย์ เปลี่ยนศรี, 2555) ช่วยเพิ่มรสชาติการบรรเลงให้ครึกครื้นสนุกสนานชวนฟังมากขึ้น โดยเฉพาะการบรรเลงด้วยกลวิธีต่างๆ เช่น เสียงดูด การยักเยื้องจังหวะ(สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดบวงมหาวิทยาลัย, 2544)

พิชิต ชัยเสรี (2560) กล่าวว่า ระนาดทุ้มมีสำนวนที่เด่นชัด 3 อย่าง คือ 1. ล่วงหน้า 2. ล้าหลัง และ 3. อิหลักอิเหลื่อ ระนาดทุ้มมีวิธีการบรรเลงที่เป็นเลิศ หลายท่านบอกว่าทุ้มไม่ต้องเรียน มีปฏิภาณอย่างเดียวสำเร็จ ซึ่งไม่ถูกต้อง ผู้ตีระนาดทุ้มจะต้องมีทั้ง 2 อย่าง คือ เรียนด้วย และมีปฏิภาณด้วย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดวิธีการตีระนาดทุ้มจากเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยและเกณฑ์การประเมินของสำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย และทฤษฎีการวิเคราะห์เพลงไทยของศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิ-แพทย์มาใช้ในการวิเคราะห์หาอัตลักษณ์การแปรทำนองระนาดทุ้มในเพลงเรื่องชุดทำขวัญฉบับรวมเครื่อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพลงเรื่องชุดทำขวัญ การวิเคราะห์เพลง การแปรทำนอง ทางระนาดทุ้ม และอัตลักษณ์ของเพลง มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าวิจัยอัตลักษณ์การแปรทำนองระนาดทุ้มในเพลงเรื่องชุดทำขวัญฉบับรวมเครื่อง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยอัตลักษณ์การแปรทำนองระนาดทุ้ม ในเพลงเรื่องชุดทำขวัญ ฉบับรวมเครื่องในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสาร ตำรา บทความต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำความเข้าใจเบื้องต้น จากนั้นจึงใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์เพลงไทยมาวิเคราะห์และเรียบเรียงเป็นรายงานการวิจัยในรูปแบบบรรยาย โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

ขั้นรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ

2. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ด้านการบรรเลงระนาดทุ้ม ได้แก่ อาจารย์วรเทพ บุญจำเริญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติ อัตถาผล และผู้ช่วยศาสตราจารย์นิรันดร์ แจ่มอรุณ กลุ่มที่ 2 ด้านการวิเคราะห์เพลง ได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์ และอาจารย์จุมพล ปัญจะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาจำแนกออกเป็นกลุ่มๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. ศึกษาโน้ตเพลงเรื่องชุดทำขวัญฉบับรวมเครื่อง ทั้งทำนองฆ้องวงใหญ่และทำนองระนาดทุ้มจากกนั้นนำมาบันทึกใหม่ในรูปแบบโน้ตไทยที่มีการแบ่งมือซ้ายและมือขวา เพื่อความสะดวกต่อการนำข้อมูลไปวิเคราะห์ในขั้นต่อไป และให้ผู้อ่านงานวิจัยเข้าใจลักษณะการบรรเลงได้ง่าย

3. ศึกษาทฤษฎีการวิเคราะห์เพลงไทยของศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ลูกตก และบันไดเสียง เพื่อหาความสัมพันธ์ของทำนองระนาดทุ้มกับทำนองฆ้องวงใหญ่ในเพลงเรื่องชุดทำขวัญ

4. ศึกษาเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยและเกณฑ์การประเมิน ของสำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อวิเคราะห์วิธีการตีระนาดทุ้ม การแปรทำนองระนาดทุ้มในช่วงต้นและช่วงท้ายของท่อนเพลง และรูปแบบการแปรทำนองระนาดทุ้มที่เกิดจากทำฆ้องวงใหญ่ที่ซ้ำกัน นำไปสู่การหาอัตลักษณ์การแปรทำนองระนาดทุ้มในเพลงเรื่องชุดทำขวัญฉบับรวมเครื่อง

5. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและขอคำแนะนำในการวิเคราะห์เพิ่มเติมจากครูผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบรรเลงระนาดทุ้ม และด้านการวิเคราะห์เพลง

6. แก้ไขและปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยอัตลักษณ์การแปรทำนองระนาดทุ้ม แบ่งเป็น 2 ประเด็นใหญ่ๆ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ของการแปรทำนองระนาดทุ้มกับฆ้องวงใหญ่ในเพลงเรื่องชุดทำขวัญด้านลูกตกและบันไดเสียง

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เพลงเรื่องชุดทำขวัญฉบับรวมเครื่องตามประเด็นที่ได้กล่าวไปข้างต้น โดยมีการใช้สัญลักษณ์ต่างๆในการวิเคราะห์ ดังนี้

ตารางที่ 1 สัญลักษณ์ที่ใช้แสดงเทคนิคและกลวิธีการเล่นมือในการบันทึกโน้ต

สัญลักษณ์	ความหมาย
(,)	แทนการตีสะบัด หรือสะเดาะ
_____	แทนการตีดูด
^	แทนการตีโขก

เพลงเรื่องชุดทำขวัญ ประกอบด้วยเพลงทั้งหมด 16 เพลง ได้แก่ เพลงนางนาค เพลงมหาฤกษ์ เพลงมหากาล เพลงสังข์เล็ก เพลงมหาชัย เพลงดอกไม้ไทร เพลงดอกไม้ไพร เพลงดอกไม้ร่วง เพลงพัดชา เพลงบ้าบ่น เพลงคู่บ้าบ่น เพลงเคียงบ้าบ่น เพลงมโนราห์โอด เพลงต้นกราวรำ เพลงกราวรำ และเพลงดับควันเทียน โดยแต่ละเพลงเป็นเพลงที่มี 2 ท่อน ด้านบันไดเสียง พบว่าทำนองระนาดทุ้มอยู่ในบันไดเสียงเดียวกันกับทำนองฆ้องวงใหญ่ ทุกวรรค มีลูกตกที่ตรงกับทำนองฆ้องวงใหญ่เกือบทุกวรรคเพลง ยกเว้นทำนองบางวรรคในเพลงสังข์เล็ก และเพลงดอกไม้ร่วง ดังนี้

เมื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของการแปรทำนองระนาดทุ้มกับฆ้องวงใหญ่ในเพลงสังข์เล็กด้านลูกตกและบันไดเสียง พบข้อสังเกต ดังนี้

ทำนองฆ้องวงใหญ่ วรรคที่ 1 – 2 ของเพลงสังข์เล็ก ท่อน 1 เที่ยวแรก

– – – ฟ	– ม – ม	– – – –	– – – ม	– – ฟ –	– ม – –	– ร – ร	– – – ท
– – – –	– – – ล	– – – ม	– – – –	– – – มร	– – – ร	– – – ล	– – – ท

ทำนองวรรคแรก มีลูกตก คือ เสียง มี

ทำนองระนาดทุ้ม วรรคที่ 1 – 2 ของเพลงสังข์เล็ก ท่อน 1 เที่ยวแรก

ฟ ล – –	– – – –	ฟ ล – –	– – – ฟ	– ม – –	ม ซ – –	ซ ม – –	– ท – –
– – – –	ฟ ม – ม	– – – –	ฟ ม – ฟ	– – ร ท	– – ม ร	– – ร ท	– ท – –

พบว่าทำนองวรรคแรก มีลูกตก คือ เสียง ฟา ไม่สอดคล้องกับทำนองฆ้องวงใหญ่ที่มีลูกตกในวรรคแรกเป็นเสียง มี ซึ่งเป็นเจตนาของครูผู้บอกทำนองเพลงที่ต้องการฝากทำนอง เมื่อพิจารณาทำนองทั้งบรรทัดพบว่ามีการใช้ลูกเสียงเดียวกันในห้องที่ 8 คือ เสียง ที

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

เมื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของการแปรทำนองระนาดทุ้มกับฆ้องวงใหญ่ในเพลงดอกไม้ร่วงด้านลูกตกและบันไดเสียง พบข้อสังเกต ดังนี้

ทำนองฆ้องวงใหญ่ เพลงดอกไม้ร่วง วรรคที่ 5 – 6 ท่อน 2

– – ท –	– – ม –	– – – ด	– – – รม	– ซ – ล	– ซ – –	ม ม – –	ร ร – ด
– – – ลซ	– – – รด	– ซ – –	– – ด –	– ซ – ล	– ซ – ท	– – – ล	– – – ซ

ทำนองระนาดทุ้ม เพลงดอกไม้ร่วง วรรคที่ 5 – 6 ท่อน 2

– ล – –	– ม – –	– ด – ล	– – – ด	– ล – –	– ล – –	– ม – –	– ด – –
– – ซ ม	– – ร ด	– – ม –	– ซ – –	ม – – ซ	– – ซ ม	– – ร ด	– ด – –

พบว่าทำนองฆ้องวงใหญ่กับทำนองระนาดทุ้มในวรรคแรก มีลูกตกที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นลักษณะการดำเนินกลอนระนาดทุ้มที่มีการบรรเลงต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาทำนองทั้งบรรทัดพบว่ามีการใช้ลูกเสียงเดียวกันในห้องที่ 8 ผ คือ เสียง โด

นอกจากนี้พบว่าในเพลงเรื่องชุดทำขวัญมีการแปรทำนองระนาดทุ้มทั้งที่ตรงกลุ่มบันไดเสียงทั้งหมดและที่อยู่นอกบันไดเสียง โดยมีการใช้ “เสียงจร” มาช่วยในการแปรทำนอง ดังตัวอย่างดังต่อไปนี้

ตัวอย่างทำนองระนาดทุ้มที่อยู่ในบันไดเสียงทั้งหมด

ทำนองฆ้องวงใหญ่ เพลงนางนาค บรรทัดที่ 4 ท่อน 2

– – มฟ	– ล – ท	– ล – –	ฟ ฟ – ม	– ฟ ล –	ฟ ม – –	– – – –	ม ร – ม
– – ร –	– ล̣ – ท̣	– ล̣ – ฟ̣	– – – ม̣	– – – ม	– – ร ท	– ล̣ – ท̣	– ล̣ – ท̣

ทำนองระนาดทุ้ม เพลงนางนาค บรรทัดที่ 4 ท่อน 2

ร̣ ท – –	– ฟ̣ – –	ท ล – –	– ม̣ – –	ท ล – –	– ท – –	ร ม – ฟ	– – – –
– – ล ฟ	– ฟ – ล	– – ฟ ม	– ม – –	– – ฟ ม	ร ท̣ – ท̣	– – ร –	– ม – –

พบว่าทั้งทำนองฆ้องวงใหญ่และทำนองระนาดทุ้มดังกล่าว อยู่ในบันไดเสียง เร การแปรทำนองระนาดทุ้มมีการใช้เสียงที่ตรงกลุ่มบันไดเสียงทั้งหมด

ตัวอย่างทำนองระนาดทุ้มที่มีการใช้เสียงที่อยู่นอกบันไดเสียง โดยใช้ “เสียงจร” เข้ามาช่วยในการแปรทำนอง

ทำนองฆ้องวงใหญ่ เพลงสังข์เล็ก บรรทัดที่ 2 ท่อน 2

– – มฟ	– ล – ท	– ร̣ – ท	– ล – ฟ	– ท – –	ล ฟ – –	– – – ร	– – ม ฟ
– – ร –	– ล̣ – ท̣	– ร – ท̣	– ล̣ – ฟ̣	– – ล ฟ	– – ม ร	– ล̣ – –	– ร – –

ทำนองระนาดทุ้ม เพลงสังข์เล็ก บรรทัดที่ 2 ท่อน 2

- ฟ - -	- ฟ - -	- ร์ - -	- ท - -	ล - - ท	ด์ ร์ - -	- ท ด์ ร์	ม์ ฟ - -
- - ฟ ล	- - ล ร์	- - ด์ ท	- - ล ฟ	- ล - -	- - - ล	- - - -	- ฟ - -

พบว่าทั้งทำนองฆ้องวงใหญ่และทำนองระนาดทุ้มดังกล่าว อยู่ในบันไดเสียง เร การแปรทำนองระนาดทุ้มมีการใช้ “เสียงจร” คือ เสียง โด เข้ามาช่วยในการแปรทำนอง

2. อัตลักษณ์การแปรทำนองระนาดทุ้มในเพลงเรื่องชุดทำขวัญ

2.1 ศึกษาการแปรทำนองระนาดทุ้มในเพลงเรื่องชุดทำขวัญกับเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยและเกณฑ์การประเมินของสำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย

เมื่อนำทำนองเพลงเรื่องชุดทำขวัญมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยและเกณฑ์การประเมินของสำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัยแล้ว สามารถสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 2 วิธีการตีระนาดทุ้มตามเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยและเกณฑ์การประเมิน ของสำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ที่พบในเพลงเรื่องชุดทำขวัญ

ที่	วิธีการตีระนาดทุ้มตามเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยและเกณฑ์การประเมินของสำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย	จำนวนจุดที่พบ
1	การตีล่วงหน้า	104 จุด
	1.1 ตีล่วงหน้าโดยจบก่อนจังหวะ	93 จุด
	1.2 ตีล่วงหน้าโดยล้วงจังหวะเข้ามาก่อน	11 จุด
2	การตีลักจังหวะ	27 จุด
3	การตีเตะมือซ้ายเตะมือขวา	30 จุด
	3.1 ตีสวน	9 จุด
	3.2 ตีตาม	21 จุด
4	การตีดูด	6 จุด
5	การตีถ่าง	1 จุด
6	การตีโขก	16 จุด
7	การตีย้อย	1 จุด

2.2 ศึกษารูปแบบการบรรเลงระนาดทุ้มช่วงต้นและช่วงท้ายของท่อนเพลง ในเพลงเรื่องชุดทำขวัญ

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ผลการศึกษารูปแบบการบรรเลงระนาดทุ้มช่วงต้นและช่วงท้ายของท่อนเพลง ในเพลงเรื่องชุดทำขวัญ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ทำนองช่วงต้น

1.1 มักพบรูปแบบทำนองที่มีลักษณะการตีเตะมือซ้ายเตะมือขวา แบบตีสวน ในวรรคหน้าของทำนองช่วงต้น โดยพบรูปแบบทำนองดังกล่าว ในเพลงนางนาค เพลงสังข์เล็ก เพลงมหาชัย เพลงดอกไม้ร่วง และเพลงต้นกราวรำ รวมทั้งหมด 15 จุด

ตัวอย่าง ทำนองเพลงดอกไม้ร่วง วรรคแรก บรรทัดที่ 1 ท่อน 1

ซ ม - -	ซ ม - -	ซ ม - -	- ซ - -
- - ม ซ	- - ม ซ	- - ม ซ	- ซ - ซ

1.2 มักพบรูปแบบทำนองที่มีลักษณะการตีเตะมือซ้ายเตะมือขวา แบบตีตาม ของทำนองช่วงต้น โดยพบรูปแบบทำนองดังกล่าวในเพลงนางนาค เพลงสังข์เล็ก เพลงดอกไม้ไทร เพลงดอกไม้ร่วง เพลงบ้าบ่น เพลงคู่บ้าบ่น เพลงมโนราห์โอด เพลงต้นกราวรำ และเพลงกราวรำ รวมทั้งหมด 23 จุด

ตัวอย่าง ทำนองระนาดทุ้มเพลงดอกไม้ร่วง วรรคแรก บรรทัดที่ 1 ท่อน 1 เที่ยวกลับ

ท ร ̣ - -	ท ร ̣ - -	ท ร ̣ - -	- ซ - -
- - ม ซ	- - ม ซ	- - ม ซ	- ซ - -

1.3 พบทำนองที่มีลักษณะการตีล่วงหน้าโดยจบก่อนจังหวะในทุกเพลง รวมทั้งหมด 82 จุด

ตัวอย่าง ทำนองระนาดทุ้มเพลงดอกไม้ไทร บรรทัดที่ 1 ท่อน 2 เที่ยวกลับ

ม - ซ ม	- - - ท	- - ล -	- ซ - -	ท - - ร	ม - - ร	- ร ม -	- ซ - -
- ม - -	ร ท - -	ล ซ - ซ	- ซ - -	- - ร -	- - ร -	ท - - ซ	- ซ - -

1.4 พบทำนองที่มีลักษณะการตีล่วงหน้าแบบล้วงจังหวะเข้ามาก่อนในเพลงนางนาค เพลงมหากาล เพลงมโนราห์โอด และเพลงดับควันเทียน รวมทั้งหมด 4 จุด

ตัวอย่าง ทำนองระนาดทุ้มเพลงมหากาล บรรทัดที่ 1 ท่อน 1 (รอบกลับต้น)

ฟ ล - -	- - - -	ฟ ล - -	- - - ม	- - ร ม	- - ร ซ	- - - -	- ท - -
- - - -	ฟ ม – ม	- - - -	ฟ ม - -	ร ท - -	ร ท - -	ฟ ม ร ท	- ท - -

1.5 พบทำนองที่มีลักษณะการตีโขก โดยแบ่งออกเป็น 2 แบบ ได้แก่

1.5.1 ตีโขกมือเดียว พบในเพลงมหาฤกษ์ และเพลงมหากาล รวมทั้งหมด 3 จุด

ตัวอย่าง ทำนองระนาดทุ้มเพลงมหากาล บรรทัดที่ 1 ท่อน 2

- ท^ - -	- ท^ - -	- ท^ - -	- ท^ - -	ท รำ - -	- มำ – รำ	- - - -	- มำ - -
- - ทฺ ร	- - ทฺ ม	- - ร ซ	- - ม ล	- - - ม	- - ท -	ท ล ซ ม	- - - -

1.5.2 ตีโขกเป็นคู่ พบในเพลงมหาฤกษ์ และเพลงดอกไม้ไพร รวมทั้งหมด 2 จุด

ตัวอย่าง ทำนองระนาดทุ้มเพลงมหาฤกษ์ วรรคหลัง บรรทัดที่ 1 ท่อน 2 เที่ยวกลับ ตีโขกเป็นคู่

- ล - -	ล ท^ - -	ท รำ^ - -	รำ มำ^ - -
ฟ – ม ฟ	- ทฺ^ – ล	- ร^ – ท	- ม^ – ม

1.6 พบทำนองที่มีลักษณะการตีลักจังหวะ ในเพลงมหาฤกษ์ เพลงสังข์เล็ก เพลงดอกไม้ไทร เพลงพัดชา เพลงมโนราห์โอด เพลงต้นกราวรำ และเพลงกราวรำ รวมทั้งหมด 12 จุด

ตัวอย่าง ทำนองระนาดทุ้มเพลงต้นกราวรำ บรรทัดที่ 1 ท่อน 1 รอบกลับต้น

- มำ - -	- - ดำ -	- ล - -	- - - ท
- - - -	ล - - ท	- - ฟ ม	ร ทฺ – ทฺ

1.7 พบทำนองที่มีลักษณะการตีคล้ายกับการตีเตะมือซ้ายเตะมือขวา แบบตีสวน ได้แก่

1.7.1 ทำนองที่มีรูปแบบมือซ้ายตีออกจากมือขวา และมือขวาตีออกจากมือซ้าย พบในเพลงมหากาล รวมทั้งหมด 1 จุด

ตัวอย่าง ทำนองเพลงมหากาล ท่อน 1 เที่ยวกลับ

- ซ - -	ร ซ - -	ร ซ - -	- ท - -	- - ร ม	- - ร ซ	- - - -	- ท - -
- - ร ทฺ	- - ร ทฺ	- - ร ทฺ	- - - -	ร ทฺ - -	ร ทฺ - -	ฟ ม ร ทฺ	- ทฺ - -

1.7.2 ทำนองที่มีรูปแบบมือขวาตีออกจากมือซ้าย และมือซ้ายตีออกจากมือขวา พบในเพลงมหากาล และเพลงสังข์เล็ก รวมทั้งหมด 3 จุด

ตัวอย่าง ทำนองเพลงมหากาล ท่อน 1 เที่ยวกลับ

- ซ - -	ร ซ - -	ร ซ - -	- ท - -	- - ร ม	- - ร ซ	- - - -	- ท - -
- - ร ทฺ	- - ร ทฺ	- - ร ทฺ	- - - -	ร ทฺ - -	ร ทฺ - -	ฟ ม ร ทฺ	- ทฺ - -

1.8 มีการใช้ทำนองที่มีรูปแบบกระสวนจังหวะ 3 ตัวโน้ตใน 1 ห้อง ซึ่งมีลักษณะกระสวนจังหวะ ดังนี้

ตัวอย่างรูปแบบกระสวนจังหวะ 3 ตัวโน้ตใน 1 ห้อง

- x x x	- x x x	- x x x	- x x x

พบในเพลงมหาชัย เพลงดอกไม้ไพร เพลงดอกไม้ร่วง เพลงบ้าบ่น เพลงเคียงบ้าบ่น และเพลงมโนราห์โอด รวมทั้งหมด 12 จุด

1.9 ทำนองวรรคหน้าในแต่ละเที่ยวมักมีทำนองเหมือนวรรคหน้าในเที่ยวก่อนหน้า คือ ทำนองวรรคหน้าท่อน 1 เที่ยวแรก มีทำนองเหมือนทำนองวรรคหน้าท่อน 2 เที่ยวกลับของเพลงที่อยู่ก่อนหน้า เมื่อกลับต้นมีการเปลี่ยนทำนองวรรคหน้าโดยใช้ทำนอง “ลูกเท่า” หรือ “ลูกโยน” ที่ยืดลูกตกเสียงสุดท้ายของท่อน 1 เที่ยวแรกแทน และเมื่อขึ้นท่อน 2 เที่ยวแรก ทำนองวรรคหน้ามีทำนองเหมือนกับทำนองวรรคหน้า ท่อน 1 เที่ยวกลับ เมื่อกลับต้นมีการเปลี่ยนทำนองวรรคหน้าโดยใช้ทำนอง “ลูกเท่า” หรือ “ลูกโยน” ที่ยืดลูกตกเสียงสุดท้ายของท่อน 2 เที่ยวแรกแทนซึ่งลักษณะดังกล่าวพบในเพลงสังข์เล็ก เพลงบ้าบ่น เพลงคู่บ้าบ่น เพลงเคียงบ้าบ่น เพลงต้นกราวรำ และเพลงกราวรำ

1.10 พบทำนองที่มีลักษณะการฝากทำนอง คือ ลูกตกไม่ได้ลงเสียงเดียวกันกับทำนองฆ้องวงใหญ่เพียง 1 จุด ซึ่งพบในเพลงสังข์เล็ก

ตัวอย่าง ทำนองฆ้องวงใหญ่ เพลงสังข์เล็กท่อน 1 เที่ยวแรก

- - - ฟ	- ม - ม	- - - -	- - - ม	- - ฟ -	- ม - -	- ร – ร	- - - ท
- - - -	- - - ลฺ	- - - มฺ	- - - -	- - - มร	- - - รฺ	- - - ลฺ	- - - ทฺ

ทำนองระนาดทุ้ม

ฟ ล - -	- - - -	ฟ ล - -	- - - ฟิ	- ม - -	ม ซ - -	ซ ม - -	- ท - -
- - - -	ฟ ม – ม	- - - -	ฟ ม - ฟ	- - ร ทฺ	- - ม ร	- - ร ทฺ	- ทฺ - -

พบว่าทำนองวรรคแรก มีลูกตกเสียง ฟา ซึ่งไม่สอดคล้องกับทำนองฆ้องวงใหญ่ที่มีลูกตกในวรรคแรกเป็นเสียงมี ซึ่งเป็นเจตนาของผู้บอกทำนองเพลงที่ต้องการฝากทำนอง แล้วไปลงลูกตกเดียวกันกับทางฆ้องวงใหญ่ในวรรคหลัง

1.11 พบทำนองที่มีลักษณะการตีสับมือในวรรคหลัง ในเพลงคู่บ้าบ่นเพลงเพียงเดียว รวมทั้งหมด 3 จุด

ตัวอย่าง ทำนองเพลงคู่บ้าบ่น บรรทัดที่ 1 ท่อน 1 เที่ยวแรก

- ล - -	- ซ - ด̣	- - - ซ	- - - -	ร̣ - ร̣ ร̣	- ม̣ – ร̣	- ท – ท	ด̣ ร̣ - -
ล̣ - ด ล̣	- ซ̣ - -	ด ล̣ – ซ̣	- ซ̣ - -	- ร - ร	- ม - ร	ซ - ล -	- ร - -

2. ทำนองช่วงท้าย

2.1 ทำนองช่วงท้ายในแต่ละท่อน เที่ยวแรกและเที่ยวกลับ มักบรรเลงเหมือนกันทั้ง 2 เที่ยว ยกเว้นในเพลงนางนาค เพลงสังข์เล็ก เพลงต้นกราวรำ เพลงกราวรำ และเพลงดับควันเทียน

2.2 พบทำนองที่มีลักษณะการตีล่วงหน้าโดยจบก่อนจังหวะในทำนองช่วงท้าย เกือบทุกเพลง ยกเว้นในเพลงมโนราห์โอด พบลักษณะดังกล่าวรวมทั้งหมด 35 จุด

2.3 พบทำนองที่มีลักษณะการตีล่วงหน้าแบบล้วงจังหวะเข้ามาก่อน เฉพาะในเพลงคู่บ้าบ่น รวมทั้งหมด 1 จุด

2.4 พบทำนองที่มีลักษณะการตีดูด เฉพาะในเพลงมหาฤกษ์ รวมทั้งหมด 1 จุด

2.5 พบทำนองที่มีลักษณะการตีคล้ายกับการตีเตะมือซ้ายเตะมือขวา แบบตีสวน ได้แก่

2.5.1 ทำนองที่มีรูปแบบมือซ้ายตีเข้าหามือขวา และมือขวาตีสวนกลับเข้าหามือซ้าย พบเฉพาะในเพลงมหาฤกษ์ รวมทั้งหมด 1 จุด

2.5.2 ทำนองที่มีรูปแบบมือขวาตีออกจากมือซ้าย และมือซ้ายตีออกจากมือขวา พบในเพลงมหาชัย และเพลงพัดชา รวมทั้งหมด 3 จุด

2.5.3 ทำนองที่มีรูปแบบมือขวาตีเข้าหามือซ้าย และมือซ้ายตีสวนกลับเข้าหามือขวา แล้วจบที่มือขวาตีเข้าหามือซ้าย พบเฉพาะในเพลงเคียงบ้าบ่น รวมทั้งหมด 1 จุด

2.6 พบทำนองที่มีลักษณะการตีเตะมือซ้ายเตะมือขวา แบบตีตาม ในเพลงมหากาล เพลงดอกไม้ไทร เพลงคู่บ้าบ่น เพลงเคียงบ้าบ่น เพลงมโนราห์โอด และเพลงกราวรำ รวมทั้งหมด 10 จุด

2.7 พบทำนองที่มีลักษณะการตีเตะมือซ้ายเตะมือขวา แบบตีสวน ในเพลงมหาชัย เพลงดอกไม้ไทร เพลงดอกไม้ไพร และเพลงมโนราห์โอด รวมทั้งหมด 6 จุด

2.8 พบทำนองที่มีลักษณะการตีเตะมือซ้ายเตะมือขวา โดยมีการตีสวนและตีตามผสมกัน เฉพาะในเพลงสังข์เล็ก รวมทั้งหมด 1 จุด

2.9 มีการใช้ทำนองที่มีรูปแบบกระสวนจังหวะ 3 ตัวโน้ตใน 1 ห้อง ซึ่งมีลักษณะกระสวนจังหวะ ดังนี้

ตัวอย่าง รูปแบบกระสวนจังหวะ 3 ตัวโน้ตใน 1 ห้อง

- x x x	- x x x	- x x x	- x x x

พบในเพลงมหากาล เพลงสังข์เล็ก เพลงมหาชัย เพลงดอกไม้ไทร เพลงดอกไม้ไพร เพลงพัดชา เพลงบ้าบ่น เพลงคู่บ้าบ่น เพลงเคียงบ้าบ่น และเพลงดับควันเทียน รวมทั้งหมด 10 จุด

2.10 พบทำนองที่มีลักษณะการตีลักจังหวะ ในเพลงสังข์เล็ก เพลงดอกไม้ไทร เพลงดอกไม้ไพร และเพลงต้นกราวรำ รวมทั้งหมด 5 จุด

2.11 พบทำนองที่มีลักษณะการตีโขกเป็นคู่ ในเพลงสังข์เล็ก และเพลงคู่บ้าบ่น รวมทั้งหมด 3 จุด

2.12 พบทำนองที่มีลักษณะการตีถ่าง เฉพาะในเพลงดอกไม้ไพร รวมทั้งหมด 1 จุด

ตัวอย่าง ทำนองเพลงดอกไม้ร่วง วรรคหลัง บรรทัดที่ 4 ท่อน 1

- - ล -	- ฟ - -	ฟ - - -	ด - - ท	- ท – ท	- ท - -	- ร – ร	- - - -
- ฟ – ร	- - - ม	- ล̣ - -	- ท̣ – ท̣	- ม̣ - -	ท̣ ร – ท̣	- - ท̣ -	- ซ̣ - -

2.13 พบทำนองที่มีลักษณะการตีแบบเดินซ้าย คือ ใช้มือซ้ายเดินทำนองเป็นหลัก โดยพบเฉพาะในเพลงกราวรำ รวมทั้งหมด 2 จุด

ตัวอย่าง ทำนองเพลงกราวรำ บรรทัดที่ 4 ท่อน 2

ล ฟ - -	ล - - -	ท - - -	ร̣ - - -	- ม̣ - -	- ฟ̣ - -	- ม̣ – ด̣	- - - -
- - ฟ̣ ล̣	- ฟ̣ ล̣ ท̣	- ล̣ ท̣ ร	- ท̣ ร ม	- - ล ฟ	- - ฟ ล	- - ล -	- ท - -

2.3 ศึกษาการแปรทำนองระนาดทุ้มที่พบว่ามีทำนองฆ้องวงใหญ่บรรเลงทำนองซ้ำกันในแต่ละเพลงที่อยู่ในเพลงเรื่องชุดทำขวัญ

ผลการศึกษาการแปรทำนองระนาดทุ้มที่พบว่ามีทำนองฆ้องวงใหญ่บรรเลงทำนองซ้ำกันในแต่ละเพลงที่อยู่ในเพลงเรื่องชุดทำขวัญ สามารถสรุปได้ ดังนี้

ทำนองฆ้องวงใหญ่ รูปแบบที่ 1 ทำนองที่มีลักษณะเป็นทำนอง “ลูกเท่า”

- - - x	- - x x	- - - x	- - x x
- - - x	- x - -	- - - x	- x - -

พบรูปแบบการแปรทำนองระนาดทุ้ม จากรูปแบบทำนองฆ้องวงใหญ่ดังกล่าว ทั้งหมด 22 รูปแบบ

ทำนองฆ้องวงใหญ่ รูปแบบที่ 2 ทำนองที่มีลักษณะเป็นทำนอง “ลูกโยน”

- - - x	- x - x	- - - -	- - - x
- - - -	- - - x	- - - x	- - - -

พบรูปแบบการแปรทำนองระนาดทุ้ม จากรูปแบบทำนองฆ้องวงใหญ่ดังกล่าว ทั้งหมด 13 รูปแบบ

ทำนองฆ้องวงใหญ่ รูปแบบที่ 3

- x - x	- x - -	x x - -	x x - x
- x - x	- x - x	- - - x	- - - x

จากรูปแบบข้างต้น ขอแบ่งรูปแบบการเคลื่อนที่ของทำนองจากรูปแบบจังหวะข้างต้นออกเป็น 2 แบบ ดังนี้

1. การเคลื่อนที่ของทำนองแบบที่ 1

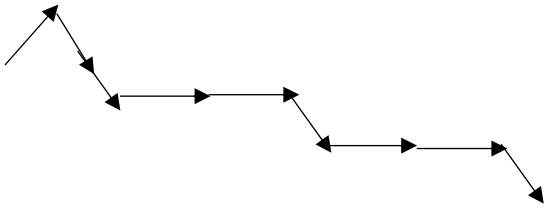

พบรูปแบบการแปรทำนองระนาดทุ้ม จากรูปแบบทำนองฆ้องวงใหญ่ดังกล่าว ทั้งหมด 32 รูปแบบ

2. การเคลื่อนที่ของทำนองแบบที่ 2

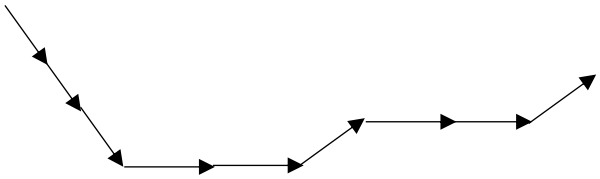

พบรูปแบบการแปรทำนองระนาดทุ้ม จากรูปแบบทำนองฆ้องวงใหญ่ดังกล่าว ทั้งหมด 21 รูปแบบ

ทำนองฆ้องวงใหญ่ รูปแบบที่ 4

- - x -	- x - -	- x - x	- - - x
- - - xx	- - - x	- - - x	- - - x

พบรูปแบบการแปรทำนองระนาดทุ้ม จากรูปแบบทำนองฆ้องวงใหญ่ดังกล่าว ทั้งหมด 4 รูปแบบ

ทำนองฆ้องวงใหญ่ รูปแบบที่ 5

- x - -	x x - x	- x - x	- x - x
- x - -	x x - x	- x - x	- x - x

พบรูปแบบการแปรทำนองระนาดทุ้ม จากรูปแบบทำนองฆ้องวงใหญ่ดังกล่าว ทั้งหมด 9 รูปแบบ

ทำนองฆ้องวงใหญ่ รูปแบบที่ 6

- x – x	- - x x	- x - x	- x – x
- x – x	- - - x	- x - x	- x – x

พบรูปแบบการแปรทำนองระนาดทุ้ม จากรูปแบบทำนองฆ้องวงใหญ่ดังกล่าว ทั้งหมด 9 รูปแบบ

ทำนองฆ้องวงใหญ่ รูปแบบที่ 7

- - - -	- x - x	- - x x	- x - x
- - x -	- - - -	- x - -	- x - x

พบรูปแบบการแปรทำนองระนาดทุ้ม จากรูปแบบทำนองฆ้องวงใหญ่ดังกล่าว ทั้งหมด 6 รูปแบบ

ทำนองฆ้องวงใหญ่ รูปแบบที่ 8

- x - x	- x - x	- - x x	- x - x
- x - x	- x - x	- x - -	- x - x

พบรูปแบบการแปรทำนองระนาดทุ้ม จากรูปแบบทำนองฆ้องวงใหญ่ดังกล่าว ทั้งหมด 4 รูปแบบ

ทำนองฆ้องวงใหญ่ รูปแบบที่ 9

- - - xx	- x - -	- x - -	x - - x
- - x -	- - - x	- x - -	- xx – x

พบรูปแบบการแปรทำนองระนาดทุ้ม จากรูปแบบทำนองฆ้องวงใหญ่ดังกล่าว ทั้งหมด 2 รูปแบบ

ทำนองฆ้องวงใหญ่ รูปแบบที่ 10

- x x -	x x - -	- - - -	x x – x
- - - x	- - x x	- x – x	- x - x

พบรูปแบบการแปรทำนองระนาดทุ้ม จากรูปแบบทำนองฆ้องวงใหญ่ดังกล่าว ทั้งหมด 6 รูปแบบ

ทำนองฆ้องวงใหญ่ รูปแบบที่ 11

- x - -	x x - -	- - - x	- - x x
- - x x	- - x x	- x - -	- x - -

พบรูปแบบการแปรทำนองระนาดทุ้ม จากรูปแบบทำนองฆ้องวงใหญ่ดังกล่าว ทั้งหมด 8 รูปแบบ

ทำนองฆ้องวงใหญ่ รูปแบบที่ 12

- x - -	x x – x	- x - -	x x – x
- x – x	- x – x	- x – x	- - - x

พบรูปแบบการแปรทำนองระนาดทุ้ม จากรูปแบบทำนองฆ้องวงใหญ่ดังกล่าว ทั้งหมด 3 รูปแบบ

ทำนองฆ้องวงใหญ่ รูปแบบที่ 13

- x – x	- - x -	- - - x	- - - xx
- - - x	- - - xx	- x - -	- - x -

พบรูปแบบการแปรทำนองระนาดทุ้ม จากรูปแบบทำนองฆ้องวงใหญ่ดังกล่าว ทั้งหมด 4 รูปแบบ

ทำนองฆ้องวงใหญ่ รูปแบบที่ 14

- - - xx	- x – x	- x - x	- x – x
- - x -	- x – x	- x – x	- x – x

พบรูปแบบการแปรทำนองระนาดทุ้ม จากรูปแบบทำนองฆ้องวงใหญ่ดังกล่าว ทั้งหมด 7 รูปแบบ

ทำนองฆ้องวงใหญ่ รูปแบบที่ 15

- - - x	- x – x	- - - -	- x – x
- - - x	- x – x	- - - x	- - - -

พบรูปแบบการแปรทำนองระนาดทุ้ม จากรูปแบบทำนองฆ้องวงใหญ่ดังกล่าว ทั้งหมด 2 รูปแบบ

ทำนองฆ้องวงใหญ่ รูปแบบที่ 16

- - - -	- x – x	- - - xx	- x – x
- - - x	- - - -	- x x -	- x - x

พบรูปแบบการแปรทำนองระนาดทุ้ม จากรูปแบบทำนองฆ้องวงใหญ่ดังกล่าว ทั้งหมด 2 รูปแบบ

สรุปผลการวิจัย

พบว่าความสัมพันธ์ของทำนองระนาดทุ้มกับทำนองฆ้องวงใหญ่ในเพลงเรื่องชุดทำขวัญฉบับรวมเครื่องอยู่ในบันไดเสียงเดียวกันทั้งหมด ส่วนด้านลูกตกพบว่ามีทำนองบางวรรคที่ไม่สัมพันธ์กัน ซึ่งปรากฏในเพลงสังข์เล็กและเพลงดอกไม้ร่วง โดยมีเจตนาเพื่อฝากทำนอง และเป็นลักษณะการดำเนินกลอนของระนาดทุ้มที่มีความต่อเนื่องกันอัตลักษณ์ที่พบ คือ มีการตีล่วงหน้าโดยจบก่อนจังหวะ การตีเตะมือซ้ายเตะมือขวา การตีคล้ายการตีเตะมือซ้ายเตะมือขวาแต่มีรูปแบบการใช้มือที่แตกต่าง ทำนองที่ใช้กระสวนจังหวะ 3 ตัวโน้ตใน 1 ห้อง และรูปแบบทำนองที่มีการตีจังหวะต่อเนื่องโดยเน้นเสียงมือขวา ทำนองวรรคแรกในทำนองช่วงต้น มักมีทำนองเหมือนวรรคแรกในช่วงต้นของเพลงก่อนหน้า หรือท่อนก่อนหน้า นอกจากนี้พบรูปแบบทำนองฆ้องวงใหญ่หลักๆ ทั้งหมด 16 รูปแบบ แต่ละรูปแบบมีวิธีการแปรทำนองระนาดทุ้มที่หลากหลาย

อภิปรายผลการวิจัย

ความสัมพันธ์ของการแปรทำนองระนาดทุ้มกับทำนองฆ้องวงใหญ่ สะท้อนให้เห็นว่าความสัมพันธ์ของเสียงในมิติลูกตกและบันไดเสียงทำให้เกิดทำนองระนาดทุ้มที่มีความหลากหลายของการเลือกใช้เสียงทั้งเสียงในบันไดเสียงและนอกบันไดเสียง มีทั้งตรงและไม่ตรงกับลูกตก แสดงให้เห็นถึงความสามารถและแนวคิดของผู้เรียบเรียงทำนองการผูกสำนวนกลอน บันไดเสียง และลูกตกจึงมีความสำคัญต่อการอธิบายแนวคิดที่ได้จากการศึกษา

รูปแบบจังหวะและรูปแบบทำนองเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของทำนองระนาดทุ้มชี้ให้เห็นถึงช่วงของจังหวะที่นำความสัมพันธ์ของเสียง นำไปสู่สำนวนกลอน และถูกจัดเรียงอย่างเป็นระบบ มีวิธีการบรรเลงภูมิปัญญาที่เกิดจากการแปรทำนองระนาดทุ้ม จากทำนองหลักที่ซ้ำ รูปแบบจังหวะและรูปแบบทำนอง จึงบ่งบอกอัตลักษณ์ของการแปรทำนองระนาดทุ้มได้

กิตติกรรมประกาศ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีจากความอนุเคราะห์ และความกรุณาอย่างสูงจากรองศาสตราจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ที่ให้คำชี้แนะ และให้ความช่วยเหลือ จนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณอาจารย์วรเทพ บุญจำเริญ อาจารย์กิตติ อัตถาผล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ นิรันดรณ์ แจ่มอรุณ ที่ได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ด้านการแปรทำนองระนาดทุ้ม และให้แนวทางในการพัฒนางานวิจัย

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์ และอาจารย์จุมพล ปัญจะ ที่เมตตาให้คำแนะนำด้านการวิเคราะห์เพลงรวมทั้งตรวจสอบความถูกต้องด้านการวิเคราะห์ ส่งผลให้ผู้วิจัยนำมาปรับใช้ในการเขียนงานวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ จำนงค์สาร รองศาสตราจารย์ ดร.รุจี ศรีสมบัติ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมธี พันธุ์วราทร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทพิกา รอดสการ และอาจารย์ ดร.พงศพิชญ์ แก้วกุลธร คณาจารย์ผู้ถ่ายทอดความรู้ทางดนตรี อันเป็นรากฐานสำคัญของผู้วิจัย ตลอดจนให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำต่างๆ ตลอดการทำปริญญานิพนธ์

ขอขอบคุณรุ่นพี่ รุ่นน้องชาวดนตรีไทยประสานมิตร นิสิตปริญญาโทร่วมรุ่น เพื่อนๆ MU38 ได้แก่ ลูกตาล ฟ้า ตังค์ ต้อย เก้า เพื่อนร่วมงาน น้องเบญ ที่คอยให้ความช่วยเหลือ เป็นกำลังใจ และให้คำแนะนำเสมอมา

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณครอบครัวของข้าพเจ้า นายชัชชัย พวกดี และนางสายใจ พวกดี ที่เป็นกำลังทรัพย์ให้การสนับสนุน คอยเป็นกำลังใจ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำในการจัดทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2497). *เพลงชุดทำขวัญ.* ไทยวัฒนาพาณิชย์.

กรมศิลปากร. (2544). *เครื่องดนตรีไทย : Thai musical instruments.* กรม.

ณัชชา โสคติยานุรักษ์. (2544). *สังคีตลักษณ์และการวิเคราะห์.* สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิชิต ชัยเสรี. (2560). ครูพิชิต ชัยเสรี (สุนทรียศาสตร์). *prachakon srisakon.*

มานพ วิสุทธิแพทย์. (2556). *ทฤษฎีการวิเคราะห์เพลงไทย.* สันติศิริการพิมพ์.

เมธี ศรีคโรจน์. (2560). *วิเคราะห์ทางฆ้องวงใหญ่เพลงเรื่องทำขวัญ* [ปริญญานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต] (Master's thesis), http://ils.swu.ac.th:8991/F/L6YPPADGJJ2JLLRY9KNRK9EPCNP3M3R6A1ELKXGK21XP8EDUT902379?func=service&=&=&=&=&=&=&=&doc%5Flibrary=SWU01&local%5Fbase=SWU01&doc%5Fnumber=000416843&sequence=000001&line%5Fnumber=0001&func%5Fcode=DB%5FRECORDS&service%5Ftype=MEDIA&pds_handle=GUEST

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554.* ราชบัณฑิตยสถาน.

สงัด ภูเขาทอง. (2532). *การดนตรีไทยและทางเข้าสู่ดนตรีไทย.* โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.

สาทร กันภัย. (2551). *การแปรทำนองระนาดทุ้มเพลงเชิดจีน : ทางครูบุญยัง เกตุคง.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดบวงมหาวิทยาลัย. (2544). *เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยและเกณฑ์การประเมิน.* ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

อัศนีย์ เปลี่ยนศรี. (2555). *พินิจดนตรีไทย เล่ม 2 ชุด "สารัตถะดนตรีไทย".* สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องโครงสร้างของพืช โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

Development of Scientific Process Skills and Learning Achievement on The Plant Structure Through STEM Education Biology Subject Mathayom 5 Students

กฤษฎา สีจันดี[1], ณัฐพงศ์ วงษ์ชุ่ม[2], ศิวพร หอมหวล[3], ประวีรณ์ สุพรรณอ่วม[4], ปริญญา มูลสิน[5], พักพล มุ่งลือ[6], ศศิธร ธงชัย[7], จาตุรงค์ จงจีน[8], ประพันธ์ ไตรยสุทธิ์[9*]

Kritsada Seejandee[1], Nattapong Wongchum[2], Siwaporn Homhuan[3], Praween Supanuam[4], Parinya Moonsin[5], Phukphon Munglue[6], Sasithorn Thongchai[7], Jaturong Jongjeen[8], Prapun Traiyasut[9*]

[1]สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

[2,3,4,5,6,7,8,9*]สาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[1]Program in Science Education, Faculty of Science Ubon Ratchathani University

[2,3,4,5,6,7,8,9*]Program in Biology, Faculty of Science Ubon Ratchathani Rajabhat University

[*]Corresponding author; E-mail: Prapun.t@ubru.ac.th

Received 12 October 2025 Revised 24 October 2025

Accepted 23 December 2025 Available Online 28 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษากับการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ ตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ เรื่องโครงสร้างของพืช ก่อนเรียนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา 3) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องโครงสร้างของพืช ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวารินชำราบ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 32 คน ที่ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาจำนวน 6 แผน โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 2) แบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ ก่อนเรียนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ข้อสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 และมีค่าความยากเท่ากับ 0.05-0.75 ค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 0.29-0.57 3) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ข้อสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93 และมีค่าความยากเท่ากับ 0.36-0.70 ค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 0.29-0.71 4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการเรียนรู้

โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบค่า “ที”

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษากับการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ เรื่องโครงสร้างของพืช มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.75/86.88 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 2) ผลการเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ เรื่องโครงสร้างของพืช ก่อนเรียนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา พบว่า นักเรียนมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนเท่ากับ 11.31 และ 23.44 3) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องโครงสร้างของพืช ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนเท่ากับ 11.97 และ 25.56 4) ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 โดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด

คำสำคัญ: ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ, สะเต็มศึกษา

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the effectiveness of STEM Education learning management in developing integrated science process skills according to the 80/80 criteria, 2) to compare integrated science process skills on the topic of plant structure before and after the STEM Education learning management, 3) to compare learning achievement on the topic of plant structure before and after the STEM Education learning management, and 4) to study the satisfaction of Mathayom 5 students towards learning through the STEM Education learning management. The sample group used in the research consisted of 32 Mathayom 5 students from Warin Chamrap School during the second semester of the 2024 academic year, selected by purposive random sampling. Research instruments used in the research included: 1) six STEM Education learning management plans, with an Index of Item-Objective Congruence (IOC) ranging from 0.80 to 1.00; 2) an integrated science process skills test, administered pre- and post-STEM Education learning management, consisting of 30 items and 4-choice multiple-choice with a reliability coefficient of 0.87, a difficulty index ranging from 0.05 to 0.75, and a discrimination index ranging from 0.29 to 0.57; 3) a learning achievement test, administered pre- and post-STEM Education learning management, consisting of 30 items and 4-choice multiple-choice with a reliability coefficient of 0.93, a difficulty index ranging from 0.36 to 0.70, and a discrimination index ranging from 0.29 to 0.71; and 4) a satisfaction questionnaire for Mathayom 5 students regarding learning using the STEM Education learning management with the IOC ranging from 0.80 to 1.00. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation, and t-test.

The research findings were presented as follows. 1) The effectiveness of the STEM Education learning management in developing integrated science process skills on the topic of plant

structure was 87.75/86.88, which meets the 80/80 criteria. 2) The comparison of integrated science process skills on the topic of plant structure before and after the STEM Education learning management found that students' integrated science process skills after learning were significantly higher than before learning at .05, with the average scores before and after learning were 11.31 and 23.44, respectively. 3) The comparison of learning achievement on the topic of plant structure before and after the STEM Education learning management found that students' learning achievement after learning were significantly higher than before learning at .05, with the average scores before and after learning were 11.97 and 25.56, respectively. 4) The study of the satisfaction of Mathayom 5 students toward learning using STEM Education had a mean score of 4.64, which is overall at the highest level of satisfaction.

Keywords: Integrated Scientific Process Skills, Stem Education

บทนำ

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนในยุคศตวรรษที่ 21 ทั้งจากปัจจัยภายนอกและภายในประเทศ ปัจจัยภายนอกได้แก่ กระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่วนปัจจัยภายในประกอบด้วยการเปลี่ยนแปลงทางประชากรศาสตร์ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาในฐานะกลไกสำคัญสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในปัจจุบัน เนื่องจากวิทยาศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่สามารถสัมผัสได้ในทุกมิติ ทั้งในบริบทชีวิตประจำวันและวิชาชีพต่าง ๆ เทคโนโลยีสมัยใหม่อุปกรณ์อำนวยความสะดวก และนวัตกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์ใช้ล้วนเป็นผลผลิตจากกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ผสมผสานรวมกับความคิดสร้างสรรค์และศาสตร์แขนงอื่น ๆ และยังช่วยพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบทั้งการคิดวิเคราะห์การใช้เหตุผล การคิดสร้างสรรค์ และการคิดเชิงวิจารณ์ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการแสวงหาความรู้และการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ Individuals สามารถตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลที่รอบด้านและหลักฐานที่ตรวจสอบได้ในบริบทของสังคมฐานความรู้ (knowledge-based society) ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมวิทยาศาสตร์ได้กลายเป็นวัฒนธรรมสำคัญของโลกสมัยใหม่ ดังนั้นการพัฒนาความรู้ความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์สำหรับทุกคนจึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วน เพื่อให้สามารถเข้าใจทั้งปรากฏการณ์ธรรมชาติและเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้เหล่านั้นอย่างมีเหตุผล สร้างสรรค์และมีความรับผิดชอบต่อสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

สะเต็มศึกษา (STEM Education) เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning ทั้งการเรียนรู้ด้วยกิจกรรม (activity-based) การใช้ปัญหาเป็นฐาน (problem-based) และโครงงานเป็นฐาน (project-based) ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนโดยการนำสถานการณ์ปัญหาที่อยู่ใกล้ตัว ท้าทายและเป็นสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงเพื่อกระตุ้นให้อยากค้นหาความรู้ ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะกระตุ้นให้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเกิดความสงสัยและร่วมกันคนหาคำตอบโดยใชวิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมให้เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การทำงาน

ร่วมกัน และการคิดสร้างสรรค์อันจะนำไปสู่ความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ปาริชาติ ประเสริฐสังข์, 2561)

ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ ประกอบไปด้วย การกำหนดและควบคุมตัวแปร การตั้งสมมติฐาน การให้นิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปร การทดลอง และการตีความหมายข้อมูลและลงข้อสรุป ทักษะเหล่านี้เป็นหัวใจสำคัญของนักวิทยาศาสตร์ เพราะเป็นแหล่งที่จะทำให้ค้นพบข้อมูลความรู้ต่างๆ ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องกระตุ้นทักษะต่าง ๆ เหล่านี้ให้เกิดแก่นักเรียน เพื่อนำไปสู่ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ (พรรณวิไล ชมชิด, 2560) ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์จึงจะสามารถพัฒนาวิทยาศาสตร์ไปสู่เป้าหมายได้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์จึงต้องเน้นเป็นสำคัญและสามารถพัฒนาในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากช่วยเสริมสร้างทักษะพื้นฐานที่สำคัญ (core skills) สำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) โดยเฉพาะทักษะการสื่อสาร (communication skills) การคิดเชิงวิพากษ์ (critical thinking) และความสามารถในการแก้ปัญหา (problem-solving skills) ซึ่งล้วนเป็นความสามารถหลักที่จำเป็นในโลกยุคปัจจุบัน (Phornphisutthimas, 2008) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉรา เปรมปรีดา (2558) พบว่า ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมและการสอนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ (5Es) ประกอบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากรายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (Ordinary National Educational Test: O-Net) วิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2565-2566 พบว่านักเรียนโรงเรียนวาริน ชำราบ ได้คะแนนเฉลี่ย 27.73 และ 26.35 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบผลต่างในปี 2565-2566 ทำให้มีคะแนนลดลง -1.38 คะแนน เปรียบเทียบผลต่างระดับชาติ 2565-2566 ทำให้มีคะแนนลดลง -1.23 คะแนน ซึ่งจะเห็นได้ว่าคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 โดยคะแนนเฉลี่ยแต่ละปีการศึกษาลดลงต่ำกว่าเกณฑ์ จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่า คุณภาพการศึกษาทั้งด้านวิชาการและคุณลักษณะของนักเรียนยังไม่น่าพอใจในการจัดการศึกษา ต้องมีการสร้างเสริมทักษะสมรรถนะให้กับเด็กและเยาวชนของชาติ เนื่องจากนักเรียนขาดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ จากการวิเคราะห์ข้อสอบวิชาวิทยาศาสตร์ (O-NET) พบว่าข้อสอบส่วนใหญ่จะเน้นกระบวนการคิดและแก้ปัญหา จึงควรแก้ไขโดยการจัดการเรียนการสอนเน้นให้นักเรียนได้ฝึกใช้กระบวนการคิดและแก้ปัญหาเพิ่มมากขึ้นซึ่งมีกระบวนการที่สามารถเน้นกระบวนการคิดและแก้ปัญหา คือทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการผ่านการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (STEM Education) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นแนวทางที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของเยาวชนไทย เนื่องจากกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษามีความสอดคล้องและเหมาะสมกับการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ โดยสามารถพัฒนาทักษะของนักเรียนได้ในระดับที่ดีสูงขึ้นกว่าเดิม ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาหาวิธีการแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนแบบเดิม เพื่อพัฒนาคุณภาพอย่างเป็นระบบและยั่งยืน (โรงเรียนวารินชำราบ, 2566)

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจที่จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่องโครงสร้างของพืช เนื่องจากเป็นเนื้อหาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่อนข้างต่ำและยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ ที่มุ่งหวังให้เกิดขึ้นกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษากับการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ เรื่องโครงสร้างของพืช ในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ เรื่องโครงสร้างของพืช ก่อนเรียนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องโครงสร้างของพืช ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา เรื่องโครงสร้างของพืช ในรายวิชาชีววิทยา

การบททวนวรรณกรรม

ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2556) ได้กล่าวว่าในการศึกษาวิทยาศาสตร์จำเป็นต้องใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อนำไปสู่การค้นหา ความรู้ จากการสำรวจตรวจสอบหรือการทดลอง ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ ประกอบไปด้วย 5 ดังนี้

1. การตั้งสมมติฐาน เป็นการคิดหาคำตอบล่วงหน้าก่อนจะทำการทดลองโดยอาศัยการสังเกต ความรู้และประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐานคำตอบที่คิดล่วงหน้า ซึ่งยังไม่ทราบหรือยังไม่เป็นหลักการ กฎ หรือทฤษฎีมาก่อน ซึ่งสมมติฐานหรือคำตอบที่คิดไว้ล่วงหน้ามักกล่าวไว้เป็นข้อความที่บอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตามสมมติฐานที่ตั้งไว้อาจถูกหรือผิดก็ได้ ซึ่งจะทราบภายหลังการทดลอง โดยมีการหาคำตอบเพื่อสนับสนุนหรือคัดค้านสมมติฐานที่ตั้งไว
2. การกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ เป็นการกำหนดความหมายและขอบเขตของสิ่งต่างๆ (ที่อยู่ในสมมติฐานที่ต้องทดลอง) ให้เข้าใจตรงกัน และสามารถสังเกตหรือวัดได้
3. การกำหนดและควบคุมตัวแปร เป็นการกำหนดตัวแปรต้น ตัวแปรตามและตัวแปรที่ต้องการควบคุมในสมมติฐานหนึ่งๆ การควบคุมตัวแปรเป็นการควบคุมสิ่งอื่น ๆ นอกเหนือจากตัวแปรต้น ถ้าหากไม่ควบคุมให้เหมือนกันก็จะทำให้ผลการทดลองคลาดเคลื่อน
4. การทดลอง สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่การทดลองแบบแบ่งกลุ่ม เปรียบเทียบการทดลองแบบไม่แบ่งกลุ่มเปรียบเทียบ และการทดลองแบบลองผิดลองถูก การทดลองเป็นกระบวนการเพื่อหาคำตอบหรือการทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การออกแบบการทดลอง การปฏิบัติการทดลอง และการบันทึกผลการทดลอง
5. การตีความหมายข้อมูลและลงข้อสรุป โดยการตีความหมายข้อมูลคือการแปลความหมายหรือการบรรยายลักษณะและสมบัติของข้อมูลที่มีอยู่ ส่วนการลงข้อสรุปคือการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลทั้งหมด

การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2557) ได้กล่างถึงการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา คือ กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมศาสตร์ผสมผสานกับวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ เพื่อพัฒนาด้านความรู้ ความเข้าใจและฝึกทักษะทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ของผู้เรียนมี 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ระบุปัญหา (Problem Identification) เป็นการทำความเข้าใจปัญหาหรือความท้าทาย วิเคราะห์เงื่อนไขหรือข้อจำกัดของสถานการณ์ปัญหา เพื่อกำหนดขอบเขตของปัญหาซึ่งจะนำไปสู่การสร้างชิ้นงานหรือวิธีการในการแก้ปัญหา

2. รวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา (Related Information Search)เป็นการรวบรวมข้อมูลและแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการแก้ปัญหาและประเมินความเป็นไปได้ ข้อดีและข้อจำกัด

3. ออกแบบวิธีการแก้ปัญหา (Solution Design) เป็นการประยุกต์ใช้ข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องเพื่อการออกแบบชิ้นงานหรือวิธีการในการแก้ปัญหา โดยคำนึงถึงทรัพยากร ข้อจำกัดและเงื่อนไขตามสถานการณ์ที่กำหนด

4. วางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา (Planning and Development) เป็นการกำหนดลำดับขั้นตอนของการสร้างชิ้นงานหรือวิธีการ แล้วลงมือสร้างชิ้นงานหรือพัฒนาวิธีการเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา

5. ทดสอบ ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขวิธีการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน (testing, evaluation and design improvement) เป็นการทดสอบและประเมินการใช้งานของชิ้นงานหรือวิธีการ โดยผลที่ได้อาจนำมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมที่สุด

6. นำเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน (Presentation)เป็นการนำเสนอแนวคิดและขั้นตอนการแก้ปัญหาของการสร้างชิ้นงานหรือการพัฒนาวิธีการให้ผู้อื่นเข้าใจและได้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาต่อไป

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามแนวคิดของ Bloom (1982) ถือวาสิ่งใดก็ตามที่มีปริมาณอยู่จริงสิ่งนั้นสามารถวัดได้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก็อยู่ภายใต้กรอบแนวคิดดังกลาวซึ่งผลการวัดจะเป็นประโยชนในการประเมินระดับความรู ทักษะและเจตคติของผู้เรียน ซึ่งจำแนกตัวองคความรูในเนื้อหาที่ต้องการวัดและคุณลักษณะของพฤติกรรมออกตามความเชื่อ 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นกระบวนการต่าง ๆ ด้านสติปัญญาและสมอง

2. ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) เป็นพฤติกรรมทางด้านจิตใจ ซึ่งจะเกี่ยวกับค่านิยม ความรู้สึก ความซาบซึ้ง ทัศนคติ ความเชื่อ ความสนใจ และคุณธรรม พฤติกรรมของผู้เรียนในด้านนี้อาจจะไม่เกิดขึ้นทันที ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องใช้วิธีปลูกฝังโดยจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และสอดแทรกสิ่งที่ดีงามอยู่ตลอดเวลา เพื่อทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนเปลี่ยนไปในแนวทางที่พึงประสงค์พฤติกรรมด้านจิตพิสัย

3. ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ที่บ่งถึงความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่ว พฤติกรรมด้านนี้จะเห็นได้จากกระทำซึ่งแสดงผลของการปฏิบัติออกมาได้โดยตรง โดยมีเวลาและคุณภาพของงานเป็นตัวชี้ระดับของทักษะที่เกิดว่ามีมากน้อยเพียงใด

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าได้กำหนดขอบเขตไว้ ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 3 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 86 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/6 โรงเรียนวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 32 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ คือ กิจกรรมการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา

2.2 ตัวแปรตาม คือ

1) ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ

2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3) ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา

แบบแผนการวิจัยแบบทดลอง ในครั้งนี้ คือแบบกลุ่มทดลองกลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One group pretest – posttest design) (Campbell & Stanley, 1963)

ตารางที่ 1 รูปแบบแผนการวิจัยเชิงทดลอง ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

O_1	O_2	X
ความหมายของสัญลักษณ์		
O_1 หมายถึง การสอบก่อนเรียน (pretest)	O_2 หมายถึง การสอบหลังเรียน (posttest)	X หมายถึง การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

$$IOC = (\frac{\sum R}{N})$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R"$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ค่าความเที่ยงหรือความเชื่อมั่น (Test reliability) ของแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้สูตร KR 20 (Kuder Richardson – 20) บุญชม ศรีสะอาด (2556)

$$kR\text{-}20 = \left[\frac{k}{k-1}\right]\left[1-\frac{\sum pq}{s^2}\right]$$

เมื่อ KR- 20 แทน ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ

K แทน จำนวนข้อสอบ

P แทน สัดส่วนของผู้ตอบถูกในแต่ละข้อ

Q แทน สัดส่วนของผู้ตอบผิดในแต่ละข้อ (q = 1 – p)

s^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งฉบับ

ค่าความยากง่าย (Difficulty) ของแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน บุญชม ศรีสะอาด (2556)

$$P = \frac{H + L}{N}$$

เมื่อ p แทน ค่าความยาก

H แทน จำนวนคนตอบถูกในกลุ่มคะแนนสูง

L แทน จำนวนคนตอบถูกในกลุ่มคะแนนต่ำ

N แทน จำนวนคนกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำรวมกัน

ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ของแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน บุญชม ศรีสะอาด (2556)

$$R = \frac{H - L}{N}$$

เมื่อ r แทน ค่าอำนาจจำแนก

H แทน จำนวนคนตอบถูกในกลุ่มคะแนนสูง

L แทน จำนวนคนตอบถูกในกลุ่มคะแนนต่ำ

N แทน จำนวนคนกลุ่มสูงหรือกลุ่มต่ำรวมกัน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา เรื่องโครงสร้างของพืช ในรายวิชาชีววิทยา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวารินชำราบ จำนวน 6 แผนการจัดการเรียนรู้ ใช้เวลาทั้งสิ้น 24 ชั่วโมง โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์อยู่ระหว่าง 0.80-1.00

2. แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง โครงสร้างของพืช ในรายวิชาชีววิทยา จำนวน 30 ข้อ และไปทดลองใช้ (Try-Out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 1 ห้องเรียน ที่ไม่ใช่ตัวอย่าง และไปทดลองใช้ (Try-Out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 1 ห้องเรียน ที่ไม่ใช่ตัวอย่าง โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 และมีค่าความยากเท่ากับ 0.05-0.75 ค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 0.29-0.57

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่องโครงสร้างของพืช ในรายวิชาชีววิทยา จำนวน 30 ข้อ และไปทดลองใช้ (Try-Out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 1 ห้องเรียน ที่ไม่ใช่ตัวอย่าง โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93 และมีค่าความยากเท่ากับ 0.36-0.70 ค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 0.29-0.71

4. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา เรื่องโครงสร้างของพืช ในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 12 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทดลองการจัดการเรียนรู้ตามแนวสะเต็มศึกษา โดยดำเนินการสอนในคาบเรียนการสอนปกติตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (pretest) ด้วยแบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ ซึ่งข้อสอบจะครอบคลุมทั้ง 5 ทักษะ ได้แก่ 1) ตั้งสมมติฐาน 2) กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ 3) กำหนดและควบคุมตัวแปร 4) กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ และ 5) การตีความหมายข้อมูลและข้อสรุป และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องโครงสร้างของพืช ซึ่งข้อสอบจะครอบคลุมพฤติกรรม 6 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ความจำ 2) ความเข้าใจ 3) การนำไปใช้ 4) การวิเคราะห์ 5) การสังเคราะห์ และ 6) การประเมินค่า ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวคิดของ (Bloom's Taxonomy) วัดโดยใช้แบบทดสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก แบ่งออกเป็นแบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ จำนวน 30 ข้อ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องโครงสร้างของพืช จำนวน 30 ข้อ ไปทดสอบกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 32 คน

2. ผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องโครงสร้างของพืช โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวสะเต็มศึกษา จำนวน 6 แผน เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวสะเต็มศึกษาตามขั้นตอนทั้ง 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ระบุปัญหา 2) รวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา 3) ออกแบบวิธีการแก้ปัญหา 4) วางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา 5) ทดสอบประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขวิธีการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน และ 6) นำเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน

ตารางที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา

กิจกรรม	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ตามแนวสะเต็มศึกษา	ภาพกิจกรรม
Model โครงสร้างของพืช	**ขั้นที่ 1 ระบุปัญหา (Problem identification)** ครูผู้สอนนำเข้าสู่การกำหนดปัญหาโดยใช้สถานการณ์ดังนี้ "ในโรงเรียนแห่งหนึ่งเป็นโรงเรียนต้นแบบที่ใช้ในการอบรมเกี่ยวกับชีววิทยาของพืช ในการส่งเสริมเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการซึ่งโรงเรียนจะต้องมีวิธีการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการ เรียนรู้วิทยาศาสตร์ และเน้นการเรียนรู้แบบ Active learning โดยการทำปฏิบัติการเป็นกลุ่ม ในการส่งเสริมและพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ แต่ปัญหาที่พบคือหลังจากการอบรมเสร็จสิ้นแล้ว ผู้เข้าอบรมยังไม่สามารถทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างภายในและภายนอกของพืชได้" นักเรียนจะมีวิธีการในการแก้ไขปัญหานี้อย่างไร	

กิจกรรม	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ตามแนวสะเต็มศึกษา	ภาพกิจกรรม
	ขั้นที่ 2 รวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา (Related information search) 1. นักเรียนในแต่ละกลุ่มร่วมกันสืบค้นและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างของพืชจากนั้นนำมาอภิปรายร่วมกันภายในกลุ่ม เพื่อนำข้อสรุปไปออกแบบกิจกรรม 2. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันทำปฏิบัติการทดลอง เรื่อง โครงสร้างภายในของพืช โดยให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาโครงสร้างภายในและภายนอกของพืช ภายใต้กล้องจุลทรรศน์	
	ขั้นที่ 3 ออกแบบวิธีการแก้ปัญหา (Solution design) นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันออกแบบโครงสร้าง Model ของพืช พร้อมทั้งวัสดุอุปกรณ์ พร้อมนำเสนอผลการออกแบบของแต่ละกลุ่ม	
	ขั้นที่ 4 วางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา (Planning and development) นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันวางแผนแบ่งหน้าที่กันในการสร้าง Model ของพืช ตามที่ออกแบบไว้	
	ขั้นที่ 5 ทดสอบ ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขวิธีการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน (Testing, evaluation and design improvement) นักเรียนนำโครงสร้าง Model ของพืช มาให้เพื่อนต่างกลุ่มศึกษาดูโครงสร้าง ถาม - ตอบ เกี่ยวกับ Model ที่นักเรียนสร้างขึ้น	
	ขั้นที่ 6 นำเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน (Presentation) นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานและวิธีการแก้ปัญหาจากนั้นให้นักเรียน แต่ละกลุ่มประเมินผลงานซึ่งกันและกัน	

3. ผู้วิจัยดำเนินการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา เรื่อง โครงสร้างของพืช ของทุกแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งจะประเมินในช่วงที่นักเรียนทำกิจกรรมด้วยวิธีการสังเกตและจดบันทึกโดยใช้แบบประเมินพัฒนาการทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ

4. เมื่อนักเรียนเรียนครบทุกแผนจากนั้นให้นักเรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา เรื่องโครงสร้างของพืช ในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งวัดได้จากแบบประเมินความพึงพอใจมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเนื้อหาของโครงสร้างของพืช โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา 2) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา 3) ด้านเทคโนโลยีและอุปกรณ์การเรียนรู้ 4) ด้านเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้

5. ทดสอบหลังเรียน (posttest) โดยใช้แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ จำนวน 30 ข้อ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 30 ข้อไปทดสอบกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 32 คน

6. นำคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน มาวิเคราะห์ข้อมูลเป็นลำดับต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. ตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (Index of Objective Congruence: IOC)

2. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โครงสร้างของพืช โดยใช้ค่าสถิติค่าเฉลี่ย (“$\bar{x}$”) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โครงสร้างของพืช ก่อนการจัดการเรียนรู้ตามแนวสะเต็มศึกษา และหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวสะเต็มศึกษา ใช้สถิติ (Paired Samples t-test)

3. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความพึงพอใจตอการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบสะเต็มศึกษาโดยใช้ค่าสถิติค่าเฉลี่ย (“$\bar{x}$”) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษากับการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ เรื่องโครงสร้างของพืช ในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 5 ตามเกณฑ์ 80/80

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษากับการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ เรื่องโครงสร้างของพืชในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ตามเกณฑ์ 80/80

กระบวนการ/ผลลัพธ์	N	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	ค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2)
ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	32	240	210.59	6.25	87.75
ค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)	32	30	26.06	2.45	86.88

จากตาราง 3 ผลการวิเคราะห์หาค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ ที่ใช้กิจกรรมการเรียนรู้ โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา เรื่องโครงสร้างของพืช ในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยจากการทำกิจกรรมระหว่างเรียนในแต่ละแผน จำนวน 6 แผน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 210.59 จากคะแนนเต็ม 240 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 87.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6.25 มีคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบวัดทักษะ

กระบวนการวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการและวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเท่ากับ 26.06 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 86.88 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.45 แสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา เรื่องโครงสร้างของพืช ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.75/86.88 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ เรื่องโครงสร้างของพืช ก่อนเรียนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ เรื่องโครงสร้างของพืช ก่อนเรียนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	df	t	Sig. (2 tailed)
ทดสอบก่อนเรียน	30	11.31	1.96	31	18.87*	.00
ทดสอบหลังเรียน	30	23.44	2.86			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

จากตารางที่ 4 พบว่าผลการเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ เรื่อง โครงสร้างของพืช ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 11.31 และหลังเรียนเท่ากับ 23.44 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.96 และ 2.86

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ รายทักษะ เรื่อง โครงสร้างของพืช ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ขั้นบูรณาการ	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ยก่อนเรียน		ค่าเฉลี่ยหลังเรียน		ความต่างของคะแนน	t	Sig. (2 tailed)
		$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.			
1.ทักษะการตั้งสมมติฐาน	6	1.63	.66	4.91	.59	3.28	24.05*	.00
2. ทักษะการกำหนดและการควบคุมตัวแปร	6	1.41	.61	4.47	.57	3.06	19.74*	.00
3. ทักษะการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ	6	1.19	.40	4.59	.61	3.40	28.96*	.00
4. ทักษะการทดลอง	6	1.34	.48	5.06	.08	3.72	25.89*	.00
5. ทักษะการตีความข้อมูลและลงข้อสรุป	6	1.34	.48	4.38	.55	3.04	26.51*	.00
รวม	**30**	**6.91**	**2.63**	**23.41**	**1.81**	**16.50**	**70.06***	**.00**

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

จากตารางที่ 5 พบว่าผลการเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ รายทักษะก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา พบว่า มีคะแนนหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดยมีรวมคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 6.91 และ 23.41 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.63 และ 1.81

3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องโครงสร้างของพืช ก่อนและหลังการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

ตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องโครงสร้างของพืช ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	df	t	Sig. (2 tailed)
ทดสอบก่อนเรียน	30	11.97	1.33	31	35.96*	.00
ทดสอบหลังเรียน	30	25.56	1.46			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

จากตารางที่ 6 พบว่าการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องโครงสร้างของพืช ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 11.97 และหลังเรียนเท่ากับ 25.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.33 และ 1.46

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา เรื่องโครงสร้างของพืช ในรายวิชาชีววิทยา

ตารางที่ 7 ผลศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา เรื่องโครงสร้างของพืช ในรายวิชาชีววิทยา

ข้อที่	รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	แปลความหมาย
1	ด้านเนื้อหาของโครงสร้างของพืช โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา	4.67	1.03	มากที่สุด
2	ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา	4.75	.86	มากที่สุด
3	ด้านเทคโนโลยีและอุปกรณ์การเรียนรู้	4.58	1.02	มากที่สุด
4	ด้านเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้	4.56	.92	มากที่สุด

จากตารางที่ 7 ผลศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา เรื่องโครงสร้างของพืช ในรายวิชาชีววิทยา พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านเท่ากับ 4.64 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.96 อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือด้านกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (“$\bar{x}$”= 4.75) ด้านเนื้อหาของโครงสร้างของพืช โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (“$\bar{x}$”= 4.71) ด้านเทคโนโลยีและอุปกรณ์การเรียนรู้ (“$\bar{x}$”= 4.69) และด้านเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ (“$\bar{x}$”= 4.63) ซึ่งความพึงพอใจของนักเรียนในแต่ละด้านอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษากับการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ เรื่องโครงสร้างของพืช ในรายวิชาชีววิทยา ตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ เรื่อง โครงสร้างของพืช ก่อนเรียนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา 3) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โครงสร้างของพืช ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา เรื่องโครงสร้างของพืช ในรายวิชาชีววิทยา ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวารินชำราบ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 32 คน ที่ได้มาโดยสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling)

1. ผลการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษากับการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ เรื่องโครงสร้างของพืช ในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.75/86.88 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ เรื่องโครงสร้างของพืช ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และเมื่อเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ รายทักษะก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า มีคะแนนหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องโครงสร้างของพืช ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนเท่ากับ 11.97 และ 25.56

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็ม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 โดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องโครงสร้างของพืช โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ในรายวิชาชีววิทยาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นสำคัญมาอภิปรายดังนี้

1. ผลการศึกษาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษากับการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน เรื่องโครงสร้างของพืช ในรายวิชาชีววิทยาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ตามเกณฑ์ 80/80 มีคะแนน ในส่วนของการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการหลังเรียนร้อยละ 86.88 แสดงว่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนิษฐา ภูดวงจิตร (2564) ได้ศึกษาการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5E ร่วมกับเทคนิค POE เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.07/82.98 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ เรื่องโครงสร้างของพืช ก่อนและหลังการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีคะแนนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการก่อนและหลังเรียนเท่ากับ 11.31 หลังเรียน 23.44 จากคะแนนเต็ม 30 เมื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา พบว่าหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา เป็นการจัดการเรียนการสอนเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางช่วยเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงการบูรณาการความรู้จากหลากหลายสาขาวิชา และยังช่วยส่งเสริมให้มีความพร้อมสำหรับการทำงานในอนาคตที่เน้นเทคโนโลยีและนวัตกรรม ผู้วิจัยมีความเข้าใจในหลักการจัดการเรียนแบบสะเต็มศึกษาเป็นอย่างดี สามารถที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา โดยในขั้นที่ 1 ระบุปัญหา (problem identification) นักเรียนจะได้กำหนดปัญหาจากสถานการณ์ที่ครูผู้สอนกำหนดให้ เพื่อให้นักเรียนได้วิเคราะห์สถานการณ์และสรุปหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา มาเชื่อมโยงในในขั้นที่ 2 ในการรวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา (related information search) และลงมือทำปฏิบัติการทดลองเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบ Model โครงสร้างของพืช โดยใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ 5 ทักษะ ได้แก่ ทักษะการตั้งสมมติฐาน ทักษะการกำหนดและการควบคุมตัวแปร ทักษะการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ ทักษะการทดลอง และทักษะการตีความข้อมูลและลงข้อสรุป ขั้นที่ 3 ออกแบบวิธีการแก้ปัญหา (solution design) ในขั้นนี้นักเรียนแต่ละกลุ่มจะได้ออกแบบโครงสร้าง Model ของพืช พร้อมทั้งวัสดุอุปกรณ์ พร้อมนำเสนอผลการออกแบบของแต่ละกลุ่มหลังจากได้รวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา และข้อสรุปในการแก้ไขปัญหา จากขั้นที่ 1-2 ขั้นที่ 4 วางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา (planning and development) หลังจากนักเรียนได้ออกแบบ โครงสร้าง Model ของพืช ในขั้นที่ 3 แล้ว นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันวางแผนแบ่งหน้าที่กันในการสร้าง Model ของพืช ตามที่ออกแบบไว้ ขั้นที่ 5 ทดสอบ ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขวิธีการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน (testing evaluation and design improvement) นักเรียนนำโครงสร้าง Model ของพืช มาให้เพื่อนต่างกลุ่มศึกษาดูโครงสร้าง ถาม-ตอบ เกี่ยวกับ Model ที่สร้าง ขั้นที่ 6 นำเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน (presentation) นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานและวิธีการแก้ปัญหา จากนั้นให้นักเรียน แต่ละกลุ่มประเมินผลงานซึ่งกันและกัน เพื่อนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงแก้ไขชิ้นงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jitraksil et al. (2018) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา เรื่อง แรงการเคลื่อนที่และพลังงาน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ เรื่อง โครงสร้างของพืช โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เป็นรายทักษะ พบว่า มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนเท่ากับ 6.91 และ 23.41 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายทักษะ พบว่าทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 5.06 คือ 1. ทักษะการทดลอง นักเรียนได้ลงมือทำปฏิบัติการทดลองจริง ทำให้สามารถออกแบบทำปฏิบัติการการทดลองได้ ทำปฏิบัติการทดลองเป็นลำดับขั้นตอน และมีการใช้อุปกรณ์ในการทำปฏิบัติการการทดลองได้ถูกต้อง ที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ต้องการศึกษาจากการทำปฏิบัติการทดลองจากสถานการณ์การทำปฏิบัติการทดลอง เรื่อง โครงสร้างภายในของพืช พบว่านักเรียนสามารถทำปฏิบัติการทดลองได้อย่างถูกต้อง เป็นลำดับขั้นตอนก่อนหลัง เช่น การนำตัวอย่างพืชใบเลี้ยงคู่ (หญ้าละออง) และใบเลี้ยงเดียว (กก)

มาตัดตามขวางให้เป็นแผ่นบาง ๆ และนำวางลงบนแผ่นสไลด์จากนั้นหยดน้ำเปล่าลงไป 1 หยด แล้วปิดแผ่นสไลด์ จากนั้นนำไปตรวจสอบภายใต้กล้องจุลทรรศน์ รองลงมา คือ 2. ทักษะการตั้งสมมติฐาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.91 นักเรียนสามารถตั้งสมมติฐานหรือการคาดคะเนคำตอบที่มีความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ต้องการศึกษาจากทำปฏิบัติการการทดลองได้ เช่น การทำปฏิบัติการทดลอง เรื่อง โครงสร้างภายในของพืช โดยการนำตัวอย่างพืชใบเลี้ยงคู่ (หญ้าละออง) และใบเลี้ยงเดียว (กก) มาตัดตามขวางให้เป็นแผ่นบาง ๆ และนำวางลงบนแผ่นสไลด์ จากนั้นหยดน้ำเปล่าลงไป 1 หยด แล้วปิดแผ่นสไลด์ จากนั้นนำไปตรวจสอบภายใต้กล้องจุลทรรศน์ ทำให้นักเรียนเห็นโครงสร้างมัดท่อลำเลียง (Vascular bundle) และเนื้อเยื่อภายในเซลล์ที่แตกต่างกัน ซึ่งทำให้นักเรียนสามารถตั้งสมมติฐานได้ คือ พืชที่มีการเรียงตัวของมัดท่อลำเลียงที่มีลักษณะเป็นวงกลมภายในเซลล์เป็นพืชใบเลี้ยงคู่ ส่วนพืชที่มีการเรียงตัวของมัดท่อลำเลียงที่มีลักษณะกระจายทั่วเซลล์เป็นพืชใบเลี้ยง 3. ทักษะการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 นักเรียนสามารถที่จะกำหนดนิยามเกี่ยวกับขอบเขตของการทดลองได้ เช่น จากการทำปฏิบัติการทดลอง เรื่องโครงสร้างภายในของพืช นักเรียนเห็นโครงสร้างใดบ้างภายในเซลล์พืช เช่น โฟลเอ็ม จากนั้นให้นักเรียนนิยาม โฟลเอ็ม หมายถึงอะไร นักเรียนสามารถตอบได้อย่างถูกต้องว่า เป็นกลุ่มที่ลำเลียงสารอาหารที่สังเคราะห์ขึ้นที่ใบไปยังส่วนต่าง ๆ ของพืช 4. ทักษะการกำหนดและควบคุมตัวแปร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 นักเรียนสามารถกำหนดควบคุมตัวแปรต่าง ๆ โดยอาศัยความรู้หรือประสบการณ์เดิมได้จากการทำปฏิบัติการทดลอง เรื่องโครงสร้างภายในของพืช 5. ทักษะการตีความหมายข้อมูลและการลงข้อสรุป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 ไม่ว่าผลที่แสดงออกมาจะเป็นตาราง แผนภาพหรือกราฟ นักเรียนสามารถตีความหมายข้อมูลและการลงข้อสรุปได้ จากการทำปฏิบัติการทดลองเรื่อง โครงสร้างภายในของพืช เนื่องจากนักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอนด้วยตนเอง นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาและสามารถสรุปผลการทดลองได้ถูกต้องด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวรรณ ฉัตรมณีรุ่งเจริญ และฮานิสา วาฮะ (2567) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผลของการเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการของนักเรียนก่อนเรียน ระหว่าง และหลังการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาจากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่า คะแนนทดสอบหลังใช้แบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ ของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.01

3. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องโครงสร้างของพืช ก่อนและหลังการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนเท่ากับ 11.97 และ 25.56 จากคะแนนเต็ม 30 เนื่องมาจากลักษณะของการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาที่เน้นให้มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง การคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาเชิงระบบ ซึ่งส่งเสริมการบูรณาการองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรม และคณิตศาสตร์เข้าด้วยกัน ส่งผลให้นักเรียนสามารถเข้าใจโครงสร้างภายในของพืชได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น นอกจากนี้ การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติด้วยตนเองช่วยกระตุ้นให้เกิดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ เช่น ทักษะการตั้งสมมติฐาน ทักษะการกำหนดและการควบคุมตัวแปร ทักษะการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ ทักษะการทดลอง และทักษะการตีความข้อมูลและลงข้อสรุป ซึ่งส่งผลต่อการสร้างองค์ความรู้ที่มั่นคงและสามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญญารัตน์ รัตนหิรัญ (2562) ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามแนวสะเต็มศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความ

ร้อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนเท่ากับ 12.91 และ 16.86

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็ม โดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด เมื่อวิเคราะห์รายด้านพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจมากที่สุดคือ 1. ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.75 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความพึงพอใจและเกิดการเรียนรู้ในกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้อย่างชัดเจน เนื่องจากกิจกรรมในรูปแบบ stem สนับสนุนให้นักเรียนได้ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ เช่น ทักษะการตั้งสมมติฐาน ทักษะการกำหนดและการควบคุมตัวแปร ทักษะการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ ทักษะการทดลอง และทักษะการตีความข้อมูลและลงข้อสรุปซึ่งเป็นการฝึกกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งผ่านการลงมือปฏิบัติจริงและการแก้ปัญหา รองลงมาคือ 2. ด้านเนื้อหาของโครงสร้างของพืช โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 แสดงว่านักเรียนเข้าใจเนื้อหาทางชีววิทยาเรื่องโครงสร้างของพืชได้ดี อาจเป็นเพราะเนื้อหาถูกออกแบบให้เชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงผ่านการจัดการเรียนรู้แบบ stem ซึ่งช่วยให้นักเรียนสามารถเห็นความสำคัญของความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน และยังสามารถใช้ความรู้ดังกล่าวในการประยุกต์แก้ปัญหาได้จริง 3. ด้านเทคโนโลยีและอุปกรณ์การเรียนรู้ 4.58 แสดงว่าการใช้เทคโนโลยีต่างๆ (เช่น อุปกรณ์ทดลอง เครื่องมือดิจิทัล หรือสื่อมัลติมีเดีย) ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4. ด้านเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 แม้ว่าจะได้คะแนนในระดับ มากที่สุด แต่ค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดใน 4 ด้าน อาจสะท้อนถึงความท้าทายในการบริหารเวลาภายในชั่วโมงเรียน เนื่องจากกิจกรรมในรูปแบบ stem มักต้องใช้เวลาหลายขั้นตอนในการดำเนินการ เช่น การวางแผน ทดลอง วิเคราะห์ และนำเสนอ อาจทำให้บางกลุ่มรู้สึกว่าเวลาไม่เพียงพอ อย่างไรก็ตาม ยังแสดงให้เห็นว่านักเรียนรับรู้ถึงความสำคัญของกิจกรรมและเห็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้แม้จะมีข้อจำกัดด้านเวลา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรรณภา อ่างทอง และคณะ (2563) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานตามแนวทางสะเต็มศึกษา พบว่า เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานตามแนวทางสะเต็มศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.70

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องโครงสร้างของพืช โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ในรายวิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ครั้งนี้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรส่งเสริมให้ได้ฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นที่ 14 คือ ทักษะการสร้าแบบจำลอง ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยและครูผู้สอนสามารถออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ได้คิดและสร้างแบบจำลองทางชีววิทยา เช่น การจำลองการลำเลียงน้ำและแร่ธาตุในพืช เพื่อกระตุ้นให้เกิดความเข้าใจเชิงระบบมากยิ่งขึ้น

2. ควรศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาในบริบทของเนื้อหาอื่นทางชีววิทยาเช่น หน่วยการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศ หรือพันธุกรรม เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการในหัวข้อที่มีความหลากหลาย โดยใช้การจัดการเรียนรู้สะเต็ม

3. ครูผู้สอนควรทำความเข้าใจเนื้อหาพร้อมทั้งศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาเพื่อให้สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการอย่างแท้จริง

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ทุกท่านที่ให้อำนวยความสะดวกให้กับคณะผู้วิจัย และขอขอบคุณอาจารย์ สาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีทุกท่านที่ที่ช่วยเหลือและให้ความร่วมมือในการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โครงสร้างของพืช โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ในรายวิชาชีววิทยา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.

กนิษฐา ภูดวงจิตร. (2564). การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค POE เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. *วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา, 18*(4), 113–128.

ธัญญารัตน์ รัตนหิรัญ. (2562). *การจัดการเรียนรู้ตามแนวสะเต็มศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 9).* กรุงเทพฯ: บริษัท สุวีริยาสาส์น จำกัด.

ปาริชาติ ประเสริฐสังข์. (2561). *แนวโน้มการสอนคณิตศาสตร์ในศตวรรษที่ 21.* ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา.

พรรณวิไล ชมชิด. (2560). *พฤติกรรมการสอนวิทยาศาสตร์.* มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.

โรงเรียนวารินชำราบ. (2566). *รายการประเมินตนเอง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ โรงเรียนวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี.*

วรรณภา อ่างทอง, บังอร แถวโนนงิ้ว, และ ประสาท เนืองเฉลิม. (2563). การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานตามแนวทางสะเต็มศึกษา. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 14*(1), 91–103.

ศิริวรรณ ฉัตรมณีรุ่งเจริญ, และ ฮานิสา วาฮะ. (2567). การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ศรีนครินทรวิโรฒ, 25*(1), 135–154.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2557). *การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา.* กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2556). *คู่มือการใช้หลักสูตรวิทยาศาสตร์สำหรับอนาคตชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สกสค.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579.* กรุงเทพฯ: พริกหวานฐา กราฟิก.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2560). *การวิจัยทางการศึกษา: แนวคิดและกระบวนการ.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัจฉรา เปรมปรีดา. (2558). *ผลของการใช้เกมและการสอนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ประกอบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเจตคติด้านพหุวัฒนธรรม เรื่องระบบร่างกายมนุษย์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Bloom, B. S. (1982). *Human characteristics and school learning.* New York, NY: McGraw-Hill.

Campbell, D. T., & Stanley, J. C. (1963). *Empirical and quasi-experimental design for research.* Houghton Mifflin Company.

Jitraksil, W., Pansuppawat, T., & Choosup, N. (2018). Development of the science process skills using learning management of STEM Education entitled “Force, Motion, and Energy” science substance group, Mathayom Suksa 1. *Journal of Curriculum and Instruction Sakon Nakhon University, 10*(27), 87–97.

Phornphisutthimas, S. (2008). The development of scientific process skills in students through inquiry-based learning. *Journal of Science and Mathematics Education, 2*(1), 45-60.

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

การพัฒนาโมเดลแก้จนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำ กรณีศึกษา ตำบลดงครั่งน้อย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

Developing A Holistic and Targeted Poverty Alleviation Model: A Case Study of Dong Khrang Noi Subdistrict, Kaset Wisai District, Roi Et

ปรมัตถ์ โพดาพล[1], พูนสุข จันทศิลป์[2], พิมพ์ชนก ไพรีพินาศ[3], วรพจน์ พรหมจักร[4], อาทิตย์ บุดดาดวง[5*]

Paramat Phodapon[1], Poonsuk Jantasin[2], Pimchanok Paireepinas[3], Worapoj Promjuk[4], Artit Buddadung[5*]

[1,2,3,4,5*]ภาควิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

[1,2,3,4,5*]Department of Humanities and Social Sciences, Faculty of Liberal Arts and Science, Roi Et Rajabhat University

[*]Corresponding author; E-mail: arthit@reru.ac.th.

Received 2 December 2025 Revised 20 December 2025

Accepted 23 December 2025 Available Online 28 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษากระบวนการคัดเลือกครัวเรือนยากจนให้ได้เป้าหมายที่แท้จริงเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำในพื้นที่ตำบลดงครั่งน้อย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด และ 2) เพื่อพัฒนาโมเดลแก้จนที่ตอบโจทย์ความต้องการของและมีความเป็นไปได้ตามสภาพจริงของครัวเรือนยากจนเป้าหมาย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการศึกษาวิจัยแบบการมีส่วนร่วม (PAR) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยครัวเรือนยากจนในพื้นที่เป้าหมายจำนวน 48 ครัวเรือนโดยใช้ การสุ่มแบบหลายขั้นตอน และผู้นำชุมชนจำนวน 15 คนโดยการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง 10 คำถาม เพื่อใช้ในการสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อสอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจน การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างกับผู้นำชุมชน และ แบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง 15 ข้อ เพื่อในการระดมสมองเพื่อออกแบบโมเดลแก้จน ข้อมูลจะถูกวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหาอย่างเป็นระบบ (Content Analysis)

ผลการศึกษาพบว่า เพื่อให้สามารถคัดเลือกครัวเรือนยากจนที่แท้จริงเข้าร่วมโครงการและร่วมออกแบบและพัฒนาโมเดลแก้จน (Operating model/Pilot project) ให้เหมาะสมกับบริบทและสอดคล้องกับความต้องการของครัวเรือนยากจน รวมทั้งมีโอกาสประสบความสำเร็จได้สูงและใช้ได้จริงในพื้นที่ทีมผู้วิจัยได้รวมกันออกแบบกระบวนการคัดเลือกครัวเรือนยากจนในพื้นที่ตำบลดงครั่งน้อย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เป็น 4 ขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลครัวเรือนยากจนด้วย ระบบสารสนเทศ PPP CONNEXT 2) ขั้นตอนการจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) 3) ขั้นตอนการสอบทานข้อมูลครัวเรือนกลุ่มเป้าหมายร่วมกับผู้นำชุมชน และ 4) ขั้นตอนการสำรวจความสนใจในการเข้าร่วมพัฒนาโมเดลแก้จนจากครัวเรือนกลุ่มเป้าหมาย

เพื่อพัฒนาโมเดลแก้จนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนให้เหมาะสมกับบริบท และสอดคล้องกับความต้องการของครัวเรือนยากจนและมีโอกาสประสบความสำเร็จได้สูงและใช้ได้จริงในพื้นที่ คณะผู้วิจัยได้จัดประชุมเพื่อระดมสมองกลุ่มตัวอย่าง (Brainstorming) โดยใช้แบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) เป็นแนวคำถามประกอบการระดมสมองของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 48 ครัวเรือนเพื่อออกแบบโมเดล แก้จน (Operating model/Pilot project) จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลุ่มเป้าหมายมีมติเห็นพ้องต้องกันในการเลือกโมเดลพืชผักเพื่อชีวิตและโมเดลเกษตรทางเลือกเป็นโมเดลที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และเมื่อมีการประชุมระดมสมองเพื่อหารือกับกลุ่มเป้าหมาย สำหรับการกำหนดแนวทางและรูปแบบในการนำโมเดลพืชผัก เพื่อชีวิตและโมเดลเกษตรทางเลือกมาใช้ในการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มครัวเรือนเป้าหมาย พบว่า ผลจากการระดมสมองของครัวเรือนเป้าหมาย จากโมเดล “พืชผักเพื่อชีวิต” จำนวน 19 ครัวเรือน เสนอให้มีการปลูกผักปลอดภัยแบบยกแคร่ เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องคุณภาพของดินและการไม่มีที่ดิน โดยเห็นว่าควรมีการให้ความรู้เรื่อง เทคนิค การทำปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ แหล่งน้ำ โรคพืช และเทคนิคการเตรียมดิน และจากโมเดล “เกษตรทางเลือก” ครัวเรือนยากจน จำนวน 29 ครัวเรือน เสนอให้เลี้ยงไก่โดยใช้กรงตับ เพราะสามารถวางในพื้นที่แคบได้ การดูแลก็สามารถ ทำได้แบบง่ายๆ ที่ประชุมจึงมีมติเป็นเอกฉันท์ในการเลี้ยงไก่ไข่โดยใช้กรงตับ นอกจากนี้ทางกลุ่มเป้าหมายได้เสนอให้มีการให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงไก่ไข่โดยใช้กรงตับ การทำอาหารไก่เพื่อลดต้นทุนเรื่องอาหาร และการดูแลไก่จากโรคระบาด

คำสำคัญ: กระบวนการคัดเลือกครัวเรือนยากจนที่แท้จริง, โมเดลแก้จน

ABSTRACT

This study aimed to (1) investigate the process of selecting poor households in Dong Khrang Noi Sub-district, Kaset Wisai District, Roi Et Province, and (2) develop a pilot poverty alleviation model tailored to the context of the area. A qualitative research design using the Participatory Action Research (PAR) process was applied in this study. The study sample consisted of 48 poor households in the target area, selected using multi-stage sampling, and 15 community leaders, selected using purposive sampling. Data collection tools included a 10-question semi-structured questionnaire for focus group discussions to verify information on poor households, unstructured interviews with community leaders, and a 15-question semi-structured questionnaire for brainstorming to design a poverty reduction model. Data will be analyzed using systematic content analysis.

It was found that to select accurately poor households to participate in the program and co-design and develop a poverty alleviation model that is suitable for the context and meets the needs of poor households, as well as has a high chance of success and is practical in the area, the research team has designed a process for selecting poor households in Dong Krang Noi Subdistrict, Kaset Wisai District, Roi Et Province, into 4 steps as follows: 1) Analyzing data on poor households using the PPP CONNEXT information system, 2) Conducting focus group discussions, 3) Reviewing target household data with 15 community leaders, and 4) Surveying the interest of target households in participating in the development of the poverty alleviation model.

To develop a poverty alleviation model suitable for the local context and aligned with the needs of poor households, with a high likelihood of success and practicality in the area. The research team organized a brainstorming session with the sample group using a semi-structured interview as a guide for brainstorming with a sample of 48 households to design the poverty alleviation model. The brainstorming discovered that the "Vegetables for Life" model and the "Alternative Agriculture" model were suitable for the sample group. When a field brainstorming session was held to discuss with the sample group the guideline and plans for implementing the "Vegetables for Life" model and the "Alternative Agriculture" model to generate income for the sample households, the results showed that from the "Vegetables for Life" model, 19 poor households proposed raised-bed vegetable farming to address issues of soil quality and lack of land. They believed that knowledge should be provided on techniques for making fertilizer, seeds, water sources, plant diseases, and soil preparation techniques. While the "Alternative Agriculture" model, 29 poor households proposed Caged-layer poultry production because they can be placed in narrow spaces and care can be done easily. In addition, the sample group proposed providing knowledge on raising laying hens in cages, making chicken feed to reduce food costs, and caring for chickens against epidemics.

Keywords: The Process of Selecting Truly Poor Households, Poverty Alleviation Model

บทนำ

การบรรลุเป้าหมายแห่งการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals) หรือ SDGs ซึ่งเป็นการกำหนดเป้าหมายจากองค์การสหประชาชาติ (United Nation : UN) โดยวางเป้าหมายในการขจัดความยากจนขั้นรุนแรงและความหิวโหย (No Poverty) ทั้งปวงให้หมดไปจากโลกนี้ ในปี ค.ศ. 2030 (พ.ศ.2573) นับเป็นสัญญาณที่ดีในการแก้ไขปัญหาความยากจนร่วมกันของนานาชาติ ท่ามกลางปัญหาความยากจนที่ยังปรากฏอยู่ตามนิยามในเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งพิจารณาที่ระดับรายได้หรือฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคล ว่ามีรายได้ไม่เพียงพอกับการดำรงชีพได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำ หรือมีรายได้ต่ำกว่ามาตรฐานคุณภาพชีวิตขั้นต่ำ ที่ยอมรับได้ในแต่ละสังคม นอกจากนี้ความยากจนที่มี ในปัจจุบันยังได้ครอบคลุมถึงมิติอื่น ๆ ที่ไม่ได้หมายเพียงรายได้หรือตัวเงิน หากแต่ครอบคลุมถึงการขาดแคลนที่อยู่อาศัย การขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข การขาดโอกาสด้านการศึกษา การไม่มีงานทำ การไร้ซึ่งอำนาจ ตลอดจนการตกอยู่ในความเสี่ยงและความหวาดกลัว (World Bank, 2008) สำหรับจังหวัดร้อยเอ็ดได้ดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้สอดรับกับนโยบายของส่วนกลางและของจังหวัด ดังนี้ 1) การจัดตั้งศูนย์อำนวยการปฏิบัติการขจัดความยากจนและพัฒนาชนบทตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดร้อยเอ็ด (ศจพ.จ.รอ.) โดยดำเนินกิจกรรมคลินิกอาชีพแก้จนคนร้อยเอ็ด ลดความเหลื่อมล้ำ น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติเพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะอาชีพแก่ครัวเรือนยากจนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้แก่ครัวเรือนยากจนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์และมีรายได้เพิ่มขึ้นพ้นเกณฑ์ จปฐ. พร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน หมู่บ้าน ตำบลที่มีครัวเรือนยากจนเป้าหมาย เป็นคลินิกอาชีพให้คำปรึกษา แนะนำ ส่งเสริมสนับสนุน พัฒนาทักษะ องค์ความรู้ มีเมนูอาชีพให้เลือกในการประกอบอาชีพ

และการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีดำเนินงาน คือ การสร้างทีมปฏิบัติการขับเคลื่อนการดำเนินงาน กิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการการเตรียมความพร้อมทีมปฏิบัติการขับเคลื่อนการดำเนินงาน กิจกรรมคัดเลือกคลินิกอาชีพ (ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง) คัดเลือกครัวเรือนเป้าหมาย (จัดเวทีทบทวน) จัดตลาดนัดอาชีพและแรงงาน (สาธิตอาชีพ คลินิกอาชีพ และส่งเสริมการตลาด) ส่งเสริม สนับสนุนการเพิ่มทักษะ พัฒนาศักยภาพครัวเรือนเป้าหมาย องค์ความ (ติดอาวุธ) ณ คลินิกอาชีพ (ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง) ติดตามประเมินผล/คัดเลือก Best Practice ระดับอำเภอ และจัดมหกรรมประกาศความสำเร็จครัวเรือนต้นแบบ 2) การดำเนินการตามยุทธศาสตร์จังหวัดร้อยเอ็ดเพื่อขับเคลื่อนกลไกการแก้ไขปัญหาความยากจน ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับอำเภอมีวัตถุประสงค์ เพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรและรายได้ให้กับเกษตรกร เพื่อส่งเสริมสินค้าและผลิตภัณฑ์โอทอป OTOP & SMEs เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ พัฒนาและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งองค์ความรู้เทคโนโลยี เพื่อเพิ่มสมรรถนะการประกอบอาชีพของประชาชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพและผู้ประกอบการ เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือนยากจน 3) โครงการพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อย เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม กิจกรรมพัฒนาอาชีพและรายได้ของคนยากจน (จังหวัดร้อยเอ็ด) โดยมีวัตถุประสงค์ คือ พัฒนาศักยภาพ ทีมปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับอำเภอ ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงิน และส่งเสริมการประกอบอาชีพให้แก่ครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยให้มีรายได้เพิ่มขึ้น (สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด, 2564)

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลครัวเรือนยากจนในพื้นที่อำเภอเกษตรวิสัย โดยกระบวนการพัฒนาโมเดลแก้จนในพื้นที่ตำบลนำร่อง คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยเริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลทุนฐานดำรงชีพ กับข้อมูลบริบทของอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด รวมถึงทบทวนเกณฑ์ที่หน่วยบริหารและจัดการทุนวิจัยและนวัตกรรม ด้านการพัฒนาพื้นที่ (บพท.) หน่วยผู้สนับสนุนทุนวิจัยของโครงการนี้ และได้คัดเลือกพื้นที่ตำบลดงครั่งน้อยอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นตำบลนำร่อง แล้วกำหนดพื้นที่เป้าหมาย โดยมุ่งนำเอากลุ่มครัวเรือนกลุ่มที่อยู่ลำบาก (กลุ่ม 2) และกลุ่มที่อยู่พอได้ (กลุ่ม 3) จากระบบฐานข้อมูล PPPCONNEXT (Practical Poverty Provincial Connext) ซึ่งเป็นระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัดที่พัฒนาโดย บพท เข้าร่วมโครงการ ซึ่งข้อมูลของตำบลดงครั่งน้อย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จากระบบ PPPCONNEXT จากครัวเรือนคนจน ทั้ง 13 หมู่บ้าน พบว่ามีจำนวนครัวเรือน 167 ครัวเรือนและมีสมาชิกในครัวเรือนดังกล่าว รวม 908 คน มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 2.36 ซึ่งอยู่ในระดับอยู่ยาก จากข้อมูลดังกล่าว เป็นฐานสนับสนุนที่ดีที่คณะผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลมาใช้เพื่อคัดเลือกหากลุ่มครัวเรือน ยากจนที่แท้จริงเพื่อร่วมกันออกแบบและพัฒนาโมเดลแก้จนที่ตอบโจทย์บริบทและความต้องการของกลุ่มเป้าที่แท้จริงต่อไป

คณะผู้วิจัยได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงผู้นำชุมชนที่ช่วยเหลือในการสอบทานรายชื่อและให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับครัวเรือนกลุ่มเป้าหมาย กลุ่ม 2 และ 3 ที่เข้าร่วมโมเดลแก้จนในครั้งนี้ และดำเนินการวิเคราะห์รายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลทุนฐานดำรงชีพของตำบลดงครั่งน้อยอย่างละเอียด มีการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลจริงร่วมกับผู้นำชุมชน ประชุมหารือร่วมกัน วิเคราะห์แผนจังหวัด ประชุมคัดกรองและจัดทำรายละเอียดข้อมูลครัวเรือนที่สนใจเข้าร่วมโครการ (Poverty profile) คัดกรองเหลือผู้อาสาสมัครเข้าร่วมในโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนต่อไป

จากความสำคัญและปัญหาข้างต้น การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาถึงกระบวนการในการคัดเลือกหากลุ่มครัวเรือนยากจนที่แท้จริงจากครัวเรือนยากจนในระดับอยู่ยากจากข้อมูลในระบบ PPPCONNEXT ในตำบลดงครั่งน้อย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อร่วมกันออกแบบและพัฒนาโมเดลแก้จนที่ตอบโจทย์บริบทและความต้องการของกลุ่มเป้าที่แท้จริง เนื่องจากรูปแบบโมเดลแก้จนที่ผ่านมามักถูกออกแบบโดยหน่วยงานภาครัฐ และมุ่งนำไปใช้ใน

การแก้ไขปัญหาในภาพร่วมโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในด้านพื้นที่หรือตัวบุคคลของกลุ่มเป้าหมายทำให้ความพยามยามในการแก้ไขปัญหาของแต่ละพื้นที่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้การศึกษานี้ยังมุ่งเน้นการนำเอาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เข้าไปช่วยพัฒนา และยกระดับครัวเรือนยากจนให้มีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ผ่านกระบวนการพัฒนาโมเดลแก้จนที่บูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัย หน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาในพื้นที่เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของคนจนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ลดความเหลื่อมล้ำ และเพิ่มความเท่าเทียมอย่างยั่งยืนให้กับคนในชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการคัดเลือกครัวเรือนยากจนให้ได้เป้าหมายที่แท้จริงเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำในพื้นที่ตำบลดงครั่งน้อย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อพัฒนาโมเดลแก้จนที่ตอบโจทย์ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและมีความเป็นไปได้ตามสภาพจริงของในพื้นที่ตำบลดงครั่งน้อย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ดเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนให้กับครัวเรือนยากจนเป้าหมาย

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและมิติของความยากจนกับการพัฒนาเชิงพื้นที่

ปัญหาความยากจน เป็นปัญหาสำคัญที่ท้าทายในหลายพื้นที่ทั่วโลก โดยเฉพาะในชุมชนชนบทที่ทรัพยากรมีจำกัดและโอกาสในการสร้างรายได้ไม่เพียงพอ โดยพบว่าความยากจนเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่มีความซับซ้อนและครอบคลุมหลายมิติ ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงมิติด้านรายได้ หากแต่รวมถึงการขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร การศึกษา การสาธารณสุข การมีงานทำ ตลอดจนการขาดอำนาจในการกำหนดชีวิตของตนเอง (World Bank, 2008) งานศึกษาด้านการพัฒนาสังคมร่วมสมัยจึงเสนอให้มองความยากจนในลักษณะ “ความยากจนหลายมิติ” (Multidimensional Poverty) ซึ่งสะท้อนสภาพความเปราะบางของครัวเรือนในบริบทที่แตกต่างกันในบริบทของพื้นที่ชนบท ความยากจนมักสัมพันธ์กับข้อจำกัดด้านทรัพยากรการผลิต โอกาสทางเศรษฐกิจ และศักยภาพของครัวเรือนการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างมีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ (Area-based Analysis) ที่คำนึงถึงบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนเป็นสำคัญ (Scoones, 1998)

แนวคิดทุนหลากหลายมิติ (Livelihood Assets Framework) เป็นกรอบวิเคราะห์ที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในการศึกษาความยากจนและการพัฒนาชนบท โดยมองว่าความสามารถในการดำรงชีพของครัวเรือนขึ้นอยู่กับทุนสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนกายภาพ ทุนเศรษฐกิจ ทุนธรรมชาติ และทุนสังคม (Narayan et al., 2000; Scoones, 1998) กรอบแนวคิดดังกล่าวช่วยให้การประเมินสถานะความยากจนมี ความรอบด้าน และสามารถนำไปสู่การออกแบบมาตรการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับศักยภาพและข้อจำกัดของแต่ละครัวเรือน งานวิจัยด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนในประเทศไทยพบว่า การใช้ข้อมูลทุนหลากหลายมิติร่วมกับการมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยลดปัญหาการตกหล่นของกลุ่มเป้าหมาย และเพิ่มประสิทธิภาพของการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญ (พิมพ์ชนก ไพรีพินาศและคณะ, 2025)

ปัจจุบันประเทศไทยและอีกหลายประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทยังพบว่าครัวเรือนจำนวนมากอยู่ในสภาวะรายได้ต่ำและขาดโอกาสทางเศรษฐกิจ (World Bank, 2021) ดังนั้นการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องดำเนินการทั้งในระดับโครงสร้างและระดับปัจเจก ซึ่งแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องอาศัยการวิเคราะห์บริบทเฉพาะของชุมชนและศักยภาพของครัวเรือนแต่ละกลุ่ม (Scoones, 1998) รวมทั้งการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องใช้โมเดลที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นและศักยภาพของครัวเรือน (พิมพ์ชนก ไพรีพินาศและคณะ, 2025) ดังนั้น หลายงานวิจัยจึงแนะนำการใช้กรอบการวิเคราะห์ทุนหลากหลายมิติ ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ ทุนเศรษฐกิจ และทุนสังคม ในการประเมินสถานการณ์ความเป็นอยู่และวางแผนแก้ไขปัญหาได้อย่างมีเป้าหมายชัดเจน

ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชน

ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งจากภายในชุมชนมองว่า ชุมชนเป็นฐานสำคัญของการพัฒนามากกว่าการพึ่งพาการช่วยเหลือจากภายนอกเพียงอย่างเดียว แนวคิดดังกล่าวให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน การใช้ทรัพยากรในพื้นที่ และการพัฒนาอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น (Todaro & Smith, 2020) ทั้งนี้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ถือเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหาการออกแบบแนวทางแก้ไข ไปจนถึงการประเมินผล (Chambers, 1994; Reason & Bradbury, 2008) กระบวนการดังกล่าวช่วยให้การพัฒนาไม่เป็นเพียงการ “ให้ความช่วยเหลือ” แต่เป็นการ “เสริมพลัง” (Empowerment) ให้ครัวเรือนยากจนสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาของตนเองได้

การพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) และโมเดลเศรษฐกิจ BCG กับการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงบูรณาการ

การแก้ไขปัญหาความยากจนในบริบทชนบทจำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิดการพัฒนาที่มองความยากจนในลักษณะหลายมิติ และให้ความสำคัญกับศักยภาพของครัวเรือนและบริบทเชิงพื้นที่ งานวิจัยนี้ใช้เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยเฉพาะ SDG 1 (No Poverty) และ SDG 2 (Zero Hunger) เป็นกรอบเป้าหมายเชิงนโยบาย เพื่อชี้ทิศทางของการพัฒนาไปสู่การลดความยากจนควบคู่กับการสร้างความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืน ในขณะเดียวกันโมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio–Circular–Green Economy) ได้ถูกนำมาใช้เป็นกลไกเชิงปฏิบัติในการแปลงเป้าหมายของ SDGs ให้สอดคล้องกับบริบทระดับพื้นที่ โดยเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพอย่างคุ้มค่า การหมุนเวียนทรัพยากร และการพัฒนาอาชีพที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม กรอบแนวคิด BCG ช่วยให้การออกแบบกิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนสามารถเชื่อมโยงมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกันอย่างเป็นรูปธรรม และการบูรณาการกรอบแนวคิด SDGs และ BCG ในงานวิจัยนี้ จึงนำไปสู่การพัฒนา “โมเดลแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงพื้นที่” ที่มุ่งเสริมสร้างความสามารถในการดำรงชีพของครัวเรือนยากจนผ่านการเพิ่มรายได้ การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร การลดต้นทุนการผลิต และการพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับศักยภาพของครัวเรือน โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการออกแบบและขับเคลื่อนโมเดลดังกล่าว ดังนั้น กรอบแนวคิดการวิจัยนี้ตั้งอยู่บนฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเศรษฐกิจฐานราก โดยมองว่าการแก้ไขปัญหาความยากจนที่มีประสิทธิภาพต้องเป็นกระบวนการบูรณาการที่เชื่อมโยงเป้าหมายเชิงนโยบาย กลไกการพัฒนา และบริบทเชิงพื้นที่เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโมเดลแก้จนเชิงพื้นที่

ในบริบทของประเทศไทย มีงานวิจัยจำนวนมากที่ได้เน้นย้ำถึงบทบาทของอาชีพเกษตรกรรมทางเลือก โดย Juntanapong & Saengngoen (2020) ได้กล่าวถึงการเลี้ยงไก่ไข่ในกรงตับและการปลูกผักยกแคร่ที่ไม่มีการใช้สารเคมี ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่ช่วยลดต้นทุน เพิ่มผลิตภาพ และสอดคล้องกับพื้นที่จำกัดอย่างชนบทไทย ซึ่งการเลี้ยงไก่ไข่ในระบบกรงตับเป็นหนึ่งในรูปแบบที่ได้รับการยอมรับว่าเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และทรัพยากรที่มีจำกัด เพราะสามารถควบคุมสภาพแวดล้อม ลดปัญหาโรคและการสูญเสียจากสัตว์ป่าได้ดี (Kongpracha et al., 2019) นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้เกษตรกรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างเหมาะสม (Chambers, 1994)

นอกจากนั้น การวิจัยของ Putnam (2000) ชี้ให้เห็นถึงประเด็นการเสริมสร้างทุนสังคมในชุมชนการพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายในชุมชนเป็นซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมบทบาทของครัวเรือนในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยงานวิจัยด้านนี้ชี้ให้เห็นว่าชุมชนที่มีทุนสังคมแข็งแรงมีโอกาสในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่าชุมชนที่ขาดทุนสังคม นอกจากนี้ยังช่วยให้การจัดการความเสี่ยงต่างๆ เป็นไปได้ดีขึ้น เช่น การรับมือกับโรคระบาดในสัตว์เลี้ยง หรือภัยธรรมชาติอื่น ๆ

งานวิจัยนี้จึงนำเสนอการใช้ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ PPP CONNEXT ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางดิจิทัลที่ช่วยในการประเมินสถานะความยากจนอย่างแม่นยำและรวดเร็ว โดยเฉพาะในพื้นที่ตำบลที่มีความหลากหลายของข้อมูล (พิมพ์ชนก ไพรีพินาศและคณะ, 2025) รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการเชิงลึกและตอบโจทย์บริบทท้องถิ่นซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาโมเดลแก้จนได้ตรงจุดและมีประสิทธิผลสูง โดยเน้นความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่เพื่อสร้างความยั่งยืนของโครงการ (Reason & Bradbury, 2008) ทั้งนี้ มิติด้านความยั่งยืนและการเข้าร่วมของชุมชนในการดำเนินงานยังถูกกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในทฤษฎีพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งยืนยันว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนจนถึงการติดตามประเมินผลเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้โครงการพัฒนาเชิงพื้นที่ประสบผลสำเร็จในระยะยาว (Pretty, 1995)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ กระบวนการศึกษาวิจัยแบบการมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยมีวิธีการดำเนินงาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ครัวเรือนยากจนในตำบลดงครั่งน้อย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 167 ครัวเรือน โดยมีสมาชิกในครัวเรือน จำนวน 908 คนซึ่งได้มาจากระบบสารสนเทศที่เรียกว่า PPP CONNEXT ซึ่งเป็นระบบฐานข้อมูลที่สามารถแสดงผลข้อมูลครัวเรือนยากจนในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพทุน 5 มิติ ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนกายภาพ ทุนเศรษฐกิจ ทุนธรรมชาติและทุนทางสังคมพร้อมทั้งวิเคราะห์และแสดงผลให้ทราบว่าแต่ละทุนแต่ละครัวเรือนมีความจนอยู่ในระดับใด ซึ่งมีจำนวน 4 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 อยู่ลำบาก ระดับที่ 2 อยู่ยาก ระดับที่ 3 อยู่พอได้ ระดับที่ 4 อยู่ดีของกลุ่มเป้าหมายเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำต่อไป และผู้นำชุมชนในตำบลดงครั่งน้อย ประกอบด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้านนักพัฒนาชุมชน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่ได้เข้าร่วมโครงการเสริมสร้างและพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ของจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 30 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 2 กลุ่มได้แก่

2.1 ครัวเรือนยากจนในพื้นที่ตำบลดงครั่งน้อย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 48 ครัวเรือน ซึ่งได้มาจากการการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 คัดเลือกครัวเรือนยากจนในตำบลดงครั่งน้อย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ที่อยู่ในระดับอยู่ยาก จำนวน 167 ครัวเรือนจาก ระบบสารสนเทศที่เรียกว่า PPP CONNEXT

ขั้นตอนที่ 2 จัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากตัวแทนของ 167 ครัวเรือนยากจนเพื่อสอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจนอีกครั้ง ทำให้เหลือครัวเรือนเป้าหมายจำนวน 119 ครัวเรือน

ขั้นตอนที่ 3 สัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) กับผู้นำชุมชนทั้ง 15 คนเพื่อสอบทานถึงครัวเครือนที่ยากจนจริง ๆ โดยพบครัวเรือนยากจนแท้จริงจำนวน 76 ครัวเรือน

ขั้นตอนที่ 4 คัดกรองโดยความสมัครใจของกลุ่มเป้าหมาย พบว่ามีครัวเรือนที่สมัครใจเข้าร่วมประชุมเพื่อออกแบบโมเดลแก้จนจำนวน 48 ครัวเรือน

2.2 ผู้นำชุมชนในตำบลดงครั่งน้อย จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกจากผู้นำชุมชนทั้ง 13 หมู่บ้านจากตำบลดงครั่งน้อย ที่ได้รับรางวัลผู้นำในการเปลี่ยนแปลงชนะเลิศหนึ่งเดียวของประเทศที่มีการมอบรางวัลโดยรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย เมื่อเดือน กรกฎาคม 2564 ซึ่งประกอบด้วย กำนัน1คน ผู้ใหญ่บ้าน 13 คน และ นักพัฒนาชุมชนจำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ระบบสารสนเทศ PPP CONNEXT ซึ่งเป็นระบบฐานข้อมูลที่สามารถแสดงผลข้อมูลครัวเรือนยากจนในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพพัฒนา โดยกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) โดยมีหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) เป็นเจ้าของระบบข้อมูล

2. แบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) เพื่อเป็นแนวคำถามประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อสอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจนจำนวน 10 ข้อ เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนและวิเคราะห์ศักยภาพทุน 5 มิติ ของกลุ่มเป้าหมายเพื่อคัดเลือกครัวเรือนยากจนให้ได้เป้าหมายที่แท้จริงนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำต่อไป

3. การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) โดยการสัมภาษณ์ พูดคุยอย่างเป็นธรรมชาติ ไม่มีคำถามที่ตายตัว กับผู้นำชุมชนทั้ง 15 คน เกี่ยวกับครัวเรือนยากจนทั้ง 167 ครัวเรือนเพื่อสอบทานถึงครัวเรือนที่ยากจนจริง ๆ เป็นแนวทางในการพูดคุย

4. แบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) เพื่อเป็นแนวคำถามประกอบการระดมสมอง (Brainstorming) 15 ข้อ ของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อออกแบบโมเดลแก้จน (Operating model/Pilot project) ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา บริบทของคนจนกลุ่มเป้าหมาย และ ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเป็น 2 ระยะตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 กระบวนการคัดเลือกครัวเรือนยากจนในพื้นที่ตำบลดงครั่งน้อย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1.1 มอบหมายผู้รับผิดชอบตรวจสอบข้อมูลครัวเรือนยากจนในพื้นที่ตำบลดงครั่งน้อย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ดจากระบบสารสนเทศ PPP CONNEXT

1.2 จัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากตัวแทนของ 167 ครัวเรือนยากจน โดยใช้แบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) จำนวน 10 ข้อ เพื่อเป็นแนวคำถามประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อสอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจนอีกครั้ง เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน และวิเคราะห์ศักยภาพทุน 5 มิติของกลุ่มเป้าหมายซ้ำเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการคัดเลือกครัวเรือนยากจนให้ได้เป้าหมายที่แท้จริง

1.3 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) กับผู้นำชุมชนทั้ง 15 คน โดยผู้สัมภาษณ์จะใช้เพียงหัวข้อกว้าง ๆ เกี่ยวกับครัวเรือนนอยากจนทั้ง 167 ครัวเรือน เป็นการพูดคุยอย่างเป็นธรรมชาติ ไม่มีคำถามที่ตายตัว เพื่อสอบทานถึงครัวเครือนที่ยากจนจริงๆ เป็นแนวทางในการพูดคุย

1.4 ทีมนักวิจัยและผู้นำชุมชนทั้ง 15 คน ช่วยกันวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลทั้งสามด้านได้แก่ ข้อมูลจาก PPP CONNEXT ข้อมูลจากจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และข้อมูลจากการพูดคุยกับผู้นำมาใช้ในการตัดสินใจเลือกครัวเรือนยากจนที่ยากจนจริง ๆ และพร้อมรับความช่วยเหลือจากโครงการนี้

ระยะที่ 2 การพัฒนาโมเดลแก้จนในพื้นที่นำร่องเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนให้กับครัวเรือนเป้าหมาย คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดระดมสมองกลุ่มตัวอย่าง (Brainstorming) โดยใช้แบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) เป็นแนวคำถามประกอบการระดมสมองของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 48 ครัวเรือน เพื่อออกแบบโมเดลแก้จน (Operating model/Pilot project) ให้เหมาะกับบริบทพื้นที่ และสอดคล้องกับความต้องการของครัวเรือนยากจน และมีโอกาสประสบความสำเร็จได้สูงและใช้ได้จริงในพื้นที่

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยข้อมูลจาก 4 ด้านดังนี้ 1) ข้อมูลจากระบบสารสนเทศ PPP CONNEXT 2) ข้อมูลจากแบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ที่เป็นแนวคำถามประกอบ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อสอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจนจำนวน 10 ข้อ 3) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) โดยการสัมภาษณ์ พูดคุยอย่างเป็นธรรมชาติ ไม่มีคำถามที่ตายตัว กับผู้นำชุมชนทั้ง 15 คน และ 4) ข้อมูลจากแบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ที่ใช้เป็นแนวคำถามประกอบการระดมสมอง (Brainstorming) ของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อออกแบบโมเดลแก้จน (Operating model/Pilot project)

การวิเคราะห์ข้อมูลชุดที่ 2-4 วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหาอย่างเป็นระบบ (Content Analysis) เพื่อหาความหมาย รูปแบบ หรือประเด็นที่ซ่อนอยู่เพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 2 ข้อ

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการคัดเลือกครัวเรือนยากจนเพื่อพัฒนาโมเดลแก้จนในพื้นที่ตำบลดงครั่งน้อย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

เพื่อให้สามารถคัดเลือกครัวเรือนยากจนที่แท้จริงเข้าร่วมโครงการและร่วมออกแบบและพัฒนาโมเดลแก้จน (Operating model/Pilot project) ให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และสอดคล้องกับความต้องการของครัวเรือนยากจน รวมทั้งมีโอกาสประสบความสำเร็จได้สูงและใช้ได้จริงในพื้นที่ ทีมผู้วิจัยได้รวมกันออกแบบกระบวนการคัดเลือกครัวเรือนยากจนในพื้นที่ตำบลดงครั่งน้อย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลครัวเรือนยากจนด้วยระบบสารสนเทศ PPP CONNEXT คณะผู้วิจัยได้มอบหมายให้ผู้รับผิดชอบ ใช้ระบบสารสนเทศ PPP CONNEXT ซึ่งเป็นระบบฐานข้อมูลที่สามารถแสดงผลข้อมูลครัวเรือนยากจนในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาโดย กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์

วิจัยและนวัตกรรม (อว.) โดยมี หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) เป็นเจ้าของระบบข้อมูล ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของตำบลดงครั่งน้อย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จากระบบ PPP CONNEXT จากครัวเรือนคนจนทั้ง 13 หมู่บ้าน พบว่ามีจำนวนครัวเรือน 167 ครัวเรือนและมีสมาชิกในครัวเรือนดังกล่าวรวม 908 คน มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 2.36 ซึ่งอยู่ในระดับอยู่ยาก จากข้อมูลดังกล่าว เป็นฐานข้อมูลสนับสนุนที่ดีที่คณะผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลมาใช้เพื่อคัดเลือกหากลุ่มครัวเรือนยากจนที่แท้จริง เพื่อร่วมกันออกแบบและพัฒนาโมเดลแก้จนที่ตอบโจทย์บริบทและความต้องการของกลุ่มเป้าที่แท้จริงต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผลการวิเคราะห์จากระบบ PPP CONNEXT กลุ่มผู้วิจัยได้ขอตัวแทนจาก 167 ครัวเรือนยากจน และใช้แบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) จำนวน 10 ข้อ เพื่อเป็นแนวคำถามประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) เพื่อสอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจนอีกครั้ง โดยการเก็บข้อมูลเชิงลึกประเด็นศักยภาพชุมชน บริบทพื้นที่ และศักยภาพทุน 5 มิติของกลุ่มเป้าหมายเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการคัดเลือกครัวเรือนยากจนให้ได้เป้าหมายที่แท้จริงและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำต่อไป ผลจากขั้นตอนที่ 2 ทีมผู้วิจัยได้เลือกระดับกลุ่มคนจนอย่างเจาะจง (Purposive sampling) 2 กลุ่มคือ กลุ่มอยู่ยากและกลุ่มพออยู่ได้ ดังนั้น จึงเหลือเพียงกลุ่มครัวเรือนคนจนในระดับ 2 จำนวน 42 ครัวเรือน และระดับ 3 จำนวน 77 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 119 ครัวเรือน 614 คน ภายใต้ทุนทางด้านเศรษฐกิจที่ทางทีมผู้วิจัยมองว่าควรนำมาเข้าสู่โครงการแก้จน เพื่อลดปัญหาและช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้กับครัวเรือนยากจน

ขั้นตอนที่ 3 การสอบทานข้อมูลครัวเรือนกลุ่มเป้าหมายร่วมกับผู้นำชุมชน จากผลการคัดเลือกครัวเรือนยากจนในขั้นตอนที่ 2 ครัวเรือนคนจนในระดับ 2 จำนวน 42 ครัวเรือน และระดับ 3 จำนวน 77 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 119 ครัวเรือน สมาชิก 614 คน จาก 13 หมู่บ้าน เพื่อให้ได้มาซึ่งกลุ่มครัวเรือนยากจนที่แท้จริงและอยู่ในเป้าหมายของการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ ทีมผู้วิจัยได้เพิ่มขั้นตอนที่ 3 คือการสอบทานข้อมูลครัวเรือนกลุ่มเป้าหมายร่วมกับผู้นำชุมชน ทั้ง 15 คนอีกครั้ง โดยการใช้รูปแบบการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เพื่อตรวจสอบรายชื่อครัวเรือนที่ยากจนที่แท้จริงและเพิ่มรายชื่อครัวเรือนที่ยากจนแต่ไม่ได้มีชื่ออยู่ในระบบข้อมูลที่ผู้นำให้การยืนยันถึงฐานะความยากจนของครัวเรือน เพื่อป้องกันการตกหล่นของคนจนในชุมชนภายใต้เกณฑ์ของกลุ่มคนจนที่ทางคณะผู้วิจัยได้กำหนดไว้ รวมทั้งขอข้อมูลเชิงลึกบางประการของครัวเรือนยากจน เช่น ปัญหาด้านสุขภาพ ลักษณะนิสัยและความประพฤติที่เห็นได้ในชุมชนความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เพื่อประเมินและคัดกรองครัวเรือนยากจน ซึ่งพิจารณาตามปัจจัยต่างๆ โดยเฉพาะศักยภาพของสมาชิกในครัวเรือน ที่สามารถเข้ามาร่วมพัฒนาได้ จากกระบวนการดังกล่าว ทำให้คณะผู้วิจัยได้รายชื่อที่ผ่านการคัดเลือกจากผู้นำท้องถิ่นเหลือเพียงจำนวน76 ครัวเรือน รวม 180 คน เพื่อนำไปสู่การวางแผนและวิเคราะห์กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับครัวเรือนยากจนเพื่อเข้าสู่กระบวนการการมีส่วนร่วมในการออกแบบโมเดลแก้จนต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การสำรวจความสนใจในการเข้าร่วมพัฒนาโมเดลแก้จนจากครัวเรือนกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้มั่นใจว่าโครงการนี้มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จสูงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการลงสำรวจพื้นที่จริงของครัวเรือนเป้าหมายรวมทั้งสอบถามความพร้อมในการเข้าร่วมโครงการ ผลการดำเนินการ พบว่า จากครัวเรือนที่เป็นเป้าหมายจริง จำนวน 76 ครัวเรือน ไม่สามารถติดต่อได้ จำนวน 1 ครัวเรือน ทำให้เหลือรายชื่อครัวเรือนเป้าหมายจำนวน 75 ครัวเรือน และเมื่อมีการตรวจทานรายชื่อครัวเรือน ทำให้ทราบว่ามีรายชื่อซ้ำกันอีกจำนวน 1 ครัวเรือน ทำให้เหลือครัวเรือนเป้าหมายที่จะต้องลงเก็บข้อมูลจำนวน 74 ครัวเรือน และเมื่อคณะผู้วิจัยลงเก็บข้อมูลในพื้นที่มีเพียง 70 ครัวเรือนที่ให้ข้อมูล อย่างไรก็ตามข้อมูลจากการลงพื้นที่พบว่า ครัวเรือนเป้าหมายทั้งหมด 70 ครัวเรือน

มีเพียง 61 ครัวเรือน ที่พร้อมจะเข้าร่วมโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน โดยครัวเรือนส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร และประสบปัญหาเรื่องคุณภาพของดิน และขาดน้ำในการทำการเกษตร คณะผู้วิจัยและผู้นำชุมชนทั้ง 15 คนได้ร่วมกันวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาโมเดลที่สามารถนำไปใช้ได้จริงและเหมาะกับบริบทของพื้นที่และบริบทของครัวเรือนเป้าหมาย รวมทั้งทักษะเดิมที่สามารถต่อยอดได้ ซึ่งสรุปได้ว่าเบื้องต้น โมเดลที่มีเหมาะและมีความเป็นไปได้กับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ โมเดลพืชผักเพื่อชีวิต และโมเดลเกษตรทางเลือก และเพื่อหาแนวทางและรูปแบบในการนำโมเดล ไปใช้จริงในพื้นที่ คณะผู้วิจัยได้จัดเวทีเพื่อระดมความคิดเห็นโดยทำหนังสือเชิญครัวเรือนเป้าหมาย 61 ครัวเรือน เข้าร่วมประชุมพูดคุยเพื่อร่วมหารือแนวทางและรูปแบบในการนำพัฒนาโมเดลแก้จนที่นำไปใช้ได้จริง อย่างไรก็ตามมีเพียง 48 ครัวเรือนเป้าหมายที่เข้าร่วมการประชุมครั้งนี้

ภาพที่ 1 แผนภาพสรุปขั้นตอนกระบวนการคัดกรองครัวเรือนยากจน

ที่มา : คณะผู้วิจัย, 2568

2. การพัฒนาโมเดลแก้จนในพื้นที่นำร่องเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนให้กับครัวเรือนยากจนในพื้นที่ตำบลดงครั่งน้อย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

เพื่อพัฒนาโมเดลแก้จนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนให้เหมาะสมกับบริบท และสอดคล้องกับความต้องการของครัวเรือนยากจน และมีโอกาสประสบความสำเร็จได้สูงและใช้ได้จริงในพื้นที่ คณะผู้วิจัยได้จัดประชุมเพื่อระดมสมองกลุ่มตัวอย่าง (Brainstorming) โดยใช้แบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) เป็นแนวคำถามประกอบการระดมสมองของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 48 ครัวเรือนเพื่อออกแบบโมเดลแก้จน จากการระดมสมองพบว่า มี 2 โมเดลที่เหมาะกับกลุ่มตัวอย่าง คือ

โมเดลพืชผักเพื่อชีวิต และโมเดลเกษตรทางเลือก โดยจากโมเดล “พืชผักเพื่อชีวิต” ครัวเรือนยากจนจำนวน 19 ครัวเรือน เสนอให้มีการปลูกผักปลอดภัย แบบยกแคร่ เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องคุณภาพของดินและการไม่มีที่ดิน โดยเห็นว่าควรมีการให้ความรู้เรื่อง เทคนิคการทำปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ แหล่งน้ำ โรคพืช และเทคนิคการเตรียมดิน และจากโมเดล “เกษตรทางเลือก” ครัวเรือนยากจน จำนวน 29 ครัวเรือน เสนอให้เลี้ยงไก่ไข่ แต่เนื่องจากข้อจำกัดของพื้นที่ทางคณะผู้วิจัยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญในเรื่องการเลี้ยงไก่ไข่ เพื่อให้ข้อเสนอแนะในการนำนวัตกรรมแบบง่ายๆ ที่กลุ่มเป้าหมายสามารถนำมาใช้เลี้ยงไก่ในบริเวณบ้านของตัวเองได้ โดยผู้เชี่ยวชาญได้เสนอให้เลี้ยงไก่โดยใช้กรงตับ

เพราะสามารถวางในพื้นที่แคบได้ การดูแลก็สามารถทำได้แบบง่ายๆ ที่ประชุมจึงมีมติเป็นเอกฉันท์ในการเลี้ยงไก่ไข่โดยใช้กรงตับ นอกจากนั้นกลุ่มเป้าหมายได้เสนอให้มีการให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงไก่ไข่โดยใช้กรงตับ การทำอาหารไก่เพื่อลดต้นทุนเรื่องอาหาร และการดูแลไก่จากโรคระบาด

สรุป

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1

เพื่อให้สามารถคัดเลือกครัวเรือนยากจนที่แท้จริงเข้าร่วมโครงการและร่วมออกแบบและพัฒนาโมเดลแก้จน (Operating model/Pilot project) ให้เหมาะสมกับบริบทและสอดคล้องกับความต้องการของครัวเรือนยากจน รวมทั้งมีโอกาสประสบความสำเร็จได้สูงและใช้ได้จริงในพื้นที่ คณะผู้วิจัยได้รวมกันออกแบบกระบวนการคัดเลือกครัวเรือนยากจนในพื้นที่ตำบลดงครั่งน้อย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลครัวเรือนยากจนด้วยระบบสารสนเทศ PPP CONNEXT

คณะผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากระบบสารสนเทศ PPP CONNEXT ซึ่งเป็นระบบฐานข้อมูลที่สามารถแสดงผลข้อมูลครัวเรือนยากจนในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นข้อมูลเริ่มต้นในการคัดเลือกครัวเรือนยากจนให้ได้เป้าหมายที่แท้จริง

ขั้นตอนที่2 การจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

การจัดสนทนากลุ่มจากตัวแทน 167 ครัวเรือนยากจนโดยใช้แบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกประเด็นศักยภาพชุมชน บริบทพื้นที่ และศักยภาพทุน 5 มิติ ของกลุ่มเป้าหมายซ้ำเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการคัดเลือกครัวเรือนยากจนให้ได้เป้าหมายที่แท้จริง

ขั้นตอนที่ 3 การสอบทานข้อมูลครัวเรือนกลุ่มเป้าหมายร่วมกับผู้นำชุมชน

การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) ผู้นำชุมชนทั้ง 15 คนเพื่อสอบทานข้อมูลครัวเรือนกลุ่มเป้าหมายและตรวจสอบรายชื่อครัวเรือนที่ยากจนที่แท้จริง และเพิ่มรายชื่อครัวเรือนที่ยากจนแต่ไม่ได้มีชื่ออยู่ในระบบข้อมูลที่ผู้นำให้การยืนยันถึงฐานะความยากจนของครัวเรือนเพื่อป้องกันการตกหล่นของคนจนในชุมชนภายใต้ในชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 การสำรวจความสนใจในการเข้าร่วมพัฒนาโมเดลแก้จนจากครัวเรือนกลุ่มเป้าหมาย

เพื่อให้มั่นใจว่าโครงการนี้มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จสูงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการลงสำรวจพื้นที่จริงเพื่อสำรวจบริบทของครัวเรือนเป้าหมายรวมทั้งสอบถามความพร้อมในการเข้าร่วมโครงการ

วัตถุประสงค์ข้อที่2

จากการจัดประชุมเพื่อระดมสมองกลุ่มตัวอย่าง (Brainstorming) ได้มีการพัฒนาโมเดลเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน 2 โมเดลคือ “โมเดลพืชผักเพื่อชีวิต” และ “โมเดลเกษตรทางเลือก” ซึ่งเป็นโมเดลที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากครัวเรือนส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร และประสบปัญหาเรื่องคุณภาพของดิน และขาดน้ำในการทำการเกษตร และมีแนวทางและรูปแบบในการนำโมเดลพืชผักเพื่อชีวิตและโมเดลเกษตรทางเลือกมาใช้ในการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มครัวเรือนเป้าหมาย โดยพบว่า ครัวเรือนยากจน จำนวน 19 ครัวเรือนที่เลือกใช้ “โมเดลพืชผักเพื่อชีวิต” เสนอให้มีการปลูกผักปลอดภัย แบบยกแคร่ เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องคุณภาพของดินและการไม่มีที่ดิน โดยเห็นว่าควรมีการให้ความรู้เรื่อง เทคนิคการทำปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ แหล่งน้ำ โรคพืช เทคนิคการเตรียมดิน และเทคนิคการปลูก/ดูแลพืชที่ปลูกยกแคร่แคร่ (Re-skill/New-skill) และครัวเรือนยากจน จำนวน 29 ครัวเรือน เลือกใช้ “โมเดลเกษตรทางเลือก” เสนอให้เลี้ยงไก่ไข่ แต่เนื่องจากข้อจำกัดของพื้นที่จึงมีการเสนอให้เลี้ยงไก่ไข่แบบกรงตับ ซึ่งการดูแลก็สามารถทำได้ง่าย

นอกจากนั้นกลุ่มเป้าหมายได้เสนอให้มีการให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงไก่ไข่ การทำอาหารไก่เพื่อลดต้นทุนเรื่องอาหารและการดูแลไก่จากโรคระบาด

อภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินการตามกระบวนการทั้ง 4 พบว่าขั้นตอนที่ 2-4 เป็นขั้นตอนที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) เพื่อค้นให้เจอกลุ่มคนจนที่แท้จริงและเป็นคนที่มีความพร้อมและสมัครใจที่จะแก้ไขความยากจนของตนเองด้วยตัวเองไปพร้อม ๆ กับการช่วยเหลือของหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูปลัดเถรานุวัฒน์ (สุเทพ) ดีเยี่ยม (2564) เรื่อง การบริหารจัดการภาครัฐต่อปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำของสังคม โดยพบว่า การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง จะต้องได้รับความร่วมมือกับภาคีภาคส่วนต่างๆ ในการขับเคลื่อนทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ร่วมกันของชุมชน ชุมชนมีบทบาทในการขับเคลื่อน ในส่วนประเด็นปัญหาความยากจนมีสาเหตุจากหลายปัจจัยทั้งปัจจัยภายในและภายนอก โดยครัวเรือนยากจน ได้ให้ความสนใจในการพัฒนาโมเดล แก้จนที่แตกต่างกันตามศักยภาพและความต้องการของแต่ละครัวเรือน และสอดคล้องกับ พงษ์เทพ บุญกล้า (2564) ใช้วิธีวิทยาว่าด้วย “โชคดีที่บังเอิญค้นพบในการวิเคราะห์ประเด็นความยากจนในจังหวัดอำนาจเจริญ ซึ่งพบว่า การแก้ไขปัญหาความยากจนไม่ใช่การแก้ไขปัญหาแบบมัดรวม หรือ ตัดเสื้อโหล (Stereotypy) ซึ่งที่ผ่านมาคนจนขาดโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมและมีส่วนร่วมในการคิดแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยตนเองควรคัดเลือกกลุ่มคนจนและหาวิธีการที่เหมาะสมให้กับครัวเรือนยากจนให้สามารถพัฒนาและดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยตนเอง

ผลจากการพัฒนาโมเดล “โมเดลพืชผักเพื่อชีวิต” และ “โมเดลเกษตรทางเลือก” แสดงให้เห็นว่า การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนสามารถดำเนินควบคู่ไปกับการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารและการลดค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพได้ ผลดังกล่าว สนับสนุนแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่มุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งจากภายใน โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่และศักยภาพของครัวเรือนเป็นฐาน มากกว่าการพึ่งพาการช่วยเหลือจากภายนอกเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ การที่ครัวเรือนสามารถมีส่วนร่วมในการออกแบบและดำเนินกิจกรรมการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยตนเอง ยังสะท้อนกระบวนการเสริมพลัง (empowerment) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาเชิงชุมชน

นอกจากนั้นยังพบว่าภายใต้กรอบเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) โดยเฉพาะ SDG 1 (No Poverty) และ SDG 2 (Zero Hunger) โมเดลแก้จนที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองต่อเป้าหมายดังกล่าว ได้อย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ ครัวเรือนยากจนไม่เพียงได้รับการเพิ่มรายได้ แต่ยังมีความสามารถในการผลิตอาหารเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน ลดความเปราะบางด้านอาหาร และเพิ่มความมั่นคงในการดำรงชีพในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบบูรณาการที่ไม่มุ่งเน้นเพียงมิติด้านรายได้ แต่คำนึงถึงคุณภาพชีวิตโดยรวมของครัวเรือนยากจน โดยโมเดลพืชผักเพื่อชีวิตแสดงถึงมิติของเศรษฐกิจชีวภาพและเศรษฐกิจสีเขียว (BCG) ผ่านการผลิตอาหารปลอดภัย การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม และการลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอก ขณะที่โมเดลเกษตรทางเลือก เช่น การเลี้ยงไก่ไข่ในกรงตับ สะท้อนมิติของเศรษฐกิจหมุนเวียนผ่านการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและการลดต้นทุนการผลิต แนวทางดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า BCG สามารถทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงปฏิบัติในการขับเคลื่อนเป้าหมาย SDGs ในระดับพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของครัวเรือนยากจนในชนบท

นอกจากนี้ การเลี้ยงไก่ไข่ในกรงตับเป็นวิธีการเลี้ยงที่ได้รับความนิยมในพื้นที่จำกัด เนื่องจากสามารถดูแลและจัดการได้ง่าย และสามารถลดต้นทุนได้มากกว่าการปล่อยเลี้ยงแบบปล่อยอิสระ (Juntanapong & Saengngoen, 2020) วิธีนี้เหมาะสมกับครัวเรือนที่มีพื้นที่จำกัด โดยใช้กรงแบบตับ (cage system) ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พื้นที่

และลดการเกิดโรคระบาดได้ดี (Kongpracha et al., 2019) แม้ว่าการเลี้ยงในกรงตับจะมีข้อจำกัดในเรื่องการเคลื่อนไหวของไก่ แต่สามารถบริหารจัดการให้อาหารและสุขภาพไก่ได้ง่ายขึ้น โดยการพัฒนาการทำอาหารไก่เพื่อลดต้นทุน และการจัดการโรคระบาด ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มผลผลิตและลดการสูญเสียก็สามารถจัดการได้ง่ายขึ้น จากผลการวิจัยในพื้นที่ตำบลดงครั่งน้อย การเลี้ยงไก่ไข่แบบกรงตับนั้นเหมาะสมกับบริบทของครัวเรือนยากจนที่มีข้อจำกัดด้านพื้นที่และทรัพยากร เนื่องจากใช้พื้นที่น้อยและสามารถควบคุมการให้อาหาร และดูแลสุขภาพไก่ได้ง่าย การให้ความรู้เกี่ยวกับการทำอาหารไก่ที่ลดต้นทุน และการจัดการโรคระบาด ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนของการเลี้ยง นอกจากนี้ การเลี้ยงไก่ในกรงตับยังช่วยลดความเสี่ยงในการเกิดโรคระบาดและการสูญเสียผลผลิตจากภาวะสุขภาพที่ไม่ดีของไก่ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อครัวเรือนยากจนในการสร้างรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแบบอย่างเกษตรทางเลือกที่เหมาะสมกับบริบทในชุมชนนี้ (Juntanapong & Saengngoen, 2020; Kongpracha et al., 2019)

โดยสรุป ผลการวิจัยครั้งนี้สนับสนุนข้อเสนอเชิงทฤษฎีที่ว่า การแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนควรตั้งอยู่บนฐานของการบูรณาการตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) ผนวกกับกลไกการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจฐานรากภายใต้แนวคิด BCG ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาโมเดลแก้จน ที่สอดคล้องกับศักยภาพของครัวเรือน และบริบทพื้นที่จึงไม่เพียงช่วยลดความยากจนในระยะสั้น แต่ยังสร้างรากฐานของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งของชุมชนได้ในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐควรกำหนดให้มีการนำกระบวนการคัดเลือกครัวเรือนยากจนทั้ง 4 ขั้นตอน มาใช้ร่วมกับข้อมูล PPP CONNEXT เพื่อคัดเลือกครัวเรือนยากจนเป้าหมายเพื่อให้การช่วยเหลือครัวเรือนยากจนได้อย่างความแม่นยำและสามารถออกแบบมาตรการแก้ไขปัญหาความยากจนที่สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละครัวเรือนอย่างแท้จริง

1.2 ส่งเสริมการพัฒนาโมเดลแก้จนภายใต้กรอบ SDGs และ BCG เป็นนโยบายระดับจังหวัด โดยกำหนดให้การพัฒนาอาชีพและการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับจังหวัดอยู่ภายใต้กรอบ SDGs และ BCG Model อย่างเป็นรูปธรรม โดยสนับสนุนงบประมาณ การถ่ายทอดเทคโนโลยี และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย หน่วยงานรัฐ และชุมชน เพื่อขยายผลโมเดลแก้จนที่ประสบความสำเร็จไปยังพื้นที่อื่นได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาผลกระทบในระยะยาวของการนำโมเดลเกษตรกรรมหลายรูปแบบมาผสมผสานต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในระยะยาว

2.2 การศึกษาและวิจัยกลไกการเสริมสร้างทุนทางสังคมในชุมชนที่มีข้อจำกัดทางทรัพยากรเพื่อส่งเสริมความร่วมมือและการแบ่งปันทรัพยากร

2.3 การประเมินความเหมาะสมและการขยายผลโมเดลแก้จนในพื้นที่อื่นที่มีบริบทและลักษณะทางประชากรแตกต่างกัน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยจาก หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดที่ได้ให้โอกาสและการสนับสนุนในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี ขอขอบพระคุณครัวเรือนกลุ่มเป้าหมายในตำบลดงครั่งน้อย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ที่ให้ความร่วมมือในการดำเนินโครงการวิจัยและให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาท้ายสุดขอขอบคุณคณะผู้วิจัยทุกท่านที่ได้ร่วมแรงร่วมใจกันทำงานด้วยความตั้งใจและทุ่มเท จนทำให้การดำเนินงานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย

เอกสารอ้างอิง

พงษ์เทพ บุญกล้า. (2564). วิธีวิทยาว่าด้วย “โชคดีที่บังเอิญค้นพบ” ในการวิเคราะห์ประเด็นความยากจนในจังหวัดอำนาจเจริญ. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 17*(2), 1–20.

พระครูปลัดเถรานุวัฒน์ (สุเทพ) ดีเยี่ยม. (2564). การบริหารจัดการภาครัฐต่อปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำของสังคม. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 10*(1), 216–217.

พิมพ์ชนก ไพรีพินาศ และคณะ. (2025). การพัฒนาพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ: กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด. *มนุษยสังคมสาร (มสส.) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 23*(1), 159–177.

สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด. (2564). *ประวัติความเป็นมาของจังหวัด : จังหวัดร้อยเอ็ด Roi Et Province.* สืบค้นเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2564, จากสำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด: https://www.roiet.go.th/pagein-1.html

Chambers, R. (1994). The origins and practice of participatory rural appraisal. *World Development, 22*(7), 953-969.

Juntanapong, S., & Saengngoen, V. (2020). การเลี้ยงไก่ไข่ในระบบกรง: การประยุกต์ใช้และผลกระทบ [Egg-layer cage farming system: Applications and impacts]. *วารสารเกษตรกรรมและสิ่งแวดล้อม, 15*(2), 45-54.

Narayan, D., Chambers, R., Shah, M. K., & Petesch, P. (2000). *Voices of the poor: Crying out for change.* Oxford University Press.

Office of the National Higher Education Science Research and Innovation Policy Council. (2021). *BCG economy model for sustainable development in Thailand.* Bangkok: Thailand Government.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community.* Simon & Schuster.

Reason, P., & Bradbury, H. (Eds.). (2008). *The SAGE handbook of action research: Participative inquiry and practice* (2nd ed.). Sage.

Scoones, I. (1998). *Sustainable rural livelihoods: A framework for analysis.* IDS Working Paper No. 72.

Todaro, M. P., & Smith, S. C. (2020). *Economic development* (13th ed.). Pearson.

United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development.*

World Bank. (2008). *Understanding Poverty.* Retrieved April, 2021 from http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTPOVERTY/O,,menuPK:3369.98-pagePK:149018~P IPK:149093~theSitePK:336992,00.html.

World Bank. (2021). *Poverty and shared prosperity 2020: Reversals of fortune.* World Bank Publications.

วารสารศรีวนาลัยวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เรื่อง ทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

The Development of Learning Achievement Using Active Learning in Conjunction with Geographic Processes on The Topic of North America For Grade 9 Students Under The Jurisdiction of The Secondary Educational Service Area Office, Ubon Ratchathani – Amnat Charoen

ธัญลักษณ์ พรมจรรย์[1*], ระพิน ชูชื่น[2], จิรวัฒน์ ตั้งวันเจริญ[3]

Thanyaluk prommachan[1*], Rapin Chuchuen[2], Jirawat Tangwancharoen[3]

[1*,2,3]สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชธานี

[1*,2,3]Curriculum and Instruction Program, Faculty of Education, Ratchathani University

[*]Corresponding author; E-mail: nan125ee1@gmail.com

Received 21 April 2025 Revised 21 October 2025

Accepted 23 December 2025 Available Online 28 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิภาพแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุกร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เรื่อง ทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ 3 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุกร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เรื่อง ทวีปอเมริกาเหนือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/9 โรงเรียนนารีนุกูล สำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาอุบลราชธานี-อำนาจเจริญ จำนวน 40 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 10 แผน มีค่าความเหมาะสม เฉลี่ย 4.64 อยู่ในระดับมากที่สุด 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ มีค่าความยากง่าย ระหว่าง 0.25-0.58 มีค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.25-0.55 และ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.92 และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน จำนวน 15 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าที ผลการวิจัยพบว่า 1. แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ 84.84/85.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุกร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนโดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุกร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เรื่อง ทวีปอเมริกาเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, การเรียนรู้เชิงรุก, กระบวนการทางภูมิศาสตร์

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) To study the effectiveness of the Active Learning plan combined with the geography process of the Social Studies subject on the topic of North America for Mathayom 3 students according to the criteria 80/80. 2) compare the learning achievement by using Enthusiastic Activity with Geographic Processes on the Continent of North America for Matthayomsuksa 3 Students before and after learning, and 3) study the satisfaction of students towards learning by comparing the learning achievement by using Enthusiastic Activity with Geographic Processes on the Continent of North America. The sample group used in this research was Mathayom 3/9 students of Narinukul School, Ubon Ratchathani-Amnat Charoen Secondary Education Service Area Office, 40 students, who were selected by cluster random sampling using the classroom as the sampling unit. The research instruments consisted of 1) 10 learning management plans with an average appropriateness of 4.64, which was at the highest level, 2) 30-item achievement tests with a difficulty level between 0.25-0.58, a discrimination power between 0.25-0.55, and a reliability of 0.92. and 3) a 15-item student satisfaction questionnaire. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, and t-test. The results of the study were as follows: 1. The results of the efficiency test of the Active Learning activity plan combined with the geography process in the Social Studies subject on the Continent of North America for Mathayom 3 students were 84.84/85.67, which is higher than the specified criteria. 2. Student academic achievement using active learning activities combined with geography processes. After studying is higher than before studying. Statistically significant at the .05 level. 3. Students are satisfied with learning by using Active Learning activities and the geography process in North America. The overall picture is at the highest level.

Keywords: Academic Achievement Development, Active Learning, Geographic Process

บทนำ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตราที่ 22 ได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) เพราะฉะนั้นครูผู้สอน จึงต้องจัดเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่หลากหลายรูปแบบ เช่น การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การระดมสมองการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการทำกรณีศึกษา เป็นต้น โดยกิจกรรมที่นำมาใช้ควรช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสารนำเสนอ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเหมาะสมบทบาทของ

ผู้เรียนนอกจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยกัน ด้วยผู้สอนควรลดบทบาทในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียนในลักษณะการบรรยายลง และเพิ่มบทบาทในการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน ตามนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มุ่งเป้าหมาย คือ ผู้เรียนทุกช่วงวัย โดยคาดหวังว่าผู้เรียนทุกช่วงวัยจะได้รับการพัฒนาในทุกมิติ เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ และมีความพร้อมร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน และเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สามารถแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจัดการเรียนรู้เชิงรุกจากประสบการณ์จริงหรือจากสถานการณ์จำลองผ่านการลงมือปฏิบัติ ตลอดจนจัดการเรียนการสอนในเชิงแสดงความคิดเห็นเพื่อเปิดโลกทัศน์มุมมองร่วมกันของผู้เรียนและครูให้มากขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564)

สาระภูมิศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องทั้งวิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สามารถบูรณาการกับศาสตร์อื่นๆ ได้ เช่น ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ รวมทั้งได้พิจารณาเห็นว่า ปัจจุบันประเทศไทยและพื้นที่ต่างๆ ของโลกเกิดภาวะวิกฤตด้านกายภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม และมีผลกระทบอย่างรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ นอกจากนั้น กระแสโลกาภิวัตน์ความทันสมัยของวิทยาการและเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ที่เป็นเทคโนโลยีสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ มีมากขึ้น ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการสร้างความยั่งยืนซึ่งการเรียนรู้เพียง สาระสำคัญของสาระภูมิศาสตร์ไม่เพียงพอต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และบางครั้งเกิดขึ้นโดยคาดการณ์ไม่ได้ ผู้เรียนจึงต้องมีทักษะ กระบวนการ และความสามารถทางภูมิศาสตร์ เพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ประกอบกัน ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการทบทวนและปรับปรุงสาระภูมิศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ดำเนินการจัดทำสาระภูมิศาสตร์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มาตรฐานการเรียนรู้ที่ ส 5.1 เข้าใจลักษณะทางกายภาพของโลกและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกัน ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ และสรุปข้อมูล ตามกระบวนการทางภูมิศาสตร์ตลอดจนใช้ภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วิถีการดำเนินชีวิต มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนนารีนุกูล พบว่า สาระภูมิศาสตร์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่ามาตรฐานที่ทางโรงเรียนกำหนด ในปี พ.ศ.2562 ซึ่งในสาระภูมิศาสตร์นี้ผู้เรียนต้องใช้ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ และความแตกต่างในแต่ละทวีปได้ ซึ่งนักเรียนยังไม่เห็นความจำเป็นของการเรียนภูมิศาสตร์ ยังมองว่าการเรียนภูมิศาสตร์เป็นเรื่องไกลตัว ซึ่งชี้ให้เห็นว่า นักเรียนขาดการเสริมแรงจูงใจในการเรียน การกระตือรือร้นในการเรียน จึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระภูมิศาสตร์อยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่ามาตรฐานที่โรงเรียนได้กำหนดไว้ ประกอบกับสื่อการสอน เทคนิคการสอน ที่ยังไม่เหมาะสมไม่หลากหลาย หรือยังขาดแบบฝึกทักษะที่จะสามารถช่วยพัฒนาความสามารถในการเรียนได้ และสามารถเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้นได้

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก Active Learning โดยใช้กระบวนการทางภูมิศาสตร์เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภูมิศาสตร์ให้ผู้เรียนเกิดการคิดอย่างเป็นระบบ เข้าใจอย่างถูกต้องชัดเจน ผู้สอนอาจจะใช้วิธีการสอนแบบแก้ปัญหา (problem solving method) หรือวิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (inquiry method) เป็นตัวกระตุ้นผู้เรียน โดยผ่านกระบวนการจัดกิจกรรมที่สำคัญ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ การรวบรวมข้อมูลการจัดการข้อมูล การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล การสรุปเพื่อตอบคำถาม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) สอดคล้องกับ

สิริมา สะอาดบุตร (2565) ได้กล่าวว่า กระบวนการทางภูมิศาสตร์ หมายถึง แนวทางในการเรียนการสอนภูมิศาสตร์ให้ผู้เรียนเกิดการคิดอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทักษะการสังเกต ทักษะการแปลความข้อมูลทางภูมิศาสตร์ การใช้เทคโนโลยีและการสถิติพื้นฐาน กระบวนการทางภูมิศาสตร์นับว่าเป็นการรากฐานความคิดทางภูมิศาสตร์ ส่งเสริมให้ผู้ที่ศึกษาเข้าใจโลกและสิ่งแวดล้อมบนโลกในเชิงพื้นที่ เช่นเดียวกับวิธีการวิจัยซึ่งใช้การสำรวจ วิเคราะห์ และปฏิบัติ ประกอบด้วยด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้ การตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ การรวบรวมข้อมูล การจัดการข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปเพื่อตอบคำถาม/การสรุปข้อมูลเพื่อหาคำตอบ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) เพื่อให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้น และเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเต็มศักยภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เรื่อง ทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ 3 ระหว่างก่อนและหลังเรียน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เรื่อง ทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ 3

ทบทวนวรรณกรรม

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ว่าหมายถึง การเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนการสอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking) ด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินค่าไม่เพียงแต่เป็นผู้ฟัง ผู้เรียนต้องอ่าน เขียน ตั้งคำถาม และถาม อภิปรายร่วมกัน ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง โดยต้องคำนึงถึงความรู้เดิมและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ผู้เรียนจะถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้

จักรพงศ์ วรสาร (2564) ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning หมายถึง วิธีการหรือรูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ การส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในชั้นเรียน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนด้วยเทคนิคหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนฝึกกระบวนการคิด กล้าแสดงออกทางความคิดต้องออกแบบการสอนให้เหมาะกับเนื้อหาที่ผู้เรียน และชั้นเรียน ซึ่งได้แบ่งขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ว่าประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นสังเกตรวบรวมข้อมูล 2) ขั้นคิดวิเคราะห์ 3) ขั้นปฏิบัติและสรุปความรู้ 4) ขั้นสื่อสารและนำเสนอ และ 5) ขั้นประเมินเพื่อเพิ่มคุณค่า

นิตยา อัดแอ (2565) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning คือ การจัดการเรียนรู้แบบเน้นให้ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม การปฏิบัติ การฝึกการใช้ความคิดมากกว่าการท่องจำบทเรียนในห้อง ครูเป็นผู้คอย

ให้การสนับสนุนแทนการบรรยายให้นักเรียน ครูเป็นผู้คอยชี้แนะและให้นักเรียนดำเนินกิจกรรมได้เองตามชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ออกแบบไว้ ทำให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ให้มากที่สุด

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการเรียนรู้ ผ่านการลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ ตั้งคำถาม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ โดยผู้เรียนไม่ได้เป็นเพียงผู้รับความรู้จากครูเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง ผ่านกิจกรรมที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทของการเรียนรู้

กระบวนการทางภูมิศาสตร์

กระทรวงศึกษาธิการ (2560) ให้ความหมายว่า กระบวนการทางภูมิศาสตร์ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภูมิศาสตร์ให้ผู้เรียนเกิดการคิดอย่างเป็นระบบ เข้าใจอย่างถูกต้องชัดเจน ผู้สอนอาจจะใช้วิธีการสอนแบบแก้ปัญหา (problem solving method) หรือวิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (inquiry method) เป็นตัวกระตุ้นผู้เรียน โดยผ่านกระบวนการจัดกิจกรรมที่สำคัญ 5 ขั้นตอน ได้แก่

1. ตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ เป็นการตั้งคำถามที่เกี่ยวข้อกับทางภูมิศาสตร์ ทั้งด้านทางกายภาพและทางวัฒนธรรม ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กัน โดยครูอาจให้นักเรียนได้ศึกษารูปภาพหรือแผนที่แสดงที่ตั้งหรือขอบเขตของกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนที่ครูสอน เพื่อกระตุ้นความสนใจหรือ ความสงสัยและนำไปสู่การหาคำตอบโดยใช้กระบวนการถัดไป ในการตั้งคำถามครูจะเป็น ผู้ชี้แนวทางให้นักเรียนเกินความสงสัยและตั้งคำถามที่มีความสัมพันธ์กันในทางภูมิศาสตร์

2. รวบรวมสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ เป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อหาคำตอบกับคำถามที่ได้ตั้งไว้ ขั้นตอนนี้ครูผู้สอนให้อิสระในการสืบค้นข้อมูลจากสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ต่าง ๆ รวมไปถึงอินเทอร์เน็ต และเอกสารที่เกี่ยวข้อง หากจะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีเวลาจำกัด ครูอาจให้ผู้เรียนสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต หรือสื่อใกล้ตัวได้ เช่น แผนที่ Application Google Earth, Google Map จากโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น

3. จัดการสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ หรือการจัดการข้อมูล ครูให้นักเรียนนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวม มาจำแนกออก เพื่อง่ายต่อการวิเคราะห์ ซึ่งครูอาจให้นักเรียนจัดการข้อมูลรูปแบบต่างๆ เช่น โปสเตอร์ แผ่นที่จัดทำสัญลักษณ์ เป็นต้น ซึ่งครูสามารถเลือกให้สอดคล้องกับบริบทของเนื้อหาที่สอน

4. วิเคราะห์สารสนเทศทางภูมิศาสตร์ หรือวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลเป็นการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์จากข้อมูลที่ได้ผ่านการจัดการมาแล้ว เพื่อนำไปสู่การตอบคำถาม โดยครูสามารถให้นักเรียนวิเคราะห์ข้อมูลโดยการออกมาได้ในหลายรูปแบบ เช่น แผนผังลูกโซ่ลงในกระดาษฟลิปชาร์ต การเขียนกระดาษ Post it เป็นต้น ครูสามารถดัดแปลงหรือเลือกรูปแบบงานการวิเคราะห์ของผู้เรียนได้ตามความเหมาะสมของเนื้อหานั้นๆ

5. สรุปสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ หรือสรุปข้อมูลเพื่อหาคำตอบ/สรุปเพื่อตอบคำถามเป็นขั้นตอนสุดท้ายมาจากการสรุปคำตอบที่ได้จากการตั้งคำถาม โดยอาจจะอยู่ในรูปแบบของการอภิปราย ร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน หรือครูมีการวาดรูปแผนที่จากนั้นให้นักเรียนติดโปสเตอร์ที่จัดการข้อมูล พร้อมสรุปให้เพื่อนในห้องฟังถึงคำตอบที่ค้นพบ ครูต้องจัดกิจกรรมในด้านข้อสรุปให้ผู้เรียนได้นำเสนอ คำตอบที่ได้จากการศึกษา

ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เรื่อง ทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ 3 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามนำขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยใช้กระบวนการทางภูมิศาสตร์ ดังนี้ 1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน 2. ขั้นสอน เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการทางภูมิศาสตร์ (Geographic Inquiry Process) ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ ขั้นที่ 2 การรวบรวมข้อมูล ขั้นที่ 3 การจัดการข้อมูล ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล ขั้นที่ 5 สรุปเพื่อตอบคำถาม และ 3. ขั้นสรุป

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสหวิทยาเขตเมืองดอกบัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาอุบลราชธานี-อำนาจเจริญ จำนวน 34 ห้องเรียน จำนวน 1,162 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/9 โรงเรียนนารีนุกูล อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาอุบลราชธานี-อำนาจเจริญ จำนวน 40 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 แผน ใช้เวลาในการสอน 10 ชั่วโมง (ไม่รวมการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน)

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

3. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เรื่อง ทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ 3 เป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ โดยใช้เกณฑ์เรียงลำดับคะแนนจากมากที่สุดจนถึงน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทดสอบก่อนเรียน (Pretest) โดยการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน ที่สร้างขึ้น

2. ดำเนินการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 แผน ใช้เวลาสอน 10 ชั่วโมง

3. ทดสอบหลังเรียน (Posttest) โดยการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นชุดเดียวกับแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน

4. สอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยม ศึกษาปีที่ 3

5. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้สูตร (E1/E2)

2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้สถิติ t-test (Dependent Samples)

3. วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียน โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เรื่อง ทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยการนำคะแนนที่ได้มาแปลความหมายตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามเกณฑ์ 80/80

ผลการเรียน	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ร้อยละของคะแนนเฉลี่ย
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	40	239	202.78	6.45	84.84
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)	40	30	25.70	1.34	85.67
ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 84.84/85.67					

จากตารางที่ 1 พบว่า ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยระหว่างเรียน เท่ากับ 84.84 และร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบหลังเรียน เท่ากับ 85.67 ดังนั้น ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เท่ากับ 84.84/85.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน โดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน โดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุกร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

การทดลอง	n	$\bar{x}$	S.D.	$\sum D$	$\sum D^2$	t	p
ก่อนเรียน (30 คะแนน)	40	13.05	1.66	506	6,532	43.637	.00
หลังเรียน (30 คะแนน)	40	25.70	1.34				

*ที่ระดับ .05, df(n-1) = 39

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งยอมรับสมมติฐานในการวิจัยได้กำหนดไว้

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เรื่อง ทวีปอเมริกาเหนือ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุกร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เรื่อง ทวีปอเมริกาเหนือ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ข้อ	รายการ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1.	นักเรียนรู้สึกชอบกิจกรรมการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น (Active Learning) นี้	4.55	0.50	มากที่สุด
2.	นักเรียนรู้สึกสนุกและไม่น่าเบื่อกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น (Active Learning)	4.53	0.51	มากที่สุด
3.	เนื้อหาที่เรียนมีจากง่ายไปยาก	4.55	0.50	มากที่สุด
4.	เนื้อหาที่เรียนเข้าใจได้ง่ายขึ้น	4.73	0.45	มากที่สุด
5.	กิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้หลากหลาย และเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่เรียน	4.55	0.50	มากที่สุด
6.	กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้ดำเนินกิจกรรมอย่างมีอิสระ	4.70	0.52	มากที่สุด
7.	กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดอภิปรายซักถามและแสดงความคิดเห็น	4.75	0.44	มากที่สุด
8.	กิจกรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้และทักษะในการนำไปปฏิบัติได้จริง	4.53	0.60	มากที่สุด
9.	กิจกรรมการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น (Active Learning) น่าสนใจ และกระตุ้นความสนใจให้อยากเรียนรู้	4.60	0.50	มากที่สุด
10.	สื่อการสอนที่ใช้มีความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้	4.78	0.42	มากที่สุด
11.	การวัดและประเมินผลการเรียนมีความชัดเจนและยุติธรรม	4.65	0.48	มากที่สุด
12.	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่าย	4.63	0.49	มากที่สุด
13.	การจัดการเรียนรู้ทำให้นักเรียนนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในวิชาอื่นๆ	4.68	0.53	มากที่สุด
14.	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ช่วยการแก้ไขปัญหาและช่วยให้คิดอย่างมีวิจารณญาณ	4.65	0.48	มากที่สุด
15.	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเองได้	4.68	0.47	มากที่สุด
	โดยรวม	**4.64**	**0.19**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เรื่อง ทวีปอเมริกาเหนือ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ระดับความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (=4.64, S.D.=0.19) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สื่อการสอนที่ใช้มีความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด (=4.78, S.D.=0.42) รองลงมา คือ กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดอภิปราย ซักถาม และแสดงความคิดเห็น อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด (=4.75, S.D.=0.44) และเนื้อหาที่เรียนเข้าใจได้ง่ายขึ้น อยู่ในระดับพึงพอใจ มากที่สุด (=4.73, S.D.=0.42) ตามลำดับ

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เท่ากับ 84.84/85.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน โดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เรื่อง ทวีปอเมริกาเหนือ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ระดับความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

จากการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เรื่อง ทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ 3 ในครั้งนี้สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า มีประสิทธิภาพตามกระบวนการ (E1) เท่ากับ 84.84 และและประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E2) เท่ากับ 85.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80 ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้สร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์อย่างเป็นระบบ โดยได้ทำการศึกษาเอกสารเนื้อหาตามหลักสูตรคู่มือครูเพื่อดำเนินการสร้างและได้ผ่านการตรวจแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา รวมทั้งผ่านการประเมินความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดลองหาประสิทธิภาพ และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เป็นวิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ ส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในชั้นเรียน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนด้วยเทคนิคหรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนฝึกกระบวนการคิดกล้าแสดงออกทางความคิดต้องออกแบบการสอนให้เหมาะกับเนื้อหาที่ผู้เรียน และชั้นเรียน (จักรพงศ์ วรสาร, 2564) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ สูงสุด จัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับครูผู้สอน และเพื่อนในชั้นเรียน เน้นกิจกรรมการพัฒนาทักษะแนวคิดของผู้เรียนมากกว่าการที่ครูเป็นผู้ถ่ายทอด ผู้เรียนได้ฝึกคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ การประเมินค่า การแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปใช้ เน้นให้ผู้เรียนค้นหาความรู้ เจตคติ คุณค่าและประสบการณ์ด้วยตนเอง (วิทยา สมพมิตร, 2564) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสิทธิพงษ์ สุทสฺสโน (ภักดี) (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง หน้าที่ชาวพุทธโดยการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning (MIAP) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมวันวิทยา จังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า ประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูปเรื่องหน้าที่ชาวพุทธ โดยการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning (MIAP) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมวันวิทยา จังหวัดอำนาจเจริญ ที่สร้างขึ้นมีค่าเท่ากับ 81.91/87.45 ซึ่งถือว่าสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริกัลยา สุวะรักษ์ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่อง การหายใจระดับเซลล์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning สำหรับนักเรียน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่อง การหายใจระดับเซลล์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning มีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.07/83.75 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (80/80)

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน โดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า คะแนนรวมก่อนเรียน เท่ากับ 522 คะแนน มีค่าเฉลี่ยคะแนน เท่ากับ 13.05 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.66 คิดเป็นร้อยละ 43.50 และคะแนนรวมหลังเรียน เท่ากับ 1}028 คะแนน มีค่าเฉลี่ยคะแนน เท่ากับ 25.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.34 คิดเป็นร้อยละ 85.67 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปอเมริกาเหนือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น Active Learning ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ ทั้ง 3 ขั้นตอนหลัก และ 5 ขั้นตอนย่อยในขั้นการสอน ได้แก่ 1) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน 2) ขั้นสอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ ขั้นที่ 2 การรวบรวมข้อมูล ขั้นที่ 3 การจัดการข้อมูล ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล ขั้นที่ 5 สรุปเพื่อตอบคำถาม และ 3) ขั้นสรุป ซึ่งขั้นตอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ ดังกล่าว เป็นการพัฒนาผู้ให้เกิดการคิดอย่างเป็นระบบ เกิดความรู้และความเข้าใจในเรื่องที่เรียน คือ เรื่องทวีปอเมริกาเหนือ ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน จึงส่งผลให้นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ดังที่ สิริมา สะอาดบุตร (2565) ได้กล่าวว่า กระบวนการทางภูมิศาสตร์ เป็นแนวทางในการเรียนการสอนภูมิศาสตร์ ให้ผู้เรียนเกิดการคิดอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทักษะการสังเกต ทักษะการแปลความข้อมูลทางภูมิศาสตร์ การใช้เทคโนโลยีและการสถิติพื้นฐาน กระบวนการทางภูมิศาสตร์นับว่าเป็นการรากฐานความคิดทางภูมิศาสตร์ ส่งเสริมให้ผู้ที่ศึกษาเข้าใจโลกและสิ่งแวดล้อมบนโลกในเชิงพื้นที่ เช่นเดียวกับวิธีการวิจัยซึ่งใช้การสำรวจ วิเคราะห์ และปฏิบัติ ประกอบด้วยด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้ การตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ การรวบรวมข้อมูล การจัดการข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปเพื่อตอบคำถาม/การสรุปข้อมูลเพื่อหาคำตอบ ซึ่งบางครั้งอาจเรียกว่า กระบวนการสืบสอบทางภูมิศาสตร์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นพดล สมใจ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้ เรื่อง “รักษ์ป่าน่าน” ด้วยกระบวนการทางภูมิศาสตร์ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดเชิงระบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปี ที่ 6 จังหวัดน่าน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง รักษ์ป่าน่าน ของนักเรียนที่เรียนจากการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการทางภูมิศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิตยา อัดแอ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ผลการเรียนรู้หลังใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของกิลฟอร์ด หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เรื่อง ทวีปอเมริกาเหนือ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ระดับความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น Active Learning ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมมากที่สุด โดยให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ผ่านการลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ ตั้งคำถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์กับครูและเพื่อนร่วมชั้นเรียน ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนจะได้เข้าใจในเนื้อหา

เพิ่มมากขึ้น ดังที่ สิริกัลยา สุวะรักษ์ (2564) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นแนวทางหรือวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้คิดและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เน้นการปฏิบัติมากกว่าการฟังจากครูผู้สอน โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้ดูแลให้คำปรึกษาแนะนำผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะในการเรียนรู้และทักษะในการแก้ไขปัญหา จึงส่งผลให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ บุญทวี (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยา และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น (Active Learning) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของคณัฏพัส บุตรแสน (2561) ได้ศึกษาเรื่อง ผลการเรียนรู้และความสามารถทางภูมิศาสตร์ เรื่อง เรียนรู้ ร่วมคิด แก้วิกฤตสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการทางภูมิศาสตร์ พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการทางภูมิศาสตร์มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ในบางขั้นตอนอาจใช้เวลาในการจัดกิจกรรมค่อนข้างมาก ครูต้องวางแผนในการทำกิจกรรมให้ดี

1.2 ครูควรใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดและตอบคำถามมากๆ และต้องสนใจคำตอบของนักเรียนด้วย ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ตาม

1.3 การจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ในชั่วโมงแรกๆ นักเรียนยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติกิจกรรม ครูผู้สอนควรเริ่มต้นทำความเข้าใจกับนักเรียน ชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ การปฏิบัติ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่มให้นักเรียนเข้าใจก่อนเริ่มทำกิจกรรม

1.4 ควรส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นในระหว่างการอภิปรายกลุ่ม พร้อมทั้งส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของการช่วยเหลือกันในการทำงานกลุ่ม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำกิจกรรมการเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับกระบวนการทางภูมิศาสตร์ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาอื่น ๆ และระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาการจัดการเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับเทคนิควิธีการสอนหรือการใช้สื่ออื่นๆ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ทวีปอเมริกาเหนือ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ผ่านลุล่วงได้ด้วยดีด้วยความอนุเคราะห์ความเมตตากรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระพิน ชูชื่น อาจารย์อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ สนับสนุน ตรวจสอบในการพิจารณาแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ อย่างละเอียด ในทุกขั้นตอนของการทำสารนิพนธ์จนกระทั่งสารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเป็นรูปเล่มที่ถูกต้องสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ นางสาธิกา จันทนป นางสาวณัติกาญน์ นามรัตน์ และนางเอื้องรัก กออินทร์ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือการวิจัย จนสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้และให้คำปรึกษาแนะนำในการปรับแก้ไขเครื่องมือในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณผู้บริหารและคณะครู นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/9 โรงเรียนนารีนุกูล อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาอุบลราชธานี-อำนาจเจริญ ทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกและให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ครบถ้วน ขอบพระคุณ ครอบครัวที่คอยให้กำลังใจและช่วยเหลือผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา และขอขอบคุณที่ให้คำแนะนำและช่วยเหลือให้การทำงานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์

ความสำเร็จคุณค่าที่ดีของสารนิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเพื่อพัฒนาการศึกษาและบูชาพระคุณ บิดา มารดา ตลอดจนบูรพาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัย และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ให้การ สนับสนุนและคอยให้กำลังใจตลอดระยะเวลาในการทำวิจัยจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้.* ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551* (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560). ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมจนถึง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562.* กระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564.* https://www.moe.go.th

คณัฏพัส บุตรแสน. (2561). *การศึกษาผลการเรียนรู้และความสามารถทางภูมิศาสตร์ เรื่อง เรียนรู้ ร่วมคิด แก้วิกฤตสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการทางภูมิศาสตร์* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. Thai Digital Collection (ITD). http://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php?

จักรพงศ์ วรสาร. (2564). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านเหล่าหนาด* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม]. Thai Digital Collection (ITD). http://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php?

จุฑามาศ บุญทวี. (2560). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยา และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น (Active Learning) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม]. Thai Digital Collection (ITD). http://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php?

นพดล สมใจ. (2564). *ผลการจัดการเรียนรู้ เรื่อง "รักษ์ป่าน่าน" ด้วยกระบวนการทางภูมิศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดเชิงระบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปี ที่ 6 จังหวัดน่าน* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช]. Thai Digital Collection (ITD). http://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php?

นิตยา อัดแอ. (2565). *การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning เพื่อส่งเสริมทักษะ การคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่]. Thai Digital Collection (ITD). http://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php?

พระสิทธิพงษ์ สุทสฺสโน (ภักดี). (2563). *การพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง หน้าที่ชาวพุทธโดยการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning (MIAP) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียน พระปริยัติธรรมปัจฉิมวันวิทยา จังหวัดอำนาจเจริญ* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย]. Thai Digital Collection (ITD). http://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php?

โรงเรียนนารีนุกูล. (2567). *เอกสารสารสนเทศ ประจำปีการศึกษา 2567.* โรงเรียนนารีนุกูล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ.

วิทยา สมพมิตร. (2564). *การพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม]. Thai Digital Collection (ITD). http://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php?

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้.* หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สิริกัลยา สุวะรักษ์. (2563). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่อง การหายใจระดับเซลล์โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม]. Thai Digital Collection (ITD). http://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php?

สิริมา สอาดบุตร. (2565). *ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการทางภูมิศาสตร์ เรื่อง ทวีปเอเชียที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนคงคาราม จังหวัดเพชรบุรี* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช]. Thai Digital Collection (ITD). http://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php?

นโยบายด้านบรรณาธิการ (Editorial Policy)

วารสารศรีวนาลัยวิจัย รับพิจารณาบทความวิชาการและบทความวิจัยที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับด้านสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (Humanities and Social Sciences) โดยไม่ได้จำกัดเฉพาะนักศึกษา และบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยเท่านั้น แต่ยังเปิดกว้างสำหรับคณาจารย์ นักวิชาการ ผู้บริหาร นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปจากภายนอกและจากต่างประเทศซึ่งทุกบทความที่จะได้รับการตีพิมพ์จะต้องผ่านกระบวนการการพิจารณากลั่นกรอง โดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง จากสถาบันที่มีความแตกต่างกัน จำนวน 3 คน เป็นอย่างน้อย โดยบทความต้องแสดงถึงคุณภาพด้านวิชาการและมีประโยชน์ต่อผู้อ่านอย่างชัดเจน

ขอบเขตของวารสารศรีวนาลัยวิจัย จะครอบคลุมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องในด้าน Humanities and Social Sciences ตลอดจนเนื้อหาอื่นๆ ที่ไม่ได้กำหนดไว้ในที่นี้

- การพัฒนาชุมชน
- ดนตรีนาฏศิลป์และการละคร
- ภาษาไทย ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ
- ศิลปกรรม
- การท่องเที่ยวและการบริการ
- การปกครองท้องถิ่น
- สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
- การบริหารการพัฒนาท้องถิ่น
- การพัฒนา ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- การบริหารธุรกิจ (การจัดการ การตลาด การเงิน การบัญชี การบริหารทรัพยากรมนุษย์)
- เศรษฐศาสตร์
- ด้านการบริหารการศึกษา ด้านการเรียน และการสอน

จริยธรรมในการตีพิมพ์ (Publication Ethics)

จริยธรรมและบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง (Publication Ethics Authors)

1. บทบาทและหน้าที่ของผู้เขียนบทความ (Duties of Authors)

1) ผู้เขียนบทความต้องการส่งบทความที่ไม่มีการคัดลอกผลงานทั้งส่วนใดส่วนหนึ่งหรือทั้งหมดจากเนื้อหาบทความของผู้อื่น รวมถึงบทความที่ส่งจะต้องไม่เคยได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น การละเมิดลิขสิทธิ์ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความโดยตรง

2) ผู้เขียนบทความยินดีแก้ไขปรับปรุงรูปแบบและคุณภาพของบทความ ให้ถูกต้องและเหมาะสมตามข้อเสนอแนะเบื้องต้นจากกองบรรณาธิการฯ ก่อนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในขั้นตอนของผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ 3 ท่าน ต่อหนึ่งบทความ

3) ผู้เขียนบทความต้องมีการอ้างอิงเอกสาร ผลงานทางวิชาการ ฯลฯ โดยระบุแหล่งที่มาของข้อมูลให้ครบถ้วนถูกต้องไว้ในตอนท้ายของบทความเสมอ โดยจัดรูปแบบการอ้างอิงตามที่กองบรรณาธิการได้กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด (APA)

4) เนื้อหาและข้อมูลที่จะลงตีพิมพ์ในวารสารศรีวนาลัยวิจัย ถือเป็นข้อคิดเห็นและความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้นๆ โดยตรง ซึ่งกองบรรณาธิการและมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ไม่จำเป็นต้องมีส่วนเห็นด้วยหรือร่วมรับผิดชอบใดๆ

5) ในกรณีที่บทความของผู้เขียนบทความได้รับการตอบรับการตีพิมพ์ ผู้เขียนบทความยินดีตรวจสอบความถูกต้อง เรียบร้อยของรูปแบบและเนื้อหาบทความ ซึ่งกองบรรณาธิการฯ จะจัดส่งให้ผู้เขียนบทความได้พิจารณาแก้ไขปรับปรุงรอบสุดท้าย ก่อนขั้นตอนของการเผยแพร่ทางเว็บไซต์วารสาร และการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มวารสารต่อไป

6) ผู้เขียนบทความต้องรับทราบและยอมรับถึงข้อกำหนด และนโยบายในการรับพิจารณาตีพิมพ์บทความจากวารสารศรีวนาลัยวิจัย เป็นอย่างดีแล้ว

7) ผู้เขียนบทความพึงทราบว่า บทความ ข้อมูล เนื้อหา รูปภาพ ฯลฯ ที่ได้รับการลงตีพิมพ์ในวารสารศรีวนาลัยวิจัย ถือเป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มิใช่เป็นลิขสิทธิ์ของผู้เขียนบทความแต่อย่างใด

2. บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการ (Duties of Editor)

1) บรรณาธิการเป็นผู้พิจารณาว่า ต้นฉบับบทความที่ส่งเข้ามานั้น มีความเหมาะสม สอดคล้องตรงกับวัตถุประสงค์และขอบเขต (Aim and Scope) ของวารสารศรีวนาลัยวิจัยหรือไม่ ในกรณีที่เนื้อหาบทความไม่เหมาะสมสอดคล้องกับวารสารฯ บรรณาธิการต้องรีบแจ้งให้ผู้เขียนบทความได้รับทราบ

2) บรรณาธิการเป็นผู้ส่งต้นฉบับบทความให้กองบรรณาธิการวารสาร เพื่อช่วยพิจารณาคุณภาพเบื้องต้นของบทความที่ส่งเข้ามาว่าอยู่ในระดับเหมาะสมที่จะส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ จำนวน 3 ท่าน อ่านพิจารณาในขั้นตอนต่อไปหรือไม่

3) หากบรรณาธิการไม่แน่ใจเกี่ยวกับเนื้อหาและคุณภาพเบื้องต้นของบทความเรื่องใดๆ บรรณาธิการต้องไม่พิจารณาปฏิเสธบทความเรื่องนั้นๆ ทันที อาจพิจารณาขอความเห็นเพิ่มเติมจากกองบรรณาธิการที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเกี่ยวกับเนื้อหาบทความนั้นๆ ก่อนเสมอ

4) บรรณาธิการเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ ในการประเมินบทความเรื่องนั้นๆ โดยจะไม่เปิดเผยชื่อของผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความหรือผู้เขียนบทความให้อีกฝ่ายหนึ่งได้ทราบโดยเด็ดขาด รวมทั้งบุคคลอื่นที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง

5) เมื่อเกิดกรณีที่ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความทั้ง 3 ท่าน มีความขัดแย้งกัน บรรณาธิการจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะดำเนินการในขั้นตอนถัดไปกับบทความเรื่องนั้นๆ อย่างไรต่อไป เช่น อิงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความท่านใดท่านหนึ่ง หรือพิจารณาคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความท่านที่ 4 ต่อไป

6) บรรณาธิการเป็นผู้จัดสรรบทความที่ผ่านกระบวนการประเมินบทความและอยู่ในสถานะพร้อมตีพิมพ์เผยแพร่ โดยจะพิจารณาจากเหตุผลหลักคือ ลำดับก่อนหลังของการส่งบทความ (Queue) และความน่าสนใจ/ความหลากหลายของเนื้อหาบทความ (Content) รวมถึงเหตุผลในด้านความเหมาะสมอื่นๆ (Suitability) เป็นสำคัญ

7) ในกรณีที่มีเหตุผลสำคัญ ที่อาจจะไม่นำบทความของผู้เขียนบทความเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ลงตีพิมพ์ในวารสารศรีวนาลัยวิจัย ในฉบับตามที่ระบุในหนังสือตอบรับให้ได้นั้น บรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการนำบทความดังกล่าวลงตีพิมพ์ในวารสารศรีวนาลัยวิจัยในฉบับต่อๆ ไป ตามที่เห็นสมควร โดยบรรณาธิการจะต้องแจ้งให้ผู้เขียนบทความเรื่องนั้นๆ ได้รับทราบล่วงหน้าก่อนเสมอ

8) บรรณาธิการเป็นผู้กำกับดูแลให้ความสำคัญต่อการตีพิมพ์เป็นรูปเล่มของวารสารในแต่ละฉบับ รวมถึงการเผยแพร่ทางเว็บไซต์วารสาร ให้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ และออกตรงตามกำหนดเวลาอย่างเคร่งครัด